

בעזה"יית

באר יעקב

מעגל

השנה

מדרשים, ביאורים, משלים, סיפורים,
השקפה ומוסר על מועדי ישראל

נלקט ונערך בע"ה ע"י:

יעקב בן לאאמור"ר יצחק ז"ל יעקב

מחה"ס: שערי נחמה, שער האמונה, באר יעקב (עה"ת והמועדים)

באר יעקב (על הש"ס), מעשי אבות (בראשית), סימן לבנים (שמות),

עבודה שבלב (ויקרא), עושה שלום, מעגל החיים

ב"ב, שנת ה'תשע"ח

© כל הזכויות שמורות

אולם מותר לצלם ולהעתיק חלקים מהספר, ובלבד שיהיה לזיכוי הרבים שלא למטרות רווח.

כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לספר בלא טעות, על כן אבקש מאת הקוראים, אם ימצאו טעות או כל הערה או הארה אשמח לקבלם.

כתובת המחבר:

גני גד 7 ב"ב

03-6190018

גרפיקה, עימוד והכנה לדפוס:

י. יעקב

052-7657859

y6190018@gmail.com

נר ה' נשמת אפרים

ספר זה מוקדש לע"נ

אבי מורי

יצחק בן לולו ז"ל

נלב"ע ביום כ"ה באייר תש"ע

חמותי מרת ביאטריס בת שרה ע"ה

והדודים היקרים:

יוסף חיים בן לולו ז"ל

ורחמים בן חיה יהודית ז"ל

תנצב"ה

הסכמת ראש הישיבה הרה"ג רבי משה יפרח שליט"א ונשיא הישיבה הגאון הגדול רבי שמעון בעדני שליט"א

ישיבת שערי תשובה וחיים

YESHIVAT SHAARE TESHOUVA VEHAIM

רח' גיבורי ישראל 6 רמת אלחנן, בני ברק ת.ד. 2747 מיקוד 51100 מנל. 5742877, 03-5742711 פקס. 03-5742876
6 Gibore Israel, Ramat Elhanan, Bnei Brak p.o.b 2747 Tel. 03-5742877, 5742711

יום ב', ט' תמוז ה'תשע"א

בסי"ד

מכתב הסכמה

הריני להמליץ בזה עבור האברך היקר הר' יעקב יעקב שליט"א, שלומד במסגרת ישיבתנו, ועלה במעלות התורה והיראה, וידיו רב לו בזיכוי הרבים ע"י מסירת שיעורים ודרשות למבוגרים ונוער.

ועתה הראני גליונות מספרו "באר יעקב" על התורה והמועדים, אשר בו ערך והביא ביאורים נפלאים עפ"י מדרשי חז"ל ורבותינו מפרשי התורה. ובטוחני שרבים יהנו מהמאמרים ויתחזקו מהם בתורה, אמונה ויר"ש טהורה.

ולא צריך להסכמתי, אלא 'כיהודה ועוד לקרא'. והריני לברכו שיפוצו מעיינותיו חוצה, ויזכה להוסיף עוד כהנה וכהנה חיבורים יקרים לכבודה של תורה, ויגדיל תורה ויאדירה, ויעלה ברום המעלות בתורה ויר"ש טהורה.

בברכה, ידיו ומוקירו

משה יפרח
ראש הישיבה

הני אצט"ל מל"א חתן ונדארת ה'יקר צ"א
אברהם אברהם ג' אברהם אברהם אברהם אברהם
וינן אברהם אברהם אברהם אברהם אברהם אברהם
ר' אברהם אברהם אברהם אברהם אברהם אברהם
וינן אברהם אברהם אברהם אברהם אברהם אברהם
אברהם אברהם אברהם אברהם אברהם אברהם

אברהם אברהם

תוכן העניינים

9 פורים.....

- 9..... שבת זכור.....
- 13..... מה היה הנס בפורים?.....
- 19..... אין מקרה בעולם כלל.....
- 25..... על מה היתה הגזירה בפורים?.....
- 27..... מצוות יום הפורים.....
- 31..... מדוע פורים נקרא על שם הפור.....
- 34..... מסכות רעשנים שירים וריקודים.....
- 36..... שמחה.....
- 41..... אחני המן.....
- 43..... יין ושכר.....
- 47..... סיפור שמתרץ קושיות.....
- 49..... לא בדם.....
- 51..... שביבים.....
- 59..... מילי דבדיחותא לפורים:.....
- 60..... סיפורים.....

69 פסח.....

- 69..... נס יציאת מצרים.....
- 71..... ארבעה יסודות.....
- 75..... סיפור יציאת מצרים.....
- 75..... עבדות בני ישראל במצרים.....
- 80..... המיילדות העבריות.....
- 83..... השלכת הבנים ליאור.....
- 85..... הולדת משה רבינו.....
- 91..... נושא בעול עם חברו.....
- 94..... משה בורח מפרעה.....
- 94..... משה במדין.....
- 96..... בני ישראל זועקים אל ה'.....
- 98..... התגלות ה' למשה מתוך הסנה.....
- 102..... משה חוזר למצרים.....
- 104..... עשר המכות.....

105	מכת דם
107	מכת צפרדע
109	מכת כינים
110	מכת ערוב
110	מכת דבר
111	מכת שחין
112	מכת ברד
114	מכת ארבה
116	מכת חושך
120	מכת בכורות
124	מה תכלית המכות
125	אותות ומופתים
128	דם פסח ודם מילה
131	שמירת המצות והמצוות
134	הללו את ה' כל גויים
135	איסור חמץ
139	ליל הסדר
140	מצילנו מידם
143	המרור כשלב בגאולה
145	שביעי של פסח
145	קריעת ים סוף
155	ויאמינו בה'
156	קשה כקריעת ים סוף
157	שירת הים
159	הקץ לסבל
162	שביבים
172	סיפורים

188..... ספירת העומר

188	עניין ספירת העומר
191	צמאון לתורה
193	ימי הספירה
194	על מה מתאבלים
195	למה מתו תלמידי ר"ע
198	שביבים

200	יום השואה
205.....	חשבונות שמים.....
209.....	סיפורים.....
216	יום הזיכרון
217.....	עמידה בצפירה.....
218.....	סיפורים.....
231	יום העצמאות
231.....	בזכות מה?.....
235.....	ארץ ישראל לעם ישראל.....
239.....	ציונות וציונים.....
242.....	סיפור.....
244	ל"ג בעומר
244.....	על מה שמחים בל"ג בעומר.....
246.....	רבי שמעון בר יוחאי.....
252.....	שביבים.....
254.....	סיפור.....
257	שבועות
257.....	מתן תורה.....
259.....	נעשה ונשמע.....
262.....	מקור החיים.....
263.....	מה רצו המלאכים?.....
271.....	האושר שבתורה.....
273.....	הצלחה בלימוד התורה.....
276.....	עמל התורה.....
281.....	סיפורים על עמל התורה.....
284.....	כפה עליהם הר כגיגית.....
286.....	התורה נצחית ולא תשתנה.....
288.....	עשרת הדברות.....
289.....	אנוכי ה' אלקיך.....
290.....	לא יהיה לך.....
294.....	לא תשא.....
296.....	שבת.....
298.....	כיבוד הורים.....
301.....	לא תרצח.....

305		לא תנאף
307		לא תגנוב
309		לא תענה
310		לא תחמוד
311		תיקון ליל שבועות
314		מאכלי חלב בשבועות
316		פתי מחכימה
319		שביבים
328		סיפורים
333		י"ז בתמוז
333		נשתברו הלוחות
334		בוטל התמיד
334		הובקעה העיר
335		שרף אפוסטמוס את התורה
335		הועמד צלם בהיכל
340		בין המיצרים
343		מעלת הוויתור
349		תשעה באב
349		סיפור החורבן
352		למה נחרב בית ראשון
355		על מה צמים בט' באב
356		הסיבות לחורבן בית שני
357		שנאת חינם
361		לשון הרע
367		קינאה
374		בית המקדש כמשכון
377		בניית בית המקדש
381		בין אדם לחבירו
384		שביבים
389		סיפורים לתשעה באב

שבת זכור

שבת הסמוכה לפורים נקראת שבת זכור משום שמוסיפים בקריאת התורה כמה פסוקים מפרשת כי תצא: "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עִמָּלֶךְ בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם, אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בָּךְ כָּל הַיְחָשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָנִף וַיִּגַע וְלֹא נָרָא אֱלֹהִים, וְהָיָה בְּהִנֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל אִיבֵיךָ מִסָּבִיב בְּאַרְצָךְ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחְלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת זְכַר עִמָּלֶךְ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח" (דברים כה, יז-יט).

הנה בכדי להבין את עניין מלחמת עמלק יש לשאול כמה שאלות:

א. כידוע, "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם". תמיד עם ישראל היה נרדף, ובמיוחד בזמן הגלות הנוראה שכללה: אינקוויזיציה, מסעות צלב, עלילות דם, שואה, פוגרומים, גירוש ופרעות ביהודים. המצריים, המואבים, העמונים, הנוצרים, הישמעאלים וכד', למרות שפגעו בנו קשות, אין אנו מצווים לזכור מה שעשו לנו, ואין עניין למחות אותם מן העולם, מדוע א"כ שונה דינו של עמלק, שמצווים אנו לכלותו מן העולם?

ב. את המילים: "אשר קרך בדרך", רש"י מבאר מלשון מקרה, מה כוונת הדברים?

ג. רש"י מבאר ש"ולא ירא אלקים", הכוונה לעמלק. וא"כ קשה, אחרי כל הצרות שעשה לנו עמלק, עד אשר אנו מצווים למחות את זכרו, זה מה שיש לומר עליו: "הוא אינו ירא אלקים" (אם נרצה לתאר בארבע מילים את דמותו המפלצתית של הצורר היטלר ימש"ו, האם נאמר: "אין לו יראת שמים")?

קודם שניישב ונבאר, יש לציין שעניין עמלק מופיע בתורה גם בסוף פרשת בשלח, שם נאמר: "וַיָּבֵא עִמָּלֶךְ וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרִפְיָם,

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֵל ?הוֹשַׁע בַּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הַלַּחַם בְּעַמְלֶק מִחָר אֲנֹכִי נִצֵּב עַל רֹאשׁ הַגְּבָעָה וּמִטָּה הֶאֱלֹהִים בְּיָדִי, וַיַּעַשׂ ?הוֹשַׁע כַּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהַלְחֵם בְּעַמְלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֵר עָלָיו רֹאשׁ הַגְּבָעָה, וְהִזְיָה כַּאֲשֶׁר זָרִים מֹשֶׁה יָדוּ וְגִבֹר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגִבֹר עַמְלֶק, וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ אֲבוֹן וַיִּשְׁימוּ תַחְתָּיו וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ וְאֶהְרֹן וְחֹזֵר תַּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ: וַיַּחַלֵּשׁ ?הוֹשַׁע אֶת עַמְלֶק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרָב, וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זְכָרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנִי ?הוֹשַׁע כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זְכַר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם, וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נָסִי, וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כֶּסֶף יָה מְלַחְמָה לַה' בְּעַמְלֶק מִדָּר דָּר (שמות יז, ח-ט).

וגם על זה יש לשאול כמה שאלות:

א. עמלק כבר בא להלחם בישראל, מדוע א"כ משה אומר ליהושע: "בַּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הַלַּחַם בְּעַמְלֶק מִחָר", למה להמתין למחר ולא להלחם בהם תיכף ומיד?

ב. אמרו חז"ל: "כַּאֲשֶׁר זָרִים מֹשֶׁה יָדוּ וְגִבֹר יִשְׂרָאֵל וּגו', וְכִי יָדָיו שָׁל מֹשֶׁה עוֹשׂוֹת מְלַחְמָה אוֹ שׁוֹבְרוֹת מְלַחְמָה. אֶלְא לֹמַר לָךְ, כָּל זְמַן שָׁהִיו יִשְׂרָאֵל מְסַתְּפָלִים כְּלָפֵי מַעֲלָה וּמְשַׁעֲבָדִין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים הָיוּ מִתְגַּבְּרִים. וְאִם לָאוּ, הָיוּ נוֹפְלִין" (ר"ה כט.). מדוע בני ישראל היו זקוקים לכך דווקא במלחמה זו?

ג. נאמר: "כִּי יָד עַל כֶּסֶף יָה", וכתב רש"י: "נִשְׁבַּע הַקַּב"ה שֶׁאֵין שְׁמוֹ שֶׁלֶם וְאֵין כֶּסֶף שֶׁלֶם, עַד שִׁימַחַה שְׁמוֹ שֶׁל עַמְלֶק", וכתב ה"שפת אמת": "לפי שאינו יכול להיות גילוי כבוד ה' ית' בעולם כל זמן שעמלק נמצא", כיצד עמלק מפריע לגילוי כבוד ה' בעולם?

רבי שלמה לוינשטיין שליט"א מבאר כך:

כאשר עם ישראל יצאו ממצרים לאחר עשרת המכות וקריעת ים סוף שנעשו מתוך נסים גדולים ועצומים, כל אומות העולם הבינו שלא ניתן להסביר את הדברים בדרך הטבע, וכולם ידעו כי "אין כה' אלקינו". גם עמלק שמע על כל הנסים, אך סבר שהכל נעשה בדרך טבעית גם אם אינו יכול להבין כיצד ואיך, לכן האמין שניתן להתמודד עם בני ישראל במלחמה ואף לנצח אותם.

במדרש רבה (אסתר ז, יג) מובא מכתב ששיגר המן הרשע לאומות העולם בו מסביר מדוע יש להשמיד את כל היהודים. באותו מכתב המן מתאר בצורה מסולפת את כל ההסטוריה של העם היהודי, ובכל פעם שמתייחס לנס שנעשה לעם ישראל, פשוט אומר: "איני יודע כיצד נעשה". לכן נאמר על עמלק: "אשר קרך בדרך", כי התייחס לכל הנסים והנפלאות כאילו נעשו בדרך מקרה וכפר בבורא העולם.

עמלק לא בא להלחם בישראל מלחמת הגוף בלבד, אלא מלחמת הרוח, להלחם בכל מה שקדוש, לכפור בהשגחה פרטית ולצנן את העולם מאמונתם בקב"ה. דבר זה רמוז במה שכתוב על עמלק: "ולא ירא אלקים", כי זוהי המהות שלו, והמטרה שלו להלחם על עיקרי האמונה ועל היראת שמים שבקרבו. עמלק בא להלחם בישראל ב"רפידים", שם קודם לכן, "רפו ידיהם של ישראל מן התורה והמצוות", ואמרו: "היש ה' בקרבנו". אז אמר להם הקב"ה: "אם ביקשתם לבדוק אותי, יבוא הרשע ויבדוק אתכם. מיד, ויבוא עמלק". התרופפות האמונה בהשגחה פרטית, היא שהביאה לבואו של עמלק.

למלחמה כזו, שהיא מלחמה בכפירה, צריך לצאת עם אנשים צדיקים שיש בהם יראת שמים אמתית. לכן אומר משה ליהושע: "בחר לנו אנשים", גיבורים ויראי חטא, המסוגלים לעמוד מול הכפירה והקריירות שמפיץ עמלק. אך כיצד ניתן לדעת מי באמת צדיק וירא שמים אמתית לכן משה אומר: "מחר", רק אז יהיה אפשר לדעת מי צדיק אמתית ומי מזויף, וזאת עפ"י המן, שהיה יורד לכל אחד בהתאם לדרגתו הרוחנית (לצדיקים היה יורד בפתח ביתם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים - שטו ולקטו).

מול הכפירה של עמלק הלוחמים נזקקו לסיוע מיוחד, תזכורת תמידית לכך שהקרב הוא על עיקרי הדת ועל האמונה בהשגחה פרטית. לשם כך משה רבינו עלה אל ראש הגבעה והרים את ידיו כלפי מעלה, על כך נאמר: "כל זמן שהיה משה מגביה את ידיו כלפי מעלה היו ישראל מסתכלין בו ומאמינים במי שפקד את משה לעשות כן והמקום עושה להם נסים וגבורות" (ילקוט"ש רס"ד). בכך משה רבינו גם הזכיר לישראל כי הדרך לנצח את עמלק היא חיזוק

האמונה, שהכל בידיו של הקב"ה, וברצונו הוא יעשה להם נסים ונפלאות. עליהם לשעבד את לבם לאביהם שבשמים ומיד הם מנצחים.

המלחמה בכפירה לא תמה עד עצם היום הזה, היא אינה רק בעם העמלקי, אלא באידאולוגיה שהוא הפיץ בעולם - התעלמות מבורא עולם ומהשגחתו הפרטית. ארס הכפירה שזרע עמלק, מפעפע בכל מקום (אפילו בנו): תאונת דרכים מוסברת בגלל שהכביש היה משובש, טביעה בים, בגלל שלא היה מציל, אסון צונאמי מוסבר בגלל רעידת אדמה באוקיינוס, ורעידת אדמה בגלל תזוזה של הלוחות. תשובות אלו, אולי עונות לשאלה איך, אבל למה זה קרה ומי גרם ללוחות לזוז דווקא במקום ובזמן מסוים ולמה דווקא אותם אנשים מתו שאלות אלו מבחינתנו אינן רלוונטיות.

כאשר תמחה תורתו של עמלק מן העולם, אזי ימחה שמו של עמלק, ויהיה הכסא שלם ושמו של ה' שלם, ועל כך אנו מבקשים בתפילת הקדיש במילים: "יהא שמייה רבא מברך".

נס הפורים במהותו בא לחזק את האמונה בהשגחה העליונה. אותן המאורעות היו בגדר "נס נסתר", כי את כל השתלשלות הדברים ניתן להסביר גם באופן טבעי, "במקרה" (עפ"י "תורת" עמלק). אולם אנו כיהודים מאמינים, יודעים שאין מקרה בעולם כלל, ואפילו התרחשות שנראית לנו טבעית לחלוטין, גם היא תלויה בהשגחה פרטית, כי הרי "אין עוד מלבדו".

נס ההצלה מגזירתו של המן העמלקי, מחדד את החובה לזכור לדורות את אשר עשה לנו עמלק. עלינו לזכור שאם יש בנו "אשר קרך", שאין אנו חשים בכל דבר ובכל עת את השגחת ה' אשר מלוה אותנו, הרי שעלינו להתחזק באמונה ולמחות את אותה הקרירות שמקורה בעמלק.

הכרת הנס בהצלת היהודים בימי מרדכי ואסתר, היא עצמה חלק ממלחמתנו בעמלק ובמחייית שמו מתחת השמים.

מה היה הנס בפורים?

ימי הפורים יסודם בהררי קודש ואינם חלילה שמחה של שכרות והוללות ח"ו. בימים אלו ישנו עניין כה קדוש ונשגב, עד שרבנו האר"י הקדוש אמר, שיום הכפורים חשוב הוא כמו פורים (כפורים). נמצא שפורים גדול וקדוש יותר מיום הכפורים, כי הקטן נתלה בגדול. ובמגילה נאמר: "וַיְמַי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מֵתוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרָעָם" (אסתר ט, כח). ודרשו חז"ל, שכל המועדות עתידין להבטל חוץ מימי הפורים. ויש להבין, מה כל כך מיוחד ביום הפורים?

דבר נוסף, אמרו חז"ל (יומא כט:): "למה נמשלה אסתר לשחר? לומר לך, מה שחר סוף כל הלילה, אף אסתר סוף כל הנסים". כלומר, בתקופת אסתר התרחשו הנסים האחרונים בעם ישראל. ולכאורה קשה, וכי מאז לא מצינו נסים! הרי "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם" בנסי נסים, וגם כל קיומנו בארץ ישראל הוא בדרך נס!

ובגמרא (חולין קלט:): נאמר: אסתר מן התורה מנין? "וְאֶנְכִי הַסְּתֵר אֶסְתֵּיר" (דברים לא, יח). ויש לשאול, היכן טמון כאן הרמז לאסתר, האם רק משום דמיון האותיות? ועוד קשה, מדוע נקראת המגילה "מגילת אסתר" ולא "מגילת הדסה", שכן, כך היה שמה האמתית?

בכדי לענות על כל השאלות, יש להתבונן במאורעות המגילה:

המגילה פותחת במשתה אחשוורוש, בו הוא מבקש מאשתו, המלכה ושת, לבוא לפניו עירומה, כדי להראות את יופיה לעיני כולם. המלכה מסרבת, ולאחר התייעצות עם היועצים החשובים מחליטים להוציאה להורג, עפ"י עצת ממוכן, הוא המן. המלך נותר גלמוד ובודד. משרתי המלך הצעירים מייעצים לו לקבץ נערות יפות מראה, ולבחור מתוכן את המלכה המתאימה. המלך עושה כן, מקבץ נשים רבות, ובין השאר גם את הדסה היא אסתר, בת דודו ואשתו של מרדכי היהודי.

לפי חז"ל אסתר היתה בת שבעים, ירקרוקת ולא ממש יפה, אך היתה נושאת חן בעיני כל רואיה. אסתר לא הגידה את עמה ואת

מולדתה וכל אחד בעולם חשב שהיא מעמו. המלך אחשורוש מתאהב בה ממבט ראשון וממליך אותה למלכה תחת ושתי. מרדכי יושב בשער המלך. בגתן ותרש, שני סריסי המלך, מתכננים להתנקש בחיי המלך אחשורוש. הם מדברים ביניהם בשפה התרשית, ובטוחים שאף אחד לא מבין. מרדכי היה מהסנהדרין וידע שבעים שפות, לכן הבין גם את השפה התרשית. הוא סיפר לאסתר, אסתר סיפרה למלך בשם מרדכי, בגתן ותרש "נתפסו על חם", ובספר הזכרונות נכתב שמרדכי הציל את המלך.

המלך מגדל את המן האגגי ומנשאו מעל כל השרים. כולם כורעים ומשתחוים לו חוץ ממרדכי היהודי. המן כועס ורוצה לפגוע בכל היהודים. הוא עושה גורל כדי לדעת מתי הכי כדאי לפגוע ביהודים. הוא משכנע את אחשורוש להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים ושללם לבוז. הוא שולח איגרות לכל העולם. מרדכי ידע את אשר נעשה, מתאבל לובש שק ומבקש לדבר עם אסתר המלכה. הוא משכנע אותה להסתכן (מי שבא אל המלך בלי להקרא אחת דתו למות, אלא א"כ המלך יושיט לו את השרביט) ולפעול אצל המלך. אסתר מבקשת שכולם יצומו במשך שלושה ימים ואף היא צמה.

ביום השלישי, כאשר היא חלשה מאוד מהתענית, היא ניגשת למלך בלי להקרא. המלך מושיט לה את השרביט ושואל מה בקשתה. אסתר מזמינה את המלך והמן למשתה היין. במשתה המלך שואל אותה שוב לבקשתה, והיא מזמינה שוב את המלך והמן למשתה נוסף למחרת בבוקר. המן יוצא מהמשתה שמח טוב לב ומנופח מגאווה עד שרואה את מרדכי היהודי אשר לא יכרע ולא ישתחוה. המן כבר לא יכול יותר, הוא מגיע לביתו, מכנס את אוהביו, מספר על כבוד עושרו ורוב בניו ועל מעמדו הרם והנשגב, וכל זה איננו שווה לו כל זמן שרואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך.

אוהבי המן מציעים לו להכין עץ גבוה חמישים אמה, עליו יתלה את מרדכי בבוקר, כך שבמשתה היין יוכל לראות אותו תלוי ובאמת ליהנות מהמשתה. המן טורח להכין את העץ. הוא לא חוסך בכסף ובמאמצים. בינתיים בארמון, בלילה ההוא נדדה שנת המלך. הוא מתחיל לחשוד שהמן רוצה להרוג אותו, לירש את מקומו ולקחת את המלכה ואת המלוכה. הוא התחיל לשאול את עצמו: מדוע אסתר

הזמינה למשתה דווקא את המן? אולי המן שיתף בתכנית שלו את אסתר המלכה ושניהם מתכננים משהו נגדי? אי"כ מדוע אף אחד אינו בא לספר לי על כך? היכן השב"כ? היכן המודיעין? אולי כולם יודעים ומנסים להסתיר ממני? אבל למה? אולי בגלל שפעם הייתי כפוי טובה כלפי מי שמסר לי מידע מודיעיני חשוב ולא תגמלתי אותו כראוי?

הוא קורא לסופר המלך ומבקש להקריא לפניו את ספר הזכרונות. הספר נפתח בדיוק בתיאור של הצלת חיי המלך בזכות מרדכי. הוא שואל מה נעשה במרדכי? נערי המלך משיבים שלא נעשה דבר! מרדכי לא בא על שכרו!

ואז נפתחת הדלת ומגיע המן שבא לבקש מהמלך לתלות את מרדכי על העץ שהכין עבורו. המלך שואל את המן: "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו?", המן הבין שמדובר עליו, "למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני?" גם המלך הבין שהמן חושב שמדובר עליו. היה זה ניסיון לראות מתוך דברי המן מה הוא חושב ומה רצונותיו. המן עוצם את עיניו ואומר בחיוך רחב: "איש אשר המלך חפץ ביקרו, יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו". המלך כועס, כעת הכל ברור: המן רוצה למלוך במקומי.

ויאמר המלך להמן: "מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך, אל תפל דבר מכל אשר דברת". המן חשב לשים קץ לחייו ולהתאבד, אלא שאז נזכר שיש בשושן חוק שאם אחד המחוקקים מתאבד, כל החוקים והגזרות שלו גם הם אובדים ומתבטלים, ואז גם לא תתבצע הגזרה נגד היהודים. הוא כל כך שנא יהודים, אפילו יותר ממה שאהב את עצמו לכן החליט שלא להתאבד. אבל כדי לחסוך מעצמו בושות הוא מחליט, שכאשר הוא ירכיב את מרדכי בלבוש מלכות על הסוס ברחובות העיר, הוא ילבש את בגדי מרדכי היהודי, וכך האנשים יחשבו שמרדכי מרכיב את המן.

המן הלביש את מרדכי בבגדי מלכות, העלה אותו על הסוס, לבש את בגדי מרדכי והוליד את הסוס ברחובות העיר בעודו מכריז: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". התכנית של המן אכן הצליחה,

בתו של המן הביטה מהחלון בקומה העליונה, חשבה שמרדכי מוליך את המן ולכן "שיגרה" לאיש הלבוש בבגדי מרדכי קערה של מי שופכין, בפגיעה ישירה ומדוייקת ישר על הראש. המן הביט כלפי מעלה וראה את בתו שצונחת כלפי מטה, היא הבינה את הטעות שעשתה והעדיפה לשים קץ לחייה לפני שאבא שלה יעשה זאת בצורה פחות סימפטית. "והמן נדחף אל ביתו אבל (על בתו) וחפוי ראש" (בגלל מה שהיא שפכה עליו).

המן נלקח אל המשתה לפני שהספיק לעשות מקלחת. המן מגיע יחד עם ריח ניחוח מיוחד וענן של זבובים. אסתר מחייכת להמן. משהו פה מריח מאוד לא טוב. המלך כועס ולחץ הדם שלו עובר את הקו האדום. המלך שואל שוב את אסתר המלכה מה בקשתה. אסתר אמרה: "אם מצאתי חן בעיניך המלך ואם על המלך טוב תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי, כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי כי אין הצר שווה בנזק המלך". המלך שאל: "מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן?", ותאמר אסתר: "איש צר ואויב המן הרע הזה". ברגע זה המלך חשב שהוא הולך להתפוצץ ולכן יצא אל גינת הביתן לנשום קצת אוויר ולהרגע. שם פגש מלאכים בדמות עובדי מחלקת גננות ונוף, שהם כורתים את עצי הגינה הנדירים והיקרים. "מה אתם עושים?!" הוא שאל. "כורתים עצים!" הם ענו. "מדוע?!" הוא שאל. והם השיבו שכך ציווה עליהם המן בשם המלך.

המלך העצבני מבין שבחוץ יותר קשה להרגע ומחליט לחזור פנימה. בינתיים המן ביקש על נפשו מאסתר המלכה שהסבה על מיטת הזהב המלכותית. המלאך גבריאל דחף את המן המצחין על אסתר המלכה שניסתה לסתום את אפה, עיוותה את פרצופה בגלל "הצחנה המרכזית" וצרח. בדיוק אז המלך ניכנס וראה את המן "יתוקף" את המלכה. המלך צועק בחמת זעם: "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?!"

בדיוק אז הגיע אליהו הנביא בדמות חרבונה, אחד מהסריסים, ואמר בדרמטיות: "גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי, אשר דיבר טוב על המלך!" המלך הבין מכך שהמן דיבר ואמר שהעץ טוב על המלך - ממש מתאים לו למלך להיות תלוי עליו...

המלך הרגיש שהוא כבר לא יכול יותר ואמר: "תלו עליו את המן!"
זהו סיפור המגילה בקיצור נמרץ.

מבחינה חיצונית, אין נס הפורים נראה כנס מעל הטבע, אלא שילוב של מאורעות בזה אחר זה, שבאופן שטחי אפשר לפרשם כמאורעות מקריים, אלא שראייה מעמיקה מראה את הקשר הנפלא בין כל המאורעות שהתרחשו בדיוק בזמן ובמקום הנכון.

באותה תקופה עם ישראל היה בגלות ובהסתר פנים. על תקופה זו נאמר: "אֶכֶן אֶתָּה אֵל מְסִתֵּר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ". הדבר בא לידי ביטוי בכך שאין הקב"ה משגיח על עמו ישראל באופן ישיר וגלוי, אלא באופן נסתר ועקיף. ודווקא בתקופה חשוכה זו, שההסתרה גדולה, לא רק שניצלנו מאויבנו, אלא ונהפוך הוא, שזכינו לשלוט עליהם. ובכך התגלתה השגחת ה' עלינו גם בתקופה של הסתר פנים, כמו שנאמר: "וְיֶאֱפֹךְ גַּם זֹאת בְּהִיּוֹתְם בְּאֶרֶץ אֲיִבֵיהֶם לֹא מְאַסְתִּים וְלֹא גִעַלְתִּים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם" (ויקרא כו, מד).

מגילת אסתר היא הספר היחיד בכל התנ"ך אשר לא מוזכר בו הקב"ה אפילו פעם אחת. אולם הקב"ה נמצא במגילה באופן מוסתר, בראשי תיבות, סופי תיבות ודילוגי אותיות. המגילה נקראת "מגילת אסתר", מלשון גילוי ההסתר, כלומר לגלות את הקב"ה והשגחתו גם במצב של הסתר פנים. הגמרא שאלה: "אסתר מן התורה מנין? שנאמר: ואנוכי הסתר אסתיר". דבר זה מרמז על הנהגת ה' בתקופה של הסתר, שכמו בתיאטרון בובות יש מישהו שמסתתר ומושך בחוטים מלמעלה, כך גם בתקופה של הסתר פנים ה' יתברך מושך בחוטים ומנהיג את עולמו לפי רצונו.

על מגילת אסתר נאמר: "סוף כל הנסים", משום שעד אותה תקופה, הקב"ה השגיח על עם ישראל באופן לא טבעי של נסים גלויים מעל לטבע. מכאן ואילך, עד הגאולה השלמה בב"א, הקב"ה מנהיג את העולם באופן נסתר בתוך הטבע, כמו בתיאטרון בובות, שנדמה שהבובה זזה ועושה, אך למעשה יש מי שמושך בחוטים מלמעלה, כך גם בנס שבתוך הטבע, אפשר לטעות ולחשוב שזה "מקרה", אך למעשה זה "רק מה", כי "ה' רקם" זאת.

לפי זה גם אפשר להבין מדוע כל החגים עתידיים להתבטל מלבד ימי הפורים, משום שכל החגים הם זכר לנסים הגדולים שנעשו לעם ישראל בצאתם ממצרים, שהיו נסים גלויים. פסח הוא רצף של נסים גדולים: עשר המכות, היציאה ממצרים, מרדף המצריים אחר עם ישראל לאחר כל מה שראו ולבסוף גם קריעת ים סוף, כל אלו נסים גלויים גדולים היוצאים מגדר הטבע. חג השבועות הוא זכר ליום מתן תורה, בו התרחשו דברים נשגבים ומפליאים מאוד. וכן חג הסוכות שהוא זכר לענני הכבוד שהקיפו את עם ישראל, גוננו עליהם, יישרו להם את הדרך, כיבסו את בגדיהם ועוד נסים כפי שאמרו חז"ל במדרשים. כל הנסים הגלויים האלו לא ממש השפיעו על עם ישראל, והראיה לכך היא שמיד לאחר קריעת ים סוף חטאו בחטא העגל.

לעומת זאת, בפורים אפשר לראות את הנס רק לאחר התבוננות מעמיקה, ואז הנס הוא שורשי ומחדיר חזק את האמונה ואת ההכרה במעשי ה' ית'.

כל החגים הם כדי לזכור את חסדי ה' עמנו, והרי לעתיד לבוא הנסים יגדלו ויוכפלו פי כמה וכמה, ולכן החגים יתבטלו, כי לא יהיה עוד צורך בזכירתם (כמו מי שהלך ברחוב, מצא מטבע של שקל ושם. כאשר הגיע לביתו שמע שזכה בלוטו בפרס הגדול וכעת הוא מיליונר. הוא כבר שכח שמצא ברחוב שקל, כך גם הנסים האחרונים ישכחו בעוצמתם את הנסים הראשונים). אולם נסי פורים אינם נסים גלויים, אלא נסים המוסתרים בתוך הטבע, ועל ידם מבינים ורואים כי כל הטבע הוא נס ומעשה ה' ית', ולכן ימי הפורים לא יתבטלו לעולם.

אם האדם יתבונן על כל מהלך חייו, ויצרף מאורעות אחד לאחד, הפאזל יאיר לו באופן מדהים, ויראה בחוש איך הקב"ה מרחם עליו, מצילו ומדריכו בדרך הישרה והנכונה. איש אינו יכול להיות כפוי טובה על כל הטובות שעתידות להתגלות לאחר ההתבוננות. כולנו צריכים להודות לקב"ה ולאהוב אותו וכתב הרמב"ם שאפשר להגיע לזה ע"י התבוננות.

אין מקרה בעולם כלל

בפורים אנו חוגגים את מפלת המן העמלקי. התורה מצווה עלינו: "זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עֲמֶלֶק בְּדָרְךָ בְּצֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם, אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדָרְךָ" (דברים כה יז-יח), ופירש רש"י: "אשר קרך בדרך" לשון מקרה. מהותו של עמלק היא הכחשה להשגחה פרטית, והוא מדביק בכך גם אחרים, כמו שכתב רש"י: "דבר אחר, 'קרך' לשון קור וחום, ציננך והפשירך מרתיחתך, שהיו כל האומות יראים להלחם בכס ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים. משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכוה, הקרה אותה בפני אחרים". וכל הנסים שנעשו לישראל אומר העמלקי הזה מקרה הוא היה להם.

מול תפיסה עמלקית זו מתייצבים חג הפורים ומגילת אסתר. כל המתבונן במגילה יראה שאין שם נסים גלויים, ואף שמו של הקב"ה נפקד ממנה, והקורא בה רואה כביכול רק סידרה של מקרים הפזורים לאורך תשע שנים, אשר לכאורה אינם קשורים זה בזה.

חומר הגלם ממנו עשויים סיפורי המגילה הוא כביכול "מקרה"... אחשוורוש "במקרה" מסתכסך עם ושתי והוא מחפש אשה שתכנס במקומה, ו"במקרה" הוא מוצא את אסתר, מרדכי "במקרה" נמצא בשער המלך, ו"במקרה" הוא שומע את שיחתם של ביגתן ותרש בשפה התרשית שזממו להרוג את המלך, מרדכי גם "במקרה" מבין את שפתם משום שב"מקרה" הוא נמנה עם חברי הסנהדרין הבקיאים בשבעים לשון... רצף המקרים הזה מאפשר לו להעביר דרך אסתר אזהרה המצילה את חיי המלך, המעשה נרשם בספר הזכרונות אך "במקרה" שוכחים לתת למרדכי את הגמול המגיע לו על שהציל את חיי המלך, וכן על זו הדרך יש במגילה סדרה של "מקרים" הרודפים זה אחר זה.

ברם כאשר המגילה מגיעה לסיומה ומחברים את כל החלקים האחד לחבירו, מתברר כי המקרים הללו שירתו תכלית מכוונת ומתוכננת, לסכל את עצתו של המן בן בנו של עמלק ולהציל את עם ישראל מגזרת כליון.

דרך מעשה המגילה מתגלה כי אותו כח של "מקריות" שהמן סבר כי הוא שולט בענייני העולם, אינו אלא מסווה וכסות לידה של ההשגחה העליונה, המושכת בחוטים של הבובות מאחורי הקלעים, גם באירועים שלמראית העין נראים כמתנהלים על פי האקראיות.

אחד היסודות ביהדות, הוא האמונה שאין מקרה בעולם כלל. כל הנעשה לאדם בא לו מגבוה ובדיוק נמרץ כפי המגיע לו. גם כאשר דברים נראים לנו בלתי הגיוניים, עלינו לדעת שהכל מחושב עד לפרטי הפרטים והכל מתוכנן בסדר מדוייק, גם אם התוצאות מתרחשות לאחר זמן רב.

המעשה הבא ממחיש את נפלאות ההשגחה העליונה ושאינו שום דבר בעולם המתרחש במקרה ללא סיבה ומסובב:

הסיפור אירע בשכונת פלטבוש בניו יורק. באותו בוקר של יום ראשון, מיד לאחר תפילת שחרית, נכנס יהודי בשם יהושע סמט לרכבו, כשהוא מתחיל לתור במבטו אחרי שלטים של "דירה להשכרה". מחשבתו היתה טרודה במציאת דירה. הוא היה חייב לפנות בעוד יומיים את דירתו המושכרת, ועדיין לא מצא דירה כלבבו. מרוב מחשבות כמעט שכח את מנהגו הטוב לעצור לפני כל מעבר חציה ולתת באדיבות לכל מי שנמצא על המדרכה לחצות את הכביש. זקנה אחת החלה לחצות את הכביש, והוא הבחין בה בשנייה האחרונה ובלם בחריקה את מכוניתו. הוא גמר בדעתו לנסות להתרכז ולשים לב לכביש. הוא נסע ברכבו עוד כברת דרך, אך לפתע בעורה בלתי מוסברת בעליל, איבד את השליטה על ההגה. הוא נאבק בכל כוחו ברכב המשתולל, לחץ על הבלמים וסובב את ההגה, אך הרכב פעל בעורה הפוכה מן המצופה. הוא עלה על המדרכה והתקרב במהירות אל זוג זקנים שעמדו לתומם על המדרכה.

יהושע עוד הספיק לראות את התדהמה על פניהם ואת הבהלה בעיניהם, לפני שעצם את עיניו כדי שלא לראות את מה שעומד להתרחש. החבטה היתה נוראה ומקפואת דם. חסר נשימה יצא יהושע מן הרכב ובעיניים מבוהלות הביט בתוצאות מעשיו. זוג הזקנים נמחצו למוות מתחת לגלגלי

המכונת. הוא התבונן במחזה המחריד ואז התמוטט וענח כאבן לעד שתי הגופות חסרות החיים.

לאחר כמה שבועות הוזמן לדיון בבית המשפט. שאלו השופט: "מר סמט, מה יש לך לומר להגנתך?", יהושע נעמד על רגליו וגמגם: "אני באמת לא יודע מה קרה, הכל היה בסדר, נסעתי במהירות המותרת ופתאום הרכב עף הצידה, ממש בלי שום סיבה, וטס ישר אל זוג הזקנים האומללים". השופט כעס על יהושע וצעק לעברו: "האם אתה באמת מצפה ממני שאאמין לשטויות האלו שאתה אומר?!", יהושע גמגם ואמר "זה בדיוק מה שקרה, אתם יכולים לבדוק שאני נהג מאד זהיר, תמיד נוסע לפי הכללים ומעולם לא היתה לי תאונה".

הסגור של יהושע ביקש מהשופט רשות להעלות לדוכן העדים את בוחן התנועה, והרשות ניתנה. לדוכן הגיע קצין בכיר במשטרת התנועה ואמר "הגעתי לזירת האירוע כחצי שעה לאחר התאונה. אמנם מר סמט לא ידע להסביר מדוע סטה פתאום מהכביש, איבד שליטה על רכבו ועלה על המדרכה, אבל אני יכול לענות את התשובה על כך. על הכביש היה כתם שמן בדיוק במקום בו ניסה לבלום. למרות מהירות נסיעתו שהיתה סבירה, לא היה באפשרותו לשלוט על רכבו בגלל הכתם החלקלק. האמת היא שאני די מופתע מהתוצאות הקלות יחסית של התאונה, מקרים דומים הסתיימו בתוצאות קשות הרבה יותר". השופט הרהר קמעא, כחכח בגרונו ואמר "נראה שיש לנו כאן הכרעה ברורה... מר סמט אתה משוחרר, התיק סגור!".

למחרת בבוקר, יהושע חש שאינו יכול לצאת מהמיטה, לא היה זה בגלל עייפות. הוא היה אכול נקיפות מצפון על מה שקרה לו. בכל פעם שעצם את עיניו, היו עצים מולו מבטיהם הקפואים של זוג הזקנים החביבים. זוג עיניים מאשימות התובעות עשיית דין עם הפוגע בהן. הוא כל הזמן חזר ואמר "מגלגלן חובה על ידי חייב". כך נמשך הדבר כמה חודשים ויהושע התקשה לחזור לחיות חיים תקינים ולתפקד כרגיל.

ליהושע היה ידיד קרוב בשם דוד, שהחליט לקום ולעשות מעשה. הוא עלה אל ביתו והחל לשוחח אתו על המצב: "מי אמר לך שה' רוצה שתהיה שרוי בכזו עצבות? כך יהודי מאמין לא מתנהג, אתה הורס את החיים שלך ושל משפחתך". יהושע ענה בצער: "אני מתנהג כך בגלל שהרסתי חיים של משפחה שלימה. אמר לו דוד: "אם הרסת חיים של משפחה אז אתה צריך להרוס חיים גם למשפחתך שלך?", אמר לו יהושע: "אם היית יודע מה כתוב בספר 'ראשית חכמה' ואיזה תיקון צריך לעשות אדם שהרג נפש בשוגג מסתמא היית מבין אותי".

דוד נאנח ומילותיו נעתקו מפיו, הוא לא מצא תשובה לטענותיו של יהושע. כמוצא אחרון אמר דוד ליהושע: "בוא נעשה שאלת רב". יהושע אמר "בסדר, אני מסכים. אבל שזה יהיה רב גדול שיכול לפסוק בדיני נפשות". דוד אמר "מי לנו גדול ממרן הגאון הצדיק רבי חיים קניבסקי שליט"א, האם הוא מקובל עליך כפוסק בר סמכא?", "בוודאי", השיב יהושע. דוד לא התמהמה ומיד ישב וניסח את מכתב השאלה ומיהר לשגר את המכתב לגר"ח קניבסקי שליט"א. לאחר שבועיים הגיעה התשובה מהרב. כדרכו בקודש הרב ענה במילה אחת, והתשובה היתה "עמלק"... משתוממים הביטו יהושע ודוד בתשובה, ולא הצליחו להבין את פשר כוונת הרב במילה עמלק. "מה שברור", אמר דוד, "הרב לא אמר שאתה צריך לעשות תעניות וסיגופים".

רשמי האירועים האחרונים שעברו על יהושע ליוו אותו לכל מקום שהלך. הוא לא הצליח להסיח את מחשבתו מפניהם של זוג הזקנים שהיו מוטלים על הקרקע בתוך שלולית של דם. ומצד שני עמדה מולו תשובתו של הגר"ח קניבסקי שליט"א, ובה המילה עמלק, שלא ידע את פשרה. אבל רק דבר אחד ידע, שעליו לצאת מתוך המרה השחורה בה הוא שרוי, לחזור לשגרה ולנהל חיים תקינים לטובתו ולטובת בני משפחתו.

חווה השכירות בדירתו השכורה עמד להסתיים. יהושע נאלץ לצאת מהדיכאון העמוק שלו ולהפש דירה חדשה. בני הזוג סמט התקשו מאוד

למצוא דירה כלבבם, ולכן בלית ברירה הם פנו למתווך דירות. המתווך ליווה את בני הזוג לדירה נאה, מרווחת וטובה במקום שקט. הדירה מיד מצאה חן בעיני רעייתו, היא הסתובבה בסלון, התיישבה על הספות הרכות והעיצה החוצה לגינה. אבל יהושע חש במשהו מוזר, מבט מהיר לעבר הפסנתר הבהיר לו זאת, הוא ניגש אל התמונה, זעק מפיו צווחה והחוויר. אשתו ניגשה אליו ושאלה מה קרה. המילים נעתקו מפיו והוא הצביע לעבר התמונה, בה נראו זוג זקנים חביבים. הגברת סמט שאלה את המתווך מי היו בעלי הדירה הקודמים. המתווך ענה שהדירה היתה שייכת לזוג הזקנים שבתמונה, והם נהרגו בתאונת דרכים.

יהושע כמעט והתעלף, הוא תמך את ידיו בפסנתר ואמר: "זה הם... הם הזוג שדרסתי למוות...", בדמיונו רצו תמונות עתידיות כיצד הוא ישן בחדר שבו ישנו בעבר זוג הזקנים שדרס, כיצד הוא יושב על הכסא שלהם... הכאב עף ועלה והתגבר. אשתו נסתה להרגיעו אך כלום לא עזר. קולות מבעיתים החלו ממלאים את ראשו, המחשבה שכמעט החליט לקנות את דירת זוג הזקנים שדרס גרמה לו להרגיש סלידה מעצמו. הוא הרגיש שהתדרדר לשפל המדרגה. הקשיים העצומים שפקדו אותו עד כה התגמדו לעומת מה שחש באותם רגעים.

יהושע התיישב בכבודות על כיסא ליד שולחן כתיבה וטמן את ראשו בין ידיו. הוא הרים את עיניו והבחין במגירה פתוחה מעט ומשהו לבן שהציץ מתוכה. כל הבית היה מסודר בסדר מופתי והמגרה הפתוחה גרמה לו להסב את תשומת לבו, כתם לבן על רקע שחור. יהושע פסע לעבר המגרה הפתוחה וראה שמתוכה מבעבץ דף, עליו התנשאו המילים "טרבלינקה 1942". היה זה חלקו האחורי של תמונה ישנה. הוא הוציא את התמונה ובה נראה חייל נאצי עומד זקוף ומחייך בתוך מחנה טרבלינקה, וברקע נראים יהודים מעונים, מזי רעב ומיוסרים לבושים בגדים מפוספסים.

עצם המילה "טרבלינקה" גרמה ליהושע הרגשה נוראה, במקום זה נרצחו הוריו ונשרפו באכזרות יחד עם כל בני העיירה בה גדל.

התחושות האיומות של השם הזה היכו בו באכזריות וגרמו לו לרעוד בחוזקה. פתאום הוא זיהה את החייל המחייך אליו מתוך התמונה האורורה ופלט צעקת תדהמה. אשתו והמתווך הביטו בו כל אותה העת בחרדה. הוא פנה אליהם ואמר: "תסתכלו בתמונה". אשתו לקחה את התמונה הביטה על פניו של החייל הנפשע, ואחר כך הסתכלה על התמונה שעל הפסנתר, ושוב בתמונה שבידה, וחיוך רחב עלה על פניה, ללא ספק היה זה אותו אדם. היא ידעה שברגע זה נפתרו כל הקושיות ותמו הצרות. כונת הרב במילה "עמלק" היתה שאין לו על מה להצטער כי בני הזוג שהרג היו נאציים מזרע עמלק.

כעבור כמה ימים נסע יהושע לארץ ישראל, עלה לביתו של הגר"ח קניבסקי שליט"א וסיפר לו את כל מה שאירע. הוא הוסיף ואמר: "כשזיהיתי שהחייל הגרמני הארור מהתמונה הוא לא אחר מאשר הזקן שדרסתי, הדבר הראשון שהרגשתי היה בושה גדולה על חוסר האמונה שהיה לי. כשלנגד עיני זכיתי שיתגלה ניצוץ מהשגחתו הפרטית המופלאה של הבורא, שנקם את מותם של הוריי על ידי בנם, הבנתי שכל העצבות הנוראה שהיתה מנת חלקי בחודשים האחרונים, היתה גם מעין תרעומת כלפי הבורא על כך שגלגל לידי עוון כל כך חמור של הריגה, במחשבה שנייה הבנתי כי הקב"ה לא גלגל לידי עוון, אלא גלגל מכוונתי הוא גלגל החוזר בעולם ומסייע לבן לנקום בעמלק את נקמת דמם השפוך של הוריו. הרב התבונן ביהושע בעיניים טובות וחיוך רחב התפשט על פניו.

פרשת נס פורים המתוארת במגילת אסתר, חתומה בחותם בולט של "ונהפוך הוא". המאורעות שאירעו בימים ההם, אומנם היו בגדר של הסתר פנים. אולם כל מי שניחן בעין בוחנת יכול להבחין בבירור כי מתחת למעטה ההסתר, מתנהלים המאורעות על פי צו ההשגחה הפרטית. ניתן להיווכח בהתאמה מופלאה בין המאורעות השונים שמגמתם הכללית שקופה ומעידה כי ההשגחה העליונה היא זו המנווטת אותם ביד אומן.

מסיפור מגילת אסתר למד העם היהודי שגם מאחורי הגורל יש יד מכוונת. תחושה עמוקה של שלווה ושמחת חיים מציפים את לבו של מי שיודע שהוא חי ביקום מתוכנן ומושגח, שכל מה שקורה, הכל מאתו יתברך, וכל מה שה' עושה הכל לטובה. (עפ"י מנחת שלום)

על מה היתה הגזירה בפורים?

תלמידיו של רבי שמעון בר יוחאי שאלוהו: "מפני מה נתחייבו (שונאיהן של) ישראל שבאותו דור כליה", על מה היתה הגזרה? אמר להם: "אמרו אתם", מה אתם חושבים? אמרו לו: "מפני שנהנו מסעודתו של אחשורוש". אמר להם: "אם כן, רק אלה שבשושן היו צריכים להיענש, שרק הם נהנו מאותה סעודה, מדוע נגזרה הגזרה על כל ישראל שבאותו דור בכל העולם?" אמרו לו: "אמור אתה, אין אנו יודעים". אמר להם: "מפני שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר" (מגילה יב.).

מכאן משמע שנגזרה הגזרה משום שהשתחוו לצלם, אולם במדרש (פסיקתא זוטרתא אסתר פ"ד) מצינו להדיא כמו שאמרו תלמידי רשב"י: "...מיד רץ אליהו בבהלה אצל אבות העולם וצדיקי עולם ונביאים הראשונים, ואמר להם: "שמים וארץ וצבא מרום בוכים במר נפש, וכל העולם כולו אחזתם חיל כילודה, ואתם שוכבים במנוחה!"; אמרו לו: "על מה?" אמר להם: "מפני שנגזר על [שונאין] ישראל כליה, למה? מפני שנהנו מסעודתו של אחשורוש". וכן הוא ברש"י בפירושו על הפסוק: "וּמְרַדְּכֵי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה", שכתב: "בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לכך לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשורוש". ומשמע ששני הטעמים אמת.

ולכאורה קשה על שני הטעמים, אם משום שנהנו מהסעודה, היכן מצינו חיוב מיתה על מזון לא כשר? ובפרט שחז"ל דרשו "והשתיה כדת - כדת של תורה", שהאוכל בסעודה היה כשר. וקשה גם על הטעם של רשב"י, אם נתחייבו כלייה משום שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר, מדוע הקב"ה המתין וגזר לכלותם דווקא עכשיו?

אפשר ליישב ולומר עפ"י היערות דבש ששני הטעמים אמת והאחד תלוי בשני:

במה שהשתחוו לפסל של נבוכדנצר, היה אפשר לטעון לזכותם על פי הזוהר הקדוש ששאל כיצד יעקב אבינו השתחווה לעשיו הרשע, והרי עשיו הוא מרכבה לטומאה? ותירץ שיעקב אבינו בכלל לא התכוון להשתחוות לעשיו אלא לשכינה שהיתה בארץ ישראל מאחורי עשיו, ועשיו חשב שאחיו יעקב משתחוה לו כי לא ראה את השכינה הקדושה. טענה כזאת היתה יכולה להיות גם ליהודי בבל שנאלצו להשתחוות לפסל של נבוכדנצר, כי לדעת חז"ל בתוך פיו של הצלם הכניסו את הציץ הקדוש של הכהן הגדול, עליו חקוק שם הוי"ה. לכן יכלו לטעון שאין הם משתחוים לצלם, אלא לציץ הקדוש.

אמנם בראשונים יש מחלוקת אם כלי המקדש שנלקחו ביד הגויים נשארו קדושים, או שנפקעו מקדושתם ויצאו לחולין, אך בני אותו הדור יכלו לטעון שהם סוברים כמו מי שאומר שכלים אלו עדיין קדושים ולכן השתחוו לציץ הקדוש (ולא לצלם).

חז"ל אומרים שבאותה סעודה שאחשורוש עשה, הוציאו המשרתים את כלי המקדש היקרים, הגישו בהם מאכלים ערבים ומזגו בהם יין. היהודים שהשתתפו בסעודה, לא רק שלא מיחו על חילול הקודש, אלא שאף נהנו מאותה סעודה ואכלו בכלי המקדש. אמנם הם היו יכולים לטעון שהם סוברים כמי שאומר שכלי הקודש שנלקחו ביד הגויים נפקעו מקדושתם ועתה הם חולין, לכן היו יכולים ליהנות מהם, אלא שאם הם יטענו כך, הרי הם נכנסים ל"מבוי סתום", כי אם הם סוברים שכלי המקדש נפקעו מקדושתם, אז אין להם תירוץ כיצד השתחוו לצלם בימי נבוכדנצר כי אם הם יצאו לחולין אז כבר אין קדושה בציץ של הכהן הגדול ולא היו יכולים לומר שהשתחוו לו. ואם הם סוברים שהכלים לא נפקעו מקדושתם, אי"כ אין להם תשובה כיצד הם נהנו מכלי המקדש באותה סעודה, כי אם עדיין יש בהם קדושה הרי שזה מעילה בהקדש (שעל זה חייבים מיתה).

לכן הקב"ה המתין להם עד אותה סעודה, וכאשר עשו מעשים סותרים, ננעלו שערי התירוצים והגזירה הרעה נחתמה.

מצוות יום הפורים

בפורים לא אומרים הלל, כמו שתיקנו לומר בחנוכה, כי לא אומרים הלל על נס שנעשה בחוץ לארץ, במקום זאת קוראים במגילת אסתר בלילה וביום כי קריאת המגילה הי הלל של פורים (מגילה יד.). מלבד קריאת המגילה, בפורים יש שלוש מצוות נוספות והן כתובות במגילה: "לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה וּמְשָׁלוּחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמְתָנוּת לְאֶבְיוֹנִים" (ט, כב).

משתה ושמחה

אחת ממצוות היום שנקבעה לדורות היא "משתה ושמחה", כדי להודות לקב"ה על ניסיו העצומים ולכן סעודת הפורים נחשבת לסעודת מצוה.

מקשה על כך הב"ח, מפני מה לא קבעו חז"ל סעודת מצוה גם בימי חנוכה, שגם הם נקבעו לדורות לימי הלל והודאה?

הרב לוינשטיין שליט"א הביא בשם רבי יחיאל פריד שליט"א תירוץ יפה על כך:

בפורים נגזרה על היהודים גזירת שמד והרג. גזירה זו חלה על כולם בשווה, היא היתה אמורה להתייחס לכל יהודי באשר הוא, עני או עשיר, כולם היו מקבלים את הגזירה וסובלים ממנה באותה מדה. אך לעומת זאת בחנוכה היה איסור ללמוד תורה, ולא כולם התייחסו לזה באופן שווה, מסתמא שבין היהודים היו כאלו ששמעו על האיסור ללמוד תורה והודו לה' על כך שיש להם סיבה טובה להתחמק מבית המדרש... ואילו אחרים ששמעו זאת כמעט ופרחה נשמתם מרוב צער, והם שאלו את עצמם כיצד יוכלו לחיות בלא לימוד התורה?

בדומה לכך קיימת הקבלה גם בין הדברים שקבעו חז"ל לימים אלו: אכילה ושתייה, לעומת הלל והודאה. אכילה ושתייה ניתנות לכולם באופן שווה, כל מי שאוכל וממלא את כרסו לבסוף הוא שבע. אך אמירת הלל והודאה שייכים לכל אחד בהתאם למדרגתו הרוחנית.

ולכן בפורים שבו כולם שווים בגזירתו - דרך השמחה על העברת רוע הגזירה היתה באופן של סעודת מצוה שבהן האכילה שווה בכולם,

אך לעומת זאת בימי החנוכה שבהם ניתנה הגזירה על כל אחד באופן שונה, גם השמחה על העברת הגזירה באה לידי ביטוי לא בסעודת חובה אלא באמירת הלל והודאה, שבזה כל אחד משבח ומהלל את ה' כפי רמתו הרוחנית שבהשגתו.

אמרו חז"ל (מגילה ז:): מחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (חייב אדם להתבסס ולהשתכר בפורים עד שלא ידע להבחין בין "ארור המן" לברוך מרדכי"). וכתבו הפוסקים שכל זה דווקא באדם שיודע בעצמו שאם ישתה וישתכר, לא יבוא לידי עבירות, ואף לא ידבר לשון הרע וליצנות, כי אם כן, יצא שכרו בהפסדו.

מי אומר ברוך מרדכי ומי אומר ארור המן?

הגר"א זצ"ל אמר פעם שהעניינים עליהם נאמר "כל הפושט יד נותנים לו", הם שמחים בפורים יותר מכולם, לפי שביום זה הם מקבלים הרבה צדקות ומתנות, והם מברכים ואומרים "ברוך מרדכי". לעומתם העשירים שחייבים לתת צדקה ביום זה יותר משאר השנה, הם פחות אוהבים את יום הפורים שגורם להם להוצאות מרובות, וגם עניינים רבים מתדפקים על דלתותם ומתרידים אותם, עשירים אלו מקללים ואומרים "ארור המן".

בפורים צריך האדם לשתות ולשמוח עד שלא ידע אם הוא עשיר האומר "ארור המן", או שהוא עני האומר "ברוך מרדכי".

כבכל מצוות השמחה שניתנו לישראל, גם במצוות השמחה בפורים אחת הכוונות העיקריות היא לאחד את עם ישראל ולקרב את לבותיהם זה לזה, באהבה, אחוה ורעות.

בכל דור ודור ישנם כמה וכמה סוגים של יהודים. ישנם צדיקים שהם בגדר "ברוך מרדכי", וישנם גם רשעים, שהם מנסים להדמות לגויים. הם מפנים עורף לאלקי ישראל ושואפים להתחבר לגויים וללכת בחוקותיהם. אבל הגויים רואים בהם יהודים בדיוק כמו שאר אחיהם, והם שונאים אותם ושולחים אליהם את חיצי האנטישמיות בדיוק באותה מידה. כך היה עם הנאצים בשואה, וכך היה גם עם אבי אבותם המן הרשע שהוא רצה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, גם את אלה שהתקרבו לגויים ונהנו מסעודתו של

המלך אחשורוש. כאשר יהודים אלו רואים זאת הם נותנים לב ושבבים בתשובה. יהודים הללו הם בבחינת "ארור המן".

בפורים צריכים לשתות ולשמוח עד שלא יהיה היכר בין היהודים הצדיקים בבחינת "ברוך מרדכי", לבין היהודים מסוג "ארור המן", וזאת משום שהמן הרשע לא שם פדות בין היהודים ורצה להרוג את כולם. (ומתוק האור)

משלוח מנות

משלוח המנות נועד לחבר בין היהודים ולטפח בקרבם יחס של אחווה הדדית שלא יעמוד אחד על השני, אלא האחד ליד השני. רמז לדבר בפסוק "משלוח מנות איש לרעהו", "איש" בגימטריה 311, וגם "לרעהו" בגימטריה 311, ללמד שעל כל אחד לחוש את חברו כעצמו ולא להתנשא מעליו וממילא תשרור ביניהם אהבה ואחוה שלום ורעות (עקבי חיים).

מעשה בילד חמד שלמד לקרוא בחידר. הוא ידע שכאשר יש בחומש שני יוד"ים – זהו שם השם. הרבי נתן לו לקרוא בחומש וכאשר הגיע לסוף הפסוק, אמר את שם השם. שאל אותו הרבי מדוע אמרת כאן את שם השם? ענה לו הילד הרי יש כאן שני "יודין" (נקודותיים), אמר לו המלמד כלל גדול: כאשר שני יודין הם אחד ליד השני אז זה שם השם, כאשר הם אחד מעל השני אין זה שם ה'.

לימים אותו ילד גדל ונעשה אדמו"ר גדול והוא למד מכך מוסר נפלא: כאשר שני יודין (יהודים) הם אחד ליד השני, ואין האחד מתנשא על חברו, יש כאן שם השם, כי ה' יתברך שוכן ביניהם, אך כאשר שני יודין הם אחד מעל השני שיש בהם גאווה והתנשאות, אין הקב"ה מוכן לשכון ביניהם.

נוהגים לתת משלוחי מנות לקרובים ולחברים האהובים, אך עיקר המצוה לתת משלוחי מנות דווקא לאותם שאין אנו בשלום אתם כדי להרבות שלום ואחדות.

מעשה שהיה עם שתי משפחות שהתגלע סיכסוך ביניהן, עד כדי כך גדלה המריבה עד שאחת המשפחות החליטה לשלוח בפורים "משלוח מנות" למשפחה השנייה ובתוכו אקדח צעצוע כרמז ל"אהבתם הרבה". הם ביקשו מאחת הילדות בשכונה שתגיש להם את המשלוח. הילדה ראתה את האקדח וחשבה לתומה שהונח שם בטעות, וכך הביאה להם את המשלוח בלי האקדח.

בני המשפחה הופתעו מאוד לקבל משונאיהם משלוח מנות, ומיהרו אף הם להשיב במשלוח נאה ומכובד. כשהתקבל המשלוח התפלאו היריבים לגלות כי לא די בכך ששונאיהם לא נעלבו, אלא הם לקחו את הדברים ברוח טובה ואף שלחו להם בחזרה משלוח נאה ומכובד... ובסופו של דבר הם השלימו...

מתנות לאביונים

יש להדר במצות מתנות לאביונים שהיא בכלל מצות צדקה יותר ממה שמהדרים ומשקיעים במצות משלוח מנות.

כתוב בספר התודעה: טעם למה שנצטוונו במצנת משלוח מנות ומתנות לאביונים בימי הפורים - לזכר ההצלה שנצלו ישראל מן הכלייה בימי המן על ידי מרדכי ואסתר, שחיזקו את לבם של ישראל באהבה ובאחוה בין איש לרעהו ובאחדות גמורה של כלל ישראל, ובזמן שישראל באחדות אין בהם חסרון כלל, וגם הרעים שבהם נעשים טובים: לפי שכל כוחו של עמלק הוא רק בנחשלים שבעם ובמרפים עצמם מן התורה והמצוות.

המן שהיה תוקפו של עמלק חשב על ישראל לאבדם לאחר שהכשילם בחטא תחילה. וגם אותם שלא נכשלו בחטא, נתפסו בעוון אחיהם כיון שלא מחו, וכיון שנעשה פרוד בין הנכשלים לשאינם נכשלים, מה עשתה אסתר? אמרה למרדכי: "לָךְ כָּנוּס אֶת כָּל הַיְהוּדִים", שאם תשוב האחדות לישראל ויהיו כלל אחד, לא יוכל לשלוט אפילו בנכשלים בחטא, שאם באת לנגוע בצפורנו של אחד מהם - כל ישראל מרגישים.

וכן אמרו חכמים על יעקב אבינו: 'כינוסו וכינוס בניו הצילו מיד עשוי, וכן כל פעם שישראל באים בצרה מחמס עשו ועמלק - אין ישועה אלא בכינוסם ובחיזוק האהבה והאחוה ביניהם: וכשם שנקהלו היהודים ועמדו על נפשם בימי המן ועל ידי כך ניצלו מן הפורענות, כך נצטוונו בכל דור ודור לחזק בינינו את האחדות כדי שלא ישלטו בנו שונאינו.

מדוע פורים נקרא על שם הפור

במגילת אסתר נאמר: "על כן קראו לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר" (ט, כו).

ניסים ומאורעות דרמטיים רבים ארעו בפורים ומסופרים במגילת אסתר, ואם כן תימה גדולה היא, מדוע נקבע שם החג דווקא על שם הפור שהטיל המן? לכאורה, זהו ארוע שנראה לא משמעותי בכל סיפור המגילה, ארוע שהיה בו רק כדי לקבוע את היום בו תתחיל השמדת היהודים, ולמה לא נקבע החג על שם אסתר או מרדכי וכדו? ובפרט ששם החג מסמל כידוע את מהות החג, ומה יש בפור שהטיל המן לסמל לנו את מהות חג הפורים?

תרוץ נפלא כתב הגר"מ פינשטיין זצוק"ל בספרו 'דרש משה', שהשם "פורים" נקבע כדי ללמדנו, שכמו שכל נס הפורים היה מהיפוך של רע לטוב, כי הנה המן עשה גורל, וחשב שבזה קבע את גורלו של עם ישראל, אך לא ידע שהדבר שחשבו לרעה שנפל הפור בחודש שנפטר בו משה, נהפך להם לטובה כי בחודש זה גם נולד משה, וזו היתה טובה לישראל, כי זוהי כל מהותו של גורל, יש לו כמה פנים, היום כך ומחר כך.

וזהו הלימוד שצריכים אנו ללמוד מיום הפורים, שבכל דבר שהאדם חושב כי יש לו טובה, צריך תמיד לדעת כי הכל יכול להתהפך כמו גורל לכאן או לכאן, ותמיד יש לו להתפלל ולשים מבטחו בה' יתברך, וכן להיפך מרעה לטובה, לעולם לא להתייאש כי הכל יכול להתהפך מיד לטובה בחסדיו יתברך.

לימוד זה הוא מיסודות האמונה, שאין מקרה בעולם, ומקרה אשר נראה לנו כרעה גדולה, יתברר בסופו של דבר כהצלה עצומה, ונביא

בזה את אחד הסיפורים שפורסמו בשנים האחרונות שממחיש לנו יסוד זה.

הדבר התרחש לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, כאשר קבוצת בחורי ישיבות מליטא שהתגוררו בגרמניה, הרגישו שחגורת החנק הנאצית הולכת ומתהדקת, וברחמי שמים הצליחו ברגע האחרון להבריח את הגבול בדרכם לאנגליה, בתקווה שיזכו לחירות וליישב בשלווה. אך לא עברו ימים רבים וכבר עלה חשד בעיני השלטונות האנגלים שהם מרגלים גרמנים, והורו לגרשם לאוסטרליה הרחוקה, תוך זמן קצר העלום לאוניה בדרכה הארוכה לגלות בארץ ניכר.

קשה לשער את כל הצער והאכזבה שהיו מנת חלקם של הגולים בכל הטלטולים הרבים האלו, אבל נחמתם היתה שהנה לפחות הצליחו לברוח מהמרצחים הנאצים ובקרוב יוכלו להגיע למקום מבטחים. אך גורלם לא שפר עליהם. לא עבר זמן רב מתחילת ההפלגה, והתברר שבאוניה זו שהכילה מגורשים רבים, ישנה גם קבוצת פושעים ועבריינים שגורשו כעונש מאנגליה, פושעים אלו החליטו להתנכל לבחורי הישיבה בשל חזותם היהודית.

הם הצרו להם והתעללו בהם בכל עת וזמן. השיא הגיע, כשהחליטו הפושעים להשליך לים את כל מטלטליהם של בחורי הישיבה, שהצליחו לקחת עמם לגלות. הם נשארו עם בגדיהם לגופם בלבד.

הצער הגדול ביותר היה, שבין החפצים המעטים שהצליחו לקחת איתם ושמרו עליהם מכל משמר, היו חידושי התורה שזכו לשמוע בישיבות בהם למדו, ביניהם חידושי תורה מגדולי ראשי הישיבות בדור ההוא, וכן חידושים שעליהם עמלו שנים רבות, וערכם היה חשוב להם יותר מכל.

הם התחננו על נפשם בפני הפושעים, שלפחות ישאירו להם את היקר להם מכל, אך התחנונים נפלו על אוזניים אטומות, וכך, לקול זעקות השבר של הבחורים הושלכו מחברות חידושי התורה שלהם אל בין גלי

הים האין סופיים. דמעות הבחורים התערבו במי הים והם לוו במבטיהם הכאובים את האובדן הגדול מכל.

שעה קלה לאחר זריקת המחברות לים, נראו ממרחק כעשר אוניות מלחמה, ובתוך דקות נשמעו רעמי פגזים ויריות שנורו בעוצמה רבה לעבר האוניה. המחשבות התרוצצו על הסוף הקרב ובא, אלא שכל זה נמשך זמן קצר, כי פתאום נשמעה שריקה מרחוק, ההפגזה נשתתקה, האוניה המשיכה להפליג, והיה הדבר לפלא.

ארבעים שנה לאחר מכן, נפגש באקראי אחד מניצולי האוניה עם זקן אחד. תוך כדי דיבור התברר שהיה זה מפקד האוניות שהפגזו את ספינתם.

הניצול מיהר לשאול את המפקד לפרש ההפגזה העזה והפסקתה לאחר כמה דקות, והמפקד לשעבר סיפר לו את אשר ארע. אותו זקן היה מפקד של עשר אוניות מלחמה גרמניות. כאשר ראה מרחוק את אונית הפליטים חשדה לאוניית אויב. הוא נתן הוראה להפגיזה עד להטבעתה המוחלטת. אלא שפתאום נראו על גלי הים מזוודות קטנות כשהן נעות לעבר הספינות הגרמניות.

המפקד חשש שאלו מזוודות נפץ או אותות אחרים מהספינה המופגזת, והורה להעלותן ולבדוק את תכולתן. כאשר פתחו הגרמנים את המזוודות, גילו להפתעתם ולחרדתם, מחברות שבתוכם כתובים דברים בשפה הגרמנית. המפקד חשש שהוא מטביע ספינה עם אזרחים גרמניים, והורה מיד להפסיק את ההפגזה ולתת לספינה להמשיך בנסיעתה.

ניצול הספינה ששמע את הסיפור כמעט והתעלף, כששמע את השתלשלות הדברים. ארבעים שנה לאחר הארוע התברר לו גודל השגחתו יתברך, שכל הצער והמכאוב על אובדן המחברות של חידושי התורה שבזמנו היה נראה להם כחורבן וכאובדן הגדול ביותר, הוא זה שעמד להם ברחמי שמים להצילם ממוות בטוח במעמקי הים הגדול, ללא שיהיה אפילו אי מי שידע את גורלם לנצח. (לקראת שבת)

מסכות רעשנים שירים וריקודים

פורים הוא זמן שמחה גדול לישראל. יהודים רבים חוגגים את היום הנפלא הזה בתחפושות, מסיבות, אוזני המן, שירים וריקודים והרבה יין.

אבל לפני שהיום הנהדר הזה הופך להוללות שרחוקה שנות אור מהמשמעות האמתית המקורית של פורים (לא לחינם נאמר "נהפוך הוא", היום עושים הכל הפוך), כדאי להבין מה צריך ומה לא צריך לעשות, כדי שבאמת ננצל את היום הזה לצמיחה והתעלות במקום לנפילה ענקית. יום הפורים נועד לפקחת עינינו ולגלות את ההסתר. לכן שם המגילה נבחר להיות "אסתר" שמרמז על ההסתר.

ידוע שהקב"ה מוזכר במגילה ברמז בלבד. ברגע שאנו קוראים ברצף את כל המגילה, מתחילתה ועד סופה, אנו יכולים להבין שאת כל צירופי המקרים הפלאיים עשה הקב"ה. זוהי משמעות יום הפורים. להבין שבתוך ההסתר, אפילו שלא רואים אותו בעיניים, נמצא הקב"ה. ואם נתבונן לעומק, וננסה לסדר את הפאזל הגדול סביבנו, נוכל למצוא אותו גם בחיינו.

הבעיה היא שלצערנו היום חזר ההסתר לפורים, ושוב שכחנו מהקב"ה. אנשים "חוגגים" את פורים במסיבות מעורבות במועדונים וחושבים שהם באמת עושים דבר טוב לפי היהדות. בנות ישראל הקדושות מוצאות בתחפושות תירוץ כדי להסתובב בצורה מופקרת וחושפנית שהפוכה מכל ערך יהודי. אנשים משתכרים ועוברים על איסורים רבים בלי להיות מודעים למעשים שלהם. ילדים משחקים בנפצים ועלולים לגרום לסכנה ממשית לאנשים שעלולים להיבהל ולהיפגע מכך. מרוב הקפצונים וההמולה בתוך בית הכנסת כמעט ואי אפשר לשמוע את המגילה ואנשים לא יוצאים ידי חובה.

צריך לדעת שדווקא מתוך ההארה הגדולה של פורים, ניתן להמריא לשחקים או ליפול לתהום. אפשר לקחת את הימים האלו לגלות את ה' יתברך או חס ושלום להגיע לחושך והסתר גדולים יותר. הכל תלוי בצורה בה אנו מסתכלים על פורים ובמעשים שאנו עושים בזמן

הזה. דווקא במקום שיש הרבה קדושה, כנגד זה יש גם הרבה טומאה. לכן צריך לפקוח עיניים ולהבין מה אנו עושים.

אפשר למשל לשתות יין, להתבסס ולשמוח כדי לקיים את מצוות הפורים בדרך הקדושה, או שאפשר להשתכר ואז לעשות דברים מזיקים ולצבור חטאים. אפשר לשמוח מתוך קיום של מצוות, או שאפשר להגיע להוללות וקלות ראש. אפשר להתעלות ולהתקרב לקב"ה, או שאפשר ללבוש תחפושות לא צנועות ולהתקרב ליצר הרע. שתי הדרכים פתוחות לפנינו והבחירה בידינו כיצד נתייחס לפורים.

אדם שרוצה לחוות את פורים כמו שיהודי צריך לחוות אותו יבחר לשמוע מגילה, לשלוח מנות ולחלק מתנות לאביונים. מצוה להרבות בסעודה ביום פורים ולשתות יין, אך כמובן שהכול בגדרי הצניעות ותוך הקפדה על ההלכה. אם כתוצאה מהסעודה או מהשכרות נריב עם בני הבית ונזנח את ברכת המזון, אז יהיה עדיף לוותר על זה. אין כל בעיה להתחפש, להרעיש ברעשנים או קפצונים, ולשיר ולרקוד. אך כל זה כאשר אנו שומרים על גדרי הצניעות וההלכה, שאם לא כן, יצא שכרנו בהפסדנו, כי אולי רצינו לקיים את מצות פורים, אך עברנו על יותר איסורים ממה שקיימנו מצוות.

מעבר לכל הדברים המוזכרים, יותר מכל כדאי להבין את המשמעות של פורים. להתבונן קצת על המגילה, להבין את ההסתר, להסתכל על החיים שלנו ולראות איך שאנו נמצאים ממש באותו מצב כמו אז וכמו תמיד. להבין איך מכל זה אנו מוצאים את הקב"ה ומבינים שהוא כאן איתנו, שומר עלינו וכמו במגילה מסובב את כל העולם כך שבסופו של דבר תוכל לבוא אלינו הישועה. (מהפרשה לחיינו)

שמחה

אל חדר הרופא נכנס אדם מדוכא ומר נפש. "דוקטור", בכה האיש, "סובל אני מעצבות גדולה מאוד, שרוי אני בדכאון נפשי עמוק, ואין ביכולתי לשמוח בשום דבר. חיי אינם חיים, רוצה אני כי תתן לי עצה או תרופה כדי לצאת מדכאוני הקשה".

"עצה מצויינת לי אליך", ענה הרופא, "בעיר הסמוכה ישנו בדרן, העורך מופעי בידור מיוחדים במינם. גם האדם הקשוח והעצוב ביותר, ההולך למופעים אלו, אינו יכול שלא לצחוק ולשמוח. עצתי לך אם כן שתלך למספר מופעים כאלו, וכך בוודאי תצליח להכניס אור ושמחה ללבך הדווי".

"עצתך היתה יכולה להיות נפלאה", שח האיש בעוגמת נפש, "אלא שישנה בעיה אחת: אותו בדרן אינו אלא... אני בעצמי".

האושר והשמחה - הם משאת נפשו של כל אדם עלי אדמות. בכל פעולותינו אנו רוצים ושואפים להגיע למטרה נכספת זו. אך כיצד?

מספרים על רבי אייזיק, שפעם חלם חלום, כי בעיר הבירה ברלין מתחת לגשר ישנו מטמון גדול. כאשר חזר חלום זה שוב ושוב, החליט ר' אייזיק לנסות את מזלו. הוא נסע לעיר הבירה, והתחיל לחפש את האוצר מתחת לגשר. השומר הניעב במקום, אשר ראה אדם המתנהג כמרגל, ניגש אליו ושאלו לפשר חיפושיו. ר' אייזיק ניסה להתחמק, אך השומר לא הרפה. לבסוף בלית ברירה סיפר לו את דבר החלום.

למשמע החלום פרץ השומר בעחוק גדול, ואמר: "האם גם אתה מאלו שמאמינים בחלומות? הנה גם אני חלמתי חלום, כי בעיירה הסמוכה מתגורר יהודי בשם אייזיק, אשר מתחת לתנור ביתו ישנו אוצר גדול. האם חושב אתה כי בשל חלום טיפשי זה אטריח את עצמי ללכת לביתו של היהודי?!"

ר' אייזיק שמע את דברי השומר, מיהר מיד לביתו והתחיל לחפור מתחת לתנור. ואכן לאחר חפירה קלה, מצא מטמון גדול והתעשר עושר רב...

פעמים רבות מחפשים אנו אחר אוצרות שמחה נעלמים, מחפשים אנו אותם בכל מקום אפשרי: במסיבות, בקניות, בטיולים, בבתי מלון ועוד ועוד, אך עלינו לדעת כי אוצר השמחה האמיתי, נמצא דווקא אצלנו פנימה!

שמחה חיצונית דומה לשמחתו של השיכור, שכאשר יפוג טעם היין, תפוג גם השמחה. שמחה זו היא בעצם בריחת האדם מעצמו. לעומת זאת שמחה אמיתית נובעת מהתרכזות האדם בעצמו.

יום פורים, יום שמחה, עומד לפנינו. רוצים אנו להרבות בשמחה, כמצות היום. אך עלינו לזכור, כי השמחה לא תושג מתוך הוללות, פריצת גדרות, ליצנות, לשון הרע והפקרות. "שמחה" שכזו מותירה אחריה טעם מריר מאוד.

"עבדו את ה' בשמחה" - אותיות **מחשבה**. רק מתוך מחשבה נצליח בסייעתא דשמיא לשמוח באמת. נשתדל שתהא שמחתנו שמחה יהודית של מצוה. נחשוב על כל אותם אנשים, אשר משלוח המנות שנשלח להם, יוסיף להם אור ושמחה. ימי הפורים הם גם הזדמנות פז עבורנו לשפר יחסים מתוחים עם שכנים ומכרים על ידי משלוח מנות מחויך.

נחשוב על הזכות שנפלה בחלקנו לקיים את מצוות היום, ונשתדל לקיימן בשמחה. עם מעט השקעה של מחשבה נוכל בעזרת ה' לשמוח, לשמח, ולקיים בהידור את מצוות היום.

הנה לנו כמה דוגמאות לשמחה אמיתית, הנובעת מפנימיות הנפש:

✓ **"איזהו עשיר? - השמח בחלקו"** (אבות ד, א).

אדם היודע לשמוח במה שיש לו, הוא אדם מאושר. כתוב: "השמחה מאין תמצא?" - בסימן שאלה, אך ניתן לקרוא זאת גם בסימן קריאה: "השמחה - מאין תמצא!" - אדם הרוצה למצוא את השמחה באמת, יכול לשמוח מכלום, מאין! וזאת אם רק ישכיל למצוא את נקודות האור והיופי שבחיו.

מסופר על רבי אריה לזון זצ"ל שהיה חי לפני כחמישים שנה, בדירה עלובה ובדוחק רב. כאשר ראינו אותו עיתונאים ושאלו: "רבי אריה, יאמר נא, האם טוב ונוח לו כאן? כלום אין התקרה דולפת בחורף? והמיטה אינה קשה? ודלתות הארון גם כן נפתחות בקושי...?", הניח רבי אריה את ידו על כתף העיתונאי ואמר: "שמע נא! פעם דיברתי עם רעייתי ע"ה, כי תמיד נחיה ממה שיש לנו! וברוך ה' מה חסר לי? החדר גבוה ממני ואינו צריך להתכופף כדי להכנס. מים יש לי, וגם חשמל, ובאמת שאני חי היום, איך אומרים? ממש כמו לורד!"

מה שקובע את מידת האושר והשמחה של האדם, אינו מה שיש לו, אלא צורת ההתייחסות שלו למה שיש לו, כמו שאומר הפתגם: "מיהו האדם שיש לו כל מה שהוא רוצה? מי שרוצה את מה שיש לו!"

מסופר על הבעל שם טוב הקדוש שפגש את חייקל, שואב המים של העירייה, שהתהלך לו בסמטאות עם האסל והדליים הכבדים על כתפיו, ושאלו: "מה שלומך ר' חייקל?", "אוי!" נאנח ר' חייקל כשהוא מוריד את האסל מעל כתפיו, ומוחה את הזיעה הניגרת על מצחו, "קשה לי מאוד, אני כבר לא צעיר, ונגזר עלי להסחב עם דליי מים כבדים, לטפס עד קומות גבוהות ובשכר זה כמה אני מקבל? בקושי כמה פרוטות עלובות, כמה מר הוא גורלי!"

למחרת שוב פגש בו ושאלו: "מה שלומך היום, ר' חייקל?", "הו, ברוך השם!", חייך ר' חייקל, "למרות שאינו צעיר אני עדיין מצליח לשאת את האסל והדליים הכבדים, ומטפס עד לקומות גבוהות. אומנם אינו מרוויח מעבר לכמה פרוטות, אך בכל זאת אני מתפרנס בכוחות עצמי ואינו נופל לטורח על זולתי, כמה שפר חלקי...". כששמע זאת הבעש"ט אמר: "עתה התיישבה לי הסתירה בין מה שאמרו חז"ל: "מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה", לבין מה שאמרו: "אדם נידון בכל יום" – הכי עדי? אומנם מזונותיו של אדם קצובים לו מראש

השנה לכל השנה, אך בכל יום אדם קובע מחדש כיצד להתייחס אל הדברים, אם בקושי או בקלות.

✓ "פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָיִם מִשְׁמַחֵי לֵב" (תהלים יט, ט).

מקור בלתי נדלה של שמחה עבור היהודי הוא קיום המצוות. שמחה של מצוה היא שמחה בעלת עוצמה גדולה כל כך, אשר רק כאשר חווים אותה מבינים את עוצמתה ועומקה. התגברות פנימית, עשיית מצוה לשם שמים, ואולי גם מתוך קושי - אלו מותרים אחריהם שובל ארוך של טוהר ושמחה.

✓ "מֵאֵת ה' הִיְתָה זֹאת הַיָּמִים הַזֵּה הַיּוֹם עֲשֵׂה ה' נְגִילָה וְנִשְׂמָחָה בּוֹ" (תהלים קיח, כג-כד).

האמונה והבטחון בה' יתברך מהווים גם הם מקור אמיתי של שמחה. המאמין בה' בלב שלם, אין בחייו דאגה כלל וכלל, כי הוא יודע שהכל נעשה לטובתו ולתועלתו האמיתית. גם אם עדיין לא הגענו אל הבטחון השלם, ואל אי הדאגה המוחלטת, הרי שכל התחזקות באמונה ובטחון, משרה עלינו יותר שלווה ושמחה.

כותב רבנו בחיי (תחילת פרק א' משער הביטחון): "מהות הביטחון הוא מנוחת נפש הבוטח, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו שעושה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו".

דבר נוסף היכול לעזור לנו להגיע לשמחה נלמד מהמעשה הבא:

לאחר מלחמת ששת הימים, הגיע הראשל"צ הרה"ג רבי מרדכי אליהו זצ"ל למערת המכפלה עם קבוצה של שוטרים וחיילים. בא אחד השייחים הערבים ואמר לו: אתם מגיעים למקום הקדוש הזה, עם הנעלים והולכים עם בוג' על השטיחים, ולעומתכם אנחנו מורידים את הנעלים וזוחלים על אדמת קודש זו. אם כן כיצד אתם נכנסים בעזרה כזו מלוכלכת אל הקודש.

קציני המשטרה שנכחו במקום, לא ידעו מה לענות, ואז פתח הרב וענה במשל: אחד מעבדי המלך רצה לדבר עם המלך, והרי לא כל אחד יכול לדבר עם המלך. לכן הוא קבע פגישה, והחל לעשות הכנות.

רחץ בבית המרחץ, כדי להכנס למלך נקי, קנה חליפה ונעלים וקרתיות, בשביל להראות מכובד לפני המלך.

וגם בעת שנכנס בהדרת קודש אל המלך, הוא לא יכול להתקרב יותר מדי, כי הרי זה מלך.

ותוך כדי שהוא משתחוה למלך, פתאום נכנס ילד בריצה וקפץ על המלך יחד עם הבוץ בנעליו, וקורא בקול: "אבא! אתה לא יודע איזה כייף היה היום לשחק יחד עם החברים בבוץ!".

שאל הרב את השייח: "אמור לי מה היה קורה אם העבד היה עושה כמו הילד". ענה לו: "מיד המלך היה עורף את ראשו".

שאל הרב: "למה?".

עונה השייח: "כי הוא עבד".

המשיך הרב ואמר: "אתם בני הגר השפחה – אתם עבדים לפני המלך אז כשאתם באים לפניו, הנכם מורידים את הנעליים והולכים על ארבע, ובכלל עשו לכם טובה שנכנסתם אל המלך.

אבל יהודי הוא בן של מלך, גם אם הוא התלכלך בבוץ, גם אם הוא שקע בעבירה, נכון זה נורא, אבל כאשר ניגש לפני המלך, הוא בא למעשה לפני אביו, אז יכול להכנס אליו גם מלוכלך!".

רבי שמעון אומר: כל ישראל בני מלכים הם (שבת קיא.), אולם אין הם סתם בני מלכים, אלא הם הבנים של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שנאמר: "בנים אתם לה' אלהיכם", וזהו מקור בלתי נדלה ליהודי לשאוב ממנו שמחה עצומה. (עוד בעניין השמחה ראה בדרשות לסוכות)

אוזני המן

מכינים בצק, מרדדים אותו במערוך, עושים ממנו עיגולים בכל עיגול שמים במרכז פרג ממותק (או מילוי מתוק אחר), ומקפלים לצורת משולש עם שלוש פינות, אופים בתנור ולבסוף בוזקים אבקת סוכר מלמעלה.

לכל משלוח מנות - דוחפים כמה מהאוזניים הללו. גם את השולחן אנו מפארים בכמה מאוזניו של המן. אכן, "האוזניים" הללו תופסות מקום נכבד ביום הפורים.

אוזני המן טעימות מתוקות וטובות, ויש עליהן ארבע קושיות:

- א. מדוע לאוזן המן יש שלוש פינות?
- ב. באוזני המן אנו ממלאים דברים "מתוקים". אבל הן זכר להמן שמירר את חיי אבותינו, ומהראוי היה שבאוזניו נמלא מרור או לענה - ולא פרג או שלל דברים מתוקים. א"כ מה ההגיון לעשות את אוזנו של המן טעימה ומתוקה?
- ג. למה נבחרה דווקא אוזנו של המן לעוגיית הפורים, מדוע לא נבחר אבר אחר מגופו של המן, רכיב יותר אסתטי והיגייני?
- ד. לפני פורים אנו קוראים "פרשת זכור", המסתיימת במילים: "תִּמְחָה אֶת זֶכֶר עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם - לֹא תִשְׁכַּח!" והנה, בהגיע יום הפורים, לא רק שאנו לא מוחים את המן, אנחנו עוד עושים לו אנדרטה (בדמות אוזן)! ומה שהכי מצחיק - זה שיש לזה "הכשר". היתכן? הרי האנדרטה הזו לכאורה מתנגשת עם הציווי "תִּמְחָה אֶת זֶכֶר עֲמֶלֶק!".

עד כאן ארבע הקושיות, ועכשיו ניגש לשלב התירוצים:

- א. הפסוק אומר: "כִּי יָדַעַל פֶּסֶחַ יְהוָה מְלַחְמָה לְהוֹרֵג עַמְּלֶק מִדָּר דָּר" (שמות יז, טז). בפסוק נאמר 'פֶּסֶח' - ולא כסא, וכן נאמר רק 'יהו' - ולא י-ה-ו-ה. ודרשו חז"ל (ילקוט"ש רמז תרמ"ג) אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שיאבד זרעו של עמלק מהעולם.

מאז מלחמת עמלק, כסא הכבוד עומד על שלושה רגליים ולא על ארבעה. זו הסיבה לכך שאנו עושים לאוזן המן שלוש פינות. בכך אנו

רומזים שאנחנו יודעים שבגלל "עמלק" כסא הכבוד עומד רק על שלושה רגליים - ואנו זוכרים לו את זה לדורות - ומצפים לנקמת ה' במהרה.

דבר נוסף, "המך" זה סמל הטומאה. "המך" מסמל את תרבות הרחוב, את ההתְיַנּוּת, את המרידה בבורא עולם. כמוכן שעם ישראל קדושים וטהורים - ומואסים בהמן ותרבותו. אלא שלפעמים יצר הרע מנסה לצוד את האדם. הוא מצייר לו את המן בצורה חיובית ומועילה, הוא מזכיר לו "את האוזן המתוקה והטעימה" שיש לנו בזכותו, את העולם המשוכלל שהמן פיתח לנו, ויש חשש שהאדם יתבלבל ויסחף לצד השני. בכדי להנצל מכך, עושים לאוזן המן צורה של "שלוש פינות" - שזה סימן של "זהירות", של "היִכָּרְ וְהִבְדִּלּוֹת". (כמו שמובא בחז"ל לגבי "מאפה חלב" שיש לעשותו בסימן משולש, בכדי שיזהרו בו ולא לא יבואו לאוכלו עם בשר). אכן אוזן המן המשולשת היא "תמרור אזהרה". אל תסתנוור ממתיקות העוגיה, מהמתיקות שבתרבות הרחוב.

ב. אנו ממלאים באוזן המן דברים מתוקים ולא מרים, מפני שלמרות רשעותו הגדולה ודמותו המאוסה של המן, סוף סוף הוא גרם לנו לקצת מתיקות, בזכותו קיבלנו בכל שנה ארבע מצוות מתוקות ונפלאות: משלוח מנות, מתנות לאביונים, מקרא מגילה, סעודת פורים, ואנחנו היהודים זוכרים לו את זה לטובה, וממלאים באוזנו דברים מתוקים.

ג. מבואר בחז"ל, שהמן הבין שקומץ המנחה שלמדו הילדים, הפיל את עשרת אלפים כיכרות הכסף שקיבל מאחשוורוש. המן, כמה שהיה "המך", אבל הוא עשה את החשבון הזה והאמין בו (כמבואר בחז"ל). הוא מלמל את זה בבית ופרסם זאת ברבים. הוא האמין בזה ולא התבייש להודות בכך. שמעו בניו את המילים הללו שיצאו מפנימיות הלב, זה חילחל בהם ועשה רושם, עד שמבני בניו כבר הרהרו תשובה - ולמדו תורה בבני ברק (גיטין נז:).

מכאן אנו למדים: משפט שיוצא מפיו של אבא בזמן אמת, בעת של צער, אם הוא יוצא "מעומק הלב", אפילו אם לאבא קוראים "המך" זה מחלחל בילד ועושה בו רושם, ובעתיד גם מצמיח פירות.

ולפי זה מובן מדוע נבחרה דווקא אוזנו של המן - למרות היותו רשע מרושע, בגלל שהוא גרם בעקיפין לילדים שלו "לשמוע" ולהיודע לחשבון הנ"ל, הוא זכה שאוזנו תיבחר לעוגייה בפורים.

תירוץ נוסף: היכן סיים המן את חייו? על העץ. "עץ" בגימטריה 160. "אוזן המן" בגימטריה (עם הכולל) - זה גם 160. לכן נבחרה "אוזן המן" לאנדרטה המסותית - ולא פריט אחר מגופו. כי היא מרמזת על סופו ומזכירה לנו להודות לה' על שהפר את עצתו של אותו רשע, והובילו בצורה מופלאה מארמון המלוכה, מהמשנה למלך, עד "לעץ" - לחבל התלייה!

ד. לפי דיני התורה, יש מצב שאדם נמכר "לעבד עברי" (שמות כא, ב), אלא שעבד עברי יוצא בסוף שנה שישית ואינו עבד עולם! אך אם העבד ממאן לצאת, טוב לו אצל אדונו, התורה מצווה לרצוע את אוזנו. ומדוע דווקא את האוזן? פירש"י: אוזן זו ששמעה בהר סיני את הציווי 'כי לי בני ישראל עבדים', והלכה וקנתה אדון לעצמה תירצע! אם האוזן לא יודעת להפנים את מה ששומעת, מגיע לה עונש!

אף אחד לא מעלה על דעתו שטקס רציעת האוזן היא "אות כבוד ושבח לעבד". ברור לכולם שזה טקס משפיל - ואוי לו למי שהגיע למדגרה הזו. ולפי זה מובן שה'אנדרטה' שעושים להמן, אין זה אלא טקס השפלה! זו אינה אות הזדהות, אלא סלידה והזדעזעות ממנו וממעשיו. אנו מרדדים אותה במערוך, עושים לה צורה מוזרה וליצנית, שורפים אותה בתנור, ובסוף - מכלים אותה בשיניים. ובכך אנו מקיימים מעיין "מחיית עמלק" - לפי כל הפוסקים והפסוקים.

יין ושכר

אמרו חז"ל (מגילה ז): מחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי - חייב אדם להתבסס ולהשתכר בפורים עד שלא ידע להבחין בין "ארור המן" לברוך מרדכי". ויש להבין כיצד צריכים אנו להיחס למשקה המשכר.

על בני אהרן נאמר: 'וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם', ואין אנו יודעים מפני מה מתו, אלא ממה שמצוה את אהרן ואמר לו: 'יֵינן וְשָׁכַר אֶל תְּשֻׁתָּי', אנו יודעין מתוך כך שלא מתו אלא מפני היין, לכך חבבו הכתוב לאהרן ויחד אליו הדבור בפני עצמו, שנאמר: 'יֵינן וְשָׁכַר אֶל תְּשֻׁתָּי'. (ויק"ר יב, א)

מתוך דברי המדרש שבני אהרן מתו מפני היין, משמע שהיין הוא דבר פסול ושלילי, וכן מצינו גם עם נח שנאמר: 'וַיִּשְׁתֶּי מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּרוּ וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלֵה', וחז"ל גינוהו על כך מאוד, וגם בנות לוט שהשקוהו יין ובעקבות כך: "וַיַּתְּהַרְיֵן שְׁתֵּי בָנוֹת לוֹט מֵאֲבִיהֶן"...

אולם לעומת זאת מצינו גם כמה מעלות גדולות וטובות שיש ביין כגון: "וַיֵּינן וְשִׂמַח לִבָּב אָנוּשׁ" (תהלים קד, טו), "אין שמחה אלא ביין" (פסחים קט.), "חמרא פקחין" (יומא עו: כלומר שהיין פותח את מעיינות החכמה), וכן תיקנו לקדש את השבת על היין (פסחים קיג.), ועוד אמרו שמי ששתה יין בסעודה, והביאו לו יין אחר טוב מהראשון, צריך לברך עליו 'ברוך הטוב והמטיב' (ברכות נט:).

א"כ קשה, האם היין טוב או רע לאדם?

התשובה לכך שהיין יכול להיות טוב ויכול להיות רע, הכל לפי הזמן והמקום והאדם השותה. וכן אמר רבי אילעאי: בשלושה דברים אדם ניכר: בכוסו, בכיסו ובכעסו (עירובין סה:).

ג'קי היה יהודי אמיד ועתיר נכסים. בת יחידה היתה לג'קי ולרעייתו, בשם רוחמה, אותה רצו לשדך עם אחד הבחורים המובחרים והמוצלחים בעיר. ואמנם כאשר הגיעה הבת לגיל המתאים, החל האב לחפש עבורה חתן ראוי מקרב המשפחות המכובדות ביותר בעיר.

יום אחד הודיעה להם בתם, כי היא כבר בחרה את חתנה המיועד ואין כל צורך לחפש לה אחר.

'מי הוא החתן המאושר?', שאלו ההורים במתח.

'עמוס ברדוגו', ענתה רוחמה, 'עמוס ברדוגו?!', קרא ג'קי בתדהמה, 'הרי הוא נחשב לעבריון בכיר בשכונה, וכבר נעצר פעמיים על אלימות וחבלה חמורה. איך עלה בדעתך להתחתן עם טיפוס מושחת כזה?!' 'אתה טועה אבא', ענתה הבת. 'רבים טועים בעמוס, אך למעשה הוא בחור טוב והגון, יש לו לב זהב'.

עולמם של ג'קי ורעייתו חרב עליהם. הוא הבין כי בדרכי שכנוע והיגיון, לא יצליח להניא את בתו העקשנית מהחלטתה. הוא פנה אפוא לידידו וביקש מהם עצה. אחד מחבריו הפקחים אמר לו: 'ראה ג'קי, אולי עמוס הוא אכן בחור טוב? כדי להכיר את אופיו של אדם לעומק יש לבחון אותו בשעות רגישות, כמו בשעת משתה וסעודה, בשעת כעס וכן הלאה. עצתי לך, שתודיע לבתך כי אתה אכן מסכים לשידוך, ובינתיים הכן סעודת אירוסין מפוארת, שם תוכל לתהות היטב על קנקנו של החתן המיועד'.

קיבל ג'קי את עצתו של הידיד ובישר לבתו כי נעתר לבקשתה והוא אף מוכן לערוך סעודת אירוסין מפוארת, שבסיומה ישברו צלחת אירוסין כמנהג. רוחמה המאושרת מיהרה להיפגש עם עמוס, הפעירה בו להגיע בלבוש מכובד, להתנהג כיאות, לברך על האוכל, ולכבד את הקרואים.

בליל האירוסין הגיע עמוס לבית חורי הכלה כשהוא חנוט בחליפה מצוחצחת, מלא חיוכים, נימוסין ורצון טוב. הוא לחץ את ידיו של ג'קי בחמימות וברך את אמה של הכלה. ג'קי ניגש לארון מוסתר ושלה משם בקבוק וויסקי משובח. 'הבה ונשתה לכבוד השמחה', קרא לעמוס. עמוס נענה בשמחה, בירך בכוונה מעושה על המשקה ושתה את הכוסית בלגימה אחת. אחרי הכוסית הראשונה הגיעה עוד כוסית ואחריה עוד אחת, עד שבתוך זמן קצר סיים עמוס את הבקבוק כולו...

כעת כבר היה עמוס שיכור לחלוטין, ובעעד מתנדנד דידה לעבר שולחן הכיבודים. בלי גינונים מיותרים תפס מלא חופניו פיסות מזון והחל לדחוף לפיו וללעוס בגסות. אחד מן הקרואים ניסה להעיר לו, כי יש צלחות וסכו"ם בפינת השולחן, ובכלל יש להמתין לפתיחת הסעודה. אלא

שעמוס דחף אותו בגסות, קילל אותו ושפך עליו את המשקה שהיה בידו. האנשים במקום נחלצו לעזרתו של האיש המתקף ומהומה פרצה במקום.

הרעש הגיע במהירות אל עזרת הנשים, והכלה הבינה כי ידיו של חתנה ה'תכשיט' במעל. היא יצאה אל מחוץ לאולם וביקשה שיקראו לעמוס במהירות. כשעמוס יצא, התחננה רוחמה לפניו כי יירגע ויחזור להעמיד פנים כי הוא בחור הגון. היא ניסתה להסביר לו כי אם ימשיך בהשתוללותו, יבטל אביה את השידוך, ולא ייתן להם פרוטה מרכושו.

פניו של עמוס האדימו והוא צעק: 'מה אכפת לי מאביך, וכי בגלל שהוא עשיר אני צריך לחשוש ממנו?', בכעס הרב החל לצעוק על ארוסתו המיועדת. האנשים ששמעו את הצעקות יצאו וניסו לרסן אותו, אך עמוס החל להכותם. הארוסה שניסתה לעצור את ההשתוללות, ספגה אף היא מכות נאמנות, עד שהיא צווחה בכל כוחה: 'אבא, אבא, תציל אותי. הוא שובר לי את הידיים'.

ג'קי הגיע במהירות, הביט במחזה וחיך בשביעות רצון. 'לא נורא', אמר לבתו, 'שישברו לך הידיים ואפילו הרגליים. תמיד נוכל לחבוש אותם בגבס, ואת תרפאי. העיקר שעלחת האירוסין עדיין לא נשברה'.

☺ מתוק הריסות תאונת דרכים חזיתית, יוצאים כנס שני הנהגים: כומר ורב. אומר הרב לכומר: "אינה נס! יצאנו מלה בחיים בלי שום שריטה, ונס בקבוק היין שלי פה, הוא נשתה לחיים". הרב מלץ מהיין לתוק שתי כוסות, הדיס לכומר כוס אחת, ואת השנייה אחז בידו. הם השיקו את הכוסות באמירת לחיים, הכומר שתה ואילו הרב שבק את תכולת הכוס. הכומר התפלל ושאף את הרב: "אתה לא מתכוון לשתות?", צנה לו הרב: "כן בוודאי, אני אשתה כהאן ואחזק כל האיפה, אחרי שיאצו השוטרים ויצאו לן בדיקת אפכהוף".

סיפור שמתרץ קושיות

לבעל ה'אוהב ישראל' מאפטא זצ"ל היו כמה קושיות על פסוקי המגילה, כתוב במגילה: 'ותען אסתר המלכה ותאמר... כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד, ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי... ויאמר המלך אחשוורוש לאסתר המלכה, מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן?'

ושאל בעל ה'אוהב ישראל': מדוע נאמר 'נמכרנו להשמיד', לכאורה היה צריך לומר: 'כי נגזר עלינו שמד והרג', וכי מה שייך לשון קנייה ומכירה כדי להרוג? ועוד קשה, למה הוסיפה אסתר לומר: 'ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי'? וכי עלה בתחילה במחשבה לקנות את עם ישראל לעבדים? הרי מלכתחילה הייתה הגזירה להריגה. ועוד קשה, מדוע אמר אחשוורוש: מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן?', הלא הוא בעצמו חתם על גזירת ההריגה, כפי שמסופר במגילה 'ויכתוב בשם טבעת המלך'.

ואמר יישוב לכל הקושיות עפ"י מה שמסופר בשמו של רב שרירא גאון:

מעשה בעשיר מופלג שהיה ברשותו ספר תורה שעבר בירושה מדור לדור, ספר זה היה מיוחס שנכתב ע"י עזרא הסופר בכבודו ובעצמו. ויהי היום והעשיר מחזיק הספר הלך לעולמו, ובחלוקת הירושה התעורר וויכוח סוער בין היורשים, שניהם רצו את הספר המיוחס לרשותם, כל אחד מן הבנים הסכים לוותר על חלק גדול מהירושה, ובלבד שספר התורה יעבור לרשותו, הרי לא דבר מועט הוא להחזיק בספר תורה המוסמך ביותר עלי אדמות.

באן מוצא ופשרה הלכו האחים לדין תורה לשאול את הרב מה יעשו בדבר ספר התורה, ענה להם הרב: 'בואו ונטיל גורל על ספר התורה, ואילו האח השני שלא יזכה בו יקבל משאר נכסי האב סכום אדיר כנגד ספר התורה'.

הסכימו האחים לעריכת הגורל, האח שזכה בספר התורה שמח מאוד על זכייתו, ואילו האח השני שלא זכה בספר התורה מר היה ליבו על תוצאת הגורל, כי אמנם זכה כנגד זה בסכום כסף רב, אך כל זה לא היה שווה לו מגודל תשוקתו לספר תורה, אולם הוא קיבל עליו את הדין באהבה.

דבר הפשרה והגורל התפשט עד מהרה בכל האזור, וקידוש ה' גדול יצא מהספור, שהרי כל אחד מהאחים הסכים לוותר על סכום כסף כה גדול, וכל הון שבעולם לא היה שווה להם, ולו רק כדי להחזיק את הספר המיוחד והמהודר.

שמע על כך יהודי משומד, והיטב חרה לו על הקידוש ה' שהתפרסם בעבור זה, וברשעותו החליט לעשות מעשה חמור שלא יעשה, הוא בא לבית הכנסת, התחבא בקרן זוית, וכאשר יצאו כל המתפללים פתח את ספר התורה, ובמילה ועבדתם את ה' אלוקים, מחק את ה'ע' וכתב 'א'. מלבד זה שפסל את ספר התורה, הרי ביזיון גדול יצא ממשמעות הפסוק לאחר קלקולו של המשומד.

ויהי היום כאשר ראו כולם את הטעות בספר התורה, חרדה אחזתם, איך תיתכן בספרו של עזרא הסופר טעות כה חמורה? הבן שזכה בגורל בספר התורה נעצב מאוד ונשבר לבו על הטעות החמורה שיש בה חירוף וגידוף, שהרי אף אם יתקנו את הטעות כבר לא יהיה זה ספר התורה של עזרא הסופר.

והנה בלילה נגלה אל הבן בחלום, אביו מורישי הספר, וסיפר לו את כל אשר קרה עם הספר, וכי היהודי המשומד הוא אשר קלקל את הספר, ולאות סימן אמר לו שלמחר הוא יראה את עינו של המשומד תחת הבימה, לקיים מה שנאמר 'עין תחת עין'.

וכן עיווה לו שלא יתקנו את ספר התורה, אלא עזרא הסופר בעצמו יבוא מן השמים לתקן את השיבוש ולהחזיר את הספר לכשרותו, ואכן כך היה.

על פי המעשה הנ"ל הסביר ה'אוהב ישראל', כי גם המן הרשע עשה בכתב המלך כמו שעשה אותו משומד בספר התורה, כי מתחילה כאשר בא המן הרשע לפני המלך לא גילה לו שאכן כוונתו לגזירת הרג ואבדון, כי חשש שהמלך לא יתן לו לעשות כן, ולכן רק אמר לו שרוצה לקנות את היהודים בעד עשרת אלפים ככר כסף שיהיו לו לעבדים. וכדבריו כן עשו בשטר המכירה, נכתב בו: 'על היהודים לעבדם' והכוונה הייתה שימכרו להמן לעבדים, ואח"כ המן הרשע ברשעותו מחק את ה'ע' וכתב 'א', וכאשר ראו סופרי המלך שבשטר המכירה כתוב 'על היהודים לאבדם', פירשו כך את הגזירה 'להשמיד להרוג ולאבד'.

וא"כ מובן שזהו שאמרה אסתר המלכה 'ואילו לעבדים ולשפחות נמכרנו', כפי שבאמת הייתה אמורה להיות הגזירה מלכתחילה, 'החרשתי'. וכמו כן נבין מעתה מדוע כעס אחשורוש ואמר: 'מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן', כי הרי הוא מעולם לא מכר את היהודים להריגה אלא רק לעבדים. (לקראת שבת)

לא בדם

מובא במדרש (ילקו"ש אסתר תתנ"ז): אמר רבי שמעון, בשעה שאמר המן לאחשורוש לאבד את ישראל, אמר לו: אין אנו יכולים, שאין אלהיהם עוזבם כל עיקר, והיה מטריח על אחשורוש ימים ולילות...

אמר רבי יצחק נפחא בעלילה גדולה בא המן על ישראל שנאמר: "ובמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן", אין העם האמור כאן אלא ישראל, אמר המן לאחשורוש אלהיהם שונא זימה הוא, העמד להם נשים ועשה להם משתה וגזור עליהם שיבואו ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם שנאמר: "לעשות כרצון איש ואיש", מי שירצה יבוא ומי שלא ירצה לא יבוא, כדי שלא יהא פתחון פה למדת הדין לומר בעל כרחם הביאום. עמד מרדכי ומיחה בידם, הניחו דברי מרדכי והלכו לאותו משתה שמונה עשר אלף מישראל. עמד השטן, השטין עליהם ואמר לפני הקב"ה: רבש"ע עד מתי תדבק באומה זו שהם מפרישים עצמם ממך אבד אותם בזמן הזה...

מיד אמר הקב"ה: הביאו לי אגרות ואכתוב עליהם כליה, מיד הלך השטן להביא מגילה... מיד רץ אליהו ז"ל בבהלה אל צדיקי עולם ואצל נביאים הראשונים, ואמר להם: שמים וארץ וכל צבא השמים בוכים במר נפש וכל העולם כולו אחזתו חיל כיולדה ואתם יושבים ודוממים? אמרו לו: מפני מה? אמר להם: מפני שאכלו ושתו ממשתה אחשוורוש והושלמו ישראל לטבח ולמחות שמים מן העולם, אמר משה לאליהו: כלום יש אדם כשר בדור? אמר לו יש אדם אחד בהם ומרדכי שמו, אמר להם הודיעו שיעמוד הוא משם ואנחנו מכאן בתפילה ובתחנונים. אמרו לו: רועה נאמן, **כבר כתבו אגרות של כליה על צאנך וכבר היא חתומה**, מיד אמר משה לאבות העולם: **אם בטיט היא חתומה רחמים נשמעים ואם בדם היא חתומה מה שהיה יהיה**. מיד בא אליהו זכור לטוב אצל מרדכי והודיעו, "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה".

פעם אחת ביום הפורים הלך רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל אל רבו הגר"א זצ"ל, בדרך התייצב לפניו עני אחד זקן ופשט את ידו. רבי חיים נתן לו צדקה בעין יפה והמשיך ללכת. לפתע ראה שוב את אותו זקן עני שפשט לו את ידו ואמר: "כל הפושט יד בפורים נותנים לו", רבי חיים התפלא מאוד כיצד אותו זקן הצליח לעקוף אותו למרות שהלך מהר... הוא נתן לו צדקה, ואז אותו זקן אמר: כעת אומר לך חידוש יפה בעניין פורים: היכן נרמזו בפסוק דברי המדרש, שגזירת הכליה בימי המן נחתמה בטיט ולא בדם, ולכן הצליח מרדכי לבטלה בתפילה ובצום?

רבי חיים לא ידע לענות, והזקן השיב: נאמר במגילה: "כִּי הָמֵן בָּן הַמְּדַתָּא הָאֲגָגִי צִרַר כָּל הַיְהוּדִים חָשַׁב עַל הַיְהוּדִים לְאַבְדֵם" (ט, כד), במילה "לאבדם" רמוז "לא-בדם", אלא בטיט.

התפעל רבי חיים מחידוש זה וסיפר זאת לרבו הגר"א זצ"ל. התרגש הגר"א ואמר: "דברים אלו אמר לך אותו זקן שגילה זאת למרדכי, הלא הוא אליהו הנביא זכור לטוב..."

שביבים

● בהתחלה, המן עשה כל מה שעלה על רוחו. אפילו המלך לא הגביל אותו. הוא קיבל את "טבעת המלך" וחתם בה כל מה שרצה. אכן המן היה בבחינת מלך. מה היה חסר להמן? רק דבר אחד! הציק לו שיש "אחד" שלא מתכופף אליו. וראה זה פלא! כאשר המן ניסה לכופף את "האחד" הזה אליו, לא רק שהוא לא הצליח, אלא שהוא איבד גם את מה שהיה לו - ולא נשאר ממנו כלום.

בהתחלה הוא היה המלך ועכשיו הוא כלום. וכל זה מרומז בשמו של המן. "המן" בגימטריה 95. "המלך" בגימטריה זה גם 95. אכן כך היה בהתחלה. אך כאשר "המלך" הזה רצה לכבוש עוד "אחד", את מרדכי, לא נשאר ממנו כלום. כי המן ועוד 1, שווה 96. וגם "כלום" בגימטריה זה 96.

● בבוקר השכם הגיע המן אל המלך אחשורוש לקבל רשות לתלות את מרדכי על העץ, ועד שקיעת החמה הוא עצמו כבר היה תלוי על העץ.

צורת הנס של פורים מלמדת שביד ה' יתברך להפוך את המציאות ברגע אחד. זוהי המהות של יום הפורים, בפורים מתגלים לנו האמת לאמיתה שעלינו להפוך את כל מבט שלנו על הטבע (כמו שרואים בנס הפורים שהכל היה נסים גדולים של אהבה אבל הם היו נסתרים), ונהפוך הוא לדעת שהמדובר בחסד שנעשה במיוחד בשבילו הקב"ה ברא במיוחד בשבילו. בכל המועדים אנו למדים מהי יהדות, מה פירוש המצוות, ואנו מתעלים על הטבע...

חג פורים מלמד אותנו להגדיר המציאות הנקראת טבע, ולדעת שבעצם בכל הטבע מונחת העצמה של קשר והאהבה בין הקב"ה לבינינו (הגש"פ פינקוס זצ"ל)

● בשמו של "פורים" מרומזים כל החגים: פסח וסוכות, ראש השנה, יום הכיפורים, מתן תורה. וגם יש בו מסגולותיו של כל חג וחג: חג הפסח שהוא חג החירות, בו יצאנו משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול, כך גם בפורים זכינו לתשועה ואורה גדולה. ימי הסוכות הם ימים של שמחה שנאמר: "ושמחת בחגך והיית אך שמח", כך גם ימי

הפורים הם ימי שמחה וששון. חג השבועות הוא יום מתן תורה, וגם בפורים "קיימו וקיבלו היהודים" את התורה מחדש. ראש השנה ויום הכפורים הם ימי דין ותשובה, בהם מבקשים מה' ית' שנה טובה ומבורכת, כן בפורים "כל הפושט יד נותנים לו", נאמר לא רק על עני המחזר על הפתחים, אלא גם שכל מי שפושט ידו לבקש מאת ה' - נותנים לו, והסעודה והמשתה בפורים בגדר של תיקון ותשובה על מה שאכלו היהודים באיסור בסעודת אחשוורוש.

● כתב הרמב"ן (סוף פרשת בא): "ומן הניסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהן יכריתנו עונשו, הכל בגזרת עליון".

כל הניסים שהיו בזמן מרדכי ואסתר היו ניסים בגדר הטבע, וזה יותר גדול מניסים שמעל הטבע, שכן הקב"ה רוצה "דירה בתחתונים", היינו שהיהודי ירגיש את הקב"ה באכילה, בשתייה, במשא ומתן, ובכל דבר גשמי, כי לראות את ההשגחה בנס מעל הטבע זה לא אמונה אלא ידיעה, כי "רואים בזה את הקב"ה, האמונה האמיתית, היא לראות את הקב"ה בתוך הטבע, וזה מה שהיה בפורים.

את זה צריכים אנו לחשוף בקריאת המגילה. לכן זה נקרא "מגילה" - מלשון גילוי, ונקרא "מגילת אסתר" דווקא, כדי לומר לנו שהקב"ה נסתר בסיפור המגילה, כי הניסים שפועל ה' מלובשים בטבע, ולכן שם ה' אינו מוזכר במגילה, כדי שנבין שכמו שבמגילה הקב"ה פעל ועשה הכל, בהתלבשות הטבע, כך כל חיינו הם נס אחד גדול כמו שאומר הרמב"ן, וזה סוד ברכת מודים בתפילת שמונה עשרה, שאנו אומרים: "נוֹדֶה לְךָ וְנִסְפֵּר תְּהִלָּתְךָ. עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ. וְעַל נַשְׁמוֹתֵינוּ הַמְּקוּדוֹת לְךָ. וְעַל נִסְיֶיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת. עֲרַב וּבִקֵּר וְצַהֲרֵם. הַטּוֹב פִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ. הַמֵּרַחֵם פִּי לֹא תִמּוּ חֲסָדֶיךָ פִּי מֵעוֹלָם קוֹיֵנוּ לְךָ".

האדם בהיותו תינוק, הוא נישא כל הזמן בידי הוריו, כשהוא גדל מובילים אותו. וכשגדל עוד יותר. נותנים לו ללכת לבדו ורק מפקחים עליו, וכשהוא מבוגר, הוא כבר הולך בעצמו מבלי שום עזרה או פיקוח ההורים. כך גם עם ישראל, בתחילה. היו מלווים בניסים גלויים. ועל ידי כך זכו להאמין בה'. במרוצת השנים. זכו ישראל להיות מאמינים בקב"ה גם כשההנהגה נסתרת, ומשום כך זו בחינה נעלה יותר".

● האדמו"ר מגור היה נוהג לספר בכל שנה על שולחנו הטהור את המעשה הבא, לתאר כמה גדול היום הזה, להתקבל בו כל אשר יבקש האדם. והיה מספר, כי בזמן הבעל שם טוב הקדוש, היתה מרשעת אחת שהיו באים אצלה, והיתה לוקחת בשכרה חמש מאות דינרי זהב. והיה איזה יהודי אחד עשיר, שנתפתה לילך אצלה ולקח עימו את הכסף הדרוש. והנה בדרכו לשם, שמע צעקות נוראות באיזה בור גדול, וראה שם משפחה שלמה עם ילדיהם, אשר שמו אותם בשבי, על שחייבים כסף לפריץ עבור חכירות, וכשראה אותם, ריחם עליהם ופדה אותם והוציאם לחירות, ושב לביתו. ובאותה שעה היה רעש גדול בשמים על המעשה הזה, איך הכניע את יצרו הרע, וקיים מצוה כה גדולה, ונתנו לו על זה שכרו מושלם, שכל היוצא מפיו יעשה, אך היתה בעיה, כי היה חשש שיבקש דברים שאינם רצויים, כתחיית המתים וכדו', ולכן גזרו עליו שכל ימיו יהיה שיכור, וכך לא יוכל לבקש, שום בקשה כיון שאין בו דעת.

פעם אחת, היתה גזירה קשה, וסכנה גדולה ריחפה על עם ישראל, שלח אליו הבעש"ט שליחים, והורה אותם, שיבקשו ממנו לברך, שתתבטל הגזירה, וכשבאו אליו ופג יינו, ביקש עוד בקבוק יין, ולא נתנו לו עד שאמר שתתבטל הגזירה, וכן היה ונתבטלה.

והיה מסיים האדמו"ר מגור, שכך הענין גם בפורים, שהוא יום שכל מה שיבקש בו האדם, תתקבל בקשתו. ולכן, כדי שהאדם לא יבקש הרבה בקשות וכדו', נצטוונו: 'חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע', וזהו מרוב גדולתו וקדושתו של היום הזה, ולמדים אנו מכאן, כמה גדולה מעלת היום הקדוש הזה.

● כשם שנקהלו היהודים ועמדו על נפשם בימי המן, ועל ידי זה ניצלו ממוות לחיים, כך נצטוונו בכל דור ודור לחזק בניינו את האחדות כדי שלא ישלטו בנו שונאינו. ימי הפורים מסוגלים לעניין זה של אחדות ישראל יותר מכל השנה, על כן הוסיפו לנו בימים אלה מצוות של משלוח מנות ומתנות לאביונים כדי להרבות אהבה בישראל, ושאהבה זו תהיה שמורה אתנו כל השנה. (ספר התודעה)

● "ביום תענית אסתר יאמר פרק כ"ב בתהילים, ישפוך שיחו לפני השם ויבקש בקשתו, ויזכיר את מרדכי ואסתר אשר בזכותם נעתר הקב"ה, ויפתח לו שערי רחמים ותתקבל תפילתו". (קב הישר)

● במסכת עירובין (דף סה.) מובאים דברי ר' אילעאי: "בשלושה דברים אדם ניכר: בכיסו, בכוסו ובכעסו". ומבאר רש"י: בכוסו - אם דעתו מיושבת עליו בינו.

ונשאלת השאלה: הייתכן! האם ניתן למדוד אדם בשעה שהוא שיכור! התשובה תתבאר על פי מעשה שהיה:

בימיו של הקיסר פראנץ יוזף התנדוד שיכור ברחובות עיר הבירה בשעת לילה מאוחרת, כשהוא הלום יין ואינו יודע בין ימינו ושמאלו. ומפעם לפעם היה מט ליפול על פתחי החנויות...

שוטר שחלף במקום חשד באיש כי הוא מתחזה לשיכור, וכי כוונתו האמיתית לנסות את דלתות החנויות כדי לדעת שמא אחת מהן נוחה לפריצה, לכן קרא לעברו: "עמוד!!!"
השיכור הוסיף להתנדנד בהילוך פתלתל...

חזר השוטר וצעק: "בפקודת אדונינו הקיסר פראנץ יוזף ירום הודו, אני מזהיר אותך, שאם לא תעצור מיד, אשליך אותך אל הכלא!"
השיכור לא שת ליבו אל האזהרות, על כן נשלח אל בית הכלא.

למחרת, כשנתפקח השיכור מיינו, קבל לפני השופט על השוטר - שלא חס עליו אלא שלח אותו אל בית הכלא. "ומדוע באמת לקחת אותו למעצר?", שאל השופט את השוטר, "האם לא ראית אותו שהיה שיכור כלוט?!"

אכן כן, ענה השוטר. אולם כאשר מזכירים את שם הקיסר ופקודתו, מוכרח גם השיכור השתוי ביותר, להתפכח מיינו!...

כך גם אנו, גם כשאנו שתויים לגמרי, עלינו לזכור ולא להסיח דעת ממלך המלכים הקב"ה. וזהו האדם ניכר בכוסו! (דבר תורה)

● המילה "מגילה" יש בה משהו מיוחד. אותיותיה מרכיבות את כל מצוות הפורים:

מגילה - החובה לקרוא את המגילה בלילה וביום.

לגימה - "חייב איניש לבשומי בפוריא עד דלא ידע".

מילגה - משלוח מנות ומתנות לאביונים.

גלימה - המנהג להתחפש בפורים.

● בשולחן ערוך (תרצד, א) מובא: "אין מדקדקים במעות פורים, אלא כל מי שפושט יד נותנים לו". החתם סופר זצ"ל נתן טעם לשבח למה דבר זה נאמר דווקא בפורים, וכתב שיש בכך משום זכר לנס ולחסד שנהג עמנו ה' יתברך, שאף שהיינו אז במצב של "אינס הגונים", שהרי גזירת המן באה על שנהנו מסעודתו של אחשורוש הרשע והשתחוו לצלם ובכל זאת הושיענו ה' יתברך.

גם עלינו לנהוג כך לדורות ביום זה כלפי האביונים, אל לנו לדקדק עמהם אלא "כל מי שפושט יד נותנים לו".

● המן מן התורה מניין? שנאמר: (בראשית ג, יא): "המן העץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבַלְתִּי אֶכֶל מִמֶּנּוּ אֶכְלֶתָ". (חולין קלט)

ויש להבין, מה הקשר בין הדברים?

ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל כתב לבאר שהמן הרשע היה ראש וראשון בין שרי המלך אחשורוש, ולא היה חסר לו מאומה, לפי שעשיר גדול היה ושליט על הכול. אלא, שכל זה לא היה שווה בעיניו, כל עוד מרדכי היהודי אינו כורע ומשתחוה לו. חסרון זה, שיש מאן דהוא שהוא אינו שולט בו, היה לצנינים בעיני המן, עד שהפך לעיקר החשוב ביותר עבורו!

דבר זה מרומז בתורה אצל אדם הראשון במילים: "המן העץ", שכן, אדם הראשון גם הוא לא היה חסר דבר מה, היה מדבר עם השכינה,

חי חיי נצח, היה שרוי בגן עדן והכול היה מוכן להנאתו חוץ מעץ אחד, עץ הדעת. דבר זה לא נתן לו "מנוחה", וסופו שחטא בו וגרם לו מיתה!

● באחד מימי הפורים ישב הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל זיע"א, ה"אוהב ישראל" מאפטא, כשהוא משתעשע בדינרי הזהב שניתנו לו כמשלוח מנות מאת נגידי העיר ושועיה.

לידו עמד בנו הרה"ק רבי יצחק מאיר מזינקוב זיע"א והביט במחזה בהשתוממות גלויה.

הן מכיר הוא את אביו כשונא בצע ומואס בממון, ולמה שינה היום מידתו לחבב כל כך את המעות?

הסביר לו אביו פנים ואמר לו: "כל השנה כולה מבזה אני את הממון כי מה תועלת לי בו, ומה ייתן לי ומה יוסיף לי?!"

לא כן הדבר היום, בפורים. הן נצטוונו להעניק מתנות לאביונים, וכי אתן להם דבר שאינו נחשב אצלי למאומה?!

משום כן מנסה אני להכניס את ערך הכסף בלבבי, כדי שאוכל לתת את ערך הכסף בלבבי ולהעניק לעניים דבר חשוב... (ניצוצי אור)

● ליקוט בעניין סגולת וקדושת יום הפורים:

✓ לעתיד לבוא, כל הספרים יתבטלו חוץ ממגילת אסתר, והטעם הוא כי לעולם לא היה נס גדול כזה לא בשבתות ולא בימים טובים להתקיים ההארה זו... אלא בימי הפורים בלבד ובבחינה זו יש יתרון גדול אל פורים על כל שאר הימים אפילו בשבתות וימים טובים". (שער הכוונות - דרושי חג הפורים)

✓ "פורים נקרא על שם יום הפורים, שְׁעֵתֵי־דַיִם לְהַתְעַנֵּג בוֹ, וּלְשַׁנּוֹת אוֹתוֹ מֵעֲנֹי לְעִנְיָ". (תיקוני הזוהר תיקון כ"א)

✓ "פורים הוא בבחינת יום הכיפורים, מה יום הכיפורים מכפר על ישראל, אף פורים מכפר על ישראל". (בית ישראל)

✓ "העיקר הגדול הוא התפילה של פורים. התפילה של פורים היא כל הרתיחה, גם ברכת המזון ושאר ברכות, אין דבר שאי אפשר

להשיג ביום הזה, במיוחד על ידי תפילה, ביום זה אפשר להשיג את הכל, הרי זהו יום של חיבור מחדש בין עם ישראל לאבינו שבשמים... מי שגומר את כל התהילים בפורים מובטח לו שתפילתו לא תשוב ריקם". (הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנה)

✓ "סגולה בפורים להשכים בבוקר בתפילה ובקשה לפני ה' יתברך על כל דבר, בני חיי ומזוני והן על שאר דברים ועל כל קרוביו, כי באותו יום עת רצון מאוד וכל העולמות המה בשמחה וברצון, ועל זה אמרו 'הפושט יד נותנין לו', וכן הוא מקובל מפי גדולי הצדיקים תלמידי הבעש"ט זיע"א". (יסגולות ישראל - מערכה פ')

✓ "בפורים מאיר הארה גדולה ונפלאה שהוא הארת מרדכי, ואז נתעורר ומאיר שכל עליון וגבוה כזה שמאיר עד תכלית העשייה, שעל ידי זה נמתקין כל מיני דינים קשים שבעולם. ועל כן חיוב אז לשתות ולהשתכר כדי שיעלה על ידי השתיה לשכל עליון וגבוה מאוד, כי אז יש כח להמתיק כל הדינים שבעולם על ידי השכל הגדול העליון מאוד שנתעורר על ידי מצות השכרות של פורים" (ליקוטי הלכות).

✓ "פורים זהו יום שיש בו אהבה מהקב"ה בלי גבול. הקב"ה חתם להשמיד את כל היהודים, אלא שנעשתה לנו תחיית המתים. אבא שיש לו בן יחיד שנטה למות, אך לבסוף ארע נס והבן ניצל, הרי אין לשער את האהבה שאותו אב מרעיף על בנו". (הרב פינקוס)

✓ "בפורים עיקר העבודה לדעת שהיום זה פורים, יום זה הוא יום של רחמים אדירים. חובתינו לא להפסיד אף תפילה גם לא בגלל שכרות, שלא נפסיד אף רגע. ביום זה אין הבדל בין אדם גדול לקטן, על כולם היתה הגזרה ואת כולם הקב"ה הציל, בפורים גם האדם הקטן יכול להשיג את כל הדברים הגדולים. רוחניות, גדלות וכל מה שרצה, ביום זה של רחמים, אין גבול לשפע ואין גבול לאהבה". (הרב פינקוס זצ"ל)

✓ "ע"י אכילה, שתיה ושמחה של מצוה שמקיימים מפני שציוו לנו חכמינו הקדושים, בשמחה זו פועלים אנו גדולות ונצורות עד שעל ידי זה זוכים אנו להתעלות בדרגה גדולה וגבוהה כזו עוד יותר מיום כיפור". (קדושת ימי הפורים)

✓ "על יסוד מה שאמר הרב הקדוש מברדיצ'וב זכותו יגן עלינו, שלפעמים מניחים את הגזר דין של הימים הנוראים ואינו נגמר עד פורים, והיינו שהקב"ה נתן לישראל את יום הפורים, שבו ניתן לשנות את כל ענייני הדין של הימים הנוראים, ואפילו מה שכבר בבחינת נחתם בטבעת המלך, עדיין יש דרך לשנות בפורים". (נתיבות שלום על פורים)

✓ "ומקובל מרבותינו הקדושים זכותם תגן עלינו, שכל הפושט יד נותנים לו ביום זה, הכוונה גם לעניינים רוחניים. והדרך לזה היא על ידי המצוות המעשיות של היום, משתה ושמחה וכו', שעל פי המובא בזוהר הקדוש ובספרים הקדושים, אפשר להשיג בפורים על ידי משתה ושמחה, מה שמשיגים ביום הכיפורים על ידי החמישה עינויים". (נתיבות שלום)

✓ "מובא בתיקוני זוהר, שפורים כיום הכיפורים. כמו שהתענית והתשובה שביום כיפור חובה לקיימם מפני גזרת הקב"ה, כן גם שמחת פורים. לא רק אם האדם עצמו בשמחה צריך הוא לשמח, אלא אף אם הוא בשפלות ובשבירת הלב. וכל רוחו נרמס, חוק הוא שצריך, על כל פנים, איזה ניצוץ של שמחה להכניס אל ליבו. וכן גם ממעלה למטה: כמו שביום הכיפורים "עצומו של יום מכפר", כן גם בפורים. אף שלא היה האיש הישראלי בשמחה כפי שצריך להיות, וממילא כל עבודתו שבפורים לא היתה בשלמות, מכל מקום, הישועה והשמחה שהפורים פועל על ישראל גם עתה פועל ועושה". (הרב קלונימוס קלמיש שפירא, אש קודש)

✓ בפורים, כל המתפלל בכוונה תפילתו בוקעת רקיעים ומתקבלת. ודע, שמעלת יום הפורים גדולה מאוד, שהוא יום עצום ומסוגל לקבלת התפילות, לכל מה שיבקש האדם, כמאמר הגמרא, "כל הפושט יד נותנים לו", כלומר שכל מי שמבקש נענה, וכתב הרב פלא יועץ, ז"ל: "יום פורים קדושתו רבה מאוד, כי בכבל הימים לא כל תפילה ראויה להתקבל, אבל בפורים כל המתפלל בכוונה תפילתו בוקעת רקיעים ומתקבלת, ורמז לדבר: "ובבואה לפני המלך", שהתפילות באות לפני המלך. (ימי הפורים)

מילי דבדיחותא לפורים:

☺ מאתיים ושמונה פנים היו להמן הרשע, מהם
ניתלו על הצלף רק צורה, מדוע?

רחמנות על הבצל-קורא, אם היה צריך
לקרוא מאתיים ושמונה שמות בנשימה אחת
היה נחנק.

☺ למה מכל צוררי ישראל דוקא המן זכה
לכינוי "המן הרשע", דבר שלא זכו לו צוררים
אחרים?

אלא שהמן היה כזה רשע, שכן הוא רצה להרוג
את היהודים דווקא בפורים, ביום הכי שמח
בשנה...

☺ קמצן אחד הלמין קבוצת צנייט לסצודת
פורים. ראו שהאשה מישה לפני הבית רבצ
צוץ לכל אחד, ואילו להם הצנייט רק רבצ
צוץ לארבעתם. מיד קט אחד מהם וקרא:
רבתי, קומו ונתפלל מנחה! אמר לו בצל
הבית: מה אתה ממהר, הלא טרט אצלנו
והסעה היא רק רבצ לאחת! השיב לו הצני
בחיוק: אצלך בצלחת רבצ לאחד אבל אצלנו
רבצ לארבע...

סיפורים

● רב חדש ואשתו נשלחו למשרתם הראשונה לשרת בקהילה, ולפתוח מחדש בית כנסת בפברברי ברוקלין. הם הגיעו לשם בתחילת פברואר, כשהם נרגשים מן ההזדמנות שנפלה בחלקם.

כאשר ראו לראשונה את בית הכנסת, הוא היה מוזנח ונוזק לעבודת שיפוץ רבה. הם הציבו להם למטרה לסיים את כל העבודות, כך שיוכלו להיכנס ולקיים בו את התפילה הראשונה בליל פורים. הם עמלו קשה בתיקון הספסלים הישנים, בסיווד הקירות, בעביעה וכד', ובעוד מועד, ביום ח' באדר (17 בפברואר) הם עמדו לסיים. בט' באדר פקדה את האזור סערת שלגים איומה, שנמשכה יומיים. בי"א באדר הלך הרב לבית הכנסת, ולבו נפל בקרבו כשראה שהגג דלף וגרם לנפילת הטיח משטח גדול של הקיר המזרחי בדיוק מאחורי הבמה. הוא ניקה את הלכלוך מן הרצפה, ולא נותר לו אלא להחליט לדחות את תפילת הפתיחה שתכנן לליל פורים, וללכת הביתה.

בדרכו הביתה, הוא הבחין בבאזר לצרכי צדקה שהתקיים בבית עסק מקומי, ונכנס לשם. אחד הפריטים שעמדו למכירה הייתה מפת שולחן יפהפייה בעבע שנהב, רקומה בעבודה יוצאת מן הכלל ובעבעים נאים, כשמגן דוד רקום במרכזה. היא הייתה בדיוק בגודל הנדרש לכיסוי החור בקיר הקדמי של בית הכנסת. הוא קנה אותה ופנה לחזור לבית הכנסת. בינתיים החל לרדת שלג. הוא הבחין באישה מבוגרת שרצה מן הכיוון הנגדי כשהיא מנסה להגיע לאוטובוס שעמד בתחנה, אך לא הספיקה. הרב הזמין אותה להמתין בתוך בית הכנסת המחומס לאוטובוס הבא שאמור היה להגיע 45 דקות מאוחר יותר. היא ישבה על הספסל מבלי לשים לב למעשיו של הרב, אשר בינתיים הביא סולם וציוד כדי לתלות את המפה ולכסות את הקיר. הרב התקשה להאמין כמה יפה הקיר נראה עתה, כשהמפה כיסתה את כל השטח הבעייתי.

עתה הבחין הרב באשה שהיא יורדת במעבר המרכזי בין הספסלים. פניה היו חיוורים והיא שאלה: "רבי, מהיכן השגת את המפה הזאת?". כשהרב הסביר לה, ביקשה ממנו האשה לבדוק בפניה הימנית התחתונה של המפה, אם רקומות שם האותיות EBG. ואכן כך היה. אלו היו אותיות ראשי התיבות של שמה של האשה, והיא עשתה את המפה, 35 שנים קודם לכן, בפולין. האשה התקשתה להאמין כשהרב סיפר לה כיצד השיג את המפה לפני זמן קצר.

האשה הסבירה שלפני המלחמה היא ובעלה היו אנשים אמידים בפולין. כאשר הגיעו הנאצים, היא אולצה לעזוב. בעלה היה אמור לבוא אחריה כעבור שבוע אך הוא נתפס ונשלח למחנה ומאז היא לא ראתה לא את בעלה ולא את ביתה. הרב רצה לתת לה את המפה, אבל היא שכנעה אותו להשאיר אותה למען בית הכנסת.

הרב עמד על כך שהוא לכל הפחות יסיע אותה הביתה, הדבר המינימאלי שהוא יכול היה לעשות. היא גרה בעדו האחר של 'סטאטן-אילנד' ורק הגיעה לברוקלין למשך היום כדי לעסוק בעבודות ניקיון.

בליל פורים הייתה להם תפילה מקסימה. בית הכנסת היה כמעט מלא. התפילה הייתה נהדרת. בסיום התפילה, ברכו הרב ואשתו את כולם ליד דלת היציאה, ורבים אמרו שיש בכוננתם לבוא שוב.

אדם זקן אחד, שאותו הכיר הרב מן הסביבה, המשיך לשבת על אחד הספסלים ולהביט, והרב לא הבין מדוע הוא אינו עוזב. האיש שאל אותו היכן השיג את המפה שתלויה על קיר המזרחה, מפני שהיא זהה לזו שאשתו עשתה שנים קודם לכן כשהם גרו בפולין לפני המלחמה, וכיצד זה ייתכן שתהיינה שתי מפות כל כך דומות?! הוא סיפר לרב כיצד הנאצים הגיעו, כיצד הוא אילץ את אשתו לברוח למען בטחונה וכי הוא היה אמור לבוא אחריה, אבל נעצר והושם במחנה. הוא לא ראה את אשתו או את ביתו מאז, זה שלושים וחמש שנה.

הרב שאל אותו אם הוא מוכן להצטרף אליו לסיור קצר. הם נסעו ל'סטאטן-אילנד', לבית שאליו הביא הרב את האישה שלושה ימים לפני כן. הוא עזר לו לטפס במעלה המדרגות אל דירתה של האישה, הקיש בדלת וראה איחוד משפחה של ליל פורים, גדול מכל דבר שיכול היה לדמיין.

● מסופר על רבינו יצחק בן יהודה אברבנאל, שהיה שר האוצר במלכות ספרד. המלך שהכיר בחכמתו וקדושתו, גידלו ונישאו על פני כל השרים, והתייעץ עמו בכל ענייני המלכות. הוא נהנה מאוד מעצותיו המחכימות, אך כגודל הערכתו של המלך כך גברה קנאת השרים הגויים. הם ביקשו בכל צורה להבאיש את שמו בעיני המלך, שכמובן מיאן בכל תוקף להאמין לדבריהם.

לאחר שכנועים רבים, אילצוהו השרים לשמוע לדבריהם, והוא השתכנע להוציא את השר היהודי להורג. המלך ידע שאם ידבר על כך עם דון יצחק אברבנאל, תבטל מזימתו, ויעשו מכך רעש גדול במדינה, לכן החליט להורגו בצורה שקטה ומסתורית. הוא הודיע למנהל מפעל ייצור הלבנים, שמי שישאל אותו אם נעשה מצות המלך, יהיה מי שיהיה, עליו לתפסו ולהשליכו אל התנורים הבווערים שבמפעלו.

באותו יום הגיע האברבנאל אל המלך, וכבכל יום ברכו בברכת שלום לבבית. הוא שם ליבו לכך שפני המלך אינם כתמול שלשום, המלך השיבו בשפה רפה ובקשו ללכת למסיק התנורים, ולשאלו אם עשה את מצות המלך.

ענה האברבנאל: "בבקשה, תיכף ומיד אלך למלא את פקודת המלך". הוא הזדרז למלא את פקודתו, אך בדרך עצרו אדם בבקשה דחופה: "יש לי בן שהיום מלאו לו שמונה ימים, ולא מצאתי מוהל. השמש כבר עומדת לשקוע ואיני רוצה להחמיץ את היום".

האברבנאל ניסה לדחותו: "ממהר אני בפקודת המלך לאיזו שליחות, שמא תוכל לחפש מוהל אחר?" אך אותו אדם התחנן על נפשו, שזה זמן

רב שמחפש הוא מוהל, ולשוא, הוא אינו מוצא. האברבנאל לא יכל לסרב והלך עמו לביתו. הקהל שהתאסף בבית שמח על מציאת המוהל, ובינתיים התעכב קמעא עד שהתארגנו לברית.

לאחר שמל את הילד, אלצוהו להסב עמהם שכן בלעדיו לא יהיה מנין, ובלית ברירה עשה גם את זאת. כמובן שנתבקש לשאת דברי תורה, השעות נקפו, ודון יצחק טרם מילא את פקודת המלך.

בינתיים השר ששכנע את המלך כנגד האברבנאל, היה סקן לראות אם יצא סוף סוף זממו לפועל, לאחר כמחצית השעה מיהר אל מפעל הלבנים ונכנס בשמחה, בחיוך רחב שאל את מנהל המפעל: "האם כבר נעשה דבר המלך?" רק שמע זאת המנהל ותיכף לפתו חזק בין זרועותיו וקשרו היטב בידיו וברגליו.

השר צרח וצווח: "לא הבנת את כוונת המלך, כוונתו היתה לשר האוצר, לא אליו!!!" אבל צעקותיו היו לשוא, המנהל קרא לפועל וביחד השליכוהו אל התנור המוסק...

לאחר שעות מספר, הצליח האברבנאל לצאת מסעודת המילה, זרז את צעדיו במהירות למלא את פקודת המלך, והלך למפעל הלבנים. בהגיעו לשם ושאל: "האם נעשתה מצות המלך?", אמר המנהל: "כן בוודאי, מיד כשבא לכאן השר, קשרנו אותו והשלכנו אותו לתנור המוסק..." שניות מועטות לקח לאברבנאל לעכל את מה שארע. הוא הבין שידו של שונאו השר היתה בדבר כדי לגרום למותו, אך הצטער על כך שמחמתו הרגו יצור אנוש.

כששב אל המלך לברר על מה יצא הקצף, השתומם המלך לראותו, לאחר התנצלות וסיפור הדברים סיפר המלך על העלילה שביקשו השרים ובראשם אותו שר לעשות לו, והבין כי משמים הצילוהו, "בור כרה ויחפרהו, ויפול בשחת יפעל", באותו בור שכרה לו אותו רשע להורגו, שם נהרג הוא בעצמו.

● היה זה בתקופת האינקוויזיציה הארורה, כמרים רשעים ביקשו לקדש מלחמה ביהודים העקשנים, אשר הוכיחו בנהרות של דם כי אמונתם חזקה ואין הם מוכנים להחליפה בעד שום הון שבעולם.

בעת ההיא, המלך אלפונסו משל על ספרד שהיתה מרכז העולם הנוצרי, אך בניגוד לקודמיו, הוא היה טוב ליהודים. יום אחד קם המלך נסער וזועף מתוך חלום בלהות. הוא ביקש ממשרתיו להזעיק בדחיפות את סגל היועצים, את המשנה למלך דון פידרו ואת טומאש, החכם מכל אדם בארמונו.

בתוך זמן קצר ישבו כולם סביב למיטתו של המלך אלפונסו. המלך התחיל לספר להם חלום שחלם וחזר על עצמו כמה פעמים בלילה:

"בחלומי הריני רועה צאן על עדר בן מאות כבשים לבנים ויפים. אני מטפל בהם בחמלה וברחמים, לוקח אותם אל מרעה משובח, משקה אותם מים זכים מהבאר ושומר עליהם בשבע עיניים. לפתע עדת זאבים התקרבה במהירות לאזור המרעה. פניהם היו רעות, פיותיהם הפעורים חשפו ניבים מפחידים ועיני הזאבים היו מרושעות, חורשות רע.

אך הזאבים לא פנו אל הצאן. הם ניגשו אלי, הרועה, ואמרו בתקיפות: "אדוני הרועה, הכבשים הללו שאתה משגיח עליהן, רעות וחזופות. הן פשעו ועשו מעשה חמור מאוד. אם אתה הרועה תעניש אותן כהוגן – מוטב, אך אם לא – אנו נעניש אותן ונטרוף את כולן".

לא ידעתי איזו עבירה עשו הכבשים שלי, אך מתוך פחד השבתי לזאבים: "כדברכם, אני אעניש את הצאן ואהרוג את כולם". הזאבים האמינו להבטחתי והלכו משם, אך אז התחלתי לחשוב: "מה אעשה עתה?! איך אוכל להשמיד את הצאן אשר עלי לשומרו?! אך אם אמרה את פי הזאבים, ולא אקיים את הבטחתי, מה יהיה אתי?"

תוך כדי התלבטות, הגיע לפתע גור אריות שוחר צדק ונהם בקול דברי שבח על הצאן, שלא יתכן שעשו רע, וגינה את הזאבים הרעים. דבריו היו כה נכונים וצודקים, עד שאני האמנתי לו. כבר לא פחדתי מהזאבים הרעים ולצאן היתה הרווחה.

לאחר ימים אחדים הגיחו לפתע הזאבים הרעים, נטלו כמה טלאים מן העדר, ונעלמו משם עם טרפם האומלל בפייהם".

המלך הסביר שהבין שמהו רע עומד לקרות ולכן זימן את היועצים החכמים, וביקש מכולם להציע פתרונות לחלום כדי שיוכל לקדם את פני הרעה.

היועצים ניסו להפעיל את גלגלי המזל החלודים במציאת פתרון הולם, אך מכיוון שלא עברו 'קורס על בסיסי' בפתרון חלומות, הם השיבו למלך במבוכה: "אדוננו המלך, ירום הודו, דבר גדול דרשת מאתנו. אין כיום מי שבקי בחכמת פתרון החלומות. אין לנו ברירה אלא להמתין ולראות כיצד ייפול דבר".

המלך חרד מפני הבאות ואמר בכעס: "מה בצע לי ביועצים וחכמים מדופלמים, אם אין לי תועלת מהם ביום פקודה... איך אוכל לאכול או לישון אם איני יודע מה פתרון החלום?!"

המלך יצא עם טומאש, ראש החכמים, אל הגן המקיף את הארמון, כדי להרגיע מעט את נפשו בטיול. תוך כדי הטיול בגן ניגש אחד משומרי הארמון אל המלך בקידה והודיעו כי רבי אברהם בנבנישתי היהודי מבקש לראות את המלך בדחיפות. המלך בהתחלה רצה לדחות אותו, אך לפתע התעשת ואמר: "איך לא עלה על דעתנו לשאול את היהודים? הרי הם חכמים ואין כמותם בפתרון חלומות... יבוא אברהם היהודי".

רבי אברהם בנבנישתי היה היהודי המקורב ביותר אל המלך, והגיע עתה כדי לדבר על לב המלך ולהתחנן על עמו בעקבות צרה חדשה שהתרגשה עליהם.

המלך קיבל את רבי אברהם בחביבות ואמר לו: "שלום עליך רבי אברהם. חלמתי חלום ופותר אין אותו. אני אתאר לפניך את סיפור החלום, ואתה ברוחך הגדולה ובסייעתא דשמיא תפתור אותו אל נכון".

רבי אברהם רצה לסרב בנימוס, אך המלך לא נתן לו את האפשרות להשחיל אפילו מילה אחת ופתח מיד בסיפור החלום שמטריד אותו בלי

להחסיר אפילו פרט אחד. המלך ציפה לפתרון וזההיר את רבי אברהם שאם לא יאמר לו פתרון מניח את הדעת – ענוש ייענש.

רבי אברהם בנבנישתי הגיע למלך בגלל עניין של פיקוח נפש הרובץ על כל יהודי הממלכה, ועכשיו המלך לא מוכן לשמוע כלום חוץ מפתרון חלומו...

קודם לכן נערכה תהלוכה של אנשי הדת הנוצרית. התהלוכה עברה לאיטה וההמונים הנבערים הריעו בשמחה. התהלוכה עברה גם ברחוב היהודים, אבל שם נעצרה בהפתעה. עיני החמרים כולם הופנו אל אחד החלונות שנסגר במהירות. אבן נשלחה משם ופגעה בפסל מפואר שהיה ביד הבישוף הראשי. מישוהו ביקש לפגוע ב'קדושת' המעמד.

התהלוכה נעצרה, והחמרים ביקשו מי הוא היהודי שביקש לחלל את ה'קודש' ולפגוע בקדושת המעמד. היה ברור להם שזהו יהודי ארור, וביקשו לדעת מיהו זה ואיזה הוא, כדי למצות אתו את הדין. משליך האבן היה מתוחכם. המוני הנוצרים הגיחו מכל עבר בכדי ללכודו ולעשות בו שפטים, אך הוא נעלם. ראשי הנוצרים הסיתו את ההמונים הנבערים לנקום ביהודים, אך התאפקו מלערוך פוגרומים לפני שייגשו אל המלך ויבקשו ממנו רשות לערוך פרעות ביהודי המדינה אשר נציג מטעמם חילל את הקודש.

היהודים המפוכחים שלחו את רבי אברהם בנבנישתי אל המלך כדי לדבר אל לבו לפני בואה של משלחת המקטרגים הנוצריים. רבי אברהם הספיק להגיע אל המלך לפני שהגיעה משלחת החמרים, ורצה להשתדל ולהתחנן על אחיו היהודים, אך המלך החל לספר לו את החלום ודרש ממנו פתרון.

רבי אברהם קישר בחכמתו את דבר החלום עם העניין שלשמו הגיע אל המלך, ולחש לו סיפור דברים מה עתיד להתרחש בממלכה עפ"י החלום... המלך הקשיב בעניין ולבסוף אמר: "הדברים אכן נשמעים ומתקבלים על הדעת, אך דע לך – אם פתרון החלום יתקיים – כבר אכבדך מאוד, אולם אם לא, ענוש תיענש על פגיעה במלכות".

שעה קלה לאחר מכן הופיעו אצל המלך נכבדי הכמרים אשר תיארו בזעם את חוצפתם של יהודי המדינה: "במקום שיאמרו תודה על טוב לבם של הנוצרים אשר נותנים להם לדור בשקט, מעזים הם פנים בכל היקר לנו. עליך להעניש את היהודים הארורים בכל חומרת הדין ואם לא – נעניש אותם בעצמנו!"

"יפה", לחש המלך באוזני טומאש, "חלקו הראשון של פתרון החלום שהציע הרב מתקיים – אני הרועה, היהודים הם הצאן ומשלחת הכמרים הם הזאבים הרעים שרוצים שאעניש קשות את היהודים, ואם לא – יעשו זאת הם. לא ייאמן! החלום מתגשם בדיוק כמו שאמר הרב... הפתרון הולך ומתקרב לאמת."

המלך שאל את הכמרים הנכבדים: "האם אתם בטוחים במאת האחוזים שהיהודים זרקו אבן על הפסל?", "בטוחים, ויש עדים לדבר", ענו הכמרים. חרה להם על המלך על שאינו קנאי מספיק על חילול הקודש ומתעכב בבירורים במקום לתת אישור לפוגרום ולגרש את כל היהודים מארצו.

המלך התלבט וביקש מהם להמתין לתשובה בחדר ההמתנה המלכותי. באותו רגע נכנס לחדר המלך בנו הנסיך. המלך וטומאש הביטו בו המומים. הנסיך הצעיר שמעולם לא התערב בענייני המלוכה, ביקש הפעם מהאב הסברים אודות סיעת הכמרים הממתנה בחוץ במתח רב.

המלך אמר לנסיך את טענת הכמרים, ולמשמע הדברים נזעק ואמר: "וכי יש במחשבתך להשיב להם בחיוב?! היהודים הם נתינים נאמנים וישרי דרך... מדוע אמרת לכמרים להמתין, במקום לשלוח אותם לכל הרוחות?! הרי ברור שהם שונאים את היהודים שנאת חינוס וחורשים עליהם רע, אין להם הוכחה ברורה שיהודי זרק את האבן, וגם אם כן, האם בגלל יהודי אחד תעניש את כולם? לא יקום ולא יהיה! הרי אתה מלך של חסד יושר ואמת, וכי לא מספיק מה שסבלו היהודים עד עתה?!"

המלך וטומאש הקשיבו לדברי הנסיך וחיוך השתפך על פניהם. הנה מתקיים המשך הפתרון שהציע החכם היהודי – גור האריות שבא להציל את הכבשים בטענות של צדק ואמת הוא הנסיך, בן המלך.

הנסיך ביקש מאביו סיעה של שוטרים וחוקרים, והוא בעצמו ינהל חקירה מי הוא זה שביזה את הקודש, ורק הוא יענש. המלך הסכים והשיב לחבורת הכמרים שברצונו לבדוק את הדברים ולהעניש רק את החוטאים, והכמרים יצאו מהארמון מאוכזבים.

הנסיך פתח בחקירה ועד מהרה התברר שאחד מהכמרים שכנע ילד נוצרי להכנס לאחד מבתי היהודים ולהשליך משם אבן על הפסל. הוא שילם לו פרוטה שחוקה והבטיח לו עולם הזה ועולם הבא וכל טוב נצח סלע, וברכה והצלחה בכל מעשה ידיו, עבור המלאכה הקלה.

המלך שמח במסקנת החקירה ופרסם את הדברים בעיבור, תוך כדי שהוא מזוהר את העם לבל יפגעו בנתיניו היהודים אשר הוכח שהם חפים מפשע. לחבורת הכמרים הייתה מבוכה וביזיון והם כעסו וקצפו.

כאשר הרב פתר למלך את החלום, רצה המלך לדעת גם מה פתרון סופו של החלום בו הזאבים חוזרים ולוקחים כמה כבשים בפיהם, אך הרב התחמק מלהסביר את פשר הדבר.

כשבאו היהודים להודות למלך על שעשה עמם צדק ולא נתן להמונים לערוך בהם פרעות, הם סיפרו לו שלא יצאו נקיים לגמרי מהעלילה המרושעת. קבוצת חמומי מח שהסיתו אותם הכמרים, לא צייתו להוראת המלך ופגעו קשות בארבעה יהודים תמימים שהלכו לתומם.

"אכן נודע פתרון החלום בשלמותו", התרגש המלך, "סיעת הזאבים לא ויתרה, ונטלה ארבעה כבשים מן העדר".

אחר הדברים האלה גידל המלך אלפונסו את רבי אברהם בנבנישתי, החכם היהודי, ושם אותו מעל כל השרים. ליהודים היתה רווחה בזכותו במשך שנים רבות.

נס יציאת מצרים

נס יציאת מצרים הנו מאורע מרכזי בתולדות עם ישראל, שאין להשוותו לכל מאורע אחר, בין לפני יציאת מצרים ובין אחרי, ורק נס אחרית הימים יגדל ממנו. נס יציאת מצרים תופס בתורה מקום מרכזי ועילה וטעם לרוב המצוות, גם כאלו אשר אין להן כל קשר הגיוני ליציאת מצרים (ציצית, תפילין, איסור ריבית, משקלות ועוד). אנו מזכירים את יציאת מצרים גם בתפילה (קריאת שמע), באכילה (ברכת המזון), בכל שבת וחג (בקידוש), ובעוד הזדמנויות רבות. נמצא שכמעט ואין רגע בחייו של יהודי בלי שיזכור את יציאת מצרים.

מצינו גם שנס יציאת מצרים מהווה בתורה בסיס, יסוד ועילה לעצם האמונה, עד כי במעמד הנשגב ביותר בבריאה, בהתגלות ה' ית' במתן תורה בהר סיני, הדיברה הראשונה שהיא האמונה, תלויה ביציאת מצרים: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֶבְדִים". לא נאמר כאן אני ה' אלקיך אשר בראתיך, או בורא שמים וארץ, שאלו לכאורה סיבות יותר הגיוניות לקבלת עול מלכות שמים, אלא דווקא אשר הוצאתיך מארץ מצרים. ויש להבין במה נתיחד נס יציאת מצרים, שעליו מושתת האמונה, התורה והייחוד של עם ישראל?

דבר נוסף הדורש ביאור, הוא התגלות ה' למשה בסנה: "וַיֵּרָא מִלְאָךְ ה' אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסֵּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינְנוּ אֹכְלִים" (שמות ג, ב). מדוע ה' מתגלה למשה דווקא באופן כזה, ומה זה מבטא?

ועוד יש להבין, מהי טענת משה: "הֲנִי אֲנֹכִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים?" (שמות ג, ב). ומה השיב לו ה': "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אָהִיָּה אֲשֶׁר אָהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָהִיָּה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם". איך יתכן להניח שעם ישראל לא ידעו ממציאות הבורא,

הרי שבט לוי לא נשתעבד ועסק בתורה, ואפילו פרעה ידע ממציאות הבורא, שהרי אמר ליוסף: "אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת כָּל זֹאת אֵין נְבוֹן וְחָכֵם כְּמוֹךָ" (בראשית מא, לט), וכן: "וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה אֶל עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ?" אלא שגם זה קשה, משום שכאשר משה אומר לו: "כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיַחְגּוּ לִי בְּמִדְבָּר" (שמות ה, א), נאמר: "וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה מִי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה' וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח" (שמות ה, ב). מכאן משמע שאינו מכיר את הבורא.

קודם שנבאר בס"ד, יש להקדים ולומר, שישנן שתי בחינות של הנהגה אצל הבורא ית':

ישנה הנהגה טבעית, ע"י מערכת השמים ושרי מעלה הממונים על הנהגת האומות - בדרך זו הקב"ה התגלה לאבות, וכך היה מבראשית ועד ליציאת מצרים. על דרך הנהגה זו יורה התואר "אלקים", שפרושו מנהיג ובעל הכוחות שבטבע, וכן "אלהים" בגימטריה 86 כמו "הטבע". בתואר זה, המבטא את ההנהגה הטבעית הכירוהו ישראל, וגם פרעה שהיה חכם גדול הכיר את הבורא בתואר המבטא כח זה ככח בין כוחות, ושר בין שרים, וכשם שלכל אומה יש שר בשמים, כך גם לעברים יש שר בעל כח והכל בתוך מסגרת הטבע.

עם ישראל הכירו את הבורא בשם "אלקים", ולכן טען משה בסנה: "וַיֹּאמְרוּ לִי מַה שָּׁמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים?" - אם אבוא בשם אלקים (בחינת טבע) לא יאמינו לי, כי באותה עת היה שרו של מצרים בפסגת המעלה, האומה המצרית היתה אימפריה, שלטה בעולם ומזלם היה בשיא, וא"כ "יְהוָה לֹא יֶאֱמִינוּ לִי", כי בדרך הטבע לא היה שייך להתגבר על מצרים, לצאת ממנה ולהגאל. זה גם מה שהבין פרעה, ולכן לא רצה לשחרר את עם ישראל.

במעמד הסנה, הקב"ה מתגלה למשה בהנהגה חדשה (בשם הוי"ה) שלא היתה מוכרת בעולם: "הִסְנֶה בְּעַר בְּאֵשׁ וְהִסְנֶה אֵינֶנּוּ אֶפְלֹ" - התגלות של הנהגה שמעל לטבע. הנהגה זו החלה עם תחילת השיעבוד: "וַיִּכְאֶשְׁר יַעֲנֶנּוּ אֹתוֹ כִּן יִרְבֶּה וְכִן יִפְרֹץ", שיעבוד עם ישראל במצרים היה מעל לטבע, בני ישראל נשתעבדו ועונו עד כדי כליון, ולעומת זאת החזיקו מעמד ולא עוד אלא "וירבו ויפרצו מאוד". כאן, במעמד

הסנה, ה' התגלה למשה והראה לו שכל עצם התהוותם ולידתם של בני ישראל כעם, קורה שלא כדרך הטבע. ועל הנהגה זו אמר פרעה "לא ידעתי את ה'".

ארבעה יסודות

יציאת מצרים מסמלת ארבעה יסודות חשובים ביהדות: א. כניעה לקב"ה. ב. חירות אמתית. ג. הכרת הטוב לקב"ה. ד. השגחת ה' בעולם.

א. כניעה לקב"ה - המטרה שלשמה הוציא ה' ית' את עם ישראל מארץ מצרים היתה כדי שהם יקבלו את התורה הקדושה. וגם עצם הגלות והשעבוד במצרים היה כדי שעם ישראל יקבלו את התורה, כמו שנאמר בברית בין הבתרים: "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרָי כֹּן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל". עפ"י חז"ל, ה"רכוש הגדול" הוא התורה הקדושה שעם ישראל עתידים לקבל אחרי יציאת מצרים, אך כדי שיקבלו את התורה, קודם לכן עליהם להיות עבדים מעוניים בארץ לא להם. ובגמרא (שבת פח:) נאמר, שכאשר משה רבינו עלה למרום לקבל את התורה, והמלאכים רצו להשאיר אותה אצלם, אמר להם משה: "למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם?!", השיעבוד במצרים הוא תנאי הכרחי לקבלת התורה. ויש להבין, מהו הקשר בין שיעבוד מצרים לבין קבלת התורה?

עם ישראל ירדו למצרים, שם היו עבדים. המצריים שלטו בהם שליטה מוחלטת, מתי שרצו יכלו לקרוא להם, ביום ובלילה, והיהודים לא היו יכולים להתנגד. הם ביטלו כל רצונם בפני רצון אדונייהם, וכך היה במשך כמה דורות, 210 שנים. לא לחינם בני ישראל היו עבדים - על עם ישראל, העם הנבחר, לקבל את התורה הקדושה ותר"י"ג מצוות ובכך גם להיות עבדי ה', עליהם להיכנע ולהתבטל כלפי הקב"ה, הם צריכים לבטל רצונם מפני רצונו ולהקדיש כל ימי חייהם לעבודתו. אין זה פשוט כלל להיות עבד ה', לכן עם ישראל היו צריכים ללמוד במצרים את עניין העבדות, ואח"כ היה עליהם לעבור "הסבה מקצועית" מעבדי פרעה לעבדי ה'

ית'. כדי להוכיח שהם יצאו מגדר של 'עבדי פרעה' ונכנסו לגדר של עבדי ה', ובכך לזכות לנס הגאולה, היה עליהם להראות שהם אכן שומעים לכל מה שאומרים להם משה ואהרן, שליחי ה', גם אם הדבר קשה ונגד ההגיון.

בהגדה של פסח נאמר: "וְאֵת עֲרוֹם וְעֲרִיָּה, וְאֶעְבֹּר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְיֶךָ, וְאֹמַר לְךָ בְּדַמְיֶךָ חַיִּי, וְאֹמַר לְךָ בְּדַמְיֶךָ חַיִּי". כלומר, לעם ישראל לא היו מספיק זכויות כדי לצאת ממצרים, ובזכות שתי מצוות שעשו במסירות נפש, דם פסח ודם מילה, זכו לגאולה.

ב. חירות אמתית - הקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים מבית עבדים, וכל זה על מנת שהם יהיו לו לעבדים, כמו שנאמר: "כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא כה, נה). וא"כ נשאלת השאלה, אם אנו עדיין עבדים, מדוע חג זה נקרא "חג החירות"?

התשובה היא, שקודם לכן היינו עבדים לטומאה, לתאוות וליצר הרע. יציאת מצרים היתה כדי שעם ישראל יקבלו את התורה הקדושה, והיא שחררה אותנו מהיות עבדים לתאוות הגופניות שלנו והפכה אותנו לעם מוסרי אציל ומזוכך. וכמו שכתב רבי אברהם אבן עזרא: "ודע, כי כל בני האדם עבדים הם לתאוות העולם, והמלך האמתי הוא זה שחופשי מן התאוות".

משל לשני אנשים, האחד סגור בתוך מבנה ללא חלונות, הוא אינו יכול לצאת ומרגיש חנוק. ואילו השני עומד חופשי במקום פתוח. לכאורה נראה שהראשון מסכן ומוגבל, והשני חופשי ומאושר. אולם למעשה בחוץ יורד מבול, לראשון קוראים נח, הוא נמצא מוגן בתוך תיבה, והשני חשוף לכל פגעי הטבע. התורה אמנם מגבילה אותנו, אך בכך מצילה אותנו ממבול התאוות שיש בחוץ, חז"ל אומרים: "אין לך בן חורין, אלא מי שעוסק בתורה", כי התורה היא תבלין ליצר הרע. עפ"י התורה מותר ליהנות מהעולם הזה, אך במידה נכונה, וכל דבר שהתורה אוסרת התירה דבר אחר דומה לו, כמו שנאמר במדרש: "מה שאסרתי לך התרתי לך כנגדו: אסרתי לך חלב בהמה והתרתי לך בחיה, אסרתי לך גיד הנשה בחיה והתרתי לך בעוף, אסרתי לך בלא שחיטה בעופות ובבהמות והתרתי לך בדגים,

אסרתי לך אשת אח התרתי לך יבמה. אסרתי אשה ואת אחותה בחייהם, התרתי לך לאחר מיתה. אסרתי לבישת כלאים, התרתי לך כלאים בציצית. אסרתי בשר חזיר, התרתי לך דג ששמו שיבוטא וטעמו כחזיר. אסרתי את החלב, התרתי לך את השומן. אסרתי בשר בחלב התרתי לך את הכחל" (ויקרא רבה, אחרי מות פרשה כ"ב).

ביציאת מצרים ובמתן תורה אמנם קבלנו הגבלות רבות, אולם דווקא הגבלות אלו שיחררו אותנו מכל ה"הגבלות" של התאוות והיצר הרע.

ג. הכרת הטוב לקב"ה - הקב"ה הרבה עמנו חסדים וטובות ביציאת מצרים, ואנו חייבים לו הכרת הטוב, כמו שאנו אומרים בהגדה של פסח: "על אַחַת, כְּמָה וּכְמָה, טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכַפֶּלֶת לְמָקוֹם עָלֵינוּ: שְׁהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם, וְעָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, וְעָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם, וְהָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְנָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם, וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהַעֲבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחֶרֶב, וְשָׁקַע צַרְנוֹ בְּתוֹכוֹ, וְסַפַּק צַרְכָּנוּ בַּמִּדְבָּר אֲרָבָעִים שָׁנָה, וְהֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַשֶּׁבֶת, וְקִרְבָּנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְהַכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַמִּבְחָרָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ".

לפי זה מיושבת השאלה ששאלנו בהתחלה, מדוע נאמר: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא נאמר "בורא עולם יוצר שמים וארץ"? והתשובה לכך, שאמנם הקב"ה ברא את כל העולם, אך דבר זה אינו מחייב את עם ישראל באופן אישי, יותר משאר הבריות. אולם יציאת מצרים שנעשתה במיוחד עבור עם ישראל, זוהי באמת "סיבה טובה" להכרת הטוב לקב"ה. נמצא שיציאת מצרים היא מעין "שטר חוב" שיש לקב"ה כלפינו, שאנו משועבדים לו מדין הכרת הטוב.

ד. השגחת ה' בעולם - הרמב"ן (בסוף פרשת בא) כתב שיציאת מצרים הוכיחה לעולם, שהקב"ה ברא את העולם ולא "עזב אותו", כפי שהיה פעם מקובל לחשוב, אלא הוא שולט ומשגיח על כל הבריאה כולה, ויש שכר ועונש. ולכן נאמר: "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ", להורות על ההשגחה. ונאמר: "למען תדע כי לה' הארץ", להורות על החידוש, כי הם שלו, שבראם יש מאין. ונאמר: "בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ", להורות על היכולת, שהוא שליט בכל,

אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים כופרים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה.

"ובעבור כי הקדוש ברוך הוא לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצווה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, וכו', ונתן לנו מצות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלקים. כי הקונה מזוזה בזוז אחד וקבעה בפתחו כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאוד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו.

ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו, הכל בגזרת עליון".

לפי זה מובן מדוע יציאת מצרים היא הבסיס ויסוד לאמונה - אז זכינו להכיר את הקב"ה בשם הוי"ה, לראות בחוש את השגחת ה' בעולם, להיכנע לו, להכיר לו טובה וגם זכינו להגיע לחירות אמיתית.

ונסיים בתפילה: יהי רצון מלפני אלהי השמים, שְׁנִשְׁמַע וְנִתְבַּשֵּׁר בְּשׁוֹרֹת טוֹבוֹת, בְּשׁוֹרֹת יְשׁוּעוֹת וְנַחֲמוֹת. וּמִי שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבוֹתֵינוּ וְגַאֵל אוֹתָם מֵעַבְדוֹת לְחֵרֹת, הוּא יְגַאֵל אוֹתְנוּ בְּקִרְוֹב וְיִקְבֹּץ נִדְחֵינוּ מֵאַרְבַּע פְּנּוֹת הָאָרֶץ. וְנִזְכֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה, לְשִׁשׁוֹן וְלְשִׁמְחָה, לְיִשׁוּעָה וְלִנְחֻמָּה, לְפִרְנָסָה וְלְכִלְכֵּלָה טוֹבָה, לְשִׁמּוּעוֹת טוֹבוֹת וְלְבִשׁוֹרֹת טוֹבוֹת, לְרַפּוּאָה וְלְגִאֲלָה קְרוֹבָה, אָמֵן כּוּ יְהִי רָצוֹן.

סיפור יציאת מצרים

כתב הרמב"ם (הל' חמץ ומצה ז, ו): **"בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים"**. כדי לקיים מצוה זו ולקלוט באמת את ההרגשה במוחשיות, עלינו לבחון את הדברים היטב, לספר עליהם ולצייר אותם במחשבתנו, עד שנרגיש את תחושת העבדות, ונודה לה' על גאולתנו כאילו אנחנו עכשיו יצאנו ממצרים, כמו שממשיך הרמב"ם ואומר: "ועל דבר זה ציווה הקב"ה בתורה: 'וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם', כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית".

עבודת בני ישראל במצרים

עבודת פרך

נאמר במדרש (במ"ר טו, כ): בשעה שאמר פרעה: "הבה נתחכמה לו, וישימו עליו שרי מיסים", קיבץ את כל ישראל ואמר להם: בבקשה מכם עשו עמי היום בטובה, היינו דכתיב 'ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך' - בפה רך, נטל סל ומגריפה, מי היה רואה את פרעה נוטל סל ומגריפה ועושה בלבנים ולא היה עושה? מיד הלכו כל ישראל בזריזות ועשו עמו בכל כוחם, לפי שהיו בעלי כח וגבורים, כיון שחשכה העמיד עליהם נוגשים ואמר להם חשבו את הלבנים, מיד עמדו ומנו אותם, ואמר להם כזה אתם מעמידים בכל יום ויום.

פרעה החליט לשעבד את בני ישראל דווקא על ידי עבודה "בחומר ובלבנים", כי עבודת החומר היא עבודה שמפרכת את כל רמ"ח האיברים. ואין מלאכה קשה ממלאכת הטיט, במיוחד בארץ מצרים, כי את אדמת מצרים אי אפשר לגבל וללוש יפה, ומיד לאחר שהיו עושים את הלבנים הן היו מתפוררות, ושוב היו צריכים לחזור ולגבל את הלבנים ולדוש ברגליהם בחוזקה, עד שהיה העפר מתגבל מחדש.

משעה מוקדמת לפנות בוקר עד שעה מאוחרת בלילה, עבדו ישראל בטיט הסמך. תחילה סחפו חול, מים וקש, ערבבו הכל יחד ורמסו את החמר ברגליהם, לאחר מכן גבלו ממנו לבנים. כדי להוסיף על השפלתם הובאו גם חמורים לרמוס את התבן יחד עם, כביכול

להשוותם לחמורים. העבודה התנהלה ברציפות, ללא הפסקות ביניים. לא ניתן היה לעבוד בעצלתיים, כיון שהיה על כל אחד לסיים את המכסה ליום זה. המצריים לא התחשבו במצבם הגופני, חולה כבריא חויבו להשלים את מכסת יומם. יום יום, שעה שעה, במשך שבועות, חודשים ושנים. בכל מזג האויר: בקור, ברוח, בחום ובשמש לוהטת לא בטלה העבודה. אין הפסקות ואין חופשות.

כדי להוסיף לענותם ולמעטם, גזר פרעה שהגברים יישנו בשדות על הארץ, והנשים ישנו בבתים שבעיר. הנימוק היה שאם נותנים לגברים לישון בבית, הרי שבבוקר, עד שישלחו לקרוא להם ועד שיגיעו מבתיהם, יעברו ויתבזבזו כבר שעה או שעתיים עד שמגיעים למקום העבודה. כך רצו המצריים לשבור את חיי המשפחה של עם ישראל, להמעיטם ולשבור את רוחם.

דרש רבי עקיבא: בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו ישראל ממצרים. שבשעה שהיו הולכות לשאוב מים, היה הקב"ה מזמין להן דגים קטנים בתוך כדיהן, וכך היו ממלאות חצי כד בדגים וחצי במים, והולכות לבתיהן ומבשלות שתי קדרות, אחת של מים ואחת של דגים, ומוליכות אותן אל בעליהן בשדה, שירחצו במים החמים ויאכלו את הדגים. כך עודדו וחיזקו אותם בגוף ובנפש, ופרו ורבו, על אפם וחמתם של המצריים.

המצריים לא הסתפקו בכך שהעבידו את הגברים בטיט בחומר ובלבנים, אלא הכריחו גם את הנשים לעסוק בזאת. נשים עדינות וענוגות הוכרחו לעבוד בחומר ובלבנים! וכדי להוסיף כאב על כאבם, המצרים שמו קוצים בתוך החמר! הקש והקוצים פצעו את רגליהן והן שתתו דם, ואף על פי כן היה עליהן להמשיך לעבוד. יסוריהן לא הרשימו את לב המצרי הנוגש, וגם הדם ששתת לא נגע ללבו חסר הרחמים. לא היו הקלות בזמני חולי, הריון, חולשה וכו'. ואפילו בעת הלידה, גם אז היתה האשה צריכה לעבוד. בזמן של חבלי לידה עזים, לא הניחו לה לשכב וללדת! אחרי כל קושי ההריון, ואחרי צער הלידה העצום, רמסו לעיניה את פרי בטנה. צעקות ובכיות של הבעל והאשה, נפלו על אוזניים אטומות. לא היה אכפת לנוגשים המצריים שהלבנים היו מעורבות בדם, הם הכריחו את הנשים להמשיך לעבוד.

בנים במקום לבנים!

אם העבד היהודי לא הצליח לגמור במשך היום את מכסת הלבנים, ואפילו היתה חסרה רק לבנה אחת, היה הוא צריך לשלם את החסר בילדיו! שום סיבה, מוצדקת ככל שתהיה, לא התקבלה. האכזריים הללו לקחו את הבן, חנקו אותו, והשלימו בגופתו את הלבנים החסרות בקיר. בשלב הבא הם התעלו באכזריותם ולא חנקו את הילד לפני הכנסתו לקיר, אלא לקחו ילד חי ובריא והניחוהו במקום הלבנה החסרה! מאוחר יותר, הוסיפו רשעות על רשעותם, עד אז היו לוקחים ילד אחד על כל החסר היומי, כעת הם לקחו ילד על כל לבנה ולבנה שהחסירו ישראל! הארורים לקחו בחוזקה ילדים קטנים מבין ברכי אמותיהם, ואבותיהם ואמותיהם צועקים ובוכים בשומעם קול בכיית ילדיהם בקיר הבנין, אכזריות נוראה! אולם זה לא הכל, הם הרעו לעשות יותר מזה. היו מצריים שהכריחו את האבות לתחוב בעצמם את בנם בקיר ולשים עליו חומר ועיני האב בוכות עליו, ודמעותיו יורדות על בנו.

כאשר העבד היהודי לא השלים את מתכונת הלבנים, ולא נשאר לו בנים כי כבר קברו את כולם בקירות, היו המצריים תוחבים אותו בעצמו בבנין, תחת שורה של לבנים, והיה מת וריחו מבאיש, רחמנא ליצלן.

לאמיתו של דבר, היו אלה נפשות של רשעים שהקב"ה רצה לסלקן מן העולם. כמו שמספרים חז"ל, כי בשעה שהיה רואה משה רבנו את התינוקות התחובים, היה בוכה ומצטער, ומבקש מאת הקב"ה שיציל אותם. אמר לו הקב"ה: אל תדאג על אובדנם של אלה, כי קוצים אני מכלה מן הכרם! אם רצונך לבדוק זאת, הוצא את אחד התינוקות ותראה מה יהיה בסופו. אכן הוציא משה מבין האבנים תינוק אחד, ותינוק זה גדל והיה רשע גדול. שמו היה מיכה, והוא עשה פסל, וגרם לחורבן גדול לכלל ישראל.

עבודת הילדים

הבנים והבנות הצעירים הרכים והעדינים, הוכרחו גם הם לצאת לעבוד. רגליהם הרכות והעדינות נדקרו מהקש החד פעם אחר פעם, ודמם התבוסס בחומר. המצרי האכזר הכריח אותם לעבוד הלאה. הקטנים נפלו בתוך החומר ונפצעו, כוסו בחמר וכנס חמר לפיהם,

ואף על פי כן הוכרחו להמשיך לעבוד. לא נתנו להם זמן לרפא את פצעייהם, וכל שכן שלא נתנו להם להתנקות מדמם ולשטוף את פיהם מן החמר. אחרי כל זאת, אם קרה שאביהם לא מילא את מכסתו היומית, היו קוברים אותם חיים בתוך הקירות!

ביום ובלילה

גם בלילה, לאחר יום מתיש ומייגע, כשהיה היהודי מחלץ מעט את עצמותיו לשינה מועטת, גם אז עדיין לא היה בן חורין. אף באמצע שנתו היה יכול המצרי לבוא להעיר אותו, ולבקש ממנו בתקיפות כל בקשה שעלתה על דעתו: קטוף לי ירקות מן הגינה, חמם לי מים, מלא לי את החבית.

נתאר לעצמנו: לפני אור הבוקר התחיל יומו של היהודי, בקושי היה לו פנאי לחטוף מאכל כל שהוא, ומיד הריצו אותו למקום עבודתו. הכניסו אותו לטיט, והוא התחיל לעשות את מתכונת הלבנים היומית. אין הפסקה ואין מנוחה במהלך העבודה. הוא עובד בקצב רצחני עד הלילה. בגמר העבודה הוא גורר את עצמותיו העייפות לשדה, לשינה טרופה. בעודו רעב, מרוט, כואב וממוטט. לפני שהספיק להתאושש, בא מצרי ומזמין אותו בחגיגות לביתו לסעודה. המסכן אמנם רעב, אך אין הוא מוזמן להשתתף בסעודה, הוא מוזמן כדי להיות מעמד לנר שיושם על ראשו ויאיר להם כאשר הם חוגגים בסעודתם. איזו השפלה! הם מאיימים על העבד האומלל, המותש והמורעב, שאם יזוז יתיזו לו את ראשו. וכך הוא צריך לעמוד זקוף, כאשר כל שריריו כואבים וזועקים למנוחה. עליו להריח את ניחוח המאכלים, לראות את נוגשיו יושבים במנוחה על הכסאות ולהתענות בעייפות וברעב כשנר דלוק על ראשו! הסעודה שהסתיימה מאוחר בלילה אינה מהווה צידוק לאיחורו לעבודה למחרת. השכם בבוקר המחר, מריצים אותו שוב ליום של עבודת פרך.

החלפת העבודה

המצריים שאפו לשבור את רוחם של ישראל לגמרי, ולכן החליפו עבודת הגבר בעבודת האשה. על הנשים הוטלו עבודת גברים, ולגברים נתנו עבודת נשים. אמרו לאיש, קום לוש, אפה, בשל, תפור וטווה! ואמרו לאשה, מלאי חבית זו, בקעי עץ זה, לכי לגינה הביאי

ירקות. לגבורים ולחזקים נתנו עבודות קלות כמו להיות שליחים להביא מכתבים, עבודה מתסכלת ובזויה בשבילם. ואילו על החלשים הטילו עבודות קשות: לחפור בורות, לסחוב לבנים, עבודות שוברות גוף שהפכו אותם לבעלי מומים, במקרה הטוב, אם לא מתו מרוב מאמץ.

לזקנים נתנו עבודות של צעירים, ולצעירים נתנו עבודת זקנים. שמו משא של גדול על ילד קטן, ומשא של קטן על גדול. משא איש על אשה, ומשא אשה על איש. משא זקן על בחור ומשא בחור על זקן. לא היתה למצרים כל הנאה ורווח מחילופי התפקידים, כי הרוצה בתפוקה טובה ומרובה, נותן לכל אחד כפי יכולתו. ואילו כאן היתה המטרה לענות ולצער את ישראל.

עבודות בזויות

המצריים רצו לדכא ולהשפיל את ישראל עד עפר, ולכן נתנו להם לעבוד עבודות בזויות, כגון: להיות רועי בהמות, להביא שרצים, ולצוד חיות טורפות מן היער. בעבודות אלו רצו המצריים לא רק להשפיל את ישראל, אלא אף להרחיקם מביתם ומסביבתם למשך תקופה ארוכה. ימים ארוכים ואפילו חודשים היה היהודי מורחק מביתו כדי לרעות את צאנו של המצרי. הוא נשלח דווקא למקום מרוחק ומבודד, כדי להוסיף על צערו אף את צער הבדידות.

היו שנשלחו ליערות לצוד חיות. נשלחו הם ללא הגנה וללא הציוד הדרוש, כשעליהם מוטלת משימה לצוד דוב, אריה או נמר וכדומה. אם לא יבצעו את משימתם, ישלמו על כך בראשם. הם רועדים מפחד, ובשומעם את נהמות החיות דמם קופא. אבל אי אפשר לברוח בידים ריקות. רבים מתו משברון לב, ממצבם הקשה והמייאש, ואותם שנשארו בחיים, נקטעו רגליהם וידיהם מן החיות הרעות, ונשברו עצמותיהם. לא רבים הם אלו שהצליחו למלא את המשימה בשלום.

המצריים אף חסו על ממונם וחששו שבהמותיהם תתעייפנה או תחלשנה על ידי העבודה בשדה. ולכן, כדי לחסוך עבודה מן הבהמות, רתמו את בני ישראל אל העגלה או המחרשה במקום הבהמה, שהם יעבדו במקומה.

ישראל הפקר לכל

בני ישראל לא היו משועבדים רק לעבודת המלך, אלא היו חייבים לעבוד עבור כל מצרי שדרש זאת. כלומר, הם היו עבדים של עבדים! כל איש מצרי שהיה צריך סיוע בעבודתו, לקח לו איש מבני ישראל. כל מצרי שוטה ונער בזוי, היה מתחצף אפילו לישראל זקן ונשוא פנים, והיה מקלל ומכה אותו ועושה בו כרצונו. (חג הפסח בהלכה ובאגדה)

המיילדות העבריות

אצטגנינו של פרעה החוזים בכוכבים, הודיעו לפרעה שעתיד להיוולד בקרוב מושיע ליהודים, והוא עלול להוציא אותם ממצרים ולגאול אותם, לכן הם ממליצים לו לגזור להרוג את כל התינוקות שעתידים להוולד...

"וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֵיִלְדַת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שָׁם הָאֵחָת שְׂפָרָה וְשֵׁם הַשְּׂנִית פּוּעָה, וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֹכָן אֶת הָעִבְרִית וְרֵאִיתָן עַל הָאֲבָנִים אִם בֵּן הוּא וְהַמַּתָּן אֹתוֹ וְאִם בַּת הִיא וְחָיָה" (שמות א, טו-טז).

פרעה, שלא רצה בתחילה לנהוג באכזריות גלויה, כדי לא לעורר על עצמו את דעת הקהל העולמית, הלך בסתר אל המיילדות - יוכבד (המכונה "שפרה" משום שמשפרת את הולד ומטפלת בו לאחר לידתו) ומרים (בתה של יוכבד, המכונה "פועה" משום שהיתה פועה את פיה ושרה לתינוקות) ואמר להן, שכאשר באה אליהן אשה עבריה ללדת, יבדקו מיד בזמן יציאת התינוקות: אם בת היא - יחיו אותה ויילדו אותה כרגיל, אך אם בן הוא - יהרגו אותו מיד עוד לפני שיספיק לצאת ממש לאוויר העולם, ותאמרנה ליולדת שהתינוק מת בלידה.

אולם: **"וּתְיַרְאֵן הַמֵּיִלְדַת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְתַחֲיִין אֶת הַיְלָדִים"** (שמות א, יז). המיילדות הצדיקות לא רק שלא שמעו לפקודתו של המלך ולא הרגו את התינוקות, אלא שהכתוב מעיד עליהן "ותחיינן את הילדים", ונאמר על זה במדרש (ש"ר א, טו): "ותחיינן את הילדים", וכי מאחר שלא עשו כאשר דיבר אליהן, אין אנו יודעין שקיימו את הילדים, למה הוצרך הכתוב לומר ותחיינן את הילדים? יש קילוס בתוך קילוס, לא דיין שלא קיימו את דבריו, אלא עוד הוסיפו לעשות עמהם טובות, יש מהן שהיו עניות, והיו הולכות המיילדות וגובות מים ומזון מבתיהן של עשירות

ובאות ונותנות לעניות והיו מחיות את בניהן, הוא מה שכתוב: 'ותחיין את הילדים'. רואים מכאן שהמיילדות העבריות לא רק שיילדו את התינוקות, אלא אף דאגו לספק מים ומזון לאמהות העניות כדי שיהיה להן מספיק חלב להניק את התינוקות.

ועוד כתוב שם במדרש: ותחיין את הילדים, יש מהם שראויים לצאת חיגרים או סומים או בעלי מומין או לחתוך בו אבר שיצא יפה, ומה היו עושות? עומדות בתפלה ואומרות לפני הקדוש ברוך הוא: אתה יודע שלא קיימנו דבריו של פרעה, דברך אנו מבקשות לקיים, ריבון העולם ייצא הולד לשלום, שלא ימצאו ישראל ידיהם להשיח עלינו לומר הרי יצאו בעלי מומים שביקשו להרוג אותם, מיד היה הקדוש ברוך הוא שומע קולן ויוצאים שלמים. אמר רבי לוי הרי אמרת את הקלה אמור את החמורה, יש מהן שראויים למות בשעת יציאתן, או לסכן את אמם, והיו עומדות בתפלה ואומרות לקדוש ברוך הוא, ריבוננו של עולם תלה להם עכשיו ותן להם נפשותיהם, שלא יאמרו ישראל, הן הרגו אותם. והקדוש ברוך הוא עושה תפלתן, לפיכך 'ותחיין את הילדים'.

ונשאלת השאלה: מנין הכח הזה שהיה למיילדות העבריות לעמוד כנגד הציווי של המלך העריץ והאכזר, פרעה הרשע, שחיי אדם לא היו נחשבים בעיניו למאומה, ולא רק שאינן מקיימות את פקודתו, אלא שהן עוד עושות להיפך ועושות הכל כדי שאותם תינוקות יחיו?

התשובה לכך נמצאת בתחילת הפסוק: **"וְתִיָּאֵן הַמִּיִּלְדֹת אֶת הָאֱלֹהִים"** - **יראת שמים!** כשיש יראה ממלך מלכי המלכים הקב"ה, אז אין שום יראה מבשר ודם, אף אם הוא פרעה הרשע. אם יש יראת שמים אמיתית אז שומעים רק לקב"ה ולא ליצר הרע. וכאשר לא שומעים ליצה"ר לא עושים חטאים ועבירות אשר מהם באמת צריכים לפחד.

תנו רבנן, מעשה במקום אחד שהיה שם ערוד והיה מזיק את הבריות. באו והודיעו לו לר' חנינא בן דוסא, אמר להם: הראו לי את חורו, הראוהו את חורו, נתן עקבו על פי החור, יצא ונשכו ומת אותו ערוד, נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש. אמר להם: ראו בני, אין ערוד

ממית אלא החטא ממית. באותה שעה אמרו: אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא.

הדאגה היחידה שצריכה להיות לאדם היא מהחטא, כי הוא הסיבה למיתה וייסורים בעוה"ז, ול"טיגון עמוק" בעוה"ב. אם אדם ישים אל מול עיניו את יראתו של הקב"ה, אזי יבין שכל הדאגות האחרות מתגמדות לעומתה.

דוד המלך ע"ה אמר: "גם כי אֶלֶף בְּגִיָּא צְלָמוֹת לֹא אֵירָא רַע כִּי אֶתָּה עֲמַדִּי" (תהלים כג, ד). אפילו אם האדם נמצא בצל המוות, והחרב כבר מונפת לעבר צווארו - "לא אירע רע" מהסיבה הפשוטה: "כי אתה עמדי", אם יודע האדם שהקב"ה נמצא עמו ומשגיח עליו בהשגחה פרטית, אין לו לחשוש משום דבר.

כך ראו המיילדות הצדקניות את פני הדברים. הן ידעו שפרעה הרשע אינו זה שממית, הוא יכול אמנם לאיים ולהפחיד, אך צריך לדעת שמעליו נמצא הקב"ה, ורק הוא זה שממית ומחייה. אצל המיילדות יראת השמים היתה חדורה בנשמותיהן, ולכן הן לא חששו מפרעה. מול עיניהן היה דבר אחד: "וַתִּירָאן הַמְּיַלְדֹת אֶת הָאֱלֹהִים" - וכשרואים את האלקים לא רואים את פרעה. (אור דניאל)

בעקבות כך: "וַיִּקְרָא מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְּיַלְדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוֹעַ עֲשִׂיתֶן הַדְּבַר הַזֶּה וַתַּחֲיִין אֶת הַיְלָדִים? וַתֹּאמְרֶן הַמְּיַלְדֹת אֶל פְּרַעֲה כִּי לֹא כְנָשִׁים הַמְּצֻרִית הָעֵבְרִית כִּי חַיֹּת הֵנָּה בְּטָרָם תָּבֹוא אֲלֵהֶן הַמְּיַלְדֹת וַיִּלְדוּ" (שמות א, יח-יט).

פרעה רואה שממשיכים להיוולד בנים זכרים בעם ישראל והוא רותח מזעם על המיילדות העבריות שלא קיימו את פקודתו. הוא קורא להן ושואל אותן מדוע לא הרגו את הבנים כפי שציווה עליהן, ושואל גם יותר מכך: מדוע הן החייו את התינוקות, התפללו שיחיו ודאגו לכל צרכיהם?

והמיילדות בלי להתבלבל, עונות את התירוץ הטיפשי ביותר שאפשר להעלות על הדעת: 'כי לא כְנָשִׁים הַמְּצֻרִית הָעֵבְרִית כִּי חַיֹּת הֵנָּה בְּטָרָם תָּבֹוא אֲלֵהֶן הַמְּיַלְדֹת וַיִּלְדוּ', הנשים העבריות יולדות לבד כמו חיות השדה, הן בכלל לא צריכות מיילדות!

דבר זה דומה לשיחה בין שני אנשים: מהיכן אתה? אני מוונציה! איך הפרנסה שם? ברוך השם, מצויין! במה אתה עוסק? אני מוסכניק, מתקן את כל סוגי המכוניות, זגגות פחחות חשמל וצבע! אלו רכבים הכי נמכרים שם? עונה לו המוסכניק: בוונציה בכלל אין רכבים, זו עיר בה כל הבתים מוקפים מים, וכולם שם נוסעים בסירות!

אם כל הנשים יולדות לבד, למה צריך מיילדות? ובכלל מה עושה אותן למיילדות אם הן אינן מיילדות בפועל?

אבל פרעה לא שואל שאלות, ולא הורג את המיילדות על סעיף ביזוי המלך, אלא שומע את דברי המיילדות, שוקל את הדברים ברצינות ובכובד ראש, ומגיע למסקנה שהתירוץ שאמרו לו הגיוני ומתקבל על הדעת, והוא משחרר אותן לביתן, לחיים טובים ולשלום!

ונשאלת השאלה: **מה קורה כאן?** איך המיילדות העזו לומר תירוץ כל כך טיפשי ולא הגיוני, ויותר מזה, כיצד פרעה קיבל תירוץ זה?

ביאור העניין טמון ביסוד שכתבנו לעיל: **"וַתִּירָאן הַמֵּיִלְדֹת אֶת הָאֱלֹהִים"** - היתה להן יראת שמים אמיתית מבורא עולם, ולכן לא חששו כלל מפרעה. הן הבינו שאם הן עושות את רצון ה', אף אחד לא יוכל להרע להן, וא"כ לא משנה איזה תירוץ הן יאמרו, הקב"ה הוא כל יכול, ובוודאי שיכול לגרום לפרעה לקבל את התירוץ הטיפשי ביותר, כהסבר הגיוני המניח את הדעת.

השלכת הבנים ליאור

"וַיֵּצֵא פְרַעְה לְכָל עַמּוֹ לְאֹמֶר כָּל הַבְּנֵי הַיְלֹוד הַיִּאֲרָה תִשְׁלַיְכֶהוּ וְכָל הַבַּת תִּחְיֶינָן" (שמות א, כב). נאמר במדרש (ילקו"ש שמות קס"ד): בשנת מאה ושלושים לרדת ישראל מצרימה, ופרעה חולם, והנה הוא יושב על כסא מלכותו. וישא עיניו וירא זקן אחד עומד כנגדו ובידו מאזנים. ויקח האיש הזקן את המאזנים ויתלם לפני פרעה. ויקח את כל זקני מצרים, שריה וגדוליה, ויקשרם ויתנם יחד בכף מאזנים האחת. ואחר כן לקח טלה קטן אחד ונתנו בכף המאזנים השניה, והכריע הטלה הקטן את הכף! תמה פרעה על החיזיון הנורא הזה, מדוע יכריע הטלה את כולם, וייקץ פרעה והנה חלום. וישכם בבוקר ויקרא לכל עבדיו ויספר להם את החלום, וייראו האנשים יראה

גדולה. קם סריס אחד מסריסי המלך אשר שמו בלעם, ואמר: אין זה כי אם רעה גדולה אשר תצמח למצרים באחרית הימים, כי יולד ילד בישראל ויחריב את כל ארץ מצרים. אם על המלך טוב, יצא דבר מלכות מלפניו ויכתב בדתי מצרים, אשר כל זכר הילוד יהרג, למען תחדל הרעה הזאת מארץ מצרים. ויעש המלך כן.

רש"י כתב: "יום שנולד משה אמרו לו אצטגנינו, היום נולד מושיען, ואין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המצריים, שנאמר: 'כל הבן הילוד', ולא נאמר הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שופו ללקות על מי מריבה".

ולכאורה קשה, איך יתכן שאותם אצטגנינים חכמים יכלו לצפות ולחזות בכוכבים את הולדת משה, ולא יכלו להבין שהוא מישראל? אלא שבאמת משה רבינו נולד ליוכבד והיה יהודי משבט לוי, אך מי שגידלה אותו בפועל היתה בתיה בת פרעה המצרית, ואמרו חז"ל: "כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" (סנהדרין יט:), על כן היה להם קשה להחליט אם מושיען של ישראל ממצרים או מישראל.

המצריים בחרו להמית את התינוקות דווקא על ידי השלכתם ליאור, כי העמיקו עצה. אמרו: אין הקב"ה מעניש אלא באופן של "מידה כנגד מידה". אם נהרוג את התינוקות במים, לא יוכל הקב"ה להעניש אותנו, כי נשבע שלא יביא יותר מבול לעולם. העלים הקב"ה ממחשבתם את העובדה הפשוטה, שאפשר שיענישם במים לא על ידי מבול, כפי שאכן קרה, שטבעו בים סוף.

על אף כל המאמצים של המצריים להרוג את הזכרים שנולדו, על ידי הטבעתם ביאור, שמר הקב"ה על תינוקות אלו, ורובם ניצלו ולא מתו. ציוה הקב"ה לגלים לפולטם למדבר, ובמדבר זימן להם ה' יתברך שני סלעים מיוחדים, מסלע אחד ינקו דבש, ומהסלע השני ינקו שמן.

היו תינוקות נוספים, אשר נולדו בשדות מפחד המצריים, וגם אותם שמר ה' בשמירה מעולה. כפי שמספר המדרש, בשעה שהיו האמהות צריכות ללדת, היו הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, שנאמר: "תחת התפוח עזרתיך". והקב"ה שולח מלאך משמי מרום ומנקה

אותם ומשפר אותם כיוולדת שמשפרת את הוולד, ונותן להם שני עגולים אחד של שמן ואחד של דבש, שנאמר (דברים לב, יג): "וַיִּנְקְהוּ דָבֶשׁ מִסָּלַע וְשֶׁמֶן מִחֶלְמִישׁ צוּר". וכיון שראו אותם המצריים, רצו להורגם, ונעשה להם נס ונבלעו בקרקע. מה עשו המצריים הביאו שוורים וחרשו בקרקע על גבי התינוקות. אבל הקב"ה העמיקן בקרקע ושיקע אותם יותר. הלכו המצריים והביאו מחרשות ארוכות יותר, שנאמר (תהלים קכט, א): "עַל גְּבֵי חָרְשׁוֹ חֲרָשִׁים, הֶאֱרִיכוּ לְמַעַנְיָתָם". והקב"ה העמיקן עוד. ולאחר שהיו המצריים הולכים, היו התינוקות מבצבצים ויוצאים כעשב השדה, שנאמר (יחזקאל טז, ז): "רָבְבָה כְּצָמַח הַשָּׂדֶה נִתְתִּידָ". וכאשר גדלו, באו עדרים עדרים לבתיהם, וכל אחד הכיר את הוריו! (אוצר אגדות התנ"ך)

הולדת משה רבינו

על עמרם אביו של משה נאמר: "וַיֵּלֶד אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי" (שמות ב, א). שאלו על כך בגמרא (סוטה יב): "להיכן הלך? אמר רב יהודה בר זבינא שהלך בעצת בתו. תנא עמרם גדול הדור היה, כיון שאמר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אמר לשוא אנו עמלין, עמד וגירש את אשתו, עמדו כולם וגירשו את נשותיהם, אמרה לו בתו: אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות, פרעה לא גזר אלא בעוה"ז, ואתה בעוה"ז ולעוה"ב, פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת, אתה צדיק בוודאי שגזירתך מתקיימת, שנאמר: 'ותגזור אומר ויקום לך', עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולם והחזירו את נשותיהם.

עמרם עשה חשבון: למה להביא ילדים לעולם, אם לבסוף יטביעו אותם ביאור? אמרה לו מרים בתו שאין לו לעשות חשבונות במקום שיש ציווי של הקב"ה, ומכיוון שיש מצנת פריה ורביה, עליו לקיים את מצות ה' בלי לעשות חשבונות, והקב"ה כבר יסדר את העניינים בצורה הטובה ביותר.

וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי - עמרם לקח לאשה את יוכבד, ובגמרא (סוטה יב): הקשו: אפשר זקנה בת מאה ושלשים שנה והכתוב קורא לה בת? ותירצו שנעשה לה נס וחזרה לימי עלומיה. והקשה רבי אברהם אבן

עזרא (ויגש מו, כג) : למה לא הזכיר הכתוב הפלא הזה שבת מאה ושלושים תלד, והוא נס גדול יותר מהנס שנעשה לשרה שילדה כשהיתה בת תשעים?

וכתב המגיד מדובנא לתרץ שיוכבד ילדה במצרים, שאז היה עת רצון, וכל הנשים ילדו ששה בכרס אחד, "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", והיה זה זמן של נסים, ואם כן אין כאן כל פלא שיוכבד ילדה כשהיתה בגיל מאה ושלושים שנה. אבל בעת שילדה שרה בגיל תשעים שנה, היה זה כמו בתקופה רגילה, ולא נשמע בעולם שום נס ופלא כיוצא בו, ולידת שרה לתשעים שנה היתה דבר חידוש ופלא גדול, ולכן הזכירו הכתוב.

"וַתֵּהָרַג הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן וַתֵּרָא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וַתִּצְפְּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים" (שמות ב, ב). תניא רבי מאיר אומר: טוב שמו, ר' יהודה אומר: טוביה שמו, רבי נחמיה אומר: הגון לנביאות, אחרים אומרים: נולד כשהוא מהול, וחכמים אומרים: בשעה שנולד משה נתמלא הבית כולו אור, כתיב הכא 'וַתֵּרָא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא', וכתיב התם 'וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹרֹךְ כִּי טוֹב'. (סוטה יב).

משה רבינו נולד ביום ז' באדר בשנת אלפים שלוש מאות שישים ושמונה לבריאת העולם, ונולד טרם הזמן, בחודש השישי להריון, והיה חשש שהוא נִפְלָל, אך כאשר יוכבד בדקה אותו, ראתה אותו שהוא "טוב", כלומר בריא ושלם בכל אבריו. היא ראתה בו סימנים טובים שנולד מהול, שזה מעיד על נשמה קדושה ושלמות גדולה, והיה זוהר ומאיר, ונתמלא הבית כולו אורה. והחליטה לנסות לעשות הכל בכדי להצילו.

יוכבד הצליחה להחביא את בנה התינוק, במשך שלושה חודשים, מהמצריים הרשעים שסובבו וחיפשו בכל בית ובכל מקום היכן נמצאים תינוקות מבני ישראל כדי להמיתם, וכשכבר לא יכלה עוד להצפינו, וחששה שמא יפול לידי המצריים, החליטה לעשות תחבולה בכדי להצילו (אוצר האגדות).

"וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינֹו וַתִּקַּח לוֹ תֵּבֶת גִּמָּא וַתַּחְמְרָה בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל שְׂפַת הַיָּאֵר" (שמות ב, ג). יוכבד ידעה שהחוזים בכוכבים אמרו לפרעה: 'היום נולד מושיען של ישראל, וסופו שילקה במים'. ברם ידעה כי החוזים בכוכבים

ראייתם מעורפלת ואינם רואים הדברים לאשורם, כמו שאמרו בגמרא "צופין ואינם יודעים מה צופין" (שהכונה היתה - שילקה במי מריבה). לכך עשתה תחבולה להטעותם, ולקחה תיבת 'גומא', שהוא הצמח הגדל בסוף על שפת הנהר, והניחתו ב'סוף' בתוך המים שבשפת הנהר. על כן אמרו לו אצטגנינו שמושיען של ישראל כבר הושלך למים וביטלו את הגזירה. וכמו שאמרו (שם בגמ'), 'שש מאות אלף רגלי', אמר להם משה לישראל בשבילי (רגלי - בשבילי) נצלתם כולכם. ומפרש רש"י שעל ידי שראו שמשה הושם ביאור ביטלו את הגזירה. ולכן גדל משה בבית פרעה ולא חשש ממנו.

"וּתְתַצֵּב אַחוֹתוֹ מֵרְחוֹק לְדַעַה מֶה יַעֲשֶׂה לוֹ" (שמות ב, ד). אמרו בגמרא (סוטה יג.): היתה מרים מתנבאה ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל וכיון שנולד משה נתמלא כל הבית כולו אור, עמד אביה ונשקה על ראשה, אמר לה: בתי נתקיימה נבואתך, וכיון שהטילוהו ליאור, עמד אביה וטפחה על ראשה, אמר לה: בתי היכן נבואתך? והיינו דכתיב 'וּתְתַצֵּב אַחוֹתוֹ מֵרְחוֹק לְדַעַה מֶה יַעֲשֶׂה לוֹ', לידע מה יהא בסוף נבואתה.

ועדיין היא בנבואתה עומדת שנאמר: 'וּתְתַצֵּב אַחוֹתוֹ מֵרְחוֹק', אין כל יציבה בכל מקום אלא רוח הקודש, שנאמר: 'יְהִי ה' נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אַבְרָם וְיִצְחָק' (בראשית כח, יג). 'מֵרְחוֹק', אין מרחוק אלא רוח הקדש, שנאמר: 'מֵרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי' (ירמיה לא, ב). 'לדעה', אין לדעה אלא רוח הקדש שנאמר (ישעיה יא, ט): 'כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעַה אֶת ה'" (מכילתא דרשב"י טו, כ).

"וּתְרַד בַּת פְּרַעֲה לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר וְנִעְרַתֶּיהָ הִלְכַת עַל יַד הַיָּאֵר וּתִרְאֵה אֶת הַתְּבֵה בַּתוֹךְ הַסּוּף וּתְשַׁלַּח אֶת אֲמַתֶּיהָ וּתְקַחְהָ" (שמות ב, ה). אמרו חז"ל: 'ותשלח את אמתה ותקחה' - ר' יהודה ור' נחמיה, חד אמר ידה, וחד אמר שפחתה, מאן דאמר ידה דכתיב אמתה, ומאן דאמר שפחתה, מדלא כתיב ידה (סוטה יב:). 'ותשלח את אמתה', אמרו רבותינו ששים אמות נמשכה אמת בת פרעה (שכל טוב שמות ב, ו).

ויש לשאול איך עלה בדעת בתיה בת פרעה לפשוט את ידה למקום שכל כך רחוק מהשיג ידה?

ה'שיח שרפי קודש' (ב, תמא) כתב לתרץ שכאשר אדם חושק באיזה דבר, אפילו אם הדבר הזה רחוק ממנו מאד, נדמה לו שהוא קרוב

ונמצא על ידו ממש, ואז יכול להשיגו בנקל, אך דבר זה הוא רק אם יש לאדם רצון אמיתי, וזה רמוז במילה "אמתה" - מלשון אמת.

אם יש רצון, אפשר לפעול אף נגד הטבע, וכמו שמספרים על רבי זלמן מוואלוז'ין זצ"ל, שהיה חלוש מאוד, ובבית המדרש בו למד, חלק מהספרים היו בחדר אחר, והיתה שם ספריה גדולה שחסמה את המעבר, ובכדי להיזזה היה צורך בעשרה בני אדם. פעם אחת רבי זלמן למד בבית המדרש, והיה שם לבד, והזדקק לספר מסוים מהחדר השני, והיזז לבד את הספריה הגדולה כדי להגיע לשם.

וכך היה רגיל רבנו הבעל שם טוב זצ"ל לומר לתלמידיו: "אל תאמר איני יכול, אמור איני רוצה!", שיכולת ומסוגלות לקיים את רצון ה' תמיד יש לאדם, שאילולי כן לא היינו מצווים על כך. אלא שהכל תלוי ברצונו ובכונותו של האדם לעמוד ולמסור נפש לכבוד ה' ולכבוד תורתו.

וּתְפַתַּח וּתְרַאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נֶעַר בֶּכֶה וְתַחְמַל עָלָיו וְתֹאמַר מִיֶּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה, וְתֹאמַר אַחֲתוֹ אֵל בֵּת פְּרָעָה הָאֵלֶּךְ וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקַת מִן הָעִבְרִית וְתִינֵק לָךְ אֶת הַיֶּלֶד (שמות ב ו-ז)

מלמד, שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק, אמר: פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא? (סוטה יב:)

וְתֹאמַר לָהּ בֵּת פְּרָעָה יֵלְכִי וְתֵלְךְ הָעֵלְמָה וְתִקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד, וְתֹאמַר לָהּ בֵּת פְּרָעָה הַיֵּלְכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינֵקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֶּן אֶת שְׂכָרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִינֵקְהוּ (שמות ב ח, ט)

מרים אחות משה הלכה בזריזות וקראה ליוכבד אמה, שהיא תבוא להניק את הילד. מרים הסתירה מבת פרעה שהיא אחותו ויוכבד היא אם התינוק.

הקב"ה גמל ליוכבד על מסירות נפשה שהצילה את הילדים בזמן היותה מיילדת, נגד גזירת פרעה הרשע שציווה להרוג את כל הזכרים. ובו ביום שהניחה את משה בנה בתיבה, הקב"ה החזיר לה אותו, והיא יכלה להמשיך להניק אותו ולגדלו בלי שום פחד וחשש, שהרי היא עושה זאת בציווי בת פרעה, ולא רק שכעת היא זוכה

לחבוק את בנה ולטפל בו, אלא שהיא עוד מקבלת על כך שכר מושלם מבתיה בת פרעה.

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבַאֲהוּ לְבַת פְּרַעֲהַ וַיְהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מָשִׂיתָהוּ (שמות ב, י)

רבנן אמרין בת פרעה מצורעת היתה לפיכך ירדה לרחוץ, כיון שנגעה בתיבה נתרפאת, לכך חמלה על משה ואהבה אותו אהבה יתירה. (ש"ר א, כג)

יוכבד הניקה את משה וגידלה אותו עד שהגיע לגיל שנתיים, ואז הביאה אותו לבת פרעה שנישקה אותו וחיבקה אותו והתייחסה אליו כבן, היא אהבה אותו מאוד והכירה לו טובה שבזכותו היא נרפאה מצרעתה כאשר נגעה בו בהיותה ביאור ושלחה את ידה להביא את התיבה.

באוצר המדרשים מובא שבתיה בת פרעה זכתה להכנס בחייה לגן עדן לפי שגידלה את משה רבינו בקטנותו, שלא יאמרו מה היה שכרה בכך. ובמדרש משלי (לא, לד) דרשו חז"ל: 'ותקום בעוד לילה', זו בתיה בת פרעה, גויה היתה ונעשתה יהודיה, והזכירו שמה בין הכשרות, בשביל שעסקה במשה, לפיכך זכתה ונכנסה בחייה לגן עדן.

ועוד נאמר על שכרה של בתיה בת פרעה: **בְּהִיכַל אֶחָד יֵשׁ בְּתֵיחַ בַּת פְּרַעֲהַ, וְכַמָּה רְבֹאָה וְאַלְפֵי נָשִׁים זֹכֹת אֶתָּה, וְלְכָל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁל אֹרוֹת וְעִדוּנִים לְלֹא דַחַק כָּלֵל. שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם הַכְּרוֹזוֹת מִכְרִיזִים: הֲרֵי דְמוֹת מֹשֶׁה נִבְיָא הַנְּאֻמָּן בָּאָה! וּבְתֵיחַ יוֹצֵאת לְמִקּוֹם פְּרָגוֹד אֶחָד שְׂיֵשׁ לָהּ, וְרוֹאֶה דְמוֹת מֹשֶׁה וּמִשְׁתַּחֲוֶה אֵלָיו, וְאוֹמְרַת: אֲשֶׁרִי חִלְקִי שָׁגַדְתִּי אֹרֶזָה. וְזֶה עֲנוּגִים שְׁלָה יוֹתֵר מִכָּלֵם.** (זוהר במדבר קסז:)

• גם פרעה, אף שידע שמשה מילדי העבריים (רק שחשב שמושיען של ישראל כבר טבע ביאור) אהב אותו מאוד והיה לוקח אותו אליו להשתעשע עמו.

נאמר במדרש: ויהי בשנה השלישית ללדת משה ופרעה יושב על כסאו והגבירה יושבת מימינו ובתיה יושבת משמאלו, והנער יושב בחיקה,

וכל שרי המלוכה יושבים אצלו. ויהי הם יושבים אל השולחן, ויושט הנער את ידו, ויקח את העטרה מעל ראש המלך, וישם אותה בראשו. ויבהלו המלך והשרים על זה, ויתמהו תמיהה גדולה מאד. ויען בלעם הקוסם, אחד מסריסי המלך, ויאמר: זכור נא אדוני המלך את החלום אשר חלמת, ואת אשר פתר עבדך, ועתה הלא זה העלם מילדי העברים אשר אלהים בקרבם, ומחכמה עשה זאת, ויבחר לו את מלכות מצרים... אם על המלך טוב, נשפכה את דמו ארצה בטרם יגדל ויקח את המלוכה מידך, ותאבד תקות מצרים אחרי מלכו.

וישלח אלהים מלאך ממלאכים קדושים ושמו גבריאל, וידמה כאחד מהם, ויען המלאך ויאמר: אם על המלך טוב, יביאו אבן שוהם וגחלת אש וישימו אותם לפני הילד, והיה אם ישלח ידו אל השוהם, דע כי מחכמה עשה זאת ונהרגהו, ואם על הגחלת ישים ידו, דע כי לא מחכמה עשה זאת ונחייחו (ויש אומרים שהיה זה יתרו שייעץ כך לפרעה). וייטב הדבר בעיני המלך והשרים, ויעש המלך כדבר המלאך, ויביאהו לו את השוהם ואת הגחלת, ויקח המלאך ידו אל הגחלת ותדבק הגחלת באצבעו, וישאה אל פיו ותבער קצות שפתיו ושפת לשונו, ונעשה כבד פה וכבד לשון, ויחדלו המלך והשרים מהמית את הילד. (ילקו"ש רמז קס"ו)

ולכאורה קשה, הרי כשאדם נוגע במשהו חם מאוד, מיד הוא נרתע לאחוריו אפילו בלי לחשוב מחמת הרפלקס, וכן גם תינוק קטן, וא"כ היאך משה רבינו לקח את הגחלת הרותחת והכניסה לתוך פיו?

כתב על כך ה'שפתי כהן' מגורי האר"י הקדוש: "שמעתי כי לפי שכאשר משתה בת פרעה את משה מן היאור והביאה לו מיינקת נכרית כדי להאכילו, אף שהיה נשמט מלינוק, עדיין ניסו להכניס לו חלב לתוך פיו, לכן באה הגחלת לטהר את פיו (כמו הגעלה וליבוך) מאותו חלב טמא אשר נגע בשפתיו ובפיו, ואולי בשל העובדה שנכוו פיו ולשונו נאמר כי היה "כבד פה וכבד לשון".

נושא בעול עם חבירו

וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה (שמות ב, יא)

הכתוב בא לומר לנו שבימים ההם גדל משה, ועלה מעלה מעלה עד שפרעה העמידו לשר בארמונו, והיה בן שתים עשרה שנה, והיה חביב ואהוב בעיני כולם, ובפרט בעיני בתיה בת פרעה, שהיה לה כבן יחיד, ולא גרעה ממנו עין. (ילקוט מעם לועז)

וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיְרֵא בְּסַבְלֹתָם... (שמות ב, יא). פירש"י: "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם". ואמרו במדרש (ש"ר א, כז): 'וירא בסבלותם', מהו וירא? שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר: חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם. שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתיפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהם. ר' אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר ראה משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול, ומשוי איש על אשה ומשוי אשה על איש, ומשוי זקן על בחור, ומשוי בחור על זקן, והיה מניח דרגון (טכסיסי מלכות) שלו והולך, ומיישב להם סבלותיהם, ועושה כאלו מסייע לפרעה. אמר הקב"ה: אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל, ונהגת בהן מנהג אחים, אני מניח את העליונים ואת התחתונים, ואדבר עמך, הדא הוא דכתיב 'וירא ה' כי סר לראות', ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם, לפיכך: 'ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה'.

משה רבינו ע"ה, לא רק שהיה מוכן לוותר על החיים הטובים כנסיך בארמון המלוכה, אלא אף הטה את שכמו לסבול את סבל בני ישראל עמו, ונשא עמם בעול. ובסופו של דבר בעקבות מעשיו למען עם ישראל, פרעה רצה להרגו ומשה ברח למדין ו"הפסיד" חי פאר והדר.

ואם לכאורה נראה שמשה רבינו הפסיד בכך שעזר לאחיו המיוסרים, ההיפך הוא הנכון, שהרי כל מה שמשה רבינו ע"ה זכה להתעלות במדרגות נעלות, עד שהתורה העידה עליו "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים" (דברים לד, ט), היה זה מפני שנשא בצרתם של בני"י. משה רבינו לא דאג לטובת עצמו, שהרי יכול היה לחיות כבן מלך אצל פרעה, עם כל טובות ההנאה המתלוות לזה, אבל שכלו הזך ולבו הטהור לא נתנו לו לעשות זאת, אלא

אדרבה מסר את עצמו באמת ובתמים עבור טובת הכלל, להיות חלק מהם לתת להם כתף ולהרגיש את צערם.

האדם חי בטעות וחושב שאם הוא ידאג ויעזור לחבירו, ברוחניות או בגשמיות, יפסיד מזמנו ויחסיר ממדרגתו, אבל למעשה מי שמוסר עצמו עבור השני, הוא למעשה אינו רק מוסר אלא בעיקר מקבל.

וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ עִבְרִי מֵאֶחָיו (שמות ב, יא)

פרעה הרשע העמיד נוגשים ושוטרים. השוטרים היו מבני ישראל, שכל אחד מהם פקד על עשרה יהודים. והנוגשים היו מצריים, וכל אחד מהם פקד על עשרה שוטרים. וכשבני ישראל לא עשו מלאכתם בשלימות, היו הנוגשים נזופים בשוטרים ומלקים אותם. ובכל יום היו הנוגשים הולכים אל בתי השוטרים לפנות בוקר ומעירים אותם וקוראים להם שיבואו לעבודה.

פעם אחת הגיע נוגש מצרי לבית שוטר ששמו היה דתן. וראה שם את אשתו של דתן ושמה היה שלומית בת דברי משבט דן, והיא היתה נאה מאוד ופטפטנית, והנוגש המצרי חשק בה. כאשר דתן הלך לעבודתו והיה בשדה, חזר המצרי לבית דתן והתייחד עם אשתו של דתן לעבירה {והיא נתעברה מכך וילדה את בן המצרי שקילל את השם ויִקְרָא כד, יז}. אח"כ כאשר דתן חזר לביתו ראה את המצרי יוצא משם, והבין מה שנעשה. המצרי לא רצה שִׁנְדַע הדבר והחל להכות את דתן כדי להורגו.

משה רבינו עבר שם, וראה את המצרי מכה את דתן, וראה גם ברוח הקודש כל מה שנעשה, והבין שהמצרי רוצה להרוג אותו. "וַיִּפֶן פָּה וַכֹּה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ", משה חקר עד סוף כל הדורות וראה ברוח הקודש שאף אדם טוב אינו עתיד לצאת ממנו, ולכן: "וַיִּדָּ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל".

ואע"פ שמשה יצא מהארמון בלי חרב ושום נשק, הוא הרג את המצרי במכה חזקה על ראשו והמצרי מת מיד, ויש אומרים שאמר שם המפורש והרגו. (ילקוט מעם לועז)

וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשְּׁנִי וְהִנֵּה שְׁנֵי אַנְשִׁים עֲבָרִים נָצִים וַיֹּאמֶר לְרֹשֶׁע לָמָּה תִּפְּחֶה יָרֵעַד (שמות ב, יג)

משה רבינו יצא שוב לראות מה קורה בעולם, וראה שני אנשים ניצים, והם היו דתן ואבירם, שהיו רשעים וכל הזמן מתקוטטים זה עם זה. ועכשיו הרים האחד את ידו להכות את חברו. **וַיֹּאמֶר לְרֹשֶׁע לָמָּה תִּפְּחֶה יָרֵעַד**, כתב רש"י: "**אע"פ שלא הכהו** נקרא רשע בהרמת יד", ומקורו מהגמרא (סנהדרין נח:), וכן פסק השו"ע (ח"מ תכ, א) וכתב הבית יוסף (ח"מ סימן ל"ד) בשם המרדכי שמי שהגביה ידו על חברו נקרא רשע, ופסול לעדות.

ולכאורה קשה, למה החמירה כל כך התורה במי שהגביה ידו על חברו שנקרא רשע, והלא נאמר בגמרא (קידושין מ.) מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ואולי אפשר לתרץ על פי מה שכתוב שם בהמשך הגמרא: ואלא מה אני מקיים 'הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם', מחשבה שעושה פרי הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, מחשבה שאין בה פרי אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. וכאן המרים יד על חברו, אף על פי שלא הכהו, הרי זה בגדר מחשבה העושה פרי, כיון שבזה גורם לחבירו לשנוא אותו, ויכול גם לגרום לעוד עבירות חמורות, כגון לשון הרע רכילות, ומחלוקת. (חשוקי חמד סנהדרין נח:)

כתב הפלא יועץ (אהבת איש ואשה), שגם אם אדם נשא אשה שהיא עוברת על דעתו ומכעיסתו, ישמור רוחו לבל יכעס עליה, ואין צריך לומר שלא לבזותה ולקללה ולהכותה, חלילה וחס, כי זה מנהג בורים, ריקים ופוחזים, ונפשו הוא חובל, רק בפה רך וחיך מתוק יוכיחנה.

וַיֹּאמֶר מִי שְׂמַדָּ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְט עֲלִינוּ הִלְהַרְגְּנִי אֶתָּה אִמֵּר פְּאֶשֶׁר הַרְגֵת אֶת הַמִּצְרִי וַיִּירָא מִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֲכֹן נוֹדַע הַדָּבָר (שמות ב, יד)

אמר למשה: אין אתה ראוי למשול עלינו כי אנו יותר גדולים ממך, ואם אתה מעמיד פנים שאתה בנה של בתיה בת פרעה, אנו יודעים שאתה בנה של יוכבד. האם גם אותי אתה רוצה להרוג בשם המפורש כמו שהרגת את המצרי? נספר עליך לפרעה שאתה יהודי, ושהרגת את המצרי בשם המפורש (ילקוט מעם לועז).

משה רבינו פחד והצטער צער גדול, כי ראה שיש בישראל אנשים המדברים לשון הרע.

משה בורח מפרעה

וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהַ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת מֹשֶׁה (שמות ב, טו)

וישמע פרעה - שעמדו דתן ואבירם והלשינו עליו. ויבקש להרג את משה - שלח פרעה והביאו סִיף שאין כמותה, ונתנו עשר פעמים על צווארו ונעשה צווארו של משה כעמוד השן (כמו אבן שיש) ולא הזיקתו, שנאמר (שיר השירים ז, ה) 'צָנְאֲרֶךְ כְּמִגְדַל הַשֵּׁן'. ויברח משה מפני פרעה, אמר רבי ינאי וכי אפשר לבשר ודם לברח מפני המלכות, אלא בשעה שתפסו את משה וחייבוהו להתיז את ראשו, ירד מלאך מן השמים ונדמה להם בדמות משה ותפשו את המלאך וברח משה. (ש"ר א, לב)

אמרו חז"ל: "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים" (ברכות י.).

וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהַ... (שמות ב, טו)

מובא במדרש (ש"ר א, לב): אמר רבי יהושע בן לוי נעשו כל הסנקליטין (סריסים) שהיו יושבין לפני פרעה מהם אלמין מהן חרשין מהן סומין, והיה אומר לאלמין היכן משה ולא היו מדברים, לחרשין ולא היו שומעין, לסומין ולא היו רואין. זה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (שמות ד, יא): **מִי שָׁם פֶּה לְאָדָם, מִי שָׁם פֶּה לַפְּרַעֲהַ** שאמר בפיו הביאו את משה לבימה להרגו, 'אוּ מִי יְשׁוּם אֶלֶם, מִי שָׁם הַסַּגִּימִים חַרְשִׁים וְסוּמִין שְׁלֹא הִבִּיאוּ. וּמִי עָשָׂה עֲצֻמֶךָ פֶּקַח שֶׁתְּבַרַח, הֲלֹא אֲנִי הִי, שָׁם הֵייתִי עִמָּךְ וְהַיּוֹם אֲנִי עוֹמֵד לָךְ.

משה במדין

וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר, וַיִּלְכְּהוּ מִדְיָן שְׁבַע בָּנוֹת וַתְּבִאנָה וַתִּדְלְנָה וַתְּמַלְאנָה אֶת הַרְהָטִים לְהִשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן, וַיָּבִיאוּ הָרְעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיּוֹשְׁעֵן וַיִּשְׁקֵן אֶת צֹאנָם (שמות ב, טו-יז)

אמרו רבותינו: יתרו כומר לעבודת כוכבים היה וראה שאין בה ממש, והרהר לעשות תשובה וקרא לבני עירו ואמר להם: עד עכשיו

הייתי משמש אתכם, מעתה זקן אני, בחרו לכם כומר אחר. עמדו ונידוהו שלא יזדקק לו אדם, ולא יעשו לו מלאכה, ולא ירעו את צאנו. יתרו ביקש מן הרועים לרעות לו את צאנו ולא הסכימו, לפיכך לקח את בנותיו לרעות צאנו. 'וּתְבַאֲנָה וּתְדַלְּנָה', מלמד שהיו מקדימות לבוא מפני פחד הרועים. 'וַיָּבֵאוּ הָרְעִים וַיִּגְרְשׁוּם', אפשר הוא כהן מדין והרועים מגרשים בנותיו? אלא ללמדך שנידוהו וגרשו בנותיו כאשה גרושה.

'וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיּוֹשִׁיעֵן', מלמד שישב להן בדין, אמר: דרך אנשים דולים ונשים משקות, וכאן נשים דולות ואנשים משקים. ויצילן לא נאמר אלא 'וַיּוֹשִׁיעֵן', רבי יוחנן בשם ר' אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: דבר של גילוי עריות באו לעשות עמהן, ועמד משה והושיען, נאמר כאן 'וַיּוֹשִׁיעֵן' ונאמר להלן: 'צַעֲקָה הִנְעֵרָה הַמְּאֹרְסָה וַאִין מוֹשִׁיעַ לָהּ', מה להלן גילוי עריות אף כאן גילוי עריות, ורבנן אמרי מלמד שהשליכו אותן למים והוציאן משה ואין 'וַיּוֹשִׁיעֵן' אלא לשון הצלת מים שנאמר: 'הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי בָאוּ מִים עַד נַפְשִׁי'. (ש"ר א, לב)

וּתְבַאֲנָה אֶל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמְרוּ מִדּוֹעַ מֵהֲרַתָּן בַּאֲדָמָה, וַתֹּאמְרוּ אִישׁ מִצְרֵי הַצִּילָנוּ מִיַּד הָרְעִים וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁקוּ אֶת הַצֹּאן, וַיֹּאמְרוּ אֶל בְּנֹתָיו וַאֲיוֹ לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת הָאִישׁ קְרָאָן לּוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם, וַיֹּאמְרוּ מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת צִפְרָה בְּתוֹ לְמֹשֶׁה (ב, יח-כא)

מובא במדרש (ש"ר א, לב): 'ותבאן אל רעואל אביהן', זה יתרו, ולמה נקרא שמו רעואל שנעשה ריע לאל, ויאמר 'מדוע מהרתן בואי', מכאן אתה למד שכל הימים באחרונה היו באות, ותאמרנה איש מצרי הצילנו מיד הרועים, וכי מצרי היה משה אלא לבושו מצרי והוא עברי. 'דָּלָה דָּלָה', דליה אחת דלה, והשקה את כל הצאן שהיו שם ונתברכו המים על ידו, אמר להן סימן שאתן אומרות שדלה והשקה את כל הצאן, זה מבני בניו של יעקב שעמד על הבאר והבאר מתברכת בשבילו, 'למה זה עזבתן את האיש', שמא ישא אחת מכם, מיד רצתה צפורה אחריו כצפור והביאה אותו.

בני ישראל זועקים אל ה'

וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבָדָה (שמות ב, כג)

'ויהי בימים הרבים ההם', שהיה משה גר במדין, 'וימת מלך מצרים' נצטרע והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם (רש"י).

כשפרעה נעשה מצורע, אמרו לו חרטומיו, שרפואתו היחידה היא שישחט ילדים קטנים מישראל, 150 בבוקר ו - 150 בערב, ויתרחץ בדמם. פרעה הרשע והאכזר עשה זאת בלי להסס!

ועדיין לא הסתפקו המצריים בזה. הם החשיבו את הצאן לאליל, ולכן לא רצו להקריב את הצאן לעבודה זרה שלהם. ומה בכ"ז יעשה המצרי שרוצה בכל ליבו לכבד את האליל שלו בקרבן הגון לא היתה כל בעיה. לקח ילד מילדי ישראל, ושרפו באש בעודו חי, כזבח לאלוהיו. נורא נוראות! צעקות הילדים הנשרפים חיים ויללות ההורים לא עשו כל רושם על המצרי, שרצה לכבד את הע"ז שלו.

היה זה מעל כוחם של ישראל לשאת את הסבל הנורא. ואז, לאחר מאתיים ותשע שנים, כאשר הקושי התגבר מיום ליום, הם חזרו בתשובה והתפללו לה'. "ויואנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שוועתם אל האלוהים". כמו חשכת הלילה, אשר דווקא כשהחושך מתגבר ביותר, אז מפציע השחר ועולה הבוקר - כך, כאשר הגיעו ישראל למצב הקשה והנורא ביותר, אז הפציע אור הגאולה, ויצאו מעבדות לחרות עולם. השליח שבחר ה' לתפקיד יקר ונעלה זה, להיות גואלם של ישראל, הוא משה. וכעת הגיע הזמן להכינו לקראת תפקידו. (חג הפסח בהלכה ובאגדה)

וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב (שמות ב, כד)

רבי ירוחם הלוי ממיר זצ"ל כתב: "הנה זה יסוד בבריאה כולה, שאין נותנים שום דבר בלא תפילה".

בני ישראל זכו להגאל מהשעבוד הנורא רק בזכות התפילות והזעקות שצעקו לה' יתברך, ובלא תפילה לא היו נגאלים. למרות שגאולת מצריים כבר הובטחה לאברהם אבינו ע"ה בברית בין

הבתרים, ונשבע על זה הקב"ה לאברהם ליצחק וליעקב, בכל אופן עדיין נצרכה לתפילה, כמו שאי אפשר שיצמח דבר מן הקרקע ללא גשם אעפ"י שחרשו וזרעו ועדרו בכל זאת ללא גשם לא יצמח כלום, ולא יהנה האדם מיגיעו ועמלו, כך גם אי אפשר ליהנות ממעשים טובים (ואף הבטחות ה') ללא תפילה. וכן במעשה העגל, במרגלים ובמעשה קורח - בכולם לא נושעו אלא ע"י תפילה. וכן חנה הצדקת לא נושעה ונפקדה בבנים אלא ע"י התפילה שנאמר "והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה" (שמואל א' א, ט). וכן מצינו באליהו הנביא זכור לטוב שלא נענה אלא ע"י התפילה שנאמר "ענני ה' ענני" (מלכים א, יח, לו). ועוד כהנה וכהנה. הוא שאמרו רבותינו זכרונם לברכה אין דבר בעולם שמתקיים ללא תפילה.

בשולחן ערוך (או"ח צח, ג) מובא שהתפילה צריכה להאמר בלשון תחנונים, שזו כל המהות של התפילה, להכניע את הלב ולהתחנן לבורא, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קכג) "הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גבירתה כן עינינו אל ה' אלוקינו עד שיחננו". ואם קורה שהאדם מגיע לתפילה, ואם הוא יתפלל את כל התפילה הוא יצטרך למהר ולא לכוון, וקל וחומר לא להתחנן, במקרה כזה כתב השולחן ערוך (סימן א ס"ד) שטוב מעט בכוונה מהרבות בלא כוונה כי רחמנא ליבא בעי (הקב"ה רוצה את הלב).

תכלית התפילה היא רק לצורך השרשת האמונה בקרבנו שיש שליט בעולם ורק אליו פונים וממנו מבקשים והוא הכתובת היחידה ואין מי שיכול לעזור ולהושיע מבלתו. ולא ישים האדם מגמתו כשמתפלל שתשמע תפילתו בלבד אלא שהעיקר שיאמין בליבו כי אין מי שימלא חסרונו אלא ה'. ואין עוד מלבדו ולו בלבד ראוי להתפלל. ולא שתהיה התפילה תכלית להשגת מבוקשו.

והמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה רגיל לומר שיש בני אדם הטועים לחשוב שתפילה היא סגולה להנצל מהצרות והלוואי ולא היו באות הצרות, ולא היה צריך להתפלל שתחלופנה. אולם האמת היא שתפילה אינה אמצעי להמתקת הצרות אלא מטרה בפני עצמה. לפעמים בגלל שאדם לא מתפלל די הצורך באות גזירות חדשות לבקרים כדי לאלצו להתפלל יותר. והלוואי והיה מתפלל כראוי קודם לכן ולא הייתה באה הצרה לעולם כלל.

התגלות ה' למשה מתוך הסנה

**וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנוֹ כִּהְיוּ מִדְיָן וַיִּנְהַג אֶת הַצֹּאן אַחֵר
הַמִּדְבָּר וַיָּבֵא אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֵרְבָה (שמות ג, א)**

מובא במדרש (ש"ר ב, ב): הקב"ה בוחן לצדיק שנאמר 'ה' צדיק יבחן', ובמה הוא בוחנו? במרעה צאן. בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה שנאמר: 'ויקחהו ממכלאות צאן', שהיה מונע הגדולים מפני הקטנים, והיה מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו את העשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו אוכלים עשב הקשה, אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמי. ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן, אמרו רבותינו כשהיה משה רבע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסית כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר: אני לא הייתי יודע שרצת מפני הצמא, עייף אתה, הרכיבו על כתיפו והיה מהלך, אמר הקדוש ברוך הוא יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, כך חייך אתה תרעה צאני ישראל, הוי: 'ומשה היה רועה'.

ולכאורה קשה, מה הראיה מהמעשה עם הגדי שברח, על מנהיגותו של משה רבינו? הרי לכאורה בכך שדאג ורדף אחרי אותו גדי בודד, הזניח את כל העדר כולו, וכי כך היא דרכו של מנהיג?

אלא שמשה רבינו ידע שכל העיזים בעדר צועדים יחדיו, וכולם מאוחדים והולכים זה בצד זה, אין הוא צריך לדאוג להם, משום שהאחדות תציל אותם מכל צרה ומצוקה. עם ישראל נמשל לצאן, ועלינו לדעת שכוחנו באחדותנו.

**וַיֵּרָא מֶלֶאךָ ה' אֱלֹהֵי בְּלֶבֶת אִשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֵּרָא וְהָיָה הַסֵּנֶה בַּעַר
בְּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינָנו אֶפֶל (שמות ג, ב) - בחר הקב"ה לדבר עם משה
דווקא מתוך הסנה, מכמה סיבות וטעמים:**

**וַיֹּאמֶר ה' רֵא וְרֵא רְאִיתִי אֶת עֲנִי עָמִי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת צַעֲקָתָם
שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יִדְעֵתִי אֶת מִכְאֲבָיו - הקב"ה אומר למשה**

שרואה הוא את העוני והלחץ של עם ישראל במצרים, שאפילו שהיו רבים מאוד, המצריים לא נתנו להם מקום והיו גרים שם בדוחק ובצפיפות נוראה, וגם שומע את צעקתם מפני העינוי מצד הנוגשים המצריים. למעשה דבר זה כל אחד יכול היה לראות ולשמוע, אבל הקב"ה גם יודע את מכאוביו שדבר זה אף אחד אינו יודע, אפילו בני ישראל עצמם. לאחר שנות השיעבוד הארוכות שעברו על בני ישראל במצרים, שכחו הם לגמרי מעברם המפואר, וכל לבם היה נתון רק ללחץ אשר מצרים לוחצים אותם. ככל שעבר הזמן ועוצמת השיעבוד התגברה, הם לא זכרו את מעלותיהם שהיו להם בעבר, ברוחניות ובגשמיות, עושרם, כבודם וייחוסם, וכל שהרגישו היה דוחק וסבל השיעבוד. כל צעקתם היא מפני נוגשיו, ולא יותר מזה. הם עצמם אינם יודעים להעריך את נפילתם הגדולה ואינם מבינים לגודל הכאב. אך אני, אומר ה' ית', ידעתי את מכאוביו כמו שהם. (בית הלוי)

וְאֵרֵד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ סוּבָה (שמות ג, ח) - המלבי"ם כתב שלפעמים ה' מושיע ע"י סיבות ומסובבי הטבע, שמשנה לב מלך ושריו לטובה או עושה פעולות ע"י גלגולי הטבע, שזה מציין שה' בשמים ופועל ע"י המערכת והשמים, אולם עתה ראה ה' לגאול אותם בנסים גלויים נפלאים שאין להם קשר כלל עם המערכת והטבע, על זה אומר "וארד", שה' כביכול יורד למטה ופועל ישועות בקרב הארץ לא ע"י סיבות ומסובבי הטבע, וזה יהיה לשני דברים: **א.** להצילו מידי מצרים. **ב.** להעלותו מן הארץ ההיא לארץ המובטחת.

וְעַתָּה לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֶל פְּרָעָה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם (ג, י) - מאחר שלא אושיעם ע"י השמים והטבע אלא אגאלם בנפלאות, באותות ובמופתים, ולכן צריך שליח בשר ודם, שעל ידו אתרה בפרעה ועל ידו אעשה את האותות. הקב"ה אמר למשה שרק הוא מתאים לשליחות, וביאר לו שתהיה שליחותו לשני דברים: **א.** וְאַשְׁלַחְךָ אֶל פְּרָעָה, להתרות בו ולהכותו באותות ובמופתים. **ב.** וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי, שהיא שליחות אל ישראל להחזירם בתשובה.

שיבדלו מטומאת מצרים ושיסכימו לצאת ממצרים וללכת במדבר בארץ לא זרועה.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶיךָ אֶל פְּרַעְה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם (שמות ג, יב) - משה משיב על שני הדברים: על מה שאמר "ואשלחך לפרעה", השיב מי אנכי כי אלך אל פרעה - צריך להתאים את השליח למי שהוא נשלח אליו, לכן ראוי שתשלח לפרעה מלך גדול ולא איש רש ונקלה מן הגולים, ואיני מתאים גם מפני שאני בורח מפרעה שרוצה להרוג אותי על שהרגתי את המצרי. ועל מה שאמר: 'והוצא את בני ישראל ממצרים', השיב משה: 'וכי אוציא את בני ישראל ממצרים' - כלפי היציאה הנפשית, להבדילם מטומאת מצרים, הלא דבקים הם בטומאת מצרים שאף הם עובדים עבודה זרה ואיך אוכל להחזירם בתשובה וכלפי היציאה למדבר, וכי אוכל לדאוג להם במדבר למים ומזון! ובכלל איזו זכות יש להם כדי שיצאו ממצרים?

וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה (שמות ג, יב) - ה' השיב למשה בתשובה אחת לשתי הטענות "אהיה עמך" - כנגד מה שאמרת 'מי אנכי כי אלך אל פרעה', דע כי אינך כשליח רגיל שהמשלח יושב במקומו, שאז אכן צריך לשלוח איש גדול ונשוא פנים, אלא אהיה עמך שם, לכן גם אין לך לחשוש או לפחד, כי אהיה עמך להפיל מוראך עליו. וגם במדבר אהיה עמך וכל אשר תרצה אעשה. ה' גם סתר לו מה שחשב שאינו ראוי, באומרו וזה לך האות שאתה ראוי לעשות דבר גדול כזה, ומה הוא האות, כי אנכי שלחתיך, ואילו לא היית ראוי, לא הייתי שולח אותך. דבר נוסף: 'בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה' - התורה ניתנה דווקא על הר סיני הנמוך והשפל, וגם משה שבעיני רוחו הוא שפל, זה עצמו מראה שהוא מתאים לתפקיד.

הקב"ה גם מגלה כאן למשה מהעתידות, שעתידי הוא להצליח בשליחות ולהביא אותה לתכליתה שהיא קבלת התורה בהר סיני,

ובזכות התורה שעתידים הם לקבל על ידך יוצאים הם ממצרים, וע"י התורה הקדושה גם יוכלו להיבדל מטומאת מצרים.

הקב"ה אומר למשה: **"לָךְ וְאַסַּפְתָּ אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי, אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פְּקֹד פְּקֹדָתִי אֶתְכֶם וְאֵת הָעֲשׂוּי לָכֶם בְּמִצְרַיִם, וְאָמַר אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ, וְשָׁמְעוּ לְקֹלְךָ..."** (ג טו-יח).

בני ישראל קיבלו במסורת שהגואל האמיתי צריך לומר את המילים: **"פְּקֹד פְּקֹדָתִי אֶתְכֶם"**, ולכאורה קשה, הרי כולם ידעו זאת, וא"כ כל אחד יכול היה לומר להם שהוא משיח ושהוא בא לגאול אותם, והוכחה לכך: הרי הוא יודע את הסיסמה (שכולם יודעים) **"פְּקֹד פְּקֹדָתִי אֶתְכֶם"**, וכל אחד יכול להיות משיח שקר.

קושיה זו יכולה להיות טובה לגבי כל אחד אחר, אך לא לגבי משה רבינו. הקב"ה אומר למשה לומר לזקני ישראל: **"פְּקֹד פְּקֹדָתִי אֶתְכֶם"** - ובכל זאת **"וְשָׁמְעוּ לְקֹלְךָ"**, אף אחד לא יחשוב עליו שהוא משיח שקר, כי בדרך הטבע, משה שהיה מגמגם לא היה מסוגל לבטא את המילים **"פְּקֹד פְּקֹדָתִי אֶתְכֶם"**, אלא שנעשה לו נס, ואמר זאת בצורה ברורה ומושלמת כי השכינה דיברה מתוך גרונו (גן רוח). לכן הזקנים, שהכירו את משה ועד כמה היה מגמגם - האמינו, ויכול היה גם לומר להם באופן מפורש שה' נגלה אליו בשם הוי"ה ועתיד לגאול אותם במידת הרחמים (בניגוד למה שאמר לשאר העם בשם אדנו"ת בלבד).

הקב"ה אומר למשה שיעשה לעם כמה אותות ומופתים להוכיח שה' התגלה אליו ועל ידם יאמינו שהוא נביא אמת: כאשר ישליך מטהו יהפוך לנחש, וכאשר יתפסהו בזנבו ישוב להיות מטה. ידו תהיה מצורעת כשלג וכאשר יביא אותה לחיקו תתרפא. יקח מים מהיאור, ישפכם על האדמה ויהפכו לדם.

משה חוזר למצרים

משה רבינו לבסוף הסכים לקבל את השליחות להיות שליח ה' לגאול את עם ישראל ממצרים. הוא חזר למצרים, נפגש עם אהרן אחיו וביחד באו אל פרעה לבקש ממנו לשחרר את עם ישראל לשלושה ימים בלבד כדי שיקריבו קרבנות לה' אלהיהם.

במדרש מובא: ואח"כ באו משה ואהרן למצרים ויבואו לבית פרעה, והיו בשער בית פרעה שני כפירים שאין שום אדם יכול להתקרב לשער המלך מפחדם, שהיו טורפים לכל מי שרואים אותו. ובעת ששמעו שבאו משה ואהרן, התירו השומרים את הכפירים והניחום על פתח השער בעצת חרטומי מצרים, ובבוא משה ואהרן לפתח השער, ויט משה את מטהו על הכפירים והם שמחו לקראתו, ויבואו אחריו והיו שוחקים לפניו כשחוק הכלבים עם בעליהם בעת בואם מהשדה.

ובעת שראו פרעה ועבדיו כך יראו מאד מפניהם, ויאמרו להם: מה מעשיכם ומה אתם רוצים? ויאמרו אלהי העברים נקרה אלינו לאמר לך שלח עמי ויעבדוני! אמר להם פרעה: שובו לפני מחר ואשיבה לכם דבר, ויעשו כן ויצאו וילכו. אח"כ קרא פרעה לחכמים ולחרטומים ולמעוננים ולקוסמים וביניהם בלעם, ויאמר להם המלך כזאת וכזאת אמרו אלי הנביאים. ויאמר לו בלעם איך קרבו אל השער ולא טרפו אותם הכפירים? אמר לו פרעה: כי באו ולא עשו בהם כלום והיו משחקים עמם כאילו הם גדלים ושמחו עמהם כשמחת הכלבים עם אדוניהם אשר גדלים מנעוריהם.

ויאמר בלעם: אין אלו כמונו, ועתה שלח לקרוא אותם ונתווכח עמם יחדיו לפניך. וישלח לקרוא להם, ויצאו משה ואהרן וזקני ישראל ויבואו לפני המלך וידברו אליו כדברים אשר דברו אליו אתמול ומטה האלהים ביד משה. ויאמר להם פרעה: ומי הוא אשר יאמין אתכם? ויבואו משה ואהרן ויעשו כן כאשר דבר להם ה'.

וישלך אהרן מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין, ויקרא פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם כן וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים, ויקום מטה אהרן ויבלע מטות החרטומים. ויען בלעם: אין

זה פלא וגוזמא מתנינך שבלע התנינים שלנו, כי חוק בכל העולם שחיה בולעת חיה אחרת, אם תרצה שנדע כי הוא ברוח אלהים השלך מטך לארץ ואם מטך בעודנו עץ יבלע מטותינו כשהם עצים נדע כי רוח אלהים עמך. ויעשו כן וישליכו איש מטהו והיו לתנינים, ואחרי שחזרו כמו שהיו בתחלה בלע מטה אהרן את מטותם.

אז ציווה פרעה להביא לפניו כל ספרי מצרים ולחפש אולי ימצאו שמו של הקדוש ברוך הוא, ויחפשו ולא מצאו לפי שהם ספרי טעות. ויאמר להם חפשתי בכל ספרי ולא מצאתי שם אלהיכם, ויאמרו לו אלהי העברים נקרה אלינו וכו', אז אמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו? ויאמר משה הוא ציווני שנלך דרך שלשת ימים ונזבחה לה' אלהינו, כי מיום שירדו ישראל למצרים לא זבחנו לו, ואם אינך משלח אותנו כמה צרות רעות רבות ומגפות ישלח בכם.

ויאמר להם מה גבורתו של אלוה זה? ויאמרו לו הוא עושה שמים וארץ אור וחושך ים ויבשה ובהמות וחיות, וכל העולם חל וזע מפניו, והוא יקח את כוחך וישיבך אל עפר האדמה. ויחר לפרעה עליהם ויאמר כל אלה האלהות לא יכלו לעשות כאשר עשיתי אני, לי יאורי ואני עשיתיני. (אוצר המדרשים)

פרעה הרשע לא השתכנע, בשום פנים ואופן הוא לא הסכים לשחרר את עם ישראל מעבדות אפילו לא לזמן קצר. ולמעשה מאז שמשה רבינו ואהרן באו אליו, פרעה הקשה את לבו והקשה על עם ישראל את העבדות. אם עד עתה היו מספקים להם תבן וחומרי גלם כדי להכין מהם לבנים, כעת בני ישראל צריכים לעשות הכל לבד, ללכת לחפש וללקט תבן, ולמרות שכל זה גזל מהם זמן רב, את מתכונת הלבנים הקבוע שלהם הם היו צריכים למלא בכל מצב.

הקב"ה כעס על פרעה הרשע והחליט לתת לו ולעמו עשר מכות, בהן יכירו פרעה והמצריים את הקב"ה, ולאחריהן ישחררו את בני ישראל בשמחה...

עשר המכות

למה המצריים היו צריכים לקבל מכות?

אפשר להבין על פי המעשה הבא:

אבו ג'וחא ממחנה הפליטים באלטה, היה רצף מומחה והרוויח הרבה כסף. הוא פתח חשבון בנק והפקיד שם את כספו. יום אחד, לאחר שעמד זמן רב בתור, ניגש לפקידה ואמר בקול תקיף: "תני לי את הכסף!", הפקידה נבהלה ושאלה בהססנות אם מדובר בשוד, אך אבו ג'וחא הרגיע אותה ואמר שיש לו חשבון בבנק, והוא רק רוצה למשוך את כספו. הפקידה נרגעה ואמרה שאין בעיה, היא הוציאה את הסכום הנדרש, הגישה לו את הטופס וביקשה ממנו שיחתום במקום המסומן. אבל אבו ג'וחא אמר שהוא לא מוכן לחתום. אמרה לו הפקידה: אם אתה לא חותם אינך יכול לקבל את הכסף!", אמר הערבי: "אבל זה הכסף שלי!", הסבירה לו הפקידה: נכון שזה הכסף שלך, אבל בכדי לקבלו עליך לחתום במקום המסומן, אם תחתום תקבל את הכסף, ואם לא, לצערי, לא נוכל לתת לך את כספך! אבו ג'וחא התעצבן ואמר בצעקה אדירה: "אבל זה הכסף שלי..."

לקול הצעקות, הגיע מנהל הסניף ושאל את הפקידה מה קורה? הפקידה הסבירה שאדון אבו ג'וחא הנכבד רוצה לבצע משיכה של כספו, אך אינו מוכן לחתום על הטופס. מנהל הבנק הבין עם מי יש לו עסק. הוא ביקש מהפקידה את הטופס ואת הכסף וקרא לאבו ג'וחא לבוא אליו למשרד. אבו ג'וחא נכנס עם המנהל למשרדו. המנהל אמר לו בקול תקיף: "תחתום!", אבו ג'וחא אמר: "לא רוצה!", מנהל הסניף הנחית עליו סטירה מצלצלת ואבו ג'וחא אמר: "טוב בסדר", חתם, קיבל את כספו, אמר: "תודה" ויצא ממשרד המנהל. בדרכו החוצה קראה לו הפקידה ושאלה אותו האם חתם וקיבל את כספו? "כן", אמר הערבי. שאלה אותו הפקידה, למה אצלי סירבת

לחתום, ואילו אצל המנהל חתמת בלי בעיות? הוא ענה לה בחכמה:
"את רק אמרת, אבל המנהל הסביר!"

מכאן רואים שצריך לדבר עם כל אחד בשפה שהוא מבין. פרעה והמצריים היו צריכים לשחרר את עם ישראל, אך כשהם נתבקשו לעשות זאת, הם לא הבינו, לכן היו צריכים לקבל מכות, כי זו השפה שהם מבינים!

מכת דם

אלפי שנים זרם לו במצרים נהר הנילוס - היאור, כשהוא משמש כעורק ראשי לחיי הכלכלה במצרים. שהלוא גשם אינו יורד שם, והיאור הוא זה שמספק מים לשתיה, לבישול, לכיבוס, לרחצה ולהשקיית השדות. עליו השיטו סחורות לצורכי מסחר, ובאמצעותו פותח ענף כלכלי חשוב - הדיג. דגי היאור היו למרכיב חשוב בתפריטו של המטבח המצרי. כל חייהם היו תלויים ביאור, ולכן - לפי דעתם הכוזבת - היאור הוא האלוהים העליון. כך חיו בטעותם שנים רבות, עד שבאה מכת דם וטפחה על פניהם.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֱהֲרֹן קַח מִטָּה וּנְטָה יָדָךְ עַל מִימֵי מִצְרַיִם עַל נְהַרְתָּם עַל יְאֹרֵיהֶם וְעַל אֲגַמֵּיהֶם וְעַל כָּל מְקוֹה מִימֵיהֶם (שמות ז, יט) - הקב"ה מכה את היאור באמצעות השליחים משה ואהרון, במטה אשר ביד אהרון, כלומר באותו מטה אשר נהפך לתנין ובלע את כל התנינים של המצריים, וכל הכוחות של המצריים בתוכו, ובאותו מטה הוא מכה את אלוהי מצרים, ויש כאן הכנעה גדולה שמכה את אלוהיהם בחרבם (אדרת אליהו). ונקרא שה' המכה, אע"פ שאהרון הכה בפועל כי "שלוחו של אדם כמותו" - מעשי השליח מיוחסים למשלח (ומכיוון שמשה שלח את אהרון להכות, לכן יכול היה לומר לפרעה: "הִנֵּה אֲנִי מִכָּה בְּמִטָּה אֲשֶׁר בְּיָדִי", משום שפעולת ההכאה מתייחסת למשה שהוא המשלח).

הקב"ה לא ציווה שיכו גם ביאור וגם בנהרות, באגמים ובכל מקווי המים, אלא שיכה אהרון לשר של היאור, שהוא ראש לכל, ועל ידי מכתו תחול המכה על כולם.

וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאֱהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה', וַיָּרֶם בְּמִטָּה - אהרון הרים את המטה כלפי מעלה ובכך הכה את השר של מצרים, וַיִּדָּךְ אֶת הַמַּיִם

אֲשֶׁר בִּיָּאֵר - אח"כ הוריד בחוזקה והכה גם את המים, וזהו שכתוב "את" שבא לרבות שהכה גם את השר. והראיה שהכה ממש: **וַיִּהְפְּכוּ כָּל הַמַּיִם אֲשֶׁר בִּיָּאֵר לְדָם**. כל מקום שהיו יכולים להימצא בו מים הפך לדם: בתוך האדמה, בתוך הפירות ואפילו האבנים, הקירות והפסלים, הכל נתמלא בדם. המצריים שהיו צמאים מאוד לא ידעו מה לעשות, התינוקות צרחו והילדים בכו, כולם היו צמאים למים. אבל ליהודים לא היתה בעיה כלל, הם הכניסו דלי לתוך היאור שהיה מלא בדם והוציאו ממנו מים. המצרי שראה חטף את הדלי מהיהודי, ואז שוב הפכו המים לדם, הוא החזיר את הדלי בזעם ליהודי, ושוב הדם נהפך למים. המצרי ביקש שהיהודי ישפוך לו מים מהדלי לתוך גרונו, וכאשר עשה זאת - המצרי בלע דם. המצרי ניסה לשתות יחד עם היהודי באותה כוס באמצעות שתי קשיות, ואז ליהודי נכנסו לפה מים, ואילו למצרי - דם.

למצריים לא היתה ברירה אלא לקנות מים מהיהודים, רק כך המים לא חזרו להיות דם, והמצריים היו יכולים לשתות. כמובן שהיהודים ניצלו את המעמד והפקיעו מחירים, והמצרים האומללים שילמו ביוקר. וכתב האור החיים הקדוש, שמכאן המקור לפתגם שאומרים: "דמים תרתני משמע", היינו דם וממון. למצרים דמים - דם, ולישראל דמים - ממון.

מצבם של המצריים היה דחוק ביותר, הצמא הפך ל"ידיד קבע", הרעב אף הוא אינו נותן מנוח, אך לא די בכך!! הסביבה כולה מבאישה ודביקה מדם. דם נוזל מהעצים ומהאבנים, כאשר יושבים על כסא או אפילו על אבן, מתלכלכים מדם, כאשר שוכבים במיטה מתלכלכים מדם, איך אפשר בכלל להרדם? הבגדים מלאים דם, הידיים מלוכלכות, והגרוע מכל שאין אפשרות להתנקות מן הדם! קניית מים לשטיפה ולרחצה אינה באה בחשבון, זה יעלה הון תועפות, וממילא מיד אח"כ הם יחזרו להתלכלך, כך שזה לא משתלם. הלכלוך והזוהמה הולכים ומצטברים מיום ליום. המצב בלתי נסבל! היה בזה עונש למצריים במדה כנגד מדה, הם מנעו מעבדיהם היהודים להתרחץ, וכעת הם מנועים מלהתרחץ.

כשהקב"ה הנחית על המצריים את המכה הראשונה: "הפך את מימיהם לדם, וימת את דגתם" (תהלים קה, ט), זה היה אסון לאומי למצרים, אין טיפת מים בכל ארץ מצרים. מי היאור נהפכו לדם הן

בצבע הן בטעם והן בריח. לפי שאין גשמים יורדים במצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ. ומצרים עובדים לנילוס (הוא נהר פישון היוצא מגן עדן ועליו גדל הפשתן, ולכן רק לאנשים רמי מעלה היה מותר ללבוש בגדי פשתן במצרים). והיאור היה מקור פרנסתם ומחייתם ולכן עשו אותו לאלוה. אמרו חז"ל: למה לקו המים תחילה לפני שאר המכות? מפני שפרעה והמצריים היו עובדים ליאור, לנהר הנילוס, משתחווים מקטרים ומזבחים לו. אמר הקב"ה למשה: לך והכה את אלהיהם, ואח"כ הכה אותם!

שבעה ימים נמשך הסיוט הנורא הזה! שבעה ימים הנראים כנצח. שבעה ימים של פחד וחרדה מן הבלתי ידוע, של חוסר אונים, של טירוף הדעת בלתי נסבל, של צמא ורעב, של אכזבה עמוקה מהאלילים, של תסכול וכעס על עבדיהם המתעשרים על חשבונם!

והנה סוף כל סוף תמה המכה. הדם ביאור הפך חזרה למים, מצרים נושמת לרווחה. כעת יש מים בשפע חיים אין כסף. אך האם בזאת אכן תם הסיפור? האם חוזר המצב לקדמותו, כאילו לא קרה כלום? כלל וכלל לא! הבתים והכלים מזוהמים בדם. הבגדים התקלקלו ונהרסו מספיגת הדם, האוויר מעופש, גרעון גדול בתקציב. האיזון האקולוגי נהרס לגמרי. אין איש יודע מה תהיינה ההשלכות ממיתת הדגה בשנים הבאות. שנים רבות יעברו עד שהמצב יחזור לקדמותו, אם בכלל. הכלכלה נהרסה - ענף הדיג הושבת כליל, מי יודע מתי ישתקם מחדש...

מכת צפרדע

זה עתה הסתיימה לה מכת דם, ארץ מצרים כולה עדין שטופה מן הדם. לפני המצרים עבודה רבה: לנקות את זוהמת הדם, לשטוף את הקירות ואת הרהיטים, לכבס את כל הבגדים. והנה בעיצומן של העבודות, נכנס משה אל ארמונו של פרעה ללא רשות, עוקף את השמירה המעולה, ומדבר אל פרעה בתקיפות: **"כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיַעֲבְדוּנִי, וְאִם מֵאֵן אֲתָה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנֹכִי נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרְדֵּיִם"**. למרות הסבל שהיה מנת חלקו במכת דם, הקשה פרעה את ליבו והכריז שלא ישלח את בני ישראל. שמע משה ויצא מן הארמון.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח אֶת עַמִּי וְעַבְדֵינִי, וְאִם מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הַנָּה אֶנְכִּי נִגַּף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בְּצַפְרָדָּעִים (ז' כו-כז), גְּבוּלְךָ וְלֹא כּוֹשׁ וְסוּדָן - הַגּוֹבְלוֹת בַּגְּבוּלְךָ, "וְיִשְׂרָץ הַיָּאֵר צַפְרָדָּעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ" (ז' כח), יֵעָלוּ מִן הַיָּאֹר אֶל בֵּיתְךָ "וּבַחֲדָר מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל מִטְתְּךָ" כִּי אַתָּה הַתַּחֲלַת בַּעֲצָה "וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוּ" וּמִמֶּנּוּ הַתַּחֲלִילָה הַפּוֹרַעֲנוֹת וְאֲחִ"כ בַּבַּתִּי עַבְדִּיךָ וּבַעֲמֶד וּבַתְנוּרִיךָ וּבַמִּשְׁאֲרוֹתֶיךָ "וּבִכָּה וּבְעִמָּד" בַּתּוֹךְ מַעִיהֶם, "שְׁלַח בָּהֶם צַפְרָדַע וְתִשְׁחִיתֶם", הַשְּׁחִיתוּ אֶת מַעִיהֶם, נִכְנָסִים מִקְרָקְרִים וְצוּעִקִים.

הטעמים למכה זו :

א. מפני שהמצריים גזרו על ישראל שילכו לאסוף עבורם שקצים ורמשים (תנחומא).

ב. בשעה שהיו יולדות היו הנשים מוכרחות להחזיק עצמן ולהתאפק מזעקותיהן מצירי לידה וחבלי יולדה, כי היו מתייראות מהמצריים, שלא יקחו את התינוקות מחייק אמותיהם. וכשאדם אינו יכול לזעוק הרי צערו כפול ומכופל, כי בבכי הוא מתפרק מחליף כח ונרגע.

ג. בגלל בכיותיהם של ישראל על בניהם שהיו מושלכים ליאור "כל הבן הילוד היארה תשליכהו" (שמות א' כב), לכן נענשו בצפרדעים מידה כנגד מידה. שאף הם בקולותיהם צועקים ומקרקים ללא הפוגה. (שמות רבה)

נאמר בתורה: וַיֵּט אֱהֲרֹן אֶת יָדוֹ עַל מַיְמֵי מִצְרַיִם וַתֵּעַל הַצַּפְרָדִּיעַ וַתִּכַּס אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם. ופירש רש"י: 'ותעל הצפרדעי' - צפרדע אחת היתה, והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים.

המצריים הטפשים רואים שכאשר הם מכים את הצפרדע, במקום שהיא תמות יוצאים ממנה אלפי צפרדעים, ומה הם עושים? מכים יותר חזק, ויוצאים ממנה עוד עשרות אלפי צפרדעים, במקום לעצור כאן, המצרים לוקחים מקלות, ואח"כ סכינים, גרזנים, אקדחים, תת מקלע, תותח, נ"ט, נ"מ, פצצת אטום... הם רואים שלא רק שזה לא עוזר, אלא שזה גורם למצב הרבה יותר גרוע, והם ממשיכים...

כך נראה גם אדם שנמצא בוויכוח: זה עשה טעות קטנה, השני מעיר לו, הראשון פוגע, השני מעליב, הראשון מקלל, השני דוחף, הראשון

סוטר, השני בועט, וכן הלאה עד שלבסוף שניהם חולקים את אותו חדר בבית חולים, וגם שם ממשיכים לריב. הכיצד?

הסיבה לכל זה - הכעס! מי שכועס, לא משנה עד כמה הוא חכם ונבון, כשהוא כועס - השכל הישר מסתלק ממנו, ואין הוא פועל מתוך הגיון.

לאחר שתמה המכה, "חלום הבלהות" של המצריים עדיין לא תם. מצרים כולה מכוסה בשכבות של צפרדעים. מחלקת התברואה של עיריית מצרים נחלצה למבצע פינוי מיוחד, אולם עובדי העירייה לא יכלו להשתלט על העבודה, כל המצריים נרתמו לעבודה הקשה - עבודת פינוי הצפרדעים. כל מצרי צבר לפחות עשר ערמות ענקיות! לאן יפנו אותם? זו בעיה של ממש. באין פתרון מעשי לכמויות כה אדירות, הותירו אותם ברחובות מצרים ערימות ערימות. באשה הארץ מן הריח הנורא. הצחנה הנוראה גרמה למחלות זיהומיות קשות, לאורך זמן רב, ובמשך תקופה ארוכה עדיין המשיכו אנשים למות כתוצאה מן המכה.

מכת כינים

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֱהֲרֹן נִטֵּה אֶת מַטְּךָ וְהָדָ אֶת עַפְרֵי הָאָרֶץ וְהָיָה לְכַנָּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם (שמות ח, יב) - עפר ארץ מצרים נהפך לכינים שהיו באדם ובבהמות של המצרים, והיו עוקצים אותם ומטפחים על פניהם ועל בשרם. ארבעה עשר מיני כינים הביא עליהם הקב"ה ויש אומרים עשרים וארבעה, והגדולה שבהן בגודל ביצה של אווז.

את מכת כינים עשה אהרן ולא משה רבינו, אומר המדרש: ומפני מה לקה העפר ע"י אהרן ולא ע"י משה? אמר רבי תנחום: אמר לו הקב"ה למשה: העפר שהגן עליך, שהציל אותך כשהרגת את המצרי והטמנת את גופו בחול, אינו דין שילקה על ידך (ש"ר י, ז).

הכינים היו באדם ובבהמה ובכל עפר הארץ. ולכן יעקב אבינו ציווה את יוסף בנו "אל נא תקברני במצרים" (בראשית מז, כט), כי סופה להיות עפרה כינים ומרחשים תחת גופי.

הכינים זחלו ועלו על פרעה ועל המלכה, וגרמו להם בושה וחרפה - המלך והמלכה מכוסים כינים! חרטומי מצרים, כמו כל המצריים, כוסו מכף רגלם ועד קדקודם, בכינים. למצרי החשוב, המלומד, האינטליגנט והנאור - יש כינים! בגדיהם לא הגנו עליהם, והכינים הגיעו לבשרם ועקצו אותם... **ביקשתם לאבד אומה שנמשלה לעפר, יבוא דבר שנברא מן העפר ויפרע מכם!**

מכת ערוב

וַיָּבֵא עֲרֹב כְּבֹד בֵּיתָה פְּרָעָה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֲרֹב (שמות ח, כ), ה' גירה במצרים ערבוביה של כל מיני חיות רעות: אריות, זאבים, דובים, נמרים, פנתרים, נחשים, שרפים, עקרבים, גורילות, צרעות דבורים, עופות דורסים ועוד... והיו משחיתים בהם, ואף העלוקה באה ומצצה את דמם. הספארי הגדול בתבל עם מגוון חיות ובעלי חיים נחת במצרים לשבוע ימים. החיות נכנסו לתוך בתי המצריים, דורסים וטורפים אותם וקורעים אותם לגזרים. ואף אם המצריים היו סוגרים היטב את בתיהם לא עזרו להם דלתות פלדה רב בריח וסורגים לחלונות, כי היו חיות עם זרועות ארוכות (תמנון) שהיו פותחים את השערים לשאר בעלי החיים.

וּמָלְאוּ בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת הָעֲרֹב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הִם עֲלֶיהָ (שם ח, יח) - מפרשי התורה ביארו שהקב"ה עשה נס שהחיות הרעות גיעו עם כל הסביבה הטבעית שלהן, כדי שירגישו בבית ולא יפחדו לתקוף, דוב הקוטב הגיע למצרים עם קרחון מושלג, הגורילה הגיעה עם הגיונגל, השועלים והדובים הגיעו עם היער, הכריש הגיע עם מים מהאוקיינוס...

מכת דבר

טרם הספיקו המצריים להתאושש מן הטרואומה הנוראה שהביא עליהם הערוב, עדיין שקועים הם ביגון על יקיריהם שמתו במיתות משונות. והנה עוד באותו יום שבו סר הערוב, בצהרי היום, מגיע משה לארמון פרעה ומתרה בו שאם לא ישלח את עם ישראל, ה' יכה

אותו במכת דבר. הפעם אומר משה את דבריו ביתר תקיפות בדיבורים קשים, משום שפרעה כבר הכיר כי דבר ה' מתקיים במלואו, ובכל זאת הוא מקשה את ליבו. פרעה בכל זאת מסרב. וכך חוזרת ההתראה במשך שלושה שבועות. ביום האחרון אומר משה לפרעה: **"הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּסוּסִים בְּחֲמֹרִים בְּגַמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן - דָּבָר כְּבֹד מְאֹד, וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר"** (שמות ט, ג-ד).

אכן למחרת הכה ה' את ארץ מצרים בדבר. דבר הוא מיתה פתאומית לבהמות. כל הבהמות שהיו בחוץ מתו כולם בבת אחת, לא ממחלה או מכל סיבה טבעית אחרת, אלא פתאום ללא שום סיבה. נתאר לעצמנו מה קרה באותו רגע שבו התרחשה המכה: מצרי אחד היה באותה שעה רוכב על סוסו האביר. פתאום צונח הסוס, ורוכבו נופל בחבטה ארצה. איכר שעמד ליד שורו נפגע מנבלתו הנופלת עליו כאשר מת מהדבר. כך החמר נמחץ למוות על ידי חמורו הצונח עליו. ילד שעמד ליד השה, נדרס תחת אלילו המת.

במכת דבר מתו הבהמות, הסוסים החמורים הגמלים הפרות הכבשים והעזים של המצריים. וממקנה בניי לא מת אחד, ה' הפריש והבדיל בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים, אפילו אם היתה לישראל בהמה נוטה למות היא לא מתה במכת דבר, כדי שלא יאמרו המצריים שגם בבניי פגעה מכת הדבר.

מכת שחין

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן קְחוּ לָכֶם מֵלֵא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כֶּבֶשׂ וַזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׂמִימָה לְעֵינַי פְּרָעָה, וְהָיָה לְאַבְקָה עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פֶּרֶחַ אֲבַעְבַּעַת בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם (שמות ט, ח-ט)

לאחר מכת דבר, נהנו המצריים משלושה שבועות שקטים. משה ואהרון לא מאיימים עליהם במכה נוספת. והנה יום אחד מופיעים משה ואהרון בחצר פרעה, ללא רשות כמובן. בעמדם לפני פרעה לקח כל אחד מהם מלוא חופניו פיח של כבשן. העביר אהרון את הפיח שבחופניו אל חופני משה, ומשה העביר את הכל ליד אחת, קמץ אותה וזרק את האפר כלפי מעלה. הגיע האפר עד כסא הכבוד! שם

התחמם האפר, ירד והתפזר על כל ארץ מצרים, וגרם לשחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה.

ניסים גדולים התרחשו שם: ידו של משה הכילה פי שמונה מהרגיל, הוא החזיק בחופן אחד כמות של ארבעה חופנים, ואז קמץ את היד באופן שהצטמצם הנפח למחצית! שלא כמידת בשר ודם מידת הקב"ה, בשר ודם ממלא כלי מלא לתוך הריקן ואינו יכול לפנות כלי מלא לתוך כלי מלא. אבל הקב"ה עשה מקום שמחזיק מעט - שיחזיק מלואו פעמים רבות. נס נוסף: אם אדם זורק חץ כלפי מעלה, אינו יכול להגיע לגובה רב, וכאן משה רבינו זרק לשמים אפר קל שאין בו ממש, והגיע עד כסא הכבוד. ועוד נס: הכמות הקטנה של האפר התפזרה על פני כל ארץ מצרים (1,600 ק"מ על 1,600 ק"מ).

עשרים וארבעה מיני שחין הביא הקב"ה על המצריים, ולא היתה רפואה למכתם, כיון שהתרופה של סוג שחין מסוים גורמת נזק לסוג שחין אחר, והמצריים סבלו מכל מיני השחין גם יחד.

שבוע שלם סבלו המצריים מהגירודים ומן הכאבים. נוסף לכך סבלו מרעב, ידיהם הפצועות התקשו לגעת באוכל. הם סבלו גם מחוסר שינה, כיון שלא העזו לשכב במיטה, שהרי אז היו לוחצים על אזור גדול בגופם הפצוע. כאשר כואב לו לאדם ואין לו פתרון, הוא מתוסכל. וכאשר הוא רעב הוא כועס ועצבני, וכאשר הוא עייף הוא מאבד את עשתונותיו. כאן הצטרף הכל ביחד לשבוע שלם של טרוף הדעת.

במכה זו תם שלב ב' של עשר המכות - עד"ש (ערוב, דבר, שחין), שבו לימד הקב"ה את האנושות כי הוא איננו רק בורא העולם, אלא אף משגיח בהשגחה פרטית על כל נברא - "כי אני ה' בקרב הארץ".

מכת ברד

מיד לאחר מכת שחין, עוד בטרם התחילו פצעי המצריים להגליד, הופיע משה רבינו לפני פרעה והתרה בו, שאם לא ישלח את בני ישראל, יוכה במכת ברד, שעוד לא היתה כמוה. פרעה, שכבר הכביד ה' את ליבו, מאן לשמוע. כך חזרה ההתראה על עצמה במשך שלושה שבועות. ביום האחרון כבר נמאס לפרעה מן ההתראות, והוא החליט ללכת ליאור מדרך אחרת, כדי שמשה לא יפגוש אותו. אולם

לפני צאתו מן הארמון הוא נדהם לראות את משה שהקדים אותו ובה לביתו.

משה רבינו שרט שריטה בכותל ואמר לפרעה: למחר כשתגיע השמש למקום השריטה ירד ברד כבד מאוד, אשר לא היה כמוהו במצרים מיום הַיְסֻדָּה. **"כי בפעם הזאת אני שלח את כל מגפתי"** (שמות ט, יד). כי מצינו במכת הברד דוגמא לכל ארבע מיתות בית דין: **סקילה ע"י אבני אלגביש. שריפה - 'ותהלך אש ארצה'. הרג - 'יהרוג בברד גפנם', וחנק - שטבעו בשיטפונות מי הברד.**

לכן אני מייעץ לך: לך אסוף את מקנד, כי כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה - ימותו בברד, כדאי לך להציל את הנפשות. "נתן גשמייהם ברד, אש להבות בארצם: ויך גפנם ותאנתם, וישבר עץ גבולם" (תהלים קה, לג).

הירא את דבר ה' כמו איוב הצדיק, אחד משלושת יועצי פרעה היושבים ראשונה במלכות, 'שומע לעצה חכם', הניס הבריה והכניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים. ואשר לא שם לבו אל דבר ה' כמו בלעם הרשע שאף הוא היה יועץ - רועץ המלך ושותף לגזרה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו השאיר את מקנהו בשדה והכה אותו הברד. בלעם הרשע אטום הלב ושתום העין, רואה שכל נבואות משה מתגשמות אחת לאחת והמכות נוחתות על המצריים בסדר מופתי, למרות כל זאת לא שם לבו, הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו, השאיר את הסוס האביר בשדה ומת במכת הברד, לכן כשהלך עם שרי מואב ומדין לקלל את ישראל רכב על האתון ולא על סוס אביר, כדרך השרים רמי מעלה, אחרי הכל לא היה כמוהו נביא לגויים. ולכן כששאלו אותו: מדוע אתה רוכב על אתון ולא על סוס כפי רום מעלתך? השיב להם: השארתי אותו בשדה והוא מת במכת הברד. זה כמו היום שנשיא ארצות הברית במקום להופיע בעצרת האו"ם עם רכב שרד פתאום הוא מופיע רכוב על אופנים הרי יהיה ללעג וקלס בפני כל רואיו.

ה' הגביה את משה מעל לרקיע, **"וַיִּט מִשָּׁה אֶת מִטְּהוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וְה' נָתַן קִלְתוֹ וַיִּבְרַד וַתִּהְלַךְ אֵשׁ אֶרְצָה וַיִּמָּטֵר ה' בָּרֶד עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם"**. היה נס בתוך נס, כי האש והברד הם שני ניגודים, ובכל זאת עשו

שלום והתערבבו יחד ושניהם התאחדו כדי לעשות רצון הבורא יתברך.

ליבול ולצמחייה נגרם נזק רב. הברד שניתך ארצה בחוזקה שבר את כל העצים והיבול והרס אותם מן השורש. לאחר מכן יצאה האש ושרפה אותם. אולם דווקא היבול הרך, כמו החיטה והכוסמת, לא ניזוק - לא נשבר ולא נשרף. הקב"ה הביא את הפורענות על מצרים בצורה מחושבת, כדי להותיר להם יכולת קיום, למען הרבות מופתיו בארץ מצרים. (חג הפסח בהלכה ובאגדה)

מכת ארבה

יום אחרי מכת ברד, כשעדיין גושי קרח מכסים את הארץ, ועשן עולה מן העצים ומן הרפתות, נכנסים שוב משה ואהרון אל ארמון פרעה ומתרים בו, שאם לא ישלח את בני ישראל, יוכה על ידי ארבה. במשך שלושה שבועות חוזרת ההתראה על עצמה, וביום האחרון אומר משה לפרעה: **"כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִים, עַד מָתִי מֵאַתָּה יֵלֶנָּת מִפְּנֵי, שְׁלַח עִמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי. כִּי אִם מֵאֵן אֲתָה לְשַׁלַּח אֶת עַמִּי, הֲנִי מְבִיא מַחַר אֲרֶבֶה בְּגִבְלֶךָ, וְכִסָּה אֶת עֵינֵי הָאָרֶץ"** (שמות י, ד).

הפעם, חששו עבדי פרעה מאזהרותיו של משה, והתחילו לדון ביניהם בעניין. כשראה משה שהם מתדיינים, יצא לזמן מה כדי לאפשר להם לשוב בתשובה. מיד בצאתו פנו עבדי פרעה ואמרו למלכם: עד מתי יהיה לנו זה למוקש? שלח את האנשים ויעבדו את ה' אלקיהם. האם עוד לא ידעת כי אבדה מצרים! שמע פרעה לדבריהם, וביקש להשיב את משה ואהרון, אמר להם: הרשות נתונה לכם ללכת לעבוד את אלוקיכם. מי ומי ההולכים? עונה לו משה: כולנו, מנער ועד זקן, בניים ובנות, בצאננו ובבקרנו נלך, כי חג ה' לנו.

מיד מתחזק לב פרעה והוא משיב להם: דרך הבחורים והזקנים לזבוח, אך אין דרך הטף לזבוח. מדבריכם מבין אני שכוונתכם לברוח! ועכשיו לכו מכאן מהר, אינני רוצה לשמוע אתכם ואת בקשותיכם! לא השכיל פרעה לדעת כי בעבודת ה' אצל עם ישראל נוטלת חלק כל המשפחה היהודית, ולא כאותן דתות אשר רק הכמרים עובדים לאליל (הכסיל שאינו מועיל) עבור כל בני עמם.

בצאת משה מעם פרעה, הוא נטה את מטהו לשמים, ואז השיב הקב"ה רוח מזרחית כל היום וכל הלילה. בבוקר הגיע עם הרוח - הארבה. להקות ארבה כה עצומות לא נראו עדין בעולם. כל אוויר מצרים התמלא ארבה כה רב, עד שהם עמדו זה על גבי זה בגובה של כמה מטרים. לא היו ביניהם מרווחי אוויר, ומתוך כך נתכסה אור השמש וחשכה הארץ. שבעה מיני ארבה הגיעו למצרים.

נתאר לעצמנו את המצרי הולך לתומו ברחוב בשעה זו. הוא שם לב שרוח מזרחית חזקה נושבת, אך לא מבין מה פשרה. והנה רואה הוא מרחוק ענן גדול וחשוך עולה מצד מזרח. כנראה, מהרהר המצרי בלבו, הרוח הביאה אותו. לא יורד ממנו גשם או ברד, הוא לא מתפזר, אך מוזר! פתאום מחשיך היום. מדוע שקעה השמש באמצע היום? מהר מאוד הוא עומד על טעותו. הענן הוא של ארבה, ומיליארדי השרצים (בחזקת שלוש מאות) הם שמסתירים את אור השמש. המצרי האומלל מנסה לרוץ לביתו למצוא מחסה, אך עוד הוא ממהר ונחיל הארבה נוחת על העץ ומתחיל מיד לאכול בתאבון בלי הרף. המצרי הטובע בארבה מבין, שאין זו להקת ארבה רגילה, שכן הארבה התחיל לכרסם בבגדיו ולנגוס אפילו בו עצמו! רצונו להגיע הביתה כמה שיותר מהר, אבל ההליכה נעשתה קשה מאוד. עליו לפלס את דרכו בתוך הצבא הגדול הזה, כשבדרך הוא מתכבד בניקורי הארבה. מי יודע אם יצליח להגיע הביתה בשלום.

המצריים הנמצאים בבתיהם, רואים מבעד לחלון ענן של ארבה צונח מן השמים, ומכסה את הארץ. בלי שהיות מתחיל לאכול מה שנותר לאחר הברד משדותיהם. שוד ושבר! כל החיטה והכוסמת נאכלים! מה יאכלו מעכשיו?

המצרי מצטער מאוד על ההרס שזורע הארבה בכל, אך מתנחם במזון המאוחסן בביתו המוגן. שמחתו לא אורכת זמן רב. המכרסמים הקטנים לא מסתפקים בכרסום שרידי היבול שהיה בשדות. לאחר שנגמר כל מה שיש לאכול בשדה, אפילו שאריות של ענפים וגזעי עצים, הם חודרים למחסנים ואוכלים גם את האוכל המאוחסן שם. משם הם מעזים להכנס אפילו לבתים, שלא כמו ארבה רגיל האוכל רק מה שבחוץ. נכנס הארבה לחדרי חדרים, מגיעים לכל מקום ולכל פינה, אוכלים ונוגסים מבגדיהם, וכל כלי

חמדתם. הם מעיזים גם לנקר את עיני המצרים ואת פניהם. איזה ארבה חצוף!

שבוע קשה עבר על מצרים. שארית המזון הושמדה, ואפילו שתיה כמעט אין, כי ריבוי הארבה סתם את המעיינות. האוויר הזדהם מריח הצחנה, וזמזום הכרסומים החריש אוזניים. הרעש שהקים הארבה לא אפשר מנוחה, קולות הכרסומים ממש מרופפים את העצבים. שאריות המזון האחרונות כלו. אך יש במה להתנחם! הרי הארבה עצמו ראוי לאכילה. נאסוף את הארבה, חשבו המצריים בלבם, נמלא בו כל כלי שיש לנו, נשמר אותו ונאכל ממנו כתחליף למזון שהוכחד. אמרו ועשו. כל השבוע טרחו בני המשפחה לאסוף חביות חביות, והכינו מזון בשפע לחודשים הבאים. אולם הקב"ה חשב אחרת: "רשעים, במכה שהבאתי עליכם אתם תהיו שמחים!" גם אלו יפרחו עם הרוח בתום המכה!

פרעה, שגרש את משה ואהרון מארמונו ימים ספורים קודם לכן, קרא להם עכשיו בתחנונים לבוא, התוודה לפניהם וביקש מהם שיתפללו לה' "ויסר מעלי את המוות הזה". איזו אנוכיות! הוא לא מבקש בעבור כל עמו, אלא רק בעבור עצמו!

יוצא משה מעם פרעה ומעתיר לה' בתפילה, הביא ה' רוח ים חזקה מאוד, וברגע אחד נשאה הרוח את כל הארבה חזרה "ולא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים". אפילו הכבושים בקדרות ובחביות פרחו להם. אוי, איזה מפח נפש! כל העמל של כל בני המשפחה במשך שבוע שלם הלך לטמיון! (חג הפסח בהלכה ובאגדה)

מכת חושך

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ, וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים, לֹא רָאוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִתַּחַתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלָכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשָׁבֵתָם (שמות י', כא-כג)

לאחר מכת הארבה, היה מצב המצריים כבי רע. הארבה חיסל כל מה שנותר מן הברד, החקלאות הושבתה לגמרי, והבטן קרקרה

מרעב. בנוסף לכך, הארבה הותיר אחריו זוהמה רבה שהבאישה את האוויר וגרמה למחלות רבות. שלושת השבועות הבאים עברו עליהם בחיפוש נואש אחר מזון. אולי הם קנו מזון מארצות אחרות, אך בכל אופן המחסור במזון היה חמור. ל"מזלם" לא הופיע משה בימים אלה בארמון פרעה ל"איומים" נוספים, ומבחינה זו היה להם קצת 'שקט על הראש'. אך לא ידעו כי עומדים הם לפני מכה איומה מאוד, אשר הסבל הנפשי בה עולה עשרת מונים על הסבל הגופני.

והנה, ביום בהיר אחד, כשהשמש כבר זורחת במלוא עוזה, בסביבות השעה תשע בבוקר, ירדה חשכה פתאומית על כל ארץ מצרים. חושך מוחלט! לא חושך של העדר אור בלבד, אלא חושך מוחשי ביותר שאפשר אפילו למשוש בידים, ושום מקור אור אינו יכול לסלקו. הנרות הדולקים כבו בחושך הסמיך. איש לא ראה מאומה, אפילו אם הסתכל על היד כשהיא ממש מול עיניו - לא ראה אותה, העיניים פקוחות ולא רואים כלום! מחשבות מבהילות מתרוצצות בראש המצרי: אולי התעוורתני!

החושך במצרים היה יותר חשוך מלילה רגיל, וזה היה במשך היום, אבל בלילה החושך היה הרבה יותר חשוך מזה, היה חושך אפלה שלושת ימים, שלא ראו איש את אחיו. והיו עוד שלושה ימים נוספים בהם החושך היה עבה כעובי דינר זהב שהיה אפשר למשוש ביד, ואז גם לא יכלו לקום, כאילו שנהפכו למאובנים. שלשה ימים הם היו מרותקים למקומותיהם, אדם שעמד נשאר כך כאילו שמו אותו בגבס, ואדם שישב או שכב נשאר באותה תנוחה במשך שלשה ימים רצופים כמו פסל. ומי שגירד את הראש נשאר בתנוחה זו, ומי שישב בבית הכסא נשאר תקוע באסלה שלשה ימים.

בספר 'כתב הקבלה' (שמות י') מובא: שלא קמו איש מתחתיו מכיוון שבאו להם תמונות זרות ומפחידות חזיונות מבהילים מול העיניים מטילות אימה ומבעיתים ומרוב פחד נשתתקו במקומם ולא יכלו לנוע.

כל מכות מצרים היו שבעה ימים, אך מכת חושך היתה רק ששה ימים, יום נוסף של חושך זכו המצריים לקבל לפני קריעת ים סוף כאשר הם רדפו אחרי בני ישראל להחזירם לארץ מצרים.

הקב"ה הבטיח לאברהם אבינו בברית בין הבתרים: "ואחרי כן יצאו ברכש גדול" (בראשית טו, יד), לכן אמר הקב"ה למשה רבינו: "דבר נא באזני העם, וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" (שמות יא, ב), ואין נא אלא לשון בקשה, אמר לו הקב"ה למשה: בבקשה ממך, לך ואמור להם לישראל: בבקשה מכם, שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב! שלא יאמר אותו צדיק (אברהם אבינו) "ועבדום וענו אתם", קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם. אמרו לו: ולואי שנצא בעצמנו!

לכן כעת שהמצריים אינם יכולים לזוז, בני ישראל נכנסו לבתיהם ובדקו בכספות בארונות בשידות ובמגירות את כל מה שיש למצריים אבל לא נגעו בכל אשר להם. "ולכל בני ישראל היה אור במושבתם" (שמות י, כג), 'בארץ גושן' שבה גרו בניי בקביעות, לא נאמר, אלא 'במושבותם' - בכל מקום שהיה יהודי נכנס, היה אור נכנס עמו ומאיר לו כמו רנטגן מה שבחביות ובתיבות ובמטמוניות, באוצרות הנסתרים של המצרים.

ה' נתן לנו את ממונם. אותו מצרי שעבד כל ימיו כדי לצבור הון ועשה חיל בעמלו, ודאי לא העלה בדעתו שהוא עמל למעשה בעבור עבדו היהודי. על כך נאמר: רשע יכין, וצדיק ילבש!

לאחר השקט של ההלם הראשוני, נשמעות צעקות מכל כיוון. ילדים מבוהלים חיפשו נואשות אחר אמותיהם, הורים מודאגים שיצאו לטייל עם ילדיהם, נכנסו לפאניקה אמיתית: כיצד ימצאו את הילדים איך יחזרו הביתה אנשים שהתעשתו מן ההלם, החליטו להשתדל להתקדם לעבר ביתם. מגשש המצרי באפילה, אולם בדרכו הוא נתקל באנשים אחרים שגם הם מגששים באפילה. הוא גם נתקל בעצים ובעגלות. אנשים אחרים נתקלים בו ונופלים עליו. כשסוף סוף הוא קם, הוא נוכח לדעת כי אין לו מושג בכלל לאיזה כיוון לפנות, ואיפה בדיוק הוא נמצא. אין מי שיראה לו את הדרך. ובכלל, מרוב צעקות אי אפשר לשמוע מה שאומרים. כולם מבולבלים, נרגזים, צועקים איש על רעהו ומכים האחד את השני.

מצבם של אלו שנמצאו בבית לא היה טוב בהרבה, הם לא ראו מאומה. איך אפשר לתפקד כך? איך יכינו מזון? איך ימצאו שתיה?

צעקות הפחד וההיסטריה הרקיעו שחקים. בני המשפחה שניסו לגשש ולחפש זה את זה, נתקלו בחפצים שונים, מעדו ונפלו. יתכן שאף נפצעו מרסיסים של שברי כלים, אך לא ניתן היה כלל לראות את הפציעה, ובודאי שלא לטפל בה. יבבות הפחד התמזגו בצעקות הכאב. הבלבול היה גדול. מה קרה? מה השעה? כמה זמן עבר? עד מתי זה ימשך?

ומה מצבם של בני ישראל? בימים אלו לבני ישראל יש אור, אשר מאיר יותר מן הרגיל גם בלילות. האור מלווה את ישראל גם כאשר הוא נכנס לבית מצרי השרוי בחשכה. אור וחושך, שני ניגודים, משמשים בערבוביא ומוכיחים כי הקב"ה "יוצר אור ובורא חושך", הוא קבע אור מבהיק לזה, וחושך מוחלט לזה, באותו מקום ובאותו זמן!

בינתיים המצריים במשך שלושה ימים מגששים באפילה הנוראה בפחד עצום ובבלבול. רעבים, צמאים, עייפים ואבודים לגמרי, כאשר כל רגע שעובר נראה כמו נצח. אך בזה לא תמה המכה, לפתע הם חשים כי האפילה נעשית סמיכה יותר ויותר, עד שאי אפשר לזוז כלל! כל אחד נשאר "קפוא" בתנוחה שהיה בה. 72 שעות נשארו באותה תנוחה, ללא תנועה! העומדים לא יכלו לשבת, היושבים לא יכלו לעמוד, השוכב לא היה יכול לקום, הזוחל לא יכול לזקוף, מי שהושיט יד או רגל לא יכול לאוספם. פיותיהם נסתמו ולא יכלו לדבר ולקרוא לעזרה. היו אלה שלושה ימים של חושך מוחלט. כל אחד נמצא לבד, בלי שום אפשרות לקשר עם השני, לא רואה ולא מרגיש מאומה מסביבו, בודד בתוך השקט האיום - במשך 72 שעות!

עם סיום המכה, קורא פרעה למשה ואמר לו שילכו לעבוד את ה'. פלא גדול הוא שפרעה קורא למשה מעצמו, לאחר שכבר סרה המכה. הרי במכות הקודמות הוא ביקש לשלוח את בני ישראל כאשר המכה עוד היתה בעיצומה ועדיין היה סובל ממנה, אך מיד לאחר שסרה המכה הכביד את ליבו. ואילו כאן למרות שסרה המכה הוא קורא למשה ומבקש לשלוח את בני ישראל. מכאן ניתן להסיק שמכת חושך היתה קשה ונוראה, והותירה עליו רושם עצום (חג הפסח בהלכה ובאגדה).

וַיִּקְרָא פְרַעֲהָ אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָכֵן עֲבַדוּ אֶת ה' רַק צֹאנְכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצֵגוּ גַם טַפְכֶם יִלְדוּ עִמָּכֶם (שמות י, כד) - גם עכשיו חושב פרעה שהוא יכול להתנות תנאים עם משה. הוא מתנה את יציאת בני ישראל מארצו בתנאי שכל אחד יקח רק שה או שור אחד ולא יותר, שאר הצאן והבקר ישארו במצרים. **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם אֶתָּה תִתֵּן בְּיַדְנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֵשִׂינוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, וְגַם מִקְנֵנוּ יִלְדוּ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פְּרִסָּה כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לְעֶבֶד אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֶנְחֵנוּ לֹא נִדְעֵ מַה נַּעֲבֹד אֶת ה' עַד בָּאֵנוּ שָׁמָּה** (שם י, כה-כו) - משה אינו מקבל תנאים ואומר לו: כל מקננו ילך עמנו, כי איננו יודעים כמה קורבנות נצטרך להביא, אולי ה' יאמר לנו להשלים קרבנות עבור 210 השנים שלא הקרבנו כלום! ולכן לא רק שניקח את מקננו, אלא שגם אתם תתנו לנו משלכם צאן ובקר!

מניין היו לפרעה בהמות, והרי כל בהמות המצריים מתו בדבר ובברד (וזה ברור שפרעה הכופר לא הכניס את בהמותיו לביתו)? אלא שפרעה גזל בהמות מישראל, ואותן בהמות לא נפגעו, כעת על פרעה להשיב את הגזילה לישראל כדי שיהיה להם מה לזבוח.

מכת בכורות

בליל ט"ו בניסן, כאשר בני ישראל חוגגים בבתיהם ואוכלים את קרבן הפסח בשמחה גדולה, ואילו כל בכורי מצרים מועדים לפורענות, הולך פרעה לישון על מיטתו בשאננות. אע"פ שהוא עצמו בכור, ואע"פ שיש לו בנים בכורים, הוא אפילו מצליח להירדם, וזה בגלל שה' הכביד את לבו והוא לא האמין שתהיה מכת בכורות.

בחצות הלילה בדיוק כל הבכורות הוכו והומתו ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו. היקף המכה היה מעל ומעבר למשוער. המצריים חשבו שיהיה לכל היותר מת אחד בכל בית, אבל למעשה מתו גם בכורות מאם וגם בכורות מאב (לכל אשה מצרית היו כמה כאלו, כי מצרים היתה ארץ של זימה וניאוף והיו מולידות מכמה גברים). בבית שלא היה בו בכור, היה מת הילד הגדול ביותר, ומצרי שרצה להתחכם ולהחביא את בנו הבכור בבית של עבדו העברי, "זכה" שמתו לו שני בנים, גם בנו הבכור שלא היה בביתו, וגם בן אחר שהיה בבית אע"פ שלא היה בכור.

נתאר לעצמנו, המצרי מוצא לתדהמתו שיש בבית יותר ממת אחד. גם זכרים וגם נקבות, ואף אשתו המעוברת (שעוברת היה בכור, לאיש אחר, ללא ידיעתו) הפילה את ולדה, ועל הדרך מתה גם היא. מה זאת! תוהה המצרי במר לבו. מדוע? זו טעות! הרי לא כל אלו שמתו היו בכורות (לדעתו)!... מתוך בכיו הסוער ויללותיו, הוא נזכר לפתע שבכורו האמיתי נמצא בעצם בבית ישראל. הוא רץ לשם מיד, מנסה להתעודד בתקווה שבנו מחמד עינו בחיים. הוא מתקרב אל הבית, שומע ניגונים עליזים ואומר בלבו: "על מה השמחה הגדולה! מי כאן חוגג בשעה שאני שרוי באבל וחרדה", ואז הוא נזכר שבני ישראל השנואים מסיימים סעודתם, הם אוכלים את אלוהיו הטלה, אחרי ששחטוהו וצלוהו.

הוא חורק שיניים ונוקש בדלת, ומשלא זוכה למענה, הוא מתפרץ לבית ונכנס ללא רשות. בקול מתוח הוא שואל את בני הבית היכן בנו ומתפרץ לחדר הילדים. שם הוא רואה את בנו אהובו שוכב ללא רוח חיים, ואת כל ילדי עבדו היהודי ישנים בשלווה בריאים ושלמים. כאשר עיניו זולגות דמעות מלוחות, הוא מרים את בנו המת בידיו הרועדות וחוזר לביתו מבולבל, כועס, עצוב, שבור ואבל.

המצרי מתאבל על בנו בכורו, על שאר ילדיו שמתו, על אשתו ועל אביו, שאף הוא היה בכור. שבור ורצוף רוצה המצרי לפנות לאלוהיו, אך אל מי יפנה? הבכורות (שאף הם היו אלילים במצרים) מוטלים לפניו מתים, היאור אֶכְזָב אותו כבר מזמן, הטלה הוכח כחלש, לאחר שנשחט ונאכל ע"י היהודים. ברוב יאוש הוא מחליט לפנות אל הפסלים, אלילי הזהב והכסף, אך הוא מגלה שהם נמסו, אלילי האבן נימוחו ואלילי העץ נרקבו והעלו תולעים. באותו לילה אבדו כל אלילי מצרים (חוץ מבעל צפון ועליו נדבר בע"ה בפרשה הבאה).

טעם של מכה זו, שהיתה בלילה ולא ביום לעיני כולם, כי בכל המכות נענשו מדה כנגד מדה, ובעניין הזמן עדיין לא נענשו, כי ידוע שפרעה גזר עליהם שיעבדו ביום ובלילה, והיו המצריים מעוררים אותם באמצע הלילה לעבודה, לכן הביא הקדוש ברוך הוא את מכת בכורות דווקא בחצות הלילה.

וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם (שמות יב, ל) - היה בזה עונש מידה כנגד מידה על כך שכאשר המצריים לקחו בכוח את תינוקות בני ישראל מחיק אימותיהם הן צעקו צעקה גדולה של צער וכאב.

על מכה זו נאמר: "צַעֲקָה גְדוֹלָה" - למעשה גם בשאר המכות היו צעקות, די לנו בדמיון קל כדי להבין שכשצפרדע מזנקת לעבר הפה מתוך כף המרק בזמן הארוחה, או כאשר נחש אנקונדה ענק מטפס ועולה בגרם המדרגות לעבר הבית בזמן ששם כבר נמצא אריה חמוד שמעסיק את בניו של המצרי בזמן ארוחת הצהריים (של האריה), שקט גדול כנראה לא שרר שם. גם גניחותיהם של המצריים בזמן מכת כינים שעשו נקבים בגופם, ובמכת שחין שכאבה לא פחות, לא היו שקטות במיוחד.

א"כ מדוע נאמר דווקא על מכת בכורות "צעקה גדולה"? אם בגלל הטעם "כי אין בית אשר אין שם מת", הרי גם בשאר המכות היו הרוגים רבים במיתות משונות. ועוד קשה, מדוע אין בתורה תיאור כיצד הגיבו המצריים בשאר המכות?

הגרי"ש שבדרון כתב שהשינוי והחידוש במכת בכורות היה בכך שעד עתה הקב"ה הכביד את לב פרעה ולא הניח לו להיכנע למכות. במכת בכורות, הקב"ה הסיר מפרעה את כבדות הלב, כדי שיגיע הקץ.

אם ניקח סיר לחץ ונשים אותו על האש זמן רב, ולפתע נסיר את המכסה, הכל יעלה ויתפוצץ. כך ה' נהג עם פרעה ועם המצריים. כאשר ה' הסיר את כבדות הלב שהיתה לפרעה ולמצריים, היה זה כמו לפתוח מכסה של סיר לחץ, במכת בכורות הם הרגישו לפתע את כל המכות גם יחד... פתאום עלו וצפו כל המכאובים ממעמקי לבם. כעת הם הרגישו כאילו בבת אחת הוכו בדם, צפרדע, כינים, ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חושך ובכורות... ממילא הצעקה שהיתה שם היתה גדולה, כי לא היתה רק על מכת בכורות אלא גם על שאר המכות כולן.

עפ"י זה אפשר גם ליישב איך אנו אומרים בהגדה של פסח: "וַיִּוְצִיֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם. בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבְמֶרְא גְדוֹל. וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתִּיּוֹת: "וַיִּוְצִיֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שְׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֶלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹבֶדוֹ וּבְעֶצְמוֹ", שזה נאמר על מכת בכורות, בעוד שהמשך הפסוק הוא: "בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבְמֶרְא גְדוֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתִּיּוֹת", שזה נדרש גם על שאר המכות שנעשו ע"י השליחים משה ואהרן. והתירוץ הוא שהמכות באמת נעשו ע"י שליח, אך באותו זמן שנעשו לא גרמו לגאולה, אלא רק לאחר מכת בכורות, שאז צפו ועלו על לבם של המצריים למפרע.

ומכיוון שאת מכת בכורות עשה ה' בעצמו ללא שליח, ובאותה מכה גם הסיר מהמצריים את כבדות הלב ואז עלו כל שאר המכות וגרמו לגאולה, נחשב כאילו הכל נעשה ללא שליח.

פרעה נמצא בארמונו שרוי באבל על מות בנו בכורו, מי שהיה אמור להיות יורשו, ועל יתר בני המשפחה שמתו במכת בכורות. עכשיו פרעה מבין שטעה טעות מרה שלא שילח את עם ישראל מארצו לפני שנה, לפני שהתחילו המכות. פחד מוות נופל עליו ביודעו שאף הוא עצמו בכור, החשש והפחד שמא ימות כל רגע מאלץ אותו ללכת בכבודו ובעצמו לחפש את משה ואהרן.

פרעה החל לסבב בבתי עבדיו, וברחובות העיר, וחיפש את משה ואהרן. הוא צעק בקול גדול: משה ואהרן! היכן אתם? באותו לילה נשאר משה ואהרן בתוך מצרים, וכששמעו בני ישראל את קולו של פרעה, פתחו את חלונותיהם והיו אומרים לפרעה מה תבקש? לפי שאסור היה לאף אדם מבני ישראל לצאת מפתח ביתו עד בוקר.

אמר להם פרעה: אני מחפש את משה ואהרן! אמרו לו: לך באותה סמטה שהוא גר שם. והוא הולך וצועק משה ואהרן היכן אתם? והיו בני ישראל משיבים לו לא כאן גרים משה ואהרן, לך לחצר אחרת ותמצא אותם שם. וכך היו צוחקים עליו. והיה מהלך מחצר לחצר ומייבב כמו קוף וצועק: קומו צאו מתוך עמי... גם צאנכם גם בקרכם קחו ולכו" (שמות יב, לא-לב), משום שירא פרעה לנפשו כי היה בכור.

וכשמצא את משה, בא פרעה והתחנן לרגליו שייצא עם ישראל תיכף ומיד, כי אמרו כולנו מתים. אמר לו משה: אנו מצווים שלא לצאת מפתח הבית עד הבוקר, ולא נצא כגנבים בלילה, אלא נמתין עד הבוקר לעיני כל מצרים!

בא פרעה והתחנן לפניו שישאיר אותו בחיים כי הוא בכור. השיב לו משה: אל תירא, אתה לא תמות כי הקדוש ברוך הוא ישאיר אותך בחיים כדי שתראה את הנסים והנפלאות ותדע גדולתו של הקדוש ברוך הוא!

אמר לו פרעה אף על פי כן אני מבקש שתצאו מיד, כי כל רגע שאתם נשארים, המצריים ממשיכים למות. ענה לו משה אם אתה רוצה שהמכה תיפסק, עליך לומר בקול רם שישמעו כל המצריים: "הרי אתם בני חורין ואתם עבדי הקדוש ברוך הוא!". פרעה אמר דברים

אלו, ושמעו כל מצרים, כי הקדוש ברוך הוא הגביה קולו של פרעה בכל מצרים.

באותו לילה לא ישן אף אחד בארץ מצרים. כל אותו הלילה היו ישראל אוכלים ושותים, שמחים ומהללים לקב"ה בקול גדול, והמצריים האבלים צועקים בקול גדול על האסון שפקד אותם.

בבוקר, לפני שבני ישראל יצאו ממצרים, הם שאלו מהמצריים את כל חפצי הערך שברשותם. היה בזה נס שהמצריים האבלים, שהיה עליהם לכעוס על עם ישראל, שבגללם באו עליהם כל האסונות, השאילו להם ברצון ובשמחה ונתנו להם כסף וזהב ואוצרות, הרבה מעבר למה שהיהודים ביקשו, כי ה' נתן את חן העם בעיני מצרים.

מה תכלית המכות

יש להתבונן מדוע היה צריך הקב"ה להכות את מצרים בעשר מכות שונות, וכי לא היה די להם במכה אחת ניצחת עד להכנעתם? ועוד, גם כשכבר נשבר לב פרעה, הכביד שוב ה' את לבו "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֵל פְּרַעֲהַ כִּי אֲנִי הַכְּבִידְתִּי אֶת לְבוֹ וְאֶת לֵב עֶבְדִּי לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְּתִי אֶלָּה בְּקִרְבּוֹ" (שמות י, א). אם כן, מהי תכלית המכות? מה בעצם רצה הקב"ה ללמדנו בנתינת כל עשר המכות?

על כרחך צריך לומר, שתכלית ריבוי המכות לא היתה כדי להכניע את מצרים, אלא כדי להראות את כוחו וגבורתו של הקב"ה בכל מעשה הבריאה דם וצפרדע - על המים, כינים - על הארץ, ערוב ודבר - על החיה והבהמה, שחין ומכת בכורות - על האדם, ברד וחושך - על מערכות השמים. כל זה נועד להשריש אמונה ובטחון בקרב לבם של ישראל "וַיִּדְעֻתֶם כִּי אֲנִי ה'" (שמות י, ב).

נמצא שהמכות לא היו אלא התעללות, וזה שאמר הכתוב "וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֵי וְיִבְן בְּנֵד אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם" (שמות י, ב).

וכן כתב הרמב"ם (הלכות תשובה ו, ג): "ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא וכי' שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שעשה... לפיכך כתוב בתורה 'ואני אחזק את לב פרעה' לפי שחטא מעצמו תחילה... נתן הדין למנוע

תשובה ממנו עד שנפרע ממנו, לפיכך חיזק הקב"ה את לבו. ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר לו שלח ועשה תשובה... כדי להודיע לבאי עולם שבזמן שמונע הקב"ה הוא התשובה לחוטא, אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו".

והדברים מדברים בעד עצמם, שתכלית ההתעללות בפרעה היתה ללמד את בני ישראל כחו וגבורתו של הקדוש ברוך הוא ודרכי הנהגתו עם ברואיו.

עתה נשכיל ללמוד שיש חטאים ועבירות ש"מונעים ממנו דרכי התשובה עד שישוּב מחטאו". אוי למתבונן! (אמרי דניאל)

אותות ומופתים

הרבה אנשים אומרים שאם הקב"ה היה עושה להם נס, היו חוזרים בתשובה. אבל יוצאי מצרים הראו לנו שמנסים לא חוזרים בתשובה - לאחר שהקב"ה הביא על המצריים עשר מכות, קרע את הים, הטביע בתוכו את המצריים ונגלה לעם ישראל במעמד הכביר של מתן תורה בהר סיני, כל זה בניסים גדולים, באותות ובמופתים שאינם בדרך הטבע, לעיני כל עם ישראל, בכל זאת אנו רואים שזמן קצר לאחר מכן, העם חטא בחטא העגל. איך זה יכול להיות? כל זה בא כדי ללמד אותנו, שמנסים אפשר להתפעל, אבל כדי להשתנות צריך התעוררות פנימית.

באחד הימים נסע רבי יצחק ירוחם ברודיאנסקי במונית לחתונת תלמידו, בלוויית שלושה מתלמידיו. מיד לאחר שהחלה הנסיעה ביקש הנהג לספר מעשה שהוא היה עד לו, וכך סיפר:

בהיותי בעבא עברתי יום אימונים מפרך, שבסופו הובלתי עם כל הפלוגה שלי לשטח מדברי ושם נאלצנו לישון. כולנו היינו עייפים עד מוות, אבל לפתע החלו להישמע צעקות שהקפיעו את כולנו על רגלינו. התברר שאחד החיילים הבחין לפתע בנחש ארסי המתפתל לו על רגלו. החייל ידע שאם יזוז מעט, יכיש אותו הנחש, ולכן שכב בלי תזוזה וצעק לעזרה. כולנו ניגשנו לעזור לו, אך איש לא ידע מה לעשות.

אחד המפקדים החליט לנקוט בצעד מאוד מסוכן - הוא קרא לאחד הצלפים המומחים שהיו בפלוגה ופקד עליו לירות בנחש. "אבל הוא כרוך לו על הרגל", נרתע הצלף. "אין ברירה", הגיב המפקד, "תשתדל כמה שפחות לפגוע ברגלו, וכמה שיותר בנחש..." הצלף כיוון את הרובה וכולנו רעדנו מפחד.

לפתע שמענו את קולו של חברנו הדתי צועק לצלף: "חכה רגע אל תירה, בוא ננסה משהו אחר..." והוא הציע לחייל לצעוק "שמע ישראל". ומכיוון שלא היה לחייל מה להפסיד הסכים, וחזר מילה במילה אחרי החייל הדתי שאמר לו את מילות "שמע ישראל", וברגע שסיים הנחש ירד לו מהרגל, הסתלק משם ונעלם...

הנהג השתתק, והרב שאל: "ומה סופו של הסיפור?", הנהג סיפר שהחייל חזר בתשובה שלימה וכיום הוא דתי! "ומה אָתָּךְ?", שאל הרב, "הרי גם אתה היית שם וראית את הנס", אמר הנהג: "נכון, אבל על הרגל שלי לא עלה נחש".

החפץ חיים זצ"ל ביקר פעם אצל פרופסור יהודי נודע. הלה שאל: "אם הקב"ה רוצה שנאמין בו, מדוע אינו עושה לנו ניסים כמו בעבר?", החפץ חיים לא ענה, הוא התבונן עמוקות על התעודה שהתנוססה על הקיר, ואמר: "אני מבין שלפני שלושים שנה היית פרופסור". הלה השיב, כמעט נעלב, שהוא עדיין פרופסור. אמר החפץ חיים: "אבל התאריך שעל התעודה מלפני שלושים שנה!" השיב הפרופסור: "את התעודה קיבלתי לפני שלושים שנה, והיא מוכיחה לכולם שהנני פרופסור, תעודת הסמכה לא צריך לחדש". השיב החפץ חיים: "אף הקב"ה נגלה לעיני כולם בנסים ונפלאות, והוכיח את מציאותו ביציאת מצרים, בעשר המכות, בקריעת ים סוף ובמתן תורה. יש תעודה והיא התורה, הקב"ה לא צריך לעשות לנו שוב ניסים כדי שנאמין בו".

למעשה, למרות שאנו בתקופה של "הסתר פנים", שזה חלק מהקללה של גלות עם ישראל, אנו זוכים כל הזמן לנסים שבתוך הטבע, ומדי פעם אפילו לניסים גלויים.

טייס קרב בשם דניאל עשור סיים את שירותו הצבאי והחליט שהוא יורד לארה"ב, שם הולך הוא להצליח ובגדול, והוא אכן הצליח. הוא הוציא תעודות טייס נוספות, ועבד כמדריך טייס בבית הספר לטיסה. הוא הרוויח משכורת של \$30,000 בחודש וקנה מטוס פרטי קטן.

הוא התחתן עם נוצריה קתולית, והתקרב לנצרות ולכנסייה הקתולית. הוא הסתובב בחברת כמרים, שהבטיחו לו עתיד בכנסייה, מחק מעליו כל סממן יהודי, ולא נותר לו כל קשר ליהדות (מלבד אימו שהתפללה עליו בדמעות שיפקח את עיניו ויחזור בתשובה).

פעם אחת, כאשר טס במטוסו הפרטי בשעת לילה, נקלע דניאל לסערה, הוא ביקש בקשר אשור לנחיתת חירום, אך התשובה היתה שלילית, אין מנחת מטוסים בסביבה. לחזור חזרה היה בלתי אפשרי בגלל הסערה, האפשרות היחידה היתה להמשיך הלאה.

דניאל היה מעל האוקיינוס האטלנטי, בדרך למיאמי. לאחר זמן, ביקש שוב שינחו אותו היכן לנחות. במגדל הפיקוח, לאחר שזיהו אותו במכ"ס, אמר הבקר שאין שום אפשרות לנחות בסביבה, עליו לחזור חזרה, דניאל השיב שהוא לא חוזר בגלל הסערה ובנוסף גם אין לו מספיק דלק.

בשלב מסוים הדלק אזל ושני המנועים כבו. הבקר ממגדל הפיקוח שאל את דניאל: "מהיכן אתה?", דניאל השיב: "מישראל", שאל הבקר: "האם אתה יהודי?", "כן", השיב דניאל, "אז למה אינך מתפלל? אתה נמצא במצב של חיים או מוות, אתה חייב להתפלל! אין שום מנחת מטוסים קרוב, רק מנחת נטוש של חיל האוויר", צעק אליו הבקר. דניאל ביקש שיכוון אותו למנחת, אולי יצליח להגיע אליו בדאייה.

דניאל כיוון את המטוס לעבר מנחת המטוסים הנטוש, הוא החל לאבד גובה, הבקר צעק אליו לנטוש את המטוס, הוא יכול לקפוץ ולענוח לים. דניאל פותח את דלת המטוס, הוא הביט למטה ולא רואה כלום, היתה עלטה מוחלטת, היה לו קר מאוד והוא נרטב מהגשם. תקף אותו פחד נוראי, אימת מוות, ליבו הלם בפראות. הוא חשב על המים הקרים, ועל

הכרישים שמחכים לו למטה באוקיינוס, וגם איך בדיוק ימצאו אותו יחידות החיפוש? לבסוף הוא החליט להכנס פנימה ולסגור את הדלת. המטוס המשיך לאבד גובה, ואז לפתע פתאום, דניאל צעק בכל כוחו צעקה אדירה:

"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד!"

מיד לאחר הצעקה, המטוס "נפגש" עם הקרקע, בחבטה עצומה. לדניאל לא היו כלל תנאים לנחיתה, לא היתה ראות, לא היו אורות, ולא שום אפשרות לייצב את המטוס. המטוס התייצב לבד, "נסע" על הקרקע במהירות ודניאל לחץ על המעצורים. מסתבר שדניאל נחת בדיוק במסלול הנחיתה הנטוש משנת 1974, כביש שצף מעל המים, בלי אורות ובלי תנאים לנחיתה.

עד שהגיעו יחידות ההצלה, לדניאל היה הרבה זמן לחשוב, הוא חשב למה צעק: "שמע ישראל" לקב"ה, ולא פנה ליש"ו הנוצרי, מה קרה? הוא הגיע למסקנה שאימת המוות מוציאה את האמת העמוקה ביותר מתוך נפש האדם. "כל הזמן בניכר, חייתי בשקר, בתוך מחיצה, בזהות בדויה, אבל האימה הנוראה, הוציאה ממני את האמת הגמורה שפורצת ועולה מעמקי הנשמה".

הוא עזב את 'אשתו' הנוצרית, חזר לארץ ונכנס לישיבה. לאחר שהתחתן, למד דיינות בכלל הוראה והוסמך לרבנות, וכיום הוא הרב דניאל עשור.

דם פסח ודם מילה

לאחר שהמצריים ספגו תשע מכות קשות, קצת לפני שהם קיבלו את המכה העשירית הקשה מכולם, הקב"ה נגלה למשה רבינו: **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר, הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים וְרֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, דַּבְּרוּ אֶל כָּל עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבַיִת אֲבֹת שֶׁה לְבַיִת... (שמות יב, א-ג)**

ולכאורה קשה, מדוע כעת, בחודש ניסן, לפני מכת בכורות מצווים בני ישראל על קרבן פסח, ומדוע דווקא שה?

בני ישראל ירדו למצרים, שם היו עבדים. המצריים שלטו בהם שליטה מוחלטת, מתי שרצו יכלו לקרוא להם, ביום ובלילה, והיהודים לא יכלו להתנגד. הם ביטלו את כל רצונם בפני רצון אדונייהם, וכך היה במשך כמה דורות 210 שנים. לא לחינם בני ישראל היו עבדים - על עם ישראל, העם הנבחר, לקבל את התורה הקדושה ותרי"ג מצוות ובכך גם להיות עבדי ה', עליהם לבטל רצונם מפני רצונו ולהקדיש כל ימי חייהם לעבודתו. אין זה פשוט כלל להיות עבד ה', לכן עם ישראל לומדים במצרים את עניין העבדות, ואח"כ עליהם לעבור 'הסבה מקצועית' מעבדי פרעה לעבדי ה' ית'. כדי להוכיח שהם יצאו מגדר 'עבדי פרעה' ונכנסו לגדר עבדי ה', ובכך לזכות לנס הגאולה, עליהם להראות שהם אכן שומעים לכל מה שאומרים להם משה ואהרן, שליחי ה', גם אם הדבר קשה ונגד ההיגיון.

בהגדה של פסח נאמר: "וְאֵת עָרוֹם וְעֲרִיָה, וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ, וְאוֹמֵר לְךָ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי, וְאוֹמֵר לְךָ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי", כלומר, לעם ישראל לא היו מספיק זכויות כדי לצאת ממצרים, ובזכות שתי מצוות שעשו במסירות נפש. דם פסח ודם מילה, זכו לגאולה.

המצריים היו עובדי עבודה זרה, ואחד מהאלילים שלהם היה מזל טלה (חודש ניסן), לכן לא היו שוחטים בהמה דקה ולא היו אוכלים מבשרה. גם היהודים במצרים היו עובדים את הטלה כדי למצוא חן בעיני אדונייהם המצריים. דבר זה עורר קטרוג גדול על עם ישראל ומנע מהם להיגאל, לכן היה צורך שיקחו את אלוהי מצרים וישחטו אותו לעיני כולם בלא מורא ופחד, ובכך גם יהיה להם תיקון לכך שעבדו את הטלה.

בני ישראל לקחו שה תמים ללא מום, בריא וחזק, ביום י' בניסן (ארבעה ימים לפני שחיטתו), קשרו אותו למיטה, כדי שאדונייהם המצריים יראו את אלילם קשור בביזיון (במשך אותם הימים השה געה והמצריים לא

יכלו לעשות כלום). הם הוציאו אותו לרחוב ביום י"ד בניסן, אז מזל טלה בשיא זוהרו, שלמותו וגבורתו, והיה זה אחר הצהריים, בשעה שאנשים רבים עוברים בחוצות, ואז שחטו אותו לעיני כולם. הם מרחו את דם השה בפתח הבית על המזוזות ועל המשקוף, כדי שכולם ידעו בברור, שכאן נשחט שה.

אח"כ צלו אותו על האש (כאשר ראשו למטה וגופו למעלה וזה מרמז שהשה נהפך להם מקטגור לסגור), כדי שיהא ריחו נודף. המצריים ראו כיצד צולים ישראל את אלוהיהם, הריחו את בשרו ולבם נמק בקרבם. היו מצריים שלא עמדו בפיתוי, בטנם המתה מרעב כבר ממכת הארבה, והתאוו לבקש מבשר השה (אפילו שהיתה זו עברה חמורה מאוד אצל המצריים). היהודים אמרו שאינם יכולים לתת להם כי ה' אמר: "כל בן נכר לא יאכל בו". היה בזה עונש למצריים מידה כנגד מידה - אתם הזמנתם את בני ישראל לסעודותיכם אך ורק לשרת אתכם, ולא נתתם להם לטעום מאומה, למרות שהיו רעבים, עכשיו תרגישו גם אתם את התענוג הגדול הזה, לראות, להריח, להזיל ריר, ולא לטעום כלום.

כל זה הכניס את בני ישראל לשאלה של התגרות במצריים ופיקוח נפש ובכל זאת נאמר: "וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ", הרי שהיו מוכנים לסכן את עצמם, וקיימו את ציווי ה' בלא שום חשבונות.

ואם זה לא מספיק, הרי שבאה מצוות מילה והשלימה את מסירות נפשם לה' ית', שהרי ידוע שמי שנימול נחלש בהתחלה ומגיע למצב של סכנה, ומחללים עליו את השבת, וכך גם יכלו שמעון ולוי להרוג את כל בני שכם. עם ישראל נצטוו למול קודם עשיית הפסח, והיו יכולים לטעון שזה מסוכן לקיים מצוות מילה דווקא עכשיו, שהרי יכולים המצריים להורגנו על שאנחנו שוחטים את אלוהיהם, ולא יהיה בידינו לעמוד כנגדם בגלל חולשת המילה. ובכל זאת לא אמרו כלום אלא הלכו ועשו, בלי חשבונות, הרי שיכולים להיקרא עבדי ה' וראויים הם לגאולה ולחירות. (עפ"י מנחת שלום)

שמירת המצות והמצוות

וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזָכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַה'... שִׁבְעַת יָמִים מְצוֹת תֹּאכְלוּ... וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמְצוֹת... (שמות יב, יד-יז)

דרשו על כך במדרש: "וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַמְצוֹת", אל תקרי "מצות" אלא קרי ביה "מְצוֹת", כשם שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוות, שאם באה מצוה לידך אל תחמיצנה אלא עשה אותה מיד (מכילתא דפסחא ט').

מעשה ביהודי מהונגריה שהנאציים ימ"ש רצחו בדם קר את כל בני משפחתו והוא התגלגל לאושוויץ. שם היה עמו באותו הדרגש בעריף יהודי תלמיד חכם ועדיק, שידע את כל התפילות בע"פ וגם ידע לחשב את התאריך העברי. כאשר הגיע חודש ניסן, אמר לו היהודי העדיק: "כבר חודש ניסן, עוד מעט פסח... מרור יש לנו כאן בשפע, אך מה יהיה עם מצות?"

באותה תקופה בעלות הברית הפעיצו מחסן של תבואה באזור. כמה יהודים מעונים החליטו לנצל את ההזדמנות ולנסות לקחת משם חיטים ולאפות מצות. אותו ניצול שואה סיפר שהוא התנדב להסתכן וללכת לשם. הוא הצליח לצאת מהמחנה בלי להתפס, להגיע למחסן החיטים, לקחת חיטים, לטחון אותם בעזרת אבנים וגם בדרך לא דרך לאפות כמה מצות בודדות.

הוא ניסה לחדור למחנה עם המצות והצליח לעשות זאת, אך בכניסתו לצריף תפס אותו קצין הגסטאפו שהרגיש בו שהוא מחביא משהו על גופו. הוא לקח ממנו את המצות והכה אותו מכות רצח עד שהתעלף. כאשר התעורר, מיוסר מכאבים, הוא חיפש את המצות והצליח למצוא רק כמה חתיכות שביחד יש בהן שיעור כזית.

הוא סיפר לחברו כל מה שעבר עליו, וזה ביקש ממנו והתחנן שיאפשר לו לקיים את מצות אכילת המצה: "תן לי את המצה ואני אומר לך את כל ההגדה..." הוא הפעיר בלי סוף ולבסוף בעל המצה הסכים לתת לו את המצה, אך בתנאי שאת שכר המצווה יקבל הנותן ולא האוכל. זמן קצר לאחר הפסח, נהרג היהודי העדיק על קידוש ה'.

אותו יהודי שוויתר לחברו על המצה בסופו של דבר הצליח לשרוד ועלה לארץ ישראל. כמה שנים לאחר מכן (בשנת תשל"ח) הגיע אליו חברו הצדיק בחלום והוא מתחנן ובוכה: "אתה נתת לי את המצה באשוויץ ואת שכר המצה השארת אצלך... אנא ממך, תן לי גם את שכר המצה".

אותו יהודי קם נסער והלך אל האדמו"ר ממכנובקה. הוא סיפר לו את כל הסיפור ושאל אותו בדמעות: "האם עלי לוותר לו גם על שכר המצה?" – אמר לו האדמו"ר: "מצד מדת היושר, מן הראוי שתוותר לו גם על שכר המצה!" – "למה?" שאל היהודי.

הרב השיב לו שהוא זכה לחיות ולקיים עוד הרבה מצוות, אך חברו שנפטר בקיצור ימים ושנים לא יכול לעשות זאת... האדמו"ר נתן ליהודי שני מפתחות ואמר לו: "אני נותן לך שני מפתחות: אחד של בית המדרש שלי והשני של ארון הקודש. לך לשם, פתח את ארון הקודש, סגור אחריו את הפרוכת, וככה לפני ספרי הקודש ספר את כל סיפורך, אל תחסוך במילים... לאחר מכן תאמר שאתה מוותר לאותו יהודי על שכר המצה של אכילת המצה, ואח"כ תבוא אלי".

היהודי עשה כמצוות הרב וסיפר את סיפורו בארון הקודש, במשך זמן רב ובדמעות רבות ולבסוף אמר כמה פעמים שהוא מוותר... כאשר סיים הוא הרגיש חולשה רבה. הוא מסר לגבאי את המפתחות ואמר לו שהוא אינו מסוגל לעלות כעת אל הרבי כי הוא שרוי באפיסת כוחות. הוא הגיע לביתו והלך לישון. הנפטר נגלה אליו שוב בחלום זורח מאושר כדי להודות לו. כאשר התעורר, הגיע לרבי וסיפר לו על החלום השני.

אמר לו האדמו"ר: "תראה, אותו יהודי שהיה צדיק ותלמיד חכם וזכה למות על קידוש ה' מתוך ייסורים בשואה, אשר בוודאי זכה לקיים מצוות רבות מאוד בימי חייו, ובכל זאת בא אליך ומתחנן שתוותר לו על שכר של מצוה אחת... האם יש לך מושג מה זה מצוה?"

חבל על הזמן, צריך לאסוף כמה שיותר מצוות!

כתב הרמח"ל: "שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי, והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרכת לדבר הזה... והאמצעים המגיעים

את האדם לתכלית הזו, הם המצוות אשר ציוונו עליהן האל יתברך שמו".

המצוות הן כרטיס הכניסה שלנו לעולם הבא, וככל שהאדם יעשה יותר מצוות עם יותר חשק וכוונה והתלהבות, כך גם יזכה במקום טוב יותר בעוה"ב, יותר קרוב לה' יתברך. אומרים לנו חז"ל: "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (קידושין לט:), והכוונה שלא ניתן לשלם שכר בעוה"ז ואף לא על המצוה הקטנה ביותר, כי אדם המקיים מצוה מגיע לו שכר גדול יותר מכל העולם כולו.

מעשה ברבה בר אבוב שמצא את אליהו הנביא בבית קברות של גויים. רבה שאל אותו כיצד הוא עומד בתוך בית קברות והרי הוא כהן, אליהו הנביא תמה עליו, כיצד אין הוא יודע את ההלכה שאמר רבי שמעון בר יוחאי, שקברי גויים אינם מטמאים, מדוע אין הוא בקי בסדר טהרות? אמר לו רבה: "העניות גרמה לי זאת, עלי לעבוד כדי להתפרנס ולהביא טרף לביתי".

לקחו אליהו והכניסו לגן עדן. אמר לו: "פשוט גלימתך ולקוט מאלו העלים". לקח רבה מהעלים אשר הדיפו ריח גן עדן, וערר אותם בתוך גלימתו. כאשר בא לצאת, שמע קול שאומר: "מי רוצה לאכול עולמו בחייו כמו רבה בר אבוב!"

כאשר שמע זאת, מיד השליך את כל העלים מתוך הגלימה, אולם הריח הטוב נשאר בה. רבה בר אבוב מכר את הגלימה בשנים עשר אלף דינרים וחילק את הכסף לבני ביתו. (עפ"י ב"מ קיד:)

וזה פשוט שאותם עלים שרבה בר אבוב מצא בגן עדן, היו מכח המצוות שעשה, והוא השאיר שם את העלים, ובכל זאת היתה להם השפעה כה גדולה על גלימתו שהפיצה ניחוח כה נפלא ומרוכז, עד שנמכרה בשנים עשר אלף דינרים. מהו ערכה של מצוה ממש? זאת אנו לא יודעים, אבל מכאן נלמד עד כמה יש לרדוף אחר המצוות, וכמה חשוב שלא לזלזל ולא להחמיץ ולפספס אף מצוה.

הללו את ה' כל גויים

בהלל שאנו קוראים בפסח, אנו אומרים, "הללו את ה' כל גויים שבחוהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו". ויש להבין מדוע אומר דוד המלך שיהללו הגויים ואומות העולם את הקב"ה, בשעה שגבר חסדו של הקב"ה עלינו עם ישראל, והלוא אנחנו היינו צריכים להודות ולשבח על נסיו ונפלאותיו של הבורא יתברך לנו?

עיוור אחד היה רגיל מידי בוקר לצאת מביתו בשעה 8:00 בדיוק עם הסל בידו לכיוון חנות המכולת, היה קונה מצרכי מזון וחוזר לביתו, הכל ללא שום ליווי ועזרה של אדם אחר, מחמת שהורגל כבר בדרך הזאת ללא חשש. והנה באותו מקום היו גרים כמה ילדים שיצאו לחופש הגדול, ומרוב שְעמום חיפשו לעצמם תעסוקות שונות ומשונות, כדי להעביר את הזמן. יום אחד החליטו "להתלבש" על העיוור הזה וללכוד אותו במלכודת שלהם. באותו בוקר קמו מוקדם וחפרו בור בגובה של חצי מטר, בדיוק במקום שצריך לעבור העיוור, כדי שיעבור ויפול, ולהם תהיה שמחה וצהלה.

והנה בשעה 8:00 בדיוק, רואים הם את העיוור יוצא מביתו לכיוון חנות המכולת כהרגלו, וכולם מחכים וממתינים לראות כיצד יפול דבר. אך למרבה הפלא - צעד אחד לפני שהגיע העיוור לבור, נעמד, חשב מספר שניות, ולא המשיך ללכת, אלא הסתובב אחורה וחזר לביתו. כל הילדים הבינו שכנראה העיוור הזה אינו אדם פשוט אלא צדיק ומיוחד, איש אלוקים קדוש, ומשמים גילו לו שחפרו לו בור. התחרטו הילדים על מעשיהם הרעים, כיסו את הבור, והמתינו לבואו שוב, כדי לבקש את סליחתו.

לא עבר זמן רב ולאחר כעשר דקות יצא העיוור מביתו שוב עם הסל לכיוון חנות המכולת. מיד יצאו כל הילדים לקראתו וביקשו ממנו מחילה, סליחה וכפרה על המעשה הנבזה, אשר זממנו לעשות לך. העיוור הביע תמיהה מוחלטת: אינני מבין מה רצונכם, אינני יודע כלל על מה אתם מדברים. אמרו לו הילדים הלוא לפני כמה דקות יצאת מביתך לחנות המכולת, ובאמצע הדרך נעמדת, האם לא בגלל שידעת כי לשפת הבור הגעת? אמר להם העיוור, האמת אומר לכם שלא ידעתי שיש בור, אלא בדיוק באותו רגע נזכרתי ששכחתי את הארנק שלי בבית, לכן חזרתי לביתי להביא את הארנק...

והנמשל, פעמים רבות אומות העולם שונאי ישראל, מניחים פצצות בכל מיני מקומות וזוממים מזימות נגד עם ישראל. אבל הקב"ה ישתבח שמו לעד עושה ניסים ונפלאות לעם ישראל, והפצצות לא מתפוצצות או שמתפוצצות עליהם. נמצא שפעמים אף אנו איננו מכירים כלל בנס שבורא עולם עושה לנו, כי אין אנו יודעים שהניחו שם פצצות וחומרי נפץ, ולכן איננו יודעים להודות על כך. אולם הגויים אשר הם שזממו את המזימות, הם הם שמתפלאים ולא מבינים למה לא התפוצצה הפצצה ומדוע נכשלה המזימה, עד שמשכילים לדעת שבורא עולם עושה לנו את כל הניסים הללו, ואז הם משבחים ומפארים על זאת. וזה שאומר דוד המלך, "הללו את ה' כל גויים שבחוהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו!"

איסור חמץ

איסור חמץ שונה מהרבה איסורי תורה בכך שאיסורו ב'משהו'. אפילו פירור זעיר של חמץ אסור בתכלית בימי הפסח, ואינו מתבטל ברוב או בשישים. החמץ שהוא בצק שהחל לטפוח, מרמז על פי הדרש את מידת ההתנשאות והגאווה, פירושו של דבר במשמעות הרוחנית, שאת ההתנשאות והגאווה יש להרחיק לחלוטין ואסור להשאיר אפילו 'משהו' של גאווה. שכן כל עוד יש באדם גאווה וגסות הרוח, אומר עליו הקב"ה: "אין אני והוא יכולים לדור בעולם". וכפי שנאמר במשלי: "תועבת ה' כל גבה לבי".

התורה מתייחסת לגאווה ולהתנשאות בחומרה רבה כל כך, משום שאין היא סתם גורם שלילי, אלא המקור לכל חטא ועוון. הסיבה הראשית לכך שאדם מסוגל לעבור על רצון ה', נובעת מכך שהוא מחשיב את עצמו. לו היה בטל בתכלית לקב"ה, לא היה עולה על דעתו לעשות דבר מה שאינו עולה בקנה אחד עם רצון ה'. אך מכיוון שיש בו גאווה והרגשת יישות עצמית, נוצר אצלו מצב של 'אני רוצה' מול 'הקב"ה רוצה', ואז אי אפשר לדעת רצונו של מי יגבר.

הגאווה גם מונעת את החזרה בתשובה. ביסוד התשובה עומדת ההכרה בחטא, ההודאה בטעות. האדם הגאה אינו יכול להרשות לעצמו להודות ששגה. גאוותו אף עלולה לגרום לו להצדיק את החטא בקי"ן טעמים, ואף לעוות את האמת עד כדי הפיכת חושך

לאור ומר למתוק. לכן חובה למחוק לחלוטין כל שריד של גאוה, ורק אז אפשר להתקרב אל ה' יתברך.

אלא שכאן נוצרת בעיה. מצד אחד התורה דורשת מהיהודי לסלק לחלוטין כל פירור של יישות עצמית ולהתבטל לגמרי לקב"ה, ומצד שני התורה מצפה ממנו להציג לא אחת תקיפות ונחישות דעת, עד כדי מסירות נפש בפועל. התורה דורשת ממנו לדחות בתוקף את השפעותיו השליליות של העולם ולעמוד נגד כל גורם שמנסה להפריעו בעבודתו לקונו. א"כ איך יתכן להכיל בעת ובעונה אחת גם העדר שמץ של יישות עצמית וגם עוז רוח ותקיפות?

בעומק הדברים אין כל סתירה, ואדרבה, שתי התכונות נובעות ממקור אחד. תקיפותו של יהודי בכל הקשור לעבודת הבורא נובעת מההכרה העמוקה, שהקב"ה הוא המציאות האחת והיחידה שקיימת בעולם, וששום דבר אינו יכול להפריע למילוי רצונו. הכרה זו עולה בקנה אחד עם ההתבטלות המוחלטת לקב"ה. דווקא משום שהאדם אינו מחשיב את עצמו כלל כמציאות עצמאית, הוא מרגיש שהמציאות האחת והיחידה היא זו של הקב"ה. תקיפותו בענייני התורה והמצוות אינה ביטוי של יישות עצמית, אלא בדיוק להיפך, ביטוי להכרה העמוקה שאין שום מציאות חוץ מהקב"ה. כך יוצא, שדווקא ההתבטלות והעדר כל יישות עצמית היא הגורמת לאדם לנהוג ביתר תקיפות ועוצמה בענייני התורה ומצוותיה.

● האר"י הק' ז"ל כתב שההבדל בין חמץ למצה הוא כקוצו של יו"ד, המבדילה בין האות ח' במלה חמץ ובין האות ה' במלה מצה, ובא הדבר ללמדנו שאיסור חמץ הוא אפילו במשהו. וכתב הרדב"ז שהחמץ רומז ליצר הרע שאסור להתפתות אחריו אפילו במשהו.

דרכו של יצר הרע להסיח דעתו של אדם מן המצוות כדי לטורדו מן העולם הבא, על ידי כך שהוא בא לאדם בכל מיני תחבולות כדי לצודו ברשתו ושימעט ככל האפשר בקיום המצוות ולמוד התורה.

כן העניין עם היצר הרע. נכון הוא שהקב"ה בראו כדי להחטיא את האדם, אבל היה עליו להתמודד ביושר כנגד היצר הטוב ולהסית את האדם לחטא. אולם היצר הרע יודע שאדם השפוי בדעתו לא יסכים למרוד בקונו. א"כ מה הוא עושה? פונה אל השקר והתרמית, מבטיח לאדם הנאות לאין סוף, ומרגיע אותו שהעבירה אינה גדולה ויש

פתח להקל ולהתיר, הקב"ה וותרן וסולח - והכל שקר וכזב! כשהאדם שומע בקולו, נוכח לפתע לדעת שההנאה היתה רגעית וחולפת, והדבר שעשה אסור לחלוטין, והקב"ה אינו מוותר ומדת הדין מקטרגת.

חמץ הרומז ליצר הרע אסור אפילו במשהו, לומר לנו שאסור לתת כלום ליצר הרע, כי אם משאיר אצלו איזו אחיזה, הרי שזו סכנה גדולה, לפי שמאותה אחיזה במשך הזמן יוליכו מדחי אל דחי ויביאו לאיסורים חמורים, וכמו שאמרו בגמרא (שבת קה): 'כך אומנתו של יצה"ר, היום אומר לך עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה והולך ועובד'. כי היצה"ר אינו מסתפק במועט אלא רוצה את הכל, ויודע שאם יבקש מהאדם להכשל מיד בגדול, דבריו לא ישמעו. לכן הוא עובד בחכמה, וכובש לאט לאט עוד חלקה, עד שלבסוף משכנע את האדם לעבור על העבירות החמורות ביותר, והכל בגלל הפתח הקטן שפתח לו האדם בתחילה.

מעשה באדם קמץ ורווק שלא היה מוכן להוציא כסף על שכר דירה, והיה ישן בחנותו בין הסחורות. יום אחד חלפה במוחו מחשבה, הן לא טוב היות האדם לבדו, הגיע הזמן שאמצא כלה הגונה המסתפקת במועט, פנה לשדכן וביקש ממנו שיחפש לו אשה הראויה לו. אמר לו השדכן: נראה לך שתהיה אשה שתסכים להתגורר בין השקים בתוך חנותך? וכלום אינך יודע מה שאמרו חכמים, שלעולם יבנה אדם בית ואחר כך ישא אשה, אני מצטער מאוד, לא אוכל לטפל בעניינך עד שיהיה לך בית לשכן בו את רעייתך. אמר לו הקמץ: בעזרת ה' תוך שבוע יהיה לי בית מפואר.

סייר בעיר והגיע לשכונת יוקרה, נעץ עיניו במשכנות העשירים רחבי הידיים, ותמה כמה כסף בזבזו כאן לשווא. פנה לאחד הבתים וביקש לשכור בו פינה קטנה, לקבוע בה מסמר. בבית הראשון טרקו את הדלת בפניו, בשני אמרו שבעל הבית איננו, בשלישי נתקל באדם חמדן, לשם מה הנך צריך לתלות מסמר? שאלו האיש. כדי לתלות בו צרורות וחפצים, מסמר אחד ויחיד אתלה, נכתוב על כך חוזה מפורט. ענהו בעה"ב שהוא מוכן עבור מאה זהובים, אמר הקמץ: בשביל מסמר אחד

לא אתן יותר מזהוב אחד, סוף דבר התפשרו השניים על עשרה זהובים וערכו חוזה מפורט, תקע הקמץ מסמר ותלה עליו את כובעו. כעבור שעה שב, חבש את כובעו ותלה את מעילו.

בערב הגיע, נטל את מעילו ותלה את צרורו, בחצות הלילה הקיש על הדלת והחריד את בני הבית משנתם, יש לו ליטול דבר מה מהצרור, באשמורת הבוקר העירם בדפיקותיו והניח דבר מה בצרור. לפני הצהרים שב, הפעם אחז בידו שק כבד, נטל את הצרור ותלה את השק על המסמר. הריחו בני הבית ריח צחנה עולה מן השק, בדקו והנה שם פגר של חתול מת, רדפו אחריו ובקשו שיקח את גוש הצחנה, אמר להם כך רעוני ואין בידכם למנוע זאת ממני. פנו שוב לביתם ולא יכלו להכנס, הנבלה המבאישה העלתה צחנה נוראה והדירה המתה זבובים ויתושים, בעודם עומדים חסרי אונים, הגיע קמץ ובידו שני פגרים נוספים, שמו דיירי הבית נפשם בכפם, כיסו בידם האחת את חוטמם, ובשנייה גררו את חפציהם החוצה כשהם נמלטים מדירתם, פנה הקמץ אל השדכן ובישר לו בחיוך כי השיג דירה מהודרת בעשרה זהובים.

החמץ רומז ליצר הרע, וכשם שבאיסור חמץ אנו יודעים שהוא אסור בכל שהוא, שחמץ אפילו באלף אינו בטל, כיוצא בזה היצר הרע - גם הוא אסור בכל שהוא ואסור לתת לו אפילו מדרס רגל ואין להכנע לו אפילו בקוצו של יו"ד.

הגמרא (סוכה נב.) אומרת: יצר הרע בתחילה דומה לחוט של בוכיא (עכביש) ולבסוף דומה כעבותות העגלה, שנאמר "הוי מושכי העול בחבלי השווא וכעבות העגלה חטאה". וכתב רש"י: "ולבסוף - משאדם נמשך אחריו מתגבר והולך לו".

כוחו של היצר הרע הוא, שאדם נמשך אחריו. יש לו כח למשוך את לבו של האדם, אע"פ שיודע ומרגיש שהוא אינו הולך בדרך הטובה אלא אחר יצרו הרע. אבל הכח העצום כמגנט שיש ליצר הרע גובר על עמידתו האיתנה של האדם המנסה שלא ליפול ברשת. וזו הסיבה שהחמץ אסור בפסח אפילו בכל שהוא - שמא נגרר אחריו...

ליל הסדר

המאורע המרכזי של חג הפסח הוא "ליל הסדר", וזו הזדמנות נפלאה הניתנת לאדם לקנות ולהקנות את ערכי האמונה.

יש לנצל זמן זה ולהאריך בעניין יציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. עיקר מצות סיפור יציאת מצרים הוא להודיע את גבורותיו של הקב"ה ואת הישועה שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים, ועיקר הכוונה בסיפור צריך שתהיה להכניס בלב בני ביתו את האמונה בקב"ה ובגודל גבורותיו ונפלאותיו, ולכן לא די לפרש להם את כלליות הנסים כפי מה שכתוב בהגדה, אלא צריך לפרט ולבאר באר היטב כל נס ונס לפי מה שכתוב בגמרא ובמדרש ובשאר ספרים, וע"י זה יתחזקו באמונה ובאהבת ה' יתברך. (הבית היהודי)

כתוב בזוהר הקדוש (פרשת בא): "כֹּל אָדָם הַמְסַפֵּר בְּיַצִּיאת מִצְרַיִם בְּשִׂמְחָה וּבְחֵדוּה - מְזַמֵּן הוּא לְשִׂמְחָה עִם שְׂכִינַת אֱלֹהִים בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׂשִׂמְחָה זו גְדוּלָה מִכֵּל, שְׂזוֹכָה הָאָדָם לְשִׂמְחָה בְּאַלְקִי. אַף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמֵחַ בְּסִפּוּר זֶה, וּבְאַוְתָהּ שְׂעָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַנֵּס כָּל פְּמִלּוּתָיו וְאוֹמֵר לָהֶן: לָכוּ וְשִׁמְעוּ סִפּוּר שְׂבַח גְדֻלָּתִי שֶׁבְנֵי מִסְפָּרִים וְשִׂמְחִים בְּגִאֲלָתִי! אִזּוּ מִתְכַּנְּסִים כָּלֵם וּבָאִים וּמִתְלַוִּים עִם יִשְׂרָאֵל וְשׂוֹמְעִים סִפּוּר הַשְּׂבַח שֶׁהֵם שְׂמִיחִים בְּשִׂמְחַת הַגְּאֻלָּה שֶׁל אֱלֹהֵיהֶם, וְאַחֲרֵי כֵן הֵם בָּאִים וּמוֹדִים לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל הַנְּסִים וְהַגְּבוּרוֹת הַגְּאֻלָּה, וּמְשַׁבְּחִים אוֹתוֹ בְּגוֹי קְדוֹשׁ שֵׁשׁ לוֹ בְּאַרְץ הַשְּׂמִיחִים בְּחֻדוֹת הַגְּאֻלָּה שֶׁל אֱלֹקֵיהֶם, וְאִזּוּ יִגְדַּל כֹּחַ וּגְבוּרָה לְמַעַלָּה, וְדַבְּרֵי הַסִּפּוּר עוֹלִים לְמַעַלָּה וְכָל פְּמִלְיָהּ שֶׁל מַעַלָּה מִתְכַּנְּסִים וְרוֹאִים אוֹתָם וְנוֹתְנִים הוֹדָיָה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְעַלָּה כְּבוֹדוֹ עֲלֵיהֶם לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה".

הרי לנו גודל מעלת סיפור יציאת מצרים בלילה הזה וגודל נחת הרוח שעושים לבורא יתברך, ומה מאוד יש לעמוד על המשמר בליל הסדר שלא לבוא לידי שחוק וקלות ראש, כיון שבדרך כלל מתאספים קרובי משפחה רבים ועורכים יחד את ה"סדר", והיצר הרע משתדל בכל יכולתו להחטיאם בדברים בטלים ודיבורים אסורים, ועל כן הירא את ה' אם רואה שהמסובים מפטטים פטפוטי סרק, יתחיל

מיד לספר להם דברי אגדה שמושכים את הלב בענייני יציאת מצרים, ואז זכות הרבים תהיה תלויה בו.

ויש להעיר כי בלילה הזה השטן מקפץ, מרקד ומחפש רגע מתאים כדי ליצור מתחים ומריבות. אין ספק כי ההכנות הרבות באופן טבעי יצרו מתחים בתוך הבית בזמן הארוך של שלושים יום קודם הפסח. והנה סוף סוף מגיע הלילה הגדול והקדוש ודווקא עכשיו עלול הכל להתפרץ בבת אחת ואף על וויכוחים קטנים עלולים להגיע לידי אווירה עכורה, וחבל שכעסים מיותרים מוצאים את מקומם דווקא בלילה נעלה זה.

לכן על בעל הבית להכין מבעוד מועד דברי אגדה וסיפורים ומשלים המושכים את הלב. ויתכונן כהלכה לקראת ליל הסדר, ואם ישתדל כראוי יזכה בעזרת ה' לקיים את "והגדת לבנך" כהלכתו. (אור דניאל)

מצילנו מידם

בהגדה של פסח אנו אומרים: "וְהָיָא שְׁעֵמְדָה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ, שְׁלֵא אֶחָד בְּלָד עֵמֵד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, אֶלָּא שְׁבָכָל דּוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילֵנוּ מִיָּדָם", ואמרו על כך הדרשנים שהקב"ה מגלגל שההצלה תבוא מידם של רודפינו, שהם בעל כרחם בלא יודעין יסייעו לנו בהצלה, כמו שהיה עם המן בפורים שתרום להצלת מרדכי ועם ישראל, ולבסוף נתלה על העץ שהכין עבור מרדכי.

הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל סיפר על כך מעשה המתאר באופן נפלא כיצד ניצל היהודי ע"י האויב בעצמו המבקש כל העת רעתו, ואילו האויב נפל לפניו לחרב.

מעשה שהיה, כך היה, בעירת דברצין היה רב יהודי צדיק וקדוש, כל תושבי העיירה יהודים וגויים כאחד העריכו אותו מאוד, כולם היו סרים למרותו, ואף הגויים היו שוחרים אל פתחו לשמוע את עצתו. דבר זה הפריע מאוד למושל העיר שהיה ידוע כרשע מרושע, הוא לא יכול היה לסבול את העובדה שאותו כולם כ"כ שונאים, למרות היותו מושל העיר, ואילו את הרב כולם אוהבים ומעריכים.

ברשעותו טיכס המושל עצה כיצד יוכל להיפטור מאותו רב צדיק, הוא העליל עליו עלילה שכביכול ריגל נגד השלטון. הרב נשפט ע"י המושל עצמו וחבר מושבעים שהיו מחבר מרעיו, ונדון למוות.

שמח המושל שמחה גדולה על שהעליח להפטור מן הרב, עלה על מרכבתו ההדורה ונסע לביתו, והנה בדרך עברו דרך יער, ולפתע נשבר אחד מגלגלי הכרכרה, היא התהפכה והמושל יצא בנס ללא כל פגע, אך הרוכב שלו נפצע קשה מאוד, חמתו של המושל בערה בו ובלבו חשב כי אין זה סתם מקרה, בוודאי מישחו חיבל בכוונה בכרכרה שלו כדי שהוא יהרג.

בעוד משרתיו של המושל מנסים לתקן את הגלגל השבור, נשמע לפתע קול שקשוק גלגלים, הנה עגלה עוברת. צוה המושל לעצור את העגלה ולצוות על העגלון להסיעו אל אחוזתו. עגלה רעועה זו היתה, וסוסים כחושים רתומים לה, ממש לא לפי כבודו של המושל, אך לא היתה לו כל ברירה, הרי רוצה הוא לצאת מן היער ולהגיע לארמונו מהר ככל האפשר.

בהגיעם אל הארמון בעוד המושל יושב עדיין בעגלה הרעועה, מותש וחבול מהקורות אותו ביער, הגיעו שני שוטרים ומספרים למושל כי הרב של דברצין ברח מן הכלא, וישנה שמועה שהוא שם פעמיו אל מעבר הגבול, ובכוונתו לצאת מגבולות המדינה, שם כבר אי אפשר על פי חוקי המדינה לתפוס אותו.

המושל לא ידע את נפשו מרוב כעס, וצעק בקולי קולות, 'אני בעצמי אסע ואתפוס אותו, לא אתן לו לברוח לי מתחת לאפיו', הוא צוה על העגלון בעל העגלה הרעועה להמשיך וליסוע אל כיוון מעבר הגבול. אך לפני שהחלו בנסיעתם, ציוה על משרתיו להחליף את הסוסים הכחושים בסוסים טובים ומשובחים, כך יוכל להגיע בקלות ובמהירות אל מעבר הגבול. שני השוטרים באו בעקבותיו, והמושל מזרז את העגלון שיסע במהירות לרדוף אחר הרב הבורח.

גשר ער מאוד שרחבו רק כרוחב עגלת סוסים אחת, קישר בין שני צידי הגבול, מצידו האחד גבול המדינה בה שכנה עיירת דברצין, ואילו חציו

השני של הגשר כבר היה שייך למדינה הסמוכה, בהגיעם אל הגשר ציווה המושל לעגלון לעצור את העגלה, וכאן קיווה לחכות לרב ולתפוס אותו על חס בנתיב בריחתו. אך העגלון לא שם לבו לקריאותיו של המושל לעצור את העגלה, והמשיך ליסוע על הגשר לכיוון המדינה הסמוכה, כל צעקותיו של המושל לא הועילו לו, העגלון בשלו ובנסיעתו כאילו המושל כלל אינו מורה עליו לעצור.

בהגיעם לחלקו השני שכבר היה שטחה של המדינה השכנה, נעצר העגלון, אך מכיון שהגשר היה צר מאוד לא יכול היה המושל לרדת מן העגלה, וכך הוא צעק על העגלון כשהוא יושב בתוך העגלה.

העגלון ניצל את המצב בו נמצא המושל, קפץ מן העגלה ניתק ממנה את הסוסים ופנה אל המושל: 'האם כבודו מכיר אותי? אני הוא הרב של דברצין... ומעומק הלב רציתי להודות לך על שהעמדת לרשותי שני סוסים משובחים כל כך, כי הסוסים שלי באמת היו כבר כחושים וספק אם הייתי מצליח להגיע איתם אל מעבר לגבול, וכמו כן אני מודה לך על שהסעת אותי עד לגבול... אך אני רק מקווה שמהיום והלאה תתנהג טוב יותר אל היהודים שבתחום שיפוטך', וכשסיים את דבריו דהר הרב לדרכו.

עוד המושל המום, הגיעו השוטרים שהיו מאחור ונתלוו אל המושל, ולתדהמתם פוגשים את המושל כשהוא נסער עצבני וכועס, ובער לו פוקד עליהם שיתפסו את הרב הבורח לצידו השני של הגבול, אך כאמור הגשר היה צר, והעגלה בה ישב המושל חסמה את המעבר ולא יכלו השוטרים לעבור ולתפוס את הרב, שכבר מזמן היה הרחק מהמושל ומהשוטרים.

המושל בחרונו נתקף בשיעול עז, איבד את שיווי משקלו ונפל למי הנהר שזרמו מתחת לגשר, מאותו יום והלאה לא ידעו יותר יהודי דברצין צער ומכאוב, והשקט והשלווה חזרו לשכון בעיירה.

המרור כשלב בגאולה

רבנו נחמן מברסלב זצ"ל סיפר סיפור אשר נוכל ללמוד ממנו לקח נפלא בחיי היום יום לקראת הגאולה:

שני עניים, אחד יהודי והשני גרמני, היו נודדים ממקום למקום. היה זה בערב פסח, בעודם עוברים ברחובות היהודים הריחו את ריח המאכלים המיוחדים ושאלו את העוברים ושבים: האם היום יש משהו מיוחד משאר ימות השנה? ענו להם שהיום עורכים היהודים את ליל הסדר, ערב החג הנפלא בו מזמינים היהודים אורחים לשולחן החג.

אמר היהודי לחבירו: "בוא אתי לבית הכנסת ואדאג לך לארוח טוב". "אבל מה אעשה אם אתפס בקלקלתי?", טען הגוי: "הלא אני מתמצא בכל אותם סדרים ומנהגים הנהוגים אצלכם בליל הסדר". הרגיעו היהודי ואמר לו: "אני אלמד אותך את כל המנהגים מראשיתם ועד סופם".

הוא תיאר בפניו את ליל הסדר בדיוק נמרץ, אך שכח לומר לו שלפני שסועדים את סעודת החג אוכלים מרור שטעמו מר כלענה וגם חריף...

פנה היהודי לגבאי ואמר לו: "זרים אנו ומבקשים להיסב ל'סדר'". אמר הגבאי: "אין בודקים למוזנות. אתה תהיה אורחו של פלוני, וחברך יהיה אורחו של אלמוני". שב העני לחבירו ואמר לו: "אחר התפילה יפרידו בינינו, כל אחד יסעד במקום אחר. אבל לאחר האוכל נשוב ונועד פה".

רעב היה הגוי עד מאוד וציפה בקוצר רוח לסעודה הדשנה. הוא נזכר בכל אותם מאכלים שסיפר לו עליהם היהודי, אולם לדאבון לבו ראה שאין מגישים ממיני הדגים והבשר כלום. בעל הבית אמר כמה פסוקים וכולם גמעו מהיין, ויין כידוע מגביר התיאבון. לאחר מכן נטלו כולם ידיים והושיטו לעני גבעול כרפס פחות מכשעור כזית, טבול במי מלח. והוא רעב...

לא די בכך, אלא שהילדים התחילו שואלים שאלות והאב השיב בניחותא ובמאור פנים כאשר כל ילד מוסיף נופך לדבריו, ובטנו של

הנכרי גם היא התחילה להשמיע קולות ולשאול שאלות, אבל לעני הנוכרי לא היו תשובות...

סוף סוף נשאו את הכוס השנייה וניגשו ליטול ידיים. "נטילת ידיים זו למה?", שאל העני בלחש את הילד שישב לצדו. "לסעודה", השיבו הילד בלחישה.

כמה שמח! הגיע הקץ לעינוי, הנה בא הפיצוי לסבל המתמשך... נטל ידיו ונגבן, בעל הבית בצע את המצות המשוונות ושיגר לכל אחד כזית. תוך כדי לעיסה שאל את עצמו מה זאת? ומיד נחם את עצמו 'לא נורא, כנראה שאינם רוצים להתפטם מפת זו ולהשביע את רעבונם'.

והנה מגישים מין מאכל שלא ראה מימיו – היתה זו חזרת לשם מרור (חריין חריף ביותר), ובנפשו דימה שבוודאי זהו המאכל החשוב ביותר לסעודת היום, כי כולם לקוחים ממנו מעט. הכניס העני מנה הגונה לפיו ונכוותה לשונו כאילו הכניס לפיו שיפוד בוער. מעיו התהפכו בקרבן, נשמתו נעתקה ועינו מלאו דמעות. כבר לא יכל להתאפק והוא צרח "התבישו לכם! ככה אתם מענים אצלכם אורחים!?"...

הוא ברח מהמקום ורץ לבית הכנסת החשוך לחכות לחבירו. רעב, צמא וקופא מקור נח העני הגרמני על ספסל בית המדרש. עברו עוד כמה שעות עד שנפתחה הדלת והיהודי נכנס בפנים שמחות, שבע מהאכילה והשתייה. הוא פנה אל רעהו הגוי ושאל "איך היה ה'סדר'?"

ספר לו הגרמני בכעס את כל מה שקרה עמו. אמר לו היהודי: "הוי, גוי שוטה! אלו היית מחכה עוד מעט, היית אוכל מכל טוב כמוני".

אמר על כך רבי נחמן מברסלב זצ"ל, שכך בדיוק מצווים אנו להתייחס לכל ה"מרור" שאנו טועמים ממנו יום-יום כל ימי חיינו. מי שחכם יודע שזהו השלב האחרון בערימת היסורים שבאה על כלל ישראל. עלינו להתאזר בסבלנות ולדעת שאחרי החושך באה הגאולה, ומי שיבעט ביסורים הללו הרי שהוא טיפש גדול. כדאי היה לסבול יסורים, והעיקר הוא שנזכה לסעודה הדשנה, לגאולה האמיתית שמצפה לנו.

שביעי של פסח

בני ישראל יצאו ממצרים ביום חמישי ט"ו בניסן, ובמשך יומיים התרחקו מאוד ממצרים לכיוון הארץ המובטחת. היה זה באופן שלמעלה מן הטבע, כי לא יתכן שעם שלם אשר בכללו נכים רבים, זקנים, נשים ותינוקות, יעברו מרחק כה גדול בהליכה.

הריעת ים סוף

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשׁוּבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צֶפֶן נֶכְחוּ תַחְנוּ עַל הַיָּם (שמות יד, א-ב) ביום השלישי למסעם (יום שבת) משה רבינו תקע בחצוצרה, לאות כי יש להמשיך במסע, אבל לא פחות ולא יותר, לחזור אחורה, חזרה לכיוון מצרים, אל "פי החירות". מקום זה היה גרוע מבחינה אסטרטגית בגלל ששכן בין "מגדול" שהיא מצודה גדולה של המצריים, לבין ים סוף, ליד "בעל צפון" שהוא אליל חשוב של המצריים. בנסיעה זו לא רק שהם מתרחקים מארץ ישראל ומתקרבים למצרים, אלא הם גם מכניסים את עצמם לסכנה גדולה. היה זה כדי להטעות את פרעה ואת עמו כדי שירדפו אחר עם ישראל, ובכך יפלו למלכודת אשר יעשה להם ה' ית'. בני ישראל עשו בדיוק כמו שאמר משה (אפילו שהיה זה לכאורה כנגד ההגיון) בלי להרהר אחר דבריו והתקדמו לעבר "פי החירות".

וַיַּגֵּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיַּהַפֵּךְ לִבָּב פְּרָעָה וַעֲבָדוּ אֶל הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹאת עֲשִׂינוּ כִּי שַׁלַּחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵנוּ (שמות יד, ה) - כאשר ראו התצפיתנים המצריים את בני ישראל שבים לאחור, הם חשבו שהיה זה משום שבאו אליהם נחשים וחיות מסוכנות אל המקום בו היו חונים, ועל כן ברחו משם ונסוגו אחור. לכן אמרו למלך מצרים כי ברח העם, כלומר, כי ברח העם מקצה המדבר ושב לאחור מחמת הנחשים והעקרבים אשר במדבר. אז "ויהפך לבב פרעה".

פרעה חשב שחטא כלפי ה' בשני דברים: א. באומרו: "לא ידעתי את ה'" - שפגע בכבודו. ב. באומרו "וגם את ישראל לא אשלח" - שפגע בבני ישראל. בהתחלה חשב פרעה שאת כל המכות שעשה ה', לא

עשה משום הזלזול בכבודו, אלא בגלל עם ישראל, אך עתה כשראה אותם בצרה בורחים מנחשי המדבר וה' אינו מושיעם, חשב שהקב"ה אינו באמת רוצה בטובת עם ישראל, וא"כ גם כל המכות לא היו כדי לשלח את עם ישראל, אלא רק על דבר כבוד שמו כדי להעניש את פרעה על מה שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו", ואילו מה שאמר "שלח את עמיי", אין זה אלא רק תירוץ. ועל כן אחר המכות, שנעשה רצונו, עזב ה' את עם ישראל. וזהו 'ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם', כי עד כה היה לבבם טוב אל העם והיו יראים מהם בחושבם כי עבורם עשה ה' את כל אשר עשה, אך עתה נהפך לבבם אל העם. (אלשיך)

וַיֹּאמְרוּ מַה זֹאת עֲשִׂינוּ כִּי שְׁלַחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדֵינוּ - עכשיו הצטערו המצריים ששיחררו את עבדיהם העבריים, כי חשבו שאם הסיבה האמתית למכות לא היתה כדי לשחרר את עם ישראל, אלא רק משום כבודו של הקב"ה, הרי שיכולנו להיכנע לפניו ולבקש ממנו מחילה, והיה מרפה מהבקשה לשלח את עם ישראל.

המצריים הבינו ב"חכמתם הרבה" שה' הסיר את השגחתו מעם ישראל, עזב אותם במדבר ללא הדרכה והם טעו בדרך, וא"כ זו הזדמנות נהדרת להחזיר אותם חזרה למצרים, ושוב לשעבד אותם, ואפשר גם ליהנות מנקמה מתוקה על כל הצער שנגרם לנו בגללם במשך השנה האחרונה.

השערתם קיבלה חיזוק מיוחד כאשר בני ישראל לא סתם טעו בדרך, אלא פנו דווקא לכיוון "בעל צפון" שהוא היה האליל הקשור לכסף וממון וגם לזה שאף עבד לא יברח ממצרים. כנראה שכאשר הקב"ה עזב אותם, השתלט עליהם "בעל צפון" שהוא האליל החזק מכולם, שהרי רק הוא שרד את מכת הבכורות, בה אבדו גם כל אלוהי מצרים (וכמובן שכל זה היה כדי להטעותם).

לאור ה"מסקנות הברורות" הללו, פרעה החליט לצאת למלחמה ולהחזיר למצרים את הכבוד האבוד. הוא מסר בתקשורת נאום נלהב לאומה, שבו העלה את המורל, ואמר שיוצאים למלחמה, יש לנו סיכוי מצוין לנצח, אלוהינו (בעל צפון) אתנו ואין מה לדאוג. הוא פתח את כל אוצרותיו והציע הון רב לכל מי שיצטרף אליו למלחמה בבני ישראל ולהחזיר אותם להיות עבדים. ההמון הנלהב לא היה

זקוק לשכנועים רבים. רגשות הזעם והנקמה עלו בהם וכולם התארגנו למרדף אחר עם ישראל.

וּפְרָעָה הַקְּרִיב, וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרִים נֹסְעִים אַחֲרֵיהֶם, וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעְקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' (שמות יד, י) - פרעה הגיע עם חייליו ל"בעל צפון", שם לא שכח להודות לאלוהיו על שעייב את עם ישראל והביא אותו עד הלום כדי לנקום בעבדיו הסוררים. פרעה הקריב לו קורבנות והתפלל בדבקות להצלחת המבצע. כאשר בני ישראל ראו את הצבא המצרי הם היו בצער גדול, חז"ל אמרו על זה: "משל לבת מלכים שהיתה ביד לסטים וצעקה ושמע המלך והצילה מידם, וביקש המלך להשיאה לעצמו. הוא רצה לדבר איתה ולא היתה מדברת. מה עשה המלך, גירה בה את הלסטים, מיד צעקה אל המלך ותדבר אליו ולקחה לו" (ש"ר כה, ה).

עם ישראל היו עבדים במצרים, והקב"ה רצה לקחת אותם להיות לו לעם, לתת להם את התורה הקדושה ולהיטיב להם. הוא רצה שהם יתעוררו אליו לדבוק בו ויהיו נכנעים לפניו. אבל "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רָמָה" (יד, ח) - היתה בהם גסות הרוח ולא היו נכנעים לפניו. ה' אוהב ורוצה לב נשבר ונדכה, וכך אינם יכולים לקבל את התורה, כי התורה אינה יכולה לחול על גסי הרוח. לכן ה' הביא עליהם את פרעה והוא הקריב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים, והם צעקו אליו ונכנעו לו.

בני ישראל לא פחדו מעצם זה שהם ראו את פרעה והמצריים באים עליהם למלחמה, אלא הם ראו את "מִצְרִים נֹסְעִים אַחֲרֵיהֶם", כלומר הם ראו את שרו של מצרים בתקפו ובגבורתו וחילו נוסע לקראתם, לכן, וַיִּירָאוּ מְאֹד. הם אמרו בלבם שכאשר הקב"ה רוצה להפיל אומה, הוא מפיל את השר שלה תחילה. לו ה' היה חפץ להפיל את מצרים היה צריך להפיל את השר, ואילו עתה הוא מתאמץ נגדנו בכל כוחו ועוצמתו. הם חששו שמא ה' כועס עליהם ונהפך להם מאוהב לאויב, ולכן הם חזרו בתשובה, צעקו לה' שיפיל את השר ונכנעו לפניו. (עפ"י האלשיך)

וַיִּסַּע מִלֶּאֲדָה הָאֱלֹהִים הַהַלֵּךְ לִפְנֵי מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלְךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעֲנַן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם, וַיָּבֵא בֵּין מַחְנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנַן וְהַחֹשֶׁךְ וַיִּאָר אֶת הַלַּיְלָה וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה

כָּל הַלַּיְלָה (שמות ד, יט-כ) - ברדת הלילה עמוד האש האיר לבני ישראל, ועמוד הענן הלך מאחורי עם ישראל והפריד בינם לבין מחנה מצרים. על המצריים ירד חושך עבה וסמיך, ממש כמו שהיה במכת חושך (היה זה "חוב" שנשאר למצריים ממכת חושך, שכל המכות היו שבוע, ורק מכת חושך היתה ששה ימים). למרות החושך הכבד שירד עליהם, שלא יכלו לראות זה את זה, בכל זאת יכלו המצריים, בדרך נס, לראות היטב את מחנה ישראל שהיה מואר באור חזק ע"י עמוד האש.

כאשר ראה המצרי את עבדו העברי שמח ומאושר, מוקף בעשרות ילדיו, הוא רצה לנקום בו ולהראות לו את נחת זרועו. ניסיון העבר מורה שכאשר יש חושך מצרים עדיף לא לזוז מהמקום כדי שלא לחטוף חבטות כאשר נתקלים באנשים אחרים שגם הם חוטפים חבטות... לכן מחליט המצרי לשגר לעבר היהודי ובניו כמה חיצים. הוא מחפש את החיצים ולאחר גישושים ומישושים ארוכים הוא מוציא חץ וקשת, הוא מנסה לכוון "בשיטה העיוורת" את החץ לעבר היהודי ויורה את החץ. אין הוא רואה את החץ בגלל החושך, אבל הוא רוצה לראות את תגובת היהודים, אותם הוא כן מצליח לראות. לפתע החץ חודר לו לכתף בעוצמה רבה, הוא זועק מכאבים ואינו יכול לעשות כלום, הוא מנסה לזרוק אבן לעבר בני ישראל, וחוטף אותה בעין בצורת פנס, אם הפנס היה מאיר אולי זה היה שווה... כל מה שניסו המצריים לזרוק על ישראל, חזר אליהם כמו "בומרנג" ופגע בהם.

בינתיים במחנה ישראל משה אומר לבני ישראל להיכנס לתוך הים. בני ישראל קצת חששו, אולם נחשון בן עמינדב קפץ באומץ לתוך המים, ואז כולם הלכו בעקבותיו. הים לא נבקע מיד, הם הלכו והתקדמו בתוך הים עד שהגיעו המים לחוטמם וכמעט טבעו, הם צעקו לה': "הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי בָאוּ מַיִם עַד נַפְשִׁי".

באותה שעה עמד משה בתפילה, **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מַה תַּצַּעַק אֵלַי דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ** (שמות יד, טו) - בני טובעים בים ואתה מאריך בתפילה? אמר לו משה, וכי מה עלי לעשות? אמר לו הקב"ה: **וְאָתָּה הָרַם אֶת מִטְּךָ וְנִטָּה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה** (שמות יד, טז) - ה' אמר למשה "הרם את מטך", כלומר, להשליך את המטה, ולהכות את הים בידו, כדי שלא יאמרו שמשה לא יכול לעשות כלום בלי המטה.

בבית הגזנים של מלכות רוסיה, לפני כשלוש מאות שנה, היתה אבן מיוחדת במינה, שיוחסו לה סגולות מיוחדות, ולא ידעו מה מהותה. כל החוקרים הרוסיים המלומדים נקראו לבחון את האבן ולחקור את פשרה, אך איש לא מצא לזה פתרון. פנו החוקרים לעמיתיהם במדינת אשכנז, לחפש פתרון לטבעה של אבן זו, אולם גם מהם נעלם הדבר, והם רצו להחזירה לרוסיה.

לפני שהחזירו את האבן, פנו החוקרים לכופר המשכיל משה מנדלסון שר"י, אולי הוא יידע בידיעתו התלמודית לבאר להם את טבעה של האבן הנדירה. הוא חקר את האבן, ומשלא מצא כל פתרון, הציע לחכמים לפנות לגאון רבי אליהו מווילנא. ואכן האבן היקרה נשלחה אל הגר"א. בהתחלה גם לו לא היה מענה ופתרון לאבן הפלא, אך הוא לא הקדיש לכך זמן רב ומחשבה מרובה, ומחמת שחס על זמנו היקר והעדיף לעסוק בלימוד התורה הקדושה, הוא הניח את האבן על שולחנו וחזר לעיין באופן מעמיק בגמרא, תוך שהוא שוכח לגמרי מהאבן הנדירה.

אבל בשמים רצו שיהיה קידוש השם ע"י הגאון, ובאמצע לימודו נכנס לחדרו אחד מנכדיו, ושיחק באבן היפה. תוך כדי משחק האבן נפלה לתוך דלי מים והילד ברח משם. באותו רגע הגר"א קם להביא ספר מהמדף, וקלט שהאבן אינה במקומה, הוא נבהל מאוד כי היתה זו אבן יקרה ונדירה ממלכות רוסיה שערכה לא יסולא בפז. הוא הביט על הדלי, ושם ראה דבר מפליא: המים שבדלי נבקעו ונעצבו כמו נד, חלק אחד היה זקוף מימין, והחלק השני זקוף משמאל, ואז הוא נזכר בתלמוד הירושלמי שמספר על האבן 'סנפירינון' שטבעה לבקוע מים לשנים. הגר"א לקח את האבן והחזיר אותה בעירוף מכתב המספר על סגולת הסנפירינון.

משנודע הדבר למנדלסון, כאב לו מאוד, הרי כל הסיבה שהפנה את החוקרים לגר"א, היתה כי היה בטוח שהוא לא יידע את פשר הדבר וכך יגרום לו לבוז וקלון, אך במקום זאת גרם לו כעת לכבוד גדול. מיד הפגין מנדלסון את דעותיו הכוזבות. הוא כתב לגר"א להכחיש את נס

קריעת ים סוף, בטענה שהמטה של משה רבינו היה עשוי מאבן סנפירינון, והוא שבקע את הים באופן טבעי ולא היה שם נס כלל. הגר"א שלח לו בתגובה: "אפיקורוס שכמותך, בתורה הקדושה נאמר 'הרים את מטך' – כלומר סלקהו והבדל ממנו, ואז 'ונטה את ידך על הים ובקעהו', שנס קריעת ים סוף נעשה בידו של משה בלא המטה". (להתעדן באהבתך)

וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֶזָה כָּל הַלַּיְלָה וַיִּשָּׂם אֶת הַיָּם לְחֶרְבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם, וַיָּבֵאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חֲמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם (שמות יד, כא-כב) - כאשר נבקע ים סוף כל מימות שבעולם נבקעו עמו, כל המים שבאגמים ובנהרות, בכוסות השתייה, באמבטיה ובכל מקום, כולם נבקעו לשניים כדי לפרסם את הנס הגדול שנעשה לעם ישראל ולכן נאמר "ויבקעו המים" ולא "ויבקע הים").

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֲמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם (שם יד, כט) - יש כאן כביכול סתירה בין שני הפסוקים, פעם ב"בתוך הים ביבשה" (יד, כב), ופעם "ביבשה בתוך הים" (יד, כט). הגר"א כתב ליישב שהיו בעם ישראל שתי קבוצות: אותם שהיו מאמינים גמורים ובעלי ביטחון, שנכנסו לים בטרם שנקרע, והיתה גם קבוצה של מאמינים פחות שנכנסו לים רק אחרי שנקרע.

על אותם שנכנסו לים לפני שנקרע ראוי לומר: וַיָּבֵאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה, שרק אחרי שנכנסו לים והגיעו מים עד נפש, רק אז נקרע הים והיו ביבשה, ומשום שהיה שינוי במצב מיבשה לים ושוב ליבשה שייך לומר על זה לשון ביאה. על אותם שנכנסו לאחר שנקרע הים ונראתה היבשה ראוי לומר: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם, שהם נכנסו ליבשה מוקפת בים, ומכיוון שלא היה אצלם שינוי שהלכו מיבשה ליבשה, לכן נאמר בלשון הליכה.

• אמרו חז"ל: עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים (אבות ה, ד). ר' עובדיה מברטנורא פירט את עשרת הנסים הללו:

א. שנבקעו המים.

ב. שנעשה הים כמין אהל, ונכנסו ישראל לתוכו, דכתיב "נקבת במטיו ראש פרזו" (חבקוק ג).

ג. שנעשה קרקעית הים יבש ולא חמר וטיט, דכתיב "ובני ישראל הלכו ביבשה" (שמות יד).

ד. קרקעית הים שדרכו בו המצריים, שהיו רודפים אחרי ישראל, נתלחלח ונעשה חמר וטיט, דכתיב "חמר מים רבים" (חבקוק ג).

ה. שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו חתיכה אחת אלא חתיכות קטנות כעין לבנים ואבני הבנין מסודרים זה אצל זה, כדכתיב "ואתה פוררת בעוזך ים" (תהלים עד), שנעשה כעין פרורים.

ו. שנתקשו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים, כדכתיב: "שברת ראשי תנינים" (שם).

ז. שנגזר הים לייב גזרים, כדי שיעברו כל שבט ושבט בדרך אחד לבדו, והינו דכתיב "לגוזר ים סוף לגזרים" (תהלים קלו).

ח. שקפאו המים כספיר ושקם וזכוכית, כדי שיראו השבטים אלו את אלו, שעמוד האש היה מאיר להם, וזה שנאמר "חשכת מים עבי שחקים" (שם, יח), כלומר, קבוץ המים היה כעבי שחקים "כעצם השמים לטוהר".

ט. שהיו יוצאים ממנו מים מתוקים שהיו שותים אותם, וזה שאמר "נוזלים".

י. שלאחר ששתו מהם מה שרצו, הנותרים מהם היו נקפאים ונעשו ערמות, דכתיב "נערמו מים נצבו כמו נד נוזלים" (שמות טו)..

וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פְּרָעָה וְרָכְבוּ וּפְרָשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם (שמות יד, כג) - דבר זה קשה מאוד להבין - לאחר שפרעה ועמו ראו את כל הנסים שעשה ה' לעם ישראל במצרים, ולאחר שראו שה' קרע להם את הים, כיצד העזו להיכנס לשם ולהמשיך לרדוף אחרי בני ישראל?

בזוהר הקדוש תירצו שה' הכביד את לבם ולכן חשבו שכל מה שקרה להם היה מקרה. פרעה רואה את הים נבקע, לרגע הוא היה בהלם,

הוא הוציא את המימייה המלכותית, ורצה לשתות מעט מים, אך המים שבמימייה נבקעו, חצייים נשפכו על לחיו הימנית וחצייים על לחיו השמאלית, ואילו לפה של פרעה לא נכנס כלום. באמצעות כישופים פרעה יכול היה לראות מה קורה כעת ברחבי העולם, והוא ראה שבכל מקום שיש בו מים, מתרחשת תופעת טבע מוזרה: המים נחלקים לשניים. פרעה חשב בלבו: "כנראה שאחת לכמה שנים כתוצאה מגאות ושפל, שקע ברומטרי ורוחות עזות, הים נבקע ומתגלה היבשה. א"כ אין מה להתרגש, אם בני ישראל יכולים לנצל תופעת טבע נדירה זו כדי לברוח מאתנו, אנו יכולים לנצל את אותה תופעת טבע כדי לרדוף אחריהם". לכן בפקודת פרעה: "וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פִּרְעֹה רָכָבוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם". (ומתוק האור)

וַיִּסַּר אֶת אַפְּנוֹ מִרְכַּבְתּוֹ וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבְדָּת (שמות יד, כה) - בזמן שהמצריים רדפו אחרי בני ישראל בתוך הים, הם התנהלו בכבדות, הסוסים משכו את העגלות בתוך בוץ סמיך באיטיות מרובה ובתנאים קשים של חושך ורוח סערה. המצריים ניסו להאיץ בסוסים בלא הואיל. כאשר כל המצריים כבר היו עמוק בתוך הים, אז ה' הסיר גלגל אחד מתוך שניים שהיו במרכבה, עמוד האש הרתיח את האדמה מתחת לרגלי הסוסים, והם השתוללו. הרוכבים נטלטלו בעוצמה רבה ובנוסף "זכו" להרגיש את התענוג הגדול של שחין, טחורים, שברים פתוחים ועוד כל מיני מרעין בישין.

המצרי מחליט שאינו מסוגל יותר לסבול את הטלטולים הנוראים האלו ומנסה בשארית כוחותיו לרדת מהמרכבה, כל גופו שבור וכאוב. הוא קופץ בעדינות מהמרכבה, נעליו נמסות מהבוץ הרוותח ואז חוטף הוא כוויות ענקיות ועמוקות בכפות רגליו, ותוך כדי מה שנראה כריקוד "פולקה" סוער (כמו שרקד בזמן מכת כינים) הוא מנסה לחזור למרכבתו השבורה, אז הוא גם "זוכה" לשברים בעצמות שעדיין לא נשברו.

וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם (יד, כה) רבי שמחה בונם מפשיסחא כתב שבבת אחת ה' הסיר מהמצריים את כבדות הלב, אז נפתחו עיניהם ונוכחו לדעת ולהבין שכל מה

שהתרחש עד כה היה שרשרת של פלאות שנעשו בהשגחה פרטית כדי להעניש אותם ולהציל את עם ישראל. כאשר הבינו זאת, הם ניסו לברוח, אבל אז כבר היה מאוחר מדי. לפתע, בבת אחת, עם הטיית ידו של משה רבינו, נפלו חומות המים האדירות ושטפו בגלים סוערים בשצף קצף את המצריים המבוהלים. גם המצריים שהיו קרובים לשפת הים וניסו לברוח לחוף לא יכלו להימלט, הסוסים הכניסו אותם שוב לתוך הים בכח, וכל המצריים מתו מתוך ייסורים קשים ונוראיים אשר נמשכו זמן רב.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׁפַת הַיָּם (יד, ל) - עומדים בני ישראל על שפת הים, והנה גופות אדם, גויות סוסים, מרכבות ורכוש רב מתחילים להיפלט מן הים אל היבשה! הם ניגשים אל גופות המצריים, והנה - עוד רוח חיים באפם! את מיתתם לא סיימו המצריים בתוך הים אלא נפלטו אל היבשה כשהם מעולפים למחצה, כדי שתכסם בושה על מפלתם המוחצת. (עפ"י המכילתא)

היה האחד אומר לחבירו: הנה המצרי הרשע הזה שהשתעבד בי קשות, והנה הרשע הזה שנתן את בני בטיט! וכל אחד מישראל לקח את השוט שלו והיו מכים לנוגשים על פניהם, וחובטים בהם חבטות גדולות ונאמנות. (עפ"י ילקו"ש)

יחד עם המצריים נפלט אל החוף גם כל הרכוש הגדול שהביאו עימם, היה זה רכוש עצום מאוד. מאין היה למצרים רכוש זה? הרי בני ישראל לפני צאתם לקחו מהם את כל חפצי הערך שברשותם, והשאירו את מצרים מרוקנת מכל "כמצולה שאין בה דגים".

אלא שהרכוש שלקחו עימם בני ישראל היה מאת המון העם, אבל אוצרות המלוכה הרבים של המצריים עדיין נותרו. כזכור, לפני צאתם למרדף, פרעה פתח לפני המצריים את כל אוצרות המלוכה וחילק להם כדי להמריץ אותם לבוא למלחמה. הוא קישט את כל הסוסים באבנים טובות ומרגליות, ומילא את המרכבות בכסף ובזהב לרוב. כל אלו התלוו עם המצרים במרדפם, ועכשיו פלט הים את הכל (הרא"ס).

בזו בני ישראל את השלל הרב והתעשרו עושר רב, לקיים מה שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים (בראשית טו, יד):
 "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֶלְנִי, וְאַחֲרַי כֹּן יֵצְאוּ בְרַכְּשׁ גְּדוֹל".

ואמרו חז"ל: גדולה היתה ביזת הים - הרבה יותר מביזת מצרים, והדבר רמוז בפסוק (שיר השירים א, יא): "תֹּרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם נְקֻדּוֹת הַקֶּסֶף". ואמרו חז"ל: נקודות הכסף - זו ביזת מצרים, ותורי זהב - זוהי ביזת הים. ללמדנו שביזת הים היתה מול ביזת מצרים כ"תורי זהב" לעומת "נקודות כסף". (מכילתא בא פסחא יג)

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיֵּרָאוּ הָעַם אֶת ה' וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוּ (שמות יד, לא)

יש לדקדק מה ראו ישראל במצריים שמתו על שפת הים, שהביא אותם להאמין בה' יתברך יותר מכל הנסים שהתרחשו עד אז?

החפץ חיים זצ"ל כתב לבאר (על פי מה שפירש רש"י), שהמצריים בים דונו בשלושה סוגי מיתות:

א. ברשעים הגדולים נאמר: "ויאכלמו כקש", לומר שנתייסרו בייסורים קשים מחמת גלי הים, שנאבקו עמהם עד ששקעו.

ב. ברשעים בינוניים נאמר: "ירדו במצולת כמו אבן", שלא הרבו להתיישר, אלא השתלשלו לאט לאט כמו אבן, עד רדתם.

ג. בטובים שבהם נאמר: "צללו כעופרת במים אדירים", דהיינו שלא נתייסרו, אלא טבעו מיד בו במקום.

ולאחר מכן כשפלט הים את כולם, ובני ישראל הכירו את הרשעים לסוגיהם, דהיינו שהיו יודעים את מדת רשעותו של כל אחד מהם, על ידי זה השיגו את משפט הצדק בעונשם, לכך הגיעו לידי אמונה נוספת בה' ובמשה עבדו.

ויאמינו בה'

וַיֹּשַׁע ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שַׁפַּת הַיָּם, וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיֵּיבְאוּ הָעָם אֶת ה' וַיֹּאמְרוּ בִּיהוָה וּבַמֶּשֶׁה עַבְדּוֹ (יד, ל-לא)

היתכן שרק עכשיו, לאחר קריעת ים סוף, החלו בני ישראל להאמין בקב"ה? והרי גם במצרים הם זכו לראות נסים ונפלאות גדולים ועצומים כשה' היכה את המצריים, ועוד, הרי כבר בפרשת שמות נאמר: "וַיֹּאמְרוּ הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פָקַד ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ד, לא), ושם מדובר כאשר משה רבינו בא לראשונה בפני בני ישראל כשליח ה', עוד לפני האותות והמכות!

אפשר ליישב עפ"י דברי רבי ישראל מטשורטקוב זצ"ל, שבני ישראל בהיותם במצרים חשבו שהם כבר זכו לראות את כל יכולותיו של הקב"ה, וכעת הם בבחינת "יודעים" ולא רק "מאמינים". אולם כעת כשהגיעו לים סוף הם ראו את "היד הגדולה", שהיתה פי חמש לעומת ה"אצבע" שנאמרה במכות מצרים. אז הבינו בני ישראל שהם עדיין רחוקים מהידיעה האמיתית אודות כוחו ויכולתו של הקב"ה, ומצויים הם אך ורק בדרגה של אמונה...

אלא שלפי זה יש לשאול, הרי "אמונה" מתייחסת לדבר שאינו ברור ומוחלט, לדוגמה, אם החזאי אומר שמחר ירד גשם, אז אני רק "מאמין" שמחר ירד גשם, אבל עדיין איני יודע זאת בוודאות. ידיעה הינה דבר ברור ומוחלט בלי עוררין. אם אפתח את החלון, ואראה עננים אפורים בשמים, אשמע את הרעמים, אראה את הגשם יורד, וכשאוציא את ידי מהחלון היא תירטב מטיפות הגשם - אז אדע בוודאות שירד גשם.

עצם הכרת מציאות בורא העולם היא לכאורה בגדר של "אמונה", אלא שנאמר על זה בתורה: **"וַיִּדְעֶתָ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל לְבַבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמֶּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד"** (דברים ד, ט). וכתב הרמב"ם (בתחילת ספר המדע): **"יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא וכו'".**

לפי זה משמע, שהאמונה בבורא העולם אינה צריכה להיות בגדר של אמונה בלבד, אלא בגדר של ידיעה ממש. עולמנו מכיל אין-ספור

יצורים חיים מתוכננים להפליא, המכירים ומפרנסים זה את זה, שכל אחד מהם מורכב מתאים חיים זעירים. כל תא מורכב מאטומים וכל אטום מכיל אנרגיה עצומה שיכולה להרוס עיר שלמה. לא יתכן שעולם זה שהוא מתוכנן, עם תנאים מדויקים ליצירת חיים, נוצר "במקרה". כלומר - תכנון מעיד על מתכנן, וא"כ חייב להיות בורא לעולם.

ועל פי זה תתעצם הקושיה - כיצד אחרי כל מה שראו, הגיעו בני ישראל רק לדרגת "אמונה", ולא לדרגת ידיעה?

לכן נראה לי לומר בס"ד לומר, שלגבי הכרת הבורא, ברור שדבר זה היה אצלם בגדר של ידיעה מוחלטת! שהרי אמרו חז"ל "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה הנביא יחזקאל בן בוזי" (מכילתא). וא"כ מה שהיה אצלם בגדר "אמונה" בלבד, צריך לומר שהיה זה לעניין "השגחה פרטית" - שהקב"ה משגיח עליהם ומפרנס אותם ודואג להם בכל רגע ורגע, בזה היה להם חסרון, שהיה זה בגדר של אמונה בלבד ולא בגדר ידיעה. וכן מצינו שאמרו בסוף פרשתנו: "הַיֵּשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין" (וי, ז), וכן אמרו חז"ל (אבות ה, ד): "עשרה נסיונות ניסו אבותינו לקב"ה במדבר", לראות אם הוא אכן משגיח עליהם ודואג להם. וא"כ בזה הם עדיין לא הגיעו לדרגה הנעלה של "ידיעה".

קשה כקריעת ים סוף

נאמר בגמרא (פסחים קיח.): "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף". וכן נאמר (סנהדרין כב.): "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף".

ולכאורה קשה, האם לקב"ה שהוא כל יכול היה קשה לבקוע את ים סוף? וודאי שלא! כמו כן, זה פשוט שלקב"ה לא קשה לפרנס את הבריות ולזווג זיווגים, א"כ יש להבין מה כוונת הביטוי "קשה כקריעת ים סוף"?

התשובה היא, שבאמת מצד הבורא יתברך לא היה שום קושי בקריעת ים סוף (שעשה תנאי עם הים מששת ימי בראשית שיקרע בשביל עם ישראל), וגם לא קשה לו לפרנס את האדם (שהרי בראש השנה נקצבים מזונותיו של האדם, ובטרם נולד האדם כבר נגזר עליו אם יהיה עשיר או עני), וגם לא

קשה לו לזווג זיווגים (שהרי ארבעים יום קודם יצירת הוולד מכריזין בת פלוני לפלוני). אלא כל הקושי הוא רק על האדם עצמו!

כאשר עמדו בני ישראל על שפת הים, ופחדו מהמצריים הרודפים אחריהם, וצעקו אל משה רבינו וטענו: "הַמְבִּילֵי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר, מֵה זֹאת עֲשִׂיתָ לָנוּ...". הם עוררו על עצמם את המקטרגים שטענו שבני ישראל אינם ראויים שיקרע להם הים, לפי שהללו (המצריים) עובדי עבודה זרה, והללו (בניי) עובדי ע"ז, נמצא שבני ישראל בעצמם הפכו את קריעת ים סוף לדבר קשה.

והוא הדין גם בכל הנוגע למזונות ופרנסה, שהאדם חי במחשבה מוטעית של "כִּחֵי וְעַצְמִי יְדִי עֲשֶׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה", גורם לעצמו קטרוג, ומזונותיו מגיעים אליו בטורח ובקושי. וכן גם לעניין הזיווג, אם האדם אינו סומך על הקב"ה שיסדר לו את הזיווג המתאים לו ביותר בעתו ובזמנו, אלא תולה בעצמו, וטורח ומשתדל מעבר למה שצריך, גורם לעיכוב בזיווגו, וגם יכול "לזכות" לאשה רעה שאינה משורש נשמתו. וכן דרשו: "וּמִוֹצֵא אֲנִי מֵרַמְנוֹת אֶת הָאִשָּׁה" (קהלת ז, כ), אם הוא בגדר של "מוצא אני" - שסומך רק על עצמו ולא על הקב"ה - יזכה ל"מר ממוות", אך אם תולה בקב"ה, ומשליך עליו יתבו, עליו נאמר: "מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב וַיִּפְקֶר רְצוֹן מֵה" (משלי יח, כב).

לסיכום: אם האדם בוטח בעצמו ולא בקב"ה, אזי הוא מושך עליו דינים וקטרוגים, וגורם לעצמו קשיים מרובים. אך אם הוא בוטח בקב"ה שיסדר לו את כל העניינים על הצד הטוב ביותר, הוא מושך על עצמו חסדים, והכל אצלו יתנהל על מי מנוחות, מתוך נחת ושלוה.

שירת הים

**אִזְ יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַה' וַיֹּאמְרוּ לְאָמֹר
אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאֵה גָאֵה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם (שמות טו, א)**

בילקוט שמעוני נאמר שבבוקרו של יום שביעי של פסח, לאחר שחזו ישראל בעיניהם בידו הגדולה והחזקה של הקב"ה, נכנסה בלבם יראת הרוממות והאמונה השלימה. אמרו: עשית לנו את כל הניסים האלו, אף אנו לא נהיה כפויי טובה. ומה יש לנו לומר, שירות ותשבחות לה' יתברך!

בני ישראל עמדו בסכנת חיים והיו אובדי עצות. המצריים רודפים אחריהם ומבקשים להחזירם לעבדות ושיעבוד, לחומר וללבנים. האמנם חזון הגאולה יתפוגג, והכל היה לשווא? לפתע הים נבקע לפניו בנס, בני ישראל עברו ביבשה בתוך הים, לאחר מכן המצריים נכנסו גם הם כדי לרדוף אחרי עם ישראל, אך חומות המים התמוטטו עליהם, 'סוס ורכבו רמה בים... וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים'.

האיום הוסר, הפחד נמוג, הנס היה מרעיש, הכרת הטוב פעמה בלבבות, ובני ישראל פצו את פיהם בשירה אדירה, 'שירה חדשה שיבחו גאולים' שיצאו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה ופצחו כולם בשירה אדירה, שנאמר: 'אז ישיר משה ובני ישראל'.

היתה זו שעה של ריכוז כל המאמצים וכל ההשגות הרוחניות, שעה של התעלות, שעה בה התלהטו כל התשוקות והגעגועים שבלבותיהם שרחשו עוד מעת ירידתם לשעבוד מצרים. בקריעת ים סוף זכו בני ישראל לגילוי השכינה, הם הצביעו באצבע ואמרו: 'זה אלי ואנוהו' (טו, ב). בני ישראל מגיעים לנקודת השיא בהשראות השמימיות הנפלאות שהיו להם עד כה וזוכים לומר שירה על הים בזכות האמונה, כמו שכתוב: "ויאמן העם".

עם שלם, מיליוני בני אדם פוצחים בשירת הודיה, ואומרים אותן מלים ומנגנים באותו מקצב בהרמוניה נפלאה. זה נקרא השראת שכינה. כמה היה כדאי להם לחכות ולזכות בשכר סבלנותם.

אמר רבי סימון: לא כל מי שירצה לומר שירה אומר שירה. אלא כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה בידוע שמוחלין לו על כל עוונותיו ונעשה בריה חדשה. ישראל כשנעשה להם נס ואמרו שירה נמחלו להם עוונותיהם, שנאמר: 'ויסע משה את ישראל' (טו, כב), שהסיעם מעוונותיהם. וכן אתה מוצא בדבורה וברק שנעשה להם נס ואמרו שירה (ילקו"ש שופטים ס').

הקץ לסבל

הקב"ה נתן לפרעה להתעלל בנו כפי שאמר לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים: "יָדַע תִּדַע פִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדִּים וְעָנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה". אבל כאשר מגיע הזמן הוא מקיים גם את החלק השני: "וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרָי כִּן יַצְאוּ בְּרַכְשׁ גְּדוֹל".

דבר זה בא ללמדנו שיש דין ויש דיין וגם לסבל יש קץ, לכל מכה, לכל עינוי יש את הזמן שנגזר עליהם לייסר את האדם וברגע שמגיע הזמן הקב"ה לא מסלקם מעליו מיד.

אנו עם ישראל סובלים במשך אלפיים שנות גלות מכל מיני גויים ששונאים אותנו ומתעללים בנו, אך אנו גם מאמינים שבסופו של דבר יגיע הקץ לסבלנו והשליח שעושה זאת ברשותו יתן על כך את הדין, לקב"ה דרכים משלו להושיענו.

משל נפלא על כך הביא ה"בן איש חי" זצ"ל:

יהודי שנקלע לבעיות קשות בפרנסה, נאלץ לנדוד במשך תקופה ארוכה בנכר, ולעבוד שם עבודות קשות ומפרכות, על מנת שיוכל לחסוך ולצבור סכום כסף שישמש לכלכלת אנשי ביתו.

ראה ה' בעינו ונתן חינו בעינו של בעל מאפייה, ולאחר שלמד את המקצוע החל לעבוד במרץ רב. בעל הבית חיבבו מאוד, נתן לו לאכול מפתו והתיר לו ללון בתוך המאפייה, כך שלא הוצרך לשלם דמי אש"ל.

לאחר כמה שנים הצליחה משימתו בידו והוא עבר סכום כסף גדול והתכונן לשוב לביתו. בימים ההם היו הולכי הדרכים חשופים לסכנות רבות משודדים שהתנפלו עליהם ושדדו מהם את כל כספם ורכושם, ומי שהעז להתנגד להם – רצחוהו נפש.

גם היהודי שלנו, שכרך את צרור כספו בבגדיו, נתקל בדרכו בשודד שהיה חמוש בכלי נשק, והוציא ממנו באיומים את כל כספו. החל היהודי לבכות בכי תמרורים ונסה לעורר את רחמיו של השודד, וסיפר לו שעזב

את ביתו כדי להביא פרנסה, ואת הכסף הזה ששדד זה עתה, השיג אחרי עבודה מאומצת שנמשכה זמן רב, "אולם כיון שידעתי שאין כל סכוי שתשיב לי את הכסף, אני רוצה לבקש ממך דבר מה".

השוודד גילה נכונות לשמוע את הבקשה, ואז פנה אליו הנשדד ואמר לו: "הבעיה שלי תתעורר כאשר אגיע לביתי ואשתי תראה שאין בידי מאומה. אז היא עלולה לחשוב ששיקרתי לה ובמשך כל התקופה הארוכה ששהיתי מחוץ לבית לא עסקתי בעבודה, אלא בזבזתי זמני לריק או שלחלופין בזבזתי את כל הכסף... גם כאשר אתאר בפניה מה קרה עמדי בדרך, ואספר לה על השודד שגזל ממני את כל כספי, היא עלולה שלא להאמין לי..."

"נו, אז מה אתה רוצה ממני?", התפלא השודד.

"יש לי ממך בקשה קטנה מאוד. כדי לשכנע את אשתי שאכן תפסני שודד בדרך, אני אוריד את המעיל שלי ואתלה אותו על עץ, ואתה תירה בו כמה יריות כדי שבבואי הביתה ישמשו אותי החורים של היריות כעדות על השודד שנקלע בדרכי".

לא היתה לשודד כל סיבה שלא להסכים לבקשתו של היהודי, והוא ביצע את הדבר, ועל ידי היריות נפערו כמה חורים במעיל.

השודד חשב להמשיך בדרכו עם הכסף ששדד, אבל היהודי פונה אליו שוב ומבקש שיירה גם בכובעו, "כדי שתהיה התמונה מושלמת..." השודד הסכים גם לכך, וירה ירייה בכובע. היהודי הופך את הכובע לצדו השני, ומבקש שיירה גם בצד זה.

השודד לוחץ על ההדק, ואז מתברר לו שהכדורים אולו...

מיותר לעין שלרגע זה המתן היהודי הפקח שלנו... שהתנפל עכשו על השודד, הפילו ארצה ולאחר מאבק קצר הכריעו והצליח להוציא ממנו את כל כספו.

על פי סיפור זה פירש ה"בן איש חי" מדוע עורר ה' יתברך את פרעה לרדוף שוב אחרי בני ישראל, לאחר שכבר יצאו ממצרים, והיו בדרכם לים סוף. שהרי אף על פי שהמצריים העבידו במשך שנים רבות את בני ישראל ועשו זאת כשודדים גמורים, וגזלו מהם את חרותם וכל ממונם, אבל ביציאת מצרים הצטברו בחשבונו של פרעה כמה "מצוות", כמו עצם ההוצאה של בני ישראל, וגם ה"ליווי" שהעניק להם, ועם ה"נשק" הזה שהיה בידיו היה קשה להכריעו.

מה עשה הקב"ה? עודדו לצאת ולרדוף שוב אחרי בני ישראל, ובגלל המעשים הללו יגמר כל ה"נשק" שברשותו ויוכלו להאבידו מן העולם.

יש ברעיון זה הטמון בדבריו של ה"בן איש חי" לעודד ולחזק ברכים כושלות. ידעו כל הסובלים והמתמרמרים למול היורד לחיינו, הננו נדרשים לגלות רק מעט סבלנות! להמתין עד שהנשק יגמר לו, ואז לא תהיה לו כבר כל שליטה עלינו ונוכל אנחנו להתנפל עליו ולהכריעו.

וכך גם באשר לכל המסיתים והמקטרגים נגד התורה והמצוות. מי שיחדיר אל לבו את הידיעה ש"הנשק שלהם יגמר אי פעם", ואז הם יהפכו לכלי שבור, שאין בו מאומה, לא יתרגש יתר על המדה מדברי הנאצה שמשמיעים שונאי ישראל.

וכך גם בכל מה שנוגע לצרות וליסורים הבאים על האדם שגם הם נובעים מכוחו של הרע בעולם. התחמושת של הרע תיכלה בסופו של דבר, ותתבער מן העולם, ואז יהיה סוף וקץ לכל צרותינו, ותגיע העת לפדיון נפשנו, ועוד נצא ברכוש גדול. (אור דניאל)

שביבים

● בסידור ר"י קאפיל מובא שבדיקת חמץ לאור הנר, היא על דרך מאמר הכתוב "כי נר מצוה ותורה אור", שבכח התורה והמצוות בודקין את החמץ. והיינו שהעצה לדעת מהו הרע הטמון בתוכנו, הוא כמו שכתוב בזוהר הקדוש על הפסוק "או הודע אליו חטאתנו", שהתורה היא שמודיעה לו על כך. והיינו שעל ידי שלומד תורה, כח התורה מודיע לו שאיננו מתנהג כראוי. וזהו פירוש "לאור הנר" - אור תורה ונר מצוה, שכוח התורה והמצוות מאירים ליהודי לדעת היכן הוא החמץ שבקרבו שיוכל לבערו. הן החמץ הנראה לעין והן החמץ הבלתי נראה שאינו יודע ממנו בכלל. ועד מקום שידו מגעת חייב לבדוק ולחפש, והיינו שאם מחפש מהו הרע שבקרבו עד מקום שידו מגעת ועושה מה שיכול, משמים יסיעוהו לעוקרו לגמרי.

● הטעם בכל זה שצריך להרחיק כל כך את החמץ על כל החומרות שמצינו בזה, כי יציאת מצרים עניינה שיצאו ישראל מתחת ידי כוחות הקליפה, על כן יש בחג הקדוש הזה את ענייני בדיקת חמץ וביעורו וביטולו, שישתחרר מכל העניינים שהוא משועבד להם ומשוקע בהם שיהא בעיניו כדבר שאין בו צורך. וכמו שמפרש הרמב"ם את מצות השבתת החמץ, וזה לשונו: "ומה היא השבתה זו האמורה בתורה, שיבטל החמץ בלבו ויחשוב אותו כעפר וכו', ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כדבר שאין בו צורך כלל".

החג הקדוש הזה הוא זמן חרותנו, חרות מן היצר הרע והתאוות, ומן השמים מסיעים ליהודי להחלץ מגלות מצרים וממ"ט שערי טומאה שהוא משוקע בהם בבחינת יציאת מצרים. וזהו התפקיד בחג הפסח שהוא זמן גאולת הנפש וגאולת הנשמה, זמן המסוגל ליהודי להיות כברייה חדשה ולהתנער מהמשהו חמץ שמחמתו הוא משוקע במ"ט שערי טומאה (למען תספר).

● בין חסידיו של הרה"ק רבי שניאור זלמן בעל התניא זיע"א, היו שלושה רופאים, אשר מלבד חסידותם המופלגת ידעו גם פרק בהלכות רפואה, ומכך היו מתפרנסים. אחד מהם היה ר' אברהם דוקטור שהתגורר בריגא. מדי שנה לאחר חג הפסח היה בעל התניא שולח לו את השיריים של המצה השלישית מליל הסדר, לכך היה אף

מצרף את השיריים של הכרפס והמרור. ר' אברהם הרופא ידע כי אין זה לאכילה אלא היה שוחק אותם ומשתמש בהם כאבקות מרפא לחולים השונים.

באחת השנים הוזמן ר' אברהם הרופא למיטתו של איש נכבד, הלה היה ידוע בעושרו ובמעמדו. כשהגיע הרופא החסיד למיטתו, מצא שם את גדולי הרופאים שהובאו מהערים הגדולות. הללו עמדו סביב מיטתו מיואשים, חלקם כבר אספו את כליהם באומרם כי זמנו של החולה קצוב, חלק מהרופאים הביט בזלזול ברופא העבדקן שהחל לבדוק את החולה מראש ועד כף רגל. עד מהרה מצא ר' אברהם כי מצבו של החולה קשה ביותר, לבו וריאותיו כבר כמעט פסקו מלתפקד ושעותיו היו ספורות.

ר' אברהם הרופא הבין כי בשעה זו אין זה הזמן לתת תרופה רגילה, הוא פתח איפה את תיקו, הוציא את אבקת המרפא שלו, זו שנטחנה מהמצה של הרבי, מזג עמה מעט מים, והחל להשקות את החולה. חלק מהרופאים שנוכחו במקום פרצו בצחוק רועם. קודם שחזר לביתו, השאיר ר' אברהם הרופא בקבוק עם מי התרופה, והורה להשקות את החולה בתרופה זו פעמים אחדות ביום.

לא חלפו ימים רבים, והחולה קם על רגליו באופן של פלא ונס. שמע הדבר יצא למרחקים, והגיע אף לאוזניהם של הרופאים הבכירים שפקדו את מיטתו באותה שעה. אחד הרופאים הטריח עצמו לביתו של החסיד הרופא, והתעניין לפשר שיקוי הפלאים שהשקה בו את החולה, "הן ריאותיו ולבו כבר היו במצב קשה וחסר תקוה, כיצד הצלחת להחזיר אותו לחיים?", תמה הרופא. חייך ר' אברהם הרופא חיוך של טוב לב, וכשהבין כי הרופא אכן רציני ואפשר להפקיד בידו את סודו, סיפר לו את סוד התרופה.

שנים מספר לאחר מכן כאשר בעל התניא שהה במאסר לאחר ההלשנה הנוראה כנגדו, שלחו מפטרבורג את מסמכי המאסר לצנזור שישב בריגא באותה עת, כשנודע הדבר לרופא הבכיר, מיהר להעיד על הרב כי איש כשר וצדיק הוא, עדותו אכן עשתה רושם טוב ונתנה משקל לקראת הכרעת הדין. (סיפורי צדיקים)

● חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים - מובא בגמרא (ברכות יב:) אמרו לו, לא שתיעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא הגאולה עיקר ויציאת מצרים טפילה לה.

נראה להמתיק הדבר במשל: עני אחד חלה חולי האי צטומכא שלא היתה לו שום תיאבון וחשק לאכול, עד שחמל עליו רופא אחד וריפא אותו בחינם, עד שחזר לבריאותו ולאיתנו, להיות מתאוה לכל מאכל אשר יאכל. אמנם ע"י שהיה עני ביותר היה מתאוה, ואין לו במה למלאות תאוותו ולשבור רעבונו, משום כך כשהיה פוגש באותו הרופא, הגם שהיה חייב ליתן לו תשואת חן על שריפא אותו, אך לבו בל עמו מרוב רעבונו אשר הוא סובל. לימים נתעשר אותו העני וזכה להתענג על רוב טוב, ואז הכיר טובת הרופא למפרע, ומיד הלך לביתו ונתן לו הודאה גדולה וברכה כפולה על רפואתו בפה מלא בלב ונפש חפצה, ואמר לו: "דע לך אדוני הרופא, כל הימים שהייתי שקוע בעוניי לא הרגשתי באמת את הטובה הגדולה שעשית לי, אך עתה שזכיתי לעושר, אני מכיר טובתך כי לולא רפואתך כבר הייתי מת ולא הייתי זוכה לעושר ונחת רוח כמוני היום".

הנמשל: כך בני ישראל, כל זמן גלותנו שאנו סובלים חיי צער ועניות, היה קשה לנו לספר הניסים של יציאת מצרים בלב שמח, ולהרגיש הגאולה באמת וקיימנו הסיפור בדרך חוק וגזירת מלך, ולכך תיקנו בנוסח ההגדה "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", שאמר לשון חיוב כי הוא גזירת המלך בדרך חוק, שהרי מה בצע לנו בנס העבר מאחר שנשארנו לחיי צער, אמנם כשנוכה בגאולה האחרונה לחיי עונג עד נצח, אז נכיר ונרגיש טובתו וחסדו למפרע על כל הניסים שפעל עמנו, בין במה שהוציאנו ממצרים ובין בשאר ניסים שעשה ועושה עמנו, שע"י זה נשארנו בחיים וקרבתנו לעבודתו ית"ש, וזכינו בזה להתענג על רב טוב עד עולמי עולמים. ובזה מבואר המאמר שאמרו במסכת ברכות (ג.) שתהיה גאולה אחרונה עיקר ויציאת מצרים טפילה לה, ר"ל שע"י גאולה האחרונה נכיר יותר בניסים של יציאת מצרים. (המגיד מווילקומיר זיע"א)

● פעם שאלו את הרה"ק רבי פינחס בעל ההפלאה זיע"א, למה שואלים מה נשתנה דוקא בפסח, ולא בסוכות שבו עושים מעשה שינוי רב ויוצאים מדירת קבע לסוכה ארעי? ענה ואמר: בפסח כאשר

יהודי דווי ונרדף, מסב לפתע דרך חירות ושולחנו ערוך בכלים נאים מעשה שררה, תמהים ושואלים "מה נשתנה". אבל בסוכות, שהוא יוצא מביתו לסוכה רעועה, הרי זה מעשה של שגרה בגלות המר, ואין כל מקום לתמיהה.

● שאלו את הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל, אנו עורכים "יסדר" בליל פסח, שמים על השולחן מרור לזכר השעבוד, למה לא נשים גם כסף זכר לביזות מצרים, השיב רבי מאיר: בצדק שמים מרור ולא כסף, שכן מהמרור נשאר לנו גם כיום זכר, מר לנו, אבל מהכסף של ביזות הים לא נשאר לנו כל זכר.

● "ויתנהגו הוא ואשתו כמלך וכמלכה, ובני ביתו כבני מלכים, ויכינו כלי כסף וכלי זהב ובגדי משי ורקמה מכל מה שחננס ה' יתברך. והכל יכינו כדי להראות לכל שמחת לבם בחסדו של מקום.

וקדושת הלילה הזה וכל הדינים הנוהגים היא קדושה רבה במאוד, כי אז בחר בנו ה' יתברך מכל העמים וקדשנו במצוותיו. על כן ראוי לאדם להיותו נזהר שלא ידבר בלילה זה שום שיחה משיחת חולין, ויזהיר בני ביתו על זה, ולא יהיו נפרדים מדבקות ה' יתברך רגע כמימרא, רק יתעסקו הכל במצוות הלילה הזה בסיפורי ניסי מצרים ולפרסמם לבני ביתו... ואם ירצה להאריך יותר בחוקיו ומשפטיו מה טוב ומה נעים, וכל המרבה הרי זה משובח" (ספר שלי"ה - מסכת פסחים)

● ליל הסדר בא לרמז לנו, כשם שהטבע מתנהל לפי סדר קבוע, כך כל הניסים שארעו מיציאת מצרים ועד היום, אין בהם חלילה שום דבר מקרי, אלא הכל מתרחש לפי סדר מסוים, ואף על פי שלא תמיד מבינים אנו את הסדר הזה (בשם מהר"ל).

● מובא בספר "תפארת שלמה" על הפסוק "ליל שימורים הוא לה" (שמות יב, מב) - דהיינו, הלילה הזה יש בו כח לתת שמירה על כל הלילות של כל השנה. לכן נאמר "ליל שמורים" בלשון רבים, להורות לנו דזו הסגולה לשמירה לאו דווקא על ליל פסח אלא גם על כל הלילות של השנה כולה.

● בספר "עוללות אפרים" כותב המחבר, שכדאי להתבונן בדברים הסותרים שאנחנו עושים בלילה הזה. מצד אחד אנו עושים דברים

הרומזים לשיעבוד, שהם אכילת מצה ומרור. ומצד שני אנו עושים דברים הרומזים לחירות, כאשר אנו מטבילין שתי פעמים ויושבים כולנו מסובין. זאת כדי להורות לנו שתמיד צריך לזכור שני הדברים ועל ידי זה נתנהג בהכנעה וענווה, שזו כל התכלית בלילה הזה לתת לנו תזכורת איך אנחנו צריכים להתנהג במשך כל השנה.

● מצינו ברבותינו ז"ל, שליל הפסח נקרא "ליל הסדר". וכתב חדושי הרי"ם, שבא הקב"ה ללמדנו על הניסים והנפלאות המתרחשים מהשמים שגם להם יש סדר, וכמו שסדר הנהגת הטבע מתנהל לפי סדר קבוע כך גם הניסים העל טבעיים מתנהלים בסדר קבוע.

● אמר הרב יצחק נבון יצ"ו, שהסיבה שנקרא הלילה הזה "ליל הסדר" היא לפי שיש לנו ארבעה חלקים בתורתנו הקדושה שהם פשט, רמז, דרש, סוד, ובלילה הזה אין לנו את הבחינה של פשט אלא רק הבחינות של סדר - סוד, דרש, רמז, כי הכל היה מתנהל בדרך ניסים ונפלאות, שאי אפשר לפרשם בדרך הפשט. (אור דניאל)

● בספר "בית אהרן" כתב בשם אביו רבי אשר, שלכך נקרא הלילה הזה "ליל הסדר", לפי שהוא עושה סדר לכל השנה. ולכן החלש יאמר גיבור אני לעשות הלילה הזה בשמחה ובהתלהבות כתיקונו, שעל ידי זה יהא לו כל סדר ומהלך השנה כמו שצריך, משום דסוד ההצלחה במשך כל השנה מתנהל לפי מה שהשקיע לנהל את סדר ליל הפסח כתיקונו. וגדולה מזו כתב, כי מי שאינו מהרהר בתשובה שלימה בלילה הזה, הוא מבחינת אותם שמתו בשלושת ימי האפילה!

● "הלילה הזה הוא סדר על כל השנה, ובלילה הזה תלוי התנהגותו ודיבורו ומעשיו של האיש הישראלי לכל השנה. ואם בלילה הזה הוא משכיל בדעתו להתבונן שכדאי לו שיתנהג כראוי כי זה יגרום לו אחר כך שינוי לטובה על כל השנה כולה, נמצא שלילה זה הוא הגורם ומשליט סדר איך תיראה, בסייעתא דשמיא, כל השנה לכן שפיר נקרא ליל הסדר" (הרב אהרן טויסיג)

● "ליל פסח מסוגל להשתנות מזלו מרע ליפה, והיינו שבלילה הזה מסוגל להשתנות לחלוטין ולצאת לחירות מכל צריו, על דרך אמרם

ז"ל 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים'... " (ספר "נתיבות שלום")

● "בלילה זה אפשר לפעול דברים נפלאים עם כל בקשה, לפני מעריב, ובעת תפלת ערבית, ובהלל של מעריב, בכל 'מן המצר קראתי יה', ולאחר מכן בעת ההליכה אל הסדר, ובעת הסדר, בעת הסעודה, ההלל, ולאחר הסדר, בכל בקשה אפשר לפעול דברים נפלאים, שהרי בליל הסדר פתוחים כל השערים למעלה, וממילא כל קול שבר ישראל זוכה לשלוח למעלה בלילה זה, הרי זה רכוש עצום ונפלא שזוכים לרכוש על כל השנה הבאה" (שיחות התחזקות)

קדש - קדושה ופרישות, להיות פרוש מהחטאים.

ורחץ - הפרש גם אחרים מחטאים.

פרפס - ינהג בענווה ובנמיכות כירק הנמוך באדמה.

יחץ - חצות לילה - יבכה על חרבן בית המקדש.

מגיד - יהא מגיד בתורה תמיד.

רחצה - ירחץ עצמו תדיר מעוונותיו - חשבון הנפש.

מוציא - יוציא מהטומאה את אשר בלעה מהקדושה.

מצה - לחם עוני - יצמצם באכילתו ואל ירבה בתענוגים.

מרור - ימרר תמיד על חטאיו.

מרוך - יכרוך עצמו בתורה ומצוות ויחבר בהם יום ולילה.

שלחן - יחזיק על שולחנו תלמידי חכמים לתמוך בהם.

עורף - יתן ערך סעודתו לעניים.

צפון - יצפין מעשיו הטובים וינהג בצנעא.

ברך - יקפיד בברכותיו ומצוותיו להעלותם ולתקן שורשם העליון.

הלל - יקבל כל מארעותיו בשמחה ובהלל.

נרצה - גם כאשר יכעיסוהו יהא נרצה מכל קפידא.

(מיוסד על דברי החיד"א מספרו "שמחת הרגל" לימוד ג' רמו שני)

● מסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל, ששנה אחת בערב חג הפסח לאחר חצות היום יצא לשוק, קרא לגוי אחד ואמר לו: "הרי לך קופיקא (מטבע), לך והבא לי מעט טבק תוצרת חוץ". אותו טבק היה אסור במסחר באותו מקום, אבל הגוי נטל את המטבע וכעבור כמה רגעים הביא לרב את הסחורה האסורה.

הודה לו הרבי והמשיך בדרכו ליהודי אחד ואמר לו: "הרי לך קופיקא, לך והבא לי ככר לחם מביתו של איזה יהודי". נחרד היהודי ושאלו: "רבי, הרי ערב פסח היום, ואין למצוא חמץ כל שהוא אצל אף אחד מהיהודים!".

נשא הרבי את עיניו לשמים ואמר: "רבונו של עולם, מי כעמד ישראל! הדוכס אסר על המסחר בטבק סך הכל לפני ימים אחדים, והעמיד אלפי שוטרים ופקחים, והזהיר בכמה קנסות ועונשים, ועם כל זאת בני המדינה מבריחים בסתר כמויות מהסחורה האסורה. ואילו אתה, רבונו של עולם, כתבת בתורתך לפני אלפי שנים ארבע מלים: "לא יראה לך חמץ", ולא הצבת שום שוטר או פקח, ובכל זאת אין להשיג בבתי ישראל כל שהוא של חמץ! מי כעמד ישראל!".

● פעם אחת בעיצומם של הנקיונות לפסח, ביקש רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א ממשמשו לבוא עמו לבית הכנסת עם מחזור של ראש השנה. השמש, שלא הבין מה למחזור של ראש השנה ולערב פסח, לא שאל שאלות וידע שעל רבו נאמר: "סוד ה' ליראיו".

כשהגיעו לבית הכנסת, רבי לוי יצחק התעטף בטליתו, והשמש סגר את החלונות כדי שהרעש של סילונו המים והמולת השטיפות ונקיונות לא יפריעו לתפילתו של הרבי. אולם רבי לוי יצחק ציווה עליו לפתח את החלונות ואמר: "לקולות אלו אני צריך!", ופתחו יחד באמירת "יהי רצון" של תקיעת שופר. שם כתוב "יהי רצון, שיעלו לפניך הקולות היוצאים מן השופר, מהתקיעה ומהתרועה ומהשברים, ובעבורם תעמוד מכסא הדין ותשב על כסא הרחמים".

עמד רבי לוי יצחק ואמר: "רבונו של עולם! בראש השנה אנו תוקעים לפניך בקולות שופר ואתה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, כעת אנו משמיעים לפניך קולות מים רבים אדירים של השטיפות והנקיונות לפסח. יהי רצון, שיעלו לפניך קולות אלה ויהיו חשובים כקולות השופר ובעבורם תעמוד מכסא הגלות ותשב על כסא

הגאולה, ותגאל את עמך ישראל גאולת עולם, וכמו שאמרו חז"ל (ראש השנה יא.) בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל".

● על מכת בכורות נאמר: "וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֵת עַל הַבְּתִים אֲשֶׁר אֶתֶם שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא יִהְיֶה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות יב, יג) - ה"משחית" הוא מלאך המוות, וכאשר יראה את הדם על משקוף דלתם של היהודים הוא לא יבוא אליהם. וא"כ לכאורה יש כאן סתירה, שהרי בהגדה של פסח נאמר על כך: "וְעַבְרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי וְלֹא מְלֶאֶךְ. וְהִפְתִּי קַל-בְּכֹר, אֲנִי וְלֹא שָׂרָף. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי וְלֹא שְׁלִיחַ. אֲנִי ה', אֲנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר".

ויש לומר שאת מכת הבכורות עשה ה' לבדו בלא שליח, אבל "המשחית", שהוא מלאך המוות, גם הוא היה בעולם, ועליו "לטפלי" בכל מי שמגיע זמנו למות, וגם במצרים היו אנשים שהגיע זמנם למות בלי שום קשר למכת בכורות. הקב"ה אומר לישראל שהדם ששיימו על המזוזות ישמור עליהם מן המשחית, שאפילו אם יש אדם שהגיע זמנו למות באותו לילה, מלאך המוות לא יוכל לעשות לו כלום.

● החפץ חיים זצ"ל הביא מדרש (תנ"א כ"ג): "כשהיו ישראל במצרים, נתקבצו כולם וישבו יחד, משום שהיו כולם באגודה אחת, וכתרו ברית יחד, שיעשו גמילות חסדים זה עם זה וישמרו בלבבם ברית אברהם יצחק ויעקב, ושיעבדו את אביהם שבשמים לבדו ושלא יניחו לשון בית יעקב".

וכתב לבאר את הדברים, שכריתת הברית לעשות חסד היתה הסיבה לגאולתם. כאשר ראו בני ישראל שאין להם שום עצה כדי להינצל מגזרותיו של פרעה הרשע, והשיעבוד הולך ומתגבר מיום ליום, הסכימו ביניהם שילכו אך ורק בדרך ה', שלא ישנו את לשונם ושירבו בגמילות חסדים זה עם זה. כוונתם בזה היתה לעורר רחמי שמים, ושינהגו עמהם במידה כנגד מידה - כשם שהם עוסקים בגמילות חסדים, כך יתעורר גם ה' יתברך ויעשה עמם חסד, יבטל מעליהם את גזירות פרעה הרשע, ויגאל אותם.

לבסוף זו באמת היתה הסיבה לגאולתם, וכן אמרו חז"ל (ירושלמי סנהדרין פרק י"א): "אמר הקב"ה לישראל בניי אם ראיתם זכות אבות וזכות אמהות שנתמוטטו, לכו ותדבקו בחסד". ובוזה מתבארים דברי הפסיקתא הנ"ל שזכות גמילות חסדים וזכות התורה, הן שעמדו להם במצרים, ובזכות זה נתעורר חסדו של הקב"ה עליהם וגאלם.

וידוע שהגאולה העתידה בע"ה, תהיה כמו גאולת מצרים, ובכדי לזכות לה עלינו לעסוק בתורה ובגמילות חסדים. וכן מצינו בגמרא: "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח? יעסוק בתורה ובגמילות חסדים" (סנהדרין צח.). תלמוד תורה וגמילות חסדים, הם מהדברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב. כתב הגר"א בפירושו על משלי: גדול וטוב מכל הסיגופים לעסוק בתורה ובגמילות חסדים ובוזה יכופר עוונו. ומי שהוא בעל גמילות חסדים בידוע שהוא ירא שמים שנאמר 'וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו' (תהילים קג, יז).

● מישוהו ביקש מהרבי מקוצק זצ"ל הדרכה ופתח ליהדות בקיצור נמרץ. אמר לו הרבי: "אתן לך הדרכה בחמש מילים: קדש ורחץ כרפס יחץ מגיד.

קדש - קדש כל מחשבותיך ומעשיך. **ורחץ** - הטהר מכל מדותיך והנהגותיך הפסולות. **כרפס** - ראשי תיבות: **כלל ראשון פה סתום** - לשמור את הפה מדיבורים אסורים ודברים בטלים. **יחץ, מגיד** - גם מה שנחוץ לומר, אמור רק מחצית, השתדל לדבר כמה שפחות. זהו המפתח ליהדות...

● מעשה בחתן שאך זה עתה נשא, והימים ימי ערב פסח. כאשר הסב לשולחן ליל הסדר אצל חותנו, ביקש לגמוע מן המרק המהביל שהונח לפניו. התבונן החתן במרק, ומה רואות עיניו, הנה צפה על פני המרק חיטה!

"חמץ!", נזדעק החתן הירא והמדקדק במצוות, "איני יכול לאכול כאן! המטבח טרף!", ובפנותו אל אשתו החדשה פקד עליה נחרצות: "בואי, אסור לאכול כאן, 'בל יראה ובל ימצא'. נלך לאכול אצל הורי".

כמובן, המבוכה היתה רבה. החותנת התנצלה והרעיה בכתה. החותן נסה להפיס את דעתו של החתן, אך הלה מאן לשמוע ורק הגדיל את המדורה.

לבסוף, אחר הפצרות רבות, הואיל בטובו לגשת לרבה הנערץ של ירושלים בעת ההיא, הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, לשמוע ממנו את חות דעתו. לבטח יצדיק הרב את נטישת הבית שמתבשלות בו חטים בפסח, רחמנא ליצלן.

התייצב החתן כשכולו נסער בפני רבי שמואל, והחל לשפוך את מרירותו על ההפקרות הנוראה השוררת במטבח של חותנתו. הרב הקשיב בנחת ובמלוא תשומת הלב לטענות הנתכות בפניו. ואח"כ שאל: "מתי נשאתי?". "לפני שבוע ימים" - עונה החתן.

הושיט רבי שמואל את ידו "הב לי את השטריימל שלראשך". תמה החתן לבקשתו המוזרה של הרב, ומיד הסיר את השטריימל מראשו. כעת נענעו רבי שמואל בחוזקה, וגרגרי החטה שנוהגים לזרוק על ראש החתן לסימן ברכה, החלו לנשור משערוותיו של השטריימל. "הרי לך מקור החיטה!" - הפטיר רבי שמואל, ופני החתן חפו...

ליל הסדר הוא לילה רגיש ומיוחד. היצר הרע לא יתן בנקל לערך את הלילה הקדוש "חלק" ללא ריב ומדון וללא תקלות.

דווקא בלילה זה צריכים כולם לגלות גדלות ואחריות, לדעת שיצר הרע כל רגע ורגע אינו נח עד שיתפוס את טורפו.

ואם, חס ושלום, רואים שבאמת יש "תקלות", צריך להבין שהמקור לכך הוא היצר הרע שמנסה להוציאנו משלוותנו, ומה שנדרש מאתנו בהכנות לפסח ובלילה הזה זו סבלנות והבלגה, לחשוב פעם נוספת לפני שאנו פולטים מילה. לעתים זו מלה שאינה נאמרת במקומה, אף מתוך זחיחות הדעת או הערה אפילו מתקנת, אך כאשר היא נאמרת בפני האורחים עלולה לגרום אף לכעסים מיותרים. על כן העצה הראויה היא, כפי שמביא הרמב"ן באגרתו: "וחשוב הדבור קודם שתוציאנו מפיך". (אור דניאל)

סיפורים

● לפני כמאתיים וחמישים שנה, אי שם במזרח אירופה, היה יהודי ישר וירא שמים בשם ר' קאפיל. יום אחד, לפני פסח, אשתו הבחינה בדאגה על פניו, היא ידעה כי בעלה רכש ביריד עשרות חביות של יין שרף בכל כספו, היתה זו הזדמנות חד פעמית לגרוף רווח עצום בתוך זמן קצר והוא קפץ עליה. מרתפיו היו גדושים בחביות, הוא תיכנן למוכרן לאחר הפסח ובכסף שירוויח קיווה לחתן את בנותיו עם חתנים תלמידי חכמים.

"האם אתה חש שלא בטוב?", שאלה האשה, ר' קאפיל השיב: "אני מרגיש מעוין ברוך ה', אבל משהו מאוד משונה מתרחש כאן... ביקרתי היום בביתו של סטפן הגוי, אליו אני פונה בכל שנה כדי למכור לו את החמץ שלנו, אבל השנה משום מה הוא סירב בתוקף, פניתי גם לבוריס, לאלכסנדר, לניקולאי ולכל הגויים שאני מכיר כאן בעיירה, וכולם התחמקו ממני. אני חושש שכל גויי העיירה התארגנו ביניהם שלא לקנות ממני את החמץ, כי הם יודעים שיש ברשותי חביות של יין שרף השווה הון עתק, וכיהודי שומר מצוות אהיה מוכרח להפקיר אותן כדי שלא לעבור על איסור 'לא יראה לך חמץ' בפסח, וכך יוכלו הם לזכות מן ההפקר בכל החביות".

האשה לא האמינה למשמע אוזניה, היא ניסתה לעזור ולדבר עם כמה נשים נוכריות שהיא הכירה אך קונה לחמץ לא נמצא... ר' קאפיל ואשתו הבינו כי בפסח הזה הם עתידים להיות נקיים מנכסיהם. ר' קאפיל ניסה להרגיע ולעודד את אשתו השבורה ואמר לה: "נסיון גדול התגלגל לפתחנו, אם נעמוד בו ונפקיר את כל החמץ שלנו כולל כל עשרות חביות היי"ש מתוך שמחה אמיתית של קיום רצון הבורא יתברך, נוכיח לקב"ה שאנו אוהבים אותו בכל מאודנו". ר' קאפיל נאה דורש נאה מקיים, שכר פועלים בערב פסח לפני זמן שריפת חמץ וציווה עליהם להעמיס את כל חביות היי"ש על גבי עגלות ולפרוק אותן על שפת הנהר.

הפועלים עשו כמצוות בעל הבית וצלליות נסתרות שעקבו אחרי הנעשה חיככו ידיהם זו בזו בהנאה גדולה...

ר' קאפיל שרף את כל החמץ שנותר לו בביתו ואמר את נוסח הביטול: "כֹּל חֲמִצָּה דְאִיבָא בְּרִשְׁוֹתֵי... לְבָטִיל וְלִהְיוּ הַפֶּקֶר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא" מתוך שמחה עצומה שזכה לקיים את מצוות ביעור חמץ בדיוק כמו שציוותה התורה הקדושה. ימי החג עברו על בני המשפחה מתוך אושר ושמחה בלי שום מחשבה ודאגה על העתיד.

במוצאי החג ר' קאפיל רצה ללכת אל הנהר לראות מה נעשה עם החביות. בנותיו אמרו שאין סיכוי למצוא אותן לאחר המזימה הנפשעת של גויי העיירה, אולם אשת ר' קאפיל אמרה מתוך סקרנות שלכל הפחות כדאי ללכת לשם ולראות מה נעשה. כל בני המשפחה פסעו לאיטם אל הנהר וכשהגיעו לשם מצאו את כל החביות ולידן חבורת גויים זועפים. סטפן ניגש לר' קאפיל ואמר לו בתמיהה: "תגיד לי, מה החכמה לבער כך את החמץ?"

ר' קאפיל היה המום, "מה קרה?", הוא שאל, וסטפן החל לספר: "אנחנו תיכננו שאף אחד שלא יקנה ממך את החמץ, כך אתה תפקיר את כל החביות, אנו נזכה בהן ונחיה עשירים, אבל אתה... מה פתאום שלחת אותנו לכאן? האם ככה מפקירים יהודים את החמץ שלהם?!", בוריס סיפר לר' קאפיל ההמום על השומר החמוש שפיטרל סביב החביות במשך שבעה ימים עשרים וארבע שעות ביממה בלי לאכול או לישון ולא איפשר לאף אחד להתקרב אליהן, משום מה כעת השומר נעלם... אכן ה' שלח שומר מן השמים והיה הדבר לאות ולמופת להשגחת ה' יתברך על שומרי מצוותיו. ר' קאפיל הצליח למכור את כל החביות ובכסף שהרוויח זכה לחתן את כל בנותיו. בתו הבכורה זכתה והיתה אמו של החוזה הקדוש מלובלין.

● בשנת תשס"ט אסון כבד התרחש במומבי שבהודו, קבוצת מרצחים שפלים פגעה קשות ביהודים שנמצאו שם בבית חב"ד. בבניין זה התגוררו בני הזוג הולצברג ה' יקום דמס, שהיו משתדלים לקרב יהודים לבורא עולם במסירות נפש ממש.

בימים שלפני ליל הסדר הרב גבריאל הולצברג הי"ד היה מסתובב ותולה מודעות בבתי המלון ובבתי ההארחה במומבי, המזמינות את היהודים לליל סדר כהלכתו בבית חב"ד. בערב ליל הסדר, זמן קצר לפני כניסת החג, בעיצומן של ההכנות אמרה פתאום הרבנית רבקה לבעלה: "לך תסתובב ותראה אם לא שכחנו מלון או בית הארחה".

"אבל אני הסתובבתי אישית ותליתי הזמנות בכל המקומות!", טען הרב גבריאל, אולם אם רבקה מתעקשת אין טעם להתווכח והרב יצא לרחובות העיר כמצוותה.

תוך כדי הסיור המהיר, הרב מגלה לפתע שהוא פסח על בית הארחה אחד ולא תלה בו מודעה. הוא נחפו למקום וביקש מהפקידה לראות את ספר האורחים. בעלעול מהיר הוא מגלה שם אחד הנשמע ישראלי.

הוא רץ אל החדר, דפק שוב ושוב, ומשלא נשמעה תשובה עזב והתחיל לרדת במדרגות. לפתע נפתחה הדלת ובחור עם חלוק רחצה מביט עליו ושואל אותו? "מי שלח אותך?", הרב הולצברג צועק לעברו: "הקדוש ברוך הוא!"

הבחור, בהלם מוחלט, קורא לו לבוא ואז הוא אומר לו: "שמע סיפור, אני מגיע עכשיו מדרום הודו בדרכי לצפון. כלל לא תכננתי לעזור בעיר, באתי ברכבת והייתי צריך להחליף רכבות. כשאני יורד ובא לקנות כרטיס, אני מגלה לחרדתי שכייסו אותי. אני יושב על אבן ומתחיל לבכות. לפתע ניגש אלי אדם צעיר שדיבר במבטא צרפתי ושואל אותי מאיפה אני. עניתי שאני מארץ ישראל.

הבחור אומר לי: 'שמע, גם אני יהודי'. נתן לי סכום כסף ואמר: "סע לעיר ושכור חדר. אחרי החג תתקשר הביתה ותגיד להורים שיפקידו כסף בבנק הדואר ותקבל את הכסף כאן תוך כמה דקות". אני עושה כעצת הבחור, מגיע לכאן, שוכר חדר ב'גסט האוס' הראשון שאני רואה, נכנס לחדר ונשכב על המטה. אני מסתכל כלפי מעלה ומתחיל 'לדבר' עם אלקים: 'אלקים! מה קורה? מה יהיה? מה אני עושה כאן במצב ביש שכזה?', אתה קולט, אני הקיבוצניק, שמעולם לא היה לי שום קשר עם ההוא מלמעלה, מדבר אליו, פתאום אני קולט שהיום בערב זה ליל הסדר!

והמונולוג שלי מתחדש 'אני יודע שהקשר בינינו לא מי יודע מה, אבל אלקים, אם אתה אוהב אותי, תן לי סימן, אל תיתן לי להיות לבד הלילה, תן לי להיות בליל הסדר אמיתי עם עוד יהודים!'

סיימתי את השיחה, נכנסתי להתקלח ופתאום – נקישות בדלת. חשבתי שאני מדמין, אבל לא. אני פותח את הדלת ורואה מישהו שנראה כמו רב יהודי בקצה המדרגות. וכשאני שואל אותך 'מי שלח אותך' אתה עונה לי: 'הקדוש ברוך הוא!...' "

מיותר לציין, שגם יהודי זה זכה לארוח קסום בבית חב"ד, ואט אט גם נפשו נקשרה בבורא עולם.

● בשנה אחת היתה התנהגותו של הבעל שם טוב הקדוש זיע"א שונה ומסתורית. אך אתמול, בעת שאיבת מים שלנו, היה שרוי בשמחה רבה, והנה לעת ערב, בשעת בדיקת חמץ, לבשו פניו קדרות. בלילה, לאחר בדיקת חמץ, קרא הבעש"ט עשרה מתלמידיו וביקשם לערוך תיקון חצות בכוונה רבה.

עתה היה ברור להם, כי הבעש"ט מבקש לבטל איזו גזירה רעה, שרק עיניו הטהורות צופות אותה. גם למחרת בערב פסח לא השתנה המצב ופני הבעש"ט הוסיפו להיות חיוורות וחמורות סבר. ואף ביקש מהתלמידים, לכוון בעת התפילה את הכוונות המיוחדות לראש השנה.

לאחר התפילה אמר הבעש"ט דברי תורה, שהתמקדו במידת הביטחון בה'.

"הביטחון האמיתי הוא", אמר, "שגם כאשר האדם אינו רואה שום מוצא ושום מבוא לישועה, הוא בוטח בה' ומאמין בישועתו הקרובה". עוד אמר הבעש"ט, כי הביטוי לביטחון הוא השמחה.

אחרי הדברים ניכרה על פני הבעש"ט ארשת של שמחה, אך זו היתה מהולה בחרדה. כך עבר היום, ברגשות מעורבים של שמחה הכרוכה במרירות הנפש. בשעת אפיית מצת המצווה היה הבעש"ט בשמחה, אך לפני תפילת מנחה ציווה שוב על תלמידיו לכוון את הכוונות של ראש השנה, וחרדה נפלה עליהם. ליל הסדר הגיע. התלמידים הקדושים הסבו סביב רבם, וציפו להסבריו ולדברי התורה הנפלאים שהיה נוהג לתבל בהם את אמירת ההגדה. אבל השנה לא הרים הבעש"ט את עיניו מן ההגדה כל הסדר. הוא רק קרא את הכתוב בנעימה משתפכת, ולא פסק אף לרגע קל מקריאתו. הדבר גרם צער עמוק לכל התלמידים. הבעש"ט הקדוש השתתק, והיה שקוע בשרעפיו. דממה השתררה בחדר. גם התלמידים היו שקועים במחשבות ובהרהורים.

לפתע נשמע קול צחוק מפי הבעש"ט. התלמידים הביטו בו וראו כי עיניו עצומות, פניו לוחטות בשלהבת קודש, והוא צוחק מתוך חדווה פנימית עמוקה. כעבור שעה קלה פקח הבעש"ט את עיניו וקרא: "מזל טוב! ברוך הוא וברוך שמו הגדול, הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו, שגם עמו הם בבחינת ישראל, ופועלים יותר מאשר ישראל'יק בעל שם טוב". שמחה גדולה הציפה את התלמידים, אבל הם השתוקקו לדעת את פשר הדבר והתפללו בלבם שרבם יואיל לספר להם את אשר ראה בעיניו הקדושות. ואכן, הבעש"ט סיפר:

"בערב חג הפסח השנה נגזרה גזירה חמורה על אחד מכפרי היהודים שבסביבה. גוי אותו מקום, שרחשו שנאה עזה ליהודים, גמרו בלבם להתנפל על היהודים דווקא בליל חגם ולכלות בהם את זעמם, בראותו

זאת, ניסיתי לעורר רחמים לפני היושב במרומים. ביקשתי גם את עזרתכם, בתפילה ובכוונות. אבל כל מעשיי וכל מעשיכם, לא הועילו. לפיכך נתאזרתי במידת הביטחון והשלכתי את יהבי על אבינו שבשמים. כשראיתי את עוצמת הגזירה, לא ראיתי כל סיכוי לבטלה, אבל כפי שאמרתי אתמול, מידת הביטחון דורשת אמונה מוחלטת בכל מעב. הערב, כשישבנו לעריכת הסדר, לא ידעה נפשי מרגוע. שעת הגזירה קרבה והלכה, ולא ראיתי כל מוצא.

אבל לפתע השתנו פני הדברים מן הקצה אל הקצה. באותו כפר ישב לשולחן הסדר זוג חשוך ילדים. האיש, שהוא מחסידינו, בינוני בידעת התורה, אבל תמים במעשיו ובעל מעשים טובים, ישב עם רעייתו, קרא את ההגדה וסיפר לה את סיפור הצרות של בני ישראל במצרים, על פי המדרשים.

כשסיפר על גזירת "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", פרצה האשה בבכי מר. אילו היה הקב"ה מזכה אותי בבו, אמרה, הייתי נוהגת בו אחרת. לא הייתי מאפשרת לאיש לפגוע בו. לא הייתי נוהגת עמו כפי שהקב"ה נוהג בנו. הבעל, מצידו, הצדיק את הדין ואמר שעלינו להאמין כי צדיק ה' בכל דרכיו. אבל האשה הוסיפה לטעון: איפה מידת הרחמים? איך יכול הקב"ה להתנהג כך עם בנו יחידו? אפילו אם אנחנו חוטאים לו, בכל זאת הרי אנו בניו. כך התנהלה ביניהם שיחה נוקבת. הבעל מצדיק את הקב"ה, ואילו האשה הכפרית הפשוטה, טוענת שהוא היה צריך לרחם יותר על עם ישראל.

אחרי הכוס הרביעית נסתתמו טענותיו של הבעל, והוא אמר: הצדק איתך. הקב"ה צריך לרחם יותר על עמו. ומכיוון שתם הוויכוח, והם היו תחת השפעת היין ששתו, קמו שניהם ויצאו בריקוד. הבעש"ט סיים את דבריו: באותו רגע קיבלו גם בשמים את דברי הסניגוריה של האישה הכפרית, וכאשר יצאו השניים במחול, נהייתה שמחה בכל העולמות, וגם אני שמחתי שמחה רבה. ומובן שגם הגזירה נתבטלה."

● באחד מימות החורף הקרים, לפנות ערב, הלך ה'נודע ביהודה' ברחוב ופגש ילד נוצרי התועה ברחוב היהודים, כולו רועד מקור, הולך ובוכה. ניגש אליו הרב ושאלו מתוך רחמים: "מה לך פה ברחוב היהודים? למה אתה בוכה?"

נשא הילד את עיניו וראה את הרב עומד על ידו ופניו מפיקות חמלה וחנינה. הוא מחה את דמעותיו מעל פניו והתחיל לשפוך את אשר על לבו וסיפר: "אבי אופה לחמים בפראג, אמי מתה עלי ואבי לקח אשה אחרת, ומיום שהיא הגיע אל ביתנו היא ממררת את חיי, אבי ואמי החורגת יושבים בבית חם, עוסקים בלישה ובאפייה, ואותי הקטן שולחים בכל יום, עמוס סלים כבדים מלאים לחם וריקקים למוכרם בשוק. קפוא ורעב אני מחזר על הפתחים מבוקר ועד ערב, ואם חלילה איני מצליח למכור את כל הסחורה, יודע אני מראש כי מכות ומהלומות נמרצות יהיו מנת חלקי, מאגרופיה החזקים של אמי החורגת המרשעת. לכל זה כבר התרגלתי, אבל היום אירע לי אסון נורא, אמנם הצלחתי למכור את כל הככרות והעוגות, אבל עכשיו בסוף היום, כשכבר רציתי לחזור הביתה, מיששתי את הכיס וגיליתי כי אבד או נגנב כל כספי... אני מאוד מפחד לשוב הביתה בידיים ריקות, ולכן אני מסתובב ברחובות רעב וקפוא מקור..."

הנודע ביהודה ריחם על הילד הנוצרי ושאלו: "מה סכום כסף הפרדיון שאבד לך?", "עשרים זהובים", ענה הילד והתייפח בכייה.

הוציא הרב עשרים זהובים מכיסו ומסר לילד הנוצרי, ובנוסף נתן לו עוד דינר אחד ואמר לו: "הנה לך דינר, בזה תוכל לקנות לך דבר מה לאכול ולא תהיה רעב".

עברו מספר שנים והילד הנוצרי גדל והיה לעלם. פעם אחת, בליל שביעי של פסח הוא בא בחשכת לילה לבית הרב ואמר לו: "אני הוא הילד הנוצרי אשר עזרת לו לפני כמה שנים... אני לא אשכח את החסד הגדול שהרב עשה עמדי, כבודו העיל אותי מחרפת רעב, מקפאון, ומאגרופיה

הקמוצים של אמי החורגת האכזרית... משום כך באתי לגמול חסד עמך ועם כל היהודים בעיר. באתי במיוחד כדי לגלות לך סוד כמוס: הכמרים הרשעים שעינם תמיד ערה ביהודים, הבטיחו לאבי עולם הבא ומחילה על כל עוונותיו הרבים אם יצליח לפגוע ביהודים, הוא כינס בביתנו הקטן את כל האופים בעיר לאסיפה חשאית בה הוחלט פה אחד להשמיד ולאבד את כל היהודים שבפראג בלילה אחד, במוצאי חג הפסח שלכם.

הם יודעים כי ככלות חג המצות, ממחרים היהודים לאכול לחם חמץ, וקונים לחמים מהאופים הנוצרים, ולכן החליטו כולם לשים רעל בלחמים שהם מכינים ליהודים, ובזה יעשו כלה עם כל היהודים בפראג ויזכו למחילת עוונות כפי שהבטיח להם הכומר..."

הרב החוויר למשמע הדברים, הוא הודה לעלם הנוצרי מקרב לבו על שהכיר לו טובה וגילה לו את אשר זוממים השונאים לעשות לבני עדתו. בבוקר שביעי של פסח הוכרז בכל בתי הכנסת בעיר פראג בפקודת הרב, כי על כל היהודים בעיר להתאסף אחר הצהריים אל בית הכנסת הגדול בעניין נחוץ הנוגע לדת משה וישראל, על כל אחד להופיע, כולל נשים וילדים, איש בל יעדר. הקהל התאסף, הרב עלה על הבמה והכריז:

"רבותי, בתור אב בית דינה של קהילת היהודים בפראג, הריני מכריז ומודיע מתוך צער רב, כי אע"פ שאנו בקיאים בקביעת דירחא, בשנה זו כולנו טעינו, והקדמנו לחוג את חג הפסח יום אחד קודם זמנו, וא"כ היום בלילה הוא שביעי של פסח ואיסור גמור לאכול חמץ עד מחר בערב".

כל אנשי העדה, ובתוכם גם חברי בית הדין, שמעו את הכרזת הרב מתוך תמהון, אבל פסק הרב היה קדוש בעיניהם והם לא הרהרו אחריו. כולם בלי יוצא מן הכלל, צייתו לפסק המוזר וחגגו את הפסח יום נוסף. האופים הנוצרים הביאו לרחוב היהודים את הלחמים הטריים שהכינו במיוחד עבורם, אך אפילו פת אחת לא נמכרה. על שאלתם ותמיהתם

של האופים הנוצרים, השיבו היהודים כי לפי הכרזת רבם טעו בחשבון הימים, וכעת עדיין פסח והם לא יכולים לאכול חמץ עד מחר בערב.

האופים המסכנים שקיוו ל"מחילת עוונות" פנו לראש העיר וקבלו על הנודע ביהודה רבם של היהודים שגרם להם הפסד מרובה, וביקשו ממנו שיפסוק שהרב ישלם להם על חסרונם והפסדם. ראש העיר הזמין אליו את הרב. הרב אמר שהוא מוכן לשלם להם את כל חסרונם אם יביאו לו את כל הלחמים. האופים שמחו ומיהרו להביא לרב את כל הלחמים המורעלים. ואז הרב אמר לראש העיר: "אני מוכן לשלם אבל רק בתנאי שהלחמים האלו באמת ראויים לאכילה, אני מבקש שאחד האופים יאכל מאחד הלחמים..."

האופים הנוצרים נבהלו ונאלצו להודות כי בעצת אחד הכמרים הם הרעילו את הלחמים שהכינו עבור היהודים...

יהודי פראג ניצלו ממוות הודות לחכמתו של רבם הגדול. בשעה שעזר לילד הנוצרי, לא ידע הרב כי ע"י מעשה זה ינצלו כל יהודי פראג. על כגון דא אמר המלך שלמה (קהלת יא): "שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו". (תולדות הנודע ביהודה)

● ביער סמוך לעיירה יהודית נמצאה נערה נוצריה הרוגה. הידיעה נפוצה חיש מהר בכפרי הסביבה, ומיד החלו בין הגויים לדבר על כך שיד היהודים ברצח, מכיון שהם זקוקים לדם נוצרים בשביל ללוש בו את מצותיהם, והימים היו סמוכים לפסח...

היער היה ברשותו של חוכר יערות יהודי בשם ר' שמואל, שגר בעירה היהודית הסמוכה. הוא חקר את היער מאת פריץ הסביבה בשביל לכרות את עציו. ומובן שהחשד נפל עליו.

הנרצחת היתה בתו של אחד הפועלים הנכריים מעובדיו של ר' שמואל ביער, היא היתה מביאה בכל יום אוכל לאביה ביער, וגם באותו היום עשתה כך. ר' שמואל היה ביער בשעה שהרצח אירע, ומיד לאחר מכן

עזב את היער. האם זקוקים ל"הוכחות משכנעות" יותר שר' שמואל הוא הרוצח?

מיד נמצא גם "ער ראיה". נער בן עשרים העיד שהוא בעצמו היה ביער באותה שעה. הוא שמע צעקות ורץ מהר אל המקום שממנו הגיע הקול. כשהגיע לשם ראה כבר את הנערה מתה. הוא עוד הספיק לראות את חוכר היער היהודי כשהוא מתרחק מן המקום, ובידו סכין מטפטף דם וסיר גדול בו קבל את דם הנרצחת.

ר' שמואל נאסר ואתו נאסרו גם הרב וראשי הקהל, מכיון שנודע שבלילה לפני כן היתה אספה בבית ר' שמואל ו"ברור" אפוא שהרצח תוכנן אז, ונעשה על דעת כל ראשי הקהל. ראשי הפעילים בהסתה נגד היהודים היו הכמר והפריץ. הם דרשו משפט מהיר נגד האסירים.

יהודי המקום שלחו מיד שלוחים אל הצדיק ר' לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל, להודיע לו על צרתם ולבקשו לפעול לישועתם. הצדיק חיזק את רוחם הנואשת, עודד אותם בדברים ואמר להם שיבקשו רחמים ויגזרו תענית, והתשועה מן השמים בוא תבוא.

ביום בהיר אחד הופיע בחדרו של הצדיק מברדיטשוב אדם לא מוכר. לפי לבושו ואופן דבורו נראה היה כאיכר רוסי. מה טיבו של גוי אצל הצדיק מברדיטשוב? היה הדבר לחידה בעיני כל. וכשבקש להכנס אל הרבי לא נתנו הגבאי. "מה, מדמים אתם שאני גוי?!", אמר האדם המוזר, "יהודי אני! ואלמלא קרא לי הרבי לא הייתי בא אליו"...

מששמעו "נוסח" כזה פתחו לפניו את הדלת. הרבי קיבל אותו ב"שלוש עליכם" לבבי ושוחח אתו בידידות.

עד מהרה נודע בחצר טיבו של העניין. אותו אדם היה יהודי שגר בין הגויים. הוא דבק בסביבתו הגויית, היה לבוש כגוי וחי כמנהגי הגוים, עד שכמעט שכח את מוצאו היהודי. אולם עוד הבהב בלבו זיק חלש

ולא נרגש של יהדות, שלא ניתן היה להכירו מבעד לפרצוף המגושם שלו.

הצדיק מברדיטשוב שידע ממנו שלח לקרוא לו. השליח של הרבי אמר לו במפורש, שאין הצדיק מבקש להוכיחו על מעשיו ולהשפיע עליו שיחזור למוטב, אלא רוצה הוא ממנו טובה בעניין של הצלת נפשות. היהודי הזה היה בעל לב טוב, ומשמע כך, מיהר לבוא.

הרבי ספר לו על המאורע שהתרחש באותה עיירה, ועל הסכנה המרחפת על יהודי המקום מעלילת הדם שנטפלה עליהם. הוא אמר לו: "בידך לעזור לאחיך וחובה עליך לעשות זאת".

"הכיצד?", שאל הלה.

"הלא נראה אתה כמו גוי", ענה הרבי, "ולא יקשה עליך לבוא בין הגויים של אותה עיירה ולקשור שיחה עמהם. תשתדל אפוא להוציא מהם פרטים הידועים להם על דבר הרע. אולי תוכל להפר את מזמותיהם השפלות נגד היהודים".

היהודי המתנכר קיבל על עצמו את התפקיד שהטיל עליו הצדיק מברדיטשוב. הוא ידע כמה קשה המשימה שקיבל עליו, אבל היה נכון לעשות את הכל בשביל להציל את אחיו הנתונים בסכנה.

במסווה של סוחר נודד נכנס אל אותו הכפר והחל להתרועע עם תושביו. היה מרבה שיחה עם הכפריים על כוסות יין שרף, ועד מהרה נודע לו מי ומי העומדים בראש ההסתה נגד היהודים. כמו כן נודע לו על דבר הנער "עד הראיה" שהעיד נגד ר' שמואל.

הוא מיהר להתיידד עם הנער ונעשה כאח לו. היה מזמינו תכופות לבתי היין והיה משקהו כוסות מלאות ממשקאות האלכוהול המשובחים ביותר, ובהזדמנויות כאלה היה הנער מגלה לפניו את כל לבו. בייחוד היה ה"סוחר" מרבה לדבר עם הנער דברי שנאה נגד היהודים.

פעם בהיות ה"סוחר" בחברת הנער, והנער היה שתוי כהוגן, אמר אליו ה"סוחר" בתוך דבריו נגד היהודים: "אני הייתי נכון אפילו לרצח נוצרי בשביל שאפשר יהיה להטיל את האשמה על היהודים".

"הלא זהו בדיוק מה שעשיתי אני", הפליט הנער השתוי.

"ספר הכל בדיוק", אמר לו ה"סוחר" בשמחה מוסתרת, "בפני ידיד כמוני מותר לך לגלות הכל".

הנער סיפר שהוא במו ידיו רצח את הנערה. הוא הסתכסך עמה, ובהיותם לבדם ביער עמד ודקר אותה למוות. אחרי מעשהו נקפו לבו ורגש של חרטה לא נתן לו מנוח. הוא מיהר אל הכומר והתוודה לפניו. הכומר אמר לו, שעוונו יכופר רק אם יעיד שחוכר היער, שמואל היהודי, רצח את הנערה. הוא קיבל עליו לעשות כך, הכומר הביא אותו אל הפריץ ושלושתם יחד תכננו את העלילה השפלה נגד היהודים.

משגמר הנער את סיפורו החל להתפכח משכרונו וכמעט התחרט על שגילה את סודו לאחר. אבל ה"סוחר" תפס אותו בדבריו ופתאום הפך את עורו. הוא התחיל לדבר דברי כיבושין על לב הנער, וייסר אותו על עוון דמי נקיים שהוא לוקח על ראשו, בזה שהוא מטיל על אחרים את אשמת הרצח שהוא ביצע. לבסוף הצליח לשכנע אותו להופיע בפני בית המשפט ויספר את כל מה ששמע כעת מפיו.

הנער התחלחל ונשבר. הוא ביקש מה"סוחר" שידריך אותו כיצד ואיך לנהוג. "עליך פשוט להופיע בבית המשפט ולומר שעדותך בדויה, ורק הכומר הוא ששם את העדות הזאת בפוך", אמר לו ה"סוחר" והנער קבל עליו לעשות כך.

ואכן כך היה, המשפט בוטל והאסירים שולחו לחופשי, היהודים נשמו לרוחה והכומר והפריץ יצאו מהעניין חפויי ראש.

הזכות הגדולה של הצלת אחיו היהודים מסכנה, הלהיטה את הזיק היהודי החלוש בלבו של היהודי המתנכר והפכתו לשלהבת. לבו היהודי התעורר מתרדמתו, הוא החל לחזור למוטב ובעזרתו של הצדיק מברדיטשוב הפך להיות בעל תשובה גמור. וכך ביחד עם הצלת חייהם של אחיו היהודים הציל את נפשו הוא לחיי עולם הבא. (סיפורי צדיקים)

• לאחר עלילות דם רבות שהעלילו הנוצרים על היהודים בפראג, ולאחר מינוי הכומר תדיאוס שונא היהודים, עשה המהר"ל שאלת חלום: לדעת כיצד יוכל להילחם בכומר השונא?

המהר"ל קיבל בחלמו תשובה משמים, לפי סדר אותיות הא"ב: אתה ברא גולם, דבק החומר ותגזור זדים, חבל טורפי ישראל. בעשר מילים אלה ובכוחם אפשר ליצור גולם. את הסוד הזה מסר המהר"ל לחתנו – רבי יצחק כץ ולתלמידו הגדול – רבי יעקב ששון הלוי. הוא ביקש שהדבר יהיה בסוד כמזס, ומסר להם כיצד להתנהג במשך שבעת הימים הבאים.

בלילה השביעי, הלכו שלושת הצדיקים לנהר, ומחומר וטיט שליד הנהר יצרו עורת אדם גדול קומה. הם הקיפו את הגולם שבע פעמים, תוך שהם אומרים פסוקים, כוונות וייחודים בכוונה גדולה. בגמר החקפות, התאדם הגולם והיה כברזל מלובן באש. אח"כ החל הגולם להעלות אדים ולקרום עור, עצמות וגידים, עד שנהיתה דמותו כדמות אדם ממש. ואז עמדו שלושת הרבנים למרגלות הגולם ואמרו כולם יחד עם כוונות: "וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשִׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", לפתע הגולם זו, התנועעו עפעפו ופקח את עיניו. אז אמר הרב בקול מצווה: "אתה קום ועמוד על רגליך". מיד עמד הגולם לפניהם בהכנעה. הם הליבשו אותו בבגדים שהכינו מראש, הדומים לשמש בית דין. אמר לו המהר"ל: "לך אחרינו הביתה".

הרב ועוזרו הביאו את הגולם לחדרו ששימש גם כבית דין. אמר לו הרב: "דע לך, אנחנו בראנו אותך עפר מן האדמה, כדי שתשמור את

ישראל מכל הצרות הבאות עליהם משונאיהם. שמך יקרא יוסף ותגור בביתי, בחדר הזה שהוא בית דין. אתה תהיה שמש בית הדין ועליך לשמוע בקולי לכל אשר אצווך. תלך אפילו באש ובמים בלי פחד, כי לא יאונה לך כל רע, עד שאני אגזור עליך לשוב לעפר, כי ממנו נוצרת".

יוסל'ה הגולם היטיב לשמוע. הוא היה מבין כל לחש ורמז קטן, אך היה אילם. בהתחלה הגולם קצת 'פישל', וגם כולם פחדו ממנו, אך לבסוף התרגל הגולם לתפקידו ולאנשים אשר סביבו, וגם האנשים התרגלו אליו. הוא היה יוצא בין הבריות, וכולם ידעו כי הוא שומר עליהם מכל דבר רע.

בליל בדיקת החמץ, הלביש הרב את ה"גולם" בגדי איכר נוצרי, קשר לו חבל במותניו כסבל, ושלח אותו לרחובות היהודים לשומרם מכל פגע רע. בחצי הלילה ראה הגולם דמות אדם עם עגלתו ברחוב, תפס את האיש עם עגלתו ועם סוסיו והיכהו עד זוב דם, הוליכו למשטרה ומיד אח"כ ברח משם ונעלם.

השוטר התורן חקר את האיש המוכה ושאל אותו: "מה קרה לך? מדוע הוכית? מי אתה? מאין באת?" אך האיש מילא פיו מים. לאחר חקירה קצרה וחיפוש מצאו השוטרים בעגלה של האיש ילד נוצרי שחוט עטוף בטלית. חקרו את האיש וסיפר להם כי עשה זאת מפני שהוא חייב ליהודי עשיר חמשת אלפים דינר, היהודי מציק לו בדרישתו שיחזיר לו את חובו, וכיון שאין בידו להחזיר את חובו, שחט את הילד, כדי לזרוק את גופתו בבית העשיר. כך היהודי יוצא להורג ואז יהיה לו שקט ממנו. הקצין נדהם בשומעו זאת ואמר: "אכן נודע הדבר, אך מי היכה אותך וכיצד הגעת לכאן?", זאת איש לא ידע, מלבד הרב.

הנוצרי הושלך לכלא, הדבר התפרסם, והיהודים הבינו כי נס גדול אירע להם והודו לה' שהצילם.

לכומר תדיאוס חרה הדבר מאוד. כל מה שעשה כדי לכבוש את הרב תחת ידו ואת היהודים שנואי נפשו – לא הצליח. פעם באה אליו צעירה יהודיה בת חמש עשרה שנה, מרים שמה, וביקשה להשתמד לנצרות. הכומר שאל אותה: "מדוע מאסת בדת ישראל, ומדוע ברצונך להתנצר?" אמרה לו: "אני שונאת את דתם ומנהגיהם ובמיוחד את רבם המהר"ל, שתמיד מוכיח את אבי עלי בשל התנהגותי הפרועה".

הכומר שאל את מרים אם ידועים לה דברים לא טובים על היהודים אשר אפשר להפיל אותם בהם. מרים חשבה מעט ואמרה: "הנערה הכפרית הנוצרית, המדליקה תנורים בשבתות בשכונת היהודים נעלמה פתאום. מי יודע אם לא נהרגה? אולי ליהודים יש יד בדבר". עיני הכומר אורו, רעיון נענץ במוחו, אמר לה: שמעי מרים, אם אקח אותך אל ההגמון הגדול, האם תספרי לו כל זאת כדי להפיל את המהר"ל בפח? אמרה לו: "כן, למה לא?"

קמו שניהם והלכו אל ההגמון. הנערה התנצרה שם והלשינה על היהודים, היא אמרה: "נמאס לי מהדם הנוצרי המעורב במצות הפסח, לכן ברחתי והתנצרתי". שאל אותה ההגמון: "האם ראית כמו עיניך איך מערבים דם במצות?" השיבה: "כן, ראיתי איך באו שני שמשיו של הרב עם צנצנת דם נוצרי, הדם של מסיקת התנורים הגויה של שבת", היא תיארה את המעשה כיד הדמיון הטובה עליה, והוסיפה: "הרגשתי שאיני יכולה להיות שותפה למעשיהם הנלוזים ולאכול מהמצות, ולכן החלטתי לעזוב אותם ולהמיר את דתי". תלונה הוגשה למשטרה, והם תפסו את שני שמשיו הרב באשמה שהם הרגו את הנוצרית הכפרית שנעלמה.

יהודי פראג קיבלו את הידיעה בחרדה וביגון. הרב לא נח ולא שקט, המהר"ל שלח את הגולם וציווה עליו ללכת ולחפש את מסיקת התנורים הנוצרית אשר נעלמה משכונת היהודים לפני פסח, וברחה למקום לא

ידוע. הוא אמר לגולם: "עליך להביאה לפני יום המשפט אשר ייערך בעוד שבוע ימים". הגולם הנהן בראשו ויצא לדרך בלבוש נוכרים.

יום המשפט הגיע והגולם לא בא. הרב התמלא חרדה, וקרא לכל יהודי פראג אל בית הכנסת הגדול להתפלל ולצעוק לה'. באו כולם ונתנו קולם בבכי מר מאוד. באותה שעה הועמדו שני השמשים לדין. הכומר הרשע בא לבית המשפט, התחיל לדבר עם השמשים וביקש להוציא מפיו הודאה באשמה, אך הם הכחישו הכל.

והנה, הביאו את מרים הרשעה שהעידה כיצד היהודים שמים דם נוצרי במצות, ואיך שני השמשים שחטו את הנערה הנוצריה לפני פסח. כל דבריה נכתבו על ידי סופרי בית הדין, והשופטים כבר עמדו לפסוק בדין. הרב שעמד בפינה התפלל לה' אב הרחמים, וסיים בלחש: "ריבוננו של עולם, חוס ורחם נא על ישראל עמך".

פתאום, נשמע קול רעש גדול מבחוץ. הגולם בא כשהוא סוחב בידיו את מסיקת התנורים ש'נרצחה' באכזריות ונכנס עמה לבית המשפט. פני הרב קרנו אור, וגם הנוצרים הופתעו מכך. ממש נס תחיית המתים. רק פני הכומר תדיאוס חפו. אז צעקה עליו מרים המומרת ואמרה לו: "רשע, אתה אמרת לי לספר את כל השקר הזה, כדי לנקום ביהודים".

השופטים חקרו את הנערה הנוצריה ואת מרים המומרת, והבינו עד כמה הכומר שונא את היהודים. הכומר נשפט, ופסק דינו יצא למאסר עולם עם עבודת פרך. הוא נשלח לאי גזירה ושם מת מוות שפל בייסורים קשים. ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר והעיר פראג צהלה ושמחה.

ספירת העומר

עניין ספירת העומר

נאמר בתורה: וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבִּיאְכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תִּהְיֶינָה, עַד מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה' (ויקרא כג, טו-יז)

בכדי להבין את עניין ספירת העומר עלינו להקדים ולשאול:

א. כתוב: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת", המילה "לכם" לכאורה מיותרת, מה משמעותה? מדוע נאמר לשון **ספירה**, ולא לשון מניין? ומדוע נאמר '**ממחרת השבת**' ולא ממחרת הפסח?

ב. מדוע הספירה אינה מתחילה כבר מהיום הראשון של פסח, בו יצאנו ממצרים, אלא דווקא "ממחרת השבת", שהוא מוצאי פסח? ג. מדוע נאמר: "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", ולא 49 שהרי כך חשבון שבעה שבועות?

בספר החינוך (מצוה ש"ו) מובא: "כל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, ועניין גדול הוא להם, יותר מהיציאה מעבדות לחרות. ומפני כן נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו".

החרות הלאומית, כאמור, היא לא היציאה מבית עבדים, אלא קבלת התורה בהר סיני, ברגע בו הכרזנו: "נעשה ונשמע", וקיבלנו על עצמנו עול מלכות שמים. זוהי התכלית של היציאה מבית עבדים, כדי לקבל את התורה ולהיות עבדים לקב"ה.

אומנם בפועל אנו סופרים 49 יום, ולא 50, אך נאמר: "תספרו חמישים יום", כי יום החמישים הוא יום קבלת התורה והוא התכלית, ופירוש הפסוק הוא: תספרו בשביל יום החמישים.

אחד מעמודי העולם הוא התורה, כמו שכתוב: "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה ועל גמילות חסדים". עד זמן מתן תורתנו העולם לא הגיע אל המנוחה ואל הנחלה, היה זה עולם רעוע, עולם על תנאי. רק ביום מתן תורה, העולם הגיע אל התכלית שלו ואם כן, הוא בבחינת "שבת", הספירה היא כדי להגיע למנוחה ולנחלה.

ספירת העומר, נועדה גם כדי להזכיר ליהודי את התכלית שיגיע שהעולם הזה הוא פרוזדור - התכלית היא הטרקלין. העולם הזה הוא עולם של טלטלות, עולם של דאגות, עולם של הכנה, עולם פרוזדורי, התכלית להגיע ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים.

'אור החיים' הקדוש שואל, מדוע המתין ה' יתברך לתת את התורה לעמו ישראל עד החודש השלישי? הוא דימה את מתן תורה לחתונה, התורה היא הכלה ועם ישראל הם החתן, וכתב שהיה צריך להמתין לחתן. בחתונה הכלה צריכה להמתין שבעה ימים נקיים קודם לחתונה, כדי להיטהר מטומאתה, אולם כאן, הכלה שהיא התורה, היתה קדושה וטהורה, אך החתן לא היה מוכן, עם ישראל עדיין לא היו ראויים להיכנס לחופה, לפי שהיו בטומאת מצרים, מ"ט שערי טומאה, והיה צורך לטהר אותם מטומאה זו.

ומכיוון שטומאתם היתה גדולה וחמורה, לא היה די בשבעה נקיים, אלא היו צריכים שבעה שבועות של נקיים, 49 ימים כנגד מ"ט שערי טומאה, שהיו בהם, כדי שבכל יום יצאו משער אחד של טומאה ויכנסו לשער אחד של קדושה.

לפי זה עצם ההמתנה והספירה היא בגלל עם ישראל, בסיבתם, לטהרם. לכן כתוב "וספרתם לכם", בגללכם, כי אתם מלוכלכים ומזוהמים בטומאת מצרים, אחרת הקב"ה היה נותן להם את התורה מיד.

לפי זה גם מובן מדוע סופרים רק ממחרת השבת, ממוצאי פסח, ולא מפסח עצמו, לפי שהספירה היא משום טהרה, כמו ספירת הנידה. וכמו שבספירת הנידה לטהרתה צריך שבעה ימים נקיים שלמים, ומקצת היום אינו נחשב, כך גם כאן יש צורך במ"ט ימים שלמים ותמימים לטהרתם, לילה ויום. ומשום שביום פסח יצאו ממצרים

ביום, אין יום זה עולה בכלל הספירה, לפי שאינו תמים ושלים, כי היום מתחיל מהלילה.

כתוב "וּסְפַרְתֶּם לְכֶם", ולא כתוב ומנייתם, משום ש"ספירה" מתפרשת בכמה מובנים: א. מניין, למנות. ב. תספורת - להתגלח להסתפר (הסרת גידולי פרא). ג. לראות הארה, זכות, כמו שנאמר: "כִּמְעֵשָׂה לְבַנְתַּת הַסְּפִיר". הוּא אומר שסגולת המניין של ספירת העומר היא להסיר את גידולי הפרא שדבקו בנפשנו ולהתבהר, להיות זכים ובהירים - טהרה, נקיון, כי יצאנו ממצרים מזוהמים. ולכן נאמר "וּסְפַרְתֶּם לְכֶם" - מניין, תספורת רוחנית ובהירות.

משמעות נוספת ל"וּסְפַרְתֶּם" - מלשון סָפַר (כמו יישוב סָפַר - השוכן על גדר הגבול), תכלית הספירה היא להגיע אל "קְדָשִׁים תִּהְיוּ" - להיות נבדלים, פרושים, גדורים, כמו שכתוב: "וַיַּעֲשׂוּ סִגְ לְתוֹרָה". תכלית הספירה היא לפרוש מן המותרות ולהגביל את צרכנו הגשמיים. ספירה, סייג, סָפַר, כדי שנוכל להדגיש את עיקר מרצנו, זמננו ויכולתנו להשגת אור התורה, לצמצם בתאוות החומר, החול, ולהרבות בהשגת הרוח, כי הא בהא תליא.

הספירה שאנחנו סופרים מדי יום ביומו מנתקת את היהודי מחשכת העולם, מחשכת מצרים, מהחושך שדבק בעם ישראל בהיותו במצרים 210 שנים. מרוב התעותועים שבעולם, כל האורות שבו הם אורות של עולם השקר והחושך, דימיונות בחסות היצר הרע (כמו בקולנוע, שברגע שמדליקים את האורות, כל התמונות שעל גבי המסך נעלמות).

הספירה כאמור באה לנתק את היהודי מחשכת העולם, מחזיונות השווא שהוא מקרין להמונים. זו הספירה, כי ממצרים יצאנו עם אור תעותועים - אור שוא וחושך של טומאה, ותכלית הספירה היא להביא אותנו אל האור האמיתי, אור התורה הקדושה, "כִּי יָרַ מְצָנָה וְתוֹרָה אִוֵּר".

צמאון לתורה

הרא"ה ז"ל בספרו "החינוך" (מצוה ש"ו) מסביר את מהות מצות ספירת העומר, וכותב שהסיבה לגאולת ישראל ממצרים, היתה כדי להראות את החפץ והחשק הגדול שיש בלבם אל היום הנכבד - יום מתן תורה, כאילו היו עבד השואף לצאת לחופשי, הסופר את הימים, מתי כבר יבוא הרגע הנכסף הזה. נצטוונו לספור את הימים שכלים והולכים, כדי להראות כי כל ישענו וחפצנו להגיע את היום הגדול ההוא, את"ד.

עד עתה ידענו שכיסופין וציפייה הם דברים שבנפש, דברים שצריכים לבוא מעומק הלב, אחרת אין בהם תוכן. אולם א"כ קשה, היאך אפשר לבקש מאדם: תספור את הימים הנותרים ליום מתן תורה כדי שתראה שאתה צמא לתורה, והוא נפשו יבשה, ואין בה צמאון לתורה, אלא לסחורה? ובכלל האם שייך ציווי על דבר כזה?

ונראה שפני הדברים אינם כן, והתורה אינה מתכוונת להטיל עלינו רגשות וחוויית מלמעלה, אלא עיקר כוונת בעל החינוך אינה לחייבנו לכוון כוונות שאינן לפי מדרגתנו, אלא להודיע וללמד שהדרך לקבלת התורה היא דרך הציפייה והצימאון אליה, ואת המפתח לקבלת התורה אין לנו לחפש ביום מתן תורה עצמו כשהענן כבר נמצא על ההר והקולות והברקים בשמים, אלא חמישים יום לפני כן כשכל יום אנו מכינים את היום ההוא ומצפים לבואו כדי לקבל את התורה.

כי רק נפש צמאה וכוספת המחכה לרוות את צימאונה, נפש המגלה קוצר רוח בציפייה לאותו יום גדול ונכבד, היא זו שתזכה ותגדל ותתעלה במעלות גדולות ורמות, ורק היא יכולה להיות כלי קיבול למתנת האלקים הגדולה הזו שניתנה לבני ישראל עלי אדמות.

אבל לא כן הנפש היבשה, זו הנאכלת בבעיות הקטנות של החיים, ואינה מצליחה להתעלות עליהם ולבקש מנוס לעצמה במזון הרוחני שרק הוא נאה ויאה לה, זו אינה ממששת את החיים אלא החיים עוברים מעליה. על כן גם כשמגיעים לימים הגדולים ביותר היא ממשיכה להיות אטומה וסתומה ללא שמץ של רגש, או שמחת חיים. היא תגיע לחג השבועות כגחלת עמומה, ולאחריו גם תמשיך להיות

כזו, כי השיגרה אוכלת בה ואוי למי שמפספס את ההזדמנויות הגדולות האלה.

וכך אמר הנביא: "הוֹי כָּל צָמֵא לְכוּ לְמִים" (ישעיה נה, א), כי רק הצמא למים, וגרונו יבש, אם וכאשר מגיעים לידו מעט מים הרי הם נופלים לתוך פיו כטל תחייה, ונבלעים בכל איבריו, וכל הון שבעולם לא ישווה את מחירם ואת האושר שהם מעניקים לאותו שציפה וחיכה להם. המים האלה שונים באיכותם ומהותם שינוי תהומי בינם לבין המים שאנו שותים יום יום. ובעצם מדוע? הרי המים האלה הם בדיוק אותם המצויים אצלנו בשפע כשפותחים את הברז! התשובה לכך, שלא המים שונים, אלא הציפייה אליהם, וככל שהציפייה גדולה כן טיבם של המים שונה וגם פעולתם שונה בתכלית.

בפרקי אבות (א, יד) הובא בשם רבי יוסי בן יועזר: "יהי ביתך בית ועד לחכמים, והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שותה בצמא את דבריהם".

בכך מלמדנו התנא שאין לנהוג בתורה כפי שאנו נוהגים בשאר ההשגות, כי בכולם די בהצלחה אחת גדולה כדי לנוח לאחר מכן וליהנות הימנה, מה שאין כן התורה הקדושה שאותה משיגים רק אם אנו רודפים אחריה עד כדי כך שביתנו יהפוך להיות בית ועד לחכמים, מעין ישיבה קבועה, ובדרכנו נחפש להתאבק בעפר רגלי גדולי התורה, וגם בשבתנו ללמוד נעשה זאת כדרך השתייה מתוך צימאון, בתשוקה ובהתלהבות, כדי שהתורה תתקיים בידינו.

ועד כמה גדול כח הצימאון לתורה, ולהיכן הוא יכול להוביל, אפשר לראות מהתנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי (פסחים ק"ב), שכאשר נתפס רבי עקיבא רבו על שלימד תורה והושם בבית האסורים, רדף אחריו רבי שמעון, ונכנס לתוך בית הסוהר וביקש שילמדו שם תורה, רבי עקיבא נרתע מאותה עזות דקדושה, וחשש מן הסכנה הגדולה שבדבר, וסירב ללמדו. ואז איים התלמיד על רבו: "אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחאי אבא ומוסרך למלכות" (שיוסיפו בעונשך - מהרש"א).

ענה לו רבי עקיבא: "בני, יותר ממה שהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק, ואם איני מלמדך אין זה אלא מתוך חשש שמא תיתפס גם אתה בבית הסוהר".

ענה לו ר' שמעון: "ומי בסכנה? והלא עגל בסכנה". כלומר, כל הסכנה היא שלי. וכך הצליח להוציא מפיו חמשה לימודים חדשים.

לכולנו ידוע מי ומה היה רבי שמעון בר יוחאי, ולמקרא הדברים האלו מובן איך בן אנוש הגיע לכך - עם צימאון כזה לתורה אפשר להגיע בוודאי רחוק מאוד ולניות אדם מורס מעם.

ימי הספירה

בימי 'ספירת העומר' (ספירת הימים והשבועות שבין חג הפסח לחג השבועות) נוהגים במנהגי אבילות מסויימים, לזכר 24 אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו במגיפה שהיתה בימי ספירת העומר, בשל שלא נהגו כבוד זה בזה. בימים אלה על כל אחד ואחת להשתדל להוסיף באהבת ישראל, הן כהכנה למתן תורה והן כתיקון לאותה מגיפה.

מדוע מתו תלמידי רבי עקיבא?

הימים שבין פסח לשבועות, הנקראים ימי "ספירת-העומר", היו בימי רבי עקיבא לימי אבל, בשל מותם הפתאומי של עשרים וארבעה אלף מתלמידיו.

תלמידיו של רבי עקיבא היו כולם חכמים וצדיקים. הם היו המורים והחכמים של עם ישראל. ואעפ"כ נגזרה עליהם מיתה. על מה נעשו כל-כך? אומרים חז"ל: "מפני שלא נהגו כבוד זה בזה" (יבמות סב:). לא היתה ביניהם אהבה ואחדות כפי שהיתה צריכה להיות בין צדיקים וחכמים כאלה.

מותם של רבים מתלמידי רבי עקיבא היה מכה קשה מאוד לעם ישראל. פתאום נותר העם כמו יתום - כמעט ללא מורים, רבנים וחכמים. כמו עדר צאן שנוותר בלא רועה. על כן אנו מתאבלים בימים אלה ומחליטים לאהוב עוד יותר איש את רעהו ולהוסיף לכבד עוד את הזולת.

על מה מתאבלים

בימים אלו של ספירת העומר אנו נוהגים מנהגי אבלות: אין מסתפרים ומתגלחים, אין חתונות, לא שומעים מוסיקה וכו', ומנהגי אבלות אלו מתקשרים לנו עם תלמידי רבי עקיבא שמתו בין פסח לעצרת.

שואל הרב יחזקאל אברמסקי: הרי אין אבלות יותר משנה ומה קרה שדווקא אצל תלמידי רבי עקיבא האבלות נמשכת קרוב לאלפי שנים? ואם נאמר שהסיבה היא כמות האנשים הגדולה שמתו במגיפה, הרי גם בשיטים מתו 24,000 איש ובמדבר מתו 600,000 אנשים ולא מתאבלים, א"כ למה דווקא כאן?

וביאר שאנו לא מתאבלים על אלו שנפטרו, אלא על החיסרון שלנו מפטירתם. אילו אותם 24,000 תלמידים לא היו מתים, הרי שהיינו אנו במדרגה רוחנית אחרת לגמרי. אילו היו הם חיים היינו יודעים יותר תורה וקרובים יותר להקב"ה - על זה אנו בוכים.

בגמרא (מנחות כט:) נאמר: "אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות (פירש"י תגין דספר תורה). אמר לפניו: רבונו של עולם, מי מעכב על ידך (שלא לפרש אלא לכתוב רמזים)? אמר לו: אדם אחד יש, שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בו יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות".

ולכאורה קשה, להיכן נעלמו כל הדרשות של רבי עקיבא? היכן כל התילי תילין של ההלכות הללו?

אלא שהן נקברו עם 24,000 תלמידיו...

זהו אובדן אדיר שלא מסתיים בשנה אחת על אובדן כזה לא ניתן להפסיק להתאבל.

למה מתו תלמידי ר"ע

הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ותלמידי רבי עקיבא נסתלקו מן העולם במדת הדין. אין לנו הבנה בעניינים הללו, אבל דבר אחד אנו יודעים, שאם חז"ל מגלים לנו סיבה לתקרית מסויימת, אזי ברור הוא שהדבר נועד עבורנו, ולא רק עבורם...

אומרת לנו הגמרא (יבמות סב): **"שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה.** והיה העולם שמש עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה... אמר רב חמא בר אבא ואיתימא ר' חייא בר אבין **כולם מתו מיתה רעה.** מאי היא? אמר נחמן **אסכרה"**.

הגמרא במסכת שבת (ג.) אומרת, שמיתת אסכרה באה על עוון לשון הרע, ולכן כותב המהרש"א שנראה לו שתלמידי ר"ע מתו בגין עוון לשון הרע.

ויש לשאול: מדוע על זה שלא נהגו כבוד זה בזה, מגיע עונש מוות? ולמה מיתה רעה של אסכרה? ומדוע מתו דווקא בין פסח לעצרת? מה מונח כאן, ביסוד שאומרים לנו רבותינו?

אפשר לבאר עפ"י מה שכתב המהר"ל, שכאשר נוהג כבוד בחבירו דבר זה הוא עצם החיים, וכמו שאמרו (מגילה כז): שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה במה הארכת ימים? אמר להם מימי לא נתכבדתי בקלון חברי, וכשחלה רבי אלעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא, אמר להם **זהו בכבוד חבריכם** (ברכות כח:), ושם ביאר המהר"ל כי הוא אורח חיים ממש), ואלו שלא נזהרו בכך מתו.

ומה שמתו מפסח עד עצרת, אע"פ שזה זמן ספירת העומר המקודש והוא טוב משאר הזמנים, עם כל זה מתו באסכרה שהיא מיתה משונה, להודיע שחטאו ושלא יאמרו בטבע מתו.

ועוד כתב לפרש, כי הזמן הזה מפסח ועד עצרת מורה על כבוד התורה, ומדרגת התורה שהיא מתעלה עד שער החמישים, ולפיכך הספירה ז' שבועות מדרגה אחר מדרגה, והם לא נתנו כבוד לתורה לנהוג כבוד זה בזה, ולפיכך מתו מפסח ועד עצרת דווקא, והיו מתים שלא היו נותנים כבוד (בגימטריא לב), דהיינו ל"ב יום, ובל"ג בעומר פסקו. אף על גב שאמר שמתו מפסח ועד עצרת, מ"מ הגזירה פסקה בל"ג בעומר שלא חלו יותר ורק אותם שחלו כבר לפני ל"ג בעומר, הם שמתו לאחר ל"ג בעומר.

ומתו במיתת אסכרה, מפני שהאסכרא מתחיל בפה ומסיים בגרון שממנו הדיבור שהוא עצם החיים, ומפני כי החיים תולה בפה ובגרון שממנו הדיבור, שהרי כתוב: 'ויהי האדם לנפש חיה' ותרגומו 'לרוח ממללא', ולכך נקרא "אסכרא", על שם שנסכר הגרון שממנו הדיבור שהוא עצם החיות, ולכך מיתה הגמורה היא מיתת אסכרה, וכמו שאמרנו שמי שיהיה נזהר בכבוד חבריו עצם החיים מגיע לו, היפך זה הוא עצם המיתה.

ולכך מתו מיתת אסכרה שהוא עצם המיתה, ואמרו (ברכות ח): תשע מאות ושלוש מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר 'למנות תוצאות' (תוצאות בגימטריא 903) קשה שבכולן אסכרא, וכל זה מן הטעם אשר אמרנו כי נוטל ממנו עצם החיים, היא פתיחת הגרון ולפיכך היא קשה מכולם, ומפני כי הכבוד הוא אורחות חיים והם שלא נהגו כבוד ניטלו מהם החיים ומתו מיתת אסכרה, את"ד.

במדרש (קהלת רבה יא, ו) מובא: רבי עקיבא אומר שנים עשר אלפים תלמידים היו לי מגבת ועד אנטופרס וכלן מתו בתיבין פסח לעצרת, ובסוף העמידו לי שבועה, ואלו הן: רבי יהודה, ורבי נחמיה, ורבי מאיר, ורבי יוסי, ורבי שמעון בן יוחאי, ורבי אליעזר בן של רבי יוסי הגלילי, ורבי יוחנן הסנדלר. אמר להם הראשונים לא מתו אלא מפני

שְׁהִיְתָה עֵינֵיהֶם צָרָה בַּתּוֹרָה זֶה לָזֶה, אֲתָם לֹא תִהְיוּ כֵן, מִיָּד עֲמְדוּ וּמְלֹאוּ כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה.

כאן במדרש לא כתובה הסיבה, שלא נהגו כבוד זה בזה, אלא שעיניהם היתה צרה בתורה, זה לזה.

לכאורה, הטעמים המובאים בגמרא ובמדרש נראים סותרים. כשאומרים שלא נהגו כבוד זה בזה, פירוש הדבר, שהם זילזלו האחד בשני, שאומרים שעיניהם הייתה צרה בתורה, פירוש הדבר, שהם קינאו האחד בשני. אז לכאורה, אלו שני דברים שונים בתכלית, מצד אחד זלזול, ומצד שני קנאה!

אפשר להבין עפ"י ה'בן יהוידע', הוא שואל: למה כתוב 'שנים עשר אלף זוגים תלמידים', ולא כתוב 'עשרים וארבע אלף תלמידים'? הרי הגמרא בעצמה (כתובות סג.) אומרת, שר' עקיבא חזר לאחר שתיים-עשרה שנה, עם שנים-עשר אלף תלמידים ואחרי עשרים וארבע שנים, הוא חזר עם עשרים וארבע אלף תלמידים. אם כך, מדוע אומרת הגמרא כאן 'שנים עשר אלף זוגים תלמידים'? שתגיד 'עשרים וארבע אלף תלמידים' כמו בכתובות (הדגש הוא על זוגים).

כתב הבן יהוידע שהיו בהם גם חוסר כבוד וגם צרות עין וקנאה. ר' עקיבא הרגיש שיש בהם בעיה של חוסר נתינת כבוד האחד לשני, לכן הוא חיבר זוגות, כדי לגרום לכך, שתהיה ביניהם אהבה ואחוה, אך למרות שחיבר בין הזוגות כדי להביא לחברות וידידות בין כולם, זה לא עזר - כי עדיין הייתה עיניהם צרה זה לזה בתורה. וכתב הגר"ח קניבסקי שליט"א (ודרך שיחה פ"י בהר) שטעם זה שהיו צרי עין נתחדש לר"ע רק אח"כ. ולכן התיקון שעשה להרבות כבוד ביניהם לא עזר והסתלקו עשרים וארבע אלף תלמידי ר' עקיבא.

שביבים

● ספירת העומר - משורשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרון של ישראל אינו אלא התורה. ומפני התורה נבראו שמים וארץ, כמו שכתוב: 'אם לא בריתי יום ולילה'. והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקימוהו ומפני כן כי היא כל עיקרון של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף לליבנו כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המניין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. (חינוך מצוה ש"ו)

● "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה" (ויקרא כג, טו). אנו סופרים ארבעים ותשעה ימים, מיום הבאת העומר עד יום קבלת התורה, ללמדנו שהתורה והקמח תלויים זה בזה: "אם אין קמח אין תורה" ו"אם אין תורה אין קמח". (המהר"ל מפראג)

● "וספרתם" מלשון אבן-ספיר. כלומר, יש לזכך ולטהר את המחשבות כספיר. "ממחרת" הוא כינוי לאמונה, כי אין אדם יודע מה ילד יום, אלא הוא מאמין בבורא שייתן לו מחר חיות וכוח. זהו "וספרתם לכם", האדם צריך לזכך ולטהר כל מה שנוגע "לכם", לגוף ולתאוותיו הגשמיות, ע"י "ממחרת" בכוח האמונה שהוא מאמין בחי העולמים. (רבי ישראל מרוזין)

● זהו שנאמר בגמרא (קידושין ל): "למה נקראו ראשונים סופרים? שהיו סופרים כל האותיות שבתורה". 'סופרים' מלשון 'ספיר' הם האירו את האותיות ובכך האירו את הלבבות. (צמח צדיק)

● בספירת העומר אנו אומרים "היום יום וכו'". הכוונה היא שהיום יהיה יום, שידעו מה פעלו בכל יום, מה פעלו אתמול ומה צריכים לפעול היום. (ספר השיחות)

● "וספרתם" הוא מלשון ספירות ובהירות. צריכים לעשות "וספרתם לכם", שה"לכם" יהיה בהיר. זאת עושים ע"י "שבע שבתות תמימות", בבירור שבע המידות, שכל מידה ומידה תהיה כלולה משבע, וששבע המידות עצמן יהיו שבע שבתות, כי השבת אינה צריכה בירור. (קונטרס היום-יום)

● העבודה הרוחנית של ספירת העומר היא המשכת המוחין למידות, שהמידות יצאו מטבען ויהיו על פי הוראת השכל, שלא יפעלו על פי נטיית הלב, אלא כפי הוראת השכל בלבד. (ספר המאמרים)

● ארבעים ותשעה יום הם שבע מידות, שכל אחת ואחת מהן כלולה משבע המידות האחרות. על ידי ספירתן ממשיכים את שער הנו"ן דבינה, שהוא למעלה מהמוחין, זהו שנאמר: "תספרו חמישים יום", אף שבפועל סופרים ארבעים ותשעה ימים בלבד, כי על ידי הספירה ממשיכים גם את שער הנו"ן דבינה. (הר"י"צ מליובאוויטש)

● בימים האלה שבין פסח לשבועות היו האנשים עסוקים בעבודת השדה, ובהיותם רחוקים מהעיר ומבתיהם היו עלולים לשכוח את חשבון הימים ולטעות בחשבון היום שיחול בו חג השבועות. לפיכך נצטוו על הספירה, שלא יטעו בחשבון החג. (מטה משה)

יום השואה

"בכל דור ודור עומדים עלינו לילותינו והקב"ה מצילנו מידם". תמיד עם ישראל היה נרדף, ובמיוחד בזמן הגלות הנוראה שכללה: אינקוויזיציה, גירוש, מסעות צלב, עלילות דם, פוגרומים, פרעות ביהודים, ומעל כולם השואה הנוראה שכללה באכזריות כשישה מליון יהודים על לא עוול בכפם.

הגרמנים הנאצים הארורים שהם מזרע עמלק, רצו 'לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים מִנְעַר וְעַד זָקֵן טַף וְנָשִׁים... וּשְׁלָלָם לְבוֹז' (אסתר ג, יג). ואכן בכל מדינה שכבשו, הם ריכזו את כל היהודים, ואח"כ הובילו אותם בהמוניהם ברכבות משא בתנאים תת אנושיים, למחנות ריכוז. מי שהיה כשיר לשרת את החיה הנאצית נשלח לעבודות כפייה, מתוך רעב ועינויים קשים ומרים, ומי שלא יכלו להפיק ממנו תועלת, נשלח לתאי הגזים, לא לפני שעקרו ממנו את שיני הזהב (שהרי אפשר לעשות מהן תכשיטים) ואת שערות ראשו (שאפשר להשתמש בזה למילוי כריות).

יהודים שעברו את השואה כל כך סבלו, עד שאמר החזון איש זצ"ל שיהודי שמת בשואה וכן יהודי שעבר את השואה, לא יראה פני גיהנם, שהרי כבר קיבל גיהנם בעולם הזה.

אחת השאלות הקשות ביותר היא: היכן האלקים היה בשואה? איך הוא נתן לזה לקרות? מדוע הוא לא עזר לבניו בחיריו?

הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א אמר שהמלים "יום השואה והגבורה" זה ראשי תיבות שם הוי"ה, ויש פסוק ביחזקאל: "וה' שם היה" (ל, י, לגבי עמלק באחרית הימים), כלומר הקב"ה היה שם ונכח בשואה, ולא רק שלא התעלם חלילה אלא הוא היה שם בשואה, ולמעשה, כפי שנראה בהמשך, הוא גם זה שהביא עלינו את השואה.

למה היתה שואה?

כמאה וחמשים שנה לפני השואה, קמו משכילים בברלין, ובראשם היה יהודי בשם משה בן מנחם מנדלסון, הוא היה רב ונחשב לעילוי בלימוד התורה, אבל היה מתרועע עם הפילוסופים והמשכילים

הגויים בברלין והושפע מדעותיהם. כלפי חוץ הוא היה יהודי חרדי ותלמיד חכם, אך גרם נזק רב בספריו והשקפותיו הפסולות והוא זכה לכינוי המפוקפק "אבי תנועת ההשכלה", בעקבותיו החלו יהודים רבים להתבולל ולהיטמע בעמים (ארבעה מתוך ששת ילדיו התנצרו).

גם אם במשך ההסטוריה היו בעם ישראל כל מיני חוטאים ומשכילים, הם היו בודדים ולא עשו זאת מתוך שיטה. אבל המשכילים עשו שיטה של כפירה וחינוך לכפירה וסחפו אחריהם רבים בזרם המים הדלוחים והסרוחים.

מאז, במשך מאה וחמשים שנה הקב"ה חיכה לנו אולי נחזור בתשובה ונלך בדרך טובה, אבל היהודים לא רצו לחזור בתשובה, הם קיבלו שוויון זכויות, למדו באוניברסיטאות עם הגויים, התחתנו עםם והתבוללו, הם חשבו שטוב להם לחיות כך כמו גויים, ולכן עזבו את יהדותם, או שנעשו "יהודים לייט" ונהיו רפורמים.

היו יהודים רבים שחשבו שאם הם יתערו בחברת הגרמנים הגויים ויתנהגו כמותם אז תיפסק האנטישמיות הנוראה ממנה סובל העם היהודי במשך אלפיים שנות גלות, הסיסמה ברחוב היתה "הֲיָהּ יהודי בביתך וגרמני בצאתך".

רבי ישראל סלנטר, אבי תנועת המוסר, הזהיר אז (לפני כמאה וחמישים שנה) ואמר: תחת ה'שולחן ערוך' החדש שהמציאו היהודים המשכילים, יבוא יום שהגרמנים גם הם ימציאו שולחן ערוך משלהם ובו יהיה כתוב: "טוב שביהודים - הרוג"!

ואכן כך היה, שהגרמנים לא רדפו את היהודים סתם כך בלי סיבה כמו האנטישמיות שהיתה עד אז, אלא הם כתבו על כך ספר חוקים שלם, והוא "ספר חוקי הגזע" של נירנברג, בו הגדיר את הגרמני שהוא מהגזע הארי המשוכח ביותר, ואילו היהודים מהגזע הנחות ביותר כמו הכושים באפריקה הדומים לקוף. על סמך ספר זה עלתה מפלגת הנאצים של היטלר (ימח שמו וזכרו) לשלטון.

לצערנו, ישנם יהודים רבים הסוברים שאם ידמו לגויים, ייטב להם. על כך אומר יחזקאל הנביא (כ, לב): "וְהֶעֱלָה עַל רוּחְכֶם הָיָה לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נְהִיָּה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאָרְצוֹת לְשֵׁרֵת עֵץ וְאֶבֶן. חִי אֲנִי נְאֻם ה' אִם לֹא בְיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׁפוּכָה

אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם". עם ישראל נמשל לשמן זית, שכמו שאינו מתערב עם שאר המשקים, כך עם ישראל אינם מתערבים עם שאר העמים. הקב"ה אומר לנו (ויקרא כ, כו): "וְהָיִיתֶם לִי קְדוֹשִׁים, כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה'", וְאֲבָדַל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי". עלינו להיות מובדלים מהגויים, אם מתקרבים אליהם אז הקב"ה מחדש את ההבדל ע"י שמגביר בלבם את השנאה כלפי עם ישראל. ההיסטוריה הוכיחה ששנאת הגויים ליהודים התגברה במיוחד כאשר היהודים פרקו מעל עצמם עול תורה ומצוות וניסו להידמות לגויים.

מאז ומעולם גזרו הגויים גזירות קשות על עם ישראל וניסו להעבירים על דתם. אולם רדיפת הדת היהודית רק חיזקה את נאמנותם של היהודים לקב"ה ולתורה, רבים מהם לא היו מוכנים לעבור אפילו על עבירה קטנה אחת והעדיפו למסור את נפשם על קידוש ה'. אבל, בסופו של דבר, האמנציפציה (שיוויון זכויות) שקיבלו היהודים במערב אירופה, אפשרה להם להיכנס לאוניברסיטאות, להתקרב לגויים (להיקרא "משכילים") ולבסוף גם לעזוב את דת ישראל.

ה'חתם סופר' אמר על כך משל: השמש והרוח התערבו בניניהם מי משניהם יצליח להוריד את מעיל הפרווה מעל האיש שהלך בדרך. הרוח נשבה והתקיפה במלוא עוצמתה, כדי להוריד ממנו את מעיל הפרווה אך לא הצליחה. אדרבה, ההלך התכרבל עוד יותר במעיל הפרווה, והצמידו לגופו. אח"כ ניסתה השמש את מזלה, היא יצאה מנרתיקה ושלחה גלי חום לוהטים. האיש חש שחום גופו הולך ועולה, זיעה החלה לנטוף ממנו והוא הסיר מעליו את מעילו.

כך גם היה עם הגויים - כאשר הם כפו על היהודי להמיר את דתו מתוך כפייה, עינויים וגזירות קשות ורעות, הוא עמד בעוז ובגבורה ביהדותו, ואילו כאשר הגויים באו לקראתו מתוך חום ואהבה, הוא התקרב אליהם ונכווה.

כאשר היהודי מתקרב אל הגוי ונראה ומתנהג כמותו, אז הקב"ה מכניס בלב הגוי שנאה עצומה ליהודי כדי שהוא יתרחק ויבדל ממנו. לפיכך חייבים אנו לשמור בכל כוחנו על ההבדל שבין ישראל לעמים, ואז לא נזדקק לאמצעים אחרים שיבואו בכפייה, כדי לקיים את הפסוק: "וְאֲבָדַל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים". אם היהודי לא ישכיל לעשות

"קידוש", שיהיה מיוחד ומובדל מהגויים, אזי הגויים כבר יעשו לו "הבדלה", שלא יהיה כמותם.

ואכן, לפני השואה, המשכילים והרפורמים מתחו את החבל ועברו כל גבול, והקב"ה הבטיח בתורתו בפרשת בחוקותי: "וְאִם בַּחֲקוֹתַי תִּמָּאֲסוּ וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל וְנִפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת בְּרִיתִי, אִף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת הַשְּׁחָפֶת וְאֶת הַקְּדַחַת מִכְּלוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ... וְהִבְאֲתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נִקָּם בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל עַרְיֶכֶם וְשַׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְתַּם בִּיד אֹיִבִי. וּבִפְרֹשֶׁת כִּי תָבוֹא נֹאמֵר: **וְהִיא אִם לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָיו וְחֻקְתָּיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְהִשְׁיִגְוֶה... יִתְנַהֵף ה' נֶגֶף לִפְנֵי אֵיבֶיךָ בְּדָרְךָ אַחַד תֵּצֵא אֵלָיו וּבִשְׂבָעָה דְרָכִים תִּנּוֹס לִפְנֵי וְהִיִּית לְזַעֲוָה לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ... וְהִיִּית אִךְ עֲשׂוֹק וְגִזּוּל כָּל הַיָּמִים וְאִין מוֹשִׁיעַ... וְהִיִּית מְשֻׁעַ מִמְרָאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה... וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וּרְדִפוּךָ וְהִשְׁיִגְוֶה עַד הַשְּׁמֵדָה **כִּי לֹא שְׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר מִצְוֹתָיו וְחֻקְתָּיו אֲשֶׁר צִוֶּה... וְנִשְׁאַרְתָּם בְּמַתִּי מַעַט תַּחַת אֲשֶׁר הִיִּיתֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב כִּי לֹא שְׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ."****

פסוקים אלו שנכתבו לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה מתארים את השואה הנוראה ואומרים לנו גם מה היתה הסיבה לכך: **"כי לא שמעת בקול ה' אלהיך"**.

הרבנים שהיו באותו דור עמדו והתריעו מעל כל במה אפשרית שאם לא יחזרו בתשובה, הקב"ה לא ישתוק ותבוא ח"ו שואה מחרידה לעם היהודי, כמו שהוא הבטיח בתורתו (וכן היה גם בחורבן בית שני, אז נרצחו כשנים עשר מיליון יהודים).

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל כתב בספרו "משך חכמה" (ויקרא כו, מד) על הגלות האחרונה: "והישראל בכלל ישכח מחצבתו ויחשב לאזרח רענן, יעזוב לימודי דתו, ללמוד לשונות לא לו, יליף מקלקלתא ולא יליף מתקנא, יחשוב כי ברלון היא ירושלים". ושם הוא מרתיע ואומר שאם היהודי לא ישוב בתשובה מעצמו, תבוא רוח סערה מצד חבריו הגרמנים, ותעקור אותו מגזעו ויזכירו לו כי יהודי הוא.

החפץ חיים זצ"ל הפיץ מכתבים כבר בזמן מלחמת העולם הראשונה, והודיע מפורשות שאם עם ישראל ימשיך לפרוץ את חומות הדת, השבת והצניעות, וימשיך לחנך את בניו לכפירה ולמינות אזי סופם יהיה רע ומר... "ועל כל אחד שירעד ויפחד לנפשו מן האזהרות המפורשות בתורה, הבאות על האנשים הסרים מדרך ה', ולא יהיו לצחוק בעיניו, שהרי מצינו בתורה שחתני לוט לא האמינו בהפיכת סדום, ובסוף נהפכו יחד עם כל אנשי סדום!"

ובשנת תרצ"ג כאשר היטלר ימח שמו וזכרו עלה לשלטון, אמר אז החפץ חיים לשומעי לקחו, שהיטלר אכן יצליח במזימתו האכזרית וישמיד את יהדות אירופה, אך לא יצליח להשמיד את כל היהודים ובהר ציון תהיה פליטה.

ותלמידו הגדול רבי **אלחנן וסרמן** הי"ד התריע לפני השואה וכתב שמי שיסחף אחר ההשכלה והסוציאליזם של גרמניה, תבוא המפלגה הנאצית הסוציאליסטית ותזכיר להם שהם עדיין יהודים.

וכן הגאון רבי **רפאל שמשון הירש** זצ"ל (שהיה רבה של גרמניה לפני כמאה וחמישים שנה) התריע ואמר: "מי שיקריב את יהדותו על מזבח ההשכלה, סופו שהגרמני יקריב אותו על מזבח האנטישמיות!".

אבל התראות הרבנים לא עזרו וכ- 70% מיהודי אירופה התבוללו, נטמעו בגויים וחינכו את בניהם לכפירה. חומת השבת נפרצה וחנויות רבות של יהודים היו פתוחות ביום שבת קודש, היהודים שינו את שמם לשמות גויים, ואפילו בכנסיה הנוצרית היו כמרים שבעברם הרחוק היו יהודים שומרי תורה ומצוות. כאשר באו הנאצים וגזרו להשמיד את היהודים, הם לא הסתפקו רק במי שנראה והתנהג כמו יהודי, אלא לקחו והרגו גם כל מי שבעברו היה יהודי ואף מי שהיה בן או נכד לאיזה סבא רבה יהודי שהתבולל עד ארבעה דורות.

סיבה נוספת לשואת יהדות אירופה היתה בגלל שהיו ביניהם מחלוקות רבות, לשון הרע ושנאת חינם (הארכנו בזה בזה בדרשות לתשעה באב), וגם היו מוסרים ומלשינים האחד על השני למלכות, ועל עבירות כאלו אין הקב"ה יכול לוותר ובגינן גם נחרב בית המקדש ואנו עד עכשיו בגלות הנוראה.

למה בשואה נספו גם תינוקות וצדיקים?

ולפי זה מובן גם למה בשואה נרצחו גם תינוקות של בית רבן וצדיקים שלא חטאו, וזה על פי מה שנאמר במדרש (במ"ר יח, ד) כמה קשה המחלוקת שבית דין של מעלה אין קונסים אלא מבן עשרים שנה ומעלה ובית דין של מטה מבן י"ג, במחלוקתו של קרח תינוקות בן יומן נשרפו ונבלעו בשאול תחתית. ואמרו בגמרא (ב"ק ס:) כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחילה.

וכתב אור החיים הקדוש על הפסוק: "כִּי תֵצֵא אֶשׁ וּמְצָאָהּ קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אֹרֶז הַקָּמָה" (שמות כה, ב), 'כי תצא אש' - הלא ידעת כי צרת העם תכונה בשם אש... והודיע הכתוב עוד כי אחר שניתן רשות לאש הדינים להבעיר, לא לקוצים לבד הם מבעירים, אלא 'ונאכל גדיש', כאן רמז אל **תינוקות של בית רבן** שעדיין אין להם קומה אלא גדושים שבולת עם חברתה כי בעוונות הם הנתפסים בצרת עולם... וכשירשיעו בני אדם הנה הרשות נתונה לאש לבעור בהם, ואמרו 'או הקמה' הם **הצדיקים**... ולפעמים יגדל החטא ולא יצילו הצדיקים לבד וחימה שפוכה על כל שונאי ישראל, ה' ישמור.

חשבונות שמים

פעמים רבות אנו עומדים תמהים ושואלים: "למה ה' עשה כך?!", דבר זה נובע מחוסר אמונה שהכל מאת ה', וכל מה שה' עושה זה לטובה, רק שאנו מוגבלים ואין לנו את היכולת להבין זאת. אם ניקח קוף, פיקח ככל שיהיה, וננסה ללמד אותו חשבון פשוט, יתכן שמשוהו הוא יבין. אבל אם ננסה ללמד אותו שבר עשרוני, משוואות בשני נעלמים, טריגונומטריה ודיפרנציאלים, הוא לא יבין כלום, כי אין לו את הכלים הדרושים לכך, הוא לא בנוי לזה. כך גם אנו, איננו יכולים להבין חשבונות שמים.

אנו רוצים להבין את הנהגות הקב"ה, אבל למעשה איננו מבינים לפעמים אף משפטי בשר ודם, כמו שנראה מהמעשה הבא:

• שני אנשים הלכו במדבר, לאחד מהם היו שלוש חלות לחם, ולחברו היו שתי חלות. כשישבו לאכול, בא אליהם עובר אורח ואמר להם:

"אחיי, רעב אני ואין לי לחם לאכול, אולי תתנו לי מפתכם ואשלם לכם". התרצו לו ושתפו אותו בסעודתם, אכלו השלושה את חמש החלות, והוא נתן להם חמישה זהובים.

לאחר שהודה והלך, התעוררה השאלה כיצד יחלקו ביניהם את חמשת הזהובים: בעל שלוש החלות טען שיתנו לו שלושה זהובים, שהרי היו לו שלוש חלות, ובעל שתי החלות טען שיחלקו הכסף לחצי, שהרי האורח אכל משניהם בשווה. ולא הקפיד לאכול משלו יותר. לאחר שלא הגיעו לעמק השווה החליטו שכאשר יחצו את המדבר ישאלו את רב העיר כיצד לחלוק באופן הוגן.

הרב פסק להם: "בעל שלוש החלות יקח ארבעה זהובים. ובעל שתי החלות יקח זהוב אחד". כששמעו הנוכחים את פסק הדין הופתעו מאוד, הלכו ל"אבן עזרא", ואמרו לו: "הנה רב העיר פסק לזה יותר ממה שתבע, שהרי בעל שלוש החלות ביקש רק שלושה זהובים, והוא פסק לו ארבעה זהובים, אין זאת כי אם משפט מסולף".

כששמע זאת רבינו אברהם אבן עזרא. אמר להם: "אם אין אתם יכולים לרדת לסוף דעתו של שופט בשר ודם, כיצד אתם רוצים להבין משפטי השי"ת, בואו ואסביר לכם את הטעם של פסק הדין:

הנה כל אחד מהשלושה אכל שלישי הלחם, שהרי כולם אכלו בחבורה באופן שווה. כאשר נחלק כל לחם לשלושה שלישים. הרי חמישה עשר שלישים, וכל אחד אכל חמישה שלישים. נמצא שזה שהיו לו שתי חלות אכל חמישה שלישים, ונתן מלחמו לחברו רק שלישי אחד, לכן מגיע לו רק זהוב אחד. והשני, היה לחמו תשעה שלישים, הורידו מזה חמישה שלישים שאכל בעצמו, נמצא שאכל האורח מפתו ארבעה שלישים, לכן מגיעים לו ארבעה זהובים".

המדרגה הגדולה באמונה, היא להאמין בקב"ה גם כאשר רואים דברים המנוגדים לשכל ומעוררים קושיות חמורות על הנהגת ה' יתברך, זהו ניסיון אמיתי באמונה. אם האדם מתעלם מהתמיהות

ומהקושיות שיש לו ומאמין בה' מתוך הבנה שלא יתכן שהנברא יבין את בוראו, זוהי המדרגה הגדולה ביותר באמונה.

לבורא יש שיקולים וסיבות שונות מדוע להנהיג כך את האדם, ורק הוא שמכיר ויודע מה עבר, עובר, וצריך לעבור האדם בחייו, בגשמיות וברוחניות, רק הוא יודע את הטובה שתצמח מכל דבר. האדם כל הזמן נמצא בנסיונות, ואין הוא יכול לראות את הטובה בזמן הניסיון, כי א"כ לא יהיה זה ניסיון כלל. הדרך היחידה לעמוד בניסיון היא רק ע"י אמונה שהכל לטובה.

פעם ישבו לפני הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל שני יהודים פשוטים, והתאוננו על מצבם. שאלם הצדיק: "כיצד הייתם אתם נוהגים, לו אתם הייתם מנהיגים את העולם?"

השיב האחד: "הייתי עושה שלא יהיו בעולם עניים ועשירים, אלא שלכל בני האדם יהיה בשווה". אמר השני: "אני הייתי מבטל את כל המלחמות ומשכין שלום ושלווה בין כל המדינות".

"ואני", אמר להם רבי לוי יצחק, "הייתי עושה בדיוק כפי שזה כעת, כאשר הקב"ה מנהל את העולם, כי אין ספק שכל מעשי השם יתברך הם לטובה, בשלמות ובאמת, אלא שחסרה לנו הידיעה וההשגה בחשבונות של מעלה".

במשנה (ברכות ט, ב) נאמר: "על הבשורות הטובות אומר (מברך) ברוך הטוב והמטיב, ועל שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת". ובהמשך נאמר: "חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, שנאמר: ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך וכו', בכל מאודך - בכל מידה ומידה שהוא מודד לך (בין מידה טובה ובין מידת פורענות) הוי מודה לו במאוד מאוד".

ובגמרא (ברכות ס:) נאמר: "מאי (מה כוונת המשנה) חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אילימא (אם נאמר) כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב, כך מברך על הרעה הטוב והמטיב, והתנן (והרי שנינו במשנה) על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, על בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת. אמר רבא (תרוץ) לא נצרכה אלא

לקבולינהו בשמחה". ופירש הברטנורה: "כשמברך דיין האמת על הרעה, חייב לברך בשמחה ובלב טוב כשם שמברך בשמחה הטוב והמטיב על הטובה".

ולכאורה קשה - אם הרע הוא טוב ולכן צריך לברך בשמחה, למה הנוסח "ברוך דיין האמת" ולא "הטוב והמטיב" כמו שמברכים על בשורות טובות ואם הרע הינו באמת רע, מדוע חייב לברך בשמחה?

הביאור לכך הוא שבאופן כללי ה' עושה טוב, לכן הרע, אע"פ שהוא אכן לכשלעצמו אינו טוב, מ"מ הוא חלק מ"פאזל" גדול שבכללותו ובסופו (בתמונה השלמה) רואים שהוא טוב. לעינינו, עיני בשר ודם "הרע" עצמו אכן נראה רע, לכן יש לברך עליו "ברוך דיין האמת", אולם מכיוון שהוא חלק ממהו שבכללותו הוא טוב, ועתיד לצאת ממנו טוב, צריך לברך בשמחה.

על פי זה מובנים גם דברי הגמרא (פסחים נ.): "לא כהעולם הזה העולם הבא, העולם הזה על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, לעולם הבא כולו הטוב והמטיב". ולכאורה קשה, שהרי העולם הבא כולו טוב ואין בו רע כלל, א"כ על אילו "בשורות רעות" יברכו הטוב והמטיב?

והתירוץ לכך שפשוט וברור שבעולם הבא לא יהיו צרות, אבל באותם ימים יסובב כביכול הקב"ה כל אדם לאחוריו, ויתן לו להתבונן במשברים ובייסורים, בשעות הקשות וברגעי האימה שעברו עליו, ויוכיח לו שהכל היה לטובה, ומה שנחשב 'בזמן אמת' כאירוע טראגי ומר, גם הוא היה אך ורק לטובה. לכן בעולם הבא ירצו להחליף את הברכה שבירכו בעולם הזה "דיין האמת" לברכת "הטוב והמטיב", וזה הפירוש "לעולם הבא כולו הטוב והמטיב".

• פעם שאל החפץ חיים אדם אחד על מצבו.

השיבו הלה: "לא היה מזיק אם היה קצת יותר טוב".

השיבו החפץ חיים: "וכי מנין לך שלא היה מזיק? הקב"ה הרחום והחנון יודע יותר טוב ממך, וברצונו להיטיב לך ככל שניתן, ואם לא נתן לך יותר, וודאי וודאי שכך טוב הדבר למענך".

סיפורים

יהודי בשם רודולף ורבה עבד כרשם במחנה המוות אושוויץ, עבודה זו אפשרה לו לנוע בחופשיות מסוימת בשטח המחנה. הייתה לו, עקב כך, אפשרות לעקוב אחר אופן ההשמדה ואחרי מספר האנשים שהגיעו לאושוויץ. כמו כן נודע לו מידע רב ערך על תוכניות הגרמנים והדבר יצר אצלו דחף חזק להימלט מהמחנה כדי לפרסם זאת בעולם ולהזהיר את אחיו היהודים. הוא הכיר במחנה יהודי בשם אלפרד וצלר והשניים הוגיעו את מוחם בניסיון למצוא דרך לבריחה מהמחנה, המחשבה היחידה בראשם היתה כיצד יוכלו לברוח מהמחנה כדי לפרסם את השואה הנוראה המתרחשת במזרח אירופה.

הם נאלצו ללמוד מניסיונם המר של אסירים אומללים שניסו לברוח לפניהם. ניסיונות הבריחה כמעט ולא הצליחו אף פעם, בשל השמירה ההדוקה והאכזרית שהייתה על המחנה, וכן בשביל הצורך לעבור קילומטרים רבים בקרב האוכלוסיה העוינת ללא יכולת להסוות את עצמם ולהתחזות לאזרחים מקומיים, מה גם שמעבם הפיזי היה ירוד בשל הרעב הנורא והעבודה הקשה.

ב-7 באפריל 1944 תפסו שני קציני אס.אס את רודולף כשסיגרות בכיסו, השניים פקדו עליו להתייצב הערב בבלוק מס' 11, בלוק העונשים הנורא, ממנו לא יצא אף אדם כשהוא בחיים. רודולף החליט שאם הם באמת רוצים לנסות ולברוח, עכשיו זהו הזמן! והתחבא יחד עם אלפרד וצלר מתחת לערימת עצים גדולה שהביאו הנאצים עבור המשלוחים של יהודי הונגריה.

הערב ירד, והמחנה התארגן למסדר קפדני כבכל יום. כאשר הבחינו שרודולף ואלפרד נעדרים נשמעה אזעקה בכל רחבי המחנה והחלו חיפושים קדחתניים, על ידי קצינים, חיילים ואסירים. הגרמנים נעזרו גם בכלבים שאומנו היטב, אבל השניים למדו כיצד לטשטש את הריח באופן שהכלבים לא יוכלו למצוא אותם, הם עירבו טבק עם נפט ופיזרו

סביבם. שעות של חיפושים חלפו, הכלבים עברו ליד מקום מחבואם עשרות פעמים ולא הצליחו לחוש בנוכחותם. מצב רוחם השתפר והם בהחלט חשבו שישנם סיכויים לבריחה. הם תכננו להמתין בחשאי שלושה ימים מתחת לשכבות העצים ואז לצאת מתחת לגדרות בחסות הלילה, משום שלאחר שלושה ימים נפסקים החיפושים בתוך המחנה.

יומיים וחצי הם שרדו וסבלו קשות מהרעב והקור, חולשה קשה תקפה אותם והפחד הציק להם. אבל התקווה נתנה להם כוח. בעהרי היום השלישי כאשר נותרו ארבע שעות לסיום החיפושים, שמעו השניים שני חיילים גרמנים משוחחים ליד מקום מחבואם, כשאחד אומר לשני: 'אולי הם מתחבאים מתחת לערימת העצים הזאת? בא נבדוק אם הם כאן'. שני הגרמנים התחילו לחפש והסירו עוד ועוד שכבות עצים מעל רודולף ואלפרד, רק שלוש שכבות נותרו לגילוי שני האסירים. הגרמנים הורידו גם את השכבה השנייה ואלפרד ורודולף הנואשים התכוננו לגילויים ולמותם הקרב, כשהחיילים הגרמנים סיימו לפרק גם את השכבה השנייה, ונתרה ביניהם שכבת עצים אחת בלבד. הם החלו למשוך את הקרשים של השכבה האחרונה, כשלפתע התחוללה מהומה גדולה בעידו השני של המחנה ונשמעו צעקות: 'תפסנו אותם!'

שני החיילים הגרמנים קפצו מעל ערמת העצים ורצו לעבר אוזקת השווא שהצילה את חייהם של רודולף ואלפרד. בלילה, שעות ספורות לאחר סיומו של מסדר הערב החליטו אלפרד ורודולף שזהו הזמן המתאים ביותר לבריחה. כשלפתע התעוררה בעיה, שאותה לא צפו מראש – הקרשים שהיו מעליהם, היו כבדים והם לא הצליחו להיזז אותם מחמת חולשתם הרבה. הייאוש והתסכול עמדו להשתלט עליהם, לאחר שלושה ימים ללא אוכל, כמעט ללא שינה, לאחר שניצלו באורח פלא מגילוי וממות. נותר רק צעד אחד, אבל הוא בלתי אפשרי!

הם החליטו לנסות שוב בכוחותיהם האחרונים. התאמצו בכוח הרוח, כשהגוף החלש כבר לא היה מסוגל. המחשבה על הרצון לצאת החוצה ולהודיע לעולם על הטבח הנוראי שמתבצע באושוויץ, מילא את כל

ישותם. לאחר מאמץ כמעט על אנושי, הם הצליחו להזיז את הקרשים עד שנפתח להם פתח ליציאה. תשושים ומבולבלים, מאושרים ומלאי חששות, יצאו השניים בחשאי ממתחם המחנה.

המצב היה רחוק מלהיות פשוט. חיילי אס.אס פטרלו באזור והאוכלוסייה המקומית הייתה עוינת ברובה. השגחה אלוקית מופלאה הפגישה אותם עם אשה שהייתה ממתנגדי הנאצים, ולא רק שהיא לא הסגירה אותם כפי שהיו עושים אחרים ללא ניד עפעף, היא אף נתנה להם אוכל ומחסה, והפגישה אותם עם אנשי המחתרת שהובילו אותם לקהילה יהודית בז'לינה צ'כוסלובקיה. ב-25 לאפריל 1944 נכתב בז'לינה 'דו"ח רובה - זעלר'. המסמך המפורסם שכלל 32 עמודים תיאר בפרוטרוט את ההשמדה ההמונית באושוויץ. היה זה המסמך המפורט ביותר אודות אושוויץ שהגיע לידי בעלות הברית והוכתר כאמין. המסמך הביא לראשונה, בהבנת היקף ההשמדה האיומה של יהודי אירופה ולהצלה ישירה של אלפי יהודים בבודפשט שהיו אמורים להישלח אל מותם. לדעת היסטוריונים, שום פעולה של אדם פרטי בכל מלחמת העולם השנייה לא הצילה כל כך הרבה יהודים, כמו הרצון הנחוש של רודולף רובה ואלפרד זעלר להודיע לעולם על זוועותיו של אושוויץ.

רובה וזעלר, בזמן שהגרמנים הסירו את שכבות העצים, מן הסתם חשבו שהגרוע מכל הולך להגיע, אולם הקב"ה, יודע התעלומות, ידע שאין סיכוי שהם יצליחו לצאת משם בכוחות עצמם, לכן דאג לשלוח אליהם את שני החיילים שיעזרו להם, ובכך הם הצליחו להינצל מגיא המוות ולהציל גם אחרים. על כך אפשר לומר: "שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מיידם" - שהקב"ה מסובב שההצלה תבוא מאותם שזוממים לכלותינו שבמו ידיהם הם למעשה מצילים אותנו בלא יודעין. ומ"מ רואים שגם בזמן השואה האיומה שהיתה בתקופה של "הסתר פנים" שלא היה כדוגמתו, גם שם הקב"ה היה ומשך בחוטים מלמעלה...

● לקראת סוף מלחמת העולם השנייה, כאשר בנות הברית החלו לגבור על הנאצים, ימח שמש, הנאצים נסוגו בכל החזיתות, אך לא נתנו ליהודים מנוחה. במחנה "ברגן בלזן" שבגרמניה המעב היה קשה מנשוא: רעב, צמא, עינויים ומחלות, היו רק חלק מן הערות שאפפו את יושבי המחנה. המחנה היה מחולק לאגפים, ובאחד מהם היו שבויים גם חיילים רוסים.

בוקר אחד, הגיעו הנאצים לאגף זה, והכריזו: "אנחנו יודעים כי בעוד כמה ימים יגיעו הנה האנגלים, ואנו רוצים שתספרו להם כמה טוב היה לכם אצלנו, לכן הבאנו לכם לחמניות טריות".

הרעב ששרר במחנה היה נורא, בלתי נתן לתיאור. אחד היהודים שנצל משם סיפר, שבמשך חמש שנים כמעט ולא אכל, וכל מחשבתו היתה נתונה רק לשאלה איך להשיג אוכל.

אם היה נשאל באותו רגע מה היה מעדיף: להשתחרר או לחמניה, היה מבקש לחמניה! המח נעשה אטום, ולא היה מסגל לחשוב על שום דבר מלבד אוכל.

הוא נעמד בתור, וכשהביט לעבר סל הלחמניות, ראה שלא נותרו בו הרבה לחמניות. התעורר בלבו החשש שמא בדיוק כשיגיע יגמרו הלחמניות. מחשבה זו, גרמה לו לדפיקות לב מואצות, זעה קרה נגרה ממנו מרב פחד.

התור מתקדם, ששה אנשים לפניו. הוא מביט ורואה שנשארו שבע לחמניות, מה שאומר שהוא יזכה באחרונה. והנה מתקדמים לאט לאט, ובאמת קיבל את הלחמניה האחרונה.

הוא היה מאושר, הנה בידו הלחמניה. אמנם קטנה, אבל טרייה וריחנית. באותו רגע הבחין לפתע שליד החייל הגרמני מונחים סלים נוספים, מלאים בלחמניות.

מיד עלה בדעתו רעיון: אם יש כל כך הרבה לחמניות, מדוע לא לקחת עוד אחת? הרי הנאצי ודאי לא יזהה אותו בין כל כך הרבה יהודים.

ואז כשהנאצי שאל מי הבא בתור, אמר היהודי: "אני", וקבל עוד לחמניה. בידיו היו שתי לחמניות טריות. הוא היה מאושר.

לפתע הוא מרגיש יד לופתת את עווארו, וקול מאיים לוחש באזניו: "ראיתי אותך יהודון!", הוא הסתכל לראות מי הדובר, וראה שזה לא היה נאצי, אלא חייל רוסי שבוי. אותו רוסי בריון תפס בו בחזקה ואמר: תן לי את הלחמניה השנייה!

היהודי ערך לעצמו חשבון: הוא הרי אסיר כמוני, מה פתאום שאתן לו. ולכן אמר לו בתוקף שאינו רוצה לתת לו את הלחמניה.

תפס אותו הרוסי עם עוד שני בריונים רוסיים, הכניסו אותו לתוך צריף, חבטו בו קשות ובעטו בו באכזריות, עד שכמעט הוציאו ממנו את נשמתו. וכאשר חשבו שהוא כבר אינו בין החיים, נטלו ממנו את הלחמניות והלכו.

היהודי הרגיש את צלו של מלאך המוות פורש עליו את כנפיו. נשא עיניו למרום וקרא: "ריבוננו של עולם, דווקא עכשיו למות, רגע לפני השחרור?! אם רצית לקחת לי את נשמת, במשך החמש השנים האלה שהייתי כאן, היו לך מאות הזדמנויות לעשות זאת...", וכך כשהוא מלא טענות כלפי מעלה, איבד את הכרתו.

כשהתעורר מעלפוננו, ראה שמש זורחת. הוא לא הבין איך זה יכול להיות. חמש שנים הוא לא ראה שמש זורחת כשהוא קם, שהרי הנאצים היו מעירים את כולם בארבע לפנות בקר למסדר. ומי שלא היה קם למסדר, לא זכה לקום יותר... אז איך יתכן שהוא ישן, והשמש זורחת.

לאט לאט חדרה למוחו ההכרה: הנאצים כבר אינם נמצאים כאן, הם ברחו, השתחררנו... אבל למה כזה שקט מסביבי? הביט סביבו וראה שכולם מתים. הלחמניות היו מורעלות!!! אבל עליו נגזר לחיות, ולכן הקב"ה דאג שיקחו ממנו את הלחמניות, אמנם הוא סרב לתת אותם, אז היה צריך לקבל מכות, כדי שיוכל להמשיך לחיות ולספר שחבל לטובה.

• בזמן השואה הנוראה באירופה, ילדים יהודים רבים אומצו ע"י מנזרים נוצריים, שם זכו היתומים הקטנים לקורת גג ולפת לחם. המוני ילדים ניצלו בדרך זו מתאי הגזים, אך נכנסו לסכנה רוחנית של שמד וטמיעה.

לאחר המלחמה, כאשר מרכזי איתור המידע עסקו בחיפוש אחר קרובים ובליקוט מידע, החלו לזרום ידיעות אודות הילדים היהודים שנמצאים במנזרים. משלחת של רבנים הגיעה במיוחד מארה"ב ומאנגליה כדי לנסות להשיב את אותם ילדים אומללים לחיק עמם.

הרבנים פנו לאחד המנזרים הגדולים וביקשו לדבר עם הכומר הראשי. הם התקבלו בחיוך מנומס. הכומר השיב שבאופן עקרוני אין הוא מתנגד להשבת הילדים. פני הרבנים אורו למשמע התגובה. "אולם", הפנה אליהם הכומר שאלה חדה, כשבעינו ניצת חיוך ערמומי: "כיצד תדעו לזהות את הילדים היהודים? אצלנו לא נוהגים לציין את דתם ומקורם של הילדים!"

"רשימת השמות תסייע בידינו", השיבו הרבנים, "נעבור על רשימת השמות, וכל ילד שיש בשמו צליל יהודי, נדע שהוא יהודי".

"לא ולא, אצלנו אין הדברים מתנהלים כך", מחה הכומר, "אנחנו חייבים להיות מדויקים במאת האחוזים, אסור לנו לפתוח פתח לטעויות. קחו לדוגמא את השם "מילר", אתם תגידו שזהו שם יהודי, אבל ישנם גם אנשים רבים שאינם יהודים הנושאים שם זה, וכן גם "רייכמן", ו"פוגל" ועוד שמות רבים שהם פופולאריים גם אצל מי שאינו יהודי. לא אסכים לשחרר ילדים, אלא רק על סמך מסמכים ברורים שיוכיחו כי הם יהודים".

מה עושים? רוב הילדים נותקו מאימותיהם בעודם פעוטות ואינם יכולים לזכור את מוצאם. כיצד אפשר למצוא מסמכים לאחר החורבן הנורא? הרבנים עשו ניסיון נוסף לשכנע את הכומר, והוא אמר: "אני מוכן להקציב לכם שלוש דקות, אם תצליחו להוכיח באופן ברור על ילדים שהם יהודים, אמסור לכם אותם".

נדמה היה שכל המאמצים יורדים לטמיון. לפי הידיעות שהיו בידיהם, במנזר זה צריכים להימצא עשרות ילדים יהודים, וכדי לאתרם עומדות לרשותם שלוש דקות בלבד. שפתותיהם של הרבנים לחשו תפילה, ואז בראשו של אחד מהם (הרב כהנמן) נענץ הרעיון, הוא אמר לכומר: "אנו מבקשים את שלוש הדקות בשעה שהילדים הולכים לישון". הכומר נענה לבקשתם, ואמר להם לבוא בשעה שבע בערב.

הרבנים הגיעו למנזר בזמן, החניכים שכבו כולם במיטותיהם המסודרות זו לצד זו באולם הגדול. הרבנים צעדו למרכז האולם. אחד מהם עמד על כסא והמתין. דממה השתררה באולם. מכל עבר הביטו אליו עיניים בורקות של ילדים קטנים... ואז, בקול שקט, אמר הרב שש מילים בלבד, שהדהדו בכל החדר, מקצה לקצה: "שמע ישראל, ה' אלקינו, ה' אחד!"

באותו רגע נשמעו רחשים בכל פינות האולם. קולות רכים, בכי חרישי, הברות קטועות: "א מ א" ... "מ א מ ע" ... "מ א מ י" ... כל ילד בשפתו חיפש פתאום את אמו, זו שלפני שנים, בעת שרכנה למיטתו לכסותו לקראת שנת הלילה, טרם נשקה לו על מצחו נשיקת לילה טוב, לחשה באוזנו את המילים היקרות הללו, והחדירה בו את האמונה השורשית שכל ילד יהודי יודע: "שמע ישראל, ה' אלקינו, ה' אחד".

בתוך דקה, ילדים רבים, מייבבים ובוכים, קמו ממיטותיהם ורצו אל הרב, תוך כדי מלמול: "א מ א" ...

הכומר הרכין את עיניו בהכנעה. הרבנים ניצחו. הם איתרו את הילדים האובדים. אותן השניות שהקדישה האם ערב ערב טרם שהשכיבה את עוליה לישון, הן שהצילו אותם משמד ומטמיעה.

יום הזיכרון

ביום הזיכרון אנו מעלים על נס את כל חיילי צה"ל ואנשי הבטחון אשר מסרו את נפשם כדי שנוכל לחיות בארצנו הקדושה בנחת ובשלווה, וגם את נפגעי הטרור ופעולות האיבה. אך האם בכך שאנו "זוכרים אותם", ועומדים לכבודם בצפירה (לדקת דומיה בלי לעשות כלום) פעם אחת בשנה, האם זה מוסיף להם במשהו או תורם להם זכויות לעולם הבא? כנראה שלא, ונסביר:

אדם מורכב מגוף ונשמה, הנשמה מעניקה את החיות לגוף וברגע שהגוף מת הנשמה פורחת ועולה לעולם רוחני עליון הנשגב מבינתנו. למעשה לפי היהדות האדם אינו מת, אלא נפטר. "מת" אומרים על דבר שאין לו תקנה כמו: המנוע של המכונה מת, 'טוטאל לוס', לא שווה לתקן אותו, צריך חדש.

אדם שנפטר הוא כמו אדם שפוטר מעבודתו, הוא לא "מת" מבחינה כלכלית, אלא יכול לחפש ולמצוא עבודה אחרת. בן אדם שנפטר, נשמתו "פוטרה" מעבודתה בעולם הזה והיא נמצאת כעת במקום אחר - בעולם הבא, והיא גם עתידה לחזור לגוף לעתיד לבוא בתחיית המתים.

נשמת הנפטר זקוקה לזכויות רבות, וגם אם בחייו לא עשה הרבה מצוות, יש אפשרות לזכות אותו במצוות אף לאחר מותו, וזאת אם כאשר אנו נעשה מצוה נכוון שתהיה לתועלת הנפטר, לכן בבתי האבלים נוהגים להגיש כיבוד, כדי שהברכות ועניית האמן של המנחמים יהיו לתועלת הנפטר.

אפשר לזכות את כלל הנפטרים, חללי צה"ל ונפגעי פעולות האיבה באמצעות המצוות שאנו עושים או באמירת תהלים או קדיש עבורם, ואפשר לעשות זאת במשך כל השנה ולא רק ביום הזכרון.

עמידה בצפירה

כאשר אומות העולם חיפשו דרך כיצד לכבד את זכר יקיריהם אשר נפלו למען מולדתם, הועלה רעיון דקת הדומיה אשר לפיו ידום כל העם בשעת צפירה שתושמע בכל רחבי המדינה. ובכך, אע"פ שהחללים עצמם לא יפיקו תועלת ממשית מן הדבר, העם מצדו - יכבד את זכרם. ואכן, לכל הדעות הרעיון נפלא ויפה.

אולם עם ישראל, מעצם היותו העם אשר בורא העולם בחר להעניק לו תר"יג מצוות, ובכללן מצוות רבות שבאמצעותן ניתן לעזור לנפטר, ולא רק לכבד את זכרו, הרי בוודאי שעם כזה איננו זקוק לייבא מאומות העולם סמלים אשר יבטאו את כיבוד זכר החללים על ידי העם. עם ישראל במשך כל הדורות ועד היום לא רק כיבד ומכבד ביותר את זכר קדושו, גיבוריו וכל נפטרו, אלא גם סייע ומסייע להם סיוע ממשי באמצעות האפשרויות הרחבות העומדות לרשותו.

בכל קהילות ישראל נוהגים ליזום יוזמות שונות בעלות משמעות רוחנית, לעילוי נשמת הנפטרים, כגון, אמירת קדיש (נביקר על ידי בן הנפטר אשר עקב היותו כחלק ממנו, מועילה לנפטר אמירתו והתחזקותו הרוחנית הרבה יותר מפעולות האחרים למענו), עריכת כנסי התחזקות ואמירת דברי תורה, הגשת כיבוד מגוון לציבור המבקרים בימי האבילות כדי להרבות את ברכות האכילה הנאמרות לעילוי נשמת הנפטר, ועוד ועוד פעולות בעלות משמעות רוחנית הנעשות לעילוי נשמתו, ומוסיפות לכבוד הנפטר ובני משפחתו.

ובכל זאת, מכיון שבדורינו לא כל הציבור מודע לנתונים אלה, ואי העמידה בצפירה מתפרש על ידם כזלזול בכבודם ובזכרם של הנופלים, ומכיון שאין איסור הלכתי לעמוד בעת הצפירה (שו"ת ייבע אומר" חלק ג' יו"ד סימן כ"ד) לפיכך לדעת רבים מגדולי התורה בדורנו, הראוי והנכון לכל יהודי (ובפרט אם הוא בעל חזות חרדית), לעמוד בפרהסיה בשעת הצפירה ככל האחרים שסביבו. כדי שלא להיראות כמזלזל בכבוד הנפטרים. וינצל דקת דומיה זו לאמירת פרק תהילים או משנה לעילוי נשמת אחינו היקרים חללי צה"ל וקורבנות השואה, שאינם עוד עמנו כאן בעולם הזה. (הרב זמיר כהן שליט"א)

סיפורים

השעה היתה אחת וחצי בלילה. הטמפרטורה: מינוס 12 מעלות. מחוץ למוצב החרמון נערם שלג בגובה של כשבעה מטרים. המוצב כולו היה בנוי מתחת לאדמה, וחדריו מחוברים ביניהם במחילות עפר. במרכז המוצב היה חדר-אוכל בגודל בינוני.

רמי מחטיבת "גולני" היה קצין תורן במוצב. הוא עבר בין העמדות, ולאחר שנכח שהכל מתנהל כשורה, הלך בשעה רבע לשתים כדי להניח את ראשו על הכר בחדר קצין תורן לכמה שעות, עד שיגיע אור ראשון ואז יתעורר ויקפיץ את כל החבר'ה לפי התירגולת המוכרת.

הוא עבר דרך חדר-האוכל וראה, להפתעתו, למעלה מעשרה חיילים מסובים סביב שני שולחנות שהצמידו ביניהם. אור החשמל היה כבוי, כמה נרות הבהבו וכולם ישבו בדריכות עצומה. רמי ניסה להתלוצץ: "מה קרה לכם מה אתם יושבים עם נרות?", אחד החיילים ביקש ממנו בקול נמוך: "בבקשה אל תפריע, אנחנו באמצע סיאנס", "מה זה סיאנס?", שאל רמי, אותו חייל התקרב אליו והמשיך ללחוש: "זאת דרך לתקשר עם אנשים שכבר נפטרו, אנחנו מורידים את הנשמות שלהם לכאן".

"אה אה אה..." גיחך רמי. בקיבוץ של "השומר הצעיר", שבו גדל, לימדו אותו שאין שום דבר מעבר לעולם הזה. "קיבלתם אולי דרישת שלום מהעולם הבא?"

הוא היה משוכנע שהחבר'ה משועממים, ולכן הם עושים כל מיני קונצים כדי להעביר את הזמן. הוא נשאר לעמוד לצידם בחיוך מלגלג. במרכז השולחן הנמוך היתה טבלת אותיות הא"ב וכוס זכוכית הפוכה היתה מונחת עליה. לאחר דקת דומייה, העלו באוב נשמה של יהודי ושאלו אותו: "אתה חי או מת?" רמי הבחין להפתעתו שהכוס נעה מעצמה בין האותיות, נעצרת על אות מסוימת, ואחר ממשיכה בדרכה לאות הבאה. מישוהו רשם את האותיות שהצטרפו: "מת כבר שבע שנים".

"איך נפטרת מהעולם?", "נהרגתי במלחמת יום כיפור בסיני. הייתי אז בן עשרים ואחת". "איפה גרת?", הכוס רשמה שם של קיבוץ בדרום הארץ. "האם ישנו גן-עדן בעולם שאתה נמצא בו?", "כן", "ויש גיהנום?", "כן". "ואיפה אתה נמצא?", "בכף הקלע".

אף אחד לא הבין מהי כף הקלע, פרט לעורך הסיאנס שהסביר לכולם שכף הקלע זה עונש קשה אפילו יותר מהגיהנום. הנשמה נעה ונדה ביסורים קשים ללא מנוחה. הגיהנום הוא רק ה'גיהנוץ' וה'קיפול' שעושים לאחר ה'כביסה' בכף-הקלע, במקרה שלא נגזר על הנשמה לחזור בגלגול נוסף. מישהו שאל את נשמת החייל שנהרג:

"ידוע שחייל יהודי שנהרג במלחמה נקרא 'הרוג מלכות', אין עליו דין למעלה, והוא מגיע ישירות לגן-עדן. נהרגת במלחמת מצוה, א"כ למה אתה נמצא במקום כזה איום ונורא?".

הנשמה ענתה: "בכל זאת היה לי בית דין למעלה כמו לכולם. הראו לי את כל מעשי והשמיעו את כל דיבורי, אפילו השמיעו לי את מחשבותי. לכל מצוה, או להבדיל עבירה, מובאת המחשבה שליוותה אותה. כך רואים אם הדבר נעשה בכונה או בטעות. מצאו בבית דין של מעלה שלא שרתתי בעבא לשם שמים. התגיסתי ליחידה מובחרת רק כדי לעשות רושם על חבריי. עצם הריגתי על קידוש השם כיפרה לי על המון דברים, אבל נכשלת באופן חמור בעבירות החמורות ביותר, ולמרות שנפלתי במלחמה עלי לשלם עליהן בכדי לזכך את נשמתי".

"איך אתה מרגיש בכף-הקלע?", "זה צער איום ונורא. אין דבר דומה לזה בעולם. התיקון שלי בכף הקלע הוא למשך 243 שנים לפי הזמן הארצי, ואחר-כך, איני יודע מה יקרה, אם אחזור בגלגול או אכנס לגיהנום ויגמר הסיפור". "אנחנו יכולים לעזור לך במשהו?", "אני מבקש שתאמרו קדיש לעילוי נשמתי ומבקש שתשחררו אותי מהסיאנס, כי זה גורם לי צער איום ונורא".

שוב הפכו את הכוס, כיבו את הנרות והדליקו את האור החשמלי. רמי נדהם ממראה עיניו ובכל זאת חשב לעצמו: לא יתכן, יש כאן איזה טריק... אם הם עושים צחוק, אני קם עכשיו והופך להם את השולחן!

לאחר הפוגת מה חזרו לערוך סיאנס נוסף. הנפטר כתב את שמו המלא ושם אמו. כל החיילים ורמי בתוכם נחרדו. היה מדובר בחייל ששרת עם ביחידה ונהרג בתאונת דרכים לפני כמה חודשים. הוא היה ידיד נפש של רמי. כעת חשב רמי לעצמו שיש לו הזדמנות פז לברר אם כל העסק אמיתי. יש דברים שרק שניהם יודעים. אם יענה נכון, סימן שהכל אמת, ואם לא – אני כבר אראה להם מה זה...

רמי שאל את הנפטר מספר שאלות, וכל התשובות שהתקבלו דרך תנועת הכוס היו אמיתיות לגמרי. אף אחד לא יכול היה לדעת אותן חוץ ממנו. לאחר מכן שאלו את הרוח: "אתה יודע מתי תהיה המלחמה הבאה?", "בחודש סיון, תשמ"ב".

החבר'ה לא ידעו מתי יחול "סיון תשמ"ב", ומישהו הסביר שמדובר בערך בחודשים מאי או יוני בשנת 1982, כלומר בעוד כשנתיים.

"אתה יודע מי יהרג במלחמה הזאת מהיחידה שלנו?", הרוח החלה לנקוב בשמם של שנים-עשר חיילים, כולל רמי לוי... מישהו כינה זאת בשם "הרשימה השחורה". אחר-כך נשאלה הרוח בקשר לקב"ה, וברגע שהוזכר הבורא התפוצצה הכוס! כך הסתיים הסיאנס.

הדליקו את האור וכל אחד חזר למיטתו. רמי נפל מעייפות על מיטת הקצין תורן, כשהוא לבוש בסרבל חרמונית ונעול בנעליו, וידיו מונחות מתחת לעורפו. לפניו שעתיים-שלוש של שינה בלבד, ובכל זאת לא היה מסוגל להרדם: תראה מה ראית! האם באמת תיפול במלחמה הבאה? ואולי לא... לאחר שהירהר בכך, אמר לעצמו: מה אני דואג, הרי ביוני 82 אהיה כבר ארבעה חודשים לאחר השחרור, ואשרת ביחידת מילואים ולא ביחידה הסדירה הזאת. המחשבה הזו הרגיעה

אותו והוא נרדם. בימים הבאים עדיין דיברו על הסיאנס ועל הנבואה המפחידה, אבל לאחר מכן הכל נשכח.

לאחר למעלה משנה וחצי, רמי השתחרר ונרשם ללמוד בטכניון. בחג שבועות תשמ"ב גויס לפתע בעו שמונה. לאחר שהתייצב, הגיע בדרך לא דרך לאותה יחידה סדירה שבה שרת. כאשר הגיע ליחידה, שאל: "מה קרה?", אמרו לו: "זה שום דבר... רק מבצע קטן שבו נכנסים ארבעים ק"מ לתוך לבנון, הודפים את האויב אחורה וחוזרים, לא רציני, לנו יתנו רק את האגוזים הקשים לפיצוח..."

בלילה הראשון של המבצע נהרגו ארבעה חיילים מהרשימה השחורה, שעדיין לא זכרו את קיומה. לאחר כשבוע של היתקלויות עם מחבלים בקרבות פנים אל פנים, נהרגו עוד שניים מהרשימה ונתרו עוד ששה. כאשר רואים גופות נזכרים בנשמות ומישהו אמר:

"אה... אתם זוכרים את הסיאנס שעשינו במוצב החרמון לפני שנתיים זוכרים את החבר שנהרג בתאונה ונתן לנו את התאריך של המלחמה ושנים-עשר שמות התאריך נכון בדיוק! ששה כבר הלכו ונשארו עוד ששה..."

זה היה איתות נוסף לרמי, אבל הוא סרב לראות. יש תאריכים. הכל הולך ומתאמת, אבל כשהאדם לא רוצה לראות, הוא לא יראה דבר, כפי שאמר חכם אחד: מדוע האדם רואה דווקא דרך הגלגל השחור שבעין ולא דרך הלב? מפני שעד שלא נהיה לאדם שחור בעין, הוא לא רואה כלום!

חלפו כמה ימים. שלושה חיילים נוספים מהרשימה השחורה נהרגו, ונתרו רק שלושה. היחידה נשלחה להרי השוף כדי לטפל בכפר לבנוני שהחזיבאללה השתלט עליו ועשה ממנו מפקדה. המטרה היתה להגיע בחצות לילה ולמחוק את המפקדה מעל פני המפה. התוכנית היתה לשלוח שלושה חיילים שירוצו מסביב לכפר ויגיעו לגבעה החולשת עליו ושם ישכבו על הבטן.

בשעת חצות בדיוק היה על השלושה לקבל פקודה לפתוח באש תופת על המפקדה ולמשוך אליהם את כל תשומת הלב. באותה העת תוכנן שהכח העיקרי יכנס מכיוון אחר אל המפקדה ויפתיע את אנשי החיזבאללה. החוליה של השלושה כללה בדיוק את שלושת האנשים האחרונים שנתרו בחיים מהרשימה השחורה...

הלילה המתוכנן הגיע. כח של מאה וחמישים לוחמים נע בשני טורים. בשעה אחת-עשרה וארבעים דקות נפרדה החוליה של השלושה מהכח העיקרי. מגמתם היתה לרדת לואדי, לטפס על כמה טרסות במעלה ההר, להגיע לגבעה המיועדת ושם לשכב על הבטן. רמי צעד בראש, אחד מימינו ואחד משמאלו בעורת משולש.

ירדו בשקט ובהסוואה כפי שתירגלו. אן כסף קטן בכיסים, השעון מכוסה, הדיסקית עטופה, מנת המים כפולה, ברכיות על הרגליים, בוץ מרוח על הפנים, נזהרים שלא לדרדר אבנים, לא מוציאים הגה מהפה, מתקשרים בתנועות ידיים, שקט דממה, אסור שהאויב ירגיש שמישהו מתקרב אליהם, כך הם יורדים אט-אט בואדי בחסות הצמחיה...

לפתע נורתה יריה אחת לעברם. לא יתכן שמישהו ראה אותם... כנראה איש חיזבאללה שהיה בעמדת שמירה החליט סתם כך לירות לכיוון הואדי. החייל שהיה לצידו של רמי צעק:

"אמאאאאאאאא אני מת!"

רמי הסתובב וראה אותו נופל לאחוריו. הוא ניגש אליו עם החייל השני ומיד זיהו שאינו בין החיים. הם פינו אותו לעמדה אחורית. הרופא הגיע עם החובשים. לאחר בדיקה קצרה לקחו שמיכה, כיסו את גופו ואת פניו, ושברו את הדיסקית שלו. כעת נותרו רק שניים מהרשימה השחורה...

השעה היתה כעת עשר דקות לפני חצות, וההוראה נותרה בעינה: "תחזרו שניכם לאותה גבעה!"

הפעם רמי נזהר יותר. הרי כבר פגש הלילה במלאך המוות מקרוב. הם ירדו בשיטה אחרת: אחד מהם רץ קדימה, תפס מחסה מאחורי גזע עץ או סלע גדול, הסתכל ימינה ושמאלה לוודא שהשטח נקי, ואז סימן לרעהו לעקוף אותו ולפעול באותו אופן. כך נעו שניהם לכיוון הגבעה, כאשר הם מתחלפים לסירוגין בהובלה.

בנקודה מסוימת, כאשר רמי הוביל, הוא פנה לאחוריו כדי לסמן לרעהו שיעקוף אותו, ואז נוכח לראות לחרדתו שהבחור נעלם כאילו בלעה אותו האדמה. איפה הוא?! איך יתכן שנעלם מבלי להשמיע קול?! מה לעשות האם לחפש אחריו? אם נפל לתוך בור, היה בוודאי לוחש לרמי שיושיט לו יד כדי להוציאו, אם חטפו אותו היה מתנגד, אם עלה על מוקש היה נשמע רעם, אם ירו בו היתה נשמעת יריה. ככל שנקפו השניות הגורליות, כך התרבו השאלות ובראשן השאלה: לאן הוא נעלם?!

רמי מצא את עצמו לבד בתוך שטח אויב של הסורים והחיזבאללה, נתון בהרגשה נוראה של פחד וחוסר אונים. מצד אחד, בגלל שהוא לבד, לא כדאי לחפש את חברו ומאידך איך יוכל להמשיך לבדו אם יחזור לכיוון הכח, בניגוד למתוכנן ומבלי להודיע, לא יזהו אותו וירו בו מיד. כל האיזור מלא בחוליות חסימה של עה"ל שדרוכות לירות בכל דמות נמלטת. הגרוע מכל היה שמכשיר הקשר נותר אצל חברו שנעלם. אם יצעק בערבית יגיעו אנשי החיזבאללה, יצעק בעברית – יגלה כי נמצא פה כח של עה"ל וגורם ההפתעה יאבד, אם יעמוד כך סתם, הרי כוחותינו עומדים עוד מעט לירות לכל הכיוונים... מה לעשות?!

אט-אט חדרה למוחו ההכרה שקיימת רק אפשרות אחת בקשר לחברו, והיא שנתפס במארב קר, ובמילים אחרות: נשחט בסכין! אז הבין לחרדתו, שהוא נותר כעת האחרון מאותה רשימה שחורה. דברי נשמת החייל הנפטר באותו סיאנס לפני שנתיים על שנים-עשר החיילים שיהרגו במלחמה, הולכים ומתאמתים לנגד עיניו.

הוא ראה ממולו, במרחק של כמאה וחמישים מטרים, וילה בת שלוש קומות מוקפת בגדר. אל הווילה הוביל שביל בטון ושתי שורות עצים היו משני צידי. החליט להגיע לוילה ולהתחבא בה. בעוד דקות ספורות, כאשר תגיע שעת האפס ולא יִשְׁמְעוּ מטחי אש מהגבעה, יבין המפקד שאירעה להם תקלה ויבוא לחפשם. וכאשר יגיע לסביבתו, יזהה את עצמו לפי סימני זיהוי מוסכמים ויצטרף אליהם להמשך הפעולה. אין לו ברירה אחרת.

רמי התקרב אל הווילה כשאצבעו דרוכה על ההדק. הוא הסתכל ימינה ושמאלה קדימה ואחורה, כדי לוודא שמישהו לא יחסלו בערור יריות. נזהר מבורות, מנחשים ועקרבים, ממוקשים, מגדרי תיל. פסע לאט בשיא הזהירות, עד שהגיע לשביל הבטון המוליך אל הווילה.

נותרו כעת כעשרים מטרים עד לכניסה אל הווילה. פחד הציף אותו. הוא הרגיש זרם בכפות ידיו ורגליו. אם יארע לו משהו אין מי שידע, אין מי שיחפש, אין מי שיצילו. עיניו חדרו מבעד לקירות מרוב פחד. הסתכל היטב בחלונות לראות אם יש איזו תנועה, איזה ניצוץ סיגריה, או דמות סמויה. אזניו התחדדו לקלוט קולות רדיו או טרנזיסטור, או רחש אחר. אפו ניסה לרחרח ריח של תבשיל או קפה. כך צעד בין גזעי העצים, כאשר נפשו מורה לו להזהר מאד מאד, להסתכל לכל הכיוונים ולהשתמש בכל החושים. רק למעלה לא הסתכל...

מחבל סורי, שראה את רמי מתקרב, הבין שהוא מחפש מסתור בוילה. המחבל הגיע מהצד השני, טיפס על אחד העצים הסמוכים לבית וארב לרמי מלמעלה עד שיעבור מתחתיו...

רמי המשיך להתקרב אט-אט, כשהוא מתכנן להתחבא מאחורי קיר הבטון לפני הכניסה לבית. כבר ראה את הדלת המיוחלת, והרגיש שסוף סוף הגיע למקום מחסה. לא תאר לעצמו שהוא נמצא כעת בתוך מלכודת מוות בטוחה...

המחבל זינק על רמי ובידו סכין חדה משני צידיה שאורכה כחצי מטר. יד נעלמת הסיטה את רמי והמחבל נפל לצידו. רמי קפא במקומו מפחד. המחבל קם בזריזות על רגליו, הכה את רמי בפיו ושבר ארבע משיניו לחתיכות, כאשר השורשים נותרים בתוך החניכיים. רמי עף לאחור על גזע עץ, כאשר הוא חצי יושב וחצי שוכב. נשקו הוסט לאחור.

כאב חד פילח את כל פניו, לבו פעם בחוזקה מרוב פחד, אוזניו הזדקרו מדפיקות הלב המוגברות. הוא הרגיש פחד אלוקים שלא חש מימיו. שיניו הנותרות נקשו זו לזו... לאחר חצי שניה קלט שהוא נקלע לקרב פנים אל פנים, הדבר האחרון שיחל לו. זהו קרב לחיים ולמוות, והתוצאה היא כבר אחת אפס לטובת המחבל שהעליח להפתיעו ולפוצעו, וגרוע מכך: אחת-עשרה אפס לטובת הנבואה השחורה בסיאנס.

רמי והמחבל התנפלו זה על זה כמו שתי חיות טרף פצועות. כאבי השיניים של רמי הטריפו את דעתו. פיו היה מלא ברכיסי שיניים ודם ניגר מפיו ללא הרף. הוא תפס את הסכין שהחזיק המחבל ביד שמאל. המחבל ניסה לדוקרו בבטנו, בחזהו, בעורק צוארו ורמי ניסה להתחמק, כאשר אפוד הקרב, הנשק, ויתר העיבוד מכבידים עליו. המחבל לעומת זאת היה לבוש בג'ינס וחולצת טריקו ונעל נעלי פלדיום. הוא היה גמיש וחזק וסמך על סכיניו החדה.

רמי ניסה בכל כוחו לשמוט את סכיניו של המחבל, במהלך המאבק, נעץ המחבל הארז את הסכין בירכו השמאלית של רמי. בנס לא נפגע העורק הראשי של הירך, אבל הסכין חדרה עד לעצם. בתחילה הרגיש רמי מעין מכה. לאחר מכן הרגיש מין חום וכאב שהלך והתגבר. כדי להתמודד עם המחבל היה זקוק לארבע רגליים לפחות, והנה כעת רגלו נפגעה באופן קשה.

ההכרה החלה לחזור לתודעתו של רמי: לא תצא מפה חי! הנה החייל העשירי נרצח בואדי, האחד-עשר כנראה נשחט ואתה השנים-עשר! זאת התחנה האחרונה שלך בחיים! הוא איבד דם רב מפיו ומרגלו,

הרגיש עיגולים שחורים בעיניו, איבריו כבדו, כוחו הלך ואזל... כהרף עין ראה את כל תמונות חייו לנגד עיניו: אבא, אמא, אחים, מכרים, חוויות... הכל עבר מהר כמו בסרט. הוא נפרד מכולם. כעת בגיל עשרים ושתים הגיע קיצו...

בתוך שברירי השניות הללו, נזכר שקיבל פעם בילדותו ספר תנ"ך מלא בתמונות צבעוניות יפהפיות המתארות את האירועים המרכזיים בכל פרשת שבוע. היו תמונות של אדם וחוה עם כל החיות בגן-עדן, נח הבונה את תיבתו, אברהם עוקד את יצחק, יוסף מתגלה לאחיו, קריעת ים סוף ומעמד הר סיני. מאד אהב להסתכל בתמונות הללו.

לפתע נזכר בתמונה אחת מיוחדת: יעקב אבינו נאבק עם המלאך – שרו של עשיו – פנים אל פנים, זרוע כנגד זרוע. אמר לעצמו: זה כל-כך דומה! לפתע הרגיש בהבדל העצום שבין יהודי לגוי. הוא נזכר שיעקב ניצח, ושאל את עצמו: מי יכול להוציא אותך עכשיו ממלכות המוות הגורלית הזאת מי יוציא אותך מבטן הנחש שבלע אותך מראשך עד לסוף רגליך כמעט, למי תקרא כעת לעזרה?

רמי הבין שאף אדם בעולם לא יכול לעזור לו כעת. נשאר רק אחד שיכול להוציאו מהמצב האבוד הזה: הקב"ה, בשניית האמת הנעחית הזאת גילה את אמונתו. רק כאשר ראה את השחור שבעין, גילה את אור העולם. באותה שניה ידע בוודאות שה' הוא כל יכול, שהוא קורא את מחשבותיו, שישמע אותו ויצילו. ידע בוודאות מוחלטת.

הוא ראה את המחבל הערבי גוהר מעליו עם סכין מבלי שיוכל להגיב, אפילו לא לצעוק. אז הרים זוג עיניים למרום וצעק מקירות לבו: "ריבונו של עולם... אם אתה שומע אותי... אני מבקש ממך בקשה בשתי מילים: תציל אותי! לאחר מכן המשיך לצעוק בקול דממה דקה את הפסוק ששמע פעם מסבו: שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד!"

לפתע חש איך כאביו הולכים ונעלמים והוא מקבל כוחות חדשים, עצומים. רוח חדשה נכנסה בו. הוא זינק בעוצמה כלפי המחבל והעיה

את סכינו מידו. רמי שכח לגמרי מרובהו, ורק ביקש לתפוס את המחבל הארור ולחסלו במו ידיו. הוא תפס בגרונו ובכח אדיר ולא מובן לחץ עליו עד שהרגיש שאצבעותיו מתמלאות בדם. גרונו של המחבל נמעך לגמרי מבפנים. הוא עזב את המחבל המחרחר והגוסס. לאחר שהבין שעיקר הסכנה מאחוריו, לקח את רובהו, וליתר בטחון כיוונו אל ראש המחבל וירה.

ברקע נשמעו יריות הקרב. בגלל סכנת איבוד דם, החליט רמי ללכת לעבר חיילינו בכל מחיר. בגדיו היו ספוגים בדם ובזיעה. הוא התנדנד, הלך על ארבע וגם זחל, עד ששני חיילים הבחינו בו מרחוק. הם רצו אליו וכשראו את מעבו, שילבו את ידיהם בתנוחת נשיאת פצוע. רמי ישב על ידיהם כשהוא מסוחרר ומטושטש לחלוטין.

הסיפור לא הסתיים עדיין. באמצע החילוץ נתקלו לפתע בארבעה מחבלים שנסוגו. המחבלים ירו עליהם אש תופת ממרחק של עשרים מטר בלבד. הכדורים שרקו באזניהם ונפל עליהם פחד איום ונורא. נשכבו על הארץ. רמי ספג שלושה כדורים ברגל ימין וכן רסיס בכתף. זרזן פגע בכף רגלו השמאלית.

האם כעת הגיע הקץ?

אחד מהחיילים שנשאו אותו איבד בפגיעת הרסיסים את חצי זרועו הימנית. הוא העביר את נשקו לזרוע השמאלית ובערחות כאב לחץ על ההדק ורוקן מחסנית שלמה לכיוון המחבלים. אחד הכדורים פגע בחגורת נפץ שלבש אחד המחבלים המסתערים עליהם, אז אירע פיצוץ אדיר שפוצץ לחתיכות את כל ארבעת המחבלים.

שלושת החיילים המשיכו בכוחותיהם האחרונים לשאת זה את זה עד לתחנת איסוף הנפגעים, כאשר פצוע סוחב פצוע. מיד שמו לרמי אינפוזיה, שקית קטנה של מורפיום לטשטוש, חבשו את פצעיו, חסמו את עורקיו, קשרו אותו על אלונקה, ולקחוהו למסוק שהמריא בעודו

מותיר ענני אבק. רמי הספיק להביט למטה ולראות כדורים נותבים הנורים לשני הכיוונים. אז התעלף ונרדם.

לאחר יומיים פקח את עיניו ומצא את עצמו חבוש מכף רגל ועד ראש. כאשר יצא הכירורג מחדרו, נכנס האורטופד, יצא האורטופד, נכנס רופא השיניים, יצא רופא השיניים, נכנס רופא העור. ארבעה רופאים טיפלו בו בזה אחר זה. לסתו היתה עדיין שבורה ממהלומת המחבל. הוא עבר סידרת צילומים מכף רגל ועד ראש. לא היה מסוגל לדבר, ולכן לא ידעו מה בדיוק עבר עליו.

רמי הירחר לעצמו: הנה ראית סיאנס לפני שנתיים. החבר שלך שנהרג הגיע, שאלת אותו שאלות וראית שהכל נכון, הוא נתן תאריך למלחמה הבאה, נתן רשימת הרוגים ואתה בתוכם. כעת כולם הלכו ורק אתה ניצלת בנס ממוות בטוח ואינך יודע בזכות מה. רמי לא הירחר בתשובה, אבל נותר בו רצון מתמיד לדעת אם יש חיים לאחר המוות.

רמי השתחרר מבית-החולים ולאחר תקופת החלמה קיבל עבודה במשרד הבטחון. הוא עבד שנתיים כקצין בטחון בצפון הארץ. היתה לו אחריות על הכתפיים וכן משכורת שמנה ורכב צמוד. לא חסר לו דבר בגשמיות.

יום אחד הגיע לצפת, וקבע עם חבריו לנסוע בשעה שמונה וחצי בערב לתל-אביב. עשר דקות לפני המועד נתקל במודעה התלויה על לוח המודעות ובה כתוב שהערב תהיה בקולנוע הרצאה על "החיים שלאחר המוות" – סיאנסים, גילגולי נשמות, היפנוזה, קבלה והתייחסות המדע לכך.

מיד אמר לעצמו: הנה סוף-סוף הגיעה ההזדמנות שלך לברר את העניין! כאשר חבריו התאספו כדי לחזור יחד לתל אביב, סיפר להם על רצונו להשתתף בערב הזה, והם אמרו לו: "עזוב אותך... זו רק שטיפת מח".

הוא לא שמע לדבריהם והחליט להשאר, הרי בסך-הכל מדובר באיזה ערב בקולנוע עם כמה מרצים לפאראפסיכולוגיה, מהפנטים ומטפלים

למיניהם. בכניסה ביקש לקנות כרטיס, ולהפתעתו אמרו לו שהכניסה בחינם. האולם היה מלא. הוא נשא את עינו לכיוון הבמה והן חשכו: ישבו שם כמה רבנים מזוקנים, לבושי חליפות שחורות ועטורי מגבעות. אמר לעצמו: אוי ואבוי... החבר'ה צדקו! עכשיו אני מבין לאן הגעת... לאחר מכן הירחר: ממילא הפסדתי את הנסיעה, ואם כבר הגעתי, אשאר עשר דקות. אין מה לחשוש, הרי מה הרבנים האלה כבר יודעים מהחיים שלהם...

לאחר עשר דקות שכח את הדרך החוצה. הוא רותק לכסא במשך שעתיים וחצי, ולא היה מסוגל לקום. כאשר הסתיימה התוכנית המרתקת, היתה התנפלות של הקהל לקבל כיפות, ציציות ולהרשם לסמינר יהדות. רמי לא הצליח לשאול את שאלותיו.

לאחר מכן כבר לא נסע לשום מקום. הוא חזר לביתו ולא הצליח להרדם באותו לילה אפילו לרגע אחד. בסופו של דבר נרשם לסמינר כדי לשמוע ביתר פירוט על החיים שלאחר המוות, ולא פחות חשוב מכך – על החיים הנכונים שלפני המוות. כיום הוא רב חשוב המרביץ תורה לרבים.

● לפני כמה שנים היה מבצע 'עופרת יצוקה', כנגד ארגון החמאס בעזה. הורים רבים בישראל לא עצמו עין בלילות מדאגה לבניהם שהיו ממש בתוך גוב האריות הזה. יהודים רבים התחזקו מאוד, ובמיוחד החיילים שהשתתפו במבצע, ציציות חולקו לכל דורש, לפני כניסתם לאזור האש, כי ידעו שדבר זה יכול לשמור עליהם לא פחות מהשכפ"ץ. ואכן הניסים שם היו עצומים במספר, בזכות אבינו שבשמים שראה איך בניו הולכים בדרך שלו ונשענים רק עליו.

אך למרות כל הנסים הנסתרים והגלויים, היה חייל בשם דביר עמנואלוב שמסר נפשו על קידוש ה', ונהרג בידי מחבל. הוא היה בן יחיד מתוך כמה בנות, והאם השכולה אמרה בשבעה שלא מזמן היא איבדה את בעלה ונעשתה אלמנה, ועכשיו נוסף לה גם "התואר" אם שכולה, ואמנם היא יודעת היכן מקומם של הנהרגים על קידוש ה', שאין בריה יכולה

לעמוד במחיצתם, אך היא מבקשת מבורא עולם איזה סימן שבנה לא הלך בחינם, ואולי גם לקבל איזה "חיבוק" מהבן שלה.

לאחר כמה חודשים, בנותיה רצו קצת לשמח אותה וביקשו ממנה לבוא עימן להעגה משמחת, והאם הסכימה. לפני שהתחילה ההופעה, ישב מאחוריה ילד שובב, שבלי כוונה נתן לה מכה קטנה. היא הסתובבה לאחור וראתה ילד קטן וחמוד, והתחילה לדבר אתו: "איך קוראים לך?", "יוסי", "עם מי באת לכאן?", "עם אמא ואחי הקטן דביר...".

היא רק שמעה את השם "דביר" וכמעט ונחנק גרונה מדמעות... היא פנתה לאמו של יוסי ואמרה לה: "תגידי לי, אני יכולה לשאול אותך שאלה, האם הילד שלך דביר נולד לפני המלחמת 'עופרת יצוקה' או לאחריה?", "הילד נולד אחרי המלחמה".

"אולי אפשר לדעת מדוע קראת לו בשם דביר?".

אמו של דביר הקטן החלה לספר: "כשהייתי בחודש השמיני, נודע לי שיש בעיה רצינית בהריון ויכולים להיות סיבוכים קשים ולא ידעתי מה לעשות. הגעתי הביתה והדלקתי נר לרבי שמעון בר יוחאי ובתוך כך שמעתי על חייל שנהרג על קידוש ה', וקראו לו דביר עמנואלוב, ואמרת: 'ריבונו של עולם אם תעזור לי ללדת ילד בריא ושלם, אני אקרא לו 'דביר' על שמו של החייל שנהרג היום', וברוך ה' הכל עבר בשלום".

כשמוע האם השכולה את דבריה של אמו של דביר הקטן, אמרה לה: "אני דליה עמנואלוב, אמו של דביר עמנואלוב שעל שמו נקרא בנך, אין לך מושג כמה שימחת אותי עכשיו".

האמא הגישה לה את דביר התינוק, ואמרה: "הוא רוצה שתחבקי אותו". כך היא זכתה לסימן משמים ומילוי בקשתה "לקבל חיבוק מדביר...".

יום העצמאות

בזכות מה?

בשנת ה'תש"ח הוקמה מדינת ישראל, לעם ישראל, בארץ ישראל. אך האם שאלנו פעם את עצמנו באיזו זכות אנו נמצאים כאן? במה אנו עדיפים על הערבים שגרו כאן לפנינו בשנות ה-20 של המאה הקודמת, הרי היו אז בארץ למעלה מ-700,000 תושבים ערבים, לעומת כ-70,000 תושבים יהודים.

רובן המוחלט של האדמות עליהן אנו מתגוררים היו שייכות בעבר לערבים, וא"כ נשאלת השאלה, באיזו זכות מוסרית ומצפונית אנו מחזיקים בקרקעות אלו?

• אם בגלל שקיבלנו רשות מאומות העולם להקים את המדינה, א"כ עלינו לחזור לקווי 48.

• אם בגלל שאנחנו היינו בארץ לפני הערבים, גם טיעון זה לוקה בחסר, שכן גם הכנענים קדמו לנו, ולא נראה שהיינו מוכנים להחזיר להם את הארץ אם הם היו דורשים זאת מאתנו.

• אם משום הזכות לשוב לארצנו בגלל שעמים אחרים כבשו את ארצנו ושלחו אותנו לגלות, הרי גם לערבים יש זכות לחזור לארץ אחרי שאנחנו גרשנו אותם ממנה.

• אם בגלל שהעולם חייב לנו בשל העינויים והרדיפות שרדפו אותנו במשך הדורות, א"כ מדוע דווקא הערבים צריכים לשלם את המחיר והרי הם התעללו בנו פחות בהרבה מהנוצרים (איקוויזיציה, מסעות צלב, פוגרומים, שואה).

הטענה היחידה שיכולים אנו לטעון על זכותנו בארץ ישראל, היא שהקב"ה הבטיח לאברהם אבינו לפני אלפי שנים: "לְיִצְחָק נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת". הבטחה זו קובעת שארץ ישראל כולה שייכת לעם ישראל, בני אברהם. ואם יבואו בני ישמעאל ויטענו שגם הם בני אברהם, וגם להם מגיע חלק בארץ, שם גם נאמר: "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם

ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וננו אתם ארבע מאות שנה, אותו "זרעך" שיהיה גר מעונה, רק הוא יזכה בארץ ישראל, ומיהו זרעו של אברהם? רק יצחק שנאמר: "כי בציחק יקרא לך זרע".

טענה זו שהיא טענה דתית המתבססת על הבטחת התורה, אמר לאומות העולם, לא אחר מאשר דוד בן גוריון. אבל יכולים אנו לשאול: כיצד זה שאתה, שאינך מאמין בתורה, ולא מקיים את מצוותיה יכול לטעון כך אם אינך מציית לאמור בתורה, מדוע שתתמש בה כאסמכתא לשליטה בארץ ישראל!

זכות הקיום שלנו בארץ ישראל הוא רק עפ"י התורה הקדושה, ואם מאמינים אנו בזכות הבלעדית שיש לנו בארץ ישראל, צריכים אנו להאמין בתורה הקדושה. ואין זה מספיק רק להאמין, אלא חייבים גם לקיים ולהתנהג עפ"י התורה.

ארץ ישראל מכונה בחז"ל "פלטרין של מלך" (ארמון המלך), ואינו דומה מי שחוטא למלך בתוך הפלטרין שלו למי שחוטא למלך רחוק מהפלטרין. ארץ ישראל קדושה וטהורה ואינה מסוגלת לסבול עוברי עבירה כמו שנאמר: "ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה ותקא הארץ את ישביה". "וישמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם, ולא תקיא אתכם הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה".

אלא שלכאורה קשה, הרי אותם יהודים שהקימו את המדינה, רובם לא היו שומרי תורה ומצוות, א"כ בזכות מה זכו להתיישב בארץ הקדושה?

בזכות מצות ברית מילה!

בפרשת לך לך, מצינו קשר מיוחד בין מצוות המילה לבין ירושת הארץ: "והקמת את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדורתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך. ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגיד את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים. ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה וזרעך אחריך לדורתם. זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר".

וכן הוא במדרש : "אם מקיימין בניך את המילה הן נכנסים לארץ ואם לאו אין נכנסים לארץ וכו'... כתיב: "וזה הדבר אשר מל יהושע", דָּבַר אמר להם יהושע ומלך, אמר להם: מה אתם סבורין, שאתם נכנסין לארץ ערלים?! כך אמר הקב"ה לאברהם אבינו: ונתתי לך ולזרעך אחריו וגו'..."

נאמר בנביא : "גם אתָּ בְּדָם בְּרִיתְךָ שֶׁלַחְתִּי אֶסְרִיךָ מִבּוֹר אֵין מִים בּוֹ". וכתב על זה הרמב"ן: "רמז בכאן על עקבות משיח, שיהיה הדור כולו חיוב, ותשתכח תורה מישראל, ותרבה החוצפה והעזות, כדכתיב: "מבור אין מים בו", ולא ישאר בידם, רק זכות מצות מילה".

יש כאן נבואה מדהימה, שעתידיים להיות בלא תורה ובלא מצוות, לא שבת, לא פסח, לא כשרות לא כיפור... אך דבר אחד בלבד הם אכן ישמרו, והוא מצות ברית מילה. ואכן ראינו שבזמן העליה מאירופה לארץ ישראל, הגיעו יהודים רבים שלא שמרו תורה ומצוות, ועברו על כל התורה כולה, אולם ברית מילה כולם עשו. ובזכות זה זכו להקים את מדינת ישראל ולהתיישב בה.

אלא שלכאורה קשה, הרי גם המוסלמים בני ישמעאל עושים ברית מילה, אי"כ אולי גם להם יש זכות בארץ?

בספר הזוהר הקדוש כתוב, שהשר של ישמעאל בא לפני הקב"ה וביקש שכר על כך שהם נימולים. ואכן, "הקב"ה נתן להם חלק בארץ הקדושה, בשביל אותה המילה שבהם. ועתידיים בני ישמעאל לשלוט בארץ הקדושה כשהיא ריקה מהכל זמן רב, כמו שהמילה שלהם ריקה בלי שלימות, והם יעכבו את בני ישראל לשוב למקומם, עד שתושלם אותה זכות של בני ישמעאל".

וכמה זה זמן רב - עם ישראל שלטו בארץ ישראל 440 שנה לפני בית ראשון, 410 שנה בזמן בית ראשון ו- 420 שנה בזמן בית שני, בסה"כ 1270 שנה. המוסלמים שלטו בארץ משנת 637 ועד 1917, סה"כ 1280 שנה, 10 שנים יותר מעם ישראל, לכל הדעות זה נחשב ל"זמן רב". הזכות של המוסלמים בארץ כבר נגמרה!

מדינת ישראל, לעם ישראל, בארץ ישראל, מהוה סתירה מוחלטת לאמונת הנוצרים. בברית החדשה ישנה נבואה אחת ויחידה:

"היהודים יהיו מושפלים ונרדפים לעולם, לא תהיה להם תקומה והם לעולם לא ישובו לארצם". כמובן שמאמיני הנצרות השתדלו מאוד לסייע לנבואה להתקיים בכך שהם השפילו, עינו התאכזרו ורדפו את היהודים במשך כל הדורות. בשנת 1948, האפיפיור פיוס ה-12 נשאל על העם היהודי שחוזר להתקבץ מכל העמים חזרה לארצו, ומה יהא על הנבואה החשובה? ה"אב הקדוש" השיב שכוונת הנבואה שעם ישראל לא ישוב לעולם לירושלים עיר הקודש, ששם צלבו את ישו הנוצרי. בשנת 1967, במלחמת ששת הימים, נכבשה ירושלים, העיר העתיקה והכותל המערבי חזר אלינו. האפיפיור יוחנן פאולוס ה-23 נדרש לענות על כך, אבל לא היתה לו תשובה עד עצם היום הזה, וכי מה הוא כבר יכול לומר, שהנצרות היא שקר, שהברית החדשה היא אוסף של שטויות? הוא העדיף לשתוק.

זכות גדולה היא לגור בארץ ישראל הקדושה ולקיים בה מצוות. הרמב"ם (מלכים ה, י) כתב: "גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין על עפרה. ואמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין, שנאמר ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון, אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא, וכן הקבור בה נתכפר לו".

כמה מקומם, שראשי השלטון של ממשלת ישראל בראשיתה, שהיו יהודים חילונים, ניסו והצליחו להעביר יהודים רבים על דתם, כדי שעם ישראל יהיה עם ככל העמים ח"ו, "עם מודרני", בלי הסימנים "הפרימיטיביים" של חשכת הגלות. עולים חדשים, יהודים צדיקים מתימן וממדינות ערב, נלקחו למעברות בתנאים קשים, שם מנעו מהם בכח לקיים מצוות, מה שלא עשו אפילו הגויים.

ילדים טהורים נשלחו לקיבוצים חילוניים, שם קצצו להם את הפאות והאכילו אותם טריפות ונבלות. תינוקות נחטפו מהוריהם ונמכרו לכל המרבה במחיר לתועלת כלכלת מדינת ישראל הצעירה והענייה.

"חוק השבות" איפשר לגויים רבים, שונאי ישראל, לעלות לארץ ישראל, לעשות כאן פשעים חמורים ולהחטיא יהודים. התקשורת מסיתה כנגד הציבור החרדי, משפיעה על דעת הקהל ועל ראשי העם.

הבג"ץ, בית הדין הגבוה לצדק, עושה "צדק" כל כך גבוה, עד שהוא נעלם מעינינו, הכל לטובת שונאי הדת והערבים.

המצב כיום הוא, שיש למעלה ממיליון ילדים יהודים שאינם יודעים כלום ביהדות, אפילו לא את הפסוק: "שמע ישראל". ישנם למעלה מחמישים אלף ילדים יהודים בכפרים ערבים, הגדלים כערבים שונאי ישראל, בגלל שאמא שלהם התחתנה עם ערבי מהשטחים. אחוז הפשע במדינה עולה וגובר, אויבינו מבית ומחוץ מאיימים לכלותינו, ואין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים. אמנם יש לנו מדינה, אבל אין לנו עצמאות אמיתית, אפילו לבנות בירושלים אין לנו יכולים כי יש לחץ מארה"ב וצריך להתחשב בדעת אומות העולם שלא יגנו אותנו. יש פיגועים, תאונות דרכים, מחלות ואסונות. יש לנו מדינה אבל לנו עדיין בגלות וצריכים להתפלל שהקב"ה יגאל אותנו בקרוב.

יה"ר שנוכה כולנו לשוב בתשובה שלימה, להתחזק בתורה, במצוות, בחסד ובמעשים טובים. שהקב"ה ישלח לנו את משיח צדקנו, יבנה בית מקדשנו, יקבץ גלויותנו, שנוכה לגאולה השלימה ואז נשב לבטח בארצנו.

ארץ ישראל לעם ישראל

בין כל הקללות והתוכחות שבפרשת בחוקותי נאמר: "וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ, וְאֶתְכֶם אֶזְרֶה בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אֶחְרֵיכֶם חָרָב וְהִיִּתָּה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעַרְיָכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה" (ויקרא כו, לב-לג). וכתב הרמב"ן: "מה שאמר בכאן וישממו עליה אויביכם, היא בשורה טובה מבשרת בכל הגליות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם והיא חרבה כמוה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם".

כאשר עם ישראל היו בארץ ישראל, היתה הארץ מצמיחה את הפירות הטובים ביותר בטעמים ובגודלם, בכמות ובאיכות ובשפע רב. כאשר עם ישראל חטאו ויצאו לגלות, פתאום הארץ נהיתה

כמדבר שממה, כמעט כלום לא גדל בה, וגם מה שכן הצליחו לגדל, היה בכמות מצומצמת ובאיכות ירודה.

כך היה בגלות שלאחר חורבן בית ראשון, וכך היה גם בגלות שלאחר חורבן בית שני, עד לפני כמה עשרות שנים, שהחלו יהודים לעלות לארץ והפריחו את השממה.

דבר זה מוכיח לנו ולעולם כולו שארץ ישראל שייכת רק לעם ישראל, ואין היא נותנת מפירותיה לעם זר.

גם כאשר עם ישראל יושבים בארצם, ומפריחים את השממה, מצב הפירות תלוי במצבם הרוחני של עם ישראל, כמו שאמרו חז"ל: אין פירות ותבואה באים לידי רקבון אלא מתוך דרכיהם של בני אדם (תנ"א זוטא ג'). כאשר עם ישראל עושים רצונו של מקום זוכים הם לארץ זבת חלב ודבש.

וכן אמרו חז"ל: 'ארץ זבת חלב ודבש' - שפירותיה שמנים כחלב ומתוקים כדבש (ספרי, עקב, ל"ז), שיהיו הצאן רועים תחת התאנים, והחלב זב מן הבהמות, והדבש מן התאנים, ומתערב זה בזה (פסיקתא, גמי כתובות קיא:).

וכן מצינו בימי שמעון בן שטח שירדו להם גשמים בלילי רביעיות ובלילי שבתות עד שנעשו חטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדינרי זהב וצררו מהם דוגמא לדורות להודיע כמה החטא גורם שנאמר 'עוונותיכם הטו אלה וחטאותיכם מנעו הטוב מכם' (תענית כג.).

ואילו כאשר עם ישראל חוטאים נאמר: מיום שחרב בהמ"ק אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה **וניטל טעם הפירות** (סוטה מח.).

מעשה באדם אחד שהיה עשיר והיתה לו שדה שעשתה אלף כור (כמות עצומה), והיה אותו עשיר נוטל מאה כורין למעשר ומפריש כל שנה ושנה, וכך עשה כל ימיו.

כשחלה ונטה למות, קרא לבנו ואמר לו: "בני דע לך ששדה זו שאני מוריש לך עושה בכל שנה ושנה אלף כורין, הזהר שתפריש מאה כורין כאשר עשיתי אני".

מת אותו האיש, ועמד הבן במקומו ועשתה השדה אלף כורין כאשר היתה עושה בחיי האב, והפריש ממנה מאה כורין. בשנה שניה היה קשה לבן הקמצן לתת כמות כה גדולה של מאה מנה, ולא נתן כלום.

בשנה השלישית נתמעטה השדה ולא עשתה אלא רק מאה כורין, עשירית ממה שהיתה עושה תמיד. אמרו לו חבריו: "אתה לא רצית לתת עשירית מהתבואה תרומות ומעשרות, לבסוף אתה בעצמך קיבלת רק עשירית ממה שהיתה צריכה השדה להוציא" (תוס' תענית ט.).

אחת הסיבות לחורבן בית המקדש והגלות הנוראה ממנה אנו סובלים עד עצם היום הזה, היתה בגלל שלא קיימו כראוי את המצוות התלויות בארץ. ולכן אם אנו רוצים להמשיך ולחיות בארץ ישראל עלינו לקיים את המצוות התלויות בה, וכן גם את שאר המצוות ובעיקר להמנע מעבירות.

מעשה במשפחה ברוכת ילדים שלא היתה להם דירה. הם מצאו מחסן נטוש ושומם וקבעו שם עובדות בשטח. הם ריצפו, שיפצו ועבעו את המבנה. הביאו מיטות, הציבו ארונות, קבעו מזוזות, תלו תמונות והפכו את המבנה לבית חם שנעים לגור בו.

אבל השכנים לא וויתרו. הם הציקו לדיירים החדשים, איימו במשפטים ופעלו בכח הזרוע. יום אחד בחדר המדרגות היה וויכוח קולני. השכנים הגיעו למקום עם אלות, סכינים רימוני רסס ובקבוקי תבערה וניסו לגרש את המשפחה מהבית. אך לפתע הגיע למקום אדם מכובד עם תיק צד יוקרתי, שלף משם דף טאבו ואמר: "על מה אתם רבים? אני הוא בעל הבית!"

פתאום שקט מבורך שרר באוויר. השכנים הורידו את הסכינים והאלות. האיש ניגש אל ראש המשפחה שאותו ניסו לגרש, הניח ידו על כתפו ואמר לכולם: "אני בעל הבית והבחור הזה משלם לי את דמי השכירות, ולכן הוא יכול לגור פה!"

הבחור חייך והשכנים המאוכזבים סבו על עקבותיהם ועזבו את המקום.

מסתבר שלפני שבני המשפחה "השתלטו" על המקום, הם יצרו קשר עם בעל הבית ועשו עמו חוזה שכירות.

אך מה היה קורה אם הם באמת היו משתלטים על המבנה?

בעל הבית היה מגיע ומבקש מכולם לפנות את המקום. ואם בני המשפחה היו נזעקים מעומק לבם וטוענים: "אינך יכול לגרש אותנו מכאן, הרי טרחנו והשקענו, שיפצנו והפכנו את המבנה הנטוש לבית חלומות!", כמובן שזה לא היה עוזר להם, ואם היו פונים לבית המשפט, הם היו מתחייבים לשלם לבעל הבית תשלום למפרע על השימוש בנכס ואף פיצויים על הפלישה... (מעייין השבוע ויקרא)

זהו המשל, ואנו הנמשל! אנו עם ישראל באנו מהגלות ו"כבשנו" את ארץ ישראל, יש לנו שכנים בעלי אלות, סכינים ובקבוקי תבערה שטוענים בעלות על הארץ, אבל הקב"ה בא ומכריז: "כִּי לִי הָאָרֶץ", אני בעל הבית הבלעדי על ארץ ישראל וגם על כל העולם ויושביו שנאמר: "לְהִ' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תִּבֶל וַיִּשְׁבֵי בָהּ". אין אנו הבעלים על הארץ, וגם לא שכנינו הנחמדים... הארץ שייכת לבורא עולם ואנו גרים בה בשכירות.

ומה הם דמי השכירות אשר בעל הבית דורש מאתנו? **וְעֲשִׂיתֶם אֶת חֻקְתִּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם וַיִּשְׁבְּתֶם עַל הָאָרֶץ לְבִטָּח** (ויקרא כה, יח), שמירת התורה והמצוות. אם נקפיד על שמירת המצוות בארצנו הקדושה, לא רק שבעל הבית ירשה לנו לגור כאן, אלא אף יספק לנו ביטחון, פרנסה, בריאות ושפע אלוקי מיוחד שאף ראש ממשלה אינו יכול להבטיח, אפילו לא בזמן תעמולת בחירות...

ציונות וציונים

מקובל לחשוב כי הציבור החרדי הוא "אנטי ציוני", אך בואו ונעמיד את הדברים על דיוקם. המושג "ציון" במקורותיו מתייחס לארץ ישראל ולירושלים. הבה נבחן כיצד גישתו ומהו יחסו של ציבור זה כלפי ארץ ציון והעם היושב בציון:

1. מאז גלות ישראל מארץ ישראל, מבטא ציבור שומרי המצוות את הקשר העז והעמוק שלו לארץ ציון באמצעות הימנעות מאכילה ושתיה בארבעת התאריכים המרכזיים הקשורים לפרידה מארץ ציון והליכה לגלות:

- א. יום תחילת המצור (עשרה בטבת).
- ב. יום הבקעת החומה והפלישה (שבעה עשר בתמוז).
- ג. יום שריפת בית המקדש (תשעה באב).
- ד. יום רצח גדליה והגליית שארית הפליטה (שלשה בתשרי).

2. יום יום, שלוש פעמים ביום, פונה היהודי שומר המצוות לבורא העולם, מבקש ממנו ומתחנן לפניו במילים נרגשות על טובת ושמירת ארץ ציון והעם היושב בה, ועל קיבוץ בניה לתוכה.

3. מספר לא מבוטל של יהודים חרדים עורכים מדי לילה "תיקון חצות", אשר עיקרו הוא העלאת זיכרון ארץ ציון וירושלים באמצעות קריאת פרקים מן התנ"ך העוסקים בענין, ומסיימים בפסוקי התחינה: "אתה תקום תרחם ציון, כי עת לחננה כי בא מועד, כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו. בונה ירושלים ה', נידחי ישראל יכנס" (תהלים קב, יד-טו. קמז, ב).

4. יהודי שומר מצוות החי בארץ ישראל, לא יצא ממנה לעולם בטרם יברר אצל תלמיד חכם אם סיבת יציאתו אכן מצדיקה היתר על פי ההלכה לצאת מן הארץ הקדושה.

האם ציבור זה, אשר געגועיו לארץ ציון באים לידי ביטוי בתפילתו שלוש פעמים ביום, ונאמנותו אליה עומדת במבחן מעשי מתוך הקרבה שאיננה קלה, האם ראוי הוא להיות מכונה בתואר האנטי-יהודי: אנטי-ציוני?

אך את זאת יש לדעת: יש את ארץ ציון - המקבלת את חשיבותה ויוקרתה הרבה בעם היהודי לדורותיו מן האמור על אודותיה בתורת ה' אשר ניתנה לפני למעלה משלשת אלפים ושלש מאות שנה, ויש מה שנקרא בשם: "התנועה הציונית" אשר למעשה אינה אלא תנועה חילונית צעירה אשר לקחה את המושג התורני המקודש: "ציון", רוקנה אותו מתוכנו הרוחני (המדבר על היות ארץ הקודש דומה לארמונו של מלך. אשר חובת הזהירות בשמירת מצוות המלך, כפולה ומכופלת היא בתוככי ארמונו), וסיגלה לעצמה את השם "ציונות" כמונח חילוני.

הציבור החרדי הוא ציוני מובהק במובן המקורי והאמיתי של המילה. אך הוא נגד הגישה החילונית של התנועה אשר קראה לעצמה בשם "התנועה הציונית", לעקרונותיה - "ציונות", ולאנשיה "ציונים", ובכך סללה לעצמה את הדרך לכנות את מתנגדי חילוניותה בתואר הבלתי מחמיא והמקומם: "אנטי ציונים". וזאת למרבה האבסורד - על אף אי נאמנות חלק ממייסדי ומנהיגי התנועה הציונית לארץ ציון. והעוול שבכך משווע.

לעומת זאת הרצל, "חוזה המדינה", הוא עצמו, לפי כתביו, לא באמת היה ציוני. לפנינו עדות לכך מתוך ספרו "מדינת היהודים":

"היש להעדיף את פלשתינה או את ארגנטינה... ארגנטינה מטיבעה אחת הארצות העשירות שבעולם בעלת שטח עצום, אוכלוסיה דלילה ואקלים ממוזג. אף אחד לא חיפש את הארץ המובטחת היכן שהיא נמצאת, והיא נמצאת קרוב מאד - בתוכנו!... הארץ המובטחת היא היכן שאנו עושים אותה - בארגנטינה, באוגנדה, בסיני, בפלסטין או בטימבקטו".

ואכן, כששהה בלונדון, לפני דחיית ההצעה ליישב את חצי האי סיני, הציע לו שר המושבות הבריטי יוסף צ'מברלין, שטח שראה במסעותיו ושלדעתו התאים להתיישבות יהודית המונית - את אוגנדה שבאפריקה המזרחית. הצעה זו נראתה לו, הוא התלהב ממנה והציגה לפני הקונגרס הציוני הששי בבאזל כהישג דיפלומטי עצום. ההצעה גרמה לוויכוחים סוערים. ההתנגדות החריפה באה בעיקר מצד צירי רוסיה שראו בהצעה זו בגידה ברעיון הציוני - "ציונות ללא ארץ ציון!", אך הרצל לא הבין על מה המהומה...

השאירה של העם היהודי לאורך כל אלפיים שנות הגלות, ובטחונו המלא כי יום יבוא והוא ישוב לארצו - ארץ ישראל, נבעו דוקא מתוך נאמנות העם לתורת ה', ואמונתו המוחלטת בכל הכתוב בספר על-אנושי זה. ומכיון שבתנ"ך מצויות נבואות רבות העוסקות בשיבת העם לארצו ולעצמאותו המדינית ויותר מכך, תמיד התפלל עם ישראל וייחל ליום בו יתגשמו נבואות נפלאות אלה.

את חוזק ועוצמת האמונה בהתגשמות הנבואות העוסקות בתחיית העם בארצו ניתן ללמוד הן מהעובדה המתמיהה שכל הגזירות, הרדיפות, הפוגרומים והטביחות לא הצליחו למחוק או לדכא את ביטחון העם כי יהיה אשר יהיה, יום יבוא, והוא ישוב לארצו. והן מההצלחה המדהימה של שליחי הסוכנות והתנועה הציונית בתקופת הקמת המדינה, לשכנע את המוני בית ישראל בכל מקומות מושבותיהם ברחבי העולם לחסל את עסקיהם, למכור את בתיהם ונכסיהם במחירי הפסד, לעזוב את הארץ שבה נולדו וחיו הם ואבותיהם, ולבוא לארץ שוממה בתקופת מלחמה קשה.

ולמרות זאת, החרדים לא הלכו יד ביד עם ה'ציונים' מייסדי ומקימי המדינה היהודית, משום שבהשקפתם החילונית הכפרנית הם ביקשו, ולמרבה הכאב גם הצליחו, לנתק את רוב העם משורשי הקשר העמוק שלו עם תורת ה', ומאורח החיים היהודי המבוסס על מצוות התורה.

להלן קטע מתוך "המדריך השומרי" (הוצאת הסתדרות השומר 1954): "בין חניכינו אנו פוגשים לא אחת בחניכים דתיים, ביחוד בהדרכה במעברות יישובי עולים. מובן שכוונתנו היא להביאם לידי הכרה, כי אמונתם באלקים משוללת הגיון והצדקה וכי הדת היא פרי המשטרים הריאקציונריים ואין לה זכות קיום אצל הנלחמים למשטר מתקדם. אולם דרך החינוך להכרה זו אינה קצרה..."

מטרת הציונות החילונית היא "להיות עם חופשי בארצנו", להיות חופשיים מן התורה ומהמצוות ולהיות ככל העמים. אולם בשביל החרדי אי אפשר לנתק את ארץ ישראל מתורת ישראל ומהקב"ה, ואי אפשר לנתק את עם ישראל מהתורה ומן המצוות. (הרב זמיר כהן).

סיפור

ציון לוי עבר ליד בית הכנסת, ביום העצמאות, וראה תכונה רבה, הוא ברר מה כל ההתקהלות ונאמר לו שמכיון שהיום יום העצמאות ואנשים לא עובדים, ארגנו הגבאים יום שכולו תורה, הם טרחו להביא רבנים ומרצים מכל הארץ, וכל מי שרוצה מוזמן לבוא ולשמע.

ציון הכיר את בית הכנסת ביום הכיפורים בלבד, אך מכיון שהיה לו זמן פנוי לפני היציאה עם הילדים לפארק לקיים את "מצות החג" בנפנוף המסורתי מעל הכנפיים והשישליק, לכן החליט, סתם מתוך סקרנות, להכנס פנימה אל בית הכנסת רק לחמש דקות.

כשנכנס לבית הכנסת, היה הרב חיים זאיד שליט"א בסוף הדרשה שלו, בה דיבר על חג השבועות, על התורה הקדושה ועל דרך ארץ שקדמה לה.

ציון חשב שהרב מדבר על חג העצמאות ועל כך שיש לנהוג בדרך ארץ במיוחד ביום קדוש זה. הרב דיבר על דרך ארץ באכילה ולבסוף אמר גם שזו סגולה לפרנסה. אם ציון עוד חשב להתנמנם, ברגע שהרב אמר סגולה לפרנסה נפקחו עיניו ואוזניו התרחבו... זה בדיוק מה שהוא צריך עכשיו, לאחר שהמפעל בו עבד נסגר והוא פוטר.

ציון הגיע הביתה ואמר לכולם: "ילדים יקרים, אתם יודעים שכעת אין לנו הרבה כסף, ואני מחפש עבודה, ובמקרה שמעתי היום מרב חשוב מבני ברק, שהיום זהו יום קדוש, חג העצמאות, ומי שנוזהר לאכול במתינות ובדרך ארץ ביום מיוחד זה, זוכה לפרנסה טובה, זוהי סגולה מיוחדת ואנו עם ישראל כידוע עם סגולה, ולכן אני מבקש מכם בכל לשון של בקשה, כל השנה מבחינתי תאכלו כרגיל כמו חיות ובהמות, אבל ביום קדוש זה, השתדלו לאכול בדרך ארץ כדי שזוכה לפרנסה טובה".

ציון ואשתו העמיסו את הילדים ואת הבשרים לאוטו, נתקעו בפקקים והגיעו לפארק מאוד רעבים. ציון ידע שאם הוא יתחיל כעת להעמיד את המנגל, עד שיצלו הבשרים, ילדיו הרעבים ימוטטו לו את העצבים שגם כך הם היו רופפים... לכן החליטו הוא ואשתו שלפני כניסתם אל

הפארק, הם יחפשו איזו חנות פתוחה ויקנו ביגלה או עוגיות להשקט ולהשתיק את בטנם ופיותיהם של ילדיו העווזחנים.

אבל, כל החנויות סביבות הפארק היו סגורות. הם נסעו במעגלים בין הפקקים, ופתאום הם ראו משאית של מאפייה. ציון ניצל את פקק התנועה, ירד מהרכב וביקש מנהג המשאית למכור לו כמה עוגיות. הנהג הסביר לו בנועם שהמשאית שלו אינה קיוסק שכונתי והוא אינו מתכוון למכור לו כלום.

ציון הציע חמישים שקלים, וגם זה לא עזר. אבל לציון כנראה היה כח שכנוע מיוחד או שהוא היה נודניק במיוחד, ולבסוף הנהג נאות להוציא לו כמה רוגלכים ובלבד שיעזוב אותו במנוחה...

ציון חילק לילדיו את הרוגלכים באטו והזכיר להם לאכול בנחת ובדרך ארץ... סגולה לפרנסה כידוע ליודעי ח"ן...

הבן הגדול לקח את הרוגלך חצה אותו לשניים בדרך ארץ, התבונן בו וראה בו משהו קצת מוזר. הוא הראה לאבא שלו שהסתכל על הרוגלך ונבהל. הוא אמר לכל הילדים להביא לו מיד את כל הרוגלכים שקיבלו כי זה מסוכן...

הוא רץ עם הרוגלכים חזרה למשאית, והראה לנהג את הממצא החשוד. התברר שציון בעבר עבד במאפייה ומנסיונו בתחום הוא הבין שלתוך הבעק של הרוגלך הוכנס בטעות חומר מסוכן. הנהג ראה על מה מדובר, התקשר למנהל וזה ביקש לדבר עם אדון ציון.

המנהל בדק את העניין והתברר שציון אכן צודק, כל הסחורה הושמדה, והוא ביקש מציון שלא לפרסם את הפרשה, שהרי זה לא נעשה בכוונה והעניין תוקן, כל הסחורה הושמדה ואף אחד לא נפגע. תוך כדי השיחה שאל המנהל את ציון איך ידע להבחין בדבר ולומר בדיוק מה אירע?

ציון סיפר לו שעד לפני חודש הוא היה קונדיטור במאפייה שנסגרה ויש לו ידע רב בתחום... המנהל שמע ומיד הציע לציון לעבוד אצלו במאפייה... דרך אגב אכילה בדרך ארץ היא סגולה לפרנסה כל השנה ולא רק ביום העצמאות...

על מה שמחים בל"ג בעומר

מובא בשולחן ערוך (או"ח תצג, א-ב): "נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר, מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא... ואז (בל"ג בעומר) פסקו למות". ומקורו ברוך מהגמרא (יבמות סב:): "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה".

ולכאורה קשה מדוע השתמש רבי יוסף קארו במילה: "פסקו", הלא לא פסק שום דבר, פשוט לא נשאר מהם אף אחד! ולפי זה יש לשאול על מה חוגגים בל"ג בעומר, הרי פסקו למות בגלל שלא נשאר אפילו תלמיד אחד, א"כ אז על מה יש לחגוג?

ומתרצים על פי דברי הגר"א שעושה השוואה בין מתי מדבר למותם של תלמידי רבי עקיבא וכך הוא כותב: "כי הא דט"ו באב דפסקו מתי מדבר מלמות כדאיתא בסוף מסכת תענית".

וביאור הדברים: במסכת תענית (דף ל.) נאמר: "אמר רבי שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים: בשלמא יום הכיפורים משום דאית ביה (שיש בו) סליחה ומחילה (והוא) יום שניתנו בו לוחות האחרונות, אלא ט"ו באב מאי היא (מה השמחה שיש בו)? אמר רבי יוחנן: יום שכלו בו מתי מדבר, דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא היה דבור עם משה שנאמר 'ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי - אלי היה הדיבור'".

הגר"א משווה בין ל"ג בעומר לט"ו באב ואומר: כשם שכלו מתי מדבר בט"ו באב ועושים אותו יום שמחה כך ל"ג בעומר שכלו בו תלמידי רבי עקיבא מלמות עושים אותו יום שמחה.

אולם יש לשאול על תשובתו של הגאון מוילנא: מה בכלל ההשוואה? הלא אצל מתי מדבר כל השמחה הייתה שנשאר 15,000 איש בחיים, כפי שמביא רש"י (ב"ב קכא.): יום שכלו בו מתי מדבר - במדרש איכה יום שבטל בו החפר, דאמר רב לוי: כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא, הכל יצאו לחפור קברים וישנין בהן ובשחרית הכרוז יוצא ואומר: יבדלו החיים מן המתים, והיו בודקין אותן ונמצאו ט"ו אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה". וכך עשו 40 שנה יום לשנה יום לשנה הרי מ' שנה. ובשנה אחרונה עשו כן, בדקו עצמן ונמצאו שלמים, אמרו שמא טעינו בחשבון וכן ב"י בו וכן ב"א וכן ב"ב וכן ב"ג ובי"ד עד דאיתמלי סיהרא (שהתמלא הירח) כיון דאיתמלי סיהרא (שראו ירח מלא הבינו ו) אמרו ביטל הקב"ה אותה גזירה קשה מעלינו, ועשו משתה ושמחה ויום טוב".

ולפי זה אינו דומה כלל ט"ו באב לל"ג בעומר שהרי מתלמידי רבי עקיבא לא נשאר אף אחד, אם כן על מה השמחה? ומה ההשוואה? יש על כך שתי תשובות מחז"ל:

א. רבי עקיבא היה צריך למות עם תלמידיו, ומכיוון שהוא נשאר הייתה שמחה גדולה.

ב. היה חרון אף גדול בעולם וברגע שנסתלקו 24,000 תלמידי רבי עקיבא - נסתלק גם חרון אף ה' ועל זה הייתה שמחה. (הרב ברוך רוזנבלום)

● דבר נוסף: מקובל בכל קהילות ישראל כי ל"ג בעומר הוא יום פטירת הרשב"י הקדוש, ר' שמעון בר יוחאי, זכותו תגן עלינו אמן.

בזוהר הקדוש מסופר כי ביום פטירת ר' שמעון יצאה משמים בת קול והכריזה: בואו והכנסו להילולא של ר' שמעון.

זהו יום שמח עבור הצדיק שהשלים שנותיו בקדושה ובטהרה ובפעילות מבורכת מאוד עלי אדמות. וכן עבור עם ישראל זהו יום שמח, ולכן נקבע כי אין אומרים בו תחנון ונפילת אפיים, שלא כמו בפטירת צדיקים אחרים.

והסיבה לכך היא: כי הרשב"י ע"ה השלים את כבודה של התורה בכך שגילה לנו מהנסתרות שבתורה, שהרי עד דורו של רשב"י לא דברו בגלוי על נסתרות אלה, ובא הרשב"י וגרם כבוד גדול מאוד לתורה בכך שגילה את הצד הפנימי שבה, למען דעת כל עמי הארץ כי אין התורה כשאר ספרים חס ושלום, אלא סודות נסתרים גנוזים בה, ויזכה להבינם מי שירצה לעלות ולהתעלות בקדושה ובטהרה ובהעמקה בתורה.

לכן אפילו ביום פטירת משה רבינו ע"ה אין נוהגים שמחה מיוחדת, ואדרבה הלא רבים מתענים ביום זה, וזאת מפני שמשה רבינו הוריד לנו את החלק הנגלה שבתורה ואין בכך שלמות עד שירד גם החלק הנסתר, וזאת עשה הרשב"י ע"ה.

רבי שמעון בר יוחאי

רבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון בר יוחאי ישבו, והיה אתם גם יהודה בן גרים. פתח רבי יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהם של אומה זו (רומי). שהרי הם תיקנו שווקים, תקנו גשרים ותקנו מרחצאות. רבי יוסי כששמע את דברי רבי יהודה, שתק.

נענה רבי שמעון בר יוחאי ואמר: כל מה שהרומיים תיקנו, לא תיקנו אלא לצורך עצמם. תיקנו שווקין - כדי להושיב בהן פרוצות. תיקנו מרחצאות - כדי לעדן בהן את עצמן. תיקנו גשרים - כדי ליטול מהן (מהעוברים בהם) מכס.

הלך יהודה בן גרים וסיפר בביתו את דבריהם של החכמים. ומתוך כך נשמעו למלכות רומי. אמרו: יהודה שעילה וקילס את המלכות, הוא יתעלה בשכר זה להיות ראש המדברים בכל מקום. רבי יוסי ששתק ולא שיבח, ואף לא מחה על דברי רבי שמעון, הוא יגלה לציפורי. ורבי שמעון שגינה את המלכות, הוא יהרג.

רבי שמעון, ובנו רבי אלעזר ברחו והסתתרו, בבית המדרש. כל יום אשתו של רבי שמעון, היתה מביאה להם לחם לאכול, וכד של מים.

כאשר הרומאים הגבירו את החיפושים אחריהם, הם ברחו למערה בפקיעין בלא אוכל ומים, ונעשה להם נס שצמח שם עץ חרובים, ונבקע שם מעיין מים.

במשך כל היום היו רבי שמעון ורבי אלעזר, לומדים תורה, ובכדי שבגדיהם לא יבלו, היו פושטים אותם ומתכסים בחול עד לצווארם וכך היו לומדים עד זמן התפילה, אז היו יוצאים מתוך החול, לובשים את בגדיהם ומתפללים.

לאחר שתיים עשרה שנה שהיו כך במערה, בא אליהו הנביא, והודיע להם שמת הקיסר ובטלה הגזירה. כששמעו את דבריו, יצאו רבי שמעון ובנו מהמערה. וראו אנשים שעסקו בחרישה וזריעה. אמר רבי שמעון: אנשים אלו, מניחין חיי עולם, ועוסקין בחיי שעה? כל מקום שהיו נותנין בו את עיניהן, מיד היה נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: כלום להחריב את עולמי יצאתם? חזרו למערתכם!

הם חזרו למערה, וישבו בה עוד שנים עשר חודשים. יצתה בת קול ואמרה להם: צאו ממערתכם! כאשר יצאו, כל מה שהיה רבי אלעזר מחריב, היה רבי שמעון מרפא. אמר לו רבי שמעון לרבי אלעזר: בני, די לעולם שיעסקו בתורה אני ואתה.

בערב שבת ראו זקן אחד ובידו שתי חבילות הדסים, שאלוהו הדסים אלו למה לך? אמר להם לכבוד שבת, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור. אמר רבי שמעון בנו: ראה, כמה חביבין מצוות על ישראל.

שמע רבי פנחס בן יאיר (חותנו של רשב"י) שרבי שמעון ובנו באים, ויצא לקראתם לקבלם. הכניסם לבית המרחץ. והיה רוחץ את רשב"י. הוא ראה על גופו סדקים ופצעים שנוצרו משהייתו בחול. רבי פנחס בן יאיר בכה והיה רבי שמעון צווח בגלל שהדמעות המלוחות היו צורבות לו על פצעיו.

אמר לו רבי פנחס בן יאיר: אוי לי שראיתך בכך! אמר לו רבי שמעון: אשריך שראיתני בכך! משום שאילמלא לא ראיתני בכך, לא מצאת בי כך. משום שבתחילה כשהיה רשב"י מקשה קושיא היה

רבי פנחס בן יאיר מתרץ לון שתים עשרה קושיות, ואילו לאחר שובו מהמערה, כשהיה רבי פנחס בן יאיר מקשה קושיא, הוה רבי שמעון בר יוחאי מתרץ לו עשרים וארבעה תירוצים... (שבת לג):

● ויש לשאול על זה כמה שאלות:

הלא ודאי שאין אדם מצטער ביסורים ללא סיבה, א"כ מה הטעם שרשב"י ובנו סבלו בצער המערה? ומדוע דווקא י"ג שנה לא פחות ולא יותר? ולמה ברא לו הקב"ה דווקא חרוב שקשה לגוף כחרבות ולא אילן אחר מפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל? בתיקונים מובא שאליהו הנביא היה מגיע אליהם כל יום פעמיים ומלמד אותם, ויש לשאול מדוע דווקא אליהו ולא מלאך אחר, ליוסף נשלח גבריאלי, לדניאל מיכאל? מדוע יום פטירתו של משה רבינו (ז' באדר) הוא יום תענית (כמבואר בשו"ע או"ח תק"פ), ואילו יום פטירת רשב"י ביום ל"ג בעומר הוא יום משתה ושמחה?

כדי לעמוד על תמיהות אלו, עלינו להתבונן תחילה בדבריו של בעל הטורים (שמות ב, טז) על הפסוק: "ולכהן מדין" וז"ל: יתרו היה כומר לעי"ז וכשנשא משה בתו הוצרך משה לנדור לו שבן הראשון שיוולד לו שיהיה כומר לעי"ז, וזו כוונתו (שקיבל עליו) כי ידע שיחזיר את חמיו למוטב כמו שעשה שהרי נתגייר, מ"מ נענש שבן בנו נעשה כומר לעי"ז שנאמר: "ויהונתן בן גרשום בן מנשה", ודרשו חז"ל בן משה היה אלא שתולין הקללה במקולל עכ"ל.

מסופר בגמרא (סנהדרין קא): שירבעם בן נבט עשה שני עגלי זהב וכו' מה עשה כדי לשכנע את העם לדבריו? כינס את גדולי האומה והושיב רשע ליד צדיק אמר להם האם אתם תחתמו על כל מה שאני אעשה? אמרו לו: כן. אמר להם: אני רוצה להיות מלך עליכם, אמרו לו: כן. אמר להם: כל מה שאומר לכם תעשו? אמרו לו כן. חזר ושאל אפילו אם אומר לכם לעבוד ע"ז? אמרו הצדיקים: חס ושלום, אמר הרשע שישב בצד הצדיק וכי יעלה בדעתך שאדם כירבעם יעבוד ע"ז?! אלא שהוא מתכוון רק לנסות אותנו אם נקבל את כל גזרותיו, ומיד חתמו לו הצדיקים שישמעו לו אם יצווה לעבוד ע"ז ואף אחיה השילוני

(שהיה בדרגת נבואה מספר שלוש ממשה, אחרי שמואל) היה במעמד ההוא וחתם. אח"כ פירסם ירבעם את חתימותם והצליח להדיח את כל ישראל.

וכתב החיד"א בספרו "פתח עיניים" בשם ה"כלי יקר": ודע כי מאחר ויצאו תקלה ומכשול מכח חתימתו נתגלגל אחיה השילוני ברשב"י וסבל צער מערה י"ג שנים ולכן נקרא רבי שמעון בר יוחאי לרמוז בשם "יוחאי" את שם 'אחיה'. ולכן סבל י"ג שנים כמנין אח"ד לתקן מה שפגם באחדותו של ה' יתברך (ב"סדר הדורות" מובא שביום שהלך רשב"י לגן עדן לבחור לו מקום, בחזרתו אמר "ולא אתישר דוכתאי אלא עם אחיה השילוני", שכן קרוב הוא לניצוץ נשמתו).

וכתב הרמ"ע מפאנו בספרו "גלגולי נשמות" (אות קט"ז): משה רבינו, אחיה השילוני ורבי שמעון בר יוחאי, כולם מניצוץ אחד. אחיה השילוני חתם שיעבוד ע"ז למרות שלא היתה כוונתו באמת לזה, וכן משה הסכים לתנאי של יתרו שבנו הראשון יהיה כומר לע"ז, ולא התכוון לכך באמת, אבל מ"מ היתה כאן תביעה ואחיה השילוני שהיה ניצוץ משה רבינו מגיע לעולם בפעם השלישית ברבי שמעון בר יוחאי. מדוע גם רבי אלעזר סבל בצער המערה?

בספר "שער הגלגולים" הוסיף שר' אלעזר בנו, היה (בגלגול הקודם) הנער שהיה משרת בפסל מיכה שהוא יהונתן בן גרשום בן משה. והיה הנער בן י"ג שנים ובעבור זה ישב ר' אלעזר י"ג שנים במערה. רשב"י ישב י"ג שנים כנגד מה שפגם ב"אחד" ורבי אלעזר ישב י"ג כנגד אותו גיל שהיה בהיותו יהונתן שעבד ע"ז ופגם ב"אחד". בזה מובן הטעם שבתחילת "אדרא זוטא" פתח רשב"י בפסוק "ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה", כי הוא בא לתקן את המכשול שנעשה על ידו בענין זה בגלגול הקודם.

לאור האמור מובן הטעם שביום פטירת משה רבינו ע"ה מתענים, ואילו ביום פטירת רשב"י שמחים ועושים הילולא. בספר "הילולא רבא" מובא שבז' באדר מתאבלים בפטירת משה על שלא נכנס לארץ ובל"ג בעומר עושים שמחה על שניצוצי נשמת משה נכנסו ברשב"י

והיה בארץ. רמז נפלא בענין זה - "ל"ג בעומר" בגימטריא = 345, "משה" בגימטריא = 345 ולעולם יום בשבוע שחל ז' באדר (יום פטירת משה רבינו), יחול גם ל"ג בעומר, פטירת רשב"י, וכן גם באותו יום בשבוע יחול בסוכות אושפיזא דמשה, לרמז ששורש אחד לכולם!

ההקבלה בין חייו של משה רבינו לחייו של רשב"י

משה רבינו ברח מפרעה למדבר ושם השיג את שלמותו. כמו כן ברח רשב"י מפני הקיסר למערה במדבר לוד ושם השיג את שלמותו, כמאמר הפייטן: "במערת צורים שעמדת שם קנית הודך והדרך".

הקב"ה נתן את התורה לעם ישראל ע"י משה במעמד הר סיני, וכן רשב"י ביום ל"ג בעומר נתן רשות לתלמידו רבי אבא לכתוב את הסודות המבוארים בזוהר הקדוש, נמצא כי יום זה הוא בבחינת מתן תורה של תורת הנסתר (ע"פ "בני יששכר").

משה רבינו ע"ה נתן לנו את התורה שבכתב, רשב"י נתן לנו את תורת הנסתר. משה רבינו הרג את המצרי, ויהודה בן גרים שסיפר למלכות היה גלגול המצרי שהרג משה ועשאו רשב"י גל של עצמות כמו שעשה משה למצרי. רשב"י כתב את ספרא דצנעותא המכיל חמישה פרקים כנגד חמשה חומשי תורה.

והוסיף ה"מגלה עמוקות": וזה סוד הפסוק: "עלית למרות שבית שב"י" נוטריקון שי'מעון ב'ר י'וחאי. משה רבינו הוציא את עם ישראל מגלות מצרים וע"י ספר הזוהר יצאו מן הגלות ברחמים (ע"פ הזוהר פרשת נשא קכד:).

בספר "לבנת הספיר" (לרבי דוד בנו של רבי יהודה החסיד) כתוב שהמערה שהתחבאו בה רשב"י ור' אלעזר בנו י"ג שנה היתה אותה המערה שנתגלה הקב"ה למשה רבינו ואלהו הנביא בנקרת הצור (וזה מה שאומרים בפיוט "בר יוחאי" "במערת צורים שעמדת")

ומעתה מתבאר מה שאמר רשב"י: "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין" ע"י היסורים והצער שהיו לו במערה, היות שישבו

באותה מערה שנתגלה הקב"ה למשה בנקרת הצור, והנה שם גילה הקב"ה י"ג מידות של רחמים, כן מטעם זה ישבו רשב"י ובנו במערה י"ג שנים, כדי שיזכו לעורר ע"י עסק התורה במסירות נפש י"ג מידות של רחמים. וזהו שאמר רשב"י באדרא רבא (נשא קלב:) אני רואה בעיני י"ג מידות של רחמים חקוקים לפני ומאירים כאבוקה.

ובגמרא (ברכות ז) דרשו "וחנותי את אשר אחון" - אע"פ שאינו הגון "ורחמתי את אשר ארחם" - אע"פ שאינו הגון. אמור מעתה כי זהו שאמר רשב"י: "יכול אני לפטור את כל העולם מן הדין מיום שנבראתי עד עתה", כי ב"י"ג שנה שעסק שם בתורה נמסרו בידו י"ג מידות של רחמים להמתיק את כל העולם כולו מן הדין.

לאור האמור כותב רבי יצחק אלפייה זצ"ל: היות ונגרם על ידי אחיה השילוני (במה שחתם לירבעם בן נבט) להדיח את ישראל לעבודה זרה, לזה נברא לרשב"י, שבא לתקן את עוון אחיה השילוני, עץ חרובים, לומר שעל ידו נחרב העולם בזה שעם ישראל עבדו ע"ז.

כמו כן "חרוב" בגימטריא "יראה" והיות ונגרם על ידו שעם ישראל עבד ע"ז שזהו היפך "את ה' אלוקיך תירא". תיקונו על ידי שיאכלו "חרוב" גימטריא יראה. העובד עבודה זרה חייב מיתה ועל כן רשב"י ובנו היו קוברים גופם ממש בתוך החול ולומדים וזה לכפר צער הגהינם הנקרא שאול על ידי קבורת גופם בקבר הנקרא שאול.

וסיבת ביאת אליהו ללמד את רשב"י, היות ואליהו הנביא היה תלמידו של אחיה השילוני, ועכשיו שבא בגלגול ברשב"י על כן בא אליהו ללמדו לפרוע לו חובו. ולזה תדקדק ותראה בכל המקומות קורא אליהו לרשב"י רבי, כנזכר בזהר ובתיקונים כי הוא היה רבו בגלגול הקודם באחיה.

שביבים

● המפרשים שואלים, מדוע לאחר שישבו ר' שמעון ובנו אלעזר במערה שנה נוספת, רשב"י לא שרף את מי שעסק בחיי שעה ואילו רבי אלעזר בנו עדיין שרף אותם?

בשם הגר"א מבואר שרשב"י נכנס למערה כשהיה גדול וידע כבר את צרכי וסדרי העולם, ולכן היה לו קל יותר להבין דרך העולם וצרכיו. אבל רבי אליעזר נכנס למערה בהיותו צעיר לימים ולא ידע סדר העולם וצרכיו, ולכן לא יכול היה להבין את מהלך חיי העולם.

בספר "אמרי שמא"י" מבאר זאת על פי מאמר חז"ל (סוכה כה). על גדלותו של יונתן בן עוזיאל, תלמיד הלל הזקן, שבשעה שהיה יושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף.

נשאל בעל השפת אמת זצ"ל: אם התלמיד היה גדול כל כך מה הייתה דרגת הלל הזקן רבו! והשיב במתק שפתיים: גדלותו של הלל הזקן שהיה יכול לאצור ולהסתיר את אש הקודש בקרבו, ולעוף הפורח לא היה קורה מאומה.

כך גם אפשר לומר כאן, שלרבי שמעון כבר היה כוח המעצור שלא לגרום למאן שהוא שחלילה ישרף, מה שעדיין לא זכה לו רבי אלעזר רק לאחר שנה נוספת במערה...

● **מנהגי ל"ג בעומר** - הטעם לשמחת ל"ג בעומר משום שתלמידי רבי עקיבא שמתו בימי הספירה, פסקו מלמות ביום זה. אין אומרים ביום זה תחנון וגם במנחה ביום שלפניו אין אומרים.

אין להתענות ביום זה, חוץ מחתן שמתענה ביום חופתו.

מנהג נפוץ ביום זה להדליק מדורה לכבוד התנא רבי שמעון בר יוחאי, ושרים בעת ההדלקה שירות ותשבחות להשי"ת, וכן השירים לכבוד רשב"י.

טעמים רבים לשמחה ביום זה:

א. יום הסתלקותו של רשב"י, והוא עצמו ביקש שלא יתאבלו עליו, אלא ישמחו בשמחתו שזכה לאור הגנוז, שהקב"ה שמח בבוא אליו נפש צדיק.

ב. באותו יום גילה סודותיו לתלמידיו קודם פטירתו וחיבר האידרא רבא ואידרא זוטא.

ג. יש המסבירים עפ"י הגמרא, שאחרי שמתו תלמידי רבי עקיבא היה העולם שמם שנשתכחה תורה, עד שבא ר"ע אצל רבותיו שבדרום ולימד אותם והם העמידו תורה באותה שעה, ורשב"י היה ביניהם והיום הוא שהתחיל ר"ע ללמד היה ל"ג בעומר, והשמחה היא על החזרת אור התורה.

● מסורת קבלה היתה מדור דור שיום הסתלקותו של רבי שמעון בר יוחאי - ל"ג בעומר היה. ויום פטירתו נתמלא אור גדול של שמחה אין קץ על ידי הסודות הטמירים שגלה לתלמידיו באותו יום ונכתבו בספר הזוהר, ולא היה העולם כדאי כאותו יום שענינים נשגבים אלה נתגלו לבריות. והיה היום הזה לו ולתלמידיו שהיו אתו, כיום ההילולא, כלומר, כיום שהחתן שמח בחופתו. והיה אותו היום ארוך משאר כל הימים ולא שקעה החמה עד שגילה כל מה שנתנה לו רשות לגלות, אז נתן רשות לְשִׁמֵשׁ שתשקע. שקעה החמה, יצאה נשמתו של ר' שמעון בר יוחאי ועלתה למרום. הכל כמו שכתוב ב'אדרא זוטא'.

ומן הטעם הזה נהגו שמחה ביום זה, אף על פי שיום מיתת צדיקים הוא יום תענית, אלא שכך היה רצונו של ר' שמעון בר יוחאי וכך הנהיגו הקדמונים שיעשו את יום פטירתו יום שמחה כל השנים, כשם שהיה אז.

וכבר היתה נהוגה הדלקת הנרות בעסק גדול על קבר רשב"י בל"ג בעומר עוד מימים קדמונים, ורבנו עובדיה מברטנורא במכתבו לאחיו משנת רמ"ט, כותב: 'בי"ח באייר יום מיתתו של רשב"י, באים מכל הסביבות ומדליקים אבוקות גדולות, לבד מה שמדליקים עליה נר תמיד'.

משהופיע האר"י הקדוש וגדולי תלמידיו ותלמידי תלמידיו, שהיו להם עשר ידות בחכמה זו הנסתרה, הם למדו את העם גודל מעלת השמחה בהילולא זו, ואחריהם באו גדולי החסידות תלמידי הבעש"ט שהלכו בעקבות המקובלים, וכך נעשה ל"ג בעומר יום שהכל מעלים את זכר התנא האלקי רשב"י ומתפללים שזכותו תעמוד לכל ישראל ואורו יאיר בכל גבולותיהם (ספר התודעה)

סיפור

גזירה קשה ונוראה נחתה על יהודי העיר טבריה כרעם ביום בהיר. מושל העיר שהיה מטבעו שונא ישראל מושבע מצד אחד, ותאב בצע מצד שני, חיפש עילה להעליל על היהודים ולמצוץ מהם את כספם עד הפרוטה האחרונה. משלא מצא עילה צודקת, החליט לגזור עליהם גזירה ללא כל סיבה. כרוזים ומודעות ענק פורסמו בכל העיר כולה בשם המושל האכזר, כי על יהודי העיר טבריה לאסוף לקופתו סכום עתק, תוך זמן קצר שהוקצב לכך. ואם לא, יגורשו כל יהודי העיר טבריה מעירם ללא רחם, כשהם משאירים אחריהם את כל אשר להם.

גזירת גירוש קשה לצד גזירת איסוף הממון הרב ניצבה כעת לנגד עיניהם של היהודים, הם ידעו היטב כי גזירתו של המושל גזירה היא בבחינת "נאה דורש – נאה מקיים", ועומד הוא בדיבורו. אך יותר מזה ידעו, כי גם אם ימכרו את כל רכושם של כל יושבי העיר, לא יצליחו להגיע לסכום אדיר זה ואף לא לחציו.

ראשי הקהילה התכנסו לטכס עצה כיצד לקדם את פני הרעה, ולהשיג את הסכום הרב, והחליטו כי הברירה היחידה היא לאמץ את השיטה הישנה ולזכות את יהודי התפוצות במצנת "פדיון שבויים".

כשליח דרבנן מטעם קהילת יהודי טבריה הוחלט לשלוח את רבי יעקב שמשון משפיטיבקא, 'דור שני' מתלמידי רבי ישראל הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, ותלמידו של רבי פנחס מקוריץ זצ"ל שנפטר זמן מועט לפני המעשה. רבי יעקב שמשון קיבל על עצמו את התפקיד בכובד ראש ובאחראיות מלאה, שכן חיי קהילה שלימה תלויים בו כעת.

את פעמיו שם הישר אל עבר ביירות, שם מתקיימת חיי קהילה יהודית תוססת. לביירות הגיע עם ערב שבת, ומיד התכונן לקבל את פני שבת המלכה. יהודי הקהילה קיבלו אותו בסבר פנים יפות ומאירות, 'אורח מארץ ישראל', זהו דבר יקר. הוא הוזמן אחר כבוד להתארח בבית הרב

של הקהילה. וזה תוך זמן קצר תהה על קנקנו ונוכח לדעת כי האורח מארץ ישראל מיוחד במינו, צדיק ובעל כישרונות.

השניים הרבו לדבר בניהם בתורה וגמרא ונהנו זה במחיצתו של זה. בין כך ובין כך התגלגלו הדיבורים על סיבת בואו של רבי יעקב שמשון מארץ ישראל. ברגע שנזכר בסיבת בואו, למרות ששבת הייתה, החל ממרר בבכי על עדת קהילתו הנתונים בערה וסיפר לרב. הצטער הרב צער גדול, ויותר מכך הצטער על שלא היה ביכולתו וביכולת קהילתו לעזור בעניין. "בני קהילתי הם עניים אשר בקושי רב מקיימים את מחייתם היומית, קל וחומר שלא יהא בידינו לעזור אפילו בחלק מזערי מהסכום הדרוש". ותוך כדי כך געו שניהם בבכייה על רוע הגזירה. נראה היה כי כלתה אליהם הרעה, שכן זמן נוסף לעבור דרך קהילות נוספות לא היה לו, ישבו השניים ובכו...

תוך כדי בכייה נרדם רבי יעקב שמשון והנה בחלומו ניצב לפניו מורו ורבו רבי פנחס מקוריץ זי"ע, ומושיט לו ידו: "שלום עליכם, מדוע בוכה אתה ביום שבת קודש?", סיפר לו תלמידו על הצרה ועל אי הפתרון לבעיה. "ובכל זאת אין להיעצב ביום שבת קודש, הרבה שלוחים למקום. אתן לך עצה לפתרון הבעיה". האזן רבי יעקב שמשון לדברי רבו בקשב רב ומיד הרגיש הקלה גדולה. לאחר שהתעורר משנתו, שמחה רבה הציפה את ליבו, גם לרב הקהילה היושב לצידו נתן מילות חיזוק כי שבת היום וצריך להתחזק בשמחה גדולה. "ישועת ה' כהרף עין", חיזק את עצמו ואת הרב היושב לצידו.

ביום ראשון עם שחר השקים רבי יעקב שמשון, התעטף בטלית ותפילין והתפלל שחרית בדבקות עילאית. מיד אחר כך יצא אל רחוב העיר בחשאי ועקב אחרי העוברים ושבים אשר ברובם היו ערביי המקום, עניו שוטטו אחר הדמות שהורה לו רבו בחלום. לפתע, צדו עניו את אותה הדמות. יחף רגליים החגור חגורה עבה במותניו ורץ ריצה קלה. "סליחה אדוני עצור נא מריעתך", רץ אחריו השליח מארץ ישראל. וכשזה עצר בפתאומיות, סיפר לו על שליחותו במקום ועל הוראת רבו

הרבי מקוריץ, כי הוא זה שיוכל להיות השליח לסייע בעדם. "מה רצונך ממני?", שאל ההלך הנראה כדמות ערבי. "מה לי ולכם? הנח לי ואלך לדרכי". אולם רבי יעקב שמשון לא הרפה ועמד על שלו כי הוא השליח להצלת יהודי טבריה. נכנע האיש והורה לרבי יעקב שמשון לבוא בעקבותיו. עלו השניים על גבי חמורים ויצאו לדרך, אל הלא נודע....

מרחוק נראה באופק ההר מירון בו טמון התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי. ליבו של רבי יעקב שמשון פעם בחזקה. "דרך ארוכה עשינו עד שהגענו הנה. והנה הוביל אותי האלמוני אל מערת הרשב"י זיע"א", הרהר בליבו. "המתן כאן", פנה האלמוני אל רבי יעקב שמשון.

שעה תמימה המתן לאלמוני מחוץ למערה, הוא לא העז להמרות את פיו ולהרהר אחריו. הרגשה טובה החלה משתחלת בליבו של רבי יעקב שמשון. "לא מדובר בערבי או בסתם אלמוני, כנראה שמדובר באחד מל"ו הצדיקים הנסתרים". הרהר בינו לבין עצמו.

בתום השעה יצא האלמוני מפתח המערה, עניו אדומות מבכי ואור קורן מעל פניו. "הוא מת", הודיע חגיגית לרבי יעקב שמשון. "המושל מת וגזירותיו בטלו". הגיעה בשורת הישועה.

כעת, החל מגולל שיחה עם רבי יעקב שמשון וסיפר לו, כי הוא לומד את ספר הזוהר בעיון וכאשר נתקל בשאלה, פונה אל ציון התנא הקדוש ומבקש תשובה ברורה. גם הפעם כשנפגשו עוד בבירות היו פניו מועדות אל עבר ציון הרשב"י לקבל מענה לשאלה. לאחר ששאל לרשב"י את שאלתו וקיבל מענה, החל מתחנן על נפשם של יהודי טבריה והתפלל בדמעות שליש בעבורם. תוך כדי תפילתו שמע את התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי מתפלל עימו: "יהא רעוא, שהמושל ימות במיתה משונה, ותבטל הגזירה". וכך היה.

רבי יעקב שמשון נפרד מהתנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי ומהצדיק הנסתר במילות תודה, וחזר אל בני עירו השמחים והנרגשים עם הפרות והישועה, בזכות התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי.

שבועות

מתן תורה

בשנת 2448 לבריאת העולם, ביום שבת ו' בסיון, הקב"ה נתן את התורה הקדושה לעמו ישראל. קודם לכן, הלך אל כל אומה ולשון ושאל אותם אם רוצים הם לקבל את התורה, כדי שאח"כ לא יהיה להם פתחון פה לומר, שאם הקב"ה היה מציע להם את התורה היו מקבלים.

הלך אצל בני עשו אמר להם: "התקבלו את התורה?" אמרו לו: "מה כתוב בה?" אמר להם: "לא תרצח!", ענו כולם ואמרו: "וכי ברכה שנתברך עשוי אבינו, תרצה לעקור אותה ממנו? שנאמר: 'על חרבך תחיה', אין אנו רוצים לקבלה".

הלך אצל בני לוט (עמון ומואב), אמר להם: "התקבלו את התורה?" אמרו לו: "מה כתוב בה?" אמר להם: "לא תנאף!", אמרו לו: "מניאוף באנו, אין אנו רוצים לקבלה".

הלך אצל בני ישמעאל, אמר להם: "התקבלו את התורה?" אמרו לו: "מה כתיב בה?" אמר להם: "לא תגנוב!", אמרו לו: "וכי ברכה שנתברך בה ישמעאל אבינו אתה רוצה לעקור ממנו? שנאמר: 'ידו בכל ויד כל בו', אין אנו רוצים לקבל תורתך".

הלך הקב"ה לכל אומה ואומה ולא רצו לקבלה. אח"כ בא אצל ישראל, אמר להם: "התקבלו את התורה?" אמרו לפניו: "מה כתוב בה?" אמר להם: "שש מאות ושלוש עשרה מצוות", מיד אמרו: "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע". מיד ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכים וקשרו לכל אחד ואחד שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וקיבלו את התורה בשמחה (אוצר המדרשים).

בכך שהקדימו בני ישראל אמירת "נעשה" ל"נשמע", הם היו מוכנים לכל עשייה עוד בטרם ישמעו ויבינו במה בדיוק מדובר. ואע"פ שבמצב כזה יש עפ"י השכל האנושי קושיות רבות, מ"מ מסרו עצמם לגמרי לקיים רצון ה' יתברך, עד אשר נאמר: "כשאמרו ישראל

נעשה ונשמע אמר הקב"ה: "מי גילה רז זה לבני, הלשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר: 'עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ', שעושים קודם ששומעים".

ונשאלת השאלה, כיצד זה שעם ישראל ענו כולם כאחד "נעשה ונשמע", ולא חששו שמא קיבלו על עצמם דבר שאינם יכולים לעמוד בו?

צריך לומר שהם הבינו שהקב"ה הוא אבא שלנו, כמו שנאמר: "בנים אתם לה' אלהיכם", וכמו שהאב רוצה תמיד את טובת בנו, כך גם הקב"ה שהוא טוב ומיטיב לכל רוצה לתת לנו את תורתו הקדושה כדי להיטיב לנו. הם הבינו שהקב"ה שהוא אמת ורוצה לתת להם תורת אמת ועליהם לקבל את התורה באמת ובתמים, בתוקף ובעוז, בלא חשבונות וסייגים כי רק כך יוכלו לזכות לקבלת התורה.

אולם לכאורה קשה, שהרי בגמרא (שבת פג.) נאמר, שבמתן תורה הקב"ה כפה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: "אם אתם מקבלים את התורה, מוטב, ואם לאו, שם תהא קבורתכם". ואם קיבלו את התורה ברצון ובלב שלם, ואפילו הקדימו "נעשה לנשמע", מדוע היה צריך הקב"ה לאיים עליהם ולכפות אותם לקבל את התורה?

נראה לתרץ בס"ד עפ"י משל: בעל עסק שקיבל מכתב ממס הכנסה, בו הוא מתבקש לגשת לפקיד מס הכנסה עם כל ספרי החשבונות לבדיקה כוללת ולהסדיר חוב שהצטבר במשך הזמן. בראותו את המכתב הוא נבהל, הוא ידע כמה פעמים הוא ניסה להעלים מס והכניס "בטעות" כסף לכיס ולא לקופה וחשב שמדובר בסכום גדול של כמה מאות אלפי שקלים. הוא כבר בירר מהיכן יוכל ללוות סכומים גדולים וחשב גם כיצד יחזיר... לבסוף התברר שכל החוב הוא סה"כ 500 ₪ בלבד, עכשיו הוא נרגע והיה שמח ומאושר. אם בהתחלה היה מקבל מכתב ממס הכנסה בו היה כתוב שעליו לשלם חוב של 500 ₪, הוא היה פחות שמח.

כשעם ישראל אמרו נעשה ונשמע והיו מוכנים לקבל את התורה, הם לא ממש ידעו במה מדובר, והקב"ה רצה למנוע מצב בו אח"כ כאשר ילמדו את מצוות התורה, יחשבו שקשה לקיימה, וירצו לחזור בהם מקבלתם. לכן איים עליהם והפחיד אותם כדי שיחשבו שהיא קשה,

ואח"כ כאשר ילמדו את המצוות יראו שבאמת איננה קשה כפי שחשבו, ואז ישמחו בקבלתה.

דבר נוסף, התורה הקדושה היא קיום העולם, ובלעדיה הקב"ה מחריב את העולם ומחזיר אותו לתוהו ובוהו ח"ו, הקב"ה רצה לרמז בזה לעם ישראל, שלא מספיק שלומדים תורה רק מרצון, אלא צריך האדם להכריח ולכפות את עצמו, לעמול וללמוד את התורה גם כאשר קשה לו כעת, כי היא קיומו של עולם.

נעשה ונשמע

משמעות האמירה "נעשה ונשמע", היא קבלה מיידית ללא עוררין, קבלה של עול מלכות שמים ושל קיום המצוות, עד כדי כך שקיבלו עליהם קבלה זו עוד בטרם שמעו והבינו בדיוק במה מדובר.

בגמרא (שבת פג.) מובא מעשה בצדוקי אחד, שראה את רבא עוסק בתורה בעיון רב, ומתוך טרדתו של רבא להבין את הנאמר, לא הרגיש רבא שהוא בעצם פוצע את אצבעותיו עד זוב דם. אמר לו אותו צדוקי: "אתם עם פזיז, שהרי הקדמתם נעשה לנשמע, ועדיין נשארתם עם אותה פזיזות!"

אכן, היינו פזיזים בשעה שאמרנו "נעשה ונשמע", אך פזיזות זו, היא שזיכתה אותנו בקבלת התורה! או לנו אילו היינו דוחים את התשובה ואת ההחלטה לזמן אחר, שכן אחת מדרכי היצר הרע, שכאשר מגיע האדם להתעוררות מסויימת, או כאשר האדם מחליט לקבל עליו קבלה רוחנית טובה, הרי אז עוצר אותו היצר ואומר לו: "סבלנות! אל תהיה פזיז מדי! לכל הפחות תחכה עד מחר ואז תתחיל!"

וכשמגיע המחר, האדם כבר מתקרר, וספק רב אם אותה התעוררות שהתנוצצה בו קודם לכן, תמשיך להשפיע עליו בכלל. כאשר יש לאדם רגע של התעוררות לקבלה טובה, לא ידחה את הדברים למחר, לא ינהג בסבלנות ומתינות, אלא יקבל מיד וינהג כמנהגינו לפני מתן תורה, יאמר "נעשה ונשמע!"

באחת מערי אירופה הטיל שודד דרכים את אימתו על תושבי העיר. הוא ארב להם בדרכים וביערות, שדד את כספם ואף הרג רבים וטובים על לא עוול בכפם. לכידתו, היתה משימה ראשונה במעלה עבור המשטרה המקומית, והמלך בעצמו הקים יחידת לוחמים מיוחדת שתהיה אחראיות על לכידתו של אותו שודד מסוכן, כדי להשיב את השקט והשלווה לבני העיר.

ואמנם, לאחר מרדף ממושך, מבצעים ומארבים, נתפס השודד על ידי יחידות הלוחמים המיוחדת, והושם במעצר עד לתחילת משפטו.

הגיע זמן המשפט. ישבו השופטים ושמעו את רוע מעלליו של השודד, ופסקו פה אחד את דינו לתליה בכיכר העיר.

על במת אבן גדולה בכיכר העיר הוכן עמוד התליה, בראש הבמה ישבו המלך ושרי הממשלה, ולקול תשואות ההמונים הועלה השודד לבמה כשהוא אזוק בידיו וברגליו והועמד על יד הגרדום.

התליין נגש אליו, ובטרם נגש לביצוע גזר הדין, הקריא בפני השודד את גזר הדין, והודיע לו כי על פי חוקי המדינה הוא רשאי לבקש שלוש בקשות אחרונות. בקשה ראשונה, מה הוא מבקש לאכול לפני מותו? בקשה שנייה, מה הוא מבקש לשתות לפני מותו? ובקשה שלישית, היכן הוא מבקש להקבר לאחר מותו?

אורו עיניו של השודד, ואמר, "אני מבקש לאכול פלחי אבטיח!"

אבטיח? תהה התליין, עכשיו חורף! אין לנו אבטיח!

אבל אני מבקש אבטיח! התעקש השודד, ואם אין כעת אבטיח, יש לי סבלנות! אני אמתין!

מיד הוזעק למקום היועץ המשפטי לממשלה, עיון בחוק, ופסק, אכן השודד צודק, על פי חוק אי אפשר לבצע את גזר הדין בטרם תתמלא בקשתו האחרונה של השודד. אם אין כעת אבטיח, זכותו להמתין עד הקיץ הבא, עד שיהיה אבטיח!

הסוהרים החזירו את השודד לבית הסוהר, עד בוא הקיץ.

שוב התכנסו כל בני העיר לכיכר העיר, שוב הועמד עמוד התליה, ולכבוד השודד, הובאו אחר כבוד פלחי אבטיח מסודרים. השודד נעמד, והחל לאכול את פלחי האבטיח על פי בקשתו.

לאחר מכן הוא נשאל על ידי התליין, מה תרצה לשתות?

"אני רוצה כוס של מי שלגים!" השיב השודד.

מי שלגים? תהה התליין, אנו כעת בתחילת ימי הקיץ, ומאין אביא לך מי שלגים? שלג יש רק בחורף!

אין בעיה, השיב השודד, יש לי סבלנות, אמתין עד החורף!

הפעם לא הזעיקו את היועץ המשפטי לממשלה, כי הכל כבר ידעו, אין ברירה, יש להמתין לחורף! השודד הוחזר שוב לבית הסוהר, עד שיבוא ימי החורף הקרים.

החורף הגיע, השלג ירד, ושוב הוקמה במת התלייה, המונים התאספו, והשודד הגיע למקום עמוד התליה. התליין הגיש לו כוס מי שלגים, והשודד נעמד ושתה לרווייה.

זכותך לבקש בקשה שלישית! אמר התליין, היכן אתה רוצה להקבר לאחר מותך?

בקשתי פשוטה ביותר, השיב השודד, ברעוני להקבר על יד מלכינו האהוב והנערץ! אמר השודד, כשהוא מצביע לעבר המלך היושב בראש.

אבל המלך עוד חי! זעקו התליין ושרי הממשלה. שנים רבות יחלפו עד שהוא ימות ויובא לקבורה! אין בעיה, השיב השודד, יש לי סבלנות, אני מוכן לחכות, אני ממחר לשום מקום...

אין ספק, כי הסבלנות היא מדה טובה. אך לכל מידה טובה יש גבול, יש מקום שניתן לנצלה לטובה, אך יש מקום שניתן לנצלה לרעה. לעיתים, הסבלנות היא מדה רעה, שבאה מעצת היצר הרע, כאשר אנו מקבלים השראה להתעוררות רוחנית או לקבל עלינו מעשה טוב, אז היצר הרע לוחש באוזנינו: מה אתה רץ? לאן אתה ממהר? סבלנות! נתחיל ממחר, משבוע הבא, או בעצם, משנה הבאה...

זהו קולו של היצר הרע, שברעיון הסבלנות מצליח להשאיר את האדם תקוע במצבו ובמקומו, ולא מאפשר לו להתקדם ולהתפכח. במקרה כזה, ההמלצה היא: חוסר סבלנות!

זהו סוד האמירה של "נעשה" מיד ואח"כ "נשמע". (הרב זבדיה כהן)

מקור החיים

ה' יתברך ברא את האדם עפר מן האדמה ונפח באפו נשמת חיים חלק אלוה ממעל. כדי שהאדם יקרא חי צריך שהנשמה תהיה מחוברת לגוף, אם הנשמה שהיא מקור החיות לגוף תסתלק ממנו ח"ו, אזי האדם ימות. וכך גם לענין הנשמה עצמה שכדי שהיא תחיה עליה להיות מחוברת אל מקור הנשמות - הקב"ה, שהוא מקור החיים. מי שמחובר אליו הוא חי ומי שמנותק ממנו חשוב כמת (אפילו אם הוא הולך מדבר ונושם), ועל כך אמרו חז"ל (ברכות יז:): "רשעים בחייהם קרויים מתים". ואין דבר בעולם היכול לחבר את האדם עם בוראו יותר מעסק התורה הקדושה. כאשר יהודי לומד ומתייגע בתורה אז הוא מחובר אל ה' ית' מקור החיים וכאשר מפסיק ח"ו הרי הוא פוגם בנפשו, ולכן אמרו חז"ל על ביטול תורה שמתחייב בנפשו.

ולפי זה אפשר ליישב מה שמקשים העולם שכאשר בא הקב"ה לתת את התורה לישראל, הם התחייבו לקבלה ואמרו "נעשה ונשמע" קודם שידעו במה מדובר, באילו מצוות יתחייבו ובכמה, וזה דבר שאין לו קצבה. והרי הרמב"ם (מכירה יא, טז) פסק להלכה שאין אדם מקנה לחבירו דבר שאין לו קצבה, כגון שעשה קניין סודר שמתחייב לתת כל מה שחבירו יאמר לו, לא תחול בזה ההתחייבות.

וא"כ לכאורה קשה איך חלה על עם ישראל ההתחייבות במתן תורה, קודם שידעו במה מדובר, והרי זה דבר שאין לו קצבה? אך לפי האמור לעיל, לא קשה כלל, כי הרמב"ם דיבר על דיני מקח וממכר, שם יש גבול עד כמה אדם מוכן לתת לחבירו עבור חפץ, כי אולי המוכר יבקש ממנו דבר שלא בא בחשבון, לכן אין בזה גמירות דעת. אולם אדם שהולך למות, מוכן לתת הכל כדי לחיות. ומכיוון שהתורה היא החוט המקשר בין האדם לבין הקב"ה והיא מקור החיים, 'כל חפצך לא ישוו בה', ובלעדיה האדם חשוב כמת, הרי שכדאי וראוי לעשות הכל על מנת לקבלה, וא"כ היתה כאן גמירות דעת גמורה.

מה רצו המלאכים?

בגמרא (שבת פח:) נאמר: בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: "רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו?" אמר להם: "לקבל תורה בא". אמרו לפניו: "חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש לתנה לבשר ודם! מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים" (תן אותה לנו בשמים). אמר לו הקב"ה למשה: "החזר להם תשובה!", אמר לפניו: "רבונו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם".

אמר לו: "אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה" שנאמר: 'מֵאֲחֻז כִּסֵּה פְּרִשָׁה עָלָיו וְעָנָה', ואמר ר' נחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. אמר לפניו: "רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי, מה כתיב בה? 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', אמר להם: למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? עוד מה כתיב בה 'לא תרצחי', 'לא תנאפי', 'לא תגנובי', קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש בכם? מיד הודו לו להקב"ה שנאמר: 'ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ', ואילו תנה הודך על השמים לא כתוב".

ונשאלת השאלה, על מה חשבו המלאכים כאשר התנגדו שהתורה תנתן לעם ישראל, וביקשו שתשאר אצלם בשמים? הרי כל תכלית בריאת העולם הייתה על מנת שעם ישראל יקבלו את התורה ויעסקו בה.

אפשר ליישב עפ"י מה שמובא בגמרא, שהייתה מחלוקת בישיבה של מעלה, מה הדין בנגעים כאשר יש בהם ספק. הקב"ה אמר שזה טהור, וכל בני הישיבה של מעלה אמרו שזה טמא. אמרו: "נשאל את רבה בר נחמני עם מי הצדק", משום שהיה בקי בדיני נגעים. רבה בר נחמני אמר: "טהור" ואח"כ נפטר מן העולם. יצאה בת קול ואמרה: "אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור, ויצאה נשמתך בטהור".

ולכאורה קשה, מדוע היו צריכים לשאול את רבה בר נחמני, מה הדין, והרי הקב"ה בכבודו ובעצמו אומר שזה טהור, ואיך שייך לחלוק עליו?

אפשר ליישב עפ"י מעשה שנחלקו ר' אליעזר וחכמים לגבי תנור של חוליות, שהיה ר' אליעזר מטהר, וחכמים מטמאים. באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם: "אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח". ומיד עץ החרוב נעקר ממקומו מאה אמה. אמרו לו: "אין מביאין ראיה מן החרוב". חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי - אמת המים תוכיח". ומיד חזרו המים לאחוריהם. אמרו לו: "אין מביאים ראיה מאמת המים".

חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיחו". מיד הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, ואמר להם: "אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם?", לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדיין מטים ועומדים. חזר ואמר להם: "אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו".

יצאה בת קול ואמרה: "מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום!" עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: "לא בשמים היא", שכבר נתנה תורה מהר סיני, ואין אנו משגיחים בבת קול, כי "אחרי רבים להטות". רבי נתן ראה את אליהו הנביא ושאל: מה עשה הקב"ה באותה שעה - אמר לו: "חייך ואמר: נצחוני בני, נצחוני בני".

רבי יהושע אומר: "לא בשמים היא", כי כאשר ניתנה התורה בהר סיני, כח פסיקת ההלכה ניתן ביד החכמים, פה בכדור הארץ, ומכריעים את ההלכה עפ"י הרוב. הקב"ה רצה להעמיד את החכמים בנסיון אם יתפתו אחר הניסים והנפלאות שיראו ויפסקו עפ"י יחיד ולא עפ"י הכלל של "אחרי רבים להטות". כאשר הקב"ה ראה שעמדו בנסיון שמח ואמר: "ניצחוני בני".

במתן תורה, המלאכים רצו שכוח הפסיקה והכרעת ההלכה ישאר בידם בשמים, ולא ינתן לעם ישראל. על זה אמר משה שלא שייך להפריד את פסיקת ההלכה מהתורה הקדושה, ולבסוף הודו לו והסכימו שגם זה ינתן לעם ישראל. ולכן במחלוקת שהיתה בישיבה של מעלה, לא יכלו להכריע, עד ששאלו את רבה בר נחמני, שהלכה כמותו בנגעים.

מסופר שאשה עגונה באה פעם למרן ר' יוסף קארו, כדי שימצא לה היתר ותוכל להנשא. לאחר שהרב שמע את כל הפרטים, הוא עיין היטב ולבסוף החליט שאין ראייה ברורה שהבעל מת, ולכן אין לה היתר להנשא. האשה הלכה לרבנים נוספים שכולם אמרו לה שהיא עגונה ואסורה להנשא. לבסוף הגיעה האשה עם אותם הנתונים לרמ"א (היא לא אמרה לו שכל הרבנים פסקו שהיא עגונה) והוא החליט שהבעל מת והתיר אותה מעגונותה. לאחר מכן נגלה המלאך המגיד לר' יוסף קארו ואמר לו שעד עכשיו הבעל באמת היה חי וקיים, אולם ברגע שהרמ"א אמר שהבעל מת, והתיר לה להנשא, הבעל מת מיד, כי ממה שפוסקים כאן בכדור הארץ, ישנם השלכות לכל תחומי החיים.

ישוב נוסף: הגמרא (חולין ז.) מביאה מעשה ברבי פנחס בן יאיר, שרכב על חמורו בדרכו לפדיון שבויים. הוא הגיע לנהר גינאי, שקצף וגעש. הוא ירד מחמורו ואמר: "גינאי, גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בדך". אמר לו (השר הממונה על) הנהר: "אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה, אני ודאי עושה". אמר לו: אם אין אתה חולק מימך, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם". נעשה נס והנהר חלק מימיו, כמו בקריעת ים סוף.

לאחר שר' פנחס עבר בנהר, ראה יהודי עני, סוחב על גבו שק של חיטים עבור מצות לפסח, ומתקרב לנהר שחזר לזרום בשטף קצף. ר' פנחס ביקש שוב מהנהר לחלוק את מימיו, משום שגם יהודי זה עוסק במצוה. הנהר חלק שוב את מימיו והיהודי עבר מבלי שהחיטים יירטבו ויחמיצו. לאחר שהנהר שוב חזר לזרום, ראה שמתקרב לשם סוחר ערבי, ואז ביקש שוב מהנהר שיחלוק מימיו ויהיה קידוש ה', וכך אכן היה. אמר רב יוסף: "כמה גדול ר' פנחס בן יאיר, יותר ממשה רבינו ושישים ריבוא, שאצלם הים נקרע רק פעם אחת, ואילו אצלו שלוש פעמים!"

ולכאורה קשה, אם מעשהו של ר' פנחס בן יאיר אכן גדול יותר מקריעת ים סוף שעשה משה רבינו, מדוע לא מציינים זאת? מעשה "גדול" זה אמנם מופיע בגמרא ובכמה ספרי ילדים אך מעטים יודעים עליו, אולם את המעשה "הקטן" של קריעת ים סוף חוגגים בשביעי של פסח, מזכירים אותו בהגדה של פסח, בכל יום בתפילת שחרית, בגמרא, בזוהר, בכל המדרשים ובכל המפרשים...

התשובה לזה היא, שיש הבדל עצום בין קודם מתן תורה ובין לאחר מתן תורה. כאשר הקב"ה נתן את התורה הקדושה לעם ישראל, הוא גם נתן לעוסקים בה כוחות מיוחדים לפעול אפילו נגד הטבע, כי הטבע כפוף ומשועבד לרצונם של עמלי התורה.

מעשה קריעת ים סוף היה לפני מתן תורה, אז לא היו לאדם (צדיק ככל שיהיה) כוחות לפעול מעל הטבע, לכן זהו נס גדול ועצום. אבל המעשה של ר' פנחס בן יאיר היה לאחר מתן תורה, וא"כ אין זו

חכמה כל כך גדולה לחולל נסים ונפלאות נגד הטבע, לכן מעשה זה לא זכה לפרסום גדול.

ולפי זה יש לומר שהמלאכים לא התנגדו לכך שעם ישראל יקבלו את התורה וילמדו אותה, אבל הם התנגדו שבני האדם יקבלו את הכח הטמון בתורה, שיוכלו לשנות את הטבע, את זאת הם ביקשו להשאיר בשמים. משה ענה להם שזה לא יתכן, או שהתורה וכל מה שטמון בה ינתן לעם ישראל, או שתשאר בשמים, ומשום שלא שייך שהתורה תשאר בשמים, כי אין למלאכים שייכות למצוות התורה, חייבים ליתנה לעם ישראל והמלאכים הודו לו.

על כל צדיק שמסר עצמו על עמל התורה, יש סיפורים רבים על נסים ונפלאות שחולל, כמו המעשה הבא:

הדבר היה לפני כמה שנים, ילדה החמודה בת שנתיים וחצי, התלוננה על כאבי בטן, ההורים לא הוטרדו. "זה יעבור לך", הם השיבו לה, ופנו לעיסוקיהם. אלא שלתדהמתם, בתוך זמן קצר החלה הבטן להתנפח! התופעה היתה מוזרה, הילדה מתפקדת כרגיל, אבל הבטן שלה נפוחה מאד. ההורים הנבוכים פנו לרופא, והלה הפנה אותם בדאגה לבית החולים הדסה עין כרם.

כאן החלו ההורים המתוחים בסדרת בדיקות והתרוצצויות, ממקום למקום וממחלקה למחלקה, עד אשר נאמרה באזניהם המילה הנוראה "וילמס", גידול סרטני מסוכן ואכזרי, התוקף לפעמים בבטן החולה, וגורם לו ייסורים קשים עד שממיתו.

עולמם של ההורים "חרב" עליהם, הם החלו להתעסק עם ילדתם בטיפולים רפואיים שונים, החלו סדרות כדורים ותרופות, החלו סדרות הקרנות, החלו סדרות טיפולים כימותרפיים, ימים ולילות שהו ההורים במחלקה האונקולוגית בהדסה. כבר התרגלו לא לישון, או לישון על כסא.

מצבה של הילדה "הלך והתדרדר", היא כבר בת יותר משלש, אבל רזה ומפחידה מאד. שלד של עצמות, וגוף שרוף מהקרנות. השמחה פנתה ויצאה לה מביתה של משפחה זו, הילדה טופלה על ידי המומחה העולמי פרופסור ש', אך ללא הועיל. כמה דמעות שפכו ההורים בשנה זו, כמה תפילות ותחנונים ביקשו מה', אבל "שערי שמים" כאילו נסגרו.

מצבה הלך והתדרדר מאד. כמעט שנה כבר עברה, יום אחרי יום של צער נורא, של יגון ודאגה, עצביהם של ההורים נתרופפו מאד, כבר לא עסקו בשום דבר בחייהם פרט לטיפול בילדתם זו. ימים ולילות שהו בבית החולים, קראו תהילים, "פרעו בבכי" פעמים רבות, התחנונו אל ה', ביקשו מצדיקים להתפלל עבור הילדה, שיפרו את מעשיהם, נתנו צדקה, וה' הסתיר את פניו כאילו אינו שומע.

המצב הוסיף להתדרדר, הילדה הועברה למחלקת טיפול נמרץ, היא כבר חדלה לאכול בכוחות עצמה, היא אף חדלה לנשום בכוחות עצמה מאפסת כוחות. חיברוה למכונת הנשמה ולעוד צינורות שונים ומסובכים. מצבה "הלך ושקע", היא נכנסה לחוסר הכרה מוחלט, דופק לבה עלה לקצב מטורף של 240 פעימות בדקה!!! בשלב מסוים, כבר לא הורשו ההורים לשהות בחדרה, הם ישבו בחוץ על ספסל, קוראים תהילים ובוכים.

לאחר כמה שעות, יצא הפרופסור אל ההורים ושאל: אתם יודעים שהמצב רע? מה הפירושו? הגיבו ההורים – בוודאי שאנו יודעים! "רע מאד", חזר הפרופסור ואמר, ונעץ את עיניו באב. האבא הרגיש שהוא קורס תחתיו, מה כוונתך? הוא שאל. הפרופסור השיב לו שלוש מילים, שלש מילים קשות מנשוא: "היא מוגדרת כמתה".

הפרופסור הסביר, שכרגע הילדה עוד נושמת בעזרת המכונה, אבל כבר לא ייקח הרבה זמן. האבא מרגיש את "הבכי חונק אותו", אבל הוא אינו מאבד זמן, הוא נזכר במה שאמרו חז"ל: "אפילו חרב חדה מונחת

על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". הוא הצליח לפנות אל הראשון לציון מרן הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, באמצעות הטלפון, ושפך את בכיו המר לתוך השפופרת. הרב השיב: "אני בא עכשיו". והוא אכן בא. הרופאים לא הרשו לו להכנס. ההורים הפעילו לחץ והאישור ניתן. הרב רחץ ידיו במים וסבון, לבש חלוק לבן ונכנס לבדו, אחרי דקה יצא. איש אינו יודע מה עשה שם. "ה' יעזור" כך הפטיר כאשר יצא.

הרופאים נכנסו שוב, ויצאו חזרה לקרוא לאבא "לרגעים האחרונים" – כך הוגדר המצב. האבא הביט בבתו האהובה, לבו נקרע לגזרים, עמד וחיכה מתי ישמע את מילת האויב מפי הרופאים. ואז ראו כולם שהילדה זזה, הרופאים הביטו בה בחוסר אימון, אבל הסבירו לאבא שלפעמים זה קורה, על כל פנים אין זה משנה את מצבה של הילדה, לפעמים הגוף זז מעט לפני הסוף. האבא השבור לא היה יכול להמשיך להסתכל, מבטו נע מן הילדה, ונתקע בצג האלקטרוני המורה את פעימות הלב, הוא לא היה יכול לעצור צעקה שפרצה מפיו: "הדופק ירד ל-160 פעימות בדקה!" הפרופסור "קפא" על עמדו בהשתוממות, ואמר: "הרב שלך עזר".

אמנם המצב עדיין חמור מאוד והיא בסכנת מוות ממשי, אבל כעת לפחות יש סיכוי. האב העביר את הדברים למרן הרב עובדיה זצ"ל, והוא השיב שיבוא מחר שוב. כשבא למחרת, נתקבל ביראת כבוד, הרופאים והאבא נכנסו עמו. הרב אמר פרקי תהילים בקול חנוק מבכי ודמעות, בירך את הילדה ויצא.

הילדה פקחה את עיניה "וקרעה" את צינור ההנשמה מעל אפה! מיד קפץ הרופא להשיב את הצינור (כדי שלא יהיה מעבר קיצוני שכזה), אך הפרופסור עצר בעדו: "בתוך כמה שניות היא לא תמות" אמר לו, "נחכה טיפה לראות את התגובה". עברו כמה שניות, הילדה המשיכה

לשכב ולהסתכל עליהם באופן בוהה, נושמת באפה "בחופשיות" כדרך שאר בני אדם...

באותה שעה עמדו בחדר, הפרופסור העולמי המהולל, פרופסור נוסף ורופא ילדים. השתררה דומיה, כולם הרגישו שאינם יכולים לדבר. הם בכו מהתרגשות, ואז האחות הראשית נכנסה. לתדהמתה ראתה את שלושת הרופאים המהוללים, הקשוחים מרוב מקרים קשים, בוכים!

"מה קרה?" היא שאלה. איש לא היה מסוגל לענות, הדממה נמשכה עוד כחצי דקה, הילדה הזיזה כבר את העיניים והביטה באופן ישיר, הפרופסור הראשי התעשת ראשון ואמר לאחות: "אם לא ראית אף פעם תחיית המתים, תסתכלי עכשיו". באותה המחלקה כבר מתו ילדים רבים ממחלה זו. הפרופסורים לא זוכרים "מקרה אחד" של מעב כמו כאן שהילדה שנתרה בחיים.

הדופק של הילדה המשיך לרדת. עבר שבוע, גם הטיפולים הכימותרפיים נגמרו. ידיו של הפרופסור הראשי רעדו כאשר חתם על תעודת השחרור, גם דמעה אחת הכתימה אותה. היום הילדה חיננית, מלאה ובריאה.

ממעשה זה רואים שאפילו בדורנו, מי שעוסק בתורה מתוך עמל ויגיעה גדולה, יכול הוא להחיות מתים, ונראה שזו הכוונה במה שאומרים שחכם ששמו מוזכר בגמרא יכול הוא להחיות מתים, שבכח תורתו העולם והטבע משועבד לו ויכול הוא לעשות דברים למעלה מן הטבע.

האושר שבתורה

נאמר במשנה: כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן, **אשריך וטוב לך**, אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא (אבות ו, ד).

"אשריך" פירושו: מאושר אתה, וא"כ קשה, איך אפשר לומר על אדם שסובל מחרפת רעב וחי חיי צער שהוא "מאושר", ולא רק בעולם הבא, אלא אף בעולם הזה?

אפשר לענות על כך במשל:

בטיטו היה עובד מצאת החמה ועד צאת הנשמה, ובכל זאת לא היה גומר את החודש (למרות שהוא עצמו היה 'גמור'). היה ידוע בשכונה כאדם עני, קמצן, נרגז ורגזן. הוא היה לווח כסף, מנסה 'לגלגל', אך החובות היו כמו כדור שלג שמתגלגל והולך וגדל, הם הלכו וטפחו והוא לא ממש היה יכול להחזיר. נושים רבים רדפו אחריו והיו לו הרבה צרות וייסורים.

בטיטו סבל מכאבי שיניים איומים, וכאשר סוף סוף הלך לרופא שיניים ושמע כמה עליו לשלם כדי לטפל בבעיה – הוא העדיף להמשיך לסבול.

לילה אחד, כאשר התקשה להירדם בגלל הכאבים, הוא לקח כדור שינה. כאשר התעורר, היה זה בשעת בוקר מאוחרת עם נפיחות נוראה בפנים וכאבים איומים. הוא החליט שהוא אינו מסוגל לעבוד, הוא חייב ללכת דחוף לרופא שיניים ולטפל בבעיה, הוא אינו מסוגל לסבול אפילו עוד שעה אחת! הוא התקשר למעסיקו והכריז על חופשת מחלה.

בדיוק לפני שבטיטו יצא מביתו אל רופא השיניים, הטלפון התחיל לצלצל. הוא רץ לעבר הטלפון, ובדרך רגלו היחפה התנגשה חזיתית עם המזנון, והוא ריסק לפחות שתי אצבעות... הוא דיבר אל תוך השפופרת בקול מרוסק מכאבים ואמר: "שלום"...

ואז הוא שמע: "בוקר טוב כאן, הראלה ממפעל הפיס, אנו שמחים לבשר לך שזכית בעשרים מיליון שקל ואתה מוזמן לבוא היום ולקחת אותם ממשרדי מפעל הפיס!".

האם בטיטו הלך לרופא השיניים? מה פתאום! השיניים יכולות לחכות... ומה עם אצבעות רגליו המרוסקות? לא נורא זה רק כמה שברים קטנים בכל אצבע... הוא החליט שהוא הולך עכשיו למפעל הפיס לקבל את הכסף. מכיוון שעדיין לא היה לו כסף למונית הוא עלה לאוטובוס שמח ומרוגש. כאשר ראה מהאוטובוס את הבניין של מפעל הפיס, הוא הרגיש שהוא כבר אינו מסוגל לחכות עד שהאוטובוס יעצור בתחנה. הוא קפץ מהחלון ושבר את רגל ימין שעוד היתה שלימה ובריאה.

האם בטיטו הלך לבית החולים כדי לטפל ברגלו השבורה? מה פתאום, הרגל יכולה לחכות... הוא אמנם לא היה מסוגל לעמוד, אבל הוא יכול היה לזחול (כמו שעשה לפני גיל שנה), הוא זחל על ארבע עם רגל שמאל שבורה, אצבעות רגל ימין מרוסקות, שיניים כואבות ופרצוף נפוח. בכניסה לבניין היה כתוב שמשרדי מפעל הפיס ממוקמים בקומה החמישית, אבל אין דאגה, יש מעלית. הוא זחל אל המעלית אבל היא היתה מקולקלת. הוא עשה עמידת ידיים וכך עלה לקומה החמישית. אמנם הגיע מזיע, אבל עם חיוך רחב המקרין אושר ושמחה...

אפשר לומר שאפילו לפני שקיבל בפועל את הפרס, למרות שרגלו היתה שבורה והיה זקוק לטיפול דחוף בשיניו הכואבות – למרות הכל הוא היה האדם הכי מאושר בעולם!

כך גם יהודי שלומד תורה! השכר המובטח בעולם הבא על המצוה הקטנה ביותר הוא גדול הרבה יותר ממיליוני דולרים, וגדול אפילו יותר מכל מה שיש בעולם הזה, ושכר לימוד תורה אין כל מלאך ובריה שיכולים לשער. ואם כן, גם אם עדיין לא קיבלנו בפועל את השכר המובטח, מעצם הידיעה שאנו אמורים לקבל שכר כה גדול ועצום - למרות הצרות והקשיים, עלינו להיות שמחים ומאושרים!

הצלחה בלימוד התורה

נאמר בתורה: "אֵשׁ תְּמִיד תִּוְקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּפֵּה" (ויקרא ו, ו), ויש בזה רמז כיצד אפשר להצליח בלימוד התורה: **אש תמיד**, מלשון התמדה, שצריכים להתמיד בלימוד לחזור ולשנן וללמוד ברצף. אם ניקח קומקום חשמלי כדי להרתיח בו מים, ונפעיל אותו במשך דקה ונכבה לשתי דקות, נפעיל לשתי דקות ונכבה לחמש דקות... באופן כזה המים לעולם לא יגיעו לרתיחה. כדי שהמים ירתחו יש להפעיל את הקומקום ברצף, ללא הפסקה. כך גם בלימוד התורה, וכמו שכתב "החזון איש": "**התמידות בלימוד היא סוד הקדושה**".

דבר נוסף, הוא ה**תפילה**, על כל דבר צריך להתפלל ובמיוחד על הצלחה בלימוד התורה, כמו שמצינו במשנה: "רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו: "מה מקום לתפלה זו" אמר להם: "בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי, וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי".

"**אש תמיד**" של התורה "**תוקד על המזבח**", המזבח רומז לקורבנות, והתפילה במקום הקורבנות, כמו שנאמר: "ונשלמה פרים שפתינו". אם מתמיד ומתפלל על לימוד התורה, מובטח לו שאש תורתו "**לא תכבה**", אלא תשאר בקרבו תמיד.

היה זה בירושלים של פעם, בתקופה בה פרעה מגיפה של מחלת עיניים קשה, רוב החולים במחלה זו התעוורו ולא היתה תרופה למחלתם. היה אז ילד בן עשר, יתום מאביו, בשם בעלאל ז'ולטי, שאמו האלמנה גידלה אותו לבדה במסירות עילאית. כבר אז נכרו בו כישרונותיו העצומים, ואהבתו לתורה לא ידעה גבולות. הוא ניצל כל רגע ללימוד תורה, ואכן עלה ונתעלה. מכרו ניבאו לו גדולות, וציפיות רבות ציפתה ממנו אמו, היא חשה תחושת שליחות כי הנה היא מגדלת בביתה את גאון הדור הבא.

בלבה פנימה התפללה אמו כל העת שרק לא תפגע בעלאל שלה מחלת העיניים, הרי הוא משתמש עמן לערכים כ"כ נעלים, כל עתידו תלוי בעיניו, אולם בורא עולם רצה אחרת. יום אחד בעלאל הקטן חוזר לביתו

מהחדר, ובפיו בשורה מפחידה: "אמא! כואבות לי מאוד העיניים", האם אמרה בלבה: "אשר יגורתי בא", אבל מי יתן ואולי זהו כאב שיחלוף, נקווה שלא מדובר במחלת העיניים הקשה, וכמו כל אם יהודייה נשאה תפילה לבורא העולמים שהכאב יחלוף כלעומת שבא.

למחרת חוזר בעלאל מהחדר, ועיניו נפוחות מאוד. ראתה זאת אמו ומיד נבהלה להביאו אל הרופא, בדק אותו הרופא ופניו לא בישרו טובות, בצער רב הוא סיפר לאם המודאגת שבנה היקר חלה במחלת העיניים הקשה, אין הרבה מה לעשות וככל הנראה הוא עומד להתעוור בימים הקרובים, ואכן כך היה, בעלאל זולטי הילד המוכשר אשר ניצל עד עתה את כל רגעיו ללימוד התורה נתעוור.

אמו האלמנה לא ידעה את נפשה מרוב צער, כל חלומותיה על גדלות בנה נגוזו, איך יוכל עתה ללמוד את התורה הקדושה אותה כה אהב? הרי לא הספיק ללמוד ממנה כי אם מעט. בערתה הגדולה החליטה האם שהיא הולכת לתפוס את אומנות אמותינו הקדושות, הלא היא התפילה, וללכת לבכות אצל 'רחל אמנו'. לתפילה זו לקחה את בנה בעלאל, ובהיותו כבר עיוור שמה אותו בעגלת תינוק, וכך הלכה מהעיר העתיקה בירושלים עד לקבר רחל מרחק הליכה של כשלוש שעות. בהגיעה לקבר רחל פרצה בזעקות שבר לקב"ה שיחוס וירחם על ילדה הקט ויחזיר לו את מאור עיניו, שהרי כל חפצו ונפשו הוא להמשיך לעסוק בתורתו הקדושה.

אל תפילותיה של האם הצטרף הילד בעלאל ובזעקות שבר מעמקי נפשו ביקש מריבון העולמים 'והאר עיני בתורתך', וכך אמר הילד: 'רבוננו של עולם, אני רוצה לבקש ממך בקשה, ואני רוצה שרחל אמנו תקשיב ותשמע אף היא את בקשתי, אני מוכן להקריב את מאור עיני, ולוותר שלא אראה לעולם את אימי היקרה שאני כה אהב, אני מוכן אף לוותר ולא לראות יותר את חבריי, גם את המאכלים אשר אוכל מהיום והלאה מסכים אני שלא לראות, את כל העולם היפה שבראת – אני מוכן להקריב ולא לראותו לעולם, אבל על דבר אחד אינני מוכן לוותר, אני

רוצה לראות את תורתך הקדושה, אני בסך הכל ילד קטן שלא הספיק ללמוד הרבה, רק כמה פרקים במשניות ובגמרא, תורתך הקדושה גדולה ורחבה היא, אני רוצה להמשיך ללמוד אותה ולשם כך חייב אני את מאור עיני חזרה'.

כך אמר בעלאל הקטן ואח"כ מירר בבכי קורע לב. לימים סיפרה אמו שדמעותיו של הילד יצרו מעין נחל ארוך שזרם עד למעבת קבורתה של רחל אמנו, וכך תוך כדי בכיות רמות נרדם הילד על העגלה שנשאה אותו לקבר רחל, ואמו החזירה אותו לביתם כשהוא עדיין ישן שינה עמוקה.

למחרת בבוקר מתעורר בעלאל, והוא מבקש מאמו ללכת לחדר. אמו התפלאה מאוד: "איך תלך ילדי החמוד, הרי אינך רואה דבר"? ענה לה בעלאל הקטן: "אמא ברוך ה' רואה אני היטב, וכבר חשקה נפשי ללכת לחדר". הבינה האם שנעשה כאן נס ותפילותיהם שבקעו מעומק לבם הטהור נשמעו לפני כסא הכבוד, אך מתוך כוונה לשמור על בריאות בנה ביקשה ממנו שבמקום ללכת ללמוד תורה יבוא איתה אל הרופא כדי שיבדוק שאכן המחלה נעלמה והיא לא תשוב אליו עוד, אך הילד התעקש שלא ללכת אל הרופא, אלא רצונו היה עז ללכת לתלמוד תורה, וכך הסביר לאמו: "קיבלתי במתנה מאת הקב"ה את מאור עיני בחזרה, אינני יודע כמה זמן אני עוד אזכה לראות, לכן חייב אני לנצל כל רגע ורגע ללימוד התורה הקדושה, כי מי יודע כמה זמן עוד אראה", וכך גם בימים הבאים התעקש הילד שלא לבזוז זמן כדי ללכת להיבדק אצל הרופא.

ברבות הימים גדל הילד ונהיה הגאון רבי בעלאל ז'ולטי, רבה של ירושלים. שמו הלך לפניו, והתפרסם בקרב רבים בבהירות תלמודו, עומק סברותיו ופלאי התמדתו, כאשר היו באים אל אמו ומשבחים אותו בפני אמו, היתה אומרת להם: 'אינכם יודעים כמה דמעות עלו לו לר' בעלאל כדי להגיע להיכן שהגיע'.

עמל התורה

נאמר בתורה: "אם בְּחֻקֹתַי תֵּלְכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם... (ויקרא כו, ג-ד). ופירש רש"י: 'אם בחוקותי תלכו' - יכול זה קיום המצוות? כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים 'אם בחוקתי תלכו', שתהיו עמלים בתורה.

בכדי להבין עניין זה, יש להקדים ולשאול:

- א. מדוע הזכיר רש"י לשון עמל בתורה, ולא כתב: "שתלמדו תורה" או "שתעסקו בתורה"?
- ב. כיצד התורה מבטיחה לנו שכר בזה העולם והרי אמרו חז"ל: "שכר בהאי עלמא ליכא", ששכרן של מצוות רק בעולם הבא, ולא ניתן לקבל עליהן שכר בעולם הזה?
- ג. מדוע אומר: "ונתתי גשמיכם", ולא גשמים?
- ד. מדוע מוזכר כאן עניין יציאת מצרים?

ה'כלי יקר' כתב, שחייבים לומר ש"אם בחוקותי תלכו", מדבר על העמל בתורה, כי על שאר המצוות, גם אלו שהן בגדר "חוקים", לא מצינו בהן לשון הליכה. לכן חייבים לומר שכאן אין מדובר בדבר שהקב"ה מצווה עליו, אלא שהאדם הולך ועושה מעצמו, שקובע עצמו בבית המדרש חוק ולא יעבור, עד שנעשה לו לטבע, כלומר שמתרגל ללכת לבית המדרש, ועושה זאת אפילו באופן בלתי נשלט (כמו שמצינו אצל דוד המלך ע"ה שכאשר היה רוצה ללכת למקום מסויים, רגליו היו מוליכות אותו לבית המדרש), ואז התורה נחקקת בקרבן. דבר זה אפשרי רק מתוך עמל ויגיעה בתורה הקדושה.

מה שנאמר: "ואת מצוותי תשמרו", הכוונה לתכלית היוצאת מן הלימוד, שהיא שמירת מצוות לא תעשה וקיום מצוות עשה. על מצוות לא תעשה נאמר: "ואת מצוותי תשמרו", ועל קיום מצוות עשה נאמר: "ועשיתם אותם".

הברכות המובטחות הן בגדר מידה כנגד מידה - "אם יש תורה יש קמח", לכן זוכים לגשמים, ואז "ונתנה הארץ יבולה". כאשר

שומרים על מצוות לא תעשה, זוכים שה' ישמור עליהם מכל נזק ומזיק, ואז גם יש שלום. וכאשר מקיימים את מצוות העשה, עשייה בידיים, אז זוכים ל"ונתתי משכני בתוכם", שבזה נאמר "מקדש ה' כוננו ידיך", וכן זוכים לשאר הברכות: "ופנתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את פריתי אתכם וכו'... והתהלכתי בתוכם וכו'..."

באשר לשאלה כיצד התורה מבטיחה שכר בעולם הזה אפשר לענות על כך עפ"י משל: בכפר אחד פרימיטיבי, הרחוק מאוד מכל פלאי המדע ושכלולי הטכנולוגיה, נשלחו מספר נציגים אל העיר הגדולה כדי ללמוד מהם כיצד אפשר לשפר את איכות חייהם. לתדהמתם הרבה הם ראו שבני העיר אינם צריכים לסחוב דליים מלאים מים מן הבאר, כי לכל אחד יש ברז מחובר לקיר בביתו, ממנו יוצאים בקלות מים מתוקים, זכים וצלולים. פה אחד הם החליטו לרכוש את ה"שיכלול" הנפלא הזה, ובכך לשפר את איכות חייהם של תושבים רבים. הם הגיעו לכפר עם ארבעים ברזים של "חמת", וסיפרו לכולם על מה שראו בעיר הגדולה, איך מסובבים ידית ויוצאים מים מהברז בלי לטרוח כלל.

הם חיברו את הברזים לקירות הבתים, וכאשר סובבו את הידית, מול עשרות עיניים סקרניות, נוכחו לדעת כי הברז ריק, אין בו מים. הם ראו שיש "תעודת אחריות" על המוצר והזמינו מומחים כדי לפתור את הבעיה. כאשר הגיעו המומחים למקום, הם פשוט פרצו בצחוק גדול, ואמרו: "כיצד חשבתם שהברז הוא שנותן מים! הברז הוא רק קצהו של צינור המוליך מים מן הבאר, אבל אתם בכלל לא התחברתם אל הבאר".

חייבים לומר שכל הבטחות התורה על ענייני העולם הזה, אינן כחלק מן השכר המובטח לנו לעולם הבא, אלא זה בגדר של "סיבה ותוצאה", וכמו שכאשר נסובב את ידית הברז, יצאו ממנו מים, כך גם מובטח לנו שפע של ברכה והצלחה, אם רק נשכיל להתחבר אל מקור מים חיים, תורתנו הקדושה.

ואיך מתחברים אל התורה?

הרב דסלר כתב שע"י רוב העמל וההשקעה בדבר, כך נקשרים אליו, כגון, אדם שעמל לנטוע עץ וטורח בגידולו, ככל שהוא יטרח וישקיע יותר, כך גם יראה בעץ כחלק ממנו וירגיש קשור אליו. ואם כך הוא בדבר גשמי, בדבר רוחני על אחת כמה וכמה: ככל שהאדם יעמול ויתייגע בעסק התורה, כך הוא יתחבר לתורה עד שתהיה לחלק ממנו ולקניין בנפשו.

וכן מובא בגמרא (עו יט.): "אמר רבא: בתחילה (התורה) נקראת על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו (של הלומד), שנאמר: "בתורת ה' חפצו, ובתורתנו יהגה יומם ולילה". וביאר שם רש"י: "נקראת על שמו של אותו תלמיד שטרח בה". חז"ל מגלים לנו שאם אדם טורח בלימודו, והוגה בתורה מתוך עמל יומם ולילה, נעשית התורה קניין בנפשו עד שממלאת את כל תוכן חייו ולכן "נקראת על שמו", כי "השם" מציין את התוכן הרוחני והמהות שלו.

רבי יוחנן היה אומר: "אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו", ונשאלת השאלה, מדוע מוסיף ואומר: "ועושה נחת רוח ליוצרו" ה'לב אליהו' כתב לבאר שתוספת זו אינה עניין נוסף, אלא ביאור למה שנאמר קודם לכן, כלומר, אשרי מי שגדול בתורה ועמלו בתורה, כדי לעשות נחת רוח ליוצרו.

כל התכלית היא לעשות נחת רוח לבורא יתברך, וזאת ע"י עמל התורה וקיום המצוות. אדם כזה שעמל והתייגע בעסק התורה עד אשר הוא חי ונושם את התורה, בכל רגע ורגע מרגיש הוא את ה' יתברך וכל מעשיו הם עפ"י תורתנו הקדושה, הרי שהוא בגדר של "מעל הטבע", כי שבר את כל טבעיו, ולכן הקב"ה שומע לתפילותיו, ויש כח בברכותיו לחולל נסים ונפלאות אשר למעלה מן הטבע.

מעשה שהיה לפני כשלוש מאות שנה עם הראשון לציון הרב משה גלאנטי (רבו של הפרי חדש). היתה זו שנת בעזרת, כבר הגיע חודש אדר אולם עדיין לא ירדו גשמים, ונפש המון העם מתושבי ירושלים היתה מלאה דאגה, כי החורף כמעט עבר חלף, ולא נראתה בשמים אפילו

עננה קטנה. האדמה היתה יבשה וחרוכה, לא היו מים לצורך היבול השנתי, ואף מים לשתייה בקושי היו, כי הבורות נתרוקנו...

הפחה שהיה איש רשע צורר יהודים, שלח מכתב התראה לרב הראשי (הגאון רבי משה גלאנטי) שגר בעיר העתיקה, ובו הודיעו שאם לא יתפללו היהודים על הגשם ויבוא גשמי רצון ברכה ונדבה תוך שלושה ימים מהיום, יגרש את כל היהודים מירושלים, כי רק באשמתם נסגרו ארובות השמים... "אתם היהודים מתפארים להיות עם בחיר ה' בקוראכם אותו אבינו מלכנו. הנה כעת שאנו נמצאים בעת צרה ומצוקה הראו לנו את כח תפילתכם, ואם לא, חיי הנביא מוחמד, כי כאשר דיברתי כן אעשה לכם לגרש אתכם מהסתפח בנחלת ה' בעיר הקודש ירושלים."

כראות הרב את תוכן המכתב מיד הכריז צום ועצרה. כל היהודים למגדול ועד קטן התאספו בבית הכנסת המרכזי והרבו בתפילה ובכיה לה' יתברך, שישמע לקול תחינתם ויוריד להם גשמי ברכה.

היום הראשון חלף עבר, וכך גם היום השני אך עננים עדיין לא נראו באופק. ביום השלישי בנטות השמש לערוב ציווה הרב על כל הקהל ללכת עמו לקבר שמעון הצדיק, להתפלל שם בעד הגשם. הוא ציווה על כולם לבוא בלבוש חורפי: מעילים, מגפיים ומטריות, כי בחזרתם ירד גשם שוטף. כל העם עשו כדבר הרב אע"פ שתמהו על כך בסתר לבבם, שהרי השמש זורחת ואין ברקיע אפילו ענן אחד גלמוד.

כאשר יצאו משער שכס, ראה אותם קצין המשטרה אשר בנקודת תחנת המשטרה שם, לבושי בגדים חמים, מעילי חורף ומגפיים ואף מטריות בידם, ולא יכל להתאפק מלצחוק. שאל אותם השוטר מדוע הם לבושים חורפי ביום קייצי בפרט שהשנה שחונה? ענו לו: "כך ציווה אותנו הרב גלאנטי!". בשומעו זאת, כעס הקצין על הרב גלאנטי שהלך בראש התהלוכה, ניגש אליו וסטר לו סטירת לחי על שמהתל בעמו.

אולם הרב לא התייחס לזה, והמשיך בדרכו אל קבר שמעון הצדיק. בהגיעם לשם, כרע הרב על ברכיו ואמר סליחות בדמעות שלישי וכל הקהל אשר מסביבו נשאו קולם ובכו.

כאשר חזרו על עקבותיהם, הנה פתאום התנשאה רוח גדולה וחזקה מאוד שהביאה עמה ענני מטר כבדים. השמים התכסו בעבים ואגלי מטר כבדים התחילו לרדת ממרומים.

כאשר הגיעו לנקודת תחנת המשטרה יצא הקצין לקראתם, ואמר: "עתה ידעתי כי יש אלהים קדושים בישראל ובזכותכם ירדו הגשמים לרוות פני תבל". הקצין השתטח על הרצפה הרטובה לפני רגלי הרב וחילה את פניו שיסלח לו על שהכלימו ברבים ואף החציף והרים עליו יד.

הרב בצדקותו וענוותנותו נענה לו, ואמר: "סלחתי כדברך!" אז הרימו הקצין על כתפיו ולקחו עד ביתו. המטר לא חדל במשך שלושה ימים רצופים. וכל המוסלמים והנוצרים הודו בפה מלא כי בזכות היהודים ורבותיהם ירד גשם, וכי תפילת היהודים רצויה לפני ה' יתברך, ואת שוועתם שמע והושיעם.

ביום הרביעי בא קצין המשטרה אל הרב גלאנטי וביקש להתגייר. הוא עבר בהצלחה את תהליך הגיור ושירת את הרב עד יום מותו.

בספר 'סימן לבנים' (עמוד 118) הבאתי מעשה עם ה'בבא סאלי' זצ"ל אשר בכח תפילתו הוריד גשמים באמצע הקיץ לצורך הכשרת מקווה טהרה, וכן מסופר על עוד צדיקים רבים שבשנות בצורת הם התפללו וירדו גשמים, כמובן שכל זה הוא מכח עמלם בתורה.

ונראה לומר שדבר זה מרומז בכך שהתורה אמרה: "ונתתי גשמיכם", שאם יהיו עמלים בתורה, הקב"ה יוריד גשמים מתי שרק ירצו, אפילו באמצע הקיץ, בשנת בצורת, נגד הטבע, והגשמים שיורדים בזכות עמלם בתורה נקראים שלהם.

כל התכלית ביציאת מצרים היתה כדי שנקבל את התורה ונקיים את מצוות ה' יתברך, וע"י כך ישרה את שכינתו בעם ישראל. בימינו שאין בית המקדש קיים, אפשר לזכות להתגלות השכינה ע"י עסק התורה, וכמו שאמרו חז"ל: "שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה, שכינה שרויה ביניהם, שנאמר: 'אֶזְבְּרוּ יְרֵאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֶׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹת לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ'".

סיפורים על עמל התורה

סיפר נכדו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל: כידוע, היתה לנכדים תורנות אצל סבא. פעם הגיע תורי. סבא ישב כרגיל ולמד, ואני ניגשתי למטבח והכנתי לו כוס תה ירושלמי מהביל. הנחתי לפניו את הכוס, סבא הודה והמשיך ללמוד במנגינתו הנודעת ובמסירת כל ישותו לרף הגמרא שלפניו.

כעבור איזה זמן נכנסתי לחדר. סבא ישב, שקוע כל כולו בלימוד, כוס התה שכבה לה על צידה, והמשקה ניגר על המפה, על השולחן ועל מכנסיו של סבא... וסבא? שום דבר. אינו חש בכלום, הוא בתוך דברי אביו ורבא. וכוס התה? מי בכלל שם לב?!

● במחלקה הכירורגית בבית החולים שערי צדק, ניצב לו הפרופסור הנכבד וכחכח בגרונו. הוא פנה אל קבוצת הגברים ההדורה, נשואת הפנים, הלא הם בניו וחתניו של נשיא מועצת חכמי התורה הראשל"צ רבי עובדיה יוסף זצ"ל, והציע להם את האפשרויות העומדות על הפרק, או דווקא, ליתר דיוק, עולות על שולחן הניתוחים.

"אבא שלכם אדם לא צעיר. מצד אחד, קשה לי להכאיב לו. אך מצד שני, אי אפשר להרדימו במעבו הנוכחי. אך אין לי ברירה אחרת ואני חייב לנתחו".

הבן, רבי דוד יוסף שליט"א, רבה של שכונת הר נוף, נכנס לחדרו של אביו, וסיפר לו שהטיפול יהיה קשה, כואב ומייסר. "אל תדאג. יש לי סוגיה ללמוד, אני עסוק כעת בנושא מסוים שאני כותב עליו 'תשובה'. הרופא יעסוק בשלו, ואני אעסוק בשלי", אמר הרב עובדיה זצ"ל והמשיך לחשוב בלימוד.

הפרופסור טיפל, והדממה שררה בחדר. הרב היה טרוד בליבון הסוגיה והרופא טרוד במלאכת הרפואה, מופתע ומתפעל מיכולת הריכוז של הרב, שאינו מרגיש שום כאב בזמן שהוא חותך בבשרו החי... כשהסתיים הטיפול, נכנסו הבנים לחדר. הרב זצ"ל התנער באחת מהרהורי תורתו, הרים את עינו ושאל בתמיהה: "נו, למה הרופא לא מתחיל לטפל בי?!".

עוד מסופר עליו, שפעם אחת, ביום ראשון, העיר את אחד מבניו לתפילת שחרית. אמר לו הבן: "אבא אני עייף, אקום בע"ה למניין השני". אמר לו הרב זצ"ל: "תאמין לי שגם אני עייף כי לא ישנתי מיום שישי עד עכשיו". אמר לו הבן: "אבא, למה לא ישנת?". אמר לו הרב: "שכחתי לישון, הייתי שקוע בסוגיה מסוימת ושכחתי לישון...".

אנחנו לפעמים שוכחים ללמוד, ומעניין שלעולם לא שוכחים לאכול, ואילו הרב עובדיה זצ"ל שכח לישון!

● מספרים על הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל שפעם אחת בעת לימודו, בירך על כוס שהיתה לפניו ושתה. באה הרבנית ושאלה אותו: "היכן הכוס שהיתה כאן?", "שתיתי ממנה", ענה הרב. "אוי ואבוי", אמרה הרבנית, "שתית נפט, עכשיו צריכים להגיע מהר לבית החולים כדי שיעשו לך שטיפת קיבה", הרב נבהל ואמר: "אוי ואבוי, בירכתי ברכה לבטלה...".

● מסופר על הרב שך זצוק"ל שפעם הרבנית היתה צריכה לצאת בדחיפות. לפני שיצאה החלה להכין דייסה. היא ביקשה מהרב שיעמוד ליד הסיר ועירבב, עד שיגיע לידי רתיחה, ואז יכבה את הגז.

הרב ניגש אל הסיר, בידו האחת עירבב את הדייסה, ובידו השניה החזיק את הגמרא. הוא עמד כך ועירבב במשך זמן רב... הקדרה כבר נשרפה, עשן שחור התמר מחלון ביתו של הרב, וריח שרוף נישא באוויר... ועדיין הרב המשיך לערבב תוך כדי לימוד הגמרא.

אחד השכנים שהריח ריח שרוף, והבחין בעשן שחזר המיתמר מביתו של הרב, חשב שח"ו פרצה שריפה. הוא ניכנס אל הדירה ומצא את הרב שקוע בלימוד תוך כדי שהוא ממשיך לערבב סיר מפויח וכלל לא שם לב למה שמתרחש סביבו.

● רבי משה סוקולובסקי זצ"ל (רבו של הגראי"ל שטיינמן זצ"ל) היה נוהג לנעול את עצמו בחדר, שם היה לומד בעמל וביגיעה ובחתמדה עצומה בלא שיפריעו לו.

יום אחד, רעייתו היתה צריכה אותו בדחיפות. לא היתה לה ברירה ודפקה על דלת חדרו, אך הוא לא פתח. הרבנית חשבה שאולי נרדם ולכן דפקה חזק יותר, אך גם אז לא היתה תגובה. היא דפקה בכל כוחה ומשלא נענתה נכנסה לפחד: "מי יודע מה קורה, הרב נעול ואין תגובה".

הזעיקה לשם מיד את אביה, שהרגיע אותה, ואמר שאין לה מה לדאוג. החל לדפוק גם הוא על הדלת, אך אין קול ואין עונה, גם הוא כבר החל להיבהל. מהחלון לא יכלו להיכנס, ולכן ניסו לדפוק עם פטיש מעץ ופטיש מברזל. כשגם זה לא הועיל, לא היתה עצה אחרת והם נאלצו לקרוא לפורץ. יחד עם הפורץ באו כונני הצלה, כיוון שההשערה היתה או שהוא מת, או שהוא במצב שאפשר עוד להצילו.

הפורצים החלו במלאכתם, הכו בגרזנים וניסרו את העץ. תוך זמן קצר נפער חור גדול בדלת העבה. כאשר היתה אפשרות להיכנס פנימה, מיד נכנסו אנשי ההצלה ואחריהם חמיו של הרב, אשתו, ועוד. והנה, לתדהמת כולם, רבי משה יושב בשלווה ליד השולחן ולומד! כאשר התמלא החדר באנשים, הגביה את ראשו, הביט סביבו כלא מאמין ושאל: "איך נכנסתם לכאן הלא הדלת היתה נעולה?!"

כפה עליהם הר כגיגית

על מעמד מתן תורה בהר סיני נאמר: "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיט הַבְּקָר וַיְהִי קֶלֶת וַיִּבְרְקוּ וַעֲנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקַל שֶׁפָּר חֲזַק מְאֹד וַיִּחַרד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה, וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר" (שמות יט, טז-יז).

ודרשו על זה בגמרא (שבת פח.): 'ויתייצבו בתחתית ההר', אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם.

ולכאורה קשה: מדוע היה צריך לכפות עליהם את התורה ולאיים עליהם אחרי שכבר קיבלו ברצון את התורה כאשר הקדימו נעשה לנשמע? ומדוע עשה ה' את ההר חלול מבפנים כמו גיגית?

תירץ ה'בן יהוידע' עפ"י המדרש (תנחומא נח סימן ג'): "ולא קיבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית וכו'... ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כולם ואמרו: "נעשה ונשמע" מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא אמר להן על התורה שבעל פה שיש בה דקדוקי מצוות קלות וחמורות והיא עזה כמוות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך".

לפי זה כל מה שקיבלו עליהם בני ישראל את התורה באומרם "נעשה ונשמע", לא היה זה אלא רק על התורה שבכתב אבל את התורה שבעל פה לא היו רוצים לקבל, וזה רמוז במילים "נעשה ונשמע" - נעשה כפי מה שנשמע מפשט המקראות.

הקב"ה כפה אותם לקבל גם את התורה שבע"פ, ולכן העמיד מעליהם את ההר חלול כמו גיגית שיש לה בית קיבול, וכמו גיגית שיכולה להכיל בתוכה מיליוני טיפות של מים, כך גם כל תיבה ואפילו אות בתורה הקדושה כאילו יש בה בית קיבול שמכילה בתוכה אלפי רמזים, דרשות, סודות, הלכות ועוד, ו"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא" (אין דבר שלא רמוז בתורה), וכמו שאמר הגר"א זצ"ל

שבמילה "בראשית", בה מתחילה התורה, רמוזים כל תרי"ג המצוות וכל התורה כולה.

אך עדיין יש לשאול: מדוע היה צריך הקב"ה לאיים על ישראל: "אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם", והרי בהמשך הגמרא שם נאמר: "מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם: אם ישראל מקבלים את התורה - אתם מתקיימים, ואם לאו - אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". מבואר אם כן, שאם עם ישראל לא יקבלו את התורה - כל העולם יחרב, וא"כ לשם מה היתה נצרכת כפיית ההר כגיגית?

בספר 'מרפסין איגרין' נכתב לתרץ שלמרות התנאי שהקדים הקב"ה למעשה בראשית, גם אם עם ישראל היו מסרבים לקבל את התורה ח"ו, לא היה הקב"ה מחזיר את העולם לתוהו ובוהו, עד לאחר שיכפה עליהם את ההר כגיגית ושם תהיה קבורתם. והטעם לזה, שהרי גם אם באותה שעה לא קבלו את התורה, עדיין יש באפשרותם לחזור בהם ולקבלה עליהם במועד מאוחר יותר. באופן כזה, נפסקה ההלכה (שו"ע אבה"ע לח, ט), שהאומר לאשה: "הרי את מקודשת לי על מנת שיאמר אבא ה'ך", אף על פי שאמר האב בתחלה שאינו רוצה, כל שחזר ואמר הן, נתקיים התנאי. וכתב על זה הרמ"א: ולכן לעולם הוי ספק קידושין עד שימות האב.

ולפי זה גם בנידוננו היה התנאי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית תלוי ועומד בספק, ואי אפשר לומר שנתבטל התנאי אלא עד שימותו ישראל ח"ו, ורק אז יהיה זמן ביטול מעשה בראשית והחזרה לתוהו ובוהו. לכן כפה הקב"ה על ישראל הר כגיגית, שאם לא יקבלו את התורה שם תהא קבורתם, וכאשר ימותו בסירובם אז יתבטל התנאי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ויחזיר את העולם לתוהו ובוהו.

התורה נצחית ולא תשתנה

לפני כמאתים שנה, הגיע דוד פרידלנדר, שהיה מראשי המשכילים, לביתו של רבי צבי הירש לוי, ובפיו טענות שונות ומשונות על כמה דינים ומצוות, שלדעתו בזמננו כבר אבד עליהם הקלח, והם לא אקטואליים... הוא דיבר על הצורך לתיקונים דחופים בדת משה, באומר: "אני בטוח שאילו משה רבינו נותן התורה, היה חי בתקופתנו, ודאי היה מתאים מצוות רבות לרוח הזמן".

הרב הזדעזע מדבריו של דוד פרידלנדר הכופר, ואמר לו כך: שמעתי דבריך, ונזכרתי במעשה שהיה:

סוחר אחד שכר עגלון להובילו עם סחורתו ביום השוק ללייפציג ועיר הירידיים במזרח גרמניה). הסוחר התנה עם העגלון במפורש שאם לא יביאו למחזו חפצו בזמן, ומתוך כך הוא יאחר את היריד, ויגרם לו הפסד לסחורתו, יפסיד העגלון את שכר נסיעתו, ולא רק שלא ישלם לו את דמי הנסיעה, אלא שהעגלון יצטרך לפנות אותו על ההפסדים שיגרמו לו בגלל האיחור. העגלון הסכים והם חתמו על הסכם כדת וכדין. היה זה באמצע חודש טבת בשיא החורף, הם יצאו לדרך עם עגלה הטעונה סחורה, ולפתע החלו לרדת ממטרים עזים, ואח"כ הכל קפא, והחל לרדת שלג כבד. העגלון איבד את הדרך, הכביש נעלם, עגלתו שקעה שוב ושוב בשלג ובבוץ, ובסופו של דבר הסוחר לא הגיע בזמן ליריד, והפסיד הון עצום.

העגלון התעלם מההסכם שחתמו עליו טרם יצאו לדרכם, וביקש בעזות מצח גם את דמי נסיעתו. הסוחר, לא רק שסירב לשלם לו, אלא אף תבע מהעגלון שישלם לו פיצויים על ההפסד שנגרם לו, הכל לפי ההסכם שנחתם קודם נסיעתם, על פי דין תורה. והעגלון מתעקש: תביא לי כסף עבור הנסיעה! החליטו הסוחר והעגלון לפנות אל הרב לדין תורה שיכריע ביניהם.

אחרי ששמע את שני הצדדים, פסק הרב לטובת הסוחר, והסביר לעגלון העקשן: יש פה תנאי, חתמת, הסכמת, על פי דין תורה. א"כ לפי מה

שהתחייבת, לא תקבל דמי נסיעה ועליך גם לפעות את הסוחר. רגז העגלון על הרב ושאל: "מדוע חייבתני בדיון, הרי אנוס רחמנא פטריה, שמא דן הרב שוגג כמזיד ואנוס כרצון?", השיב לו הרב בנחת: "לא אני חייבתך בני, אלא תורתנו הקדושה חייבה אותך, וכל מה שפסקתי הוא על פי דין תורה".

הרהר העגלון קמעא ושאל: "כבוד הרב, אמור לי, מתי ניתנה התורה הקדושה לישראל? באיזה חודש?", השיב לו הרב שהתורה הקדושה ניתנה ב-ו' בסיון. צעק העגלון: "בחודש סיון, הלא אין הדרכים משובשות, אין גשם, אין שלג, אין רוח, ואין בוץ, אם הייתי נוסע בזמן שניתנה התורה – בקיץ, לבטח הייתי מגיע בזמן ליריד. אבל איך אפשר לפסוק פסק הלכה מתורה שניתנה בקיץ, לסיטואציה שאירעה באמצע החורף כשיש שלגים, זה לא רלוונטי. אילו נתן משה רבינו את התורה בחודש טבת, היה כותב לפטור אותי, שכן אז היה המשפט שונה לחלוטין, לפי רוח הזמן וסערות התקופה והדין היה ודאי נוטה לזכותי".

ענה הרב לזון לדוד פרידלנדר המשכיל: "לטענותיו של עגלון זה שרוצה להתאים את התורה לרוח הזמן, לבוץ של החורף, ולבחור ממנה רק מה שנראה בעיניו, נמשלת גם אתה דוד פרידלנדר. לפי שיטתך התורה צריכה להתאים את עצמה לבוץ של החורף וליובש של הקיץ, הטענות שלך הן כמו הטענות של העגלון, אולם התורה היא קדושה ונעזית ולא תשתנה בשום מצב ואופן". שמע זאת דוד פרידלנדר ועזב בחמת זעם את ביתו של הרב.

יש אנשים שחושבים שצריך להתאים את התורה לרוח הזמן, לאופנות ולקריזות של התקופה ואומרים: אם משה רבינו היה חי היום, לא היה נותן תורה כזאת... אך דבר זה הוא שטות גמורה, הבל ורעות רוח! התורה היא מעל לכל, היא ניתנה לנו מבורא העולם, צופה כל הדורות, ולכן אינה תלויה בזמן או במקום. התורה היא ניצחית ולא תשתנה לעולם - זו היתה תשובתו של הרב לזון לדוד פרידלנדר ולכל הרפורמים למיניהם.

אדם אחד אמר פעם לגר"י גלינסקי זצ"ל: בוא נעשה פשרה בעניין השבת! אמר לו הרב: ראה, השבת אינה שלי, אלא של הקב"ה, ואיני מוסמך להציע לך פשרה. אבל אם אתה רוצה, אני מוכן להתפלל עבורך שהקב"ה ייקח אותך אליו, ותוכל לדבר אתו ישירות על הנושא. מתי נוח לך, אולי שבוע הבא? משום מה, הוא לא היה מעוניין...

עשרת הדברות

אם היינו מוזמנים לכנס גדול מאוד, המיועד לרבנים גדולים וחשובים, אשר מדברים עליו כבר כמה שבועות, מתכוננים אליו ומצפים לו, ובהגיע העת כאשר כל המוזמנים החשובים יושבים דרוכים ומקשיבים למוצא פיו של הדרשן המהולל, הוא פותח את פיו ואומר: "ציבור יקר, אני מבקש מכם, אנא, אל תירצחו אף אחד, זה לא יפה לרצוח, ואני גם מבקש נא לא לגנוב מאף אחד..." הרי שהיינו חשים נפגעים ונעלבים, וכי לזה ציפינו? וכי זו הדרישה המתבקשת מאתנו?

למעמד קבלת התורה הקדושה בהר סיני קדמה הכנה אחר הכנה וזיכוכ אחר זיכוכ. בני ישראל מנו וספרו חמישים יום מתוך ציפייה גדולה, נתעלו והזדככו כדי להיות ראויים לקבלת התורה. ביום המיוחל ציפור לא צייצה, עוף לא פרח, גלי הים שקטו וכל העולם שותק ושומע... והנה אז, ברגע השיא שאין למעלה ממנו, נגלה מלכו של עולם ואומר: "אנוכי ה' אלקיך... לא תרצח... לא תנאף... לא תגנוב..."

נראה לבאר עפ"י מה שכתב האברבנאל, שבעשרת הדברות ישנן שלוש מעלות על כל שאר דברי התורה: א. את עשרת הדברות שמעו עם ישראל ישירות מפי הקב"ה בלא מתווך. ב. כל העם בלא יוצא מן הכלל זכו לשמוע את עשרת הדברות. ג. עשרת הדברות נכתבו על ידי ה' ית' על גבי שני לוחות אבן. הסיבה לכך מפני **שבעשר הדברות כלולים כל תרי"ג המצוות** אשר נתן ה' לעם ישראל (בעשר הדברות ישנן 613 אותיות כמנין תרי"ג), והן שורש ויסוד לכל התורה הקדושה.

אנוכי ה' אלקיך

אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים - (בדיבור הזה נכללים מצוות שבין אדם למקום כמו אהבת ה', להתפלל אליו, קידוש ה' וכד', וכן כל המצוות אשר נאמר עליהן שהן "זכר ליציאת מצרים" כגון תפילין, מזוזה, מצה וכ"ו).

בדיבור זה מרומזים עיקרי האמונה: שהקב"ה ניצחי, היה קודם הבריאה, והוא יצר את העולם וכל מה שבתוכו (וזה נרמז בשם הוי"ה, היה הווה ויהיה, וכן שהוא מהוה כל הווה), וכן שהוא משפיע ומשגיח על כל הברואים בהשגה פרטית (וזה רמוז בשם אלקים), וכן רמוז שהכל מאתו יתברך בין הטובות ובין הרעות (הוי"ה - רחמים, אלהים - דין), וגם ענין האמונה ביציאת מצרים.

ויש לשאול: מדוע נאמר "אני ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא "אני ה' אלוקיך אשר בראתיך", או "אשר בראתי את העולם יש מאין", שאלו לכאורה סיבות יותר הגיוניות לקבלת עול מלכות שמים?

התשובה לכך היא, שיש התפעלות גדולה יותר מדבר קטן אשר אנו רואים וחווים אותו, מאשר מדבר גדול שהתרחש ורק שמענו עליו, אך לא ראינו זאת ממש בעינינו. ידוע הדבר וברור שהקב"ה יצר את כל העולם כולו יש מאין, אך אף אחד לא ראה זאת באופן מוחשי, כאשר בני ישראל יצאו ממצרים, הם ראו בעיניהם וחוו את כל הנסים והנפלאות שהיו בעשר המכות ובקריעת ים סוף וההתפעלות היתה עצומה. לכן ה' מזכיר דווקא את ענין יציאת מצרים, ועוד שהקב"ה הוציא את בני ישראל מבית עבדים, והם חייבים להכיר לו טובה, לשמוע בקולו ולקיים את רצונו, לעבוד אותו ולשמור את מצוותיו.

הקב"ה גם בא לצוות אותנו על אמונה בהשגחה פרטית, שלא רק שה' ברא את העולם, אלא שכל מה שקורה ומתנהל בעולם הזה, הוא מאת ה' יתברך. וכמו שה' הוציא אותנו מארץ מצרים בהשגחה פרטית, כך כל מה שקורה בעולם זה ע"י ה' ית' לבדו.

פעם אחת ביקשו תלמידי הבעל שם טוב, שיראה להם במוחש איך הקב"ה משגיח בהשגחה פרטית על כל פרט בבריאה. לקח אותם החוצה ואמר להם להתבונן על עלה מסוים שהיה מחובר לעץ תות, לפתע החלה

לנשוב רוח והעלה ניתק מהעץ והחל לעוף. הבעל שם טוב אמר לתלמידיו לעקוב אחרי העלה. העלה עף ונפל לתוך נחל, התלמידים המשיכו לעקוב אחרי העלה וראו שהוא נתקע בסלע שהיה על שפת הנחל. התקרבו התלמידים וראו שתולעת משי קטנה אוכלת מהעלה. אמר הבעל שם טוב לתלמידיו: התולעת הזו אוכלת רק עלי תות טריים, ומקומה הטבעי על עץ התות, אבל ציפור שרצתה להביא את התולעת הזו לגזליה, לקחה אותה מהעץ, והתולעת המסכנה נפלה בדרך והגיעה לכאן. אך במקום זה אין עלי תות ולתולעת הרעבה לא היה מה לאכול. התפללה התולעת לה' יתברך הזן את הכל, וביקשה שידאג לה למזון. הקב"ה שמע את תפילתה וסיפק לה עלה תות בייבוא אישי.

לא יהיה לך

לא יהיה לך אֱלֹהִים אַחֲרַיִם עַל פְּנֵי: לא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּיָּם מִתַּחַת לְאָרֶץ, לא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֵינָיו אֲבֹת עַל בְּנֵיִם עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רְבָעִים לְשָׁנָאִי, וְעֵשֶׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים לֹאֲהַבִּי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי - (בדיבור זה נכללים כל ענייני עבודה זרה, וגם איסור כתובת קעקע, לבישת שעטנז וכלאים, שלא להסית ולהדיח ושלא לעסוק בכישוף).

לכאורה קשה, הרי בפסוק: "לא יהיה לך וכו'" כבר נצטוונו על איסור עבודה זרה, אפילו במחשבה, אם כך, לשם מה צריך לאסור עבודה זרה במעשה?

כתב אור החיים הקדוש שהיה חשש שיחשבו שבגלל שה' כה גדול ונכבד, אין אפשרות שבריייה שפלה כמו האדם יוכל לדבר אֶתוֹ ולבקש ממנו צרכיו, ולכן ירצו לעשות אמצעי שדרכו יוכלו לבקש מהקב"ה (בזה טעו בני דור המבול ואח"כ הגיעו לאיסור עבודה זרה ממש, שעבדו לפסלים עצמם).

בציווי "לא יהיה" נאסר להאמין באלילים ובכוחות אחרים, ואילו כאן אע"פ שמאמין בקב"ה, אסור ליצור אמצעי לפנות אליו, משום שאע"פ שה' ית' גדול ונורא הוא שומע לכל אדם ואין צורך בשום אמצעי.

הרמב"ן כתב שבעניין עבודה זרה היו שלוש קבוצות: בהתחלה החלו בני האדם לעבוד את המלאכים (אשר הם נקראים בתורה אלהים) וחשבו שיש להם יכולת להרע או להיטיב, וכל אומה היתה עובדת לשר שלה, אך הם היו מודים ומאמינים שהקב"ה לבדו ברא את העולם. הקבוצה השנייה הם אלו אשר עבדו לצבא השמים. הם היו סוגדים לשמש, לירח לכוכבים ולמזלות, כל אומה היתה עובדת את המזל שלה. כך חשבו שיוכלו להגביר את כח מזלם ושבזה תהיה להם תועלת. הם היו עושים פסלים וצורות דרכם היו עובדים את הכוכבים. הקבוצה השלישית הם אנשים אשר היו עובדים לשדים ולרוחות.

בדיבור הזה אסרה התורה את כל סוגי העבודה הזרה: "לא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי", הזהיר שלא לעבוד את המלאכים. "לא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל", הזהיר בזה על עבודת הכוכבים והמזלות אשר עובדיהם היו עושים פסלים בצורת המזלות שבשמים. וְאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִתְּחַת וְאֲשֶׁר בְּמַיִם מִתְּחַת לְאֶרֶץ, בזה הזהיר שלא לעבוד את השדים והרוחות.

המלך מנשה בן חזקיהו, היה עובד עבודות זרות לרוב, הכניס עלם להיכל ה' בבית המקדש, הרג את סבו ישעיה הנביא, מילא את ירושלים בדם אנשים שהרג, הכריח את ישראל לעבוד עבודה זרה והעלה שאלות של כפירה נוראה.

היתה מלחמה ומלך אשור העליח לתפוס את אויבו הגדול, המלך מנשה, לקח אותו, קשר אותו באזיקים, הכניסו לתוך קדירה ענקית, והדליק את האש למטה כדי שמנשה יישרף לאט לאט. מנשה, שהבין היכן הוא נמצא ושזמנו קצר, החל להתפלל ולהתחנן על חייו. אבל הוא לא פנה לקב"ה, אלא לכל העבודות זרות שלו הוא פנה: המולך ענני... הבעל ענני... פעור ענני... פרה קדושה... בודהא... וכמובן שאין קול ואין עונה. כשהוא ראה שנגמר לו כל האלוהים, ועוד מעט הוא הופך לסטייק עליו וול דאן, נזכר שאביו לקח אותו לתלמוד תורה ושם למד פסוק 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד'. הוא פנה לה' ואמר: 'אם אתה עוזר לי -

מוטב, ואם לאו – אני אומר שהקב"ה ח"ו בדיוק כמו כל האלוהים האחרים שלא עזרו לי'.

המלאכים בשמים נעלו את כל השערים של מעלה, כדי שהתפילה החצופה של המלך מנשה לא תעלה אל ה' יתברך. אמר להם הקב"ה 'למה אתם סוגרים את השערים? עד שסוף סוף הבן שלי פונה אלי... כמה זמן חיכיתי לו שיפנה אלי, ועד שהוא פונה אליי ומבקש ממני דבר מה – אתם סוגרים את השערים? אני לא עריך את הפתחים שלכם, יש לי פתח משלי מתחת לכסא הכבוד'.

ה' יתברך קיבל את תפילת מנשה, נעשה נס והקדירה התעופפה באוויר לעיניו כולם עד לירושלים עיר הקודש, בית המלכות. ומנשה, כשראה איך נתקבלה תפילתו ונעשה רצונו, הבין וידע כי יש מנהיג לבירה – ממית ומחיה, משפיל גאים ומגביה שפלים. מיד נאמר עליו: "וידע מנשה כי ה' הוא האלוקים", וחזר בתשובה גמורה.

בגמרא (סנהדרין ז.) מובאת מחלוקת אם יש למנשה חלק לעולם הבא. ביקשו מרבי ישמעאל כהן גדול שכשהוא עולה לשמים (ידוע שהוא עלה כמה פעמים וחיבר את ספר היכלות, שם הוא מספר על הדברים שראה) בפעם הבאה, יבדוק אם מנשה בגן עדן או לא. כשעלה רבי ישמעאל לשמים ראה את מנשה בגן עדן במדור של בעלי התשובה כשהוא ראש הישיבה.

בגמרא (סנהדרין קב.) מסופר שרב אשי היה דורש ברבים על שלשה מלכים שאין להם חלק לעולם הבא, ולאחר שסיים לדבר על ירבעם ואחאב, אמר: למחר נפתח ונדבר על חברינו מנשה.

בא אליו מנשה בחלום, ואמר לו: האם אני חבר שלך ושל בית אביך, שאתה קורא לי חברך? אמור לי, בשעה שמברכים המוציא, מהיכן בוצעים את הפת? אמר לו: איני יודע! אמר לו מנשה: לבצוע המוציא אינך יודע, ואתה קורא לי חברך?!

אמר לו רב אשי למדני הלכה זו, ואדרוש אותה מחר בשמך. אמר לו: מהמקום שנקרם פני הככר ונאפה יפה, כדי לכבד את הברכה. אמר לו רב אשי: מאחר שאתם חכמים כל כך, למה עבדתם עבודה זרה? אמר

לו אילו אתה היית בדור שלנו, היית מגביה את שפת חלוקך מבין רגליך, כדי שתהיה קל לרוץ, והיית רץ אחריי לכנסייה של העבודה זרה.

המפרשים פירשו כוונתו של מנשה בדבר זה, שהרי הנשמות מתמעטות דור אחר דור, ולדורות הראשונים היו נשמות גדולות מאוד, ומאחר שהנשמות היו גדולות, אז היצר הרע שלהם היה גדול וחזק יותר, שהרי כל הגדול מחבירו, יצרו גדול ממנו.

לאחר חורבן בית המקדש הראשון, התחננו אנשי הכנסת הגדולה לקב"ה ואמרו: מבקשים אנו שתמסור בידינו את יצר הרע של עבודה זרה, כי בגללו נחרב בית המקדש, נהרגו הצדיקים וגלו ישראל מעל אדמתם... אמנם נתת לנו יצר הרע כדי שנתגבר עליו ונקבל שכר, אולם איננו רוצים לא אותו ולא את השכר על ההתמודדות אתו!

נפל להם פתק מהרקיע שהקב"ה אישר את בקשתם. ישבו החכמים בתענית שלושה ימים ושלושה לילות ולבסוף, נמסר להם יצר הרע של עבודה זרה. יצא אותו יצר הרע, והיה נראה כמו גור אריה של אש. כאשר תפסוהו, נשמטה שערה אחת מאדרת שערו, והרים גור הארי של אש את קולו, והלך קול שאגתו עד מרחק של ארבע מאות פרסאות.

אמרו ישראל מה נעשה? אם נשאיר אותו כמו שהוא בידינו, אולי חס ושלוש ירחמו עליו מן השמים, כשישמעו את קולו המתחנן. אמר להם זכריה הנביא: השליכוהו בתוך דוד של עופרת, וכסו את פי הדוד בעופרת, וכך לא ישמע קולו (יומא סט:). מאז התבטל היצר הרע של עבודה זרה.

למעשה אע"פ שביטלו את יצר הרע של עבודה זרה, עדיין יש כמה עבירות שהן בבחינת עבודה זרה כמו כעס וגאווה, וכן כל דבר שהוא זר להשקפת התורה, הוא בבחינת עבודה זרה.

הצדיק רבי מאיר אבוחצירא זצ"ל אמר פעם שהעבודה זרה של דורנו היא: "לא תעשון אתי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" (שמות כ, כ), שאדם שרץ ורודף להשיג כסף וזהב עושר וכבוד, ובזה

הוא שם את כל מבטו ומגמתו, הרי הוא עובר על 'אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם'. אולם כיום אומרים כל גדולי ומאורי הדור, שבדורנו התווספה עוד עבודה זרה, והיא האינטרנט והמכשירים הטמאים, שהם כנגד שלוש עבירות חמורות, ו'רבים חללים הפילה', ובזה אומר היצר הרע לאדם: פתח לי פתח כפתחו של מחט, ואפתח לך את כל העולם, עם כל הלכלוך, הזוהמה והזימה שבו.

לא תשא

לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנְקֶה ה' אֶת אִשְׁרׁוֹ יִשְׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוֹא - דיבור זה כולל את כולל כל דיני השבועות ונדרים וחרמות ודיני הקדשות ודיני נזיר ושלא לברך את ה'. דיבור זה בא אחר איסור עבודה זרה, כי כאשר ראוי לירא את הקב"ה, שלא לתת כבודו לאחר, כן ראוי לתת כבוד לשמו, והנושא אותו לשווא, מחללו. ויזהיר הכתוב הזה שלא ישבע אדם בשם ה' לריק, כגון שנשבע על דבר שידוע כמו שנשבע על עץ שהוא עץ, הרי זה אסור וכל שכן שבועת שקר. והזכיר לשון "לא תשא" ולא אמר לא תשבע לפי שהוא כולל עוד שלא ישא אדם על שפתיו את שם ה' לחינם.

בזמן רבי אברהם גלאנטי לפני כחמש מאות שנה היה שך מוסלמי שמברך אנשים, וכל מה שבירך היה מתקיים: אם היה אומר על אדם שהוא ימות - היה מת, ואם היה אומר שהוא יחיה - היה חי. רבי אברהם גלאנטי רצה לדעת איך יכול להיות כדבר הזה. הרב שמע שהגוי הזה יודע שש חכמות ידועות מתוך השבע שיש בעולם. והרב עצמו ידע גם את החכמה השביעית והחל להיפגש אתו ולדבר אתו בענייני החכמות, וכשהגיעו לחכמה השביעית הגוי ביקש מהרב שילמד אותו.

אמר לו הרב: אני מוכן ללמד אותך בתנאי שתגלה לי איך אתה יודע מי יחיה ומי ימות. אמר לו הגוי: אני מוכן לשלם כסף רב אבל לא את סודי. אמר לו הרב איני מסכים ללמד אותך את החכמה שאתה רוצה, אם לא תגלה לי, ומכיון שהגוי השתוקק מאד לדעת את החכמה השביעית, הסכים ואמר לרב: צום שלושה ימים, אח"כ תבוא אלי ואני אגלה לך. וכך הרב עשה.

כשהגיע הרב ביום השלישי, חלש מאוד מהצום, לקח אותו המוסלמי לבור מים שבחצר שיטבלו שם, הביא לרב חלוק לבן ואמר לו אנו: נכנסים עכשיו למקום שצריך להזדעזע ולפחד. הגוי באומרו זאת החל להזיז את הווילון כשידו רועדת. הרב חשש מאוד מאיסור עבודה זרה שיכול להיות שם, אולם ידע שהמוסלמים מאמינים באל אחד ואינם עובדים עבודה זרה, הוא נכנס לשם עם הגוי והנה רואה הרב את שם הווי"ה ברוך הוא.

הגוי פנה לרב ואמר לו: זה שמו של הקב"ה. וכששואלים אותי אם החולה יחיה או ימות, אני רואה את האותיות, ואם הן מאירות, אני יודע שהוא יחיה, ואם לא... הלך הרב לביתו ופרץ בבכי ואמר: אם גוי שנזהר ומכבד את השם שלך, ככה אתה מגלה לו דברים, קל וחומר אם יהודי יזהר ויכבד את שמך על אחת כמה וכמה (ובחרת בחיים).

ומזה אנו נלמד איך לברך כל ברכה, וכל שכן ברכת המזון וברכות תפילת שמונה עשרה, שהרי אדם מברך מאה ברכות בכל יום ובשנה כשלושים ושש אלף. ואם כן המצב לכאורה טוב, אך אם יבדוק אותנו 'בוועדת חקירה' איך היתה כל ברכה, האם כיוונו באמירת הברכה או שדקלמנו אותה בלי מחשבה כמצות אנשים מלומדה? אולי בלענו את המילים ואמרנו "פְּרוֹכְתָהּ", ואז לפעמים במקום מצוה וזכות, יכול לצאת מזה קטרוג. לכן חזק ונתחזק בשם אלוקינו, ונזהר לברך כל ברכה כראוי, והמברך יתברך פי מיליון מפי עליון, בכל הברכות שבעולם.

לגבי חומרת איסור שבועה, אומר הפלא יועץ: לא זו בלבד שלהשבע בשם ה' הוא אסור, אלא אפילו להישבע על נפשו ועל חייו ללא צורך, אסור. וכל שכן לשקר, שנפשו הוא חובל. ויש מקומות שלימדו לשונם להשבע על כל דיבור ודיבור בחיי אביהם או אחיהם או חיי חבירו שמדבר עימו, והם דברים של גנאי וחסרון כבוד ובזיון, מלבד איסור שבועת שווא. שכן פירשו המפרשים (שמות יט, ה) "לא תשא את שם ה' אלוֹקֶיךָ לשווא כי לא ינקה ה' " - אפילו את אשר ישא את שמו של עצמו לשווא. וכל שכן וקל וחומר שמו של מקום. ולא דווקא הנשבע לשווא, אלא הוא הדין להוציא שם שמים לבטלה בלי שבועה, גם זה אסרה התורה, שהרי כתוב: "לא תשא" ולא כתוב

"לא תשבע", למדנו שאפילו הזכרת שם שמים לבטלה אסור. וגם השומע מחבירו אם לא הוכיחו נענש על כך. הגמרא בנדרים (דף ז') אומרת: אמר רב כל השומע הזכרת שם ה' מפי חבירו צריך להוכיחו, שכל מקום שהזכרת ה' מצויה שם עניות מצויה רח"ל, ועניות כמיתה. מאחר והזכרת שם שמים למצווה מביאה ברכה ועושר, שנאמר "בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך" (שמות כ, ב), הזכרת שם ה' לשווא גורמת את ההיפך רח"ל, ודי לחכימא ברמיזא.

שבת

אחר שהקב"ה ציווה להאמין אמונת הלב בשם המיוחד, ושלא נחליפו באחר וציווה לכבד את שמו, ציווה גם שנעשה אות וזכר בימים לקדש את היום השביעי והוא השבת, להודיע שה' ית' חידש את העולם וברא הכל יש מאין.

זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ, שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתֶּךָ, יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עֹבֵדְךָ וְאַמְתֶּךָ וּבַהֲמֹתֶךָ וּגְרֶךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ, כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ - בדיבור זה נכללים כל מועדי ה' וקורבנותיהם תמידין ומוספין כהלכתן וגם קרבן ראשי חדשים וקידוש החודש וכל ענייני המועדים.

על הפסוק: "וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֵךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בְּיָנִי וּבְיַנִּיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם" (שמות לא, יג), נאמר בגמרא (ביצה טו.): "אמר לו הקב"ה למשה: משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לעם ישראל, לך והודיעם". ושם בהמשך משמע שהמתנה והאות היא הנשמה היתרה שניתנת בשבת. השבת היא לא רק מצוות של "זכור ושמור", אלא אף מתנה רוחנית מבית גנזיו של הקב"ה.

אדם בעולם הזה יכול לחוש רק במושגים גשמיים, ואין לו תפיסה וכלים להרגיש בדברים רוחניים. רק צדיקים, קדושי עליון, אשר זיככו את נפשם ומקדשים את עצמם כאן למטה, זוכים לכך שהקב"ה מקדש אותם מלמעלה, ואז הם גם זוכים לחוש ולהרגיש

ברוח הקודש ובמושגים רוחניים עליונים בבחינת "עולם הבא". אולם הקב"ה קידש את עם ישראל כולו בקדושת השבת שהיא "מעין עולם הבא", בכך שנתן להם נשמה יתרה, מבית גנזיו, ויש בה את היכולת לחוש את הדברים המופשטים, "לדעת כי אני ה' מקדישכם".

מעשה ביהודי שמכר את הפרה שלו לפלאח גוי, והגוי עבד אתה במשך כל ששת ימי המעשה, אבל כשהגיע שבת קודש הפרה סירבה לקום לעבודה. למרות שהגוי ניסה כל מיני אפשרויות להקימה, הפרה היתה עקשנית וסירבה לקום.

כשראה הגוי כך, ניגש ליהודי ואמר לו: הפרה שלך עצלנית ואינה מוכנה לעבוד, זהו מקח טעות, החזר לי את כספי וקח את פרתך. אמר לו היהודי: אל תדאג אני אדבר עם הפרה, ואולי זה יעזור. ואכן ניגש היהודי ולחש כמה מילים באוזני הפרה, וראה זה פלא הפרה התעוררה ממנוחתה והראתה שהיא מוכנה לצאת לעבודה.

אלא שהגוי לא היה יכול לכבוש את תדהמתו ופליאתו הרבה, ופנה ליהודי ואמר לו: מה אמרת לפרה שפתאום היא קמה לעבוד? אמרתי לה, עד עכשיו היית אצלי ואני יהודי, ולכן בשבת היית יכולה לנוח כי כתוב אצלינו בעשרת הדברות: "שמור את יום השבת... אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ושורך" (דברים ה, יב-יד), אבל עכשיו נגמרה הקייטנה, כי הגוי הזה לא מצווה לשמור שבת, וכמו שאומרים בתפילת שחרית של שבת: 'ולא הנחלתו מלכנו לעובדי אלילים גם במנוחתו לא ישכנו ערלים כי לעמך ישראל נתתו באהבה'.

כשמוע הגוי את הדברים יוצאים מפי היהודי כמעט ונתעלה, כי הוא הבין שהבהמה שהולכת על ארבע ואוכלת קש ותבן יודעת ומבינה מה זה שבת, ואילו הוא עם שכל, לא מבין מה זה שבת. הגוי הזה נתגייר ונעשה לאחד מגדולי הדור ושמר נודע לתהילה הלא הוא רבי יוחנן בן תורתא שתורתא בארמית זה פרה, שהיא זו שגרמה לו להיות יהודי ולחסות תחת כנפי השכינה. (עפ"י פסיקתא רבתי, יד)

כיבוד הורים

כְּבֹד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּ יְמֵיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ - (כאן נכללים כל דיני כיבוד הורים וכבוד רבו).

ראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה כפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, וגם יגעו בו הרבה בקטנותו. וכשיקבע זאת המידה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא שהביאו לעולם וסיפק צרכיו כל ימי חייו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להיזהר בעבודת הבורא (ספר החינוך).

ולכאורה קשה, מה עניין שכר של אריכות ימים בשביל מצות כיבוד הורים, הרי הקב"ה משלם מידה כנגד מידה, והיה ראוי שכמו שהוא כיבד את הוריו, יזכה אף הוא לכבוד?

מעין זה קשה גם על הנאמר בגמרא (קידושין לג): "אמר ר' אלעזר: כל תלמיד חכם שאינו עומד בפני רבו, נקרא רשע, אינו מאריך ימים ותלמודו משתכח וכו'", וקשה: למה נענש דווקא בדברים אלו שלא יאריך ימים ותלמודו ישתכח?

חז"ל לומדים מהפסוק: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", שישנם שני אנשים שצריכים לכבדם ולקום מפניהם: **זקן** (שיבה), ואפילו שאינו תלמיד חכם, וכן **תלמיד חכם** (זקן - זה קנה חכמה), אפילו שהוא יניק וחכים, כלומר צעיר. ולפי זה מובן מדוע אותו תלמיד שלא קם לכבוד רבו "זוכה" לעונשים הללו - הוא לא עמד מפני רבו, ונענש במידה כנגד מידה, שגם מפניו לא יעמדו. לכן לא יאריך ימים, כי אם יאריך ימים, הרי שיעמדו מפניו מפני שיבתו, ותלמודו משתכח, כי אם הוא יהיה תלמיד חכם, הרי שיקומו לכבודו אף אם לא יהיה בכלל שיבה.

לפי זה צריך לומר שגם אריכות ימים בעבור מצות כיבוד הורים הוא שכר של מידה כנגד מידה, הוא כיבד את הוריו, ושכרו הוא כבוד, שע"י שיאריך ימים יזכה לכבוד כמאמר הכתוב: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" (גן רוה).

מעשה באדם אחד שהיה אביו הזקן מתגורר בביתו, ככל שהתבגר הסבא הגדול, כך גם גדל הנטל, עד שקמה אשתו של הבן ופסקה באופן חד משמעי: על סבא לעזוב מיד את הבית! בלית ברירה קם הבן ואמר לאביו שמשום שלום בית עליו ללכת ולחפש לו מקום אחר. הסבא יצא ולא מצא מקום בו יכול היה לגור, לכן החליט להתגורר על הספסל שבגינה. יום אחד הלילה היה קר במיוחד, לכן החליט הסבא ללכת אל בנו ולבקש ממנו לכל הפחות מעיל חם או שמיכה כדי שלא יקפא מקור. דפק הסבא על דלת בנו. הנכד פתח את הדלת, ושמע את בקשת הסבא המסכן. האב שאל את בנו מי בדלת, והילד ענה שזה סבא שממש קר לו והוא מבקש משהו חם ללבוש. אמר האב: בעליית הגג יש שמיכת פוך, לך והבא לסבא!

עלה הילד לעליית הגג, אבל התעכב מאוד. האב קרא לו אך הוא לא ענה, לכן עלה האב וראה את בנו עמל וטורח לחתוך את השמיכה לשניים. שאל אותו האב: מה אתה עושה? אמר לו הבן החכם: אני חותך את השמיכה לשני חלקים, חצי אחד לסבא שקופא מקור בחוץ, והחצי השני אני שומר לך, שכשאתה תגיע לגילו ואני אעיף אותך מהבית, שלפחות תהיה לך שמיכה מחממת, כי מעשי אבות סימן לבנים!

שמע זאת האב ונבהל, מיד קרא לאביו הזקן והחזירו לביתו על אפה וחמתה של אשתו, וכיבד אותו כבוד גדול, ותמיד היו דברי בנו החכם לנגד עיניו, והבין שמידה כנגד מידה לא בטלה! (משלי הבן איש חי)

יש פעמים שחושב האדם שהוא פטור מהמצוה הכבירה הזו, כיון שאביו ואמו יותר מדי קפדניים, כועסים ומכבידים עליו ולא מכבדים אותו כראוי לו, וממילא מידה כנגד מידה לא בטלה, וגם הוא אינו חייב בכבודם. אומר על כך הגאון רבי חיים פלאג'י זצ"ל בספרו תוכחת חיים (פרשת תולדות) שדברים אלו לא נכונים כלל, שהרי אם אביו ואמו מתנהגים כשורה ורק אז הוא חייב לכבדם, אין התורה צריכה לצוות על זה כלל, וכי יש גרוע מזה שהורים יגדלו את בנם ויתנו לו את כל צורכו והוא לא יכבדם.

ולכן התורה לא צריכה לצוות על זה, כי זה פשוט למדי, אלא שהציווי של התורה הוא אפילו כשההורים מכבידים מאוד על הבנים, ולפום צערא אגרא.

שאלו התלמידים את רבי אליעזר הגדול: עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם: צאו וראו מה עשה אותו גוי (דמא בן נתינה) באשקלון, שלא רצה להעיר את אביו גם בעד הון רב שחכמים היו מוכנים ליתן לו, אם יתן להם את האבן הטובה שחסרה בבגדי הכהן הגדול של החושן. אך המפתחות היו מונחים מתחת למראשותיו של אביו, ולא רצה אותו גוי להעיר את אביו, כדי לקחת את המפתחות.

ואפילו שחכמים הכפילו את הסכום פי עשרה, לא העיר את אביו. וכשאביו התעורר, הוא הביא להם את האבן, וביקש את הסכום הראשוני לפני הכפלת המחיר, כי לא רצה להרוויח מכך שהוא כיבד את אביו. ה' יתברך שילם לו, ונולדה לו בעדרו פרה אדומה, וכמה שהיא שקלה בהיותה בת שלוש שנים כך שקלו לו מטבעות של זהב.

פעם אחת הוא היה יושב בין גדולי רומי, לבוש חליפה יקרה מאוד הנקראת סירקון של זהב, ובאה אמו (שהיתה משובשת בדעתה) ירקה בפניו וקרעה לו את החליפה היקרה. היא גם הוציאה את נעלה, החלה לחבוט בו, והוא ישב ושתק. תוך כדי החבטות, הנעל ברחה לה מהיד, והוא קם והביאה לאמו ואמר לה: אמא בבקשה תקחי את הנעל ותמשיכי להכותני (קידושין לא). ואם כך מסופר על גוי, ודאי שאנו היהודים שמצווים על כך בעשר הדברות שצריכים לנהוג בהם כבוד, ובפרט שהם שותפיו של בורא עולם ביצירתנו.

המקובל הצדיק, רבי חזקיהו יצחק שרעבי זצ"ל, בנו של הרש"ש הקדוש, מגדולי מקובלי ירושלים, כל ימיו עבד את ה' ביראה ובקדושה. וזו אחת לפני פטירתו קרא לתלמידיו ובפיו בקשה: בעת קבורתו לא יורידו אותו אל הקבר, אלא יזרקו אותו לתוכו בבזיון! הזדעזעו התלמידים עד מאוד, על מה ולמה מבקש מהם רבם בקשה קשה שכזו?

ענה להם: פעם אחת ירדתי לפני התיבה כשליח ציבור, ולא ידעתי שאבי מתנגד לכך, וגרמתי לו עוגמת נפש. מאז איני מוצא מרגוע לנפשי, השחרתי פני בתעניות ובתשובה, אולם חושש אני שמא עדיין לא תיקנתי

לגמרי את חטאי, מקווה אני שעל ידי זה שתקברוני בביוזון, יתכפר לי אותו זלזול שזלזלתי בכבוד אבי.

סיים הרב את עזאתו, ולאחר מכן החזיר את נשמתו הטהורה לבוראה. נבוכו התלמידים ולא ידעו מה לעשות באיש הצדיק אשר מלך מלכי המלכים חפץ ביקרו, כיצד יוכלו לזלזל בקבורתו של הרב הצדיק? אחרי דיונים ממושכים החליטו שיקברו את רבם בכבוד הראוי לו, שברור ש'חטאי' היה דק מאוד והתעניות והתשובה בוודאי כיפרו לו. ואכן ההלוויה המכובדת יצאה לדרך, כשהם מובילים את מיטתו למנוחה נכונה במרומי הר הזיתים.

לפתע הגיחו פורעים ערבים מהכפר סילואן כדי לשדוד ולפרוע פרעות, באימה ופחד מיהרו התלמידים לנוס כל עוד נפשם בהם ולהימלט מהבריונים, כשהם מותירים את מיטתו של הרב בסמוך לקבר ומצפים שילכו הבריונים, ואז הם יחזרו לקוברו כראוי.

לעגו השודדים ליהודים הבורחים, ניגשו אל המיטה העזובה וברגל גסה דרדרוה הישר לבור הקבורה! כך קוים רעונו האחרון של הצדיק הקדוש, לכפר על עונו האחד והיחיד שפגם פגימה 'דקה' בכבוד אביו.

לא תרצח

לא תרצח - (בלאו זה נכללים כל המשפטים התלויים בדיני נפשות וכן נזקי גוף שאדם חובל בחבירו).

מדוע התורה בכלל צריכה לומר זאת, הרי זה פשוט שאסור להרוג? אלא ידוע מה שאמרו רבותינו 'המלבין פני חבירו רבים הרי זה שופך דמים ואין לו חלק לעולם הבא' (ב"מ נ:), וידוע שכשהאדם מתבייש הוא נעשה לבן, לא רק בצבע הפנים אלא גם עוונותיו נמחלין לו, וכמו שאמרו בגמרא (ברכות יב:): 'כל העושה עבירה ומתבייש בה, נמחלין לו כל עוונותיו', וכן נאמר על נגעי צרעת: 'כולו הפך לבן - טהור הוא'. בלא ציווי התורה היינו חושבים שמותר לאדם לבייש את חבירו כדי לטהרו וללבנו מעוונותיו ובכך להצילו מדין גהינם.

לכן באה התורה ואמרה: "לא תרצח", כלומר: אל תלבין את פני חברך אע"פ שכוונתך לשם שמים. וכמו שפנינה היתה מביישת את חנה על זה שאין לה ילדים והיא עשתה זאת 'לשם שמים' כדי שחנה תתפלל ותבכה לקב"ה ועל ידי כך תזכה לבנים (בבא בתרא טז.), וכפי שבאמת היה. אלא שעל כל בן שהולידה חנה, פנינה קברה שניים, כי אסור לבייש אדם אפילו אם זה לשם שמים.

מבחינה מסוימת הלבנת פנים חמורה יותר מרציחה, כי אדם שרוצח את חברו, המעשה הוא חד פעמי, אי אפשר לרצוח אדם פעמיים. אבל בהלבנת פנים, בכל פעם שהנעלב ייפגש עם האנשים שראו את חרפתו, בכל פעם מחדש מתלבנים פניו ובכל פעם כאילו נרצח מחדש. לכן עונשו של המלבין כ"כ חמור שיורד לגיהנם ולא עולה משם.

מעשה באשה (בריאה לחלוטין בגופה ובנפשה) שישבה בביתה והתעסקה בענייני הבית. הרדיו היה דלוק, וממנו בקעו כל מיני שירים. פתאום החלה לצעוק לבעלה שיכבה מהר את מכשיר הרדיו, והחלה לבכות בבהלה נוראה. בעלה לא הבין מה קרה לה פתאום, הרי השיר שמושמע כעת הוא שיר יפה.

לאחר שהוא כיבה את הרדיו ואשתו נרגעה, התברר העניין: כשהיא הייתה ילדה בבית הספר, היו כמה ילדות שביישו אותה ולעגו לה מאוד. ובו בזמן שהם לעגו לה באחת הפעמים הזכורות לה היטב, היה הרדיו דלוק והשיר הזה התנגן ברקע. ומאז בכל פעם שהיא שומעת את השיר הזה, היא נזכרת איך הן פגעו בה, חווה מחדש את הפגיעה הנוראה, ונכנסת לצער עמוק. ומזה נלמד שכשאתה פוגע באדם מסוים, זה לא נגמר אחרי דקה, אלא עלול להימשך לנצח.

ויותר מכך: התורה אומרת בפרשת נח, (בראשית ט. ו): 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך', יש אדם שרוצח את חברו בסכין ושופך דמו לחוץ. אבל המלבין פני חברו לא שופך דמו החוצה אלא פנימה בתוך גופו. וזהו שופך 'דם האדם באדם' עצמו, בתוכו. ודינו של אותו מלבין פנים: 'דמו ישפך'.

דבר נוסף, כשאדם מגיע לידי רציחה, כאשר הוא נרגע ונח מזעפון, יודע הוא את חומרת המעשה ומתחרט עליו ברוב הפעמים. המצפון מציק לו ולא נח עד ששב בתשובה. אבל המלבין פני חברו ברבים לא יודע את חומרת העוון המר והנמהר הזה, מצדיק את עצמו באומרו וכי מה עשיתי? רק צחקתי. רבינו בחיי העיר שבפרשת יתרו התורה כתבה: 'לא תרצח' (בקמץ). ואילו בפרשת ואתחנן כתוב: 'לא תרצח' (בפתח), וביאר שלפעמים אדם קומץ ידו ואוחז בחרב או בחנית ובשאר כלי משחית והורג את חברו (וזה לא תרצח בקמץ), ופעמים אדם רוצח את חברו כשהוא פותח ופוער פיו ומעליב ושוף דמו (וזה לא תרצח בפתח).

עד כמה יש להזהר מפגיעה ביהודי, יש ללמוד מהמעשה הבא:

בשכונתו של מר עוקבא, היה דר אדם עני, אשר מר עוקבא נהג כל יום להניח לו ארבעה זוזים על מפתן דלתו, מבלי שידע על כך. העני היה סקרן לדעת מיהו מטיבו. וכך יום אחד, כאשר מר עוקבא ואשתו התקרבו לעבר ביתו, יצא העני לראות מי הם הבאים. מר עוקבא ואשתו לא רצו להתגלות, משום שידעו כי השכן העני יתבייש מפניהם, לכן הם מהרו לברוח, והעני החל לרדוף אחריהם.

תוך כדי ריצה, הם הבחינו בתנור לוהט, ובלא לפקפק הם קפצו לתוכו, כדי שהעני לא יראה אותם. נעשה להם נס והם יצאו ללא פגע, מלבד כפות רגליו של מר עוקבא שנחרכו קלות. כך קיימו השנים הלכה למעשה את מה שאמרו חכמים: 'נח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים (כתובות ט).

• מעשה שהיה עם השל"ה הקדוש, שפעם נעלמו מביתו כפיות של כסף. בני ביתו חשדו בתלמיד אחד שהיה נכנס ויוצא אליהם הרבה. השל"ה הקדוש לא האמין לדבריהם, אך אחרי חיפוש, נמצאה באמתחתו הגנבה.

הדבר היה לשיחה בפי הבריות, והתלמיד התבייש מאוד. מרוב בושה הלך והמיר את דתו, ולאחר מכן נסע לעיר קושטא, כי לא יכול היה לשבת במנוחה בעירו. הוא עסק במסחר, ועלה מעלה במסחרו,

ושמו הגיע לאוזני המלך והשרים, מצא חן בעיניהם, הביאוהו לגור בירושלים ומינוהו לראש פקידי המכס בעיר.

לימים החליט השל"ה לעלות לירושלים. ברדתו מהאניה, פגש בו התלמיד המומר ומיד הכיר את רבו, אך הרב לא הכירו. ביקש המומר מהרב לסור לביתו ויעשה לו כבוד גדול, והרב לא יכול היה לסרב לו מפני הכבוד. כאשר הגיע לשם הרב, הוליכו המומר בתוך ביתו, והראה לו את כל עושרו, עד אשר הביאו לחדר גדול מלא כלי נשק. לקח מעל השולחן תיק, הוציא ממנו סכין חדה, פנה אל הרב ואמר לו: אמור ויודוי, כי לשחיטה הבאתיך הנה!

הרב חרד חרדה גדולה, ושאל: מה עשיתי לך שהבאתני לפה להרגיני? למה תשפוך דם נקי? הרב המשיך להתחנן, אך המומר ענה בכעס: תמהר לומר ויודוי, אחרת אתקע סכין זאת בבטנך בלי הוידוי! כשראה הרב שאין לו מפלט, שפך שיחו לפני הקדוש ברוך הוא, ועמד והתוודה בדמעות שלישי. כשסיים הרב, אמר לו המומר: שכב על הארץ בפשוט ידיים ורגלים, פשוט צווארך, הכן עצמך לשחיטה, ואמור "שמע ישראל" טרם אשחטך.

עצם הרב את עיניו, ואמר בקול גדול: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ונשמתו כמעט ויצאה במילה "אחד". הרכין המומר את ראשו, נישק את הרב ואמר לו מורי ורבי, קום בבקשה, ומחל וסלח לי, כי לטובתך עשיתי זאת. הרב התפלא ושאלו מי אתה? ענה לו המומר: אני תלמידך פלוני בן פלוני, שהתאבק בעפר רגליך שנים רבות, ולבסוף יצא לתרבות רעה. הרב זכר את תלמידו שהמיר את דתו, ובשרו נעשה חרודין חרודין.

שאל אותו הרב מדוע רצית להורגני? ומדוע עכשיו התחרטת? אמר לו המומר: יודע אני כי צדיק אתה, אך חסתי עליך, ואמרת שחבל על מורי ורבי שבא למסור נפשו על אדמת אלקים, ושיהיה כתם על בגדו המחייבו מיתה, שהרי חטא קטן יש בנפשך על ידי, ובגלל שהעלבת

אותי לעיני כולם, יצאתי לתרבות רעה. היה עליך לעשות זאת בענעא ולא בפרהסיא, ולכן נחשב מעשה זה לחטא גדול, והעזר שציערתי אותך היום, יהיה לכפרה על שאיבדת נפש אחת מישראל...!

לא תנאף

לא תנאף - (איסור זה כולל את כל איסורי העריות).

אמרו בגמרא (ב"מ נח:): כל היורדין לגיהנם עולין, חוץ משלושה שיורדין ואינן עולים: המלבין פני חבירו ברבים, והמכנה שם רע לחבירו, והבא על אשת איש. ולכן הסמיכו את "לא תרצח" שזה כולל הלבנת פנים, ומכנה שם רע שפוגע בחבירו, ל"לא תנאף" שזה הבא על אשת איש.

ומבארים שכל האנשים שחטאו ופגמו, צריכים לרדת לגיהנם כדי לנקות ולמרק את מה שפגמו, חוץ משלושה אלו, שאותם אפילו הגיהנם אינו מנקה, משל לבגד שיש בו כתם עמוק, שאם ינקהו היטב, יקרע הבגד ויהיה בו חור. אלא שאלו השלושה יבואו על תיקונם באופן אחר, כגון ע"י גלגול נשמות, ויסבלו צער בעולם הזה או באופנים אחרים. (הגר"י לובראט זצ"ל)

מלשון המשך הגמרא שם, משמע שאם הוא עושה תשובה, יכול הוא לתקן אף את החטאים החמורים ביותר ויש לו עולם הבא: בזמן שדוד המלך היה עוסק בלימוד של נגעים ואהלות, היו אומרים לו שונאיו (דואג ואחיתופל): הבא על אשת איש מה דינו? כדי להרגיז אותו (למרות שהגמרא (שבת נו:) אומרת כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, ובזוהר הקדוש בהקדמה (דף ח.) כתוב שהקב"ה מעיד על דוד המלך ע"ה שהוא זכאי). ודוד המלך היה עונה להם: הבא על אשת איש מיתתו בחנק, אבל יש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.

כתב הרמב"ם (איסו"ב כב, יח): "אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות", זהו הנסיון הקשה ביותר לרוב בני האדם, ולכן מי שגודר את עצמו ושומר על עיניו מהסתכלויות זרות, וכן אשה שמתלבשת בצניעות, אין קץ לשכר הגדול שמחכה להם.

מעשה בבחור צעיר שלמד תורה בישיבה, היה מתמיד עצום וירא שמים. אביו היה סוחר גדול שמסתובב מעיר לעיר לשווק את סחורותיו. יום אחד כשהבן היה צריך לחזור לישיבה אמר האב לבנו: יש לי איזה משלוח שאני צריך להעבירו, והמקום נמצא ליד הישיבה שלך, ולכן אבקשך לקחת את המשלוח ולהעבירו לשם לידי הדוכס.

אעשה זאת בשמחה, אמר הבן, ויצא לדרך. כשהגיע לבית המפואר נקש בדלת אך הדוכס לא היה בבית ורק אשתו היתה שם, וכשהיא ראתה נער צעיר ויפה תואר להפליא סגרה את כל הדלתות של הבית, וביקשה לעשות עבירה.

הנער שהבין לאיזה "גוב אריות" הוא נכנס, ביקש ללכת לבית הכסא. בהיותו שם חיפש דרך איך להימלט מן המקום המשוקץ הזה, אלא שהכל נעול וסגור, והמקום היחידי שהיה אפשר לעבור דרכו היה דרך הביוב, ובלא לחשוב יותר מדי נכנס הנער לתוך הביוב עד צווארו, וכך הלך כשכל בגדיו מלאים "בטינופת".

וכשהבין הבחור שהנה הוא מחוץ למקום הטמא, שמח שמחה עצומה שהקב"ה הצילו מרדת שחת, ופנה לה' בתפילה, וכה היתה תפילתו: רבונו של עולם, רק אתה יודע כמה היה קשה לי להתגבר על היצר הרע, וכפסע היה ביני ובין הגהינס, והצלתני מן העבירה, והבגדים האלה שעלי אף על פי שכלפי חוץ הם מטונפים, אבל האמת שאין בגדים נקיים וטהורים מהם, כיון שהם ברחו מן העבירה. בזכות עמידתו בנסיון הקשה הזה הוא זכה לחבר ספרים רבים, וקרא להם על שם הלבוש: 'לבוש מרדכי', 'לבוש שרד', 'לבוש מלכות', ועוד ועוד, הוא הרב הגאון רבי מרדכי יפה זצ"ל.

לאחר עמידתו בנסיון, ביקש הצדיק מהקב"ה, וכה אמר בתפילתו: רבונו של עולם, כיון שבגלל היופי שלי כמעט ונכשלתי, אני מבקש שעשרה דורות שיצאו ממני יהיו כולם מכוערים מאוד, כדי שלא יבואו לידי נסיון ולא לידי בזיון. ומספרים שבאמת כל צאצאיו במשך עשרה דורות

היו מכוערים, ואחד מצאצאיו מהדור העשירי בא לבקר את בנו בישיבה, הבן היה יפה תואר, ואילו האב היה מכוער מאוד. התלמידים התפלאו והעירו בעדינות שהבן אינו נראה כאביו. סיפר להם האב את הסיפור על בעל הלבוש, ושהוא הדור העשירי, ובנו קיבל את היופי של כולם ביחד. מכל מקום, למדנו כאן, שעת הרצון הגדולה ביותר לקיבול התפילות, היא כשאדם מתגבר על העבירה.

לא תגנוב

לא תגנוב - כולל כל המשפטים התלויים בממון: משפטי שומרים, שותפים, נזקי שכנים וחלוקת הקרקעות, וכן דיני הונאה, גזל וריבית, ושכר שכיר ודומיהם, שכולם הם להוציא ממון חברו בדרך שאינה ראויה.

יהודי עני מעיירה קטנה, גידל תשעה ילדים בדחקות נוראה, אך מפעם לפעם היה מקבל מעטפה עם כמה שטרות כסף מבני דודיו האמידים המתגוררים בעיר הגדולה. הללו עסקו במסחר ובתעשייה, ומפעם לפעם שלחו לבן דודם הדחוק כספי צדקה כדי שיוכל לעבור את החגים בשלום. מידי יום בחודש אלול, האיש היה קם באשמורת הבוקר ל"סליחות", אחר כך מתפלל בהנץ החמה, יום רודף יום, ולרש אין כל בלתי בטן מקרקרת שלו ושל תשעת בניו. ראש השנה בפתח, ולאחריו יום כיפורים עם הסעודה המפסקת, וחג הסוכות עם חול המועד, והרעב מציק וכסף אין, "איך אסתדר!?", שאל.

בכל יום הביט בדוור העמוס מכתבים מעטפות וחבילות, אותם הוא מחלק לתושבי העיר, אבל לגיבור סיפורנו אין עדיין איתות מבני דודיו העשירים.

בין מנחה לערבית הוא שומע כמה מעניי העיר המספרים זה לזה על צדקות ומתנות נאות שקיבלו בדואר המקומי, ולבו מתכווץ מקנאה. "כנראה שכחו אותי בני דודיי. הם עסוקים בשלהם, ואני כאן תקוע בעיירה הקטנה, בקושי מרוויח כמה פרוטות ביום... כיצד אוכל לקנות עופות, בשר, דגים וירקות לסעודות החג הרבות".

עוד שבוע ראש השנה, והחרדה החלה קונה שביתה בלבו של היהודי החש שנזנח ונשכח... עד שהיצר הרע, זה העסוק תדיר בלהכשיל יהודים תמימים החל לנקר בראשו: "מה לך לדאוג איש יהודי יקר, היום עם צללי ערב הדוור עובר בשכונה עם שקו הגדוש מעטפות וחבילות. במאמץ קטן, עבור סמוך אליו ושלוף מעטפה וברח עמה. מה שתמצא בה יספיק לך לכל חגי תשרי.... זו לא גניבה", לחש היצר הרע, "זו רק השתדלות, ואם ירצה ה', אחרי שירווח לך תחזיר את מה שלקחת... למה לסבול? למה לגרום צער כה רב לרעייתך ולתשעת ילדיך? חייך קודמים!".

היצר הנכלולי יודע את מלאכתו, וכשאדם מצוי בשברון לב ובדאגות, יש לו כר נרחב לזרוע עליו את זרע הפורענות. חצי שעה אחר כך עקב מיודענו אחרי הדוור, הכניס ידו לשקו וחטף משם מעטפה עבת-כרס.

"עצור!" שאג הדוור, אך הלה היה כבר הרחק משם, שועט בסמטה אפילה כשבידו המעטפה המכובדת.

אחרי עשר דקות של ריצה הוא התחבא מאחורי כותל של חורבה, פתח את המעטפה ולשמחתו גילה בה שטרות על סך חמש מאות לירות. סכום מכובד לכל הדעות. והנה סמוך לערוור היה מכתב: "שלוש רב לך בן דוד יקר, לא שכחנו אותך. נאחל לך מעומקא ד'ליבא שנה טובה ומבורכת ושנה של בריאות ופרנסה טובה בעידה. אוהבים מאד בני-דודך האמידים מהעיר הגדולה".

נעתקה נשמתו של גיבור סיפורנו. המעטפה שגנב היתה מיועדת עבורו. שעה אחר כך הגיעו השוטרים לביתו והובילוהו לשופט התורן, שגזר עליו חודש וחצי מאסר. זעק הלה: "אבל המעטפה היתה מיועדת עבורי...".

"כן", חייך השופט, "אמנם את שלך גנבת, אבל החוק הוא יבש. מי שגונב מעטפה מהדוור נשלח לכלא".

"אוי לא", זעק מיודענו, "אילו הייתי קצת יותר סבלן, יותר בוטח בקב"ה, לא הייתי סובל לחינם. הקב"ה דאג שלא ישכחו אותי, אבל

אני האפיקורוס, הטיפש, חשבתי שבהשתדלות נוראה שכזו אביא פת לחם לביתי. אוי לי, מר לי... איך נפילתי בפח של היצר הרע". (הרב קובי לוי)

מי שגונב - לעצמו הוא גונב!

אדם זקן, נסע לביתו במונית, לאחר שעצרה המונית ליד פתח ביתו, ועוד לפני ששילם, יצא הזקן, מישש את כיסו, ואמר בקול רם: "אוי נראה לי שהארנק נפל במונית..." כששמע זאת הנהג, מיד לחץ על דוושת הגאז וברח משם. חיך הזקן בשביעות רצון ואמר לעצמו: "הפטנט הזה תמיד עובד".

לא תענה

לא תַעֲנֶה בְרַעַף עַד שֶׁקָר - (כולל כל דיני עדות ודיינים).

יהודי אחד נחשד שעבר על עבירה פלילית, והיות והדבר לא היה ברור, החליטו השופטים, שאם שני צדיקי הדור רבי משה מסווארן, ורבי רפאל מברשיד ישבעו שיהודי זה חף מפשע, הרי הם משחררים אותו. ואם לאו, הרי הם הורגים אותו!

רבי משה לא הסס, והסכים להשבע על כך, מפני שפקוח נפש דוחה אפילו איסור שבועת שווא, ובפרט שבחיוו של הנאשם, תלויים גם חיי אשתו ובניו. אבל רבי רפאל, שמדת האמת היתה היסוד העיקרי בחייו, ומעולם לא הוציא מפיו דבר שקר, לא היה יכול להוציא מפיו שבועת שווא, ואף על פי שתמיד היה מוכן להפקיר את נפשו למען כל יהודי, הפעם הקשיח את לבו.

בהגיע המועד האחרון של המשפט, בכתה משפחתו של הנאשם בפני רבי רפאל, שלא יפקיר את חיי קרובם. ורבי רפאל היה יושב בחדרו הסגור, ובוכה לבורא עולם שיקח אותו מהעולם, כדי שלא יצטרך להוציא שקר מפיו (דעתו היתה, שלאחר שיגלו שהוא מת, יבטלו השלטונות את הגזרה, ויסתפקו בשבועתו של רבי משה, ובוזה ינצל היהודי בלי שהוא יצטרך לשקר).

וכך היה בוכה כל הלילה, עד שפרחה נשמתו הקדושה, ובבוקר כשבאו לקחתו להעיד בבית משפט, גילו שהוא מת...

כמה מוסר השכל יש ללמוד מכך, שהרב היה מוכן למות, ובלבד שלא להוציא מפיו דבר שקר. ומאתנו לא דורשים למות למען האמת, אלא לפחות לחיות עם האמת, ולא לחפש את השקר.

מספרים על השפת אמת שבא אליו אחד מתלמידיו ואמר לו: אני עובד באמת על מידת האמת. אמר לו השפת אמת: אם כך, מקומך בעולם האמת, משום שכאן זה עלמא דשיקרא.

לא תחמוד

לא תחמוד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחסמו וכל אשר לרעך - בזה נכללים כל עניני המידות והמצוות שבין אדם לחברו: ואהבת לרעך כמוך, שנאת חינם והשבת האבדה, ושלא לענות אלמנה ויתום וכן איסור מאכלות אסורות.

ידוע כי החמדה תלויה בלב, ועיקר המצוה שיתייאש האדם מכל מה שיש לחברו - קרקע ומטלטלין, ויפנה לבו מן המחשבה הזאת שלא יחשוב בהם ולא יחמדם. ונשאלת השאלה כיצד אפשר לצוות על רגשות ודברים שבלב?

ויש ליישב עפ"י מה שכתב הבית הלוי, כי טבע באדם שמעט פחד מעביר ממנו את כל החמדה והתאוה. אפילו אדם אשר בוערת בו התאוה כאש, והוא קרוב מאוד להשיג תאוותו, אם באותו רגע יפחד פחד פתאומי, כגון, שכמעט ועשה תאונה חזיתית, ולרגע ראה את המוות למול עיניו, אזי, באותו הרגע נעלמה ממנו כל התאוה.

אם אדם יפחד מהעבירה פחד מוות, ממילא לא יהיה בלבו מקום לחמדה. היצר הרע משכח מלב האדם את יראת ה', ואח"כ מושך את האדם לעשות עברות. אם האדם יעלה על לבו יראת ה', היצר הרע לא יוכל להתגבר עליו, וזה רמוז בפסוק: "וּבְעֵבֶר תִּהְיֶה יְרֵאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תִחְטְאוּ", כי ע"י יראת שמים אפשר להינצל מהיצר הרע ולא לחטוא כלל.

מספרים על רבי ישראל בעל שם טוב, שפעם אחת שתה כוס גדולה של שיכר חזק מאד בחושבו שהוא יין, וכמעט שהוא נתעלף, ותיכף עצם את עיניו וכעבור פחות מדקה חזר לאיתנו כאילו לא שתה כלל. שאלו

אותו תלמידיו איזו רפואה עשה, והשיב להם: הלוא תדעו מה שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב י, א) 'יין קשה פחד מפיוגו'. ואין פחד כפחד ה' מהדר גאוונו, ולכן תיכף שחשבתי בעומק יראת ה', השיכר חלף הלך לו. (פלא יועץ ע' גילה)

אדם שאינו מסתפק במה שיש לו וחומד מה שיש שאחרים, סופו שגם מה שיש לו ילקח ממנו.

מדוע האוזניים של כל החיות גדולות, בהתאם לַמְמַדֵי גופן, ואילו לגמל יש גוף ענק ואוזניים כה קטנות?

אומרים חז"ל שהגמל קיבל זאת בתור 'עונש' על שהיו לו "עיניים גדולות". הוא לא הסתפק בגוף הגדול שיש לו, אלא חמד לעצמו גם את הקרניים הגדולות של הצבי. על זה הענישוהו, שאת הקרניים שהוא חמד מהשני - לא קיבל, וגם את האוזניים שהיו לו - לקחו ממנו, וקצצו לו אותן למידה "Extra Small" (עפ"י סנהדרין קו.).

תיקון ליל שבועות

הנה עיקר עבודת חג שבועות הוא בסוד אמירת התיקון בלילה, סוד כ"ד ספרים, כ"ד קישוטי כלה. סגולת התיקון לעורר תשוקה עזה לכל התורה כולה, כסקירה מהירה של כל התורה, המלהטת את הנשמה בחיבת קודש לכל התורה כולה. זוהי הכלה, סוד כנסת ישראל, אשר עיקר סוד הכנתה להיכנס לחופה, סוד מתן תורה, הוא בתשוקתה לבעלה, וליבוי תשוקת הקודש למתק הדבקות בו יתברך, זה עיקר עבודת נשמות ישראל בליל חג השבועות, שושביני דמטרוניתא, להתגעגע לדביקות העליונה שתאיר בקדושת היום.

כי התורה היא סוד היחוד המייחד אור הקב"ה וכנסת ישראל, בסוד החתונה, "ביום חתונתו - זו מתן תורה", ועיקר הכנת הכלה היא בתשוקתה לבעלה, סוד אתערותא דילתתא, והוא סוד קדושת הלימוד של ליל השבועות, בסוד כ"ד ספרים, כ"ד קישוטי כלה, שהם סוד הכ"ד ממנו שואבים מימי התורה, סוד "וכדה על שכמה" כנודע, סוד "ושמתי כדכד שמשותיד". כי הכ"ד הוא הצימאון, שדווקא

מכוח הצימאון וערגת הקודש לה', אל התורה, ממילא נעשה כלי
לשתות ממימי התורה.

אין קץ לשפעת הקודש המאירה על ההוגה בלילה זה בקדושה
ובטהרה. וצריך כל איש ישראל לדעת היטב, כי לילה זה קדוש הוא
מאוד, וסוד תיקון ליל שבועות מובא בזוהר הקדוש בבהירות רבה,
ומעלתו עצומה, ואשרי מי שאינו מבטל אף רגע אחד בדיבורי חול,
וקורא בשמחה והתלהבות הנפש את התיקון כולו. ויהיה האדם
מבין ומשכיל כי כל ספר וספר הוא אריגת שמלת קודש לאור
השכינה, לעטרה בעטרת נשמות ישראל, להוסיף חן ונסיכות קודש
לשכינה הקדושה, המתעמרת באהבת בניה וצמאונם לה' יתברך,
ומכוח לימוד זה תהא היא מתגברת בעילויה באשמורת הבוקר,
להתעלות אל המלך העליון. (טללי חיים)

● תרגום הזוהר (ח"א ט.) המדבר בעניין סוד אמירת התיקון בליל
שבועות ומעלתו: רבי שמעון היה יושב ועוסק בתורה בליל שבועות
שאז מכינים את הכלה שהיא השכינה, כדי שלמחר תתחבר עם
בעלה, כי למדנו שכל החברים שהם בני היכלה של הכלה, צריכים
באותו הלילה שהשכינה מזמנת עצמה להיות ביום המחרת בחופה
עם בעלה, צריכים להיות נעורים עם השכינה כל אותו הלילה,
ולשמוח עמה בתקוניה שהיא מתתקנת, לכן צריכים לעסוק בתורה
מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים ובדרשות הפסוקים ובסודות
של חכמת הקבלה, לפי שאלו הם התיקונים שלה והתכשיטים,
וכשלומדים כך אז השכינה עם נערותיה נכנסת בבית המדרש ושורה
על ראשי הצדיקים העסוקים בתודה ומתתקנת ומתקשטת על ידם,
ושמחה עמהם כל אותו הלילה, וליום המחרת אינה נכנסת לחופה
אלא עמהם, ואלו נקראים בני חופתה.

וכיון שהיא נכנסה לחופתה היא מבקשת שפע בשבילם, הקב"ה
שואל עליהם מי ומי הם השובינין שלה, ומברך אותם ומעטר
אותם בעטרתה של הכלה, אשרי חלקם.

והיה רבי שמעון וכל החברים מרננים ברינה של תורה, ומחדשים
דברי תורה כל אחד ואחד מהם, והיה שמח רבי שמעון וכל שאר
החברים. אמר להם רבי שמעון: בני, אשרי חלקכם, כי מחר לא
תכנס הכלה שהיא השכינה לחופה להתיחד עם דודה אלא עמכם, כי

כל החברים שעוסקים ומתקנים תקוני השכינה ושמחים עמה בזה הלילה, כולם יהיו רשומים וכתובים לזכרון בספר הזכרונות, והקב"ה מברך אותם בשבעים ברכות, וגם מקבלים עטרות של עולם העליון...

● התגלות השכינה הקדושה בליל שבועות כפי שמובא בספר השל"ה הקדוש (ריש מסכת שבועות):

אכתוב לכם מעשה שאירע קרוב לזמנינו, והועתק מכתב המקובל הר"ר שלמה הלוי אלקבץ, שהיה מתחבר בבית של רבינו בית יוסף והופיע עליו רוח הקודש. וזה נוסח הכתב: דעו לכם כי הסכמנו החסיד [רבי יוסף קארן] נר"ו ואני עבדו ועבדיכם מהחברים, לעמוד על נפשנו בליל שבועות, ולנדד שינה מעינינו. ותהלות לאל כן עלה בידינו, כי לא הפסקנו רגע, רק אשר תשמעו ותחי נפשכם. וזהו הסדר שתקנתי וסדרתי בלילה ההוא, ראשונה תורה וכו'. וכל זה באימה, ביראה, בניגון, בטעם, לא יאמן כי יסופר.

ואחר כך למדנו משנה כל סדר זרעים. ואחר כך למדנו על דרך האמת. ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה ולמדנו שתי מסכתות, זיכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר בפי החסיד נר"ו, קול גדול בחיתוך אותיות, וכל השכנים היו שומעים ולא מבינים. והיה הנעימות רב, והקול הולך וחזק, ונפלנו על פנינו, ולא היה רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא.

והדיבור ההוא מדבר עמנו והתחיל ואמר: שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים, ידידי אהובי, שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשיכם לעטרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות, ועתה החזרתם עטרה ליושנה. התחזקו ידידי, התאמצו אהובי, שימחו ועילצו ודעו כי אתם מבני עליה, וזכיתם להיות מהיכלא דמלכא, וקול תורתכם והבל פיכם עלה לפני הקדוש ברוך הוא ובקע כמה אוירים וכמה רקיעים עד שעלה. ומלאכים שתקו, ושרפים דממו, וחיות עמדו, וכל צבא מעלה והקב"ה שומעים את קולכם.

והנני המשנה הראשונה המייסרת את האדם, באתי לדבר אליכם, ואם הייתם עשרה, הייתם מתעלים יותר ויותר, אבל עם כל זה נתעליתם, ואשריכם ואשרי יולדתכם ידידי, אשר נדדתם שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעלתי הלילה הזה וכו'. וחזר ואמר: אשריכם בני, שובו אל לימודכם, ואל תפסיקו רגע וכו'. ואתם שלום ובתיכם שלום וכל אשר לכם שלום. ה' עוז לעמו יתן כו'.

את כל הדברים האלה דיבר אלינו ושמעה אוזנינו ורבות כהנה וכהנה מענייני החכמה כמה וכמה הבטחות גדולות. וכולנו געינו בבכיה מרוב השמחה. וגם בשומענו צרת השכינה בעוונותינו וקולה כחולה המתחננת אלינו. ואז נתחזקנו עד אור הבוקר, ולא פסק גירסא מפומנא בגילה ורעדה, עכ"ל. עיי"ש באורך כל סדר ליל השני והגילויים הנוראים שהיו בו.

והנה מכל זה ישכיל האדם ויבין את כוחה של תורה הנלמדת בקדושה ובטהרה, בדיבוק חברים קדושי עליון, ובעת רצון, ובכוונה רצויה, ובקריאה נכונה בקול ובניגון, ביפיה של תורה, לתקן למעלה ולהשפיע למטה וככל הנאמר שם.

מאכלי חלב בשבועות

נהוג לאכול מאכלי חלב בחג שבועות. ישנם הסברים רבים למנהג זה, כגון הפסוק שנאמר על התורה "דבש וחלב תחת לשונך". בספר "מאוצרנו הישן" מובאים מספר טעמים נוספים:

א. מיד לאחר הפסוק "ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך", שמדבר על חג הביכורים, נאמר הפסוק: "לא תבשל גדי בחלב אמו", ואנחנו אוכלים ביום זה מאכלי חלב להראות שאנחנו נזהרים בלאו הזה. (השל"ה)

ב. ישנם בתורה רמ"ח מצוות עשה וש"ה מצוות לא תעשה. אם לוקחים את שלוש מאות שישים וחמישה הלאווין בתורה ושמים אותם כנגד 365 הימים בשנה, על היום של שבועות חל הלאו של "לא תבשל גדי בחלב אמו". (רבי חיים ויטאל)

ג. נאמר במדרש שבשעה שבאו בני ישראל לקחת את התורה, קיטרגו המלאכים ורצו למנוע מהם לקחת את התורה, כי הם אינם ראויים לה. אמר להם הקב"ה, שהמלאכים עצמם ראויים עוד פחות, שהרי כשירדו שלושה מהם לארץ אל אברהם אבינו הם אכלו אצלו בשר וחלב ביחד ("ויקח חמאה וחלב וכן הבקר ויאכלו"), ולזה לא היה למלאכים מה לענות.

נמצא שבזכות המכשול של "בשר בחלב" שנכשלו בו המלאכים הוכרעה הכף לטובת ישראל, ולכן אוכלים מאכלי חלב להראות כיצד אנחנו כן נזהרים בזה. (שפתי צדיקים)

ד. ברגע שקיבלו היהודים את התורה במדבר כבר לא יכלו לאכול בשר, משום שחלו עליהם דיני הכשרות והבשר שהיה להם היה לא כשר עד אז, וגם בכלי הבשר לא יכלו להשתמש. לפיכך לא היתה להם ברירה והם היו חייבים ביום הראשון לאכול רק מאכלי חלב.

ה. הגימטרייה של המילה 'חלב' היא 40. אנחנו אוכלים מאכלי חלב בשבועות לזכר ארבעים הימים שבהם שהה משה על הר סיני ולמד את התורה כולה.

ו. בשם רבי שמשון מאסטרופולי מובא שלהר סיני יש שמונה שמות, ואחד מהם גבנונים, מלשון נקי כגבינה. על כן אוכלין גבינה בשבועות, כי אז קיבלנו התורה על הר ששמו כן.

ז. חלב מתקיים היטב בכלים שפלים, כגון כלי חרס, אבל לא נשמר טוב בכלים כמו כלי כסף או כלי זהב, אלא מתקלקל בהם במהירות. וזהו רמז לכך שהתורה מתקיימת גם היא אצל היהודים העניים והשפלים, ולא דווקא אצל הגדולים, "הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה".

פתי מחכימה

הזית הוא המר שבפירות (כשקוטפים אותו מהעץ בלא עיבוד), אולם לאחר שכותשים אותו ומפיקים ממנו שמן, שמן הזית הוא הטוב ביותר מבין כל השמנים. כך גם עם ישראל הם קשים ועזים שבאומות, אולם אם הם מתייגעים בתורה הקדושה שהיא מתשת כוחו של האדם העוסק בה, הם המשובחים מבין כל האומות. שמן הזית גם מרמז לחכמה (הרואה שמן בחלום יצפה לחכמה דכתיב כי נר מצוה ותורה אור, ברכות נז), ועם ישראל שמשולים לשמן זית הם החכמים שבאומות. חכמתם של עם ישראל באה לידי ביטוי דווקא אם וכאשר הם שומרים את התורה והמצוות, שנאמר: "רְאֵה לַמִּדְּתַי אֶתְּכֶם חֲקִים וּמְשֻׁפְּטִים... וְשִׁמְרְתֶם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִיא חֲכֻמַּתְכֶם וּבִינְתְּכֶם לְעֵינֵי הַעַמִּים... וְאַמְרוּ רַק עִם חֻקֶם וְנִבּוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה" (דברים ד, ה).

מלך מצרים רומם וגידל את הרמב"ם ומינה אותו להיות רופא האישי. מכיון שהרמב"ם היה יהודי, השרים קינאו בו, וכל הזמן ניסו להתנכל לו ולהכשילו. פעם אחד השרים פנה למלך ואמר: דבר סתר לי אליך מלכי. ידוע שאתה מוקיר ומכבד את רבי משה היהודי, ואף מתייעץ אתו וסומך על חכמתו ונאמנותו. אך רופא זה, אין תוכו כברו, אלא שזומם הוא להרעילך, ועליך להיזהר מפניו.

חזרו פניו של המלך ולא ידע מה לעשות, מצד אחד הרמב"ם היה נאמן עליו, ולא היה כמותו בחכמת הרפואה, ולא פעם ריפא את המלך והציל את בני ביתו ממוות. וידע שרבים הם המקנאים במעמדו הרם של הרופא היהודי המהולל. אך מצד שני, יש מקום לחשוש, שאולי יש אמת בפי המזהירים, אולי הפך הרופא מאוהב לאויב וכעת רוצה להורגו.

התלבט המלך והחליט למסור את ההכרעה למשפט שמים. הוא הורה לכתוב שני פתקים, על האחד את המילה: "מוות", ועל השני את המילה "חיים", והרמב"ם יתבקש להוציא פתק אחד שיחרוץ את דינו לחיים או למוות. קרא המלך לסופר המלכות ועיווה עליו להכין

את הפתקים תיכף ומיד. השר הצורר ביקש בעורמה מהסופר לכתוב על שני הפתקים את המילה "מוות", ובכך בוודאות יצליחו להיפטר מהרמב"ם שנוא נפשם...

הפתקים נכתבו והונחו בקלפי, והרמב"ם נקרא להתייעב בדחיפות אצל המלך. הוא לא ידע למה הוזעק, אולם כשהגיע לארמון אמר לו סופר המלך כשבת צחוק על פניו: "הולך אתה לקראת מותך". אמר המלך לרמב"ם: ציפור קטנה לחשה לי באוזן, שהפכת להיות ממתנגדי הגדולים ורוצה אתה להורגני. ענה הרמב"ם ואמר: אדוני המלך, ירום הודו, ידוע לך שרבים הם המקנאים בי ומבקשים את רעתי ומפלתי, אולם נאמנותי כבר הוכחה פעמים אין ספור, האם יש בכח דיבה רעה אחת לערער את אמון המלך באוהבו?

אמר המלך, רבי משה, אתה צודק, אמנם אתה היית נאמן לי פעמים רבות, אולם מידי ספק לא יצאנו, ולכן החלטתי למסור את דינך לשמים: ציוותי לכתוב שני פתקים, האחד למוות והשני לחיים, ואתה הוא שתחרוץ את גורלך. נשא הרמב"ם את מבטו וראה את עיני השר שונאו בורקות ברשע, בטוחות בנעחוננו. זכר הרמב"ם את דברי הסופר כי היום יום מותו, והבין את המזימה הנפשעת שנרקמה כנגדו, בוודאי כתבו "מוות" על שני הפתקים.

שאל הרמב"ם את המלך: והיה אם תוכח חפותי, ויובהר כי היתה זו דיבה שפילה ועלילת שווא, מה תעשה? אמר המלך: אז אהרוג את מוציא הדיבה, מעליל העלילה. הביט הרמב"ם וראה כי השר הצורר ממשיך לחייך ואינו פוחד. וידע כי צדק בהשערתו, שני הפתקים זהים ואמורים להביאו אל מותו. הוא הושיט את ידו לתיבת הגורל, נטל את אחד הפתקים בלי להביט בו, הכניסו אל תוך פיו ובלעו, כולם הביטו בו בתמהון.

לאחר שבלע את הפתק אמר למלך: בתיבה היו שני פתקים, על האחד נכתב "חיים" ועל השני נכתב "מוות", בחרתי באחד ובלעתי. אם תפתחו את הפתק השני, תדעו במה בחרתי. אם כתוב בו "חיים" – תדעו כי נטלתי את פתק המוות. ואם כתוב על גביו "מוות" – אות הוא שבחרתי בחיים.

ביקש המלך לראות את הפתק הנותר, ראה את הכתוב עליו, וגזר את דינו של השר העזרר למיתה. מיד נפל השר לרגלי המלך לבקש רחמים: "אין זה משפט צדק", טען בלהט, "זהו אינו גורל אמת, הרי הפתק שחרב בלע גם הוא היה למיתה", פלט השר בלי לשים לב. המלך חקר את הדבר וחשף את המזימה. הוא המית את השר העזרר וגם את הסופר ששיתף עמו פעולה, והילל ושיבח את הרמב"ם על חכמתו הגדולה. (חיי הרמב"ם)

● יהודי אחד חזר מקניות לכבוד השבת ועלה לרכבת. ניגש אליו גוי ואמר לו: "אומרים עליכם, שאתם היהודים מאוד חכמים, אמור לי בבקשה מהו הסוד שלכם?" היהודי הראה לו את הדג שקנה לכבוד שבת ואמר לו: "אנחנו אוכלים ראש של דג".

ביקש הגוי מהיהודי שימכור לו ראש של דג, היהודי בהתחלה התנגד כי יש לו רק ראש דג אחד, אולם לבסוף התרצה עבור סכום של עשרה זהובים. היהודי קיבל את הכסף, חתך את הדג ונתן לגוי את הראש של הדג. הגוי היה מרוצה מהעסקה, וגם היהודי היה מרוצה.

לאחר שלוש דקות חזר הגוי אל היהודי ואמר: "רק רגע, איך מכרת לי ראש של דג תמורת עשרה זהובים, בעוד אני יכול ללכת לשוק ולקנות שם עשרה דגים בזהוב אחד?" אמר לו היהודי: "אתה רואה, כבר קיבלת שכל..."

שביבים

● ידוע, שתורה ומצוות היו בעם ישראל עוד קודם שניתנה התורה (כפי שמתארים חז"ל את לימוד התורה וקיום המצוות עוד בימי האבות, במצרים וכו'), א"כ מה נתחדש אפוא במתן התורה? אחת התשובות היא, שעיקר החידוש במעמד הר סיני לא התמקד **במה** שניתן אז, אלא **במי** שנתן את התורה. החידוש של מתן התורה הוא בכך, שנתגלה הקב"ה בכבודו ובעצמו והוא נתן את התורה הקדושה.

דבר זה נרמז במילה הפותחת את עשרת הדיברות: "**אנכי** ה' אלוקיך וגו'". בדרך כלל נאמר "אני ה' אלוקיכם" וכדומה, אבל כאן נאמר "אנכי". מפרש זאת הזוהר, שהכוונה היא ל"אנכי מי שאנכי". כלומר, יש דברים שבאים דרך 'שמות' שונים, כמו שם 'אלי', 'אלקים' וכו', ויש עצמותו של הקב"ה שלמעלה מכל שם ותואר. זהו 'אנכי', 'מי שאנכי'. מתן התורה במעמד הר סיני בא מאת עצמותו של הקב"ה, שהוא עצמו נתגלה לעיני העם ונתן להם את התורה.

משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שמופיע לפני עמו ומדבר לפניו. החשיבות העיקרית של המאורע אינה כל כך בתוכנם של דברי המלך, אלא בעצם המעמד, שהמלך הגדול בכבודו ובעצמו מתגלה אל בני עמו ומדבר עמם. זה החידוש של מעמד הר סיני על התורה והמצוות שהיו קודם לכן קודם מעמד הר סיני ניתנו התורה והמצוות דרך 'שמות' אלוקיים שונים, ואילו בשישה בסיוון הן ניתנו מאת הקב"ה בכבודו ובעצמו.

● כשביקש הקב"ה לתת את התורה לעם ישראל, אמרו המלאכים: "רבונו של עולם, חמדה גנוזה יש לך ואתה מבקש להורידה לארץ - תנה הודך על השמים". למה לא שעה הקב"ה לבקשתם? התשובה לכך רמוזה בבקשתם.

משל לאדם שהיתה לו חנוכיית כסף, מורשה מאבותיו, והיתה החנוכיה חביבה עליו עד מאוד, אבל בצוק העיתים החמיר מצבו הכלכלי והיה צריך לממון, אז העמיד את החנוכיה למכירה. שני קונים באו לפניו עני ועשיר, ושניהם הסכימו לתת את מחירה המלא.

העני שמע על יחוסה של המנורה, שמע כמה גדולי עולם הדליקו בה, וחשק אף הוא להדליק בה את נרות החנוכה, העשיר, לעומתו, התעניין בצורתה המיוחדת, בפיתוחי הכסף ובמעשה הצורפות, התפעל ממנה כיצירת אמנות, ואמר העשיר: אצלי תשמר המנורה טוב יותר, תנצוץ בברקה, אם ידליקו בה נרות, עלול זוהרה להתמעם, עלולה היא להתלכלך. השיבו המוכר: וכי יצירת אמנות היא זו, הלא בראש ובראשונה חנוכיה היא, ויצרו אותה כדי שידליקו בה נרות חנוכה, יופיה ופיתוחיה טפלים הם למטרתה וליעודה.

והנמשל: כך חמדו המלאכים את התורה הקדושה בתור "חמדה גנוזה", יפה וברה, "תנה הודך על השמים", הם ראו בה הוד והדר. אמר להם הקב"ה: הן בראש ובראשונה, נתקנה היא ליעודה - להדריך בדרך הישרה, להורות את המעשה אשר נעשה ולהרחיקנו ממוקשי מוות, להבדיל בין הטמא לבין הטהור, בין איסור להיתר, בין קודש לחול, לפיכך תנתן לבני האדם שישתמשו בה ויכוננו את דרכם לפיה. (כוכב מיעקב)

● בני ישראל מצווים לחוג שלושה רגלים: סוכות, פסח ושבועות. בשני הראשונים אנו חוגגים שבעה ימים ואילו שבועות הוא חג של יום אחד.

בסוכות, לאחר שבעת הימים בסוכה, אנו חוגגים את שמיני עצרת. כתוב בספר התודעה שגם חג השבועות נקרא עצרת, "לפי שעיקר ענינו של חג זה שהוא שמיני שאחר שבעה ימי חג המצות וקשור עימהם, המשכם הוא וסיומם. ימי הספירה שביניהם אינם מפסיקים, שהם כחולו של מועד שאינו מפסיק בין חג ראשון לאחרון. נמצא שיום זה הוא כשמיני עצרת שלאחר החג, ולכן קראוהו על שמו, כלומר, עצרת של פסח" (ספר התודעה, מאמרי סיון).

מתגלה כאן דבר מופלא, למעשה פסח ושבועות הם חג אחד ארוך וכל תקופת ספירת העומר היא בעצם יחידה אחת, מצוה ארוכה הנמשכת על פני שבעה שבועות.

● כשבאו עם ישראל אל הר סיני לקבל את התורה, כתוב, "וַיִּחַן-שָׁם יִשְׂרָאֵל, בְּגֵד קָהָר" (שמות יט, ב). פירש"י: "כאיש אחד בלב אחד". עם

ישראל הגיעו למצב של אחדות מושלמת ורק אז יכלו לקבל את התורה. בכמה מקומות מסביר "בעל הסולם" שאמנם מצד הבורא מתן תורה כבר היה, אבל מצדנו טרם היתה קבלת התורה בשלמותה.

על מנת שאנו נוכל לקבלה בשלמותה אנו חייבים להגיע לאחדות, להיות "כאיש אחד בלב אחד". להסיר מעלינו את קליפת הרצון, לקבל, להתנער מהאגואיזם שלנו, ממחיצות הברזל אשר מפרידות ביננו, ולקבל על עצמנו אהבת ישראל שלימה. כמו שאומר האריז"ל שאם אדם רוצה שתפילתו תתקבל, מוטב שיאמר לפני התפילה, "הריני מקבל עלי מצות עשה של 'ואהבת לרעך כמוך' והריני אוהב כל אחד מבני ישראל כנפשי ומאודי".

לפני חג השבועות, לפני שנגיע אל התיקון של ליל שבועות ואל מעמד מתן תורה של הבוקר, כדאי שנתבונן כל אחד בנפשו פנימה, היכן הוא אוחז באהבת חברים, באהבת ישראל. כגודל אחיזתו וקבלתו לעתיד, כך תקבע גם מידת החיבור שלו אל אורה של תורה.

● כמה וכמה תפילות אנו מתפללים בכל יום שנצליח בלימודנו: "ותן חלקנו בתורתך", "חוננו מאתך חכמה בינה ודעת", "יכן תחננו ותלמדנו"... ועוד תפילות רבות מעין אלו. אלא זו רעה חולה שאנו מתפללים ומתפללים, ומיד לאחר גמר התפילה אנו פונים אל עסקינו, אל הבלי העולם הזה, ואיננו מנסים אפילו להוכיח שמא קיבל ה' את תפילתנו ברצון שנצליח בלמודנו.

משל למה הדבר דומה: יהודי אחד עני, ניגש לאחר התפילה אל גביר העיירה וביקש ממנו הלוואה והוא השיב לו בחיוך: "תבוא אלי היום למשרד ושם תקבל ממני המחאה שמנה", עובר יום, שוב פעם ניגש הנצרך אל הנדיב בבית הכנסת וחוזר על בקשתו, ושוב מקבל בדיוק את אותה תשובה, אך לא טורח להגיע אליו למשרד בכדי לקבל את ההלוואה. העניין חזר ונשנה כמה פעמים... כל בעל שכל יגיד כי היהודי הנצרך הזה לא פעל בחכמה יתירה, כי לא בית הכנסת אלא המשרד הוא המקום המתאים להשיג את משאלתו.

והנמשל: אף אנו נוהגים כאדם הזה, לאחר שהתפללנו בבית הכנסת בעת התפילה, "ותן חלקנו בתורתך" - על הצלחה בתורה הקדושה, זה לא מספיק שהתפללנו, וראוי היה לנו שלאחר התפילות נשב

ונלמד. ודווקא ליד גמרא פתוחה יש לנו להתפלל להצלחה בלימוד, כי אז המקום והשעה הכשרה לכך. (עפ"י החפץ חיים)

● מסופר על הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, שפעם אחת הגיע בחור לבית המדרש שבו היה הרב עוסק בתורה, ואמר לו: "רבי, עכשיו קרתה תאונת דרכים קשה, רכב דרס בחור צעיר וכנראה שזקוק לרחמים גדולים, אולי עלינו לומר כעת כמה פרקי תהלים בהיכל הישיבה בשביל הבחור האומלל!"

השיב לו הרב: "לא! אין להפסיק מלימודינו לדבר זה, שהרי הבחור שנדרס הוא גוי גמור. שמע הבחור שראה את התאונה ואמר: "אבל ראיתי אותו רץ עם כיפה גדולה ביד, א"כ הוא אינו גוי!". השיב לו הרב: "תשמע מה שאני אומר לך, הוא גוי, ואין לנו לבטל מלימודינו לדבר זה".

לבסוף התברר שהבחור שנפגע בתאונה אכן היה גוי, שהתגרה בילד יהודי וגנב לו את כיפתו, ורץ עמה בידו לעבר הכביש בלי להבחין ברכב החולף ונדרס.

הבחור שסיפר לרב עמד משתומם מתגלית רוח הקודש של רבם הנערץ, אך הרב אמר לו: "אתה בטח חושב שבעל רוח הקודש אנוכי, אבל העניין הרבה יותר פשוט, באותה שעה שהתרחשה התאונה, הייתי עסוק בליבון ההלכה של סוגיה מאוד קשה, ועמלתי ויגעתי בהבנתה, ולכן ידעתי שמכח העמל הרב שהשקעתי בלימוד התורה, לא יתכן שבסביבות בית המדרש התורה הקדושה לא תגן ותציל את בני עמנו מכל רע, לכן הייתי בטוח שהבחור שנדרס גוי הוא ולא יהודי!".

● נאמר במדרש (שמות רבה תרומה לד, ב): "אמר רבי שמעון בן יוחאי: שלושה כתרים הם, כתר מלכות וכתר כהונה וכתר תורה. כתר מלכות זה השולחן דכתיב בו: 'זר זהב סביב'. כתר כהונה, זה המזבח דכתיב בו: 'זר זהב סביב'. וכתר תורה זה הארון דכתיב בו: 'זר זהב סביב', ומפני מה בכולן כתיב 'ועשית לו', ובארון כתיב 'ועשו עליו'? ללמדך שכתר תורה מעולה יותר מכולן, זכה אדם לתורה כאילו זכה לכולן".

ואיך זוכים לכתרה של תורה?

אומרים לנו חז"ל (אבות פרק ו, ד): "כך היא דרכה של תורה פת במלח
תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה
אתה עמל". הדרך להשגת כתר תורה היא רק ע"י עמל ויגיעה (עיי
מ"ש בזה לעיל במאמר "עמל התורה").

כדי לזכות בכתרה של תורה אין צורך בכישורים מיוחדים, "תורה
מונחת בקרן זוית, כל הרוצה יבוא ויטול", צריכים רק רצון, יגיעה
ועמל - "יגיעת ומצאת תאמין", ע"י היגיעה זוכים "למצאיה" - מתנת
חינם.

● בקרב תלמידיו הרבים של מרן הרב שך זצ"ל, מתהלכים סיפורים
ועובדות מופלאות המתארים את שקיעותו העצומה של רבינו ראש
הישיבה בעיון התורה, עד להתפשטות הגשמיות וניתוק מכל תחושה
ארצית. תלמידו הגר"ד זיכרמן מספר, שהוא לא ישכח זאת לעולם,
כיצד ראה פעם את ראש הישיבה יורד לכיוון ביתו, ומרוב עיונו
נתקל בעמוד חשמל, ביקש סליחה והמשיך הלאה... פעם אחרת ראו
אותו, ביום גשום רץ כדרכו, עם מטריה סגורה אחוז שרעפי תורה
ואינו מבחין כלל בגשם הנוטף עליו מכף רגל ועד ראש...

הסיפור הבא, התרחש בהיותו כבר בימי גבורותיו. ראש הישיבה יצא
מחדר השיעורים, צועד במסדרונות הישיבה כשהוא מתעמק בסוגיה
הנלמדת. לפתע, הגיח למולו בחור שבא במרוצה, ופגע בו שלא
במתכוון. ראש הישיבה הישיש מעד ונפל ארצה. בהלה אחזה
בנוכחים שמיהרו להרימו ולוודא שלא נפגע מכח הנפילה. ראש
הישיבה המשיך כהרגלו לשוטט בסוגיא כאילו לא קרה מאומה.
מאוחר יותר, ירד התלמיד לביתו של ראש הישיבה, לבקש מחילה.
סערת רגשות ניכרה על פניו של הבחור. אך ראש הישיבה לא הבין
כלל מה קרה: "אני לא יודע על מה יש לי למחול לך, לא קרה כלום".
"על הנפילה", המשיך הבחור מגמגם ברעדה מול כבודו של ראש
הישיבה, "אולי האשמה בי שלא נזהרתי מספיק!". הביט בו ראש
הישיבה בפליאה: "אינני יודע על מה אתה סח, איזו נפילה?!"...

עובדות אלו ודומיהן, שלא הבחין בעמוד דומם, לא בגשם דולף ואף
לא בהבזק חולף, היו למעשים שבכל יום בסביבת גבעת הישיבה
שחסתה בצל המאור הגדול ראש הישיבה, שבאהבתו היוקדת

לתורה, שקע בה בכל רמ"ח איבריו. עד שכל תחושותיו והרגשיו היו רק מניחוחות התורה.

● **תיקון ליל שבועות** - יוסי קיבל צו גיוס והוצב כחייל קרבי בלבנון. הוא התרגש מאוד אך גם חשש כבר קינן בליבו האם ישוב מן המלחמה?

היום המיוחל הגיע הוא נפרד מאביו ויצא לדרך. לאחר שבועיים של לחימה אינטנסיבית, המפקד חילק מכתבים וגם יוסי קיבל מכתב מאבא: "יוסי היקר אני מאוד מתגעגע אליך ומצפה שתבוא הביתה... חשוב לי שתדע שאני מאוד אוהב אותך וגאה בך! ממני שאוהב אותך מאוד מאוד אבא!". יוסי סגר את המכתב כשדמעות זולגות מעיניו ותחב אותו בכיס האפוד.

בכל בוקר הוא היה פותח את המכתב וקורא שוב ושוב את תוכנו והגעגועים הציפו את ליבו... אחד הלוחמים התעצבן ואמר לו: "אתה כל בוקר קורא את המכתב וכי אינך יודע מה כתוב בו?!"...

יוסי שתק והמשיך לקרוא... וכי מה יסביר לטיפש... הרי זו הדרך היחידה שלו להתחבר אל אביו ולהקדיש לו חלק מהיום...

בכל פעם אנו חוגגים את חג השבועות וקוראים את התיקון כאילו שאיננו יודעים מה כתוב בה... אבל זו הדרך היחידה שלנו להתחבר לאבא שלנו שבשמים. (דבר תורה)

● חג השבועות נקרא זמן 'מתן תורתנו' ולא זמן 'קבלת תורתנו'. מפני שמתן התורה אכן היה פעם אחת, לפני אלפי שנים, אבל זמן קבלת התורה אינו קשור למועד אחד מסויים, אלא יהודי חייב בקבלת התורה בכל יום ויום. (חידושי הרי"ם)

● נתינת התורה היתה לכל עם ישראל בשווה, אבל קבלת התורה אינה שווה אצל כולם. כל אחד ואחד מקבל את התורה לפי ערכו ועל פי השגותיו. לכן חג השבועות נקרא זמן 'מתן תורתנו' ולא זמן 'קבלת תורתנו'. (רבי מנחם מנדל מקוצק)

● 'שבועות' גם מלשון שבועה. כשניתנה התורה נשבעו לה' יתברך וכנסת ישראל שבועה הדדית: אנו נשבענו לריבון העולם שלא נחליף

אותו באלהים אחרים, והוא נשבע לנו שלא יחליף אותנו בעם אחר.
(טור ברקת לבעל אוה"ח הק')

● מסופר על הרב לודמיר זצ"ל מצפת שהיה מתפרנס מחנוות שהיתה פתוחה במשך כמה שעות ביום, אבל עיקר יומו היה בבית המדרש שם למד ולימד לאחרים. כך נהג מדי יום ומעולם לא חרג ממנהגו. גם רעייתו הצדקנית וילדיו ידעו שאסור להפריע לו בלימודו. פעם הזדמן לצפת סוחר עשיר מלבנון ששמע על סחורה מסוימת שהיתה תקועה זמן רב בחנותו של הרב, וביקש לרכוש את כל הסחורה בכסף מלא ובמזומנים.

אשתו של הרב הודיעה לסוחר כי כרגע בעלה בבית המדרש ואי אפשר להפריע לו, אך לאחר שהפציר הסוחר באישה, שלחה את בנה כדי שיבשר לרב על בואו של הסוחר ועל ההזדמנות הנדירה להפטר מהסחורה שאיש אינו חפץ בה. אולם הרב מיאן לשמוע ונשאר בשלו: "עד חצות היום אי אפשר להפריע לי". כששמע הסוחר, החליט ללכת ולא להמתין יותר. הרבנית בקשה ממנו שימתין עוד כמה דקות והיא עצמה נגשה לבית המדרש ואמרה לרב: "בעלי היקר, אציע לך עסקה, תמורת אותן שעות שתאלץ להפסיד עקב העסקה: אני מוכנה לתת לך שלושה שבועות או אפילו שלושה חודשים בהם אאפשר לך ללמוד בבית המדרש ברציפות בלי להגיע הביתה. העיקר שנשתחרר מהסחורה התקועה אצלנו זמן רב". הרב נותר בסירובו: "אין על מה לדבר, לא אגיע עכשיו הביתה, ואם הסוחר לא ימתין עד חצות, הקב"ה ישלח לנו ממקום אחר". הרבנית עשתה רצון בעלה ושחררה את הסוחר הערבי לדרכו.

תמהו תלמידיו: "הרי הרבנית אמרה דברים של טעם. שלושה חודשים תמורת שלוש שעות של ביטול תורה, ומדוע הרב סירב?!", הסביר להם הרב בנחת ובשלוה: "הרי באותן שעות שאני לומד, עומד כאן היצר הרע וחורק עלי את שיניו ככעס. הוא שולח לכאן לבית המדרש את כל המניעות האפשריות כדי להפסיק אותי מלימודי. יודע הוא היצר שברגע שאפסיק פעם אחת את הקביעות שלי ואצא מבית המדרש לפני השעה הקבועה, הרי גם מחר ומחרתיים הוא ישלח לי סוחרים נוספים שגם הם יצליחו לבטל אותי מלימודיי. ואז אומר לעצמי: "הרי גם אתמול הפסקת את לימודך, ומה היום מיומיים?", לכן אפילו שדבריה של אשתי היו

דברי טעם, לא רצייתי להפסיק את השיעור. הקב"ה שהוא זן ומפרנס לכל, ישלח לי את עזרתו ממקום אחר".

בסופו של דבר, השיירה של הסוחר הערבי נתקעה בדרכה, והערבי חזר לביתו של הרב לודמיר וביצע את העסקה על הצד הטוב ביותר, כי מלימוד התורה אף פעם לא מפסידים.

• אחד מתלמידי החפץ חיים זצ"ל, ניגש אל רבו ואמר לו שהוא רוצה לצאת מהשיבה וללכת לעבוד. אמר לו החפץ חיים: ומה יהיה עם לימוד התורה שלך? אמר לו התלמיד, בכל פעם שמגיעים אלינו תורמים לשיבה, הרב אומר להם שאם הם מחזיקים ותומכים בשיבה הקדושה, נחשב להם הדבר בשמים כאילו הם עצמם למדו תורה... וכך גם בעזרת ה' יהיה אתי, אני אלך לעבוד, ארוויח כסף, אתרום ככל יכולתי לשיבה, וכך ייחשב הדבר כאילו למדתי, ויהיה לי עולם הבא!

אמר לו החפץ חיים: אם תעבוד ותתרום להחזקת התורה, וודאי שיהיה לך עולם הבא, אבל מה עם העולם הזה?! איזו הנאה כבר יש בעולם הזה בלי לימוד התורה?!

• "ועשית חג שבועות" (דברים טז, י). שבועות מייצג את ימות השבוע, וחג-השבועות פירושו שצריכים להפוך את השבוע לחג, כלומר שימות החול ייעשו ליום טוב. הדרך להגיע לכך היא על-ידי ספירת העומר, כאשר עושים שכל יום יהיה יום שלם, ימות החול נעשים לימי חג. (אדמו"ר הזקן)

הרבי הרי"צ מליובאוויטש היה מאחל לקראת חג השבועות שתהיה "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות". לימוד התורה וקיום המצוות כרוכים לעיתים בניסיונות ובקשיים, ועל ידי השמחה מצליחים לגבור על כל הקשיים. כמו כן קיום התורה והמצוות צריך להיות בפנימיות, בכל פנימיות עצם הנפש. (לקוטי שיחות)

• הגאון ר' מאיר שפירא מלובלין סיפר ממה שראה בפנקס ה'חברה קדישא' בלובלין:

תלמיד אחד היה לו לרבינו שלמה לוריא, המהרש"ל, ובנים לא היו לו. לימים חלתה אשתו והלכה לעולמה, אך גם בחלוף ימי אבל אשתו, הלך אברך זה כאפוף מרה שחורה, ודכאון מיוחד קינן

בקרבו. קראהו המהרש"ל לביתו ושאלו לפשר הדבר. לאחר הפצרותיו הרבות של רבו אמר חרישית שרגעים לפני מות אשתו, הבטיח לה בתקיעת כף שלא יתחתן שנית לעולם. ועתה הנהו עדיין צעיר לימים, ואת הבטחתו לא יוכל להפר - ולכן הוא כה עצוב, על תסבוכת זו שנקלע לתוכה.

כשמוע המהרש"ל את הענין התיר לו להנשא. האברך יצא שמח כשאבן נגולה מעל לבו, וכעבור זמן מה עסק בשידוכין. אך לא עברו ימים מועטים וכל לובלין היתה כמרקחה - האברך נפטר לבית עולמו!

משספרו זאת למהרש"ל, ביקש להזמין את אנשי היחברה קדישא', וציווה אותם לעשות לאברך את טהרתו ולהתנהג בו כרגיל, וכשהיו מוכנים להניחו בקברו - שיודיעו לו. כשהודיעו למהרש"ל על קיום הוראותיו, הופיע ב'בית החיים' וכתב פיתקה בלשון זאת:

"שלום לכם פמליא של מעלה! איך יתכן שלקחתם אותו, והלא עשה דוחה לא תעשה שבתורה? גוזרני עליכם שתחזירו לי את האברך הזה". המהרש"ל חתם את שמו בפיתקה, וציווה לשים אותה בידי הנפטר, להניח את הנפטר בקבר ושיעזבו כולם את בית העלמין.

כעבור שעה קלה נפלה תדהמה ברחבי העיר, האברך יצא מקברו בתכריכיו, והתהלך לו ברחובות העיר לבוש תכריכים, מבוהל ונפחד כמי שראה שד... משראו אנשי העיר את המת הקם מקברו גם הם נבהלו ופחדו ממה שראו, ובוקה ומבולקה שררו ברחובות.

המהרש"ל הבין שבמצב כזה אף אשה לא תרצה להתחתן עם אותו אברך "המת החי", ולכן החליט לקום ולעשות מעשה. אז גזר המהרש"ל, על שר השכחה שישתלט על לובלין וישכיח את העניין הזה. וכך היה, כבר למחרת נשכח כל העניין מאנשי לובלין, ואברך זה היה שוב כאחד האדם, מעורב עם הבריות, נשא בת טובים, וזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות. זהו כח התורה.

סיפורים

● ישראלִיק היה ילד צעיר וכשרוני שאהב ללמוד תורה. בגיל שבע הוא התקדם כל כך בלימודיו עד שרבותיו בבית הספר המקומי נאלצו להעניק לו שיעורים פרטיים. זמן קצר לאחר מכן הם גילו כי אין ביכולתם להקנות לו ידע נוסף. בלית ברירה נאלץ ישראלִיק ללמוד לבדו, וכאשר היה נתקל בסוגיה סבוכה בתלמוד, היה פונה אל רב העיירה.

כל העיירה שוחחה על כשרונותיו של הנער המחונן, ואביו, רבי שבתִי, רווה ממנו רוב נחת. אך עם זאת הוא חשש לבריאותו: ישראלִיק הצעיר אהב להקדיש את רוב שעות היממה ללימוד מעמיק, ואביו חשש כי הוא יחלה בשל חוסר שינה מספקת.

הוא הורה לבנו כי בשעה מסוימת יהיה עליו לשוב לביתו, אך ישראלִיק מעולם לא שב בזמן. ולא משום שלא שמע לאביו או זילזל בכבודו חלילה, אלא שכאשר היה פותח את ספרי לימודיו היו נשכחים ממנו עולם ומלואו תוך שהוא צולל אל מעמקי התלמוד ועוסק בהתלהבות בחכמת התורה.

לבסוף הגה רבי שבתִי רעיון: כאשר ישראלִיק יופיע בבית המדרש לאחר ארוחת הערב, יתן לו השמש נר קטן שיבער במשך כשעה. ישראלִיק יוכל להמשיך בלימודיו כל זמן שהנר דולק, כשיכבה הנר יהיה עליו לשוב הביתה למנוחת הלילה.

יום אחד ישראלִיק הלך לבית המדרש כהרגלו. כשחלפה שעה והוא עדיין לא שב, החל רבי שבתִי לדאוג. הוא ידע כי הנר הקטן לא יכול לבעור במשך זמן רב. "כנראה שהוא הלך לרב העיר כדי ללבן עמו שאלה בתלמוד", הוא הרגיע את עצמו.

אך כאשר חלפה שעה נוספת וישראלִיק לא הופיע, מיהר רבי שבתִי לביתו של רב העיירה. ישראלִיק לא היה שם ורבי שבתִי החל לחשוש לשלום בנו. יחד עם רב העיירה הוא מיהר לביתו של השמש שנבהל

למראה האורחים הבלתי צפויים. הוא אישר כי הוא העניק לישראלים נר קטן בלבד, כפי המתוכנן.

כשדאגה אמיתית שוררת בליבותיהם עשו השלושה את פעמיהם לבית המדרש. תוך שהם מתקרבים, הם נדהמו לראות אור בחלון. הם נכנסו וגילו את ישראלים יושב כשהוא שקוע בתלמוד ועל השולחן דולק נר קטן. הוא ישב תוך שהוא מתנועע לצלילי קולו המתוק ולא מבחין בנעשה סביבו.

רבי שבתי לא יכל להתאפק והתפרץ: "ישראלים! מדוע לא קיימת את הבטחתך?!"

ישראלים הפסיק את לימודו והרים את מבטו בפליאה.

לפתע כבה הנר.

"ישראלים! מה קורה לך?! כיצד הינך מתחצף לכבות את הנר בעוד רב העיירה ואביך נמצאים כאן?!"

"לא כיביתי את הנר", השיב ישראלים כשדמעות ממלאות את עיניו.

הרב פנה אליו: "ישראלים, כיבוד הורים היא מצוה גדולה. הבטחת לאביך ללמוד לאור הנר ולשוב הביתה כשהנר יכבה."

"זה בדיוק מה שעשיתי!", השיב ישראלים בדמעות. "הנר דלק ואני ישבתי ולמדתי."

"אך היכן השגת עוד נר? או אולי השמש העניק לך נר גדול יותר?!", תבע רבי שבתי לדעת.

"מה עולה על דעתך, רבי שבתי" התפרץ השמש. "הענקתי לו נר קטן בלבד בדיוק כפי שביקשת, ואת יתר הנרות נעלתי היטב."

רק אז הבין הרב שמשחו יוצא מן הכלל אירע. בעוד השמש פילס את דרכו למצוא ולהדליק נר נוסף, אמר רב העיירה לאב הכועס: "רבי שבתי, ישראלים הוא ילד מיוחד. כשהוא למד במסירות רבה כל כך,

קולו המתוק גרם שמחה רבה בשמים, מלאכים ירדו וסבבו אותו תוך שהם מאזינים לכל מילה. מלאכים אלו נתנו לנר את הכוח לבעור כדי שהוא יוכל להמשיך בלימודיו. רק כשאנו הגענו והפסקנו אותו כבה הנר".

מאותו היום ואילך לא הוסיף רבי שבתאי להפסיק את בנו מלימודיו. הוא האמין כי בנו הקדוש יגדל ויאיר לעם כולו באור התורה.

ישראלים גדל ולימים התפרסם כרבי ישראל, המגיד מקוֹז'ניץ, שלימד תורה לרבים.

● ביום חג השבועות, נשרף גר הצדק אברהם בן אברהם על קידוש השם. אין מתאים יותר מיום זה מלהביא את סיפורו של "ה גרף פוטוצקי", שמצא את דרכו אל היהדות ובחר לקדש את שם ה' ברבים במות גיבורים:

פוטוצקי הצעיר היה בן אצולה פיקח, שנשלח על ידי אביו לפריז כדי להרחיב את ידיעותו במדעים ובהשכלה. לצד הלימודים וההשתלמויות, בילה פוטוצקי את זמנו בטיולים ברחבי העיר, בפארקים ובמקומות הבילוי.

יום אחד הצעיר המלומד נקלע לבית מרזח. בעל בית המרזח היה יהודי מבוגר בעל זקן שיבה, שניצל כל רגע פנוי כדי לשקוד על תלמודו. הצעיר הסקרן שאל אותו לתוכן לימודיו, ולבקשתו ביאר לו הזקן פרשיות שונות מתוך התנ"ך, לצד סיפור מתן תורה ותולדות העם היהודי.

פוטוצקי הצעיר היה מוקסם מהדברים. הוא ביקש לשוב אל בית המרזח במועד מאוחר יותר, כדי לשוחח עם הזקן בעניינים העומדים ברומו של עולם.

הביקורים הפכו תכופים יותר ויותר, ובלבו של הצעיר החל לנקר רעיון מוזר: לנטוש את דת אבותיו, הדת הנוצרית, ולהתגייר כדת וכדין. כשגילה את מחשבותיו באזני היהודי הזקן, נחרד הלה: הוא ידע היטב

את העונש שיצפה לאציל הצעיר על מעשה כזה. הוא ביקש להניא את הצעיר ממחשבתו, אך הצעיר היה בשלו.

בטרם יעשה זאת, חשב פוטוצקי, עליו לנסוע לרומא ולהתחזקת מקרוב אחרי הליכות חייהם של הקרדינלים ואף האפיפיור עצמו. רק כך, חשב, יוכל לקבל החלטה נכונה. לא חלף זמן רב והוא שב אל הזקן ובקשה אחת בפיו: "ברצוני להצטרף לדת היהודית!"

כשהוא מתרגש מטוהר כוונותיו של הצעיר, כתב הזקן מכתב המלצה לרבה של העיר אמסטרדם, שם לא היתה יד הכמרים תקיפה כל כך, ובירך אותו בברכות חמות.

באמסטרדם, מיהר פוטוצקי להגשים את משאלת לבו, ונקרא שמו בישראל: אברהם בן אברהם.

גר הצדק התייעץ עם הרב כיצד יוכל להתעלות במעלות הקדושה והטהרה. הרב סיפר לו על אותם בני עליה בפולין ובליטא, היושבים בבית המדרש והוגים בתורה יומם ולילה. חפץ אברהם להצטרף אף הוא אליהם, ועשה את דרכו לעיר וילנא שבליטא, שם ישב בבית המדרש ושקד על התורה ועל העבודה.

אלא, שמשפחת פוטוצקי לא נחה ולא שקטה. השמועה גונבה לאזניהם שהבן יקיר שלהם בגד באמונתם, והם החליטו לעשות כל מאמץ כדי למצוא את הבן ה'סורר', ולהשיב אותו אל האמונה הנוצרית. שלוחים נשלחו ברחבי המדינה, ותיאור הגרף הצעיר בידיהם החיפושים קיבלו קנה מידה רחב.

כשראו זאת ראשי הקהילה בוילנא, קראו לאברהם והציעו לו להגר לעיירה קטנה בשם איליה. לשם, האמינו, לא יגיעו המחפשים.

אלא שהמציאות המרה הוכיחה אחרת: באחד הימים השתובב נער פוחז בבית המדרש. גר הצדק אברהם, שהדבר חרה לו, הוכיח את הנער.

אבי הנער, בחמת זעם, מיהר אל השלטונות והסגיר את מקום מחבואו של ה גרף האבוד.

שבועות של עינויים והתעללויות עברו עליו. הרים וגבעות הובטחו לו אם רק יואיל להכריז על הדת הנוצרית כדת האמת. אם לא יעשה זאת, איימו עליו, הוא יועלה חי על המוקד. אך הצעיר הנחוש סירב בתוקף. הוא הבהיר להוריו כי הוא אכן מעריך את רצונם לסייע לו, אך משגילה את אמת האמונה היהודית, ממנה לא יסור.

היה זה היום השני של חג השבועות, היום בו הובל אברהם בן אברהם, הגרף פוטוצקי לשעבר, אל המוקד בככר המרכזית של העיר וילנא, בטקס רב רושם.

מנהיגי הקהילה היהודית הזהירו את היהודים שלא לצאת מפתח בתיהם, מחשש לפרעות שיפרצו מיד לאחר ההוצאה להורג. היהודים נשארו בבתיהם, ובתי הכנסיות שממו מאדם.

האש ליחכה במהירות את העצים. הכמרים ניסו לדבר על ליבו של אברהם, ברגעיו האחרונים, אך הוא לא שמע את דבריהם: ראשו היה למעלה מכך. בקריאת "שמע ישראל, ה' אלוהינו, ה' אחד", זינק הצעיר אל המדורה הבווערת, לעיניהם המשתאות של כל הצופים.

העוררים לא הסתפקו בכך, הם רצו להינקס ממנו גם אחרי מותו, ולא להביא את אפרו לקבורה. אך אחד מתושבי וילנא סיכן את נפשו, שיחד את אחד התלוינים וקיבל חלק מן האפר, אותו טמן בבית העלמין המקומי.

זמן לא רב חלף ואילן רב ענפים גדל מעל לקבר. תושבי העיר הקימו אוהל של ברזל לזכרו, לשם היו יהודי העיר וילנא נוהרים, ומזכירים את שמו בקדושה ובאהבה. יהי זכרו ברוך.

י"ז בתמוז

נאמר בנביא: "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוּם הַרְבִּיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְצוּם הַשְּׁבִיעִי וְצוּם הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׁשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמִנְעָדִים טוֹבִים וְהָאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבֹּי" (זכריה ח, יט). ודרשו חז"ל (ר"ה יח.) שצום הרביעי הוא צום י"ז בתמוז שחל בחודש הרביעי למניין החודשים מניסן.

נאמר במשנה (תענית ד, ה): חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב, בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובוטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והועמד (והעמיד) צלם בהיכל. בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר, משנכנס אב ממעטין בשמחה.

נשתברו הלוחות

עם ישראל קיבלו את התורה בשישה בסיון, משה רבינו עלה להר סיני, כדי ללמוד את התורה מפי הגבורה ולהוריד את לוחות הברית. משה אמר להם שהוא עתיד לחזור עוד ארבעים יום עד חצות (שעה שישיית מהזריחה), והבטיח להם שיוריד עימו את לוחות הברית, אשר יהיו בתוך ארון הברית, שם ישכין ה' שכינתו בתוכם, וזה יהיה להם אמצעי לעבוד את ה' ית'.

כאשר משה אמר שהוא יעדר לארבעים יום, כוונתו היתה לימים מלאים לילה ויום, שהם למעשה ארבעים ואחד יום, אך בני ישראל לא הבינו אותו. לכן ביום הארבעים (ט"ז בתמוז) לפי חשבונם המוטעה, כאשר ראו שבושש משה לבוא (כלומר, כבר באו שש שעות ומשה עדיין לא חזר), החלו לדאוג לו, שמא קרהו אסון ח"ו. השטן ניצל את ההזדמנות והראה להם את דמותו של משה ברקיע, כאילו המלאכים עושים לו הללויה, אז כולם היו בטוחים שמשה רבינו מת, ושהם נותרו ללא מנהיג.

הערב רב, שהיו בעם ישראל ביקשו מאהרן וחור שיעשו להם "אלהים", אמרו שאין כוונתם לשם עבודה זרה כדי לעובדו, אלא

רק "אשר ילכו לפנינו", שינהיג אותם כמו שמשה היה מנהיג אותם, שיהיה להם אמצעי מוחשי, שבו תשרה השכינה ודרכו יוכלו לעבוד את ה', וביקשו "אלהים" ולא איש, כי איש יכול למות כמו משה, והיו מעם ישראל שהסכימו איתם.

חור התנגד לכך ולכן רצחו אותו, ואהרן שיתף איתם פעולה כדי למשוך זמן, הוא ביקש מהם לאסוף עגילים ונזמי זהב, השליך את הזהב לאש, ויצא העגל מעצמו, ע"י כישופים שעשו החרטומים.

כאשר ראה אהרן את מה שנעשה, ביקש לתקן זאת, הוא בנה מזבח ואמר: "חג לה' מקרר", חג לה', ולא לעבודה זרה, מחר ולא היום, כי אולי עד אז ירד משה מההר. אבל, "וַיִּשְׁכְּמוּ מִמִּחְרַת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים, וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק", "העם", הכוונה לערב רב, קמו בהשכמה לפני רדת משה מן ההר, והספיקו לזבוח לעגל ולעבוד עבודה זרה לעיני בני ישראל, שעמדו כצופים מהצד, ולא הוכיחו אותם (ודבר זה נחשב להם לעוון כמו שנאמר: "הֹכְחִים תֹּכְחִים אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עֲלֶיךָ חֲטָא").

באותה שעה ה' אמר למשה: "לָךְ רֹד כִּי שָׁחַת עֲמֹד אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֲרָץ מִצְרָיִם... ", והיה זה ביום י"ז בתמוז.

בוטל התמיד

באוצר המדרשים מובא: וזה אשר עשו להקריב קרבן, בכל יום ויום מילאו סל בזהב ויורידוהו בחבל מעל החומה אל מחנה נבוכדנצר ויקנו מהם כבש לקרבן. ויהי היום ונער ישראל עמד על חומת ירושלים ויראוהו הכשדים וישאלו אותו, מה אתם עושים בכבש הזה אשר אתם קונים מאתנו בכל יום? ויען הנער, לקרבן לה' הוא. מהיום הזה והלאה לא מכרו עוד כבש, ויתעום, כי תחת תת כבש בסל להעלותו על החומה נתנו בו חזיר, ובהעלותו על החומה ירו בו חיצי מוות וישפך דמו על החומה ותבקע לשתים.

הובקעה העיר

אע"ג שכתוב בנביא (ירמיה נב) "צום הרביעי בט' לחדש הובקעה העיר", כעת מתעניין ב"יז בו, משום דמתחילה תקנו תענית בט' בו, לפי שבט' בו הובקעה העיר בראשונה. ובשנייה הובקעה ב"יז, וכיון

דבשנייה הובקעה ביי"ז, תיקנו להתענות ביי"ז בו, לפי שחורבן בית שני חמיר לן (טור או"ח תקמ"ט).

והיינו, שבאמת בבית ראשון הובקעה העיר בט' בתמוז. אבל כיון שבבית שני הובקעה העיר ביי"ז בו, וחורבן שני חמור לנו יותר, לכן תקנו להתענות ביי"ז. והריטב"א כתב, כיון שהובקעה העיר בט' בתמוז וביי"ז בו, והיה הדבר קשה שיתענו שני ימים באותו חודש, תקנו שיתענו רק ביי"ז, שחמור הוא יותר.

שרף אפוסטמוס את התורה

אפוסטמוס היה שר יווני רשע בתקופת בית שני והוא שרף את ספר התורה שכתב עזרא, שהיה בבית המקדש וממנו הגיהו את שאר הספרים, וכן שרף גם כל ספר תורה וכתבי קודש שמצא.

הועמד צלם בהיכל

נחלקו בזה בירושלמי, חד אמר צלם של מנשה, ובבית ראשון מדובר, וחד אמר צלם של אפוסטמוס ובבית שני היה, ושני הדברים נכונים אלא נחלקו בלשון המשנה אם גורסים העמיד (אפוסטמוס) צלם בהיכל או גורסים הועמד.

בשעה שהכניס מנשה צלם בהיכל (בבית ראשון) ירד גבריאל ונעץ קנה בים, וגדל עליו חלקה גדולה ונבנה שם איטליא של יון (רומי, והם שהחריבו את בית המקדש השני). (רש"י מגילה ו:)

שבירת הלוחות

ביום י"ז בתמוז נכשלו העם בחטא העגל, ובעקבות כך כאשר משה רבינו ע"ה ירד מהר סיני וראה זאת, נזדעזע ושבר את הלוחות הברית: "וַיִּפֹּן וַיִּרְדַּם מִשָּׁה מִן הַקֶּהָר וַיִּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מְשֻׁנֵי עִבְרִית מְזֻזָּה וּמְזֻזָּה הֵם כְּתָבִים, וְהַלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה וְהַמְּכַתֵּב מְכַתֵּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל הַלַּחַת... וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיִּרְא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלֹת וַיַּחַר אָף מְשָׁה וַיִּשְׁלַף מִיָּדוֹ אֶת הַלַּחַת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הַקֶּהָר" (שמות לב, טו-טז).

על פסוקים אלו יש לשאול כמה שאלות:

- א. אם הלוחות היו כתובים, אז למה נאמר חרוט על הלוחות?
- ב. הלוחות היו מעשה אלקים, היו בהם שמות קודש וקדושה יתרה, א"כ, כיצד משה שבר את הלוחות?
- ג. לפני שמשה שבר את הלוחות, אמר: "מה פסח שהיא אחת מן המצוות, אמרה תורה: 'כל בן נכר לא יאכל בו', התורה כולה כאן, וכל ישראל משומדים ואתננה להם!?" ולכאורה קשה, הרי הם כבר נתחייבו בקיום התורה והמצוות כבר קודם לכן, ואינם יכולים לחזור למצב הקודם, א"כ מהי התועלת שתצא אם ישבור את הלוחות?

בכדי להבין עניינים אלו יש להקדים מה שאמרו חז"ל, שבאותיות נברא העולם. הקב"ה "איסתכל באורייתא וברא עלמא", וכפי תמונת האותיות ב"מכתב האלקים", נעשה הכל בעולמות. לאחר שחטא אדם הראשון, השתנו האדם, העולם ואף האותיות. בעת הבריאה היו אותיות מנצפ"ך פשוטות, בלא שום עקמומיות, בצורתן כאותיות סופיות בלבד. כאשר האות מ' היתה סגורה (ס), לא היתה מיתה בעולם ולא היו יסורים. האות נ' היתה פתוחה (ן), ואז לא היו נפילה ושיעבוד. האות צ' הפתוחה (ץ) מרמזת על הצדיקים שהיו ברום המעלה. האות פ' היתה פתוחה (ף), ולא היה צריך לשתום את הפה בשום זמן. האות כ' הפשוטה (ך) סימלה את הכף שמקבלת מזונות, פרנסה ושפע בלא טורח (שבת קד.).

אולם לאחר החטא האדם נענש, אז גם נשתנו האותיות, האות מ' נהיתה פתוחה, ואותיות: נ', צ', פ' ו- כ' נהיו כפופות, כנגד חמש קללות:

- א. באה מיתה לעולם.
- ב. "ארורה האדמה", אז נולדה מציאות של גלות.
- ג. יהיה בעצבון ודאגה (ודבר זה הוא גם לצדיקים שדואגים על צרות הרבות אשר פוקדות את דורם).
- ד. "ואכלת את עשב השדה", לפני כן היתה לו מעלה בדיבור (פה) על הבהמות, ועתה הושווה להן.
- ה. "בזיעת אפך תאכל לחם", צער וקושי המזונות והפרנסה.

כאשר בני ישראל אמרו בקבלת התורה: "נעשה ונשמע", הם חזרו למצב שהיה בו אדם הראשון קודם החטא, ולכן גם האותיות השתנו וחזרו למצב שהיו בו בעת בריאת העולם. כך גם היו האותיות שעל גבי לוחות הברית: **"וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל הַלְחָת"** האותיות שעל הלוחות (שהיו בחריטה) היו בצורת האותיות של "מכתב האלקים" בו נברא העולם כצורת האותיות הסופיות, בלא אותיות מנצפ"ך כפופות. ודרשו חז"ל על המילה "חרות": חירות משעבוד מלכויות, חירות ממלאך המוות, חירות מיסורים, חירות מגלויות וחירות מכל מרעין בישין (עירובין נד. מדרש תנחומא, זוהר קיג.). וכל זה נבע מאותה חריטה שהאותיות היו פשוטות.

אמרו חז"ל: "כשירד משה מהר סיני וראה את הסירחון שסרחו ישראל במעשה העגל, נסתכל בלוחות וראה שפָּרַח כתב מעליהן, ושיברן תחת ההר, מיד נתאלם, ושוב לא היה יכול להשיב דבר. מאותה שעה נגזרה גזרה על ישראל, שילמדו אותה מתוך הצער ומתוך השעבוד ומתוך הטילטול ומתוך הטירוף ומתוך הדחק ומתוך שאין להן מזונות. בשכר אותו הצער, עתיד הקדוש ברוך הוא לשלם להן שכרן לימות המשיח ולעולם הבא" (אליהו זוטא ד').

כאשר עם ישראל חטאו בעגל, שוב לא יכלו לחיות בלא הקללות, כי הצער מכפר, לכן אותן האותיות שהיו בלוחות לא יכלו להישאר שם ו"פרחו". לכן בלוחות השניים לא נאמר: "מכתב אלקים", אלא רק: **"פָּסַל לָךְ שְׁנֵי לְחֹת אֲבָנִים כְּרֵאשֵׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלְחָת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלְחָת הָרֵאשֵׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ"**, כתבתי את הדברים אבל לא את אותו הכתב, כי שם (בלוחות השניות) היו אותיות מנצפ"ך כפופות (כמוצא של רב).

משה ראה שפרחו משם האותיות והבין שפרחה משם גם הקדושה, הוא רצה לעשות מעשה אשר יזעזע את העם, ולכן הוא שבר את הלוחות. בכך הוא הראה לכולם שלא שייך לעבוד את העגל ובו בזמן גם להיות צדיקים ולקבל תורה, וכדרך שאמר אליהו הנביא לעם: **"עַד מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם ה' הָאֱלֹהִים לָכֵן אֶתְּרִי וְאִם הַבַּעַל לָכֵן אֶתְּרִי"**, הרי שפסיחה על שתי הסעיפים, היינו אחיזה באור וחושך יחדיו, גרועה יותר מהליכה אחרי הבעל לגמרי.

דבר זה מצוי בימינו בכל אחד ואחד מאתנו, שמצד אחד שומרים תורה ומצוות, ויש דברים שאנו מקפידים לעשותם בתכלית ההידור,

אולם ישנן גם מצוות רבות שאנו מזלזלים בהן, ולפעמים אפילו נכשלים בעבירות ממש באופן תמידי (כגון: לשון הרע, אבק גזל, שמירת העיניים, צניעות, ועוד). וזו אחת מדרכי היצר הרע שאומר לאדם: "לא נורא, אתה עדיין צדיק ומלא מצוות ומעשים טובים, וגם אם לא תקפיד על מצווה אחת, עדיין יש לך יתרת זכות גבוהה". אך העדפת חלק מהמצוות עלול לגרום לכך שבסופו של דבר יאבד גם את כל מה שיש לו.

קיום התורה מדורי דורות אינו ניתן לשינויים בהתאם לרוח הזמן והתקופה. התורה היא נצחית ומתאימה לכל אדם בכל עת ובכל תקופה. קיום המצוות הוא כבוחר של קבלת התורה בפנימיות, והאדם אינו יכול לקבוע איזו מצוה "נוחה לו" ושייכת לו ואיזו לא.

דבר נוסף, שורש הטעות בחטא העגל היה בכך שרצו לעשות כפי הבנתם, ואף שכוונתם היתה לכאורה טובה, מעשה זה ודאי לא היה רצוי. היה עליהם להתיעץ עם גדולי הדור אם דבר זה הוא רצון ה' ולשמוע להם, ולא רק שהם לא עשו זאת, אלא אף הרגו את חור שהוכיח אותם ולא רצה לעשות את רצונם. חייבים אנו לקיים "ועשית ככל אשר יורוך", ולא לסור מן הדבר אשר יורו, ימין ושמאל, ואפילו אם אומרים על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל, שהוא נגד הבנת שכלנו, חייבים אנו לשמוע לחכמים, שכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל.

• במעשה זה של שבירת הלוחות יש דבר פלאי - הרי לוחות הברית היו מעשי ידי הקב"ה שהוא נצחי ומה שהוא עושה עומד קיים לעד, א"כ איך יתכן שהם נשברו כאילו היו עשויים חרס מעשי ידי אדם?

רבי שלום שברון זצ"ל כתב ליישב על פי דברי הרמב"ן: "לא נמנע משה בכל זה מלשבר אותם וכו', לפי שפרח הכתב עתה בבואו בגבול העגל, במקום הטומאה והחטא". אכן לוחות הברית היו מעשי אלקים, עומדים בנס ומכתב אלקים, והיו אמורים להיות נצחיים ובלתי ניתנים לשבירה. אולם ישנו דבר אחד בעולם שבכוחו לשבר להשמיד ולהרוס גם מעשה אלקים, והוא הטומאה והחטא. ומה נורא המראה שהאותיות פרחו מעצמם במקום הטומאה, כי מעשי אלקים אינם יכולים לעמוד ליד החטא וליד הטומאה, וברגע שפורחות משם האותיות, הלוחות כבר לא בגדר של מעשה אלקים ולכן היו ניתנים לשבירה.

מכאן נלמד מה כוחה של העבירה, ומה החטא יכול לגרום - להשמיד להרוס ולאבד מעשי אלוקים. ואם את לוחות הברית טומאת החטא הורסת ומשמידה, קל וחומר שהיא פוגעת בנשמה של האדם החוטא. וכמו שאמרו (יומא לט.): תנא דבי רבי ישמעאל, עבירה מטממת לבו של אדם שנאמר: 'ולא תטמאו בהם ונטמתם בם', אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם, תנו רבנן: 'ולא תטמאו בהם ונטמתם בם', אדם מטמא עצמו מעט - מטמאין אותו הרבה, מלמטה - מטמאין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מטמאין אותו לעולם הבא.

כמה צריך אדם להיזהר ולהישמר מכל נדנוד חטא, שלא יטמא את נשמתו הקדושה. ולכן צריך האדם לגדור את עצמו כדי שלא יבוא לידי כשלון ובזיון. ודבר זה נאמר על כל חטא ועבירה, וכל שכן מי שמחזיק בביתו או בכיסו מכשיר המחובר לאינטרנט ללא חסימה, שכל התועבות שבעולם אצלו בהישג יד, וכבר אמרו חז"ל שאין אפטרופוס לעריות שנפשו של אדם מחמדתן ומתאוה להן, ומראָה אסור נחקק לעד ומפריע בתפילה ובלימוד התורה.

וגם אם יאמר אדם על עצמו שהוא צדיק תמים, הרי רבים טימאו את נפשם ואיבדו את אנושיותם בגלל התמכרות לאינטרנט, שזה ממכר הרבה יותר מסיגריות. וכמו שעדיף בכלל לא להתחיל לעשן, כי מי שמעשן קשה לו מאוד להפסיק, כך גם בעניין האינטרנט שנועד להיות כלי עזר לתועלת, עדיף להשתמש בו עם חסימה טובה ורק למה שנצרך, כי כאשר משתמשים בזה לבידור והנאה, אמנם בהתחלה מרגישים מתיקות והנאה, אולם אח"כ עלול אדם למצוא את עצמו סובל וגורם סבל גם לכל סביבתו בעולם הזה וכל שכן בעוה"ב.

ומי שרוצה בידור והנאה אמיתיים, יכול לעסוק בתורה הקדושה, שאמנם היא מרה בהתחלה אך אחרי עמל ויגיעה מרגישים מתיקות והנאה אמיתית בעולם הזה וכל שכן בעולם הבא. וכן מתקיימים בו המשך דברי הגמרא שם: "אדם מקדש עצמו מעט - מקדשין אותו הרבה. מלמטה - מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה - מקדשין אותו לעולם הבא".

בין המיצרים

בשבת הסמוכה לתשעה באב אנו קוראים בפרשת דברים, שם נאמר: "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַּר בְּעֶרְבָה מִזֶּמֶר יְמֵי פָאָרֹן וּבֵינֵי תַּפֵּל וְלִבְנֵי וַחֲצִרֹת וְדִי זָהָב" (דברים א, א)

ה'כלי יקר' כתב שהפסוק: "**בין פֶּאָרֹן וּבֵינֵי תַּפֵּל**", מרמז על בין המיצרים, בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב, כי **פֶּאָרֹן** רומז על מעשה מרגלים אשר היה במדבר פֶּאָרֹן, בו בכו בכיה של חינם והוקבע בכיה לדורות **בליל תשעה באב**, ו**תופל** רומז על חטא העגל אשר עשו **בשבעה עשר בתמוז**, וכן מצינו לשון תיפלה במקומות רבים בתנ"ך לעניין עבודה זרה. באותו יום נשתברו הלוחות ובקיעת אבנים אלו הוקבעה לדורות, כי בשבעה עשר בתמוז הובקעה חומת העיר ואבניה.

כדי שעם ישראל יזכו להצלה מפני אויביהם, זקוקים הם לאחד משני דברים: הראשון - **השגחת ה'**, וזוכים לכך ע"י "ואהבת את ה' אלקיך". והשני - **אחדות ישראל**, ע"י "ואהבת לרעך כמוך", ובוזה שעוזרים אחד לשני תתכן הצלה גם בדרך הטבע. בשני זמנים אלו איבדו ישראל את שני הדברים: בשבעה עשר בתמוז, כאשר עשו את העגל, בו ביום הם הפנו עורף אל הקב"ה ואז איבדו ההצלה הבאה מההשגחה. בתשעה באב היה מעשה המרגלים, בו ביום נולדה מידת שנאת חינם בישראל כמו שנאמר: "וַתֵּאֱמְרוּ בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתָנּוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", ופירש רש"י: "מה דבלבד על רחמך מה דבלביה עליך", כלומר, הם סברו, שמאחר שכל אחד מהם שונא את חברו, כך מסתמא הקב"ה גם שונא אותם.

צרה זו של שנאת חינם החריבה בית ראשון ושני, כי בבית ראשון היתה שנאת חינם בין נשיאי ישראל ובבית שני פשה הנגע בין כל ישראל. אז גם איבדו את ההצלה הטבעית, כי אם אין אהבה ביניהם, אין אחד עוזר לחברו.

שנאת חינם גרמה לחורבן בית מקדשנו ולגלות המרה, הנביא ישעיה אומר: "כִּי כֹה אָמַר ה' חִנָּם נִמְכַרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגְאָלוּ", והכוונה: בעוון שנאת חינם נמכרתם, ולא בכסף, דהינו מצוות, תגאלו, אלא

צריך לתקן חטא זה. וכן הוא במדרש: אמר הקדוש ברוך הוא אתם גרמתם לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי על ידי שנאת חינם, בקשו שלום ואתם נגאלים, שנאמר: "שָׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם". ולפי גודל מעלת מצות ואהבת לרעך כמוך שהיא כלל גדול בתורה, ראוי לאדם להתחזק ברוב עוז ותעצומות, על ידי מחשבות טהורות תמידיות להעביר שנאה מלבנו, כי השנאה והמחלוקת מעוררים מדנים וקטגוריא ופרוד למעלה, ועל ידי אהבה, אחווה, שלום ורעות, מעוררים אהבת דודים למעלה, ועושה שלום במרומים, וגורם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, וזהו הטעם שבזה תלוי גאולתנו ופדות נפשנו.

בספר 'נפלאותיו לבני אדם' מובא סיפור מדהים על בחור שהסתכסך עם אחד מהגבאים של החסידות אליה הוא משתייך. אותו בחור נהג בחוצפה כלפי הגבאי, וזה בייש אותו לעיני כל הציבור. הבחור נעלב עד עמקי נשמתו והחליט בלבו כי לא ימחל לאותו גבאי לעולם, ותמיד ישא בלבו טינה ושנאה כלפיו. ואכן למחרת, כאשר הגבאי ניסה להתפייס, הבחור הפגוע הודיע נחרצות שאין על מה לדבר.

בסופו של דבר העניין, הגיע לידיעתו של האדמו"ר, והוא קרא אליו את הבחור. הבחור עמד לפני הרבי נבוך ונכלם, הרב פתח בספר 'חק לישראל' בקטע הזוהר של אותו יום (פרשת מקץ יום חמישי), והחל קורא בקול: "רַבִּי אָבָא הָיָה יוֹשֵׁב בְּפֶתַח שַׁעַר הָעִיר לְד'. רָאָה אָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא וְיוֹשֵׁב עַל בְּלִיטָה שֶׁהָיְתָה בּוֹלְטָת מֵעַד הָהָר, וְהָיָה עֹנֵף מִן הַדֶּרֶךְ וְיוֹשֵׁב וְיֹשֵׁן שָׁם. בְּתוֹךְ כֵּךְ, רָאָה נֹחַשׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא אֲצֵלוֹ. וַיֵּצֵא שֶׁרִץ שֶׁנִּקְרָא קוֹסְטָפָא דְגוֹרְדָנָא, וְהָרַג אֶת הַנֹּחַשׁ. בְּשֶׁהִקִּין הָאָדָם רָאָה אֶת הַנֹּחַשׁ לְמוֹלוֹ, שֶׁהָיָה מֵת. קָם הָאָדָם, וַנִּפְלָה הַבְּלִיטָה, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עָלֶיהָ, אֶל הָעֵמֶק שֶׁמִּתְחַתֶּיהָ, כִּי נִקְרָעָה מִן הָהָר, וְהָאָדָם נָעַל. בָּא אֵלָיו רַבִּי אָבָא, אָמַר לוֹ, אָמַר לִי מַה מַּעֲשִׂיךְ, כִּי הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִקְרָה לְךָ שְׁנֵי נְסִים אֵלֶּה, לֹא הָיוּ בְּחֻנָּם. אָמַר לִיה הֵהוּא בַר נֶשׁ כָּל יָמָי, לֹא עָשָׂה לִי אָדָם רָעָה, שְׁלֹא נִתְרַצִּיתִי עִמוֹ וּמְחַלְתִּי לוֹ. וְעוֹד, אִם לֹא יְכוֹלְתִי לְהִתְרַצוֹת עִמוֹ, לֹא עָלִיתִי עַל מִטְתִּי בְּטָרְס שֶׁמְחַלְתִּי לוֹ וְלִכְלֵ אֵלֶּה שֶׁצָּעַרְוּ לִי, וְלֹא נִטְרַתִּי לוֹ שֶׁנָּאָה כָּל הַיּוֹם, עַל אוֹתוֹ רַע שֶׁעָשָׂה לִי, וְלֹא דִי לִי

זה, אלא עוד, שפאנתו יום והלאה, השתדלתי לעשות להם טובות. בכה רבי אבא ואמר, גדולים מעשיו של זה מיוסף, כי ביוסף, העושי רעה היו אחיו, ודאי, שהיה לו לרחם עליהם, מחמת האהבה, אבל מה שעשה זה, שעשה כן עם כל בני אדם, הוא גדול מיוסף, ראוי הוא, שהקדוש ברוך הוא יקנה לו נס על נס."

סיים הרבי את קריאת הזוהר הקדוש, והגביה עיניו אל הבחור באמירה נוקבת: "כך התורה מלמדת אותנו, זו הדרך שלנו, לילה טוב". המעמד בבחדר זיעזע את נימי נפשו של הבחור, הוא יצא מהחדר נסער, הלך לקנות יין ומגדנות ועלה אל ביתו של הגבאי. הם התפייסו דיברו בידידות ובאחזה ולבסוף מחלו האחד לשני בלב שלם.

בחצות הלילה, לאחר הפוס, הגיע הבחור אל חדרו בישיבה. הוא רצה לקרוא מעט על המיטה לפני השינה, אולם מנורת הלילה לפתע שבקה חיים. הוא לא רצה להדליק את האור, כדי שלא להעיר את חבריו לחדר, ולכן הוא הדליק נר שעוה, הדביק אותו על הכסא שליד מטתו, וכך הוא קרא עד שנרדם. הספר נשמט מידו אל הכסא, נדלק מהנר, וגרם להתלקחות השמיכה.

האש נתפסה בסדין ובמזון, תוך שהיא משחירה את הקיר הלבן. האש שרפה את חולצת הפיג'מה שלו, והוא ישן עמוקות, אינו שומע ואינו חש בכלום, וגם החברים לחדר לא התעוררו. קולות של אש על הכרית המתלקחת, גרמו לו להתעורר, הוא פקח זוג עיניים מבוהלות וראה מסביבו אש בוערת, בגדיו שהיו לגופו והמיטה אשר הוא שכב עליה בערו באש. בתנועה ספונטנית הוא זינק מהמיטה, פשט את החולצה הבווערת, לקח מטף כיבוי והצליח להשתלט על הדליקה.

בינתיים חבריו לחדר התעוררו, הם הדליקו את האור וראו, כסא שרוף עד היסוד, כתלים שחורים, שמיכה שבקושי נותר ממנה זכר, מזון שרובו אכול, כרית נוצות שרופה ומעלה עשן ופיסת בד מושלכת ארצה, זכר למה שהיה חולצת פיג'מה לפני כמה דקות. הם גם ראו את חברם

לחדר מעט מבוהל, עליו תלוי ברפיון בגד חרוך הנותר מהגופיה, אולם הוא עצמו שלם לחלוטין, ללא פגע קל, ללא שריטה או שמץ של כוויה, פיאותיו, זקנו ושערות ראשו שהיו בתוך האש, נותרו שלמים כאילו היו חסיני אש.

החברים ההמומים לא האמינו לבחור שהוא היה על המיטה בשעת השריפה, אולם בגדיו החרוכים והקרועים שנותרו לגופו אכן העידו כאלף עדים שאכן כך היה. אמנם אין לכך שום הסבר הגיוני בדרך הטבע, אולם גם בזוהר שהקריא הרבי לבחור, על אותו אדם שניצל ממות בטוח בזכות שלא עלה על מיטתו בטרם מחל לכל מי שציער אותו נאמר: "גדולים הם מעשיו של זה, ראוי הוא שהקב"ה יעשה לו נס על נס".

מעלת הוויתור

שלושת השבועות, הם ימים בהם הלב של כולנו מחסיר פעימה מקצב החיים, עוצר בצד לרגעי התבוננות. הגלות הארוכה הנמשכת כבר קרוב לאלפיים שנה, הגעגוע לבנין בית המקדש בתפארתו ועבודת הכהנים והלויים בהיכלו, הצרות הרבות העוברות על כל יהודי ועל כולנו יחדיו, הרדיפות הנוראות שחוה כבשה בין שבעים זאבים, כל אלו צפים ועולים לנגד עינינו, מבקיעים אנחה כואבת ואכזבה קורעת לב.

כל לב יהודי נזעק בשאלה: למה? למה הגלות הזו כה ארוכה, כה מייסרת, כה מתמשכת? למה כבר עברו קרוב לאלפיים שנה, ועדיין לא נגאלנו? למה הגלות הראשונה של עם ישראל נמשכה 70 שנה בלבד, ואילו הגלות הזו כבר נמשכת ונמשכת ועדיין איננו רואים אור בקצה המנהרה האפילה? האם יש משהו שנוכל לעשות, כדי לקרב את ביאת המשיח והגאולה?

במענה לשאלות הללו, מגלה הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל (יערות דבש' דרוש ז'), שבהחלט הדבר תלוי בנו, הגאולה היא ממש בידינו. וכיצד? הבה נתבונן באדם שחלה במחלה ל"ע, כתוצאה מאכילת

מזון שהוא אלרגי אליו. שוכב החולה על מיטתו, נאנח מייסורים, גונח מכאבים, הוא חפץ מאוד להירפא, נוטל תרופות ובולע כדורים, ועדיין הוא חולה קשות.

פתאום מתברר, כי בעודו שוכב על מיטתו ונוטל תרופותיו, אותו חולה ממשיך באכילת המזון שהוא אלרגי אליו! הוא שוכב על המיטה, מתייסר וגונח, וממשיך לנגוס בהנאה באותו אוכל שאליו הוא אלרגי! עתה כבר הכל ברור - כיצד יירפא החולה אם הוא ממשיך להזין עצמו במזון המזיק שהחליא אותו? כיצד ימצא מזון כשעודו מחובר למחוללי מחלתו?

הנמשל קורע לב ונוקב: הרי חז"ל גילו לנו את המניע לגלות הנוראה הזו, והוא שנאת חינם. שנאה בין אחים - היא שהובילה לגלות הנוראה הזו, היא המזון המזיק שהביא עלינו את מחלת הגלות הכואבת והמייסרת!

עברו קרוב לאלפיים שנה, זועק הייערות דבשי, וכמעשהו של אותו חולה, עדיין לא התנתקנו מהמזון המזיק שהביא עלינו את המחלה, טרם זכינו להתנקות מכל בדל של שנאת חינם, טרם הפכנו את אהבת החינם לתחושה הדומיננטית בתוכנו! כיצד נצפה לביאת המשיח והגאולה כשעודנו מחוברים למחוללי מחלת הגלות? כיצד נוכל לזכות בגאולה השלמה, כששנאת חינם עודה חיה ופועמת בתוכנו?

בבית ראשון - גלו ישראל בגלל שלוש עבירות חמורות, אבל תוך שבעים שנה - הזדרזו לתקן ונגאלו. אבל בבית שני - גלינו בגלל שנאת חינם, וכמעט אלפיים שנה שלא הבנו את המסר, לא תיקנו את החטא החמור הזה בשלימות! לכן עודנו מצטערים וכואבים בצל הגלות הארוכה והמייסרת, לכן עדיין אנו בעומק האפילה והצער!

הבה ניקח את שלושת השבועות הללו כפרוייקט חיים, לשים קץ אחת ולתמיד למחולל הגלות, לעקור מקרבנו כל בדל של שנאת חינם, להפוך את ליבנו למלא וגדוש באהבת חינם איש לרעהו. הויתור הוא אחת הדרכים הנבחרות לאהבת חינם, כי ככל שאדם מסתגל לוותר לזולתו - הוא מתרגל לאהוב את רעהו, לפרגן לו, לרצות בטובתו ולכן הוא מוותר לו!

כל אחד מאתנו יכול להרבות אהבת חינוס, רשאי, זכאי וצריך לתקן את חלקו, להרבות באהבת חינוס. הוויתור הוא הדרך המובחרת, אין כמוהו לבטא את הרצון והאהבה להטיב עם הזולת! כך נזכה להרבות אהבת חינוס בין איש לרעהו, ולקרב במעשינו את הגאולה השלימה, במהרה בימינו אמן!

ר' אפרים סגל, הגבאי המיתולוגי של בית הכנסת, היה ניצול שואה, אוד מוצל מאש. באותן שנים איומות, כאשר עשן שחור היתמר בשמי אירופה והעלה עמו בסערה למעלה משש מיליון יהודים, ניצל אפרים בדרך לא דרך, איש לא ידע איך וכיצד. הוא נותר שריד בודד מכל משפחתו, הוריו, אחיו ואחיותיו, שכולם הפכו לטרף בידי חיות האדם הנאצים.

את זכרם שלא ימוש מליבו, הנציח אפרים הגבאי בחנוכיית בית הכנסת, חנוכיה בינונית בגודלה ומזוהבת בחלקה, שהציב על חלון בית הכנסת מדי שנה. מעולם לא שכח להציב בעמוד אליה את השלט המצמרר, בו מצויינים שמות הוריו, אחיו ואחיותיו, שכולם עלו בסערה השמימה, על קידוש ה', בשנות המלחמה האיומה.

לאחר שהניח את החנוכיה, המתין בדריכות ובעיפיה לרגע הגדול, בו יגש אל החנוכיה ויבעיר את השלהבות הקטנות, יעשה את אותה פעולה פשוטה לכאורה אך טעונה בהתרגשות ובגעגוע צורב לבני משפחתו. חברי הקהילה ידעו כבר על התרגשותו הגוברת במעמד ההדלקה, וכמו ציפו מדי שנה בשנה לשמוע את קולו נישא ברמה בתחילת הברכה, ואז נשבר, נסדק, עוצר לרגע ומתבונן בשלט, כשלאחר רגע היה אוזר עוז, מסיים את הברכה ומדליק בעיניים מצועפות בדמעות.

באופן לא צפוי לחלוטין, התרחש באחת השנים מעשה אשר לא ייעשה. אחד ממתפללי בית הכנסת, שכנראה לא היה מודע למטעני הרגש האצורים בחנוכייתו של אפרים הגבאי, גמר אומר להנציח את אמו בתרומת חנוכיה לבית הכנסת. בערב חנוכה, נכנס להיכל בית הכנסת, הסיט את חנוכייתו של אפרים הגבאי הצידה, והציב חנוכיה מפוארת

משלו. בכך לא הסתפק האיש, אלא הטיב את הנרות יפה, והכינס להדלקה, שהוא יבצע כמובן, בעוד שעות ספורות.

לקראת עת הדלקת הנרות, החל רחש של הלם וחרדה בין המתפללים, שהחלו להתגודד ולדון על העוול הנורא שעשה האיש. עוד רגע חלף, האווירה נעשתה עכורה, וכמעט שבית הכנסת הפך למאכולת אש של מחלוקת וזעם. אך אפרים אור עוז, ניגש ואמר באצילות: 'לא נורא, באמת לא נורא. החנוכיה שלו הרבה יותר יפה משלי, אתן לו להדליק... מלוותר אף פעם לא מפסידים, על בשרי למדתי זאת!'

כולם עמדו והביטו בו בהלם, נרעשים מהוויתור האצילי. הם ידעו מה משמעות החנוכיה עבורו, והופתעו לראות את הוויתור הגדול. אלא שזה לא היה וויתורו היחיד, כך היה גם כששכנו ביקש לבנות מעליו, מקטין את שטח סוכתו ומותיר לו סוכה מיניאטורית לשימוש, כשאפרים מוותר לו בשמחה ומפטיר: 'מוויתור לא מפסידים, זה יכול אפילו להציל חיים!'

בפעם אחרת, כששוב וויתר על זכותו המגיעה לו ביושר, 'נוף' בו אחד מידידיו: 'אפרים, עליך ללמוד לעמוד על שלך! מדוע אתה כזה וותרן?! הרי אם לא תלמד לעמוד על זכויותיך, בסופו של דבר תהפוך למרמס, יביטו עליך כעל אדם מסכן! חבל שאתה נותן את הרושם התמים הזה, עליך ללמוד להתעקש יותר. למה להיות כזה וותרן תמיד?', שאל הלה בפליאה.

ואפרים, לא רק שלא השתכנע, אלא השיב כדרכו: 'מוויתור לא מפסידים, וויתור יכול להציל חיים!', וחשף לראשונה את נס הצלתו בימי האימה:

בן עשר בלבד היה אפרים, כשכוחות הנאצים כבשו את דעברעצין, ובשיתוף פעולה עם ההונגרים, שונאי ישראל, ריכזו את כל היהודים בגטו, בתנאי חיים קשים ובלתי נסבלים. את האבות הפרידו מהמשפחות מבעוד מועד, וכך נותרו בגטו האמהות והילדים לבדם, נאחזים זה בזה.

לא הרבה זמן שהו בגטו, כבר כעבור כמה שבועות, הגיעו רכבות משא ענקיות, להעביר באמצעותם את הנשים והילדים למשרפות אושוויץ.

באותו יום נוראי, העירו החיילים ההונגרים את כל יהודי הגטו בשעת בוקר מוקדמת, ופקדו עליהם להגיע בזריזות לתחנת הרכבת. הם דחפו ובעטו, גידפו וזירזו, הדפו והיכו, עד שאחרון היהודים הגיע לתחנת הרכבת. כל היהודים החלו להידחף אל קרונות המשא שהועמסו עד להתפקע.

אמו של אפרים, עמדה לצד חמשת עולליה, ונהדפה יחד עימם אל תוך קרון הרכבת, משגיחה עליהם בשבע עיניים, חוששת לעזובם אפילו לרגע קצר. משפחתו של אפרים התמקמה בירכתי הקרון החמישי ברכבת, האם וחמשת הילדים עמדו מצונפים ודחוסים זה עם זה, כשעיניהם מלאות חרדה.

ואז, נשמע מהרציף קול בכי מצמרר וקורע לב. ילדה קטנה עמדה שם, אמה ומשפחתה כבר שהו בתוך הקרון, אך היא נותרה בחוץ. ההונגרים הרשעים ניסו לדחפה פנימה, אך הבינו כי הדבר לא יתכן, הקרון כבר דחוס ועמוס ואין בו מקום למחט. הילדה הקטנה נותרה בודדה על שפת הרציף, והחלה ממררת בבכי חסר מעצורים.

קול בכייה הגיע לאוזניו של אפרים, וכחרף עין החליט לוותר. הוא קיבל את רשות אמו למהלך, ומיד קפץ מהקרון, ונתן לאותה ילדה להידחף פנימה במקומו ולהתאחד עם משפחתה. 'אני כבר אמצא מקום בקרון אחר', זעק לאמו ברדתו מהרכבת, ומיהר לחפש בין הקרונות מקום להניח את כפות רגליו.

אפס, יתר הקרונות כבר היו חתומים ונעולים, וההונגרים מיהרו לנעול את גם את הקרון ממנו יצא, והרכבת יצאה לדרכה, שועטת בואכה אושוויץ. אפרים בן העשר וויתר על מקומו, אך נותר בודד ועזוב, ילד אומלל שאפילו משפחתו אינה עמו... הוא הסתובב לאחור, וגילה כי נותר לבד, הכי לבד בעולם. הוא וויתר לאותה ילדה על מקומו, אך

נותר ללא מכר וגואל, ילד עזוב ובודד בגטו ריק מאדם, כשרק הכוחות ההונגרים מפטרלים בו ובזוזים מכל הבא ליד. באותם רגעים, חלפו בראשו הרהורי חרטה על הצעד שעשה: 'הרי נותרתי לבדי, לבסוף אפול כאן, מוטל לבד, גווע ברעב. מדוע וויתרתי על מקומי ברכבת, מדוע הסכמתי לרדת?', סנט בעצמו שוב ושוב...

אפרים נשנק מכאב, עיניו הצטעפו בדמעות: 'ברבות הימים, כמו שאתה מבין, הרכבת הגיעה לאושוויץ, ושם', פרץ אפרים בבכי מר, 'הם כולם נהרגו, נשרפו... רק אני נותרתי חי, התגלגלתי מכאן לשם אך נותרתי בחיים! ואם אתה רואה אותי עכשיו חי וקיים', הוסיף אפרים בקול נשנק מדמעות, 'אז אתה רואה עדות חיה לכך שבסופו של דבר הוויתור תמיד משתלם, תמיד משתלם. הוויתור לא רק משתלם, הוא יכול להציל חיים!', אמר אפרים והגביה את קולו, מקנח את דמעותיו הזולגות...

'כי אם לא הייתי מוותר אז לאותה ילדה אומללה הייתי נכחד מהעולם יחד עם בני משפחתי, במשרפות אושוויץ. אך אני וויתרתי...', אמר שוב את מילת הקסם שהצילה את חייו, 'ונותרתי שריד בודד לבני משפחתי, ואף זכיתי להקים משפחה ולהנציחם!'

סיפורו של אפרים הגבאי, המובא בספר 'האמנתי ואדברה', מלמד: הוותרן, לפעמים נראה חלוש אופי, אדם שלא עומד על שלו, לא מספיק אסרטיבי, לא יודע להתעקש. האמת הפוכה: הוותרן הוא כמו משקיע נבון, שמוכן לוותר עכשיו אך הוא בטוח שלאורך זמן זה ישתלם. לא תמיד יידע כיצד, אך הדבר בטוח: מוויתור לא מפסידים, וויתור יכול להציל חיים!

ההזדמנויות לוותר, עצות פעמים רבות לנגד עינינו. בשכן המבקש להרחיב את ביתו, במישהו שממהר לצידנו ואנו יכולים לתת לו זכות קדימה, אדם שלקח משהו שלכאורה אנו קודמים לו. נזכור כי הוויתור הוא לא צעד של כישלון אלא צעד חכם ונבון, צעד של אהבת ישראל שבסופו של דבר גם ישתלם מאוד! (הרב אשר קובלסקי)

תשעה באב

סיפור החורבן

על פי הגמרא בגיטין (דף נה:)

מעשה באדם שהיה לו אוהב בשם קמצא ושונא בשם בר קמצא אותו תיעב בכל לבו. יום אחד ערך סעודה והזמין את ידידו ומכריו, קרא למשרתו וציווה עליו להזמין את ידידו הטוב קמצא לסעודה. אך המשרת טעה ובגלל הדמיון בין השמות הזמין בטעות את שונאו בר קמצא. התפלא בר קמצא על שהוזמן לסעודה וחשב בלבו: אולי הוא רוצה להשלים אתי ולכן הזמין אותי בין קרואיו, אם כן אכבד את רצונו ואלך לסעודה. כאשר הסתובב בעל השמחה בין השולחנות לברך את אורחיו, ראה את בר קמצא יושב בין הקרואים, ניגש אליו ואמר לו בקולי קולות: מה אתה עושה כאן! קום וצא!

בר קמצא התבייש מאוד על היחס המחפיר בפני כל האורחים וביקש שלא יביישו והוא ישלם עבור המנה שהוא יאכל, הרי המשרת הזמין אותו. אך בעל השמחה לא הסכים בשום אופן וביקש ממנו בתקיפות שיעזוב את המקום. אמר בר קמצא: כנראה שבטעות הוזמנתי אבל מאחר שאני כבר פה, אל תעשה מהומה על לא מאומה, אשלם לך חצי מכל הסעודה. אך בעל השמחה התעקש שבר קמצא יעזוב את המקום... פני בר קמצא החווירו מרוב בושה והתחנן לבעל הסעודה שישאיר אותו ולא יסלק אותו בבזיון לעיני כל המוזמנים, הוא מוכן לשלם את דמי כל הסעודה... אך גם לזאת לא הסכים השונא. הוא תפס אותו בידו, הוציאו בכח וגרשו מעל פניו בבושת פנים.

בר קמצא נעלב עד עמקי נשמתו ואמר: הואיל וישבו בסעודה חכמים ולא מיחו בו כשראו בעלבוני, סימן שהיה להם נוח בזה, לכן אלך ואלשין עליהם לקיסר ובכך אנקום מהם את נקמתי.

הלך בר קמצא לקיסר הרומאי ואמר לו: כבוד הקיסר, ירום הודו, מרדו בך היהודים. אמר הקיסר לבר קמצא: הוכח לי שכדברך כן הוא. אמר לו: שלח להם קורבן שיקריבו עבורך, אם יקריבוהו סימן שהטעתי אותך ואם לאו תדע שאני צודק. שלח בידו עגל משולש

שיקריבו עבורו על גבי המזבח. בדרך בר קמצא הטיל בעגל מום אשר פוסל אותו מלהקרב על גבי המזבח. רצו החכמים להקריבו למרות המום שבו משום פיקוח נפש, אך היה שם עניו גדול בשם רבי זכריה בן אבקולס, והוא אמר לחכמים: יאמרו בעלי מומין קרבין לגבי מזבח. חשבו להרוג את בר קמצא כדי שלא ילשין עליהם לקיסר, אך רבי זכריה מחה בידם, ואמר: יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג (אמר ר' יוחנן: ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו).

רבי זכריה פסק שלא להקריב את העגל, ובעקבות כך בר קמצא חזר לקיסר ואמר לו: כדברי כן הוא, מרדו בך היהודים ולא הקריבו את קורבנך על גבי המזבח. הקיסר הרומאי כעס מאוד ושלח את שר צבאו (נירון) שיעלה עליהם למלחמה.

כשהגיע לירושלים רצה לוודא שאכן יוכל לכבוש אותה ולכן זרק חץ לצד מזרח והחץ חזר ונפל בירושלים. זרק חץ למערב וחזר ונפל בירושלים, כך זרק לכל ארבע רוחות השמים והחץ חזר ונפל בירושלים. פגש נירון קיסר תינוק של בית רבן, אמר לו: פסוק לי פסוקך, אמר לו: "ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל" (יחזקאל כה, יד). נבהל נירון קיסר ואמר: הקב"ה רוצה להחריב את ביתו על ידי ויעניש אותי שאני החרבתי את ביתו. ברח, הלך ונתגייר (ויצא ממנו רבי מאיר בעל הנס). שלח הקיסר את אספסינוס ועשה מצור על ירושלים במשך שלוש שנים.

באותה תקופה היו בירושלים שלושה עשירים: נקדימון בן גוריון, בן כלבא שבוע ובן ציצית הכסת. ומדוע נקראו בשמות אלו? "נקדימון בן גוריון" על שם שנקדה (זרחה) החמה בעבורו (כשלקח י"ב מעינות מים בהשאלה מהשר הרומי והגיע הזמן להחזירם כפי שמובא במסכת תענית כ.). "כלבא שבוע" נקרא כך משום שביתו היה כביתו של אברהם אבינו ע"ה, שכל הנכנס לביתו כשהוא רעב ככלב יוצא כשהוא שבע. ו"בן ציצית הכסת" נקרא כך משום שהיתה ציציתו נגררת על גבי כסתות, מרוב עושרו וגדולתו היו תמיד פורשים לפניו שטיח אדום, וגם היה לו כסא קבוע במושב גדולי רומי כשהיה הולך להקביל את פני הקיסר.

שלושת עשירים אלו, כשראו שגבר הרעב על ירושלים החליטו ביניהם לפרנס את אנשי העיר. האחד אמר: אני אזון את אנשי

ירושלים בחיטים ושעורים. השני אמר: אני אזון אותם ביין, במלח ובשמן. והשלישי אמר: אני אספק להם עצים (באותה תקופה היה זה מצרך חשוב, לא היה גז וחשמל, וכדי לבשל ולחמם את הבית היו צריכים להסיק עצים). לעשירים הללו היתה אפשרות לזון את אנשי ירושלים במשך עשרים ואחת שנים.

בירושלים היו בריונים, אנשים ריקים ופוחזים, שרצו להתגרות ברומאים ולערוך אתם מלחמה. אמרו החכמים לאותם בריונים: בואו ונכרות ברית שלום עם הרומאים. אך אותם בריונים לא הסכימו לכך בשום פנים ואופן, וממש התעקשו לצאת למלחמה. אמרו החכמים: אין שום סיכוי שנגבור על הרומאים, כי הם ערוכים היטב למלחמה הן מבחינת חיילים מיומנים והן מבחינת נשק והמערכה אבודה מראש. כשראו הבריונים כך קמו ושרפו את אוצרות התבואה והעצים, כל החיטה והשעורה עלו באש והיה רעב כבד בירושלים, בכך רצו לאלץ את כולם לצאת ולהלחם.

בירושלים היתה אשה עשירה מאוד ושמה היה מרתא בת ביתוס, שלחה את משרתה לשוק ואמרה לו: הבא לי סולת נקיה! הלך המשרת לשוק וראה שהסולת אזלה, חזר בידיים ריקות ואמר שאזלה הסולת מן השוק, אך יש פת נקיה. אמרה לו: לך והבא! עד שהגיע לשוק גם זה נמכר, חזר ואמר לה: כבר נמכרה הפת הנקיה אך יש עדיין על המדפים פת קיבר. אמרה לו: לך והבא לי! עד שהלך נמכר גם זה, חזר בידיים ריקות ואמר לה: כבר מכרו את פת הקיבר אך יש עדיין קמח שעורים. אמרה לו: אם זה מה שנותר לך והבא לי! אך עד שחזר לשוק גם זה אזל, כל המדפים היו ריקים והמשרת חזר בידיים ריקות כפעמים הקודמות.

כשראתה מרתא את המצב הנורא שלפה נעליה מעל רגליה, אמרה: אצא אני בעצמי ואראה אם אמצא דבר מאכל, בדרכה דרכה על גללי בהמה ומרוב עדינותה שהיתה איסטניסטית לא יכלה לסבול זאת ומתה. קרא עליה רבן יוחנן בן זכאי את הפסוק: "הַרְרָה כָּד וְהַעֲנֶנְהָ אֲשֶׁר לֹא נִסְתָּה כִּף רַגְלָהּ הֵצֵג עַל הָאָרֶץ מִהַתְעַנֵּג" (דברים כח, נו). יש אומרים: מצאה גרוגרת של רבי צדוק ואכלה ומתה (רבי צדוק ישב ארבעים שנה בתענית כדי שלא תחרב ירושלים. כשגמר תעניותיו ורצה להברות את עצמו היו מביאים לו גרוגרות (תאנים יבשות) מפני שלא היה יכול לבלוע דבר עבה והיה מוצץ את הגרוגרת ומשליך את הנותר. ומרתא בת ביתוס מצאה מהגרוגרת שהשליך רבי צדוק,

הכניסה לפיה כדי להשביע רעבונה ומתה מרוב שהיתה עשירה ורגילה למעדנים ותפנוקים).

לפני מותה הוציאה את כל זהבה וכספה הרב, הניחה אותם בשוק ואמרה: למה לי כסף וזהב אם אין באפשרותי לקנות בהם אוכל להשביע את נפשי, שנאמר: "כִּסְפֶם בְּחוּצוֹת יִשְׁלִיכוּ וְזָהָבָם לְנִדְהָ? הֲיֵיהָ כִּסְפָם וְזָהָבָם לֹא יוּכַל לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֲבָרַת ה' וְנַפְשָׁם לֹא יִשְׁבְּעוּ וּמַעֲיָהֶם לֹא יִמְלֵאוּ כִּי מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם הָיְתָה" (יחזקאל ז, יט).

אמרו חכמים: בגלל קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים. א"כ כמה עלינו להזהר בעניינים של בין אדם לחברו, להקפיד על כבוד הזולת ולהמנע משנאת חינוס ולשון הרע. עלינו להרבות אהבה ואחוה שלום ורעות וללכת בדרך אהרן הכהן אוהב שלום ורודף שלום.

למה נחרב בית ראשון

הגמרא ביומא (דף טו): "אומרת: "למה חרב בית המקדש? מפני שלושה דברים שהיו בישראל: **עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים**". ואילו בגמרא בשבת (דף ק"ט): נאמר: "למה חרבה ירושלים? **על שביזו בה תלמידי חכמים**", ובנדרים (דף פ"א). נאמר: "על מה אבדה הארץ?" דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירושוהו, עד שפירש הקב"ה בעצמו שנאמר: "וויאמר ה' על עוזבם את תורתִי" (ירמיה ט, יב), ואמר רב יהודה אמר רב **שלא בירכו בתורה תחילה** (שלא בירכו ברכות התורה). וא"כ יש לכאורה סתירה בין הגמרות מה הסיבה שביגינה חרב בית המקדש.

והנה לפני שניישב את הסתירה יש לבאר את הגמרא בנדרים שאמרה את הטעם שלא בירכו בתורה תחילה, וזה קשה, שהרי הפסוק אמר: "**על עוזבם את תורתִי**", ומשמע שעזבו את התורה ממש, ולא רק שלא בירכו ברכות התורה? הר"ן ז"ל מיישב את זה וכותב: מצאתי במגילת סתרים של רבנו יונה שעל **שלא ברכו בתורה תחילה** אבדה הארץ שאם 'על עוזבם את תורתִי' כפשוטו, שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים, למה לא פרשוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש? אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה

הארץ, עד שפרשו הקב"ה בעצמו, שהוא יודע מעמקי הלב, שלא היו מברכין בתורה תחילה, כלומר **שלא היתה התורה חשובה בעיניהם** כל כך שיהא ראוי לברך עליה, **שלא היו עוסקים בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה** והיינו לא הלכו בה כלומר בכוונתה ולשמה עכ"ל.

והב"ח ז"ל (או"ח סי' מ"ז) הרחיב את הדברים בביאור נפלא, ותמצית דבריו, שיסוד לימוד התורה להדבק בנותן התורה, וחטאם היה שהם למדו תורה ולא דבקו בקדושת נותן התורה.

הם לא החשיבו את התורה כל כך כדי לברך עליה, כי היא היתה בשבילם חכמה חיצונית כמו אנגלית וגיאוגרפיה וכו' וככה הם למדו את התורה, וכיוון שהם זלזלו בתורה ממילא על זה אבדה הארץ.

ולכן הנביאים והחכמים לא ידעו לענות על הדבר הזה, כי הם ראו שלומדים תורה ולא הבינו על מה אבדה הארץ, עד שבא הקב"ה, בוחן כליות ולב, הסתכל בפנימיות שלהם, וראה שלא בירכו בתורה, דהיינו שהחשיבו אותה כמו חכמה רגילה, וזה מה שהוא אמר: "על עוזבם את תורת". ועל פי זה הגמרא בנדרים מובנת.

ובאשר לסתירה בין הגמרות, הראשל"צ הגאון רבי שלמה עמאר שליט"א, אמר פעם בדרשה: הרי אנחנו יודעים שהתורה "אגוני מגנא ואצולי מצלא" (סוטה דף כא.), והגמרא בקידושין (דף ל:.) אומרת: "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין", אז א"כ איך יתכן שעם ישראל התדרדרו למדרגה כזו שפלה והגיעו לשלושת העבירות החמורות?

על זה הנביאים לא ידעו לענות, עד שבא הקב"ה ואמר "על מה אבדה הארץ? על עוזבם את תורת", דהיינו שלא בירכו בתורה תחילה, כלומר הם למדו תורה אבל לא למדו אותה בתור דבר קדוש ואלוקי וממילא התורה לא שמרה עליהם, כי התורה מגינה על האדם מיצר הרע רק כשהוא יודע שהוא לומד תורה קדושה שקיבלנו אותה מידי בורא עולם, רק אז יש את הסגולה בתורה שתשמור עליו. אדם שלומד את התורה כראוי עליו נאמר: "זכה נעשית לו סם חיים" אבל אם חלילה הוא לומד תורה כמו סתם חכמה ח"ו אז הוא בגדר "לא זכה נעשית לו סם המוות" (יומא עב:), לכן התורה לא הגינה עליהם.

ולפי זה נמצאו שתי הגמרות אמת, כי היסוד הנסתר בתחילת הדרדור של עם ישראל היה "על עוזבם את תורתנו", דהיינו שלא בירכו בתורה תחילה ולא העריכו את התורה כראוי, וזה גרם להם להגיע לשלושת העבירות החמורות, כי התורה לא הגינה עליהם מיצר הרע, ובעקבות כך נחרב בית המקדש וגלינו מארצנו.

ועל פי זה אפשר להסביר גם את הגמרא בשבת שאמרה: "על מה אבדה הארץ? על שביזו בה תלמידי חכמים" (ודבר זה רמוז בפסוק "על עוזבם את תורתנו", וכמו שדרש רבי עקיבא (פסחים כב): "את ה' אלקיך תירא" - לרבות תלמידי חכמים, ולמה הם ביזו תלמידי חכמים? דבר זה היה מידה כנגד מידה בגלל שת"ח עצמם זילזלו בתורה ולא למדוה לשמה), שהרי למה אדם מבזה תלמיד חכם? כי בשבילו הוא אדם רגיל, וכמו שיש פרופסור לשאר חכמות אז גם הוא פרופסור לתורה, והוא לא חושב שתלמיד חכם הוא מיוחד ומורם מעם, כי מתוך שהוא התייגע ועמל בתורה, התורה נדבקה בו ונעשתה לחלק ממנו והוא והתורה והקב"ה נותן התורה - דבר אחד.

אם הוא היה יודע את הדברים האלה אז הוא היה מכבד את התלמיד חכם, וכמו שהגמרא במכות (דף כב): "אומרת: "כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה", כלומר עומדים מפני ספר תורה ואינם עומדים מפני לומדי התורה, והם טפשים כי תלמיד חכם יותר חשוב מספר תורה.

וא"כ זו הסיבה שביזו תלמידי חכמים, כי הם לא הרגישו שבתורה יש משהו מיוחד ואלוקי, אלא חשבו שהתורה היא חכמה כמו שאר החכמות, ולכן הם לא העריכו תלמידי חכמים, וממילא בגלל זה חרבה ירושלים. וא"כ הכל סובב על אותו ענין שלא בירכו בתורה תחילה ולא כיבדו בה תלמידי חכמים כי לא העריכו את התורה הקדושה כמתנה רוחנית אלוקית מן השמים.

על מה צמים בט' באב

כל שנה בתשעה באב אנו צמים, בוכים ומקוננים, על חורבן בית מקדשנו, על הגלות המרה ועל כל הצרות והייסורים שהיו מנת חלקנו מאז ועד עתה. כבר קרוב לאלפיים שנה שאנו משתמשים ב"תרופה" זו של בכיה, צום ואבילות, ועדיין לא נושענו, הצרות ממשיכות לרדוף אותנו. מדוע?

אפשר לענות על כך במשל: זוג צעיר עומד להתחתן. הם שכרו אולם מפואר, שלחו הזמנות לכולם, קנו טבעת, שמלת כלה, חליפה, טלית וכל מה שצריך ליום הגדול. והנה מגיע הלילה המיוחל, כל המוזמנים מגיעים, התזמורת מנגנת, הסעודה כיד המלך, החתן והכלה זורחים ומאושרים. אולם מרוב הטרדה וההתרגשות, שכחו לערוך חופה וקידושין, והחתן לא קידש את הכלה...

היה כמעט הכל: אולם, אוכל, הזמנות, תזמורת וכו', אך כל אלו חסרי משמעות ללא נישואין! למעשה זה לא שרק הקידושין היו חסרים, אלא שלא היה כאן כלום, כי בלי קידושין אין חתונה!

המשנה ברורה (סימן תקמ"ט) כתב: "כל אלו הימים, כל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם, **כדי לעורר הלבבות** לפקח על דרכי התשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להטיב, כמו שנאמר: "והתוודו את עונם ואת עון אבותם וגו'". ולכן חייב כל איש לשום אל לבו באותם הימים ולפשפש במעשיו ולשוב בהן **כי אין העיקר התענית** כמו שכתוב באנשי נינוה: "וירא ה' את מעשיהם", ואמרו חז"ל את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא 'את מעשיהם', **ואין התענית אלא הכנה לתשובה**".

אדם שצם ולא פשפש במעשיו, זה לא רק שחסר לו פרט או הידור בקיום מצות הצום, אלא שלא יצא כלל ידי חובה, הצום לא נחשב לו. כי תכלית הצום להביא את האדם להתבונן, לפשפש במעשיו, ואם הצום לא מביאו לידי תשובה, לא קיים את מצנת היום.

לאחר החורבן מתנבא הנביא ישעיה (מ, ב) ואומר: "נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם, דברו על לב ירושלים". "לב", הכוונה לפנימיות. בבית שני היו עוסקים בתורה ובגמילות חסדים והיו עובדים את ה' ית', אבל היה חסר להם "לב" בעבודת ה'.

בימים אלו הקב"ה מתחנן אלינו: "דברו על לב ירושלים" - תקנו את הלב שלכם. לא די בהמנעות מרחיצה ומאכילת בשר, לא די לצום פעם בשנה על החורבן. יש לעבוד על הפנימיות של התורה שאנו לומדים והמצוות שאנו מקיימים. צריכים אנו להתפלל בדביקות, לעשות מצוות מתוך שמחה אמתית, בהתלהבות. צריכים אנו לעורר את הלב, ואז גם הקב"ה יעורר את לבו לרחם על עמו ישראל ויגאל אותנו גאולת עולם באמת וברחמים.

הסיבות לחורבן בית שני

אמרו חז"ל (מדרש תהלים קל"ז): "כל שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו". אם עדיין לא זכינו לגאולת ישראל ולבנין בית המקדש, זה אומר שעדיין לא תיקנו את החטאים שבגללם הוא נחרב, אותם החטאים עדיין מצויים בקרבנו! הסיבות שהוא נחרב עדיין קיימות.

בית המקדש הראשון מפני מה חרב? מפני שהיו בו **עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים**, שלושת העבירות החמורות ביותר שעליהם נאמר: יהרג ואל יעבור.

לאחר שבעים שנות גלות, נבנה הבית השני ואף הוא נחרב.

שואלת הגמרא (יומא ט): "מקדש שני שהיו עוסקין בתורה, במצות ובגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו **שנאת חינם** ללמדך ששקולה שנאת חינם כנגד שלוש עבירות עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים".

שנאת חינם - שנאה בלי סיבה, אפילו אם אותו אדם לא עשה לו כל רע, ולמה? בגלל קנאה וצרות עין, כי הוא הצליח יותר ממנו, למה הוא כן ואני לא, עינו רעה בהצלחת חברו וכל זה מוליד שנאה.

השנאה היא נסתרת, הוא אינו יכול לומר לו: אני שונא אותך, אני מקנא בך, כי הרי הם לכאורה חברים (ראה עוד במאמר הבא).

שנאת חינם חמורה יותר משנאה שיש לה סיבה. אפשר ללמוד זאת מאהבה (היפך השנאה), עליה נאמר: "אהבה התלויה בדבר - בטל דבר, בטלה אהבה. אהבה שאינה תלויה בדבר, אינה בטילה". כך הדבר גם בשנאה: שנאה עם סיבה - בטלה הסיבה, בטלה השנאה. אבל שנאת חינם, בלי סיבה, קשה מאוד לעקור.

הקנאה גורמת לשנאה הכי גדולה והיא שנאה מתמשכת שנשארת חבויה בתוך הלב, פנימית. כלפי חוץ אנחנו חברים, אך כלפי פנים השנאה מפעפעת, ושנאה פנימית נסתרת, כמעט ואין לה תקנה. שנאה עם סיבה - שהחבר הזיק או עשה לי רע, מתישהו אנחנו נתפייס. אך על שנאת חינם אין כביכול על מה להתפייס.

אין אדם שלא חטא שנאמר: "כִּי אָדָם אֵין צְדִיק בְּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא" (קהלת ז, כ), ולכן ביום הכיפורים חוזרים בתשובה ומבקשים סליחה, מחילה וכפרה. אולם לצערנו אנו עושים תשובה רק על חטאים ועוונות... על קנאה, צרות עין ושנאת חינם, אדם לא מודע בכלל שצריך לבקש על זה סליחה, שצריך להכות על חטא. הוא לא עושה על כך תשובה ועל כן השנאה הזו מפעפעת, ואין לדעת להיכן היא מגיעה. (נר תמיד)

שנאת חינם

שנאת חינם היא לכאורה שנאה בלי סיבה (כך הוכח במאמר הקודם), אפילו אם אותו אדם לא עשה לו כל רע, ובכל זאת הוא שונא אותו. ולמה? בגלל קנאה וצרות עין, כי הוא הצליח יותר ממנו ועינו רעה בהצלחתו, וכל זה מוליד שנאה.

אולם לפי השקפת התורה, אין זו ההגדרה המדוייקת והנכונה לשנאת חינם.

בכדי להבין מהי שנאת חינם, עלינו להבין קודם מהי שנאה המותרת. כתב הרמב"ם (הלכות רוצח ושמירת הנפש יג, יד): "השונא שנאמר בתורה (כי תראה חמור שונאך) הוא מישראל, לא מאומות העולם, והיאך יהיה לישראל שונא מישראל והכתוב אומר 'לא

תשנא את אחיך בלבבך? אמרו חכמים כגון שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר, הרי זה מצוה לשונאו עד שיעשה תשובה ויחזור מרשעו".

זה המקרה היחיד בו מותר לשנא אדם מישראל! וכתבו רש"י והר"ן (שבת לב.) שנתת חנינם - שלא ראה בו דבר ערוה שיהא מותר לשונאו והוא שונאו. ולפי זה גם אם יהודי העליב אותי פגע בי והזיק אותי אסור לי לשנא אותו, ואם אני שונאו הרי שזו שנתת חנינם.

ולמה אם פגע בי והזיק לי ואני שונאו, נחשב הדבר לשנתת חנינם? משום שמי שחושב שהוא עשה לי והוא פגע בי והוא הזיק לי, דבר זה הוא בבחינת כפירה, כי בכך כביכול שוכח את בורא עולם, שהוא זה שמושך בחוטים ומנהל את כל ענייני העולם. ואם אדם פגע בנו והזיק לנו, עלינו להבין שזה מאת ה' יתברך, וגם זו לטובה כי כל מה שה' עושה הכל לטובה. וכך אמר דוד המלך ע"ה כאשר שמעי בן גרה רגם אותו באבנים וקילל אותו קללה נמרצת, וכאשר ביקשו עבדיו להורגו, אמר להם דוד: "הניחו לו, ה' אמר לו קלל".

בית המקדש נחרב בגלל שנתת חנינם, ובירושלמי (יומא פ"א ה"א) נאמר: "כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו", וזה מפני שעדיין יש בנו את אותם הנגעים של שנתת חנינם.

בוינה בירת אוסטריה, לפני כשלוש מאות שנה חי הרב שמשון ורטהיימר זצ"ל. מלבד גאונותו וצדקתו העצומה, היה מקורב מאוד לבית המלוכה, עד שהתמנה לשר האוצר של הממלכה האוסטרית-הונגרית, וכמובן שהרב ניצל את מעמדו כדי לדאוג לאחיו היהודים.

באמצעות הרב למד הקיסר להכיר את העם היהודי המופלא, והתרשם ביותר ממעלתו הרוחנית. באחד הימים פנה הקיסר אל הרב ושאל: "עתה כאשר מכיר אני את גודל רוחו ומעלתו של העם היהודי, מנקרת במוחי תמיהה אדירה: מדוע העם היהודי שקוע בגלותו שנים כה רבות? דורש אני ממך שתגלה לי את האמת לאמיתה, ודע לך שלא אסלח לך אם תעלים ממני את הסיבה האמיתית!".

רבי שמשון נאלם דום, השאלה הבלתי צפויה והאזהרה שבעדה הדהימו אותו. לבסוף נענה ואמר: "אדוני הקיסר, ירום הודו, על מעלותיו הרמות

של עמנו ועל תכונותיו הנאצלות מעיבה עננה אחת בלבד והיא שנאת חינום ובגללה אנו סובלים בגלות קשה ומרה עד עצם היום הזה".

הקיסר נעץ ברבי שמשון מבט של חוסר אמן ואמר: "תשובה זו אינה נראית לי כלל, לא יתכן שבשל דבר כה פעוט נענשתם בגלות כה ארוכה! דע לך שאם לא אקבל ממך את התשובה האמיתית לשאלתי בתוך שלושה ימים, כל יחסי אליך ואל עמך ישתנה בתכלית השינוי".

רבי שמשון נותר נבוך ומבולבל, ובלית ברירה עשה בלילה שאלת חלום, ומן השמים הודיעו לו שהתשובה שענה היא הנכונה, וכי עד מהרה יוכח הקיסר בעצמו בעדקת התשובה הזו.

באותו יום יצא הקיסר למסע ציד ביער. לאחר שעות ציד רבות הוא איבד את דרכו ותעה ביער כשהוא אובד עצות. הלילה החל פורש כנפיו, והקיסר הנבוך מצא את עצמו עומד ליד נחל, שבצדו השני נצצו אורות כפר בלתי מוכר.

הסיר הקיסר את בגדיו הנכבדים ושחה לעבר אותו הכפר. בשעת לילה מאוחרת החל לנקוש על דלתות התושבים, אולם איש לא אבה להכניס אל ביתו אדם בלתי מוכר רטוב מכף רגל ועד ראש.

לבסוף נקש הקיסר על דלת בית שבפתחו מוזזה. היהודי קיבל אותו במאור פנים, הושיט לו מיד בגדים יבשים להחלפה, והוסיף גם משקה חם וארוחת ערב מבריא ומשביעה, ולאחר מכן אף הציע לו מיטה נוחה לשנת לילה מתוקה.

עם בוקר הורה הקיסר ליהודי להוביל אותו אל ארמון הקיסר. כשהגיע לשם, ביקש ממנו להמתין באחד החדרים, לבש את מדי הקיסר וחזר אליו. כשהבחין היהודי בזהותו של האורח הזר שבילה את הלילה בביתו, הוא לא ידע את נפשו מרוב פחד וחרדה. כאשר נרגע מעט, שאלו הקיסר איך יוכל לשלם לו על טיפולו המסור. הרחר היהודי ולבסוף אמר:

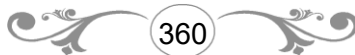

כבוד הקיסר, אינני זקוק לפרנסה ודי לי במה שיש לי, אבל בקשה אחת קטנה לי מהוד מלכותו: בכפר הסמוך אלינו מתגורר רוכל יהודי, אשר מדי שבוע מגיע לכפר שלנו וקונה מהאיכרים 'מציאות' שונות בזול ומוכר אותם ביוקר... הדבר הזה מאוד חורה לי בכל שבוע מחדש! הרי אני מעולם לא דרכתי בכפרו, ולא הלכתי לחפש 'מציאות' אצל שכניו, מה לו אפוא לבוא אלינו ולסחור עם השכנים שלי? לפיכך אני מבקש שאם על המלך טוב, הוא יתן צו מלכותי האוסר על אותי יהודי לדרוך בכפר בו אני מתגורר."

כשסיים היהודי השתררה במקום דממה עמוקה, הקיסר שתק בתדהמה מוחלטת.

כשהקיסר התעשת אמר בלבו: "הוי, כמה חכם ועודק הרב ורטהיימר, פשוט לא יאמן... חבל כל כך על עם כה אציל ונעלה, הסובל ומתענה שנים כה רבות בגלל מדה זרה שכזו שאינה תואמת כלל את רמתו המוסרית הנפלאה..."

בכדי לתקן את נגע שנאת החינם, עלינו להרבות באהבת חינם - לגמול טובה למי שהזיק והרע לנו. ולנהוג לפנינו משורת הדין, לוותר ולהתכופף, כמו אצבעות כף היד, שכאשר הן עומדות ישרות כל אחת מהן בגובה שונה, אך כשהן כפופות כולן בגובה שווה.

לשון הרע

החפץ חיים זצ"ל כתב בהקדמה לספרו: "בסוף ימי בית שני, גברה שנאת חינם, ולשון הרע בינינו, ובעבור זה נחרב ביתנו וגלינו מארצנו והגם שבגמרא לא מוזכר לשון הרע, אלא שנאת חינם בלבד, הכוונה היא על לשון הרע, שנאת חינם עם לשון הרע, היוצאת והמתבקשת מצד השנאה".

"לשון הרע" כולל: רכילות, הוצאת שם רע, מלשינות בסתר, ליצנות בסתר, דברי הכפשה וכל המרעין בישין וכל דברי הרפש שאפשר להטיל על חברו, הכל כלול בלשון הרע והכל שלא בפניו, בסתר, כמו ששנאת חינם היא בסתר.

דברי החפץ חיים כתובים במפורש **במדרש רבה** (תצא י, יד): "אמר הקב"ה: בעולם הזה על ידי שהיה לשון הרע ביניכם סילקתי שכינה מביניכם". אם היתה שנאת חינם לבד, ללא לשון הרע ורכילות וכיוצא בזה, לא היו ישראל נענשים כל כך.

נאמר **בזוהר הקדוש** (בשלח ח"ג קסא): "על כולא מחיל קודשא בריך הוא בר מן לישנא בישא" (הקב"ה מוחל על הכל, מלבד על עוון לשון הרע).

ובילקוט שמעוני (תצא סימן תתקלג): "אמר הקב"ה: מכל הצרות הבאות עליכם אני יכול להציל אתכם, חוץ מלשון הרע". כלומר, הקב"ה שהוא כל יכול אומר לנו שאינו יכול להציל אותנו מהצרות הבאות על עוון לשון הרע, ודבר זה לכאורה קשה להבנה שהרי הקב"ה הוא כל יכול. אפשר להסביר כך: מלך רודן, עריץ ואכזר יכול להוציא אנשים להורג באמירת פיו בלי סיבה, אף אחד לא יגיד לו כלום. אבל אם הוא מחוקק חוק שאין להרוג בתחומי המדינה בלא משפט, וקובע שחוק זה חל גם על המלך עצמו, הרי גם המלך לא יכול להוציא להורג. הקב"ה קבע חוק שמחייב גם אותו ית', שאין להציל את מי שמדבר לשון הרע.

וכתוב **בתנא דבי אליהו** (פרק י"ח): "כשאדם מספר לשון הרע, זה עולה עד כנגד כסא הכבוד", בדומה כמשקל נגדי לכוח התשובה שעולה גם כן מכוח הטוב עד כסא הכבוד, כפי שנאמר: "וְשָׁבַת עַד ה' אֶלְהֶיךָ", ונאמר: "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֶלְהֶיךָ" - התשובה מגיעה עד

כסא הכבוד. כנגד זה, חטאי הפה והלשון שהם תולדה של שנאת חיים, גם הם מגיעים עד כסא הכבוד וכשזה מגיע עד כסא הכבוד, אוי לו לעם ישראל. מזה נוכל לידע גודל החורבן שמחריבים בעלי הלשון את כלל ישראל" (עפ"י החפץ חיים).

הגר"י יגן זצ"ל סיפר פעם על חבר ששכר אברך ללמד את בנו גמרא. פעם אחת האב שאל את האברך: "מה דעתך על רב פלוני?", השיב לו האברך: אין לו יראת שמים, הוא לא מתפלל כראוי, ועוד כהנה וכהנה 'מעלות' עד שעשה אותו כופר. באותו שבוע חלה אותו אברך, התפרץ אצלו גידול ממאיר בלשון, לשונו הלכה והתנפחה וגדלה עד שלבסוף נחנק ומת.

מסופר על הגאון מוילנא, ששכר עגלון להסיע אותו לעיר הסמוכה. בדרך חלפו ליד שדה של גוי, העגלון ירד מהעגלה, לקח משם חציר עבור הסוס, עלה לעגלה והמשיך לנסוע. כל אותה העת הגר"א לא הרגיש כלום משום שהיה שקוע בלימודו. הגוי בעל השדה, שראה מחלון ביתו כיצד גונבים לו חציר, עלה מיד על סוס, ורדף אחרי העגלה. העגלה נעצרה והגוי התנפל על הגר"א, קרא לו גנב, והכהו בחוזקה. הגר"א שהבין מה קורה שתק. כאשר הוא נשאל מדוע שתק, ענה הגר"א: "אם הייתי אומר 'זה לא אני', הגוי היה מבין שהעגלון הוא הגנב, ואז הייתי עובר על אבק לשון הרע, וכל התורה שלמדתי לא היתה עוזרת לי ולא הייתי ניצל מלהתגלגל בכלב" ואמר שזה רמוז בפסוק: "ויקרא לה נובח בשמו" - לה, ראשי תיבות: "לשון הרע", נובח: שבא בגלגול של כלב נובח.

מדוע עוון לשון הרע כל כך חמור?

נאמר בזוהר הקדוש (פ' פקודי): "בעבור עוון לשון הרע השטן מעורר קטרוג גדול על עם ישראל וזה גורם למיתה ולחורבן גדול בעולם. וזה לשון הזוהר: יש רוח אחת, שְׁעוּמְדַת עַל כָּל אוֹתָם בְּעֵלֵי לְשׁוֹן הָרָע, וּמְתֵי שְׁמֵתְעוֹרְרִים בְּנֵי אָדָם בְּלְשׁוֹן הָרָע, או אָדָם אֶחָד שְׁמֵתְעוֹרֵר בְּלְשׁוֹן הָרָע, אִזּוּ מִתְעוֹרְרַת אוֹתָהּ הַרוּחַ רָעָה הַטְּמְאָה שְׁלִמְעָלָה, הַנִּקְרָאת סְכֻסְכָּא, וְהִיא שׁוֹרָה עַל אוֹתָהּ הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל הַלְשׁוֹן הָרָע, שְׁפִתְחוּ בָּהּ בְּנֵי אָדָם, וְהִיא עוֹלָה לְמַעְלָה וְגוֹרְמַת בְּזוּ הַהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל לְשׁוֹן הָרָע מִן הָרָב וְהָרָג בְּעוֹלָם. אוי לְאוֹתָם, שְׁמֵתְעוֹרְרִים לְאוֹתוֹ צַד הָרָע, וְלֹא שׁוּמְרִים פִּיהֶם וְלִשְׁוֹנָם וְלֹא חוֹשְׁשִׁים

על זה ולא יודעים שבהתעוררות שלמטה תלויה ההתעוררות שלמעלה, בין לטוב בין לרע וכו', וכלם מקטרגים לעורר לאתו נחש הגדול, שיהא מקטרג על העולם, והכל בשביל אותה ההתעוררות של לשון הרע, כשנמצאת ההתעוררות שלו למטה". אלמלא חטא הלשון לא ניתן כח להודיע למעלה את תועבות ועברות בני האדם ולתבוע דין עליהם.

כתב החפץ חיים זצ"ל: "כָּלֵל הוּא בְּכָל הַעֲנִינִים, מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. וְלִכֵּן כְּמוֹ שֶׁהָאֵדָם כּוֹבֵשׁ אֶת עַצְמוֹ וּבוֹלֵם פִּיּוֹ מִלְּדַבֵּר דְּבָרֵי גְנוּת עַל חִבְרוֹ וְלַעֲוֹר מִדְּנִים עָלָיו, כֵּן לְמַעֲלָה אֵין הַמְקַטְרֵג יָכוֹל לִפְתַּח פִּיּוֹ לְדַבֵּר קִטְרוֹגִיא. לֹא כֵן אִם נִמְצָא, חֵס וְשָׁלוֹם, יְדַלְטוֹרִיא בִּישְׂרָאֵל מִלְּמַטָּה, לְבַד מֵה שְׁמַעוֹרֵר בָּזֶה לְמַעֲלָה הַבַּעַל יְדַלְטוֹרִיא עַל עַצְמוֹ קִטְרוֹגִיא עֲבוּר עֲוֹנוֹתָיו, הוּא מַעֲוֹרֵר כֹּחַ הַקִּטְרוֹגִיא עַל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, שְׁעַל יְדֵי זֶה בָּא הַשְׁטָן וּמְקַטְרֵג עַל יִשְׂרָאֵל עֲבוּר עֲוֹנוֹתֵיהֶם וְתוֹבֵעַ דִּין עֲלֵיהֶם וְכִבְיָכוֹל מְכַרַח לְהַעֲנִיֵּשׁ עֲבוּר זֶה, וּמִי גָרַם כֹּל זֶה? הַמְסַפֵּר לְשׁוֹן הַרְע מִלְּמַטָּה".

אם ישראל עושים עבירות בלא לשון הרע, נבראים מלאכים מקטרגים בלא פה, שלא יכולים לומר לשון הרע ולהלשין, אבל כאשר אומרים לשון הרע, אותם מלאכים מקבלים פה ומקטרגים.

נאמר בתורה: "וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר" (שמות ב, יד) ופירש רש"י - שהיה משה מתמה, על מה סובלים ישראל יותר מכל העמים? עכשיו אני רואה מה הסיבה לכך (לשון הרע ומלשינות). ולכאורה היה בהם עוון עבודה זרה החמור מאד, שכאשר עברו את ים סוף קטרגו משמים הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז.

לפי דברי הזוהר הנ"ל הכל מובן: משה רבינו ע"ה היה יודע שיש לישראל עוונות גדולים מאוד, אך היה סבור שאין ביניהם חטא הלשון, וממילא לא היה יכול השטן לקטרג, אולם לאחר שראה שיש בניהם לשון הרע הפטיר ואמר: "אכן נודע הדבר", שעכשיו יש כח לקטרג עליהם על עוונותיהם ובכללם ע"ז, ובגלל זה סובלים ונלקים כל כך. ועפ"י זה מובן מדוע אפילו על אדם שלומד תורה אין התורה מגינה עליו, כי כאשר השטן מקטרג על העוון הנ"ל אין כח לעוצרו.

ונאמר אף יותר מזה, שהמדבר לשון הרע מעביר זכויותיו לאותו יהודי שהוא דיבר עליו, ומקבל את העבירות של אותו אדם, כך שלאחר שימות ימצא שמיוחסים לו עברות חמורות שכלל לא עשה, ויחסרו לו זכויותיו (חובות הלבבות).

המלאך המגיד, אמר למרן ה'בית יוסף': "וגם בעניין הקמות אשר קמו נגדך, אין להרהר, כי הם לא יזיקוך אלא הועילו, כי מי שאומר לשון הרע על חברו, מנכין לו מזכויותיו ונותנים וכו', הוא אמת ויציב, ואילו היו יודעים בני אדם דבר זה, היו שמחים כשהיו שומעים שאומרים רע עליהם, כאילו נותנים להם מתנת כסף או זהב".

כתב ה'חפץ חיים' זצ"ל (שמיה"ל ד, יב): אַם עֲבַר וְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע עַל חֵבְרוֹ וּבָא לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה... אִם חֵבְרוֹ נִתְּנָה עַל יְדֵי זֶה בְּעֵינֵי הַשׁוֹמְעִים וְנִסְבָּב לוֹ עַל יְדֵי זֶה הַזֶּק בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמִמּוֹנֹ, אוֹ שֶׁהֲצַר לוֹ עַל יְדֵי זֶה, הֲרִי הוּא כָּכָל עֲוֹנוֹת שְׁבִין אָדָם לְחֵבְרוֹ, שֶׁאֶפְלוּ יוֹם הַכְּפוּרִים יוֹם הַמִּיתָה, אֵין מְכַפֵּר עַד שְׂיִרְצָה אֶת חֵבְרוֹ, עַל כֵּן צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מַחִילָה מִחֵבְרוֹ עַל זֶה, וּכְשֵׁיתְפִּיֵס וַיִּמָּחַל לוֹ, לֹא נִשְׁאַר עָלָיו, כִּי אִם הֶעָוֹן דָּבִין אָדָם לְמָקוֹם.

ומקשים העולם: איך האדם שדיברו עליו לשון הרע יסכים למחול לחבירו, הלא בעת שימחל, יחזרו אליו כל העוונות שעברו ממנו וכן יפסיד את המצוות שיש אצלו מאותו אדם שדיבר עליו לשון הרע, ומי פתי שיסכים למחול על כך?

בעניין חזרת העוונות, הרה"ג רבי רפאל הכהן (בספרו מרפא לשון) כתב לתרץ על פי מה שאמרו חז"ל: "כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו" (ר"ה יז). והנה בשעה שאדם מוחל לחבירו על עוול שעשה עמו אין לך מעביר על מדותיו גדול מזה, ובאותה שעה מעבירין ממנו כל פשעיו. נמצא שאם ימחל לחבירו שדיבר עליו לא יפסיד מאומה, שאף שאותו אדם שדיבר עליו לשון הרע זוכה שמשתלקים ממנו אותן העבירות שעשה זה שדיברו עליו, אך מ"מ אותן עבירות אינן חוזרות לאותו אדם שמחל לחבירו, ולא עוד אלא שזוכה שמעבירים ממנו את כל פשעיו.

ובעניין הפסד המצוות, תירץ ה'בן איש חי' (בספרו שני אליהו) שאדם המוחל לחבירו על לשון הרע שדיבר עליו, נחשב כמחזיר לו אבידה

רוחנית. וזה פשוט שכפי ערך האבידה כך יקבל שכר לעתיד לבוא, שאם השיב שק מלא אבנים טובות ויהלומים, יקבל שכר גדול פי כמה מאשר אם השיב שק תבואה. כך גם בשעה שמוחל, שמחזיר לו אבידה גדולה ויקרה - את כל מצוותיו, נמצא שלעתיד לבוא יקבל שכר גדול לא פחות מערך כל אותן המצוות, וא"כ המוחל לא הפסיד מאומה.

● בית המקדש השני נחרב בגלל שפגמו בחטאי הלשון, שלא הקפידו על שמירת הלשון ולא נצרו את לשונם. ואם טרם זכינו לבנין בית המקדש ולגאולה, הוי אומר, שגם בדור שלנו, חטאי הלשון עדיין מצויים בתוכנו! כל שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו, הוי אומר, שהשנאת חינם ותוצאותיה עדיין מצויים בתוכנו. עלינו לתקן עוון זה וללמוד בכל יום בספר חפץ חיים שמירת הלשון, כדי שנוכל להזהר מעוון לשון הרע.

יהודי שהיה רגיל מאוד בלשון הרע, הגיע פעם לאדמו"ר צדיק, וביקש תיקון לעוון זה. אמר לו הרב לשחוט תרנגול ולמרוט לו את הנוצות. את בשר העוף לחלק לעניים ואת הנוצות לפזר ברוח. אותו אדם עשה בדיוק מה שהרב אמר וחזר לשאול אם בזה נגמר ה"תיקון". ענה לו הרב שעכשיו רק מתחילים את התיקון. הרב ציווה עליו ללכת ולאסוף את כל הנוצות שפוזר. נבהל היהודי ושאל כיצד יכול הוא לאסוף את הנוצות שכבר התפזרו ברוח?! ענה לו הרב: "נוצות שפיזרת לפני שעה אין אתה יכול לאסוף, לשון הרע של שנים אתה חושב לתקן על רגל אחת?!

לעומת זאת, אם אדם שומר על לשונו ומשתדל מאוד להזהר בעניינים שבין אדם לחברו, חוץ ממה שהוא אוסף לעצמו זכויות בעולם האמת, הוא מרוויח גם פה בעולם הזה.

מסופר על אשה אחת שיצאה מביתה לכבס את כל הכביסה שנצטברה במשך כל השבוע, וידוע הוא, שבזמנם לא היו להם מכונות כביסה כמו היום שאפשר להכניס את הכביסה למכונה, ולאחר כשעה הכביסה היא נקיה וצחורה, ואם יש גם מיבש כביסה, תוך חצי שעה הכביסה גם יבשה אפילו כאשר בחוץ יורד גשם חזק.

פעם היה יום של כביסה, ובבוקר מוקדם היו הנשים יוצאות ומכבסות בגד אחר בגד, ורק לאחר טרחה מרובה היה אפשר לקבל כביסה נקיה. ובימי החורף הקשים, היה כל יום של שמש מנוצל לייבוש הכביסה.

והנה האשה הנזכרת יצאה כמו שאר חברותיה לכבס את הכביסה שנצטברה כבר כמה ימים, ולאחר עמל וטרחה מרובים היתה כל הכביסה מכובסת ונקיה להפליא, וסוף סוף ניגשה לתלות את הבגדים לייבוש על חבל התליה השוכן בקרבת ביתה, וכאשר היתה הכביסה תלויה על החבל, שמה פעמיה סוף סוף לביתה, לנוח ולהינפש מהטרחה המרובה.

שכנתה שהיתה מסוכסכת עמה, ראתה את הכביסה הצחורה שתלויה על החבל, לא יכלה "לכבוש" את מידותיה הרעות, לקחה מספריים וחתכה את חבל הכביסה. כל הבגדים המכובסים והנקיים נפלו לבוץ והתלכלכו.

האשה שכיבסה את הבגדים השקיפה מלמעלה, וראתה את אשר עשתה לה שכנתה הרעה, ובאמת שחפצה להשיב לחברתה כגמולה, אלא שפשוט "בכוחות עליונים" העבירה על מידותיה וניגשה לבגדים המלוכלכים ללא אומר ודברים, וחזרה על הפעולה פעם נוספת. וגם כשבא בעלה מבית המדרש לא סיפרה לו מאומה, וקיבלה את הכל באהבה.

יושב בשמים הצופה ורואה את כל מעשה בני האדם, ראה את אשר נעשה, וראה את גבורת נפשה העילאית, ואין הקב"ה מקפח שכר כל ברייה. האשה הנזכרת שהיתה עקרה כחמש עשרה שנה, זכתה לפרי בטן, ולאחר כתשעה חודשים נולד לה בן, וכשגדל האיר את כל העולם כולו, הלא הוא הרב יוסף שלום אלישיב זצ"ל.

קינאה

בתלמוד הירושלמי (יומא א, א) נאמר: "ר' יוחנן בר תורתא אמר, מצאנו שלא חרב בראשונה אלא שהיו עובדי כוכבים ומזלות ומגלי עריות ושופכים דמים. אבל בשני, מכירין אנו אותם שהיו יגיעים בתורה וזהירין במצות, וכל מידה טובה היתה להם, אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אלו לאלו שנאת חינם, וקשה היא שנאת חנם משלוש עבירות החמורות הנ"ל".

בספר עשרה מאמרות (לרמ"ע מפאנו) מובא ששנאת החינם באה ע"י שהיו אוהבי ממון, והיו **מקנאים זה את זה** שלחבירו יש ממון וגדולה יותר ממנו. ונאמר שם בירושלמי שהעוון שהיה בבית שני גרם חורבן יותר מהעוון של בית ראשון. שבבית ראשון לא הרסו האויבים אלא רק את התקרה, אבל הכתלים נשארו, אך בבית שני החריבו והרסו גם את הכתלים ואת היסודות, שנאמר, "ערו ערו עד היסוד בה" (תהלים קלו, ז).

וסיים הירושלמי שם, 'כל דור שלא נבנה בימיו - מעלין עליו כאילו הוא החריבו' - היינו, ע"י שגם בימינו עדיין השטן מרקד בינינו בשנאת חינם וקנאת איש את רעהו, גורמין בזה אריכות הגלות ודחיית בנין בית המקדש, על כן נחשב כאילו נחרב בימינו.

ואמרו חז"ל, שבבית שני היו יגיעים בתורה וזהירין במצוות, ורק משום הקנאה שהיתה ביניהם גרמו חורבן יותר גדול מאשר בבית ראשון, עד שאפילו היסודות נהרסו. מזה אתה דן לומר, שאם רואים אנשים, אף שמייגעין עצמם בתורה וזהירים במצוות אך המה מטילים קנאה ושנאה ועושים פירוד לבבות ע"י אמתלאות שונות - המה מהרסין כל בניין ישראל ומחריבין את היסודות של קיום העם הישראלי ומאריכין את הגלות, ועליהם אמר דוד "כי השתות יהרסון צדיק מה פעל" (שם יא, ג) - מה תועלת יש בצדקתו ובעבודתו אם גורם במעשיו להרוס יסוד בניין וקיום העם הישראלי. וה' יתברך יעזרנו שנהיה באהבה ובאחוה זה עם זה, ואז אומה ולשון לא תשלוט בנו, אכ"ר. (משנה שכ"ר)

ואמרו חז"ל (אבות ד, כא) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם. והכוונה שמוציאין אותו מעולמו שלו מהבנתו, משכלו

הישר וממדותיו, שהוא מהפך הכל מהקצה אל הקצה, וע"י הקנאה יכול להיות רוצח וכופר.

מעשה בשמעון הצדיק משיירי הכנסת הגדולה שהיה כהן גדול. יום אחד לאחר יום הכיפורים אמר שעומד להפטר מן העולם. שאלוהו מנין לו, והשיב: כל שנה כשאני נכנס לבית קודש הקדשים, נכנס עמי זקן לבוש לבנים עטוף לבנים ויוצא עמי, ושנה זו נזדמן לי זקן לבוש שחורים עטוף שחורים שנכנס עמי ולא יצא עמי.

לאחר הרגל חלה שבעה ימים ומת. בשעת פטירתו אמר להם: "חוניו בני ישמש תחתי". חוניו היה תלמיד חכם ואחיו שמעי היה עם הארץ, ובכל זאת לא קיבל עליו חוניו את עוונות אביו לפי שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה. חוניו וויתר לאחיו הגדול על הכהונה הגדולה כדי שלא יפגע.

ואפילו שחוניו וויתר בהתחלה כדי שאחיו לא יפגע, אעפ"כ נתקנא בו בשמעי אחיו ורצה לבזות אותו. אמר לו בוא ואלמדך סדר עבודה, והלבישו באונקלי וחגרו בעילצול (בגדי נשים) והעמידו אצל המזבח.

אמר להם לאחיו הכהנים ראו מה נדר זה וקיים לאחובתו, אותו היום שישתמש בכהונה גדולה אלבוש באונקלי שלך ואחגור בעילצול שלך. ביקשו אחיו הכהנים להורגו, סח להם כל המאורע, ביקשו להרוג את חוניו רץ מפניהם ורצו אחריו, רץ לבית המלך ורצו אחריו, כל הרואה אותו אומר זה הוא זה הוא, הלך לאלכסנדריא של מצרים ובנה שם מזבח לשם עבודה זרה (ויש אומרים לשם שמים - גמ' סוף מנחות).

לכאורה מדובר פה באדם גדול ששמעון הצדיק העיד עליו שהוא הראוי ביותר להיות כהן גדול, ואכן חוניו הגיע למדרגה גבוהה בעבודת ה', כמו משה רבינו שלא היה מוכן לקבל תפקיד חשוב כדי שאחיו הגדול לא יפגע.

והוא אכן עבד על עצמו על מידת הקנאה והווייתו ובין אדם לחבירו, ונתן לאחיו הגדול את תפקיד הכהן הגדול שהוא החשוב ביותר בעם ישראל אע"פ שלא היה ראוי לזה ורק כדי שלא יעלב.

וא"כ קשה היאך הגיע לכזה מצב שלבסוף היה מוכן לבזות כל כך את אחיו ואפילו לגרום לו מיתה? אלא שאע"פ שעבד על עצמו בכל זאת בשעת מעשה נתעוררה בו מדת הקנאה וזו גם כוונת הגמ' שם "ואעפ"כ נתקנא בו", ולא אומרים אעפ"כ אלא לאדם שעבד על עצמו ונתרחק מן הקנאה, ולזה באו חז"ל ואמרו ואעפ"כ נכשל בקנאה, שמחמתה כמעט בא לידי רציחה שהרי כל כוונתו היתה שיהרגוהו אחיו הכהנים ושוב יקבל הוא את הכהונה, וכשלא עלה הדבר בידו נכשל והכשיל בעבודה זרה החמורה. ואם כך קרה לאדם שעבד על עצמו כל שכן שאדם שאינו עובד על עצמו שהוא בסכנה.

וזה מה שהגמרא אומרת שם בהמשך: תניא אמר ר' יהושע בן פרחיה בתחילה כל האומר לי עלה לה (לגדולה) אני כופתו ונותנו לפני הארי, עתה כל האומר לי לירד ממנה אני מטיל עליו קומקום של חמין, שהרי שאול ברח ממנה וכשעלה ביקש להרוג את דוד". ולכאורה מה ההבדל בין "אני כופתו ונותנו לפני הארי" לבין "אני מטיל עליו קומקום של חמין"? אומר ר' גרשום שם שבהתחלה מי שאומר לו לעלות לגדולה היה כופתו לפני הארי, שזה רק גרמא (אינו עושה בעצמו). אך אחרי שעלה לגדולה אם אומרים לו לרדת ממנה שופך עליו רותחים והורגו בידיים ממש.

בהתחלה ר' יהושע ברח מהגדולה והכבוד, אבל אח"כ כאשר התרגל לזה הוא לכאורה יהרוג בידיים את מי שיאמר לו לרדת. וכן מצינו אצל שאול המלך שעליו נאמר "בן שנה למולכו", שאע"פ שהיה בן עשרים שנה, היה נקי מחטא כמו תינוק בן שנה. ולא הסכים ששמואל ימשח אותו למלך, אמר אני הקטן שבשבטים. אמר לו שמואל "אם קטן אתה בעיניך, ראש שבטי ישראל אתה", והיה צריך לעמול קשה כדי לשכנע אותו למלוך על ישראל. ואילו כאשר היה מלך ונגזר עליו שדוד ימלוך תחתיו רצה להורגו בקום ועשה. וכל זה משום הקנאה והכבוד המדומה.

ובגמרא (שבת י.) אמרו: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. וכתב רש"י: "כתונת פסים - סביב פס ידו נתן מילת ולא כל הכתונת", והיינו שעל דבר מועט שעשה לו אביו, אפילו על זה נתקנאו בו אחיו.

בני יעקב דנו את יוסף אחיהם כרודף, העמידו אותו בדין וגזרו עליו מיתה, ולבסוף "ריחמו" עליו ומכרוהו לעבד למצרים וכל כך היו בטוחים הם בצדקת דרכם שאפילו שיתפו שכינה עמהם, וראו בצער אביהם ובכל זאת היו בטוחים בצדקת דרכם. אבל למעשה השורש למעשיהם היה קנאה שהעבירה אותם על דעתם ותו לא.

ולכן כאשר יוסף הצדיק אומר להם "אני יוסף" הם לא יכלו לענות אותו ונבהלו מפניו. ונאמר בגמרא (חגיגה ד:): כאשר ר' אלעזר היה מגיע לפסוק זה היה בוכה "ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו", ומה תוכחה של בשר ודם כך תוכחה של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה.

ולכן כאשר אמר להם יוסף "אני יוסף" - מיד הבינו האחים כי כל הזמן הם חיו בטעות ודמיון, כי הם חשבו שיוסף אחיהם רשע ורוצה לפגוע בהם ויש לו דין רודף וטוב עשו שמכרו אותו וכו', וכן חשבו כל הזמן שמדברים הם עם נוכרי ערל, ועל יסוד זה בנו ועשו את כל החשבונות - ואילו לבסוף נתברר שהכל היה דמיון וטעות מכח הקנאה שמעבירה את האדם מן העולם ומשבשת את דעתו. וכן גם לעתיד לבוא, כשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל אחד ואחד את חטאיו הלא לא יהיה לו פתחון פה כלל, ואם על תוכחתו של יוסף לא יכלו האחים לענות על אחת כמה וכמה על תוכחתו של הקב"ה, כי אז האדם יראה שכל חייו היו מבוססים על דמיונות וטעויות.

ומובא במדרש (דברים רבה וילך ט') שכאשר הגיע זמנו של משה רבינו למות ביקש מהקב"ה לחיות עוד, אמר לו שהגיע זמנו של יהושע לשמש, אמר משה יטול יהושע את הרבנות ואני אהיה לו כתלמיד, אמר לו הקב"ה עשה לו כדרך שהוא עושה לך, מיד השכים משה והלך לביתו של יהושע, נתיירא יהושע ואמר: משה רבי בוא אצלי, יצאו להלוך הלך משה לשמאלו של יהושע, נכנסו לאהל מועד ירד עמוד הענן והפסיק ביניהם, משנסתלק עמוד הענן הלך משה אצל יהושע ואמר מה אמר לך הדיבור? אמר לו יהושע, כשהיה הדיבור נגלה עליך, יודע הייתי מה מדבר עמך? אותה שעה צעק משה ואמר **מאה מיתות ולא קנאה אחת וכו'.** ועל מי מדובר כאן? על משה רבינו ע"ה עליו נאמר: "וְהָאִישׁ מִן־שָׁמַיִם עָנִיו מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה", ובכל זאת היה לו חשש שיגיע לידי קנאה והעדיף למות ולא להגיע לכך.

ובספר אורחות צדיקים (שער הקנאה) הביא משל לחומד וקנאי שפגע בהם מלך אחד, אמר להם המלך אחד מכם ישאל דבר ממני ויינתן לו ולחבירו בכפלים, הקנאי לא רצה לשאול תחילה, שהיה מתקנא אם יינתן לחבירו בכפלים, והחומד היה מתאוה שניהם, דחק החומד את הקנאי לשאול, שאל לנקר לו עין אחת ולחבירו שתיים.

ומובא במדרש (איכה רבתי) אמר ר' שמואל בר נחמני: בשעה שחרב בית המקדש בא אברהם אבינו לפני הקב"ה בוכה סופד וצועק ואמר לפניו: "ריבונו של עולם, מפני מה הגלית את בני, ומסרתם בידי האומות, והרגום בכל מיתות משונות, והחרבת בית המקדש, מקום שהעליתי את יצחק בני לעולה לפניך", אמר לו הקב"ה: "בניך חטאו ועברו על כל התורה כולה".

פתח אברהם לפני הקב"ה ואמר: "ריבונו של עולם, למאה שנה נתת לי בן, וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלשים ושבע שנים אמרת לי העלהו עולה לפני ונעשיתי עליו כאכזרי ולא ריחמתי עליו, אלא אני בעצמי כפתתי אותו, ולא תזכור לי זאת ולא תרחם על בני!"

פתח יצחק ואמר: "ריבונו של עולם, כשאמר לי אבא יאלקים יראה לו השה לעולה בני, לא עכבתי על דבריך ונעקדתי ברצון על גבי המזבח ופשטתי את צווארי תחת הסכין, ולא תזכור לי זאת ולא תרחם על בני!", פתח יעקב ואמר: "ריבונו של עולם, לא עשרים שנה עמדתי בבית לבן וכשיצאתי מביתו פגע בי עשו הרשע ובקש להרוג את בני ומסרתי עצמי למיתה עליהם, ועכשיו נמסרו ביד אויביהם כצאן לטבח, לאחר שגידלתים וסבלתי עליהם צער גידול בנים, כי רוב ימי הייתי בצער גדול בעבורם, ועתה לא תזכור לי זאת לרחם על בני!" פתח משה רבינו ואמר: "ריבונו של עולם, לא רועה נאמן הייתי על ישראל ארבעים שנה, וכשהגיע הזמן שייכנסו לארץ, גזרת עלי במדבר יפלו עצמותי, ועכשיו שגלו שלחת לי לספוד ולבכות עליהם!"

באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה: "ריבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתרה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי והוקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני

ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני. לאחר מכן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאוותי וריחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב הביאו אחותי לבעלי במקומי ומסרתי לאחותי כל הסימנין שמסרתי לבעלי כדי שיהא סבור שהיא רחל, וגמלתי חסד עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה, ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים, מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בם כרצונם!"

מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר: "בשבילך רחל, אני מחזיר את ישראל למקומן כמו שכתוב: "כה אמר ה' קול ברמה נשמע, נהי בכי תמרורים, רחל מבכה על בניה, מאנה להנחם על בניה כי איננו. כה אמר ה', מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך... ויש תקוה לאחריתך, נאם ה', ושבנו בנים לגבולם."

והדברים צריכים ביאור, מדוע זכות עקידת יצחק ושלושת האבות ומשה רבינו ע"ה אינם מספיקים כדי לגאול את עם ישראל, ואילו רק ההתגברות של רחל אמנו מועילה לכך?

אלא שהתיקון צריך להיות בהתאם לקלקול, והרי הסיבה לחורבן היתה בגלל שנאת חנם שנבעה מקנאה (וכמו שאמר הרב מפאנו), כך התיקון והגאולה צריכים לבוא מתוך אהבת חנם והתגברות על מידת הקנאה, ומי לנו גדול מרחל אמנו שזכתה לכך.

ויש להרחיב - כולם ידעו שלאה עתידה להינשא לעשו הרשע ורחל ליעקב הצדיק. יעקב אבינו הגיע לחרן ואכן בחר דוקא ברחל להיות אשתו שתוליד לו את י"ב השבטים הקדושים. רחל חששה שאביה לבן הרמאי ירצה להחליפה בלאה אחותה, היא סיפרה זאת ליעקב והם סיכמו ביניהם על סימנים מוסכמים. לבן אכן החליף את רחל בלאה, אך רחל לא רצתה לצער את אחותה ולכן מסרה לה את הסימנים (אפילו שבכך היא מסכנת את עצמה בכך שאולי היא תינשא לעשו הרשע), בסופו של דבר רחל לא הפסידה מכך כי לאחר שנתגלתה התרמית יעקב אבינו נשא לאשה גם אותה.

אולם בהמשך מצינו דבר מעניין: "וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל לְאָה: תִּנֵּי נָא לִי מִדֹּדָאִי בְּנָדָה. וַתֹּאמֶר לָהּ: "הִמָּעַט קִחְתִּיךָ אֶת אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת

דוֹדָאֵי בְּנֵי! - [”שהרי אנכי נשאתי לו תחילה ואת נעשית צרתי” (חזקוני)
 ”שלא היה לך להסכים שתהיי את צרתי, כאמרו: ’ואשה אל אחותה לא
 תקח לצרור” (ספורנו)]. וזה לכאורה קשה מאוד, הרי יעקב אבינו רצה
 מלכתחילה לקחת לאשה את רחל ועבורה הוא עבד שבע שנים, וכל
 מה שזכתה לאה להינשא ליעקב היה בזכות הוויתור הגדול של רחל
 שמסרה לה את הסימנים, א”כ כיצד יתכן שלאה באה בטרוניה אל
 אחותה רחל ואומרת לה: ”המעט קחתך את אישי”!

כבר ראינו לעיל שזכות מסירת הסימנים היתה גדולה יותר מזכות
 העקידה ומכל שאר הנסיונות שהתנסו אבותינו, ובזכות מסירת
 הסימנים עתידים ישראל להיגאל. הגר”ש שבדרון זצ”ל ביאר שבכל
 שאר הנסיונות, עיקר הנסיון לא היה, אלא בשעת המעשה, אך
 נסיונה של רחל אמנו לא ניגמר בזה שמסרה את הסימנים ללאה
 אחותה, אלא שבמשך כל ימי חייה עמדה רחל בניסיון זה בגבורה
 ובאומץ - הרי מה שהתאפשר ללאה להינשא ליעקב אבינו, היה
 בזכות שוויתרה לה רחל ומסרה לה את הסימנים, ומן הסתם שלאה
 הייתה נמצאת מבושת קצת בפני רחל אשר היא שאפשרה לה
 להינשא ליעקב, והרגשתה הייתה שאת חייה היא חייבת לרחל...

אך רחל, שרצתה לגמול עם אחותה חסד שלם ואמיתי, חסד שאין
 המקבל מרגיש שעשו חסד עמו, מסרה ללאה את הסימנים ואף נתנה
 לה את ההרגשה כאילו היא (לאה) עושה עמה חסד. רחל בחכמתה
 גרמה לה להרגיש כאילו לאה היא עיקר הבית ואילו רחל פחותה
 ממנה. היא מעולם לא הזכירה את עניין מסירת הסימנים ויתכן
 שאפילו גרמה ללאה לשכוח מכל העניין (יתכן שלאה אפילו לא ידעה מכך
 שאביה לבן החליף אותה ברחל, היא חשבה שמלכתחילה יעקב רצה בה לאשה וא”כ
 לקח גם את רחל. כך גם משתמע מהמדרש שאומר שכאשר יעקב היה משגר מתנות
 לרחל, היה לבן נותן ללאה ואומר לה שיעקב ארוסה שלח לה). רחל עשתה זאת
 באופן כל כך מושלם, עד שלאה היתה יכולה אפילו לבוא אליה
 בטרוניה - לא מספיק שלקחת לי את אישי! ... (לפי זה צריך לומר שגם יעקב
 אבינו לא הזכיר ללאה את עניין הרמאות של אביה, כי גם עליו היתה המצוה שלא לבייש
 את לאה).

ניסיון כמו זה, אשר נמשך כל החיים, הוא בוודאי קשה מאוד, ובזה
 שעמדה רחל אמנו בניסיון זה בעוז ובגבורה, זכתה ותזכה בע”ה
 במהרה בימינו ל”ושבו בנים לגבולם”.

מבואר ומפורש שרחל אמנו עבדה על מדת הקנאה בשלימות נפלאה ועשתה מסירות נפש מעל הטבע, ואף היתה עלולה לאבד את הזכות להנשא ליעקב אבינו הצדיק ולהקים את עם ישראל ואף ליפול לידי עשיו הרשע ולאבד את העולם הבא שלה, ובלבד שאחותה לא תתבייש ותיכלם, ובזכות מעשה נאצל זה אנו נזכה לגאולה. וזאת המדה היתה מוטבעת כל כך ברחל עד שהורישה זאת גם ליוצאי חלציה כמו שכתוב אצל דוד המלך ע"ה שאמר על יהונתן "נפלאות לי אהבתך מאהבת נשים", ושמעתי מפרשים שדוד תמה מנין לקח יהונתן מסירות נפש כה גדולה למסור לו את המלכות שזה הדבר היקר ביותר, מהיכן לקח כוחות נפש כה עצומים? והתשובה - מאהבת נשים, דהיינו מרחל אמנו שיהונתן צאצא שלה והיא השרישה בו את המידה הנפלאה של וויתור לשני. (מנחת שלום)

● מסופר על שני בני אדם: האחד היה קנאי והשני חמדן שעשו מעשה טוב והמלך רצה להטיב להם. אמר להם בקשו ממני בקשה, מה שהראשון יבקש יקבל השני פי שניים, כל אחד כיבד את חברו בזכות לבקש ראשון ולא הסתדרו, עד שהמלך עצמו החליט שהקנאי יבקש ראשון, אמר הקנאי לעצמו מה אבקש הרי מכל מה שאבקש, חברי יקבל כפול ממני? אמר: "אדוני המלך, אני מבקש שתעקור לי עין אחת שלי, בתנאי שלחברי תעקור את שתיהן". הרי לך מידת הקנאי שמוכן שיעשוהו בעל מום בתנאי שחבירו יסבול יותר.

בית המקדש כמשכון

בפרשת פקודי נאמר: "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אֵיתָמָר בִּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן" (שמות לח, כא)

ויש לשאול, הרי אין מילה מיותרת בתורה, א"כ מדוע נאמר "המשכון, משכון", שהוא לכאורה כפול ומיותר?

רש"י שם כתב שזה: "רמז למקדש, שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל". ודבר זה לכאורה אינו מובן, כי מהו הטעם להזכיר את חורבנות בית המקדש, הראשון והשני, הצפויים בעתיד, דווקא עכשיו, כאשר חונכים את המשכון?

היעלה על הדעת, שכאשר החתן עומד תחת חופתו, יאמר לו השדכן: "כאשר אשתך תתגנה בעיניך ותתגרשו, אל תשכח אותי, יש לי גם הצעות של גרושות איכותיות וטובות!"!

כך גם כאן, וכי לא מצא הכתוב מקום מתאים ומוצלח יותר להזכיר את חורבן בית המקדש, אלא בשעה זו, ביום חתונתו וביום שמחת לבו, יום חנוכת משכן העדות!?

אפשר להבין זאת על פי משל: אדם עשיר מאוד נאלץ לנסוע לרגל עסקיו המסועפים למדינה מסוכנת, בה מסתובבים פושעים אכזריים השודדים עשירים ואח"כ רוצחים אותם. בטרם יצא למסעו, הקפיד שלא ימצאו במזוודותיו דברים יקרי ערך, ולא יהיו עליו תכשיטי זהב ויהלומים. הוא הסיר את שעון הזהב מעל ידו ולבש בגדים בלויים ופשוטים, וכן הקפיד גם שלא לקחת כסף, יותר ממה שהוא צריך לנסיעה.

כך יצא האיש לדרכו, מקווה ומתפלל לשוב בשלום ממסעו המסוכן. כאשר הגיע למחוז חפצו, פתאום הבחין שעונד הוא על אצבעו טבעת זהב משובצת ביהלום ענק ומרהיב. הוא החביא את הטבעת, השתדל לשמור עליה שלא תאבד והתפלל שלא לפגוש בשודדים חסרי המצפון.

הטבעת אכן לא אבדה, וגם בשודדים לא נפגש, אולם נפגש הוא עם מחלת הקדחת, אליה לא היה מחוסן, וכך נפל למשכב כשהוא חולה מסוכן. למזלו הטוב הוא הצליח למשכן את הטבעת, ובכסף הרב שקיבל תמורתה, יכול היה לשכור רופא מומחה שיטפל בו בנאמנות. תוך מספר שבועות החלים, התאושש, וכאשר קם ממיטת חוליו, הרויח את סכום הכסף הנדרש, סילק את החוב וקיבל לידיו שוב את הטבעת היקרה. רק אז הבין כי ארע לו נס מן השמים, והטבעת שנשכחה הצילה את חייו.

כך גם בעניין חורבן בית המקדש. על הפסוק: "מִזְמוֹר לְאֶסֶף אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלֶתָּהּ טָמְאוּ אֶת הַיְכָל קִדְשֶׁךָ שָׁמוּ אֶת יְרוּשָׁלַם לְעַיִים" (תהלים עט, א), דורשים חז"ל: "מזמור"?! לכאורה היה לו לומר "קיינה" (מזמור הוא על דבר שמח, וקיינה על דבר עצוב). ומתרגמים: "אמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ובאבנים שבביתו, ומתוך כך

הותיר פליטה בישראל, שאלמלא כך, לא נשתייר משונאי ישראל (הכוונה לעם ישראל בלשון סגוי נהור) שריד". כלומר, הקב"ה החריב את בית המקדש, וע"י כך עם ישראל נשאר חי וקיים.

אם כך, מזמורו של אסף דומה הוא לשמחתו של אותו עשיר, ששמח על הטבעת שהצילה אותו מרדת שחת. אף המקדש שעליו שפך הקב"ה את חמתו, הציל את עם ישראל.

וזה מה שהובטח לנו בפסוק זה, שאף שעתיד המשכן להתמשכן בעוונותיהם של ישראל, מובטח לנו שבאחרית הימים נזכה לפדות את המשכון בשמחה, ויבנה שוב בית המקדש בתפארתו, במהרה בימינו, אמן (עפ"י כמוצא שלל רב בשם רבי אלכסנדר זושא אלישביץ).

אלא שלכאורה קשה, שהרי אין לקחת מהעני משכון שהוא צריך לו ואינו יכול בלעדיו, א"כ, כיצד הקב"ה לקח מאיתנו את המקדש כמשכון?

אלא כנראה שטוב לנו, ואין אנו מרגישים שאיננו יכולים בלי בית המקדש, וזאת משום שאיננו מבינים מה הפסדנו.

רבי נחמן מברסלב כתב (לקוטי מוהר"ן תנינא, פרשה ז'): "בזמן שבית המקדש היה קיים, היינו נקיים מעוונות, כמו שכתוב: 'צדק ילין בה', ופירש רש"י: 'כי תמיד של שחר היה מכפר על עבירות של לילה, ותמיד של בין הערבים היה מכפר על עבירות של יום'. כי ישראל עם קדוש, לפי גודל רוחניותם ודקותם, אינם יכולים לשאת עליהם המשא של עוון אפילו יום אחד. על כן אנו צריכים את בית המקדש, שיכפר עלינו בכל יום. ומעת אשר חרב בית מקדשנו, אין אנו יכולים לנקות עצמנו מן העוונות, כי אין מי שיכפר בעדנו".

אם רק נשכיל להבין שאנו צריכים וחייבים את המשכון - בית המקדש, ואין אנו יכולים בלעדיו, ונבקש זאת מאת ה' ית', אז הוא אכן יחזיר לנו אותו, כמו שהמלוה מחזיר לעני את המשכון כאשר הוא צריך לו.

יה"ר שנזכה לתקן את כל חטאינו ונזכה לבנין בית המקדש ולגאולה קרובה בימינו אמן.

בניית בית המקדש

בכדי שנוזכה לבניין בית המקדש ולגאולה השלמה, עלינו לתקן את כל החטאים והפגמים אשר בגללם חרב הבית: יש להרבות באהבת חינוס כנגד אותה שנאת חינוס נוראה, וכן לשמור את פינו ולשונונו מדיבורים אסורים כנגד איסור לשון הרע, וכן עלינו לעסוק בתורה כנגד הזלזול בתורה שהיה בימי בית ראשון.

ובנוסף צריכים גם "תפילה", להתפלל מקרב לב שהמשיח יגיע ותבוא הגאולה, כי השכינה בצער ומתגוללת בעפר, ולכן צריך להתפלל ולחזור ולהתפלל "לאקמא שכינתא מעפרא". אבל מתי אנחנו נזכרים להתפלל שהמשיח יגיע? רק כשיש לצערנו איזו גזירה או בעיה ח"ו, אז מתפללים שיבוא המשיח ויפתור לנו את כל הבעיות, אבל מה עם הצער של השכינה ושל המקדש? וכי צערו של הקב"ה לא כואב לנו חלילה? לכן אנחנו צריכים לבכות על חורבן בית המקדש, על החורבן הפיזי ועל החורבן הרוחני שיש לנו עכשיו, להתפלל באמת מכל הלב שהמשיח יבוא ונוזכה לגאולה השלמה.

רבי ירוחם הלוי ממיר זצ"ל כתב: "הנה זה יסוד בבריאה כולה, שאין נותנים שום דבר בלא תפילה". בני ישראל זכו להגאל מהשעבוד מצרים הנורא רק ע"י התפילות והזעקות שצעקו לה' יתברך שנאמר: "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם" (שמות ב, כד), ובלא תפילה לא היו נגאלים. למרות שגאולת מצרים כבר הובטחה לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים, ונשבע על זה הקב"ה לאברהם ליצחק וליעקב, בכל אופן עדיין נצרכה לתפילה, כמו שאי אפשר שיצמח דבר מן הקרקע ללא גשם אע"פ שחרשו וזרעו ועדרו בכל זאת ללא גשם לא יצמח כלום, ולא יהנה האדם מיגיעו ועמלו, כך גם אי אפשר ליהנות ממעשים טובים (ואף הבטחות ה') ללא תפילה.

וכן במעשה העגל, במרגלים ובמעשה קורח - בכולם לא נושעו אלא ע"י תפילה. וכן חנה הצדקת לא נושעה ונפקדה בבנים אלא ע"י התפילה שנאמר "וְהָיָא מֵרַת נֶפֶשׁ וְהַתְּפִילָה עַל ה' וַיְכַל תְּבַכָּה" (שמואל א' א, ז). וכן מצינו באליהו הנביא זכור לטוב שלא נענה אלא ע"י התפילה שנאמר "ענני ה' ענני" (מלכים א, יח, לז). ועוד כהנה וכהנה.

הוא שאמרו רבותינו זכרונם לברכה אין דבר בעולם שמתקיים ללא תפילה.

בשולחן ערוך (או"ח צח, ג) מובא שהתפילה צריכה להאמר בלשון תחנונים, שזו כל המהות של התפילה, להכניע את הלב ולהתחנן לבורא, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קכג) "הנה כעיני עבדים אל יד אדונייהם כעיני שפחה אל יד גבירתה כן עינינו אל ה' אלוקינו עד שיחננו". ואם קורה שהאדם מגיע לתפילה, ואם הוא יתפלל את כל התפילה הוא יצטרך למהר ולא לכוון, וקל וחומר לא להתחנן, במקרה כזה כתב השולחן ערוך (או"ח א, ד) שטוב מעט בכוונה מהרבה בלא כוונה, כי רחמנא ליבא בעי (הקב"ה רוצה את הלב).

תכלית התפילה היא לצורך השרשת האמונה בקרבנו שיש שליט בעולם ורק אליו פונים וממנו מבקשים והוא הכתובת היחידה ואין מי שיכול לעזור ולהושיע מבלתו. ולא ישים האדם מגמתו כשמתפלל שתשמע תפילתו בלבד אלא שהעיקר שיאמין בליבו כי אין מי שימלא חסרונו אלא ה'. ואין עוד מלבדו ולו בלבד ראוי להתפלל. ולא שתהיה התפילה תכלית להשגת מבוקשו.

והמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה רגיל לומר שיש בני אדם הטועים לחשוב שתפילה היא סגולה להנצל מהצרות והלוואי ולא היו באות הצרות, ולא היה צריך להתפלל שתחלופנה. אולם האמת היא שתפילה אינה אמצעי להמתקת הצרות אלא מטרה בפני עצמה. לפעמים בגלל שאדם לא מתפלל די הצורך באות גזירות חדשות לבקרים כדי לאלצו להתפלל יותר. והלוואי והיה מתפלל כראוי קודם לכן ולא הייתה באה הצרה לעולם כלל. (מנחת שלום)

כמה גדול הוא כח התפילה!

היה זה בירושלים של פעם, בתקופה בה פרצה מגיפה של מחלת עיניים קשה, רוב החולים במחלה זו התעוורו ולא היתה תרופה למחלתם. היה אז ילד בן עשר, יתום מאביו, בשם בעלאל ז'ולטי, שאמו האלמנה גידלה אותו לבדה במסירות עילאית. כבר אז נכרו בו כישרונותיו העצומים, ואהבתו לתורה לא ידעה גבולות. הוא ניצל כל רגע ללימוד תורה, ואכן עלה ונתעלה. מכרו ניבאו לו גדולות, וציפיות רבות ציפתה ממנו אמו,

היא חשה תחושת שליחות כי הנה היא מגדלת בביתה את גאון הדור הבא.

בלבה פנימה התפללה אמו כל העת שרק לא תפגע בצעלאל שלה מחלת העניים, הרי הוא משתמש עמן לערכים כ"כ נעלים, כל עתידו תלוי בעיניו, אולם בורא עולם רצה אחרת. יום אחד בצעלאל הקטן חוזר לביתו מהחדר, ובפיו בשורה מפחידה: "אמא! כואבות לי מאוד העיניים", האם אמרה בלבה: "אשר יגורתי בא", אבל מי יתן ואולי זהו כאב שיחלוף, נקווה שלא מדובר במחלת העיניים הקשה, וכמו כל אם יהודייה נשאה תפילה לבורא העולמים שהכאב יחלוף כלעומת שבא.

למחרת חוזר בצעלאל מהחדר, ועיניו נפוחות מאוד. ראתה זאת אמו ומיד נבהלה להביאו אל הרופא, בדק אותו הרופא ופניו לא בישרו טובות, בעער רב הוא סיפר לאם המודאגת שבנה היקר חלה במחלת העניים הקשה, אין הרבה מה לעשות וככל הנראה הוא עומד להתעוור בימים הקרובים, ואכן כך היה, בצעלאל זולטי הילד המוכשר אשר ניצל עד עתה את כל רגעיו ללימוד התורה נתעוור.

אמו האלמנה לא ידעה את נפשה מרוב צער, כל חלומותיה על גדלות בנה נגוזו, אך יוכל עתה ללמוד את התורה הקדושה אותה כה אהב? הרי לא הספיק ללמוד ממנה כי אם מעט. בערתה הגדולה החליטה האם שהיא הולכת לתפוס את אומנות אמותינו הקדושות, הלא היא התפילה, וללכת לבכות אצל 'רחל אמנו'. לתפילה זו לקחה את בנה בצעלאל, ובהיותו כבר עיוור שמה אותו בעגלת תינוק, וכך הלכה מהעיר העתיקה בירושלים עד לקבר רחל מרחק הליכה של כשלוש שעות. בהגיעה לקבר רחל פרצה בזעקות שבר לקב"ה שיחוס וירחם על ילדה הקט ויחזיר לו את מאור עיניו, שהרי כל חפצו ונפשו הוא להמשיך לעסוק בתורתו הקדושה.

אל תפילותיה של האם הצטרף הילד בצעלאל ובזעקות שבר מעמקי נפשו ביקש מריבון העולמים 'והאר עיני בתורתך', וכך אמר הילד: 'רבנו של

עולם, אני רוצה לבקש ממך בקשה, ואני רוצה שרחל אמנו תקשיב ותשמע אף היא את בקשתי, אני מוכן להקריב את מאור עיני, ולוותר שלא אראה לעולם את אימי היקרה שאני כה אוהב, אני מוכן אף לוותר ולא לראות יותר את חבריי, גם את המאכלים אשר אוכל מהיום והלאה מסכים אני שלא לראות, את כל העולם היפה שבראת – אני מוכן להקריב ולא לראותו לעולם, אבל על דבר אחד אינני מוכן לוותר, אני רוצה לראות את תורתך הקדושה, אני בסך הכל ילד קטן שלא הספיק ללמוד הרבה, רק כמה פרקים במשניות ובגמרא, תורתך הקדושה גדולה ורחבה היא, אני רוצה להמשיך ללמוד אותה ולשם כך חייב אני את מאור עיני חזרה'.

כך אמר בעלאל הקטן ואח"כ מירר בבכי קורע לב. לימים סיפרה אמו שדמעותיו של הילד יצרו מעין נחל ארוך שזרם עד למצבת קבורתה של רחל אמנו, וכך תוך כדי בכיות רמות נרדם הילד על העגלה שנשאא אותו לקבר רחל, ואמו החזירה אותו לביתם כשהוא עדיין ישן שינה עמוקה.

למחרת בבוקר מתעורר בעלאל, והוא מבקש מאמו ללכת לחדר. אמו התפלאה מאוד: "איך תלך ילדי החמוד, הרי אינך רואה דברי?", ענה לה בעלאל הקטן: "אמא ברוך ה' רואה אני היטב, וכבר חשקה נפשי ללכת לחדר". הבינה האם שנעשה כאן נס ותפילותיהם שבקעו מעומק לבם הטהור נשמעו לפני כסא הכבוד, אך מתוך כוונה לשמור על בריאות בנה ביקשה ממנו שבמקום ללכת ללמוד תורה יבוא איתה אל הרופא כדי שיבדוק שאכן המחלה נעלמה והיא לא תשוב אליו עוד, אך הילד התעקש שלא ללכת אל הרופא, אלא רצונו היה עז ללכת לתלמוד תורה, וכך הסביר לאמו: "קיבלתי במתנה מאת הקב"ה את מאור עיני בחזרה, אינני יודע כמה זמן אני עוד אוזכה לראות, לכן חייב אני לנצל כל רגע ורגע ללימוד התורה הקדושה, כי מי יודע כמה זמן עוד אראה", וכך גם בימים הבאים התעקש הילד שלא לבזבז זמן כדי ללכת להיבדק אצל הרופא.

ברבות הימים גדל הילד ונהיה הגאון רבי בעלאל ז'ולטי, רבה של ירושלים. שמו הלך לפניו, והתפרסם בקרב רבים בבהירות תלמודו, עומק סברותיו ופלא התמדתו, כאשר היו באים אל אמו ומשבחים אותו בפני אמו, היתה אומרת להם: 'אינכם יודעים כמה דמעות עלו לו לר' בעלאל כדי להגיע להיכן שהגיע'.

בין אדם לחבירו

ביום זה כולנו אבלים על כך שחרב בית המקדש, בו היתה השגחה גלויה וניסים גלויים וראו בחוש את נוכחות ה' יתברך.

בית המקדש השני נחרב בגלל שנאת חינם, אם היינו אוהבים, מפרגנים וחושבים קצת יותר היאך לעזור לכל יהודי, הכל היה נראה אחרת ובית המקדש היה קיים.

החסידה נקראת כך משום שהיא עושה חסד עם חברותיה (חולין סג.), אבל זו בדיוק הסיבה שהיא עוף טמא, יהודי צריך לעשות חסד עם כל יהודי, יהיה אשר יהיה, ולא רק עם חבריו, חסד אמיתי שעולה לרצון לפני ה' ית' הוא חסד שנעשה מחמת ציווי ה' לעשות חסד, ומתוך אהבת ישראל לכל יהודי באשר הוא יהודי, ולא מתוך אינטרס אישי.

בדומה לכך מסופר על אחד האדמורי"ם שבא אליו עני וביקש בדמעות שליש כסף לצרכיו, מיד הוציא הרב מכיסו סכום גדול ונתן לו. אחרי שהלך העני ביקש הרב לקרוא לו שוב, משבא העני נתן לו עוד פעם כסף ואמר: "אני נותן את זה לשם מצות צדקה. מקודם נתתי את זה כי ריחמתי עליך עכשיו אני נותן לשם צדקה".

בתחילת פרשת חוקת העוסקת בעניין פרה אדומה נאמר: "זאת חֻקַּת הַתּוֹרָה" (במדבר יט, ב), ושואלים המפרשים למה כתוב "זאת חוקת התורה"? לכאורה היה מתאים יותר לכתוב "זאת חוקת הפרה", שהרי מדובר על עניין פרה אדומה.

אלא אומרים שדבר זה בא ללמדנו שכמו שאדם מקיים את המצוה הזאת שהיא חוקה אע"פ שאינו מבין את טעמה, כך את כל התורה צריך לקיים לא בגלל שהוא מבין, אלא כי זה רצון ה'. וכך גם בכל

המצוות ועניינים שבין אדם לחבירו, צריך לקיימם בלי חשבונות אישיים, כי זה רצון ה'.

אם מתחזקים במצוות שבין אדם לחבירו, יהיה גם שיפור במצוות שבין אדם למקום, שהרי יש קשר ישיר ביניהם וזה חלק בלתי נפרד מזה, וכמו שאמרו חז"ל "כל הכופר בטובתו של חבירו סופו שיכפור בטובתו של הקב"ה" (תנחומא שמות ה').

וכן מצינו בגמרא (שבת לא.) מעשה בנוכרי אחד שבא לפני שמאי. אמר לו: גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה, כשאני עומד על רגל אחת. דחפו שמאי באמת הבנין שהיתה בידו. בא אותו גוי לפני הלל, וגייר אותו. אמר לו הלל: יסוד התורה הוא מה דעלך סני לחברך לא תעביד! (מה ששנאי עליך לא תעשה לחברך) זו היא כל התורה כולה! ואידך (שאר התורה שהיא פירוש של כלל זה) זיל גמור (לך ולמד)¹.

ופירש"י 'דעלך סני לחברך לא תעביד' - 'רַעַךְ וְרַע אַבִּיךָ אֶל תַּעֲזֹב' (משלי כז, י) - זה הקב"ה, אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאו שיעבור חבריך על דבריך (במילים אחרות: כמו שאתה אינך רוצה שחברך יעבור על דבריך כך גם אתה אל תעבור על דבר ה'). רואים שה' נקרא רַעַנו ואם נכבד את חברינו כראוי זה יסייע לנו לכבד את ה'.

לכן כל פעם שעושים חסד יש לעשות אותו לשם מצות חסד שציווה ה', וכל שכן שלא תהא שנאה בינינו ויחשוב לעצמו כמו שההורים מצטערים כאשר בניהם רבים מול עיניהם, כן הוא גם לגבי הקב"ה שכאשר רואה את בניו האהובים רבים מצטער על זה מאוד. ורמזו זאת בדרך מליצה בדברי הגמרא שאומר הקב"ה "קשה עלי פרידתכם", כשעם ישראל מפורד ולא מאוחד, דבר זה קשה מאד לה' יתברך.

¹ דברי רבי עקיבא והלל הזקן משלימים זה את זה, רבי עקיבא אומר שמצוה זו של 'ואהבת לרעך כמוך' היא כלל גדול בתורה, והלל אמר שזו כל התורה כולה, והכוונה שמצוה זו כוללת את כל המצוות שבין אדם לחבירו, ולפי הלל היא כוללת גם את כל המצוות שבין אדם למקום, שכמו שעליך שנוא שעוברים על דבריך, כך לא תעבור אתה על מצוות ה'. ותלמידי הבעל שם טוב אמרו בשמו, כי מתוך שמתרגל לאהוב את הזולת ולמעט את ערך עצמו, לבסוף מגיע גם לאהבת ה' יתברך.

והנה כשבני ישראל קיבלו את התורה הקדושה, הם היו מאוחדים, כמו שנאמר: "וַיַּחַח שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר" (שמות יט, ב) ופירש רש"י (בשם המכילתא) "ויחח - כאיש אחד בלב אחד".

מכאן שאחדות זה התנאי לקבלת התורה, ורק בזכות האחדות נבחרנו לעם, וזה גם מה שאנו אומרים בברכת אהבה רבה לפני קריאת שמע: "הבוחר בעמו ישראל באהבה", שבגלל זה הקב"ה בחר בנו "באהבה" כשכולנו מאוחדים ואוהבים זה את זה. ואז גם התורה יותר באיכות, ויש נחת רוח לה'.

לאחדות יש כח מיוחד, וכן אמר שלמה המלך ע"ה, החכם מכל אדם: "והחוט המשולש לא במהרה ינתק" (קהלת ד, ב). כל חוט יכול להקרע בקלות כאשר הוא עומד בפני עצמו, אך אם ניטול שלושה חוטים ונאגוד אותם יחדיו הם יהפכו להיות חבל, שלא במהרה ינתק, וככל שנצרף יותר חוטים, כך יהיה חזק יותר ובלתי מנוצח.

מספרים על אדם אחד שלפני מותו כינס את ילדיו, נתן ביד כל אחד מהם גזיר עץ, וציווה עליהם שכל אחד מהם ישבור את גזיר העץ שבידו, הבנים עשו כמצוות אביהם ושברו את גזירי העצים בהנף יד. אח"כ נטל אביהם כמה גזירי עץ, צרפם יחד, אחזם בידו והורה לבניו: "נסו עכשיו לשבור את גזירי העצים", אך הם לא הצליחו. אמר האב לבניו: דעו לכם, שכל זמן שאתם תהיו מאוחדים ביניכם איש לא יוכל לכם, אבל אם חלילה יהיה ביניכם פירוד ומחלוקת, יהיה אפשר לגבור עליכם בנקל.

עבירות של בין אדם לחבירו כמו לשון הרע, שנאת חנם וחוסר אחדות בעם ישראל מסלקים את השכינה, כמו שמצינו בירושלמי (פאה ל). שלמרות שבימי שאול המלך היו צדיקים, בכל זאת כאשר היו יוצאים למלחמה הם היו מפסידים בגלל שהיו בהם לשון הרע ושנאת חנם. וכן בית המקדש נחרב בגלל שנסתלקה משם השכינה, ומה שגרם לכך היה שנאת חנם, לשון הרע, חוסר אחדות ועבירות שבין אדם לחבירו, ובכדי שנזכה לבניין בית המקדש ולגאולה השלימה עלינו לתקן את אותם הדברים.

שביבים

● אומר בעל השם משמואל: בימי בין המיצרים יש לנו שלוש שבתות: פנחס, מטות-מסעי, דברים, שלוש ההפטרות הנקראות בשלוש השבתות הללו רומזות על תיקון החטאים של בין אדם לחברו, שבגללם נחרב בית המקדש ובגללם הוא אינו נבנה.

הפטרה ראשונה: "דְּבָרֵי יְרֻמָּהוּ בֶן-חֶלְקִיָּהוּ", הפטרה שניה: "שְׁמָעוּ דְּבַר ה' בֵּית יַעֲקֹב וְכָל מְשֻׁפְּחוֹת בַּיִת יִשְׂרָאֵל", הפטרה אחרונה: "חֲזוֹן יִשְׁעֵיהוּ בֶן אֲמוֹץ". כאן רמוזים שלושת התיקונים שיהודי צריך לתקן כתיקון לגאולה ולבנין בית המקדש.

הדבר הראשון: "דְּבָרֵי יְרֻמָּהוּ" - תיקון חטאי הפה, שמירת הלשון, קדושת הפה.

הדבר השני: חטאי האוזן, קדושת השמיעה - "שְׁמָעוּ דְּבַר ה'", כי חטאי הלשון אינם רק בזה שמדבר ומוציא בפיו, אלא גם במי ששומע.

הדבר השלישי: "חֲזוֹן יִשְׁעֵיהוּ" - תיקון חטאי העיניים, לשמור על העין הטובה, על העין המפּרַגֶּת, שיראה כל אחד מעלת חברו, כי הרי הכל מתחיל משנאת חנינם ושנאת חנינם היא קנאה וקנאה היא צרות עין. בהתחלה מקנאים בעיניים, אח"כ שומעים לשון הרע ואח"כ מדברים לשון הרע.

● בשבת חזון קוראים בפרשת דברים, שם נאמר: "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַר בְּעֶרְבָה מִלִּל סוּף בֵּין פָּאָרֹן וּבֵין תַּפֵּל וְלָבֶן וְחִצְרֹת וְדִי זָהָב".

ה'כלי יקר' כתב שהפסוק: "בֵּין פָּאָרֹן וּבֵין תַּפֵּל", מרמז על בין המיצרים, בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב, כי פֶּאָרֹן רומז על מעשה מרגלים אשר היה במדבר פֶּאָרֹן, בו בכו בכיה של חנינם והוקבע בכיה לדורות בליל תשעה באב, ותופל רומז על חטא העגל אשר עשו בשבעה עשר בתמוז, וכן מצינו לשון תיפלה במקומות רבים בתנ"ך לעניין עבודה זרה. באותו יום נשתברו הלוחות, ובקיעת

אבנים אלו הוקבעה לדורות, כי בשבעה עשר בתמוז הובקעה חומת העיר ואבניה.

כדי שעם ישראל יזכו להצלה מפני אויביהם, זקוקים הם לאחד משני דברים: הראשון - **השגחת ה'**, וזוכים לכך ע"י "ואהבת את ה' אלקיך". והשני - **אחדות ישראל**, ע"י "ואהבת לרעך כמוך", ובזה שעוזרים אחד לשני תתכן הצלה גם בדרך הטבע. בשני זמנים אלו איבדו ישראל את שני הדברים: בשבעה עשר בתמוז, כאשר עשו את העגל, בו ביום הם הפנו עורף אל הקב"ה ואז איבדו ההצלה הבאה מההשגחה. בתשעה באב היה מעשה המרגלים, בו ביום נולדה מידת שנאת חינם בישראל כמו שנאמר: "וַתֵּאֱמְרוּ בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", ופירש רש"י: "מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עליך", כלומר, הם סברו, שמאחר שכל אחד מהם שונא את חברו, כך מסתמא הקב"ה גם שונא אותם. צרה זו של שנאת חינם החריבה בית ראשון ושני, כי בבית ראשון היתה שנאת חנם בין נשיאי ישראל ובבית שני פשה הנגע בין כל ישראל. אז גם איבדו את ההצלה הטבעית, כי אם אין אהבה ביניהם, אין אחד עוזר לחברו.

שנאת חינם גרמה לחורבן בית מקדשנו ולגלות המרה, הנביא ישעיה אומר: "כִּי כֹה אָמַר ה' **חֲנִים נִמְכַרְתֶּם וְלֹא בְּכֶסֶף תִּגְאָלוּ**" (ישעיה נב, ג), והכוונה: בעוון שנאת חנם נמכרתם, ולא בכסף, דהינו מצוות, תגאלו, אלא צריך לתקן חטא זה. וכן הוא במדרש: אמר הקדוש ברוך הוא אתם גרמתם לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי על ידי שנאת חנם, בקשו שלום ואתם נגאלים, שנאמר: "שְׁאַלוּ שְׁלוֹם רְיוּשְׁלָם". ולפי גודל מעלת מצות ואהבת לרעך כמוך שהיא כלל גדול בתורה, ראוי לאדם להתחזק ברוב עוז ותעצומות, על ידי מחשבות טהורות תמידיות להעביר שנאה מלבו, כי השנאה והמחלוקת מעוררים מדנים וקטגוריא ופרוד למעלה, ועל ידי אהבה, אחוה שלום ורעות, מעוררים אהבת דודים למעלה, ועושה שלום במרומים, וגורם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, וזהו הטעם שבזה תלוי גאולתנו ופדות נפשנו. (פלא יועץ)

● רבי מנחם מענדל מפאטיליטש זצ"ל כתב: "כי ענין אלו הצומות הם עבור מקרים רעים וקשים שאירעו לנו באותם הימים בגלל

עוונותיהם של בני", ושורש כל העוונות הוא עוון העגל היפוך האמונה בה' יתברך". ולפי זה חטא העגל גרם לחטא המרגלים ולחורבן בית המקדש ולגלות הנוראה.

המאורע ההיסטורי הראשון שהיה בתשעה באב היה חטא המרגלים, משה רבינו שלח מרגלים לתור את הארץ וכאשר הם חזרו (בערב תשעה באב) נאמר: "וַיֹּצִיאוּ דְבַת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אָרֶץ אֲכֹלֶת יוֹשְׁבֵיהָ הִוא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רְאִינוּ בְּתוֹכָהּ אֲנָשִׁי מְדוּתִים - הם דיברו לשון הרע על ארץ ישראל, ובעקבות כך גם ערערו את האמונה בקב"ה עד שאמרו: "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא מִמֶּנּוּ" - כביכול שהכנענים חזקים יותר מהקב"ה ח"ו, ובעקבות כך: "ותשא כל העדה ויתנו את קולם, ויבכו העם בלילה ההוא", אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום ליל תשעה באב היה, אמר להם הקדוש ברוך הוא אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות (תענית כט.).

כלומר השורש לאותו חטא שהיה בתשעה באב נבע מבכי של חנם, ומהו בכי של חנם? בכי הנובע מכפירה וחוסר אמונה שהקב"ה כל יכול וכל מה שה' עושה הכל לטובה. הם לא "חיו" עם הקב"ה... ולענ"ד התיקון לכך הוא שמחה של חנם, כלומר להודות לקב"ה לא רק על הטוב אלא גם על הצרות שיש לנו, שהרי כל מה שה' עושה הכל לטובה, ובכך שאנו מודים לו גם על הרע, אנו מראים שאנו מאמינים בו בלבב שלם שגם זו לטובה. ותיקון נוסף לאותו עוון של בכיה של חנם, הוא ע"י בכי אמיתי של תפילה ותחינה להקב"ה שישלח לנו את משיח צדקנו, יבנה בית מקדשינו ויחיש גאולתנו. ואיך נזכה לגאולה? אם ניקח את ה"גולה", ונכניס לתוכה את הקב"ה - אלופו של עולם, דהיינו האות א' אז נזכה לגאולה השלמה.

● רבי זלמן מוולוז'ין צ"ל ראה פעם יהודי אחד שניגש אל יהודי אחר ומבקש ממנו מחילה, אבל אותו יהודי לא היה מוכן למחול לו בשום פנים ואופן ואמר שלא ימחל לו לעולם מפני שהוא הוציא עליו שם רע, ובמקרה כזה אין חייבים למחול על פי הדין.

כששמע רבי זלמן את תשובתו של היהודי המסרב, קרא לו הצידה ואמר לו: יהודי יקר, חז"ל אומרים שלא חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה, והרי לכאורה קשה, וכי ליהודים בדור החורבן לא היו חטאים אחרים? והרי הם חטאו ועברו על העבירות החמורות ביותר, ועוד קשה, מה החטא בכך שעושיין על פי הדין?

והסביר שבאמת היהודים באותו הדור עברו עבירות חמורות וגדולות, אבל כל זמן שבינם לבין עצמם ובין אדם לחבירו לא התחשבו בדין, אלא וויתרו האחד לשני ונהגו לפני משורת הדין, גם הקב"ה נהג עמם לפני משורת הדין והתעלם מעוונותיהם, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה יז) כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. אבל כשהתחילו נוהגים זה עם זה על פי הדין, בלי להסכים לוותר, אף הקב"ה נהג בהם לפי הדין ודרש מהם דין וחשבון על כל חטאיהם ועוונותיהם.

● דוד המלך אומר בתהילים (קב, יד): "אַתָּה תִּקּוּם תִּתְּרַחֵם צִיּוֹן כִּי-עַתָּה לְחַנְּנָהּ כִּי-בָא מוֹעֵד" - הגיע הזמן לחונן את ציון, רבש"ע, "אַתָּה תִּקּוּם תִּתְּרַחֵם צִיּוֹן", הגיע הזמן, וכתוב בספרים הקדושים: "בנין בית המקדש הוא ע"י ביטול בין המיצרים, והכוח לבטל את בין המיצרים הוא ע"י בחינת "תקום" ובחינת "תרחם". "תקום" - אותיות מתוק, המתוק מביא את ה"תקום" שהוא התורה הקדושה, היא מתוקה כיערת הדבש. בימים אלו צריכים להתחזק בלימוד התורה, בתשעת הימים לא אוכלים בשר ולא שותים יין, אבל כשעושים מסיבת סיום מסכת, אפשר לאכול בשר ויין, שכוח התורה שובר את בין המיצרים, אפילו את תשעת הימים. ומהי בחינת "תרחם"? זוהי בחינת התפילה, תפילה מעוררת את מידת הרחמים, ולא בכדי "תרחם" גימטריא 648 כמספר התיבות שיש בתפילת שמונה עשרה, כל הבקשות שלנו: רפאנו, אתה חונן, השיבנו וכו' יש בהן "תרחם" תיבות, כי כוח התפילה היא בבחינת "תרחם". די, די לצרותינו, תחילה וראש לפדיון נפשנו! (הרבי מליובאוויץ)

● החפץ חיים זצ"ל (ליקוטי אמרים פרק י) כתב: "כל הצרות הרבות הבאות עלינו בגלותינו, הכל רק מפני שאין אנו צועקים ומרבים

בתפילה, כי לו התפללנו ושפכנו שיח לפני הקב"ה - בוודאי לא ישובו תפילותינו ובקשותינו ריקים".

אולם לצערנו מיום שנחרב ביהמ"ק לא כל תפילה מתקבלת, ולכן צריכים אנו לדעת היאך להתפלל באופן שה' ישמע את קולנו ותפילתנו תתקבל. אמר רבי אלעזר: מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה שנאמר: 'גם כי אזעק ואשווע שתם תפילתי, ואף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו שנאמר: 'שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש' (בבא מציעא נט.).

כלומר **תפילה אמיתית** שמתקבלת לפני הקב"ה היא תפילה עם דמעות, כי דמעות נובעות מתוך תשוקה אמיתית שיש לאדם, וזה התיקון לאותו "בכי של חינם" שהיה בחטא המרגלים.

אל הגרש"ד פינקוס זצ"ל הגיע אברך ובכה לפניו בדמעות שלישי, ששנים רבות לא נפקד בילדים. אמר לו הרב פינקוס: "בוא אלי בשעה שתיים בלילה - ואראה מה אוכל לעשות בשבילך".

האברך אכן הגיע בשתיים בלילה ולפליאתו יצא עמו הרב פינקוס מן הבית, נכנס לרכב ולקח אותו אל מחוץ לעיר, למדבר, למקום שומם וחשוך - שם יצא עמו מהרכב ואמר לו: "כעת אתה לבד במדבר - רק אתה והקב"ה... תבכה אליו, תתחנן אליו כדבר איש אל רעהו... רק כך תיוושע!". הרב השאיר אותו שם ונסע.

לאחר חצי שעה חזר הרב פינקוס, הביט בפני האברך ואמר: "לא, לא בכית מספיק... לא כך בוכים... תבכה! תתחנן מעמק הלב! תפציר בכל הכח ובכל הנשמה - ואז תזכה ותיוושע!", ותכף סב לו הרב על עקביו והלך לחצי שעה נוספת...

משחזר הרב, הביט על האברך וראה שבגדיו ופניו ספוגי דמעות של תחינה ותפילה. הרב חייך אליו ואמר לו: "זה מה שהתכוונתי... אתה עוד תראה שתיוושע!" ובאמת כך היה...

סיפורים לתשעה באב

● היה זה סכסוך דשן, עסיסי, ססגוני, המפכה בכל פעם מחדש חידושים והמצאות נאצות גידופים וחרמות, על שלל הגוונים והעבעים.

הכל התחיל מכך שלרבקה ניצני אם לחמש בנות ואשה לבעל אברך, היה נדמה בוקר אחד, ששכנתה שרה'לה לוי אם לשבעה – מן הקומה הראשונה – מלגלת על אופן לבושה. ניצני שמעה בחצי אוזן בצאתה מחדר המדרגות את המשפט הבא היוצא מפיה של גב' לוי: "אוף, היא פשוט נראית נורא, אין לה שום מושג כיצד להתלבש...". דלת ביתם של השפיעים היתה פתוחה, והיא אף שמעה את קול צחוקן המתגלגל של הגב' לוי ובנותיה.

ניצני היתה בטוחה שלגלוג הביקורת הזו מופנה אליה. הבעירה הפנימית שהתחילה מניצוץ של כעס קטן, הפכה מהר מאד לאש יוקדת, ללבה רותחת ולממטרים של אש וגופרית. סדום נראתה כמו גזיה של פיקניק, ביחס לנעשה בקירבה.

רבקה ניצני מצאה לעצמה הזדמנות לעקוץ את שרה'לה לוי, בפורום לא מבוטל של שכנות, כשהפעם היא מתמקדת בעובדה הפרוזאית שגב' לוי היא פשוט חסרת אחריות, בכל הקשור לעובדה שבניה הקטנים רוכבים כטייסי קרב על אופניהם ברחוב. השובבים הללו, יש לדעת, כבר גרמו לתאונה אחת או שתיים שהסתיימו בנס. "אין לה מושג בחינוך לשפיעית הזו", סיכמה ניצני.

נו, כשגב' לוי שמעה את הביקורת הנוקבת על יכולותיה העלובות בחינוך, היא אגרה מידע מודיעיני לא מבוטל על הנעשה בחדרי חדרים אצל הניצנים, והפיצה ברחוב: "מה לעשות, ניצני לא מקפידה מספיק על צניעותן של בנותיה, וזה כבר לא משחק, כי סוף סוף מגיע תאריך השידוכין ועם כל הכאב שבדבר...".

ניצני השיבה מלחמה שערה. וכהרגלן של מלחמות, לעיתים יורים לכל כוון, ללא מעצורים.

הפינג-פונג הזה נמשך שבע שנים רצופות. זו מעליבה, וזו מחזירה. זו מנאצת וזו מחרפת. הנסיונות של בעליהן של שתי הניצות להרגיע את הרוחות, ולהשיב את כלי הנשק למחסנים עלו בתוהו. רוח הקרב נשבה אימתנית ויוקדת.

כטוב ליבן ביין המחלוקת, נכנסו גם ילדיהן של האויבות הוותיקות לכבשן האש, ומכאן ואילך נולדו לאוויר העולם כמה קטטות מביכות, שלא הוסיפו כבוד לעיר לשכונה ולמשפחות.

גיצי השנאה יקדו מעיניהן, בכל פעם שהן נזכרו זו בזו. הרבניות משכנות השלום, אמרו נואש, ואפילו הרבנים לוי וניצני כבר הרימו דגל לבן. במידה מסוימת לאחר שכולם התייאשו, הפך סכסוך השכנות הזה למין הווי שכונתי עממי ומצחיק, שלולא הגיהנום שיורשים מדברי לשון הרע לסוגיו, זה יכול היה להיות פסטיבל שובבני שופע הומור חייכני, כמו בדיחותיו הנבובות של בעל המכולת איציק פיטוסי, שמדלת אמותיו של מכולתו, פרץ המידע העדכני לסמטאות השכונה.

כעבור שבע שנים ושלושה חודשים הגיע שושנה ניצני, הבת הבכורה של רבקה, לפירקה. ובמזל טוב התחילו שידוכין, עוד קצת מזל טוב, עשו וורט, אחר כך הרבה מזל טוב, אירוסין, ובעוד חודש וחצי ים של מזל טוב – חתונה.

בדיוק כשניצה פיטוסי אשתו של המכולתניק איציק, קיבלה את ההזמנה של משפ' ניצני מידי הדוור, היא חשה כי מן השמים מצפים ממנה לעשות צעד מתבקש. להשכין שלום בין שתי השכנות. זה נראה בלתי אפשרי, אבל גברת פיטוסי האמינה שהפעם המפתח בידיה.

והנה, בשעה 1:15 בעהריים נכנסה גב' ניצני למכולת למסע קניות קצר של מוצרי חלב. ליד המקרר הפתוח ניצבה גב' פיטוסי ופתחה בנאום חוצב להבות.

"רבקה! יקירה שלי, אני כל כך שמחה שאת מחתנת את בתך בכורתך. מזל טוב. אבל אינני מצליחה להבין אותך. שושנה שלך ספגה במשך שבע שנים את כל העלבונות והרוע של הריב עם לוי, את הלשון

הרע, הנקמות, הריכולים. ממש נורא. אני ממש חרדה לילדה שלך. היא עלולה לחשוב שכך מתנהלים חיי שכנות, ואת מה שאת ולוי עושות אחת לשניה, היא עלולה לעשות לשכנותיה, ואוי אוי, איזה חיים יהיו לה. עשי לי טובה רבקהל'ה תתפייסי איתה ותזמיני את שרהל'ה לוי לחתונה, ועושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל המכולת של בעלי, ועל כל השכונה ואמרו אמן".

התמימות, השנינות והחביבות של ניצה פיטוסי עשו את שלהן. גם החשש שמא בתה שושנה תהפוך אף היא לשכנה נרגנת – פעל את פעולתו, כי דברים היוצאים מן הלב, נכנסים ללב. "ואולי באמת נכשלת בחינוך", הרהרה בלבה.

רבקה ניצני אזרה אומץ ובשעה עשר בלילה דפקה על דלת משפחת לוי עם הזמנה ביד.

לוי פתחה את הדלת והביטה בשכנתה בעיניים קפואות מבע.

לוי: כן ניצני.

ניצני: שרהל'ה די. אני מבקשת את סליחתך. באתי לשים קץ לסכסוך המכוער בינינו. אני מבקשת שתבואי לחתונת בתי שושנה בבקשה.

לוי פתחה את המעטפה, קצת נרגשת, קצת מופתעת, אבל בהחלט רוצה שלום.

לוי: מעטערת, הייתי מאד רוצה לבוא, אבל בדיוק באותו יום, בלילה, עלי לעבור בדיקה רפואית C.T.

ניצני: אז תדחי אותה, אנא, עשינו המון חילול השם במשך שבע שנים, יהיה זה קידוש השם אם תגיעי, ונפתח דף חדש של יחסי שכנות ואחוזה לעיני חברותינו. נתקן את אשר קלקלנו. זו הזדמנות פז, התחננה ניצני.

גב' לוי בעיניים רכות ומבינות הביטה בשכנתה המתרצה ואמרה: זה בלתי אפשרי, האמיני לי. זו בדיקה מקיפה שאיננה סובלת דיחוי... אולי תשנו את תאריך החתונה, או תקדימו, או תאחרו... אז אוכל להגיע בקלות...

"אינני מוכנה לשנות את תאריך החתונה", התעקשה הכלה הצעירה "ועוד בשביל השפיצית הזו... מה היא חושבת לעצמה, היא שכנה איומה ונוראה. שבע שנים של גיהנום סבלנו ממנה... איך היא מעזה בכלל לבקש להזיז את תאריך החתונה, חוצפנית, פשוט שכנה חוצפנית. בשום פנים ואופן".

"שושנה, אני מתחננת בפניך, אם לא בשביל השכנה אז בשביל השכינה. יש לנו הזדמנות מופלאה, ביום חתונתך לסיים את המריבה האיומה עם גב' לוי, תעשי כבוד לאמא..."

"בסדר... בסדר אמא".

הפלא ופלא גם החתן החביב אבריימל'ה בלוד, נעתר לבקשה המיוחדת. משפחת ניצני דחתה את יום חתונתה של שושנה בשלושה ימים, ושלחה הזמנות חדשות, תוך התנצלות בפני בעל האולם. מה לא עושים בשביל שלום.

חשוב ונכון לציין, שתאריך הנישואין המקורי של שושנה באולם "גני ורסאי" בירושלים, היה בדיוק ביום הטרגי בו התמוטטה הריצפה תחת רגלי הרוקדים. 25 אורחים נהרגו, ועוד כ- 100 נפצעו. הדחייה הצילה ממות.

"אמרתי לך בתי, אם לא למען השכנה, למען השכינה".

ויודעי דבר מספרים שהגברות ניצני ולוי רקדו שמחות וחבוקות בערב החתונה ללא הפסק, שימחו את הכלה, ובעיקר שימחו את עצמן, כי גדול השלום.

אחרי שהתפזרו האורחים ישבו שתי השכנות המפויסות, וניצני החליטה לספר על ראשית עלבונה הגדול משכנתה. "דלת ביתך היתה פתוחה, ובדיוק יצאתי החוצה לחדר המדרגות. והנה אני שומעת אותך אומרת למישהי: "אוף היא פשוט נראית נורא, אין לה מושג כיצד להתלבש". מכאן התחילה המריבה האיומה בינינו. כל כך נעלבתי ממך... מה פתאום את עסוקה באופן לבושי?

גב' לוי פרעה בעחוק: "אוי, אני לא מאמינה למשמע אזוני. אני זוכרת היטב את אותו בוקר. בתי הקטנה שולמית אחזה בידיה את בובתה הישנה והמרוטה, ושאלה, אמא נכון הבובה לבושה יפה ומה השבתי לה: "אוף! היא פשוט נראית נורא, אין לה שום מושג כיצד להתלבש".

בסוף אותו שבוע נתלו עשרות מודעות קטנות בחדרי המדרגות בבנייני השכונה: נפתח שיעור לנשים בבית משפחת לוי על הנושא: "מילים תמימות שלפעמים פוגעות". לפחות 50 נשים הגיעו, ושמעו ממקור ראשון את הניצוץ הניבזי של סיכסוך השכנות המפורסם, שהסתיים בנס. (הרב קובי לוי)

● סיפורנו התרחש בברצלונה שבספרד, לפני מאות שנים. רבי יעקב הצדיק היה יושב והוגה בתורה הקדושה מבוקר ועד ליל, ולא עסק בדבר נוסף מעולם. זוגתו הצדיקה נטלה על שכמה את עול פרנסת הבית וניהולו ובלבד שבעלה, ר' יעקב, המתמיד לא יבטל מלימודו.

עבור דבר אחד בלבד היה מסכים ר' יעקב לסגור את הספר, לצאת מבית המדרש וללכת אפילו עד קצה העיר – השכנת שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו.

הוא היה מדבר בהתלהבות על גדול איסור המחלוקת ומעלת הוותרנות, האריך לתאר את צערו של אבינו שבשמים כשרואה את בנו מתקוטטים, ולא עזב את המקום עד שהפכו אויבים לאוהבים ורודפי מריבה לרודפי שלום.

שמו נישא למרחוק כמי שמשכן שלום ואין ריב ומחלוקת אשר רבי יעקב לא יוכל להם.

במשך השנים המשפחה גדלה, לרבי יעקב נולדו ארבע בנות, והם חיו בעוני ובדלות. כאשר היה מציע עזרה לאשתו בעול הפרנסה, היא היתה נעלבת ואומרת: "חס ושלום, וכי לי לא מגיע חלק בתורה אלו פנים יהיו לי בעולם הבא אם יראו ששלחתי את בעלי המתמיד לעבוד במקום ללמוד תורה?"

יום אחד, כאשר שב רבי יעקב מהתפילה, ראה שעל פני אשתו ניכרים סימני עצבות. הוא מיהר לשאול אותה לסיבת הדבר והיא השיבה בצער: "שלוש הצעות שידוכין עבור בתנו הבכורה נאלצתי לדחות בשבוע האחרון... כל זאת בגלל מצבנו הכלכלי הירוד."

לפי הגילאים של הבנות, צריכים אנו כבר לחשוב על שידוך לבת הרביעית. עד מתי תאלענה בנותינו להישאר בבית רווקות, בזמן שכל חברותיהן חוגגות חתונות וברית מילה לילדיהן מה אשיב להן, שבגלל שאביהן מתמיד בתורה, אין לנו אפשרות להשיא אותן."

"ומה את רוצה שאעשה", שאל רבי יעקב כשהוא משתתף בצער, "הרי את התעקשת תמיד שאלמד תורה ולא אעבוד זה' ית' יעזור. אולי בכל זאת אנסה למצוא מלאכה ששכרה בעידה".

"בשום פנים ואופן לא", נחרדה, "לא התכוונתי שתלך לעבוד. כעת לא זה מה שיעזור. יש לי רעיון אחר: ידוע לך שמעבר ליער הוקמה עיר יהודית חדשה אשר תושביה יהודים יראים ושלמים ומוקירים את התורה ולומדיה. לך לשם, עלה על בימת בתי הכנסת, אמור להם דרשה יפה מנופת אמרי פיך ותספר להם על מצוקתך ועל המצווה הגדולה לעזור לאברך מתמיד בתורה להשיא את בנותיו. כך תוכל לאסוף סכום נאה תוך זמן קצר ולשוב ללימודך".

רבי יעקב הסכים, וכבר באותו היום יצא אל הדרך. לאחר שעות של הליכה ביער, הוא רואה לפניו איש זקן, גבה קומה ויפה תואר, לבוש מפואר ומבט עיניו מפיק טוב. הזקן הבחין ברבי יעקב ובחיוך רחב ולבבי פנה אליו ואמר: "שלום עליך, מאין תבוא ולאן אתה הולך"?

"איש של תורה אני", השיב רבי יעקב, "יומם ולילה אני הוגה בתורה הקדושה ובביתי ארבע בנות בוגרות. אין בידי אפילו פרוטה כדי להשיאן ולכן חשבתי ללכת לעיירה השכנה כדי לבקש מיהודים נדיבים שיעזרו לי".

פני של הזקן התכרכמו ועיניו הביעו צער וזעזוע עמוק. הוא אמר בהתרגשות: "זה ממש בזיון התורה! זו תורה זו שכרה! על יהודי יקר

כמוך לנדוד ולהתבזות! היכן הם אנשי העיר ופרנסיה האדישים שאינם מבחינים במרגלית היקרה שברשותם אני לא אתן לדבר כזה להתרחש! יהודי כמוך אשר התורה היא כל עולמו, אסור שיתרוצץ ויתבזה באיסוף פרוטות..."

הזקן פתח את תיקו המפואר, הוציא מתוכו קופסא קטנה ומתוכה הוציא יהלום. הוא נתן את היהלום בידיו של רבי יעקב הנדהם, תוך שהוא אומר: "אבן זו שווה סכום רב. שוב לעירך ומסור אותה רק לאיש שבאמת מומחה ומבין ביהלומים, ותקבל עבורה סכום שאמור להספיק עבור הוצאות שידוכין, אירוסין, נישואין ואפילו יישאר לך עודף".

רבי יעקב הנרגש אמר לזקן תודה, עשה לו "מי שברך" ארוך ומיוחד וחזר לעירו. אשתו בהתחלה לא האמינה למשמע הסיפור המוזר, אך כאשר ראתה את השטרות הרבים שקיבל עבור היהלום, היא נרגעה ואמרה: "אתה רואה, אמרתי לך: אתה תשב ותלמד וה' יתברך יעזור".

שידוך מעולה נסגר והחתונה נערכה ברוב פאר והדר. רבי יעקב חזר לתלמודו מתוך רגשות של אושר ונחת.

כעבור שנה, שוב פנתה אליו רעייתו ואמרה: "יעקב, אישי היקר, אתה הרי יודע שלא סומכים על הנס. בפעם הקודמת הקב"ה עשה לנו נס ופלא, אך עתה חייב אתה לנסוע אל העיירה ולבקש את נדבת תושביה, והרי יש לנו עוד שלוש בנות לחתן".

רבי יעקב יצא אל דרכו תוך כדי שהוא חוזר בעל פה על מה שלמד. מרוב שקידה הוא לא הבחין בזקן החביב שישב על ספסל ביער, עד שזה קרא לו ואמר: "רבי יעקב, אני מבין שאתה שוב נזקק... אני לא אתן לתורה להתבזות", תוך כדי שהוא מניח בידיו יהלום נוצץ בדיוק כמו שעשה אשתקד.

כך היה גם כשרצו להשיא את הבת השלישית, ולאשרם של ההורים לא היה גבול.

משהגיע תור הבת הרביעית, הלך שוב רבי יעקב אל היער מתוך אמונה ובטחון שגם הפעם ישוב לעירו עם יהלום נוצץ ויקר. הוא הגיע בצעדים מתרוגנים אל היער, הביט כה וכה והזקן איננו. ישב על הספסל והמתין בנחת תוך כדי שהוא משנן בעל פה את תלמודו. אך משהחל אור היום להתמעם, הערב ירד והזקן טרם הופיע, החלה דאגה מכרסמת בלבו של רבי יעקב. מה אירע הפעם מה שונה הבת הרביעית, כלילת המעלות, שעבורה לא מתרחש הנס הקבוע?

לפתע ראה מולו את הזקן, אך מראהו היה שונה מאוד, מבע פניו היה רע ואכזר... הזקן ניגש אליו וחשף שיניים חדות ומפחידות. במקום תיק הסוחרים המפואר, נתונה היתה בידו חרב חדה והזקן נפגף בה בלא הרף.

"האם באת להזיק לי או לתת לי יהלום האם אתה הזקן הנחמד, שליחו של ה' יתברך לעזור לי, או אולי אתה שליחו של מלך השדים", רבי יעקב הנסער והנפחד שאל שאלות רבות בבת אחת, תוך שהוא רועד כעלה נידף.

"אני הוא היצר הרע, השטן, מלאך המוות – אתה יכול לקרוא לי איך שאתה רוצה, הכל אמת", השיבה לו הדמות הנוראה, "וכי מה אתה חושב, שבחינם הענקתי לך ממון כה רב בשלוש הפעמים הקודמות סיבה טובה היתה לי לכך... אתה כל כך נחמד, ולכן אבאר לך את סודם של הדברים".

רבי יעקב ישב רועד מפחד, שטוף זיעה קרה, והאזין לקולו המעמרר של השטן שסיפר: "לפני שנים ספורות, בעודי עסוק בעבודתי החשובה, לפתות ולהכשיל בחטאים ועוונות, ניגש אלי אחד משלוחי וסיפר לי על עיירה קטנה ליד ברצלונה ושם עשרות משפחות יהודיות יראי שמים ולומדי תורה החיים בנחת ובשלווה, עובדים את הבורא בהתלהבות ובאהבה, מושלמים בדרכיהם אפילו בעניינים שבין אדם לחברו, אין בהם מחלוקות ואינם מדברים לשון הרע ורכילות. קצפתי מחמה, כיצד זה יתכן איזה מחדל! מוכרח הייתי לרדת ולנסות להכשילם, הן עלי לבצע את תפקידי החשוב בנאמנות.

חשבתי לנסות ולזרוע זרעי מחלוקת בעיירה ולהצית גפרור של מריבה ושנאת חינוס בין אדם לחברו. לפתע נחרדתי להיווכח שאתה, יעקב המשכון שלום, יוצא לכיוון העיירה כדי להתרים את תושביה עבור נישואי הבת. נבהלתי כהוגן, שהרי יכול אתה להוריד את כל מאמצי לטמיון. מוכרח הייתי להרחיק אותך משם בכל דרך. לכן 'קינאתי את כבוד התורה' ומנעתי ממך לבוא אל העיירה.

ואכן הצלחתי להביא את העיר אל פי פחת. היתה זו מלאכה קשה ומפרכת אך ההתמדה והנחישות סייעו לי. לאט לאט זרעתי פירוד בין תלמידי חכמים, בין לומדים לרבותיהם, בין אחים ובין אחיות ואפילו תינוקות במעון לא חדלו לריב. ויכוחים קלים של מה בכך הפכו למריבות גדולות ומחלוקות ענקיות.

בפעמים הבאות שביקשת לבוא לשם, כבר עלחה בידי המלאכה, אך עדיין שלא הושלמה. עדיין חששתי שתוכל בכוחך להחזירם למוטב. עדיף היה לי להקל מעליך את עול השאת הבנות, למרות שהדבר יסייע לך בלימוד התורה, ובלבד שלא תכנס לעיירה ותפריע להתעצמות המחלוקת.

אבל עתה כבר איני חושש. אתה יכול ללכת לשם. יהודי העיירה הקטנה מפורדים ומסוכסכים... מעולם לא היתה לי הצלחה כה כבירה בשנים כה מעטות. לך נא לשם ותראה בעצמך. ובאשר לכסף, חפש לך זקן אחר שיעניק לך יהלומים פעם בשנה... חה, חה, חה..."

זמן רב ישב רבי יעקב כשהוא נרעש ממה שראה ושמע. הוא התלבט אם לשוב לביתו באכזבה או ללכת אל העיירה ולראות מה נעשה בה. לבסוף החליט ללכת אל העיירה.

הוא הגיע אל העיירה וראה שהיא בוערת באש המחלוקת, כל אחד דיבר סרה בזולתו והמתח היה רב ונורא. רבי יעקב החליט שלא לוותר וביקש לכנס את כל בני העיירה, דבר שהיה לא קל: היו כאלו שהסכימו לבוא בתנאי שתושבים אחרים לא ישתתפו, כדי שלא להיות עמם תחת

אותה קורת גג, אך רבי יעקב כיתת את רגליו מבית לבית ולאחר מאמצים רבים, הצליח.

בבית המדרש ההומה היתה המולה רבה. ההזדמנות שכל יהודי העיירה נוכחים במקום אחד נתנה לבעלי מחלוקת מקום לגבות את חובם והם החלו להטיח דברים איש ברעהו. עלה רבי יעקב אל מדרגות ארון הקודש והחל זועק מקירות לבו: "אחים יקרים! דעו שאתם שווים הון תועפות, סכומים עצומים של כסף... יהלומים נוצצים!"

השתררה שתיקה של רגע, אותה ניצל להמשך דבריו. הוא סיפר להם את סיפורו של השטן וכמה היה מוכן לשלם לו כדי שלא יבוא לשם ויפריע לשטן בעבודתו...

סיפורו של רבי יעקב השאיר רושם עצום והוא הצליח להשכין שלום בר קיימא בין איש לרעהו ובין אשה לרעותה. תוך זמן קצר, השלום והרעות היו חזקים בעיירה אפילו יותר ממה שהיה בטרם התחיל השטן את מלאכתו.

התושבים היו אסירי תודה לרבי יעקב וכל אחד מהם תרם לו סכום כסף עבור הוצאות הנישואין של הבת הרביעית. הסכום הכולל היה לא פחות מאשר מה שקיבל מהשטן, והעודף הספיק לו לזמן רב... (והיו מספרים!)

נאמר בנביא: "**בְּרַגַע קֶטַן עֲזַבְתִּיךָ
וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ.**"

אלפיים שנות גלות של צרות וייסורים, אנקוויזיציה, רדיפות ושואה איומה, כל זה נחשב ל"רגע קטן" בלבד. אם כל זה נקרא רק 'רגע קטן', אם כן, האם ניתן לשער מה מסתתר מאחורי המילים: "**רחמים גדולים**" אשר נאמרו על הגאולה!?

התודה והברכה

לאמי מורתי מרת שרה בת חיה יהודית תחי' על כל התמיכה והעזרה, העידוד, המילים הטובות והתרומה הנכבדה להוצאת הספר.

להצלחת ה"ה גבריאל בן סעדה ה"י, ולרפואת חיה יהודית בת חנה פוריה

יה"ר שזכות זו תעמוד להם להצלחה בכל העניינים ברוחניות ובגשמיות ושהשי"ת ימלא כל משאלות לבם לטובה ולברכה לאורך ימים ושנות חיים, ושיזכו לנחת, שלווה, אושר, שמחה, בריאות, פרנסה טובה וכל מילי דמיטב.

זכות התרומה תעמוד גם לע"נ מו"א:

ה"ה יצחק רפאל בן לולו ז"ל

אשת זיו"ל מי ימצא ורזוק מפגנינים מכרה

לעילוי נשמת האשה הצדקנית

הרבנית מרים יפרה ע"ה

אשת חבר למרן הרה"ג ראש הישיבה המעטרה
ישיבת "שערי תשובה וחיים"

הרה"ג ר' משה יפרה שליט"א

זכות התורה תליץ טוב בעדה ויעלה זכרונה לטובה, בגן עדן תהא מנוחתה
ובצרור החיים תהא נשמתה ותנוח בשלום על משכבה אמן.

ת . נ . צ . ב . ה .

לע"נ נורית פוס ע"ה
בת אריה ויהודת
תנצב"ה

לע"נ יצחק בן רחל ז"ל
לע"נ בתיה בת לאה ע"ה
תנצב"ה

לע"נ רחמים בן דוד ז"ל
נלב"ע ד' באדר תשע"ז
תנצב"ה

לעילוי נשמת
חנה בת סולטנה ע"ה
תנצב"ה

לע"נ בועז בן אילנה ז"ל
לע"נ אהובה אדוה בת רויטל ע"ה
תנצב"ה

לע"נ ר' מנחם בן רחל ז"ל
נלב"ע כ"ח מנחם אב תשע"ז
תנצב"ה

לע"נ שלום האברד ז"ל
בן בצלאל (סגיר) ורבקה
תנצב"ה

לעילוי נשמת
דואלט נג'אתי ע"ה
בת במון ורבי
תנצב"ה

לע"נ שלום יעקב ז"ל
בן ר' מנשה וכתון
תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרגלית בת חממה
תנצב"ה

לע"נ אברהם כרום ז"ל
בן דונה
תנצב"ה

לעילוי נשמת
מיכאל בן אסתר ז"ל
נלב"ע ג' בטבת תשע"ז
תנצב"ה

**רפואה, ישועה, ברכה,
הצלחה וכל מילי דמיטב:**

ר' שלום בן רחל ורעייתו,
ר' משה בן רחל, ר' יהודה
מנחם וב"ב, שושנה בת
רוזה, יעקב בן שושנה,
לילך בת שושנה, דניאל בן
לולי, יצהר בן שרה, מירב
בת שרה, גבריאל בן סעדה,
גיא בן איריס וכל בני
משפחתו, יוסף בן שושנה,
חביב בן פרלה, שושנה בת
פסיה, ססיה בת רחל,
הראל בן רומה, מרים בת
אילנה, רחמים בן צפורה,
יצחק בן דואלט, יגאל כהן
וב"ב, אברהם אשכנזי בן
מרים וב"ב, צפורה בת
צביה, תהילה בת שרה, ינון
בן שרה, אליה בן שרה,
מוריה בת שרה, שירה בת
שרה, יצחק שאול בן שרה,
להצלחת התורם בעילום
שם ובני ביתו.

הצלחה וזיווג הגון:

גלית שני בת רחל, אורי בן
רות, מוריה בת אסתר,
ניסן בן פנינה, שלמה בן
אורית, ענת בת יפה, אביה
בת בת-שבע, זיוה בת בלה,
רחל רבקה מינדל בת
מלכה מינה, אריאל בת
מלכה מינה.

לעילוי נשמת

ברוך בן שרח, ר' יעקב בן חכם
מנשה, לולו בת ויקטוריה,
אליהו בן מלכה רגינה, לולי
בת אסתר, ר' הלל דוד בן
לונה, חנה פוריה בת אסתר,
טוביה בן חנה פוריה, אליהו
בן חנה פוריה, ידידיה בן חנה
פוריה, חנניה בן חנה פוריה,
בתיה בת חנה פוריה, מרדכי
בן צפורה, צפורה בת דבורה,
אירית בת מזל, יורם בן
צפורה, ר' דוד מוסאי בן
אברהם ומחטב, חנה מוסאי
בת שמואל ורבקה, אלישע בן
שלמה ויפה זגול, יוסף בן
רוחמה קימה, לאה בת חנה
קרביץ, ר' מאיר בן סעדה,
רחל בת עליה, עליה בת רחל,
רחל בת יקוט, פרלה בלה בת
זמרודה, גילה פיבי בת זוהרה,
ר' יצחק משיח בן אברהם
ויהודית מורסיה, וגם לכל מי
שאין מי שילמד לעילוי
נשמתו.

תנצב"ה.

